

*Printed by Bherumal Shewakram Samtani
at the AMAR (Electric) Printing Works,
Chhodki Lane. Hyderabad Sind.*

ويچار ساگر (۲۲۴) بکرو

۲۰۵	يچاره گمان	۱۸۳	هکرک
۴۶۰	ير ايم	۴۱۲	هجوئا
۵۱۹	يکک يوگي پندجان يوگي		
۵۰۷	يوگک صغ	۴۹۹	ي يچاره وئراک

۲۸۰۶	وڻجڙ
۲۸۵	وڻجڙ پائو
۲۶۹	وڻجڙ مٿي
۳۵۲ - ۲۰۱ - ۱۲	وڻجڙ مٿي
۲۸۵	وڻجڙ
۲۵	وڻجڙ گرائٽ جي
۳۶۰ - ۱۱۷	وڻجڙ گرائٽ جي
۵۰	وڻجڙ گرائٽ جي
۴۷۰ - ۶۸ - ۵	وڻجڙ گرائٽ جي
۱۲۷	وڻجڙ گرائٽ جي
۲۶۵	وڻجڙ گرائٽ جي
۴۸۴	وڻجڙ گرائٽ جي
۸	وڻجڙ گرائٽ جي
۵۰۷ - ۱۲۸	وڻجڙ گرائٽ جي
۳۱۶ - ۲۳۳	وڻجڙ گرائٽ جي
۱۷۰	وڻجڙ گرائٽ جي
۳۶۴ - ۱۷۲	وڻجڙ گرائٽ جي
۳۴۵	وڻجڙ گرائٽ جي
۲۰۱	وڻجڙ گرائٽ جي
۳۰۸	وڻجڙ گرائٽ جي
۲۹۷ - ۲۶۳	وڻجڙ گرائٽ جي

۴۸۵	وڻجڙ گرائٽ جي
۲۹۴	وڻجڙ گرائٽ جي
۳۷۱ - ۲۶۱	وڻجڙ گرائٽ جي
۳۴۳	وڻجڙ گرائٽ جي
۵۱۵	وڻجڙ گرائٽ جي

ن

۲۱۸	ناري نندا
۴۹۵	ناري نندا
۱۸	ناري نندا
۴۹۱	ناري نندا
۴۷۲	ناري نندا
۴۷۱	ناري نندا
۳۱۴ - ۱۴۲	ناري نندا
۵۱۷ - ۵۰۷ - ۳۴۳ - ۱۲۸	ناري نندا
۳۳۸	ناري نندا
۵۱۷	ناري نندا

و

۸۲	وڻجڙ گرائٽ جي
۲۰	وڻجڙ گرائٽ جي
۴۹۴	وڻجڙ گرائٽ جي
۳۷۷ - ۳۶۸	وڻجڙ گرائٽ جي
۴۵۹ - ۳۳۳	وڻجڙ گرائٽ جي
۴۷۵	وڻجڙ گرائٽ جي

گ

۹۵	گرو لچڻ
۴۵۳-۳۰۴	گرو وغيره معيا
۱۰۸	گرو شيوا
۲۷۶	گروپه ٿيو آهڻيش
۳۹۳	گيان جا قسم
۱۷۶	گيان ڪنهن کي نٿي ٿو
۱۵۱	گيالوان کي وسو ٿي
۸۵	گيان سڪوپه جو
۲۷۵	گيان جا چنه
۴۷۴-۴۵۴	گيالوان جو وهسوار

ل

۲۹۳-۲۸۰-۲۷۷	ليه چمتو
۲۱۴-۱۴۲	ليه روپ ٿوري
۲۵۹	لوڪ

م

۳۰۱-۲۹۰-۳۰	مڪار جو واچو
۳۳۳	منگلا چرڻ
	مذبح اڌ ڪاري
۲۷۶-۲۱۰	مادن

۱۸	منن
۱۶۳	مها آڪاش
۴۴۳-۲۷۱-۲۰	مها واڪي
۲۶۷	ماد ٻيڪ ٻوڏ عرصه
۲۴۲	مايا جو سروي
۳۱۷-۳۱۱-۲۴۲-۱۸۴	معيا

۱۲۶	شوله واد مع
۵۰۶	شيعه مع
۱۸۲	شوڪ ناس
۱۵۹-۱۸	شرون

ڪ

۳۰۴	ڪنشت اڌ ڪاري
۲۵۴-۱۹۹	ڪرڻ گيان جو
۲۰۱	ڪرڻا ٻرڪنا
	ڪرم آهڻا گيان جا
۳۸۴	وروڏي

۵۳	ڪرم لبه وغيره
۴۷۱	ڪشاه

۹۲-۷۵	ڪارڻ اڌياس
۱۵۶-۲۴۸	ڪارڻ لمبه آهڻا

۵۱۶	ڪارڻ ارهم
۲۶۰	ڪارڻ شير

۱۹۹	ڪارڻ ساڌارڻ ساڌارڻ
۹۴-۷۷	ڪاريه اڌياس

۵۱۷-۲۹۷	ڪاريه برهم
۲۶۰	ڪارڻ شير

۱۶۵	ڪوئست
۵۱	ڪرمه آياس

۲۶۰-۲۵۶	ڪوش
۳۹	ڪليش ٻن

ڪ

۳۶۱	ڪٽ وڪار
۱۲۶	ڪيائون

۴۵۹	سماڌي جا اٺ انگ
۱۳-۹	سمپتيون ڇهه
۱۸۸	سو آشريه سو وشيه
۵۰۷-۳۴۲	سالڪيه مت
۳۹۰	سالڪيه مت ڪنڊن
۴۱	ساڪي ۽ جي گهٽائي
۴۳۶	ساڪي چيستن
۱۳۴	ساڪي پاسيه
۶	ساڌن چار
۶۳	ساڌن دڪ جا
۱۵۴-۱۱۵	ساڌن موڪ جا
۴۰۳-۲۳	ساڌن گيان جا
۱۹۹	ساڌارڻ ڪارڻ
۵۵	ساڌارڻ پرائيشيٽ
۲۹۸	سايڊ مڪتي
۴۹۵	سگت جا چار مم
۲۶۰	سوكير شرير
۲۵۹	سٿول شرير
۴۹۰-۳۰۷	سفر تي
	ش
۲۱۴	شنڪرم
۴۱۰	شڪتي واد
۴۲۸	شڪير ارت
۱۰	شم لچڻ
۴۸۵	شستر

ڌ	ڌن اريٻ
۱۰۴	ڌرم اڌرم
۷۹	ڌرم شاستر
۴۹۰	ڌارڻا
۴۹۴	ڌيان
۴۹۴ - ۳۲۷ - ۲۸۰	ڌيان گيان پيد
۲۸۰	ڌيان گيان پيد
ر	ر سا سواد
۲۷۲	راج يوگ
۳۰۸	س
	ست چٽ آئند هڪ ئي
۴۶۵ - ۳۶۴	آهن
۴۵۵	سنچت
۳۴۵	سڃاڻي پيد
۳۶۴ - ۳۰۵ - ۲۴۲	ست
۳۵۵	ست آتما
۳۱۶-۲۳۳	ستا، پرمار ٿڪ وغيره
۱۴۳	ستيه پد جولڪيه ۽ واچيه
۲۵۰-۱۷۱	ستوگن
۱۷۷	ست اوستائون آياس جون
۱۷۰	سمشٽي گيان
	سر ستا جي ساڌ ڪتا
۲۳۲	باڌ ڪتا
۱۱	سماڌان لچڻ
۴۶۵-۱۳۳-۱۸	سماڌي

۲۵۶	ڄمڻ آڻا
	ڄمڻ جون ڀانڄ
۴۷۱	ڀومڪاڻون
۴۶۹	ڄمڻ سڀوڙو
۲۷۷	ڄمڻ لڌ
۱۲۹	ڄمڻاڻي ڪار حرمڻ
۲۷۵	ڄمڻ ڪيان اڪاڻ ها
۳۲۴	ڄمڻ وورڻ
۲۰۰-۱۵۹	ڄمڻ ها چار ڀنڊ
۸۵	ڄمڻ وشمشه ۽ سامالڻ
۵	
۳۴۳	ڌڪ ايڪيه
۷۰-۶۳	ڌڪ جو ساڌن
۳۴	ڌڪ ٽي
۲۲۱	ڌڪ اسٽريڪ ڪاڻ
۲۷۴	ڌوڪ
۳۹۳	ڌوڙ ڪيان
۳۸۷	ڌوشٽ ڦل
	ڌوشٽي شوستي
۳۲۸-۲۱۵-۸۱	ڌوڙ
۳۰۰	ڌيو مارڪس
۲۰۰	ڌيو مڪه
۷۰	ڌيو سرڀر
۳۷۳	ڌوش الوسٽا وڻو
۴۶	ڌوش ٽي
۴۰۶	ڌوش ڌوشٽي

۳۷۷	ڀنڄ اڀوڪ ڪور ڪاڻ
۲۵۸	ڀنڄ ڪورڻ
ج	
	ڄمڻ اڀي ڪڻ
۲۴۱	ڄي مراد
۱۵۶	ڄمڻ جو ڪارڻ
۳۵۶	ڄڙ
۱۶۱	ڄل آڪاش
۴۳۰	ڄمڻي لڪڻا
	ڄاڳوڻ ۽ سڻ جي
۳۲۸-۳۰۹	ڄاڳوڻي
۳۹۵-۷۰	ڄڳيا سو
۱۶۵-۱۷۰	ڄڳو
۲۰۲-۲۵۰-۳۷۲-۴۳۴-۴۴۲	ڄڳو اڀس جي ايڪيا
۳۳۴-۲۵۰-۱۱۶	
۷۶	ڄڳو ڀنڊ جو لڪه
۲۴۹	ڄڳو پوڻاڻياڪ
۳۴۳	ڄڳو ڀر چوڙڻ ڪڻ
۳۶۵-۱۶۵	ڄڳو ساڪي
۳۱۶	ڄڳو سرشتي
۴۷۶-۴۷۳-۲۷۴	ڄڳو ڀنڊ مڪڻي
ج	
۳۷۳	ڄڳو ڌوش

۲۶	پريو جن لوم	۲۸۱	پريو ٿو
۵۹-۴۵	پريو جن ڪنڊن	۴۵۷-۴۱۳-۱۹	پريو ٻنڌ
۹۲-۷۷	پريو جن منڊن	۴۴۱-۱۶۷	پريو ٻنڊ
۲۵۶	پريو جن وڙئيءَ جو	۴۴۱	پريو ٻنڊ آياس پيد
۴۸۳	پريو ڪن ارڙهن	۲۹۹-۲۸۰	پريو ٿيڪ ڌيان
۲۱۵	پريو ڪن ٿي ويدالڪ جا	۴۳۴-۳۰۷	پريو ٿڪ
۴۴۳-۲۹۰	پريو ڪن	۳۰۷	پريو ٿڪ اڳيا
۴۲۶	پريو ڪن اڳيا	۳۹۷-۳۰۷	پريو ٿڪ اڳيا
۳۷۳	پريو ڪن لوپ دوش	۱۹۹-۱۹۱	پريو ٿڪ پريو ماڻ
۲۵۵	پريو ڪن	۲۱۰-۱۹۰-۸۵	پريو ٿڪ ڪيان
۴۶۳	پريو ڪن اڳيا	۳۰۹	پريو ٿڪ ڪيان جو هيتو
۴۶۳	پريو ڪن اڳيا ۽ سڪوپ	۴۳۴	پريو ٿڪ اڳيا
۳۱۳	پريو ڪن رائيڪاڪ	۳۱۷	پريو ٿڪ پنيچ
۵۶ کان ۵۲	پريو ڪن پراشڪ	۲۳۸-۱۳۰	پريو ٿڪ پڪر مڪ
۴۵۵-۳۹۴-۳۴۳	پريو ڪن پراڙي	۱۹۹-۱۹۷	پريو ٿڪ ڪيان
۲۹۰-۲۱۱-۱۷۰	پريو ڪن پراڳي	۲۰۵-۲۰۰	پريو ٿڪ چيٽن
۲۶۰	پريو ڪن ڪوش	۲۰۵-۲۰۰-۱۹۷	پريو ٿڪ پريو ماڻ
۳۹	پريو ڪن ڪليش	۱۹۱-۲۵	پريو ٿڪ جا چم پيد
۵۳	پريو ڪن ڪرم	۲۰۵-۲۰۰	پريو ٿڪ چيٽن
۹۵	پريو ڪن پيد	۲۰۴-۲۰۰	پريو ٿڪ پريو ماڻ
۲۵۵	پريو ڪن پراڻ	۶۶	پريو ٿڪ جي اُسر پاوڻا
۲۵۳	پريو ڪن پريو	۲۰۰	پريو ٿڪ چيٽن
۴۷۱	پريو ڪن پريو ڪرڻ	۷۸	پريو ٿڪ دوش
۴۵۳	پريو ڪن ڪرڻ	۶۶	پريو ٿڪ ويدالڪ جي
۴۶۱	پريو ڪن لوم	۵۱	پريو ٿڪ واکين جو اڳيا
۴۶۰	پريو ڪن لوم	۶۶	پريو ٿڪ اوانتر

او

۴۲۰	اوم اڪراڙڪ
۳۰۲	اوم ۽ مهاواڪيه هڪ ارڙي
۲۹۳	اومڪار جي ٺرڪڻ آپاشنا
۳۰۱	اوم جو لکيه ۽ واچيه
۲۹۲ - ۲۸۳	اوم جو سرويپ
۲۹۵	اوم ڌيان جو ڦل
۴۵۹	اوت پرون

ب

۴۰۳ - ۱۶	بهر لڪ
۳۹۶	بهر مڪ
۲۳۳ - ۱۳۲	باز
۱۱۵	باز سمان اڌ يڪرڻ
۲۸۲	بگاڙ ڌن جو
۲۲۴	بند ناش
۴۴۰ - ۲۶۷	بند پر لنب
۳۹۹	بوڌ مند
۲۸۲	برهم، اير
۲۸۵	برهم جا چار پاد
۴۳۶	برهم چيستن
۴۴۳ - ۱۷۲	برهم پد جو واچيه
۲۹۷	برهم لوڪ
۳۸۸	برهم وڌيا جو ڦل
۱۷۲	برهم شبد جو لکيه
۱۷۲	برهم شبد جو سپاء

ٺر ميمالسا ۴۸۹ - ۵۰۷ - ۵۱۸

ٺرايڻ مارڪ

ٺيڇڪ

ٺپتي جڳت جي

ٺپتي جو آپيراڻه

ٺپديش گوپيه

ٺپديش ٺرو پڻ ۱۰۹ کان ۱۱۴

آپ پراڻ

آپمان

آپرام، لڪيڻ

آپ لڪيڻ

آپ ويد چار

آپادان ڪارڻ

آپاڏي ۷۲-۲۰۱

آپاڏيءَ جو سپاء

آپاڏي جيوپڙي جي

آپاشنا اگن روپ

آپاشنا ڪارڻ برهم جي ۵۱۶

آپاشنا جي اوڏي

آپاشنا ٺرڪڻ ۲۸۳-۲۹۳

آپاشنا پڙو ۲۸۱-۳۰۳

آپاشنا سمارت ۵۰۱

اي

ايڪاگر تا ۴۷۱

۳۴-۱	آلما ايڪ	آلند روپ آلما	۳۶۰
۱۱۷	آلما بچو آلند	آلند وشه ۾ ڪولهي	۱۱۷
۳۵۹-۳۵۵	آلما چمڪ	آلند سو. اهاڙڪ	۴۷۲
۱۲۷	آلما ڪيائي	آلند سروب هر	۱۱۹
۱۵۴	آلما گمان	آلند سروب	۱۷۹
۱۳۵	آلما پد جو لڪه	آلند چڪن لمولن جا	۳۸۵
۴۴۳	آلما پد جو واچ	۱	
۱۱۹	آلما ومڪ	اچا	۳۸۰
۲۷۱-۲۶۰	آلما وويڪ	آلند و آلما وادي	۲۶۲
۳۵۸	آلما حو وشهش روپ	اي	
۲۸۵	آلما حا چار پاد	ايشور جو ڪارڻ شرير	۳۶۰
۲۹۲	آلما حا، سروب	ايشور هر بشارت سروب	۳۶۹
۳۷۳	آلما آشره لادش	ايشور جو سوڪم شرار	۳۶۰
۳۵۵	آلما سب	ايشور جو سروب	۳۴۸
۹۵	آچاره	ايشور جا اند گڻ	۳۴۳
۱۰۰	آچاره جي شهوا	ايشور شد جو سچاء	۷۲
۱۴۹	آذار	ايشور ساڪي	۳۶۵
۴۶۲	آسڻ چوراسي	ايشور سرشتي	۲۳۳-۲۱۶
۱۵۹	آڪاش حا چار پيد	۱	
۴۵۵	آگامي ڪرم	اڪار جو لڪه	۳۰۲
۲۶۵	آلبه و گمان ڌارا	اڪار جو واچ	۳۰۱
۳۶۰-۱۱۷	آلند آلما جو	آلما اڌ ڪاري	۲۱۲-۱۰۹-۹۵
۴۷۲	آلند، ٿر اهاڙڪ		
۴۴۳	آلند پد جو لڪه		
۲۹۰	آلند پڪ		
۲۷۰-۲۶۶-۲۶۰	آلند ميه ڪوش		

اوستائون سٺ آياس جون ۱۷۷	۷۵	اڳيان وروڌي
اوانتر پريو جن ۲۶	۱۸۸	اڳيان وشيه
اوانتر واکيه ۴۴-۲۰	۱۷۹	اڳيان شڪتي
اود يا ۲۷۹-۲۴۷-۱۷۱	۱۷۰	اڳيان ويشتي
اود يا تول ۲۳۴	۱۷۰	اڳيان سمشتي
اود يا مول ۲۳۳	۱۷۹	اڳيان سرويپ
اهم پد جو واچيه ۴۴۳	۲۹۲	امائر
اهنڪار ۱۸۵	۲۶	الرف
اهنگره ڌيان ۲۹۹-۲۸۰	۳۷۳	الوستا دوش
اهنگره ڌيان پرتو جو ۲۸۱	۳۰۴	انالمر
اهم برهم ڌيان ڪنهنڪي ۱۷۶	۲۴۲-۸۲	انادي
اهم شبد جو لکيه ۱۶۷	۴۶۴-۳۵۷	التيه
اهم جا به ارت ۱۸۵	۲۴۲-۱۳۳	الروچني
اوتار ۲۰۷	الروچني ڪيالي ۲۲۰-۱۴۶-۱۳۳	
آ	۳۰۹	
آياس ۱۱۷	۹۳-۳۳-۴	آلبنڌ
آياس، پرتنب چوپيد ۴۴۱	۴۹۸	انتهڪرڻ جو پرڳام
آياس جون سٺ اوستائون ۱۷۷	۵	انتهڪرڻ ڀر تي دوش
آياس، پرتنب ۽ اوچيد واد	۴۰۲-۱۵	انتر لک
۴۳۹	۵۲۲	الڌ گولان گول ليايه
آياس روپ ڪرم ۲۹۸	۴۴۹	آلويه
آياس واد ۴۳۹-۲۰۲-۸۵	۳۷۳	اليونيه آشريه دوش
آلما اجنما ۳۶۶	۳۵۰	اطو وادي سڌالت
آلما اسنگه ۳۶۹	۴۴۲-۲۰۱-۸۵	اوچيد واد
آلما آند روپ ۳۷۰-۳۷۰	۴۷۱	اوستائون چيف جون

انوَ ڪرمڻ ڪا يعني ٿيڻ ڪرو

لوت ۱۔ الک ذڪارين ٿا فتره جو لمبر.

۲۔ الف بي جو سلسلو هينين ويٺو ڪم آيل آهي۔
ا ا اي اُ او ب پ م ت پ ح ج د ذ ر س ش
ڪ ک گ ل م ن و ه ي.

۴۶	ادياس هي سامگري	الف	۱
۱۰۴	اړيځ ډن جو	۱۷۹	اړانا ډاد ك شكتي
۱۰۴	اړيځ ټن جو	۳۰۷	اړيگيا پر وكش
۱۰۲	اړيځ من جو	۱۹۰-۱۸۱-۲۰	اړو وكش گيان
۱۰۵	اړيځ ډالې ۲ جو	۲۱۰	
۳۶۹	اسنگ آتما	۳۶۸-۳۶۶	اچما آتما
۳۵۵-۲۶۷-۲۴۲	اسف	۴۳۷-۴۳۱	اچمتي لكچا
۳۵۲	استا پر پديج هي	۴۰۴	اچل آتما
۱۷۹	استوا ډاد ك شكتي	۳۸۷-۱۰۰-۸۸-۷۹	اد رشت
۶۶	اسر يا وټا، پر ماڅ گف	۷۱-۶۸-۶۱-۳۴-۲۳-۵	اد كاري
۵۵	اساډ اړخ پر اشيچف	۳۰۴	اد كاري كنشمت
۳۶۸	اشتي ډالي	۴۸۰	اد كازي پرش
۲۸۵	اشتر	۲۸۶-۲۵۰-۳۴	اد ډيو
۳۴۳	اشت گڼ ايسور	۱۴۹	اد شنان
۳۰۲-۳۰۱	اكار جو لكه	۱۳۵-۸۱-۴۵	ادياس
۶۹ كان	اكر ف اياسه	۲۹۰-۲۸۶-۳۴	اد يانمر
۴۵۲ كان	اگر ډ ډيو	۹۲-۸۵	ادياس، كارڅ
۲۷۹-۲۴۷-۱۷۹-۱۷۱-۵	اگيان	۸۴-۷۷	ادياس، كارډ

١١٣- هندي نين هي گرت ڪيو، لڄ نا ٿيس لڄار،

نين ۾ ڪارڻ هيءَ آ، ڏيا ڌرم اڻڪار.

١١٤- سنسڪرت وياڪرڻ ري، پڙهي سگهي نا ڪو،

بن محنت هن پڙهڻ سان، سڪ ڀرماند هو،

(٥٢٧) همگلا چرڻ سان گرفت جي سڀاڻي.

دिल्लीतें पश्चिम दिशा, कोस अठारह गाम।

तामें यह पुरो भयो, किहडौली तिहिनाम ॥ ११५ ॥

ज्ञानी मुक्ति विदेहमें, जासौं होय अभेद।

दादू आदू रूपसो, जाहि वखानत वेद ॥ ११६ ॥

नामरूप व्यभिचारिमें, अनुगत एक अनूप।

दादूपदको लच्छयहै, अस्तिभाति प्रियरूप ॥ ११७ ॥

١١٥- دهليءَ کان اوليه طرف، ڪوھ نہ ارڙھن گام،

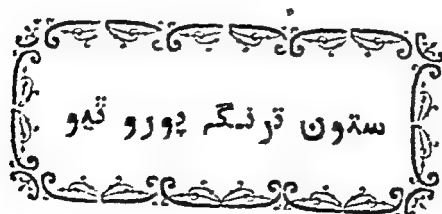
گرت سڀاڻت ٿيو، ”ڪٽڙولي“ نين نام،

١١٦- گياني مڪت وڌي ۾، جنهن سان ٿئي اڀيد،

دادو آڏي روپ سو، صاف سڻائڻ ويد.

١١٧- نام روپ محدود ۾، وياڪ ھڪ نہ انوب،

دادو پڌ جو لکي سو، سڃڻاند سروب.

ايشور سان اڀيد آيو. پر جيئن مٿ آڪاس سان
 گهٽ آڪاس جو اڀيد آيو، سو مٿ آڪاس،
 مها آڪاس روپ آيو، تنهن جيڪو ايشور سان اڀيد ٿيل
 آهي، تنهنڪي شڪ برعمر جي ڀراپتي ٿي آهي، هو ايشور
 شڪ برعمر ئي آهي.

(٥٢٦) ڀاشا ۾ هن گرامٽ جي رچڻ جو ڀرڻو هن.

يھ ويچارساگر ڪيو، ڄاڻي رتن انڪ
 گوپي ٻيڌسڌانت تي، ڀڳٽ لھت سڀيڪ ١١٠
 ساڻس نياڻيئمڻم ڪيو، ڀڳٽ وياڪرڻ انڀي
 ڀڳٽ انڀي انڀي، رھيون اڪھو سڀ ١١١
 ڪڙين ٻو آريانيڻي ٿي، ڄينمي مٽي ٻيڌ
 انڀي انڀي ڪيو، نيڻلڌاس سڀيڪ ١١٢
 ٿين يھ ڀاڻاڻي ڪيو، رڻ ن ٻڌڻاڻي
 ٿاڻي يھ اڪھي ٿي، ڌياڻي سڀيڪ ١١٣
 ڀين وياڪرڻ ن ڀڳٽي، انڀي سڀيڪ مڻ.
 ڀڳٽ يھي انڀي سڀيڪ، لھي سو ڀرماڻي ١١٤

دوھا ١١٠۔ ويچار ساگر هيءُ لھي، ڄين ۾ رڻ اليڪ.
 ڳڙھو مطلب ويڌ جو، لھي ساڻ ويڪ.
 ١١١۔ ساڻس لھي : وياڪرڻ، ڳڙھو ساڻ ويچار.
 سڀيڪ گرامٽ اڌويڪ جا، ڳڙھيا ل ڪوبه وسار.
 ١١٢۔ ٻيا ڪڻ مضمون ٿي، ڄين ۾ مٿن ٻيڌ.
 سمجھا سي لڪيف سان، لڻڪاڻاڻس سوڀيڪ.

آهي سو شڻ سان ٻر اڀيد آهي .

جي ايشور سان اڀيد ڪي، شڻ ٻرهم سان اڀيد نه
 مڃيو ته مطلب نڪرندو ته ايشور ڪي شڻ ٻرهم جي
 پراڻي ڪڏهن به ڪانه ٿي ٿئي، ڇو ته جيئو وانگر ايشور
 ڪي ڪو اڀدش مان ٿيل ڪيان ۽ وڌيڪ موڪر ٿيل نه
 آهي، جنهن ڪري ايشور ٻار ڪان ڪهت ۽ سڌائين
 ٻڌل ٿي چٽيو. تنهنڪري ايشور جي ٻاري ۾ ٿي ڪلهون
 مڃيل يوڪر ٿيون. (۱) ايشور ڪي آدرل (ڪ)
 ڪو آهي، جنهن ڪري ڪيس اڀدش مان ٿيندڙ ڪيان
 جي ضرورت نه آهي، (۲) آدرل نه ٿيل سبب پراڻي
 نه آهي، جنهنڪري نه سڙو ڪير ۽ نه مڪت آهي،
 (۳) ميا ۽ تنهنجي ڪاري جي انجي آتما ۾ پڙهين نه
 آهي، تنهنڪري سڌا اسنڪ ۽ شڻ آهي. انهيءَ ريت
 ايشور سان جو اڀيد آهي تنهن ڪي شڻ چٽن سان ٻل
 اڀيد مڃيو .

درشتانت دوان ٻر ايشور ۾ ٿي اڀيد سڌ ٿيل
 آهي، جيئن مٺ (ڪهر) ۾ ڪهت (هلي) جو اڀد ٿيل
 ٿي ڪهت آڪاش، مٺ آڪاش ۾ ٿي آهي چٽو ۽ نه
 مٿا آڪاش ۾، تنهن دوان جي ايشور ڇيل سڙو ۽
 ٻرهمانڊ اندر نام ٿئي ٿو ۽ ٻرهمانڊ سارو ايشور جي سڙو
 روپي ميا اندر سمائيل آهي، سو دوان جو آتما، وڌيڪ
 موڪر ٻرهمانڊ کان ٻاهر ڪن ڪن ڪندو، تنهنڪري

آهي سو شڻ سان ٻڌ اڀيد آهي .

جي ايشور سان اڀيدئي ڪئي، شڻ ٻڌ سان اڀيد نه
 مڃيو ته مطلب ٺڪرندو ته ايشور کي شڻ ٻڌ جي
 پراڻي ڪڏهين ٻڌ ڪانه ٿي ٿئي، ڇو ته جيئن وانگر ايشور
 کي ڪو اڀديش مان ٿيل ڪيائين ۽ وڌيڪ موڪل ٿيو ته
 آهي، جنهن ڪري ايشور پاڻ جي ڪان ڪهت ۽ سڌائين
 ٻڌل ٿي چٽيو. تنهنڪري ايشور جي باري ۾ هي ڪجهه
 مڃڻ پوکي ٿيون :- (۱) ايشور کي آدرڻ (۲)
 ڪونهي، جنهن ڪري کيس اڀديش مان ٿيندڙ ڪيائين
 جي ضرورت نه آهي، (۲) آدرڻ نه ٿي سبب پراڻي
 نه آهي، جنهنڪري نه سڙو ڪيم ۽ نه مڪت آهي،
 (۳) مڃيا ۽ تنهنجي ڪاريه جي انجي آتما ۾ پڙهڻي نه
 آهي، تنهنڪري سڌا اسڪر ۽ شڻ آهي، انهيءَ ريت
 ايشور سان جو اڀيدئي آهي تنهن کي شڻ چيئن سان ٻڌ
 اڀيد مڃيو .

درشتانت دوان ٻڌ ايشور ۾ ٿي اڀيد سڌ ٿيل
 آهي ۽ جيئن مٿ (ڪهر) ۾ ڪهت (هلي) جو اڀاڻ ٿيل
 ٿي ڪهت آڪاش، مٿ آڪاش ۾ ٿي ٿي چٽيو ۽ نه
 آڪاش ۾، تنهن وڌوان جي ايشور ڇڏيل سڙو جو
 ڇڏيل اندر ناس ٿئي ٿو ۽ ٻڌمانڊ سارو ايشور جي سڙو
 وڃي مڃيا اندر سمائيل آهي ۽ سو وڌوان جو آتما، وڌيڪ
 موڪل ۾ ٻڌمانڊ کان ٻاهر ڪنن ڪڍو، تنهنڪري

دو ٻن سان [ڇو ٿر ساڳي ۽ شڻ ڇڏين جو سدا اڀيد آهي]
 اما ڳالهه شارڪ پاشير جي ڇڏين اڏايد ۾ ڪو ليل آهي .
 اتي اهو ڀوسڪو آيل آهي ، (۱) و ڏيهر مڪئي ۽ ستر
 سڌڪلپ وغيره روپ جي ڀرائي جهڙي ۽ مت کان
 ڇڏيل آهي ، (۲) ٻر آئزو ٺوهي ۽ جي مت کان ستر
 سڌڪلپ وغيره جو اڏو آهي ، (۳) * سڌا لٽ مت ۾
 وري ستر سڌڪلپ وغيره جو پاڻو اڏو ٻئي ڇڏيل آهن .
 قنڌجو مطلب اهو ڇڏيل آهي ٿر و ڏيهر مڪئي ۽ وقت
 ايشور سان اڀيد ٿئي ٿو ۽ ايشور ۾ جي اڳيالي جيون
 جا ڪلهيل ستر سڌڪلپ وغيره آهن سي ۾ مڪت
 ٻن ڪي ڀرائت ٿين ٿا ۽ ٻر ٻرمارڻ درشتي ۾ ايشور
 شڻ آهي ، قنڌن ۾ ڪو ڪڍ ڪونهي ڀاڱو لوڪڻ آهي ۽
 لاهو ڪري ستر سڌڪلپ وغيره جو حقيقت ۾
 اڏاڻو آهي .

جهڙو ٿيڪ ڇو ۾ سمنار دشا ۾ ٻڌ لوڪڻ آهي ، شڻ
 آهي ، ٿر ۾ ڇو ڪي سمنار دشا ۾ اڏاڻا کان ڪو ٺاڻو
 ٻوڱيا ٻڌ ٻرڻيت ٿئي ٿو . ايشور ڪي ڪڏهين ۾ اڏاڻا ۾
 يا ٻئي ۾ سمنار ٻرڻيت ٿئي ٿي ۽ ڪنڌڪري سدا اسڌڪ
 لوڪڻ شڻ آهي ، انهي ڪري جيڪو ايشور سان اڏاڻو

* اڳيالي ۽ جي درشتي ڪري سڌ سڌڪلپ جو ٺاڻو
 آهي ۽ ڳالهه جي درشتي ۾ ايشور جو هٿ ٿي ڪونهي ،
 ٻنهن ڪري سڌ سڌڪلپ جو ٺاڻو آهي .

پوٽر اپوٽر ڦرڻي ۾ ساڳي ڳالهه، او اڀاسا جي ٻل تي
هر ڪنهن ڪال ديويان مارڪه دواران برهم لوڪ کي
رسي ٿو. اڳي جو ادريشت جي باري ۾ ديش ڪال جي
حاجت ٿيڪاري ويئي سو انهيءَ ڪري جو من جي اڀاسا
يوڪه سميت آئي. ڪيول ايشور شرڻ اڀاسا کي ديش
ڪال جي حاجت نه آهي، اهو اڻت سوٽرڪار ۽ پاشيڪار
۽ ڪوليو آهي.

(٥٢٥) وديا دوڪيه.

दाहा-- राजकाज सब तब कियो, तर्कटटि हुसियार
लग्यो न रंचक रंग तिहि, लह्यो ब्रह्मनिरधार १०८
अन्त भयो प्रारब्धको, पायो निश्चल गेह
आत्म परमात्म मिल्यो, देह खेहमें छेह १०९

دوھا ۱۰۸- راج سنڀالڻ سو لڳو، ترڪ دريشت هوشيار،
جل ڪمل جيئن سو رهيو، برهم پسي ٺرڌار.
۱۰۹- پراڻڊ ڪرم پوڳي ڪيو، حاصل ڪيڙ نه اڃل،
آتم پرماتم مليو، ديهه مٽي ڊلمل.

ٿيڪا:- آتما ڪوٽست ساڳي آهي، تنهن کي
هر آتما ۾ اڀيد ڪيائين. جيتوڻيڪ ڪوٽست جو پرماتما
کان پيد آهي ته ڪوٽس، ته ۽ اڀادي ڪيل پيد نه آهي،
۽ اڀاديءَ جو لٽه ٿيڻ تي، اڀاديءَ ڪيل پيد جو اڀاد
ٿي ٿو. پرماتما سان اڀيد چوڻ ۾ مطلب هيءَ آهي، ته
ديهه مڪتيءَ ۾ ايشور سان اڀيد ٿئي ٿو ۽ نه شڪ چيستن

مرط روپ مہا د کہ جو انیسویں صدی کے ریاضیاتی قیاسیاتی کے لیے
 دیا شاعر جی جی۔

(۵۲۲) راجا جو دیھانت ۽ برھمڙوڪ جي پراڻي.

दोहा- तर्कदृष्टिके वचनसुनि, शुभसंतति तिहि तात
संसै सोक नरयो सकल, लक्षो हियेकुसलात १०५
कारनब्रह्म उपासना, फरी बहुत चितलाय
तर्कदृष्टिनिजलखि गुरु, राजसमाजचढाय १०६

دوها ۱۰۵- بدی وچن قرک درشت حاشیا سدهت بی غلاب،
سوسو شوک مشهور انهن گهرس ترس کلان.

دوہا ۱۰۶۔ کارڈ برہم آپاسنا، خوب کٹی چٹ لاء،
جاٹي کر قرعہ درشت کي، پتہ راج چڑھاء.

ٽهڪا:- جيئريءَ کي ڏرڪ ڊوشتي جو آڻ پٽ، نه پر جو
هيءُ کي انم اهديش ڪيائين ته گروهه جي هدايت کي
بهتو، اندر درهم وديا جو مهاثم آهي.

दोहा- कछू वदीत्योकाळ तव, तजिराजा निजप्राण
ब्रह्मलोकमें सो गयो, मुनिजहँजात सघ्यान १०७

دوها ۱۰۷- سمو کچھ گذریو حذہن، راجا راجا پراٹ۔
 برہم لوک پر سو ویو، جمع من پچن سدیان۔

ٺهڪا۔ راجا جي مرن جو ديش يا ڪال جو ڏيکار
ڪيو ويو آهي، چوڻ [ايشور شرڻ] اها ڪهه جي مرن ۾ خاص
ديش ڪال جي ضرورت ڪانه آهي، ٽي پنهين جو مري
نه ڄا رات جو مري نه ڄا، ڊڪٽارين يا انٽراٽ ۾ ساڳي ڪال ۾،

ساڳي طرح جي ڪنهن جو ٻين شاعرن کان ڪنهن ريت انتهائڪرڻ شدي پوي يا نهچل ٿي پوي ۽ پوءِ وري ويد انو سار اُپديش وٺي نشچو ٿاڻي وٺي ٿو موڪل ٻانهن ۽ پر جي سدائين اُنهن شاعرن کي ڇهتي ٻوندو ۽ ”اڏي ڪو لالڪوڻل نيايه“ موافق اثر ٿي ٿي ٻانهن ۽ تنهنڪري سڀ شاعر ڇڏي ادويت ويا ڪيائون مطابق آتو ميمانسائي ڌارڻ ڪري.

(٥٢٢) اڏي ڪو لالڪوڻل نيايه هيءُ آهي ۽ ڪنهن شاعر ڪار جي ٻت کي زيور پيل ۽ اُنکي زيورن سميت ڪو ڇور ٻن ۾ کڻي وڃي. اُتي ۾ جا زيور اُهي اڏي ڪري اُنکي ڇڏي ٿي، اتي ڪو ٺرڻي ٺيڪر اهي جو ڪو مست ٿاڻي جي پيچ ۾ هٿ وڃائي ڇوڻس نه ”پيچ کي نه ڇڏج، مٿي ٺوڪي ٻوٽ ٺاهين وٺي ويندو.“ سو ڏکي ٻاڪ اُنجي وڃن ٿي وشواس ڪرڻ ڪري ڏکي ٿئي ٿو ۽ ٺاس ٿي وڃي ٿو. ساڳي ريت وشير روپ ڇور وويڪ روپ اڪيون ٺاس ڪري سحسار روپ ٻن ۾ اچي ٿو. اتي پيد وادي ٺرڻي ٺيڪر اهي جيو کي آسرو ٿيڻي، پيد وادي شاعرن ۾ لڳائي ڇڏي ٿو ۽ پوي ٿو نه ”منهنجو اُپديش ٿي ٿو کي ٻن سکر ٻرايت ڪرائيندو تنهنڪري مٿان ڇڏين“ ۽ پوءِ جيڪو اُنجي ڇوڻ ٿي وشواس رکي ٿو سو ٻرشارت سکر کي نه ٻائي، جنهن

جا ڪرڻا ته جهوئي آهن، ڏن ۾ ٿي ڏرم وغيره دوش
رڻائي آهن.

جيئو ٿيڪ شاستر رچيندڙن کي به سڙو ڪيو ڇڏيل
آهي ته به اها انهن جي سڙو ڪيڏا ڇو ڪيو جي مهاڻن کان
ٿيل آهي، تنهنڪري انهن کي ”ينجان يو ڪي“ چون،
۽ ايشور کي چون ”يڪت يو ڪي“ ^{يڪت} ڇڏيل يو ڪي
اهو آهي جنهن کي هميشه ۽ ڪڏهن به سڀني پڌارتن
جو اپڙو ڪيو ڪيائين رهي، سو ته ايشور ٿي آهي. تنهن
سبب يڪت يو ڪي جا رڇيل ويد وچن پڙيل سماج ۾
ڪنهن ۽ ڀڃڻاڻ يو ڪي، جا رڇيل شاستر وچن ڌڙيل
سماج ۾ ڪنهن.

(۵۴۰) ويد مطابق جي شاستر آهن سي ئي پرماتڪ

آهن ۽ ويد برخلاف جي آهن سي اپرماتڪ آهن. پنج
شاستر جيئن ويد ورت آهن سو شاستر ڪوئي وغيره ڪوئي
۾ صفا آهي. اتر ميمانس ڪنهن به انهن ۾ ويد ورت نه
آهي، تنهن ڪري پرمات آهي. پنج شاسترن کي
ڪن انهن ۾ ويد اڻو ساري معلوم ڪري منڍ ٻڌي
وارا انهن شاسترن ۾ وشواس رکڻ ٿا. مگر ڪيئن انهن
۾ انهنجو ويدن سان ورتو آهي تنهن ڪري ٿيا ڪي
جو ڪا آهن. جيڪڏهن رڳو ڪن انهن ۾ ويد اڻو سار
هئڻ سبب اهي شاستر اڻاڏيهه سماج ۾ ”جڻي“
شاستر به اڻاڏيهه انهن ۾ ويد اڻو ساري هئڻ ڪري اڻاڏيهه

آهي ۽ پر اما مراد نه ڄاڻي شو پوڄاري مڻت هڪي ٿيڻ
ڏاڍو ڏانهن وري ساڳي طرح وڻشٽو، شيو ڪرڻين ۾ وڻشو ڏاڍي
سبان ڪاريه برهم جي ننڍا ٻڌي هڪي ٿيڻ ٿا .

پر ڪل پراڻن جو مطلب نه اهوئي آهي ته ڪارڻ
برهم اڀاسي آهي ۽ ڪاريه برهم ٺيڪا ڪڍڻ جو ڳر آهي . مابا
و ششت ڇيٽن، ”ڪارڻ - برهم“ آهي ۽ مابا ڪرت
ڪاريه و ششت ڇيٽن ”ڪاريه برهم“ آهي . اهوئي اڻت
آهي جو ڀارت ڪرنت جي ٺيڪا جي شروعات ۾ لکيل
آهي ۽ اهوئي ساري ويدانت جو سڌانت آهي .

(۵/۸) ڪت شاسترون ۾ اتر ميهانسا جي پرماتما .

चौपाई

शुभसंततिं सुनि सुतके वैना, उपज्यो जियमै किंचित चैना
पुनि तिन प्रश्न कियो निज पूतहि, शास्त्र परस्पर कहत असतहि १०१

چوپائي (۱۰۱)

شيب سلامت سڻي پت جي واڻي، ڪڇ سنشوش ٿيس ان ٺاڻي،
وري پڇو ڪنهن پت پنهنجي کان، وڌ ڀاڻ ۾ شاستر ڇا کان .
ٺيڪا :- پراڻن ۾ ورو واري شڪا ته
شيب سلامت جي چٽي، ڪنهن کان خوشي پائائين، مگر
ڇهن شاسترون (درشن) ۾ جو ورو آهي ته سڄي
سمجهاڻي اڃا نه . مڏيس . تڏهين وري هي سوال
پڇيائين :-

آڪار ۾ ڪارڻ اڄم جي ڄاڻ ٿا ڪرائين. اس
انڪان مٿي ٻيو ڪو ٻيو ٻيو ٻيو ٻيو ٻيو ٻيو ٻيو ٻيو
مورقن جو ڪوڙ آهي.

[illegible]

ڪڏهن جي سالي جو نالو هو اٽڪالڪ، ۽ سالي
جي شعرو جو نالو ه. ڌاڙڪ، وري انهيءَ مدد جي
ڪڪڙ جو نالو به جو ڌاڙڪ ۽ ٻئي گهر جي ڪڪڙ جو
نالو هو اٽڪالڪ. انهيءَ گهر و استري ڌاڙو پوئجي آئي.
ڪڪڙ ڪڏهن ٻئي ڪڪڙ اچي ٻاهر لڙيا، انهيءَ استريءَ
جي ٻئيءَ ۽ استري ڪڏهن اٽڪالڪ (ڪڪڙ) کي ڪاريون
ڏنيون ۽ پندھجي (ڪڪڙ) ڌاڙڪ جي وڏائي ڪئي.
ڪڏهن وقت انهيءَ استريءَ کي من پوانشيءَ اچي ورتو
نه هيءَ مددجي پيا کي ڪاريون ڏين ٿا ۽ انهيءَ شعروءَ
جي وڏائي ڪن ٿا. ڪڏهن ڪاڙو جي پندھجي ٻئيءَ
سان جهڙو ڪوٺ لکي. جيئن من جي سڃيءَ مراد
چاٺڻ ٻڌا رڳو نالن جي سماعتائيءَ کان پوءِ سبب اما
استري جهڙي ر اٽڪي، جيئن ئي وڻڻو ڪرڻن به شو
وغیره نالن جي جا ٻڌا ڪئي آهي، ساڪار به پوءِ جي.

سعيءَ سنڌڪا، سر وکي، ستنهءَ سڀ جو ڀر ڀرڪ؟ ڪر ٻالو
 آهي، اهڙي ايشور جي ڌرم ۽ وڏن ڇڏين ڪڇي،
 مورتي ڇڏين ۽ شاسترن جو ڀر ڀوڄن ڪونهي.
 شاسترن ۾ جيڪو مورتن جو ذڪر آهي سو اُڀاسنا
 سانگي نه آهي بلڪه اهو ڏيکارڻ لاءِ ته ڪل مورتن
 ڪارڻ ٻوڙ ۾ آيا لکيل آهن. اُپ لکيل آهي،
 وسوءَ کي ٿو چڻجي جا ڪهڙو ڏيس ۽ ڇي؟
 ڪڏهن ڪڏهن ڇي؟ * وياور ڪڇي ڇڏين
 ڪو چوي ته ”ڏو ڪاو وارو ڪو ڏيوت جو آهي.“
 اتي ڪان به ڪو ڇي ڪهڙو ڏيس ۽ ويٺل آهي،
 هميشه به ڪين ٿو ڏي، ڏينهن به ڇڏين ڪهڙن ڪان
 ڏيوت جي ڪو ڇي جدا ڪري ٿو ڄاڻائي. تنهنڪري
 ”ڪان“ اُپ لکيل آهي. ڏينهن ٻوڙ ڇڏين جو
 ڪارڻ آهي، مورتي ٻڌجي ڪهڙو ڏيس ۽ آهي،
 ۽ سدا لاءِ نه آهي. وري ڇتر ڇڏي وغيره مورتن
 ٻوڙ ۾ ئي آهن؟ نه ٿي ڪڏهن ۽ تنهنڪري
 وياور ڪڇي به آهن. اهڙي طرح اتي آڪار فقط
 اُپ لکيل جو ڪم ڏين ٿا. اُپ لکيل جو فقط اهو ڪم
 آهي، جو † شيشير وسوءَ جي ڄاڻ ٿو ڪرائي
 ڇڏين ڪان ڏيوت جي ڄاڻ ڪرائي. ڏينهن

* جدا ڪري ڄاڻائيندڙ. † آڌار، جنهن جي آسري
 اُپ لکيل رهي، سا وسوءَ.

آهن، باقي شو، ڪٽيس، سورج وغيره پڻ ڪاري، برهم
طور ڪم آيل آهن.

(۵۱۴) وڻندو ڪرڻن ۾ جو وڻندو جي آستت ۽
شو جي ٺندا ڪيل آهي تڏهن ۾ وياس جي هيءَ مراد
رڪيل آهي. ته ”ڪارڻ برهم آهاسيه آهي“ ۽
”ڪاري برهم ۽ تيا جيه آهي.“ ٽئين وري ڪند پراڻ
وغيره شئو ڪرڻن ۾ شو، هيئن وغيره پڻ ”ڪارڻ
برهم“ طور ڪم آندل آهن ۽ وڻندو ڪٽيس، ديوي ۽ سج
وغيره ”ڪاري برهم“ طور.

مطلب ته ڪارڻ برهم جي آستت ڪيل آهي ۽
ڪاري برهم جي ٺندا، ٽئين ئي ڪٽيس پراڻ ۾ ڪٽيس پڻ
ڪارڻ برهم جي سمجهائڻ وارو آهي ۽ وڻندو وغيره
ڪاري برهم جا وڻندو آهن، تنهنڪري آستت ڪارڻ
برهم جي ڪيل آهي ۽ ٺندا ڪاري برهم جي. ڪالي
پراڻ ۾ به ڪالي، ديوي وغيره پڻ ڪارڻ برهم
لاءِ ڪم آندل آهن ۽ وڻندو وغيره ڪاري برهم جي
سمجهائڻ لاءِ، تنهنڪري آستت ڪارڻ جي ڪيل
آهي ۽ ٺندا ڪاري جي. سور پراڻ ۾ به انهيءَ ريت سور،
۽ ڀاڻو پڻ ڪارڻ برهم جي سمجهائڻ لاءِ آهن ۽ آستت به
ڪارڻ جي ڪيل آهي، ۽ ٺندا ڪاري جي ڪيل آهي.
انهيءَ ريت سڀني پراڻن ۾ ڪاري ڪارڻ جي نالن ۾ پڻ

ایم ٲی سکن ٲا. الہی ریت سہی ہر امن
ہر واکین جو وروہ نور ٲی وید۔
(۵/۲) سہی ہر امن جو قاتہرج۔

ہواٹ واگین و "دوروہ واریہ شدکا" جو مکیم
 جواب می آئی تہ وشدو، شو، گٹیس، دیوی،
 سورج ہلکے دن جن جا نالا آمن، سی سپ "کارٹ"
 ہومہ چائی نالا آمن، آئی ٹی وری "کارڈ" ہومہ
 جا ہ نالا آمن۔ چن مایا وشت جو کارٹ اہی
 ان کی ہ ہومہ چیل آہی، ہومہ کرپ جو کارڈ
 آہی تہہ کی ہ ہومہ کیری چیل آہی۔ تہین وشدو،
 شو، گٹیس، دیوی، سورج اہی پیچ ہ کارٹ ہومہ
 کی ہ چائٹل وارا آمن تہ کارڈ ہومہ کی ہ چائٹل
 وارا آمن۔ وری پیچ ہن جا ائت * ہویا ہ آمن،
 چن تہ لارٹل، نیل کڈ، کھنیش، شکتی،
 چائو وغیرہ، سی ہ کارٹ ہومہ، کارڈ ہومہ ہومہ
 کی سمجھائٹ وارا آمن ہوسکے سارو کٹی کارٹ
 ہومہ کی، کٹی کارڈ ہومہ کی۔ چن "سجھو ہن
 کہوڑی ہی اوت سان ہ آہی تہ لوٹ ہی اوت سان
 ہ آہی۔ یوچن ہی ہوسکے ہ لوٹ آٹو، سواریہ ہی
 ہوسکے ہ کہوڑو سمجھو، چن سمجھٹ کہوڑی تہ وشدو
 ہواٹ ہ وشدو، لارٹل وغیرہ ہ کارٹ ہومہ طود کم آیل

لندا ڪٿان آهي. انهيءَ ۾ لندا جو مطلب اهو نه آهي
 ته ٻنهي ڪٿائن ۾ اڳين جوڙ تيا ڳڻيو پوي، ڇو ته ٻنهي
 ڪٽوڙن جو تيا ڳڻڻ ممڪن نٿي ڪيئن وڃندو، تنهنڪري
 ٻنهي ڪٿائن ۾ ڀاڱو آهستيءَ جوڻي مطلب سمجهڻ گهرجي.
 ساڳيءَ ريت هڪ ڊيوٽا جي پوسڪر ۾ ٻين ڊيوٽائن جي
 لندا جو مطلب هڪ جي آهستيءَ ۾ آهي ۽ نه ٻين جي
 لندا ۾.

(٥١١) ٻنڌڻي ڊيون جي آهسته ڪٽڻ

جو ساڳيو ڦل حاصل.

جنهن *شاڪا پيد ڪڙن ڪو اڏير (سچ اڏير) ڪٽڻ
 ۾ ٻوڙ ڪري ٿو، ڪو ان اڏير ڪٽڻ ۾، مگر ڦل ٻنهي جو
 ساڳيو نٿو آهي. ٽن اڏي جي پيد ڪڙن ۾ هڪ جو جنهن
 ڊيوٽا جي آهسته ڪري ٿو تنهن ڪڙن او ساڳيو نٿو
 ٻوڙ ڪري ٿو جتي ٻوڙ ڪري ٿو ٻي ڊيوٽا ۾ ٻوڙ ڪري ٿو.

جيتوڻيڪ وڌندو وغيره جي آهسته ڪڙن وٺڻڪن
 وغيره لوڪن جي پراڻي ڇيل آهي، مگر اتر اهاڪ جي
 وڌيڪ ممڪن ۽ جا اڏڪاري آهن سي ”ڊيوٽا“ مارڪ ڊوان
 ٻوڙ لوڪن ۾ ڇڻ ٿا ۽ ٻوڙ ساڳيو ٻوڙ لوڪن ۾ وڌندو
 اهاڪن کي وٺڻڪن طور ٻوڙ ٿئي ٿو ۽ ان لوڪ
 جا واسي ان کي جيتوڻيڪ ٻوڙ ٿي ٿو ۽ ٻوڙ ٿين

۽ دشمن جون وڃڻي آڏڪ شاڪلون ٻوڙ ٿين.

وري ٻين ٻارن ۾ ٻين ديوتائن جي - وري اُپ ٻارن
۾ ڪٽيس وغيره ٻين ديوتائن جي ايشورن ۾ ڇٽي اٿس
جي شو ۽ وشنو کان ٻن آهڻ ۽ انهيءَ ريت وياس جي
ڇوڙين ۾ تورو ۽ پرتيت ٿئي ٿو، ته به اها ڳالهه
هيئن سمجهڻ ڪهڙجي ٿي۔

कारजरूप तुच्छ लखि तजिये, यह सिद्धांत वेदको भजिये
 रचे व्यास इतिहास पुराना, तन्मैं यही मतो नहि नाना ६८
 मनमैं मर्म न लखत जु पंडित, करत परपर मत ते खंडित
 नीलकंठ पंडित बुध नीको, कियो ग्रंथ भारतको टीको ६९
 तिन यह प्रथमहि लिख्यो प्रसंगा, श्रुति सिद्धांत कह्यो जो चंगा १००

چوپائی

۶۱۔ شیپ خدمت پست جي بڌي واپس، چورنگل ۾ رهندڙي ڪهاڻي،

چست جنتا جو سب سڃاڻي، ٽي پاڻ يوگي، مون ٽي ٻو لڳايو.

۹۷- ترڪ دشت ٻڌي وڃن ٿا ها، آڪو هي! شپ سڀتي راها،

جو ڪارڻ سوڌ ٿي پڇاڻو، نالا ٽهنديا اُن ڳڻ ڄاڻو.

۹۸۔ کارج نیچہ ہائیڈروجن، وید سڈالٹ اڈوچن سمیٹے؛

ویاس دچہل پراخ گھٹائی، ان پر داء جدا لاکائی،

۹۹۔ ان کے لیے کہ لا اربابہ حائل، کندن کے تھکے اے، مع والہی۔

فہم کلمت و دوان نہ ہوئی، ہارم تہ کا لکندڑ سولی.

۱۰۰- بهرین یو سنگه لیکو نهی ، ویدن سار ستاږو آهي .

(۵۰۱) نیکا، جیتو، لیک، یاس ند، آمی کل

پراپن جو رجسٹر، ۴ نمبر ٹی۔ سیکر پراپن ۱ شو جا

سعدرتا آہ کے درم کے گری شو کی ایشور ہے

آهي، ۽ ٻين ديوتن لاءِ ڇڏو اٿس ته شو هي ڪريا

کری ویونیون حاصل کیون الن۔ امی، طرح

پسین میون لاء جیو ۽ دم چیلن آھن۔ وری سکند

ہر اہل ۴ ہدم ہر اہل ۴ و شہرہ جی ایشور تا ہڈائی اہل۔

ڇوٻائي

- ٩١- خلاف ڪٿن سنسو نا لاٿو، پاٽ سنسي وڌ راجا ڦاٿو؛
 الاڻي راءِ سڃي ڪنهن آهي، يڪٿي ٻرماٺ ڏين سڀ ٺاهي.
 ٩٢- راجا ڏکي سنسي ڪيو سوئي، ٻوڇڻ يوگيه ڄاڻين نه ڪوئي؛
 چنٽ رڍي ٺنهن ويڙهي ويٺي، ”لاهيان ڪڪنهن حال به ڏيئي“!
 ٩٣- شاستر جا جي آهن ڄاڻو، خلاف ٻڪيا سي نه سڃاڻو؛
 گهڙو وقت ائين خيال ٻڌايو، ٿرڪ درشت ٺنهن ڪاپوءِ آيو.
 دوها- मिले परस्पर ते उभै, पुत्र पिता जिहि रीति
 करि प्रनाम आसिप दुहुं, आसन लहे सप्रीति ٤٧
 निजपितु चिंता सहित लखि, सुत बोल्यो यह बात
 को चिंता चित रावरे, मुख प्रसन्न नहिं तात ٤٨

ڇوٻائي

- ٩٤- پيءُ ٻٽ مليا پاٽ ۾، جڳ جي جهڙي ريت،
 لمبو ٻٽ آسيس وٺي، ويٺا ساٺ ٻريت.
 ٩٥- چنٽا ۾ پيءُ کي پسي، پڇيو نه ٻٽ سڄاڻ،
 مهراج ڪارڻ چنٽ جو، دل خوش نا ڇاڪاڻ.
 (٥٠٩) ڪارڻ روپ اُڀاسنا جوڳ آهي

ڇوٻائي

- शुभसंतति सुतकी सुनि वानी, तिहि भाखी निज सकल कहानी
 चत चिंताको हेतु सुनायो, को उपास्य यह तत्व न पायो ٤٩
 । कंटपि सुन पितुके बैना, बोल्यो शुभसंतति सुख दैना
 फारन रूप उपास्य पिछानहु, ताके नाम अनंतहि जानहु ٥०

دروڌ ٻڌي جي ۽ ڏهر آهي .
 ليا به ست ۽ چار ٻه ماڻھو مڪيل آهن ۽ وڻشيدشڪ
 ۽ ٻه مڪيل آهن ، اهو وروڌ آهي ، ٽنهن کانسواءِ ٻيا
 ٻه وروڌ آهن ، جي جيڪي اسوء لاء سمجهڻ ۽ وڻسرو
 ضروري ۽ آهن ٽنهنڪري ٽيڪاريل ۽ آهن .
 پورو مڪالسا ۽ ايشور قبوليل ۽ آهي ۽ موڪ
 لت سڪ روپ قبوليل ۽ آهي ، بلڪ قبوليل آهي
 ۽ سڪرم جنم وٺي سڪ ۽ ٽي ٻه شارت يعني موڪ
 روپ آهي . اٺو مڪالسا ۽ ايشور ۽ موڪ قبوليل
 آهي ، وٺي سڪ ٻه شارت ۽ آهي ، ان ست ۽
 ٻه دوا ۽ ٻه ڪنڊن ڪيل آهي ۽ اٺو دوا ۽ صاف ظاهر
 آهي ، جنهن مان ڪرنت ۽ ڪهڙي قدر ڪوليل آهي ۽
 الهي ۽ ڪوي چيو ٿو من ست جو ٻين شاستون
 سان وروڌ آهي .

(۵۸) ٿوڪ درشت جو ٻيا سان ملڻ .

चीपाई

वचन . विरुद्ध सुने जव राजा , यह संसै उपज्यो तिहि ताजा

इनमें कीन सत्य बुध भाखत , युक्तिप्रमान सकल सम आखत ६१

संसै सोक दुखित यूँ जियमें , को उपास्य यह लख्यो न हियमें

चिन्ता हृदय हुई यह जाकूँ , निज संदेह मुनाऊँ काकूँ ६२

सास्त्र निपुन पंडित जग जेते , मुने विरुद्ध वक्त यह तेते

यूँ चित्तत वहकाल भयो जव , तर्कटटि तिहि आय मिल्यो तव ६३

اچارڻ جو ٻورو ٿيل ملڻو نه آهي.

شو مت ۾ شو جهڙو ٻيو نه آهي ۽ اهي ٻه چون ٿا
 شوهي نام اچارڻ جو جهڙو ٿيل آهي تهڙو و شطو، جي نام
 اچارڻ مان ملڻو ڪين آهي. انهيءَ ريت درڪنهن جي
 مت ۾ پنهنجي پنهنجي آهاسيه، ڏيو جهڙو ٻيو ڏيو ڪونهي.
 باقي سمارت مت ۾ سڀ ٻه ڏڪ سمان آهن، تنهنڪري
 چيو ويو ته انهن جو مت مٿين پنهنجن آهاسڪن جي مت
 جو ورو ٿي آهي.

(۵۰۷) ڪٽ شاستون جو وروڌ.

انهيءَ ريت چار شاستر: (۱) سادڪير، (۲) پاڻڊجڻل (يوگر)،
 (۳) نياپير، (۴) وئشيشڪ، (۵) ٻورو ميمائسا، (۶)
 آنر ميمائسا، ٻه ڀاڻ ۾ ورو ٿي آهن. ڇو ته سادڪير مت
 ۾ ايشور مڇڻ ۾ لڏو اچي، ۽ سماڌيءَ روپ
 يوگر جي ضرورت بنا ٻڌڻيءَ ۽ زرش جي
 وويڪ کيان سان ئي موڪر مڇڻيل آهي.
 مگر يوگر ۾ يندي پنهنجيءَ موجب ته ايشور مڇڻيل
 آهي ۽ سماڌيءَ دواران ئي موڪر قبوليل آهي. انو

(۵) شرئي واکه ۾ اشڌا، (۶) شاستر واکهن ۾ اشڌا، (۷)
 گرو واکه ۾ اشڌا، (۸) ڀڳوت نام ارڻواد جو ڀرم، (۹) ”الھڪ
 ٻاڻن جي لاس ڪرڻ وارو نام مونکي پراپت آهي“، اهڙو
 وشواس رکي لڏڪرم ڪرڻ، (۱۰) وشنوءَ جي نالي جي:
 ٻين ٻن جي نالي سان پراڻي چوڻ.

ताके अन्स और बहुतेरे, चंद तारका दीप घनेरे ॥८६॥

यातें द्वैविध भानु वतायो, ज्ञेय ध्येयको भेद जनायो ।

वेद सकल याहीकूं भाखत, रूप प्रकास सत्य तिहिं आखत ॥८७॥

چوبانی

۸۶۔ ہڈ ساکار روپ کنھن نامی، پرکاش جنھن جو دن آھی،

کنھن جا انش آھن گھٹیتی، تارا چند بڑا ڈیا نہ سیئی .

۸۷۔ بن قسمن جو سچ نہ سٹایو، گیمہ ڈیمہ جو پید بٹایو،

وید چون تا سی نہ پکاری، ست پرکاش روپ لڑاری.

تیکار:- نرآکار ساکار پیمان کری - جہ - جا بہ

روپ آھن. دن مان نرآکار آھی گیمہ ؛ ساکار آھی

ڈیمہ. انھی کی ٹی ویدانت و نرکٹ سرکٹ پید طور بن

نمونن جو برہم چل آھی.

चौपाई:- नामें तेस न तमको कवही ।

ललित तिहि नग जन जागत सवही ॥८८॥

कवहु न सोवैं सो यूं जागैं, ध्यान करत ताको तम भागैं ।

अंगहि जागत भाखत नगरे, राजन जानि झूठ ते झगरे ॥८९॥

چوبانی

۸۸۔ جنھن منجہ، اولادھ لادھ ذروٹی، لوکے ہی تینن ائن سیوٹی.

۸۹۔ جاگی سدا تینن لند نہ واس، دیان کندڑ ٹی اولادھ ٹاس؛

پیا نہ چون نہ یو جاگین جیئی، سچیتہ راجن کورٹا سیئی.

- ۸۲۔ کال اڏين آهي سڀ ڪارج، لهندڙا ڪن ئي ڀاڱ آچارڇ،
 ڪڏريل ڪلندڙ ايندڙ ٿيڻي، سڄ ما پٽڙا ڪم ڪن سونڀي.
- ۸۳۔ راند الهيءَ جو سڄ لڙ آهائي، ڪوپ ڪرڻ سان سڀ ٺڪرائي،
 روپ ٻئي جي سڙوڇ سڃاڻو، ٺراڪار ساڪار لڙ ڄاڻو.
- ۸۴۔ ٺراڪار پرڪاش جو چٽي، نام روپ هر ويڙهڪ اهڙي،
 اڏ ڪنن سڀ جهڙڪ جهڙي، ڪنهن آرواڪ ڪڍ ورت سونڀي.
- ۸۵۔ ڄاو ورتي سان پٽ سونڀي، آڪيان سڄ مان ڀاڱ آهونڀي،
 اهو آهي اهڙو پرڪاش، اڪيان اولاد هڪو سڀ لاس.
- ٺهڪا، سڙوڇ ڄاڻ روپ آهن، هڪ ٺراڪار پرڪاش
 ٻيو ساڪار پرڪاش، انهن ٻنهي مٿان ٺراڪار پرڪاش
 جو آهي، سو ڪل نام ورتن هر ويڙهڪ آهي، ڪنهن کي
 ويداهي ”پاڻي“ نالو ڏيئي رهيا آهن. اهو ٺراڪار پرڪاش
 روپ جهڙو سڄ آهي سو سامان روپ آهي ۽ اهوئي
 سڄي جهڙت جو اڏ ڪنن آهي. انهيءَ جي اڪيان کان ئي
 جهڙت ورت روپ ۾ پيدا ٿيو آهي. اهو ٺراڪار
 پرڪاش ئي، انهيءَ جي ورتي ۾ پرتيپ سميت
 ”ڪيان“ جهڙي ٿو. ”اهم ۽ پاڻو“ اها انهيءَ جي ورتي
 پرڪاش جي پرتيپ سميت ٿئي ٿي، ٽڙهن اڪيان
 جي نورتي ٿيڻ سان جهڙت جي نورتي ٿئي ٿي.

چوپاڙي

सुनि साकाररूप यह ताको, होय चांदिना दिनमें नाको ।

۽ پاڻو = سڄ، ڄاڻ.

और प्रकासक जगमें जे हैं, अन्त सब सृजके ते हैं ।
 भानु समान कौन हितकारी, भ्रमत आप परहित मतिधारी ॥८१॥
 काल अर्थीन होत सब कारज, ताहि त्रिविध भाखत आचारज ।
 वत्तमान भावी अरु भूता, सृज क्रिया करत यह सूता ॥८२॥
 या विधि सकल भानुतैं उपजैं, भस्म होत सब जव वह कुपिजैं ।
 भानुरूप द्वैं भांति पिछानहु, निराकार साकारहि जानहु ॥८३॥
 निराकार परकास जु कहिये, नामरूप में व्यापक लहिये ।
 अधिष्ठान सबको सो एका, जगत विवर्त द्वै जिहि अविवेका ॥८४॥
 “अहं भानु” अस वृत्ति उदै जव ।

तामें प्रगटि विनासत तम सब ॥८५॥

چوانی

- ۷۶- سورج یکسہ ہڈی گفتار، چڑی چیر ہڈیونہ ہتارہ۔
- ۷۷- ہڈی را عا کے ہالہ کرانتوں، ساٹ تسر کوڑ کین گپڑ بانٹوں؛
 اذمر لیچ متو نی آہی، ساٹ ہڈو تو انکی لٹھی۔
- ۷۸- آہن اوگٹ جگہ ہر جھٹھی، انہی بنت ہر جھلی سبھی؛
 میرت والودارون ڈیٹی، کوئین شدہ نا مانس اٹھٹی۔
- ۷۹- بیو پٹ اٹو چرون سیوٹی، ہووہ بوجن کتتر سوٹی؛
 دگٹ سمپردایہ بی جائی، کین اتر برسن یوچی سانی۔
- ۸۰- لڈھین ہر سچ بن اندا سبھی، سبو کے شیون جنہون چمکڈیٹی؛
 روشن سچ جو آہی سارو، نہون بن ٹی تو ٹن اڈارو۔
- ۸۱- ڈین روشنی ہیا جگہ جھٹھی، الش سچ جا آہن اٹھٹی؛
 سچ برابر نا ابکاری، سدا گھمی ٹی شہ واداری۔

ایا نہ پراچین پڈرا حیٹی، سپہ ہزار ان شیوا سیٹی.

۷۳- لن شیون حی و همی د ساری ، بان پدانی شوا بکاره ؛

هو شوق و تمنی پر جمعہ لائی، یوں کہ مریہ گڈ ای ٹو انی۔

۷۴۔ کرست یارکوف و اس شاہ، آپ برائے کالی سمجھایاؤ

پاکستان کے لیے ایک نئی راہ، ایک نئی جہت، ایک نئی دنیا۔

۷۵۔ دایاں بگولی کے سپیشی، رشدر سورج گٹیس مینی :

مست لیا پہلے مڈ ہی اچھی، خوش ٹی بوجھن شکتی سیٹی،

۷۶۔ ماتر حڪومت ۽ ڇاڪي ڏيوي، ٻاءُ ٻرم آندو ٿيڻ شوي،

[مٿين ڏيٽ وارو عارڪ جي آهي. جن جو ڇوڻ آهي. ڌ. پڳوٺي جي اڌ آصاير سان آڻاڪا ڪوٺ ڪري ٻيوڪ ۽ موڪ ٻنهي جي ڌوڻي ٿئي ٿي.]

(۵۰۴) سوریہ پگت ۵۰ جواب.

चौपाई

सुयम्भक्त भगवतीको यह मुनि, क्रोध सहित बोल्थो इक मुनि पुनि ॥७६॥

मृग राजन वानां इह मोगी, भवुं नुड न सपथ करोगी ।

अतिपापिष्ठ नीच मत याकों, श्वेत स्नेह मुन्यों तैं जाकों ॥७७॥

श्रीगुण जिते वस्तानत जगमै, तं गिनियत गुनगन या भगमै ।

मद्य मलीनद्वि तीर्थ रात्रत, सुद्ध नाम अभिषेको आसन्न ॥७८॥

कहत और यूं सब विपरीता, मंभुतंत्र सेवो मति गीता ।

दक्षिण संप्रदाय जी दृजी, यद्यपि श्रेष्ठ अनकन पर्जा ॥७६॥

नथापि विन भानु सत्र अये, इन पत्रके मन जिनमें वये ।

करत भानु सगरो उजियारो, ता चिन होत तुरत अंधियारो ॥८०॥

نہی ساधन जगमें अस औरा, उपजै भोग मोछ इकठौरा ।
 भक्त भगवतीको जो जगमें, भोगै भोग न आवत भगमें ॥७०
 सिवकृत तंत्ररीति यह गाई, भक्ति भगवती अति सुखदाई
 पंच मकार न तजिये कवहू, जिनहि सनातन सेवत सबहू ॥७१
 कृसनदेव बलदेव सुज्ञानी, प्रथमा पिवत सदा ज्यूं पानी
 और प्रधान पुरातन जेते, सेवत सकल मकारहि तेते ॥७२
 तिन सेवनकी जो विधि सारी, सिव निजमुख भाखी उपकारी ।
 सिवकां वचन धरै जो मनमें, लहै सुभोग मोछ इक तनमें ॥७३
 ग्रंथ भागवत व्यास बनायो, उपपुरान काली समुझायो
 भक्ति भगवतीकी इक गाई, पूजा विधि सगरी समुझाई ॥७४
 ध्याता सकल भगवतीके हैं, हरिहर सूर गनेस जिते हैं
 सकल पिये प्रथमा मतिवारे, पूजत सक्ति मग्न मन सारे ॥७५
 जगजननी जागै इक देवी, परमानंद लहै तिहि सेवी ।

چراغی

- ۶۔ پگم پگولی وشن شو ایسی، اچڑا اہاسے نا چکے۔ کوئی؛
 لذہین نہ مہا مایا جو ڈیائی، قرب سبی سک سونی بانی۔
- ۷۔ اچڑو اہا نہ چکے ہر کوئی، یو کہ موکہ کڈ ڈی ایسی سونی؛
 پگم پگولی جیکو آھی، یو کی یو کہ قرب لہون لاهی۔
- ۷۔ شو کہ قرب لنتو ریت ہڈائی، پگم پگولی آت سک دانی؛
 پنجہ مکار نہ ہرگز جڈ جن، جن کی آد کسان نا یو جن۔
- ۷۔ کو شن د، ہلد یو سگیانی، بیتانوں جیٹن پیٹجی بانی؛

دوها ۶۸۔ امرت مٿن دوستڪه ۾، وشن موهني روپ،
اد شراو پٽ شؤ ٿيو، ديوي روپ الوپ.

ڏيکاء: ڏڏمن سمند مٿن ڪري (وايوڙي) امرت
ڪيڏو ويو، ڏڏمن مري يعني وشدو سون ۽ اسون
جو ڇڪڙو بند ڪري نه سگهيو، ڏڏمن ۽ اُهاسيه روپ
ڀڳونيءَ جو اهڙو ايڪاگرهت سان ڏيان ڪيائين،
جو باطن اُهاسيه يعني ”موهني ڀڳوني“ روپ ٿي ويو.
انهيءَ روپ جي وڌائي اڌڪ ڏني جو خود اسر به
اُن جي وس ٿي پيا. ساڳيءَ ريت شو ۾ سماڌيءَ
۾ ڀڳونيءَ کي اهڙو ڏياريو، جو اُن جي سڙڻ جو اڌ
اُهاسيه روپ (ڀڳوني ديوي روپ) ٿي ويو، ڪڏمن
ڪڏمن وڪيپ سبب سماڌيءَ جو اڀاؤ ٿئي ٿو، ان
ڪري سمجهي سڙڻ اُهاسيه جي صورت نه ورتي. انهيءَ
ريت ڪل ديوتائون ڀڳونيءَ جا اُهاسيه آهن. اها اُهاسيه
پڻ لهون جي آهي نه هڪ کي چون ”هڪل آهسيه“ ۽
ٻيءَ کي ”اُتر آهسيه“. هڪل * آهسيه جي ريت مٿي ڏيائي
ويشي، فاطم اُتر آهسيه جي ريت چٽجي ٿي.

چوپاڙي

भक्त भगवतोंके हर हरि हैं, इन सम कौन उपासन करि हैं।
तदपि महामाया जो घ्यावै, तुरत सकल पुरुषार्थ पावै ॥६६॥

۱. ديوتائون ۽ ڏڏمن. ۲. ڏڏمن جي اُهاسيه ڪئي وڃي.
تي يا طرڪو.

ڏيکارو ڀروپ جي ڀراپتي، اُڀاسا جي ڀرڻ * اوڌي آهي؛
 ۴. وشو ۴. شو کي اُڀاسا ڏواران ڏيکارو ڀروپ جي
 ڀراپتي ٿي آهي، تنهنڪري ٻئي ڀرتان اڀاسا ڪ آهن.

چوڀاڙي

سکتي لاکڙي ۾ ڀاڙت جاڳو، رُپ ڀڳواڻي لکي ٿاڳو. |
 لک ڪروڙن ماتريڪا گن پوني، تڙگرني لکي اڻس سڪل گوني || ۶۵ ||
 ڪاڻي ٿاڳو اڻس ڀڳواڻي، مڙگرني آڌي لکي نانا. |
 ڀڳو ڀڳو سڪل ٿي ڏيکارو، نڀڳو اڻس ڪڙا ٿي ڀاڳو || ۶۶ ||
 ڀڳو ڀڳو ڀڳو ڀڳو ڀڳو، سڀ ڀڳو اڻس لکي ٿي ڀڳو. |
 اڻس ڀڳو ڀڳو ڀڳو، ناري ڀڳو ڀڳو ڀڳو || ۶۷ ||
 ڀڳو- اڻس ڀڳو ڀڳو، ڀڳو ڀڳو ڀڳو. |
 اڻس ڀڳو ڀڳو، ڀڳو ڀڳو ڀڳو || ۶۸ ||

ڇوڀاڙي

۶۵- شڪتي اوک ڀڳو ڀڳو، ڀڳو ڀڳو شڪل ڀڳو ڀڳو سائي؛
 ڀڳو ڀڳو ڀڳو ڀڳو، ڀڳو ڀڳو ڀڳو ڀڳو.
 ۶۶- مڙگرني لکي ڀڳو، ڀڳو ڀڳو ڀڳو ڀڳو؛
 ڀڳو ڀڳو ڀڳو ڀڳو، ان ڀڳو ڀڳو ڀڳو ڀڳو.
 ۶۷- ڀڳو ڀڳو ڀڳو ڀڳو، ڀڳو ڀڳو ڀڳو ڀڳو؛
 ڀڳو ڀڳو ڀڳو ڀڳو، ڀڳو ڀڳو ڀڳو ڀڳو.

۱- آخر ڀڳو. ۲- ڀڳو ڀڳو ڀڳو ڀڳو. ۳- ڀڳو ڀڳو ڀڳو ڀڳو.

تښتګري سمون لا چټګڼ. الهې د ريت پېښې د جو
سامانيه روپ جا شکلي آهي، تښتګري کيښن الشن
سبب وشو، شو، کليش ۴ سورج جي مهيا مشهور
آهي، دیکځن شکلي د بيا چټګڼ تر چټګڼ پراخ بيا
سورامونکل روپ ټورم، نشن دیکګر سبب د يو امون
روپ رهن. تښتګري د بيا چټګڼ شکلي، جي کيښن
سبب د بيا چټګڼ مهيا مشهور آهي، تښتګري شکلي
جي ني مهيا سمون کيښن ۴ نه د بيا چټګڼ. وشو،
شو وغيره پېښې د جي کيښن اڀاسا کيښن آهي، تښت
ګري ني اڀاسا د شکلي د جي اڀاسا وڌيک آهن.
او مٿي چيل چوپاين جو مطلب آهي.

چټګڼ پېښې د جي لږاڪار روپ شکلي د جي
المت الشن آهن، تښت ساڪار روپ جا به الدت
الش آهن. اڀاسا ساڪار الش د کالي روپ ټورم
(مکي) آهي ۴ مېشوري، وښتوي، شوري، کيښن
وغيره ټورم الش آهن. وشو د کيښن پېښې د جي
اڀاسا سان. ني اڀاسا وښتوي نالي الش جو لاپ
ليو آهي، نشن د بيا چټګڼ کيښن آهي اڀاسا
داران جدا جدا مېشوري وغيره الش جو لاپ ليو
آهي، نشن مان به وشو ۴ شو پېښې د جي ټورم
پکيڙ آهن. الهې د جي سبب آهي ته د بيا چټګڼ کي

سुन राजन बानी मम साची, तीनू सकल कहत ये काची ॥६२॥
 सुने देव सक्तिविन सारे, मृतक देहसम लखि हत्यारे ।
 सक्तिहीन असमर्थ कहावैं, सो कैसें कारज उपजावैं ॥६३॥
 जिन बहु सक्ति उपासन धारी, तातैं भये सकल अधिकारी ।
 हरि हर सूर गनेस प्रधाना, तिनमें सक्ति देखियत नाना ॥६४॥

عروالي

۶۲- ايتي نه ڪارڻ ڪڙيش شڪتي، ڇو وڃاري اڳي اڳوڻي؛
 ڳالهه - ڇڏي سن راجا منهنجي، ڪوڙي ڪٽي آه انهن جي.
 ۶۳- سي ڏيو ان شڪتي سڀئي، سمجهه مڙي سمان نه سڀئي؛
 شڪتي سواءِ اسمرت ڇڏي، ڪندا ڪارج ڪيئن آهن.
 ۶۴- جن شڪتي ڇڏي دل لائي، ٿيا لائق سڀئي ڪن ڀالي؛
 وڻندو شو سڄ ڪڙيش ڇڏي، شڪتي ڏيا سان سمرت سڀئي.
 ٽيڪا: پڳوٽي جا ٻه روپ آهن، هڪ سامان به ٻيو
 وشيش پڳوٽي جو يا ديوي جو سامان به روپ آهي
 جنهن هواران گل پندارت پندرجو پندرجو ڪارج
 نڀاين ٿا. پڳوٽي جو وشيش روپ آهي ان ڀالن
 واري مورتي وارو.

سامان به روپ شڪتي جا ٽي بيشمار آهن
 (جزا) آهن. جنهن ۾ شڪتي جا ٽي جزا آهن سو
 الپ شڪتي وارو يا ”اسمرت“ ٿو چئجي. جنهن
 ۾ شڪتي جا ٻه جزا آهن سو ”سمرت“ ٿو چئجي.
 وڻندو شو وغيره ۾ شڪتي جا اٺ ڪهڙا آهن،

करत ध्यान जिहि छन जन मनमें, नासत विघ्न प्रधान गननमें ।
विघ्नहरन यूं जागत निसदिन, भक्तिसहित सेवहु तिहि अनछन ॥६१॥

چو بالی

- ۵۵- شو جو پت نه کڻيش مٿاڻو، ڪارڻ کڻ ڪارج به آڻو،
ٻڏي چيو نه کڻيش اوجاري، چڙ کان آسڻ لڏيس ٻاري.
- ۵۶- واهن ٻڏ لون سي پئي ڪوڙا، بولن وڃن سڃين جهڻن ٻورا،
کڻيش شو جو پت نه ٻڏاڻو، غلاميءَ تنهن ڪلڪ لڳاڻو.
- ۵۷- ٻڏ پر سنگ چوان هڪ اهڙو، پراڻ وياس لڪو اڻ جهڙو،
لرپر مارڻ ڪارڻ جيئي، ديا ڏاڍو شو وشنو سهجي.
- ۵۸- بوج کڻيش نه ڪئي ٿن ڪاڻي، لرپر ڪشت رسو نه راڻي،
ڪري پڇتاءَ کڻيش مٿاڻو، سوڙو ماري، ٿن جس پٽاڻو.
- ۵۹- بوج ڪري ٿيا سمور ڪيئي، پوڄڻ اڻوڳهه کڻيش، نه سهجي،
وام پت نه سرڪ ڪي جهڙو، وڳهن ڪٽڻ نه شو پت نهڙو.
- ۶۰- وياس کڻيس پراڻ بناڻو، سهجي ڪارڻ کڻيش ٻڏاڻو،
هڙي عَر وَرَڙَ ڏو شڪتي جيئي، کڻيش مان ٻڌا ٿيا سهجي.
- ۶۱- هڪ بل من ٿن ٿيان هو ٿاري، سڀ وڳهن ٿنهن اُرت لواري،
حاجي وڳهن همسه هڻائي، شيوا پڪتي ٿنهن جڳائي.
- (۵۰۴) ديوي پڳت ٿو هاڻ پهلجي ڳالهه ڪري،

چوپاڙي

हेतु गनेस सक्ति को सुनके, भगतभागवत उचन्यो गुनिके।

ٿيڪا:- ٿارڻ پنڇر راتر جو ست، برهم سو ٿر پاشير،
 ڪنڊن ڪيل آهي. راما لڄ و غم ۽ بر ٿارڻ پنڇر راتر جا
 † انوساري آهن، انهن جو جيڪو ٿوڙين وشدو ست آهي
 تڏهنجو ڪنڊن ”ڪلپ ٿروءَ“ جي ٿيڪا ٻريمل”
 ٿيل آهي.

(۵۰۳) گڙيش ٻوڄاريءَ جو جواب.

چौपाई

شِوڪو پُت گنيس وٿايو، ڪارن ڳون ڪارڙمِ ڳايو ।
 سُنِي گنيسڪو پُڄڪ وٿيو، اُڙس ڪيڙ ڪوپ سِيها سَن ڏوٿيو ॥۲۵॥
 راجَن سُن ڏوٿُ يَ ڏوٿُ، وچَن سَتَڙ سَم ڪهَت اُڙوٿُ ।
 شِوڪو پُت گنيس وٿاڙي، پَرادِهيَن تارِمي ڳاڙي ॥۲۶॥
 ڪهُنُ پَرَسَنڱ سُنهُ ڏڪ ايسو، لِيخِيو وِڙاس ٻڱوَت سُنِي جيسو ।
 چَڏي تِڀور مارَن ڪُون سارِ، هَرِيهَر سَهِيَت دِو اُڀيڪارِ ॥۲۷॥
 نَهِنِ گنيسڪو پُڄَن ڪِينو، تِڀور ن رَنچڪ تِن تَن ڏِينو ।
 پُونِي پَڇِيَتاي مَناي گنيسا، تِڀور وِينا سِيو رَڏو ن لَسا ॥۲۸॥
 ٻِي سَمَرِٿ ڪِييَ جِيهِي پُڄا، سِوَن يَوِڱ سُو ڏڪ نَهِنِ ڏُڄا ।
 رَام پُت دَشَرِٿڪو جيسو، وِڱهرَن شِوڪو سُو تيسو ॥۲۹॥
 وِڙاس گنيس پُراَن وِنايو، سِوڪو هِئو گنيس وٿايو ।
 هَرِيهَر وِڱِي رِڱِي سَڪِتي سَمِيتا، تِوَر ڏِيئو اُڀَن تِوَر سِو تِيتا ॥۳۰॥

† انهن جي مٿ ڪي مڇيندڙ. ٺهيءَ ويدالڪ جو ڪرنت
 آهي ۽ ٿو سو ٻوڄاري ۾ ڏڪو.

روپ آهن، تن اڪيلاڻ روپ ديوتائن کي ڏئي،
ڪيلاڻ روپ شو جي اها سا ڪرڻ گهرجي.

چوپاڙي

ويڻ لکڻ جڏهن سڀڪوڻَ ٻڌڻي ڏي، निर्भय किये सकल गर धरि गरा
जाको पूत गनेस कहावै, विघ्नजाल तत्काल नसावै ॥५१॥
कारजमें कारन गुन होवै, यूँ सिव विघ्न मूलतै खोवै।
जन्ममरन दुःख विघ्न कहावे, तिहि समूल सिव ध्यान नसावे ॥५२॥
सेवनयोग्य सदासिव एका, जागै सहित समाधि त्रिवेका।
तंत्र पासुपत रीति जु गावै, त्यूं पूजनकरि ध्यान लगावै ॥५३॥
नारदपंचरात्रमत झूठो, यह परिमल परसंग उनूठो।
यातै सिव सेवा चित लावै, पुरुषार्थ जो चहै सु पावै ॥५४॥

چوپائي

- ۵۱- سڀ ڏاڍن ڀاءُ ٿي وڃن ٿا، شو ٻيٽي ٿي خوشي ماڻي،
عهدو ٻيٽ ڪٽيش چوائي، وڳهن سڀيئي ڪدم مٽائي.
- ۵۲- ڪارج ۾ ڪارڻ ڪٿي ٿي ٿي، وڳهن شو پاڙ ٻي ٿي ٿي،
حشر مرڻ ڏک وڳهن ٿي ٿي، شو ڏهاڻ ڪٿي اودا ساري.
- ۵۳- شو هڪ حوڙ شيرا جو آهي، حاڳي سو سماڙي ٺاهي،
”لنتر يا سبيس“ ويس ٻڌائي، اوجا ڏهاڻ ڪٿي دل لائي.
- ۵۴- ٿاڙن پنچرالو مٿ ڪوڙو، ”پريميل“ چوڻ ٻاڙن ٻوڙو،
ان لاءِ شو شيرا چٽ لائي، من مرادون پنهنجون پائي.

جو پڳت آهي، تهنهڪري شو ٿر اُن کان به وڌيڪ
 شيوا جوڪر، چوڻ ڪهرجي. ائين آپرديڪشت سڀني
 وٺڻو ڪرڻن جو پوتيهاديءَ (وڌائيءَ جي وشو)
 شو ڪي ڪيو آهي.

चौ- सिव सबको प्रतिपाद्य बखान्यो, भक्तनमें उत्तम हरि गान्यो ।
 इस देव पद सब में कहिये, महत् सहित इक सिवमें लहिये ॥ ४६ ॥
 چوٻائي

۴۶- سڀني شو پرپادي ٻڌايو، پڳتن ۾ مکيه وشو ڪايو،
 ”ايش“ ”ديو“ جڳه لالوگهڻائي، مهاديوهڪ شوسر سائين.
 ٿيڪا:- وشو آءِ ڪي ٻين چئن لاءِ ”ايش“ يا ”ديو“
 چوڻ ۾ ٿو اچي، پر شو ڪي مهاديو ۽ مهيش ڪوٺيو
 ٿو وڃي.

सिवतें भिन्न असिव जो कहिये, तिहिं तजि सिव कल्याणहि लहिये ।
 जलसायी जिहि नाम बखान्यो, सो जागै यह मिथ्या गान्यो ॥ ४७ ॥
 چوٻائي

۵۰- شو ري اشو جنهن کي چئجي، ڇڏنهن شو منڪل رڻجي،
 جل شائي جنهن نانءُ سڏايو، سو جاڳي او ڪوڙ ٻڌايو.
 ٿيڪا:- ڪلياڻ کي چئبو آهي ”شو“ تهنهڪري
 شو ٻين اشو ٿي آهي، تنهنجو اوت هي ٿيو ٿر شو
 کان ٻين جيڪي ديو آهن سي اشو يعني ڪلياڻ

(۱) سڌيءَ يا اڻ سڌيءَ طرح سڀني ڪوٺڻ شو جي اڀاسنا
 لاءِ ئي چيو آهي.
 (۲) شو = ڪلياڻ؛ اشو = ڪلياڻ وٽس. (۳) ڪير
 ساگر ۾ سيشن نانگ جي سڀڙا ٿي ستل وٺڻو چيو وڃي ٿو.

ٺيڪا۔ وڌو ڀڳت ڇيو ته ”ڀارت آهڪ ڪرڻن
۾ وڌو ڪي سڀني ديون ۾ پوڄا لائق ڇيو ويو آهي،
سو ٻڌي ٿو، ڇو ته ڀارت گهٽ جو ڦاٽ پرڄ ٿيسو نه
شو ۾ ئي ايشورنا پرنيت گهڙي. اهو اڀريڪشت
وڌوان ڪل اتهاسن ۽ پراڻن جو ڦاٽ پرڄ لکيو آهي.
آئي ڀارت ۾ پرستڪر ڄاڻايل آهي:-

”ايشو ٿاما“ جڏهن نارائڻ آستر ۽ اڪن آستر ٺاهيا
تڏهن ڪهڙي سڀني جو قتل سو ٿيو پر پنهنجن ڀائرن مان
ڪو نه نه مٽو. تڏهن ايشو ٿاما ڏٺو ويد ۽ آچاره لاءِ ڏڪار
ڏڪار ڇوڏو، رت ڇڏي هن ڌيءَ رهي ٿيو. واٽ تي
وياس گذيس تڏهن چيس ته ”هي بومل ٿون آچاره
۽ ويد تي ڏڪار نه ڪر، هي ٻئي ارڄن ۽ ڪرشن
ٿو نارائڻ روپ آهن، انهن شو جو پوڄن ڪهڙو ڪيو آهي
تڏهڪري انهن جي پڳي ۽ جي آڏين لائي، رسول
مهادي انهن جي رت اڳيان ٿي بيٺو آهي، ان سبب
انهن جي رت تي ايندڙ سڀئي شستر ۽ آستر ناس ڪري
ريو آهي.“ انهيءَ ڀارت پرستڪر مان معلوم ٿيندو
نه نارائڻ روپي ڪرشن جي ويوتني ۾ شو جي ڪرنا
سان ٿي آهي، ان طرح وڌو ڇوڙ ٻڌائيندڙ گهٽ
ٻڌ شو جي ئي وڌائي ظاهر ڪري رهيا آهن، ۽ انهن
۾ جيڪو وڌو شيوا جو ڳر چيل آهي، سو خود شو

विष्णुसुभाव सुन्यो हम ऐसो, जगमें जन प्राकृत हैं तैसो ।
 त्राता भक्त अभक्त न त्राता, यह प्रसिद्ध सबजगमें नाता ॥४६॥
 हरिसेवक हर सेव्य वखान्यो, रामचंद्र रामेश्वर मान्यो ।
 स्कंदपुरान व्यास बहु भाख्यो, हरिसेवक हर सेव्यहि राख्यो ॥४७॥
 कह्यो जु भारत पद्मपुराना, सबदेवनतैं हरि अधिकाना ।
 भारत तातपर्य नहिं देख्यो, जो अप्यदीछित बुध लेख्यो ॥४८॥

چو پائي

- ۴۳- سدا ورت اهڙو ڏئي پاري، ڪاشيءَ مري جوئي ار ٺاري،
 سايج مڪتي ماڻي سوئي، ڪرپ واس دڪ ٻاء نه ڪوئي.
- ۴۴- شو سمان آهي ار ٺاري، سندس پوکي پوکين سڪ ڪاري،
 ايڪتا جوئن ڏي آهڊيش، ڇڏي سوڪيم ڪن برهم پو ويش.
- ۴۵- اونچ ليچ ڏسي لاسوئي، مڪتي ڏي ٿو سين کي جوئي،
 شو سمان شخي لا راجا، پڪي پڪي سنواري ڪاجا.
- ۴۶- وشو سها ٻڌو ٿم اهڙو، ساڌارڻ جڳ ماڻهن جهڙو،
 سها پڪتن، اپڪتن لاهي، ڳالهه اها جڳ ظاهر آهي.
- ۴۷- وشو شيوڪ شو جو وڪاڻيو، راهچندر پڻ اشت پڇاڻيو،
 سڪند پراڻ ۾ واپس چوي ٿو، شو جي شيواوشن ڪري ٿو.
- ۴۸- چيل پارت ۽ پدم پراڻ، وڏ ديون ۾ وشو سچاڻ،
 ٽن پارت جو ٽس ٺاهيو، آهي دڪي جو سمجهايو.

(۱) جيڪي سايج مڪتي حاصل ڪن ٿا.

(۲) سوڪيم شير. (۳) مهاپاروت.

۱۴- شو ههژور بهر گهر چرانی، من وانچمه قیل سهن ملائی،

ہاں وہی ہے ہم لیاہی، ذلی سہبتی عر عا ہاکی۔

[نوٹ :- مریہ جو کھول کر کسی رشتہ کی ہے
 کچھ کہتی، انہیں ہمارے وڈاؤن دے دی ہے وڈاؤن
 آیا کی چڑی.]

चीपई

चमै कपाल हेतु इहि धारै, सम नहि उत्तम अथम विचारै ।
नग्न रहत उपदेमव येही, नहि विरागसमसुख द्वै कहौ ॥४२॥

چوہان

۴۲۔ کل کے مال میں چاروں ڈاری، گوت و گنہ کی گمن بھاری،

امکن دہی ڈی نصیحت سائی، موج وراکھ سمان لہ کالی.

ٻه ٽڪا ۽ وڻندو ڪٽي ڪل ڪهاڻي وڃي ۽ ٻه ٽڪا
 وڃن جي ڪا، تڏهن ئي شڪو ٿو چوي ته ٻه ٽڪا
 سڄي ٻڌائين ۽ سر ٻڌي آهي، ۽ الڪي اُٿو ۽ اڇو جو
 نه ويچارئي ڪونهي.

चौथाई

सदावर्त ऐसी दे भारी, कासीपुरी मरे नरनारी ।
 सो सायुज्य मुक्तिकूं जावै, गर्भवाससंकट नहिं पावै ॥४३॥
 सिख समान नरनारी ते सब, लहत सु दिव्यभोग सगरे तब ।
 करत आप अद्वय उपदेसा, तजत लिंग यूं ब्रह्मप्रवेसा ॥४४॥
 ऊँचनीच रंचहु नहिं देखै, मुक्त सवनकूं दै इक लेखै ।
 सिद्धसमान राजनको दाता, भक्त धर्मक सवनको वाता ॥४५॥

۳۷- ڪوڙ ڪپت ڏک سڙو پ ڄاڻي، سگهي آزاد رهي نه سائي،

روپ بطل جو چاهي اهڙو، تنهن شيوي نر سو خر جهڙو.
۳۸- پٽڪي ”سج“ ڏينهن رات سدائين، پل گهڙي نارهي سوتائين،

ان اڀاسڪ جو نه چوانِي، سو پٽ پٽڪي شانت نه پائي.

۳۹- ان لاءِ ڏيو ٻيا سڀ نياڳي، بوج نه وڻندو جو انت جاڳي،

بوجا ڏيان ريت پٽ ڄاڻي، لارڊ پنچ راتر ۾ سائي.

ٽيڪا:- وڻندو ڪي ڇڏي باقي جيڪي چار اڀاسنائين

جا نمونا مشهور آهن تن مان ڏک ڏک جو نشيت ڪيو ويو،

تن ۾ چٽيو ته ”سمارت“ اڀاسا جو نشيت به اچي ويو.

ڇو ته پنهنجي ديون جي سمان پاڻ سان اڀاسا ڪرڻ،

اُن کي ”سمارت اڀاسا“ چيو وڃي ٿو. شو آهڪ چٽن

ديون کي وڻندو کان گهٽ چيو ويو، جهڙڪري سمارت

اڀاسا جو به نشيت ٿي چڪو.

(۵۰۲) شو شيوڪ جو بيان.

चौपाई

सिवसेवक मुनि सुनि तिहि वैना, क्रोध सहित बोल्यो चल नैना ।

सुन राजन वानी इक मोरी, जामैं वचन प्रमान करोरी ॥४०॥

सिव समान आन को कहिये, मांगै देत नाहि जो चाहिये ।

सभ विभूति हरिकूं दै मांगी, धरत विभूति आपनित त्यागी ॥४१॥

چوپائي.

۴۰- ٻڌي اها شو شيوڪ وائي، ڇڙي چيو آڳا اکين ٻاڻي،

مهارج ٻڌ مون گفتار، جنهن ۾ ساکون سوان هزار.

रूप अमंगल सिवको सबसम, ध्यान करै नहिं ताको यूँ हम ॥३४॥
 राख डमरू गजचर्म कपाला, धरै आप किहिं करै निहाला।
 ताको पूत गनेस हु तैसा, रूप विलच्छन नरपसु जैसा ॥३५॥
 सठ हठतैं ध्यावत जो देवी, तासमरूप धरत तिहिं सेवी।
 तिय निन्दत असुची नपवित्रा, औगुन गिनै न जात विचित्रा ॥३६॥
 कपट कूटको आकार कहिये, पराधीन निज तंत्र न लहिये।
 ऐसो रूप जु चाहिये जाकूँ, सोसेवहु नर खरसम ताकूँ ॥३७॥
 अमत फिरै निसदिन यह भानू, रहत न निश्चल छन इक थानू।
 अमतौ फिरै उपासक ताको, तिहि समान सेवक जो जाको ॥३८॥
 आन देव यातैं सब त्यागै, सेवनीय इक हरि नित जागै।
 पूजन ध्यान करन विधि जो है, नारदपंचरात्रमें सो है ॥३९॥

چربالائي

۳۳- طرح اوتار له ڌاري، سڀ ڏيرون جا ڪڇ سٺاري،
 لڏهن ڪوڙو توھين لٽھڻي شيون، روشن سمان له آھي ڏاڍو.
 ۳۴- وشدو سرشت پگھل ”شو“ آھي، شيون لائق لڏھين لاهي،
 روپ امڪل مڙ ڏو ڄاڻو، ليڪ له شو جو ڌيان سڃاڻو.
 ۳۵- ڪل ھاڻي وڌ ٻيھ ڪھال، ڌاڙيندڙ ڪيئن ڪري لھال،
 لٽھڻو پٽ ”گھيش“ اھڙو، روپ عجب تر پشون جهڙو.
 ۳۶- ھڪ ڪري شڪ ڏيائي ”ڏيوي“، ان سر روپ ڌري سوشيوي،
 نار ڪلائيءَ جو گھر آھي، اوکي لٽ لٽھين ڪو لاهي.

(۵۰۱) وشٹو اپاسک جو جواب

چوٲاڑے

سुन राजा तुहि कहूं सु देया, शिव विरंचि लागे जिहि सेवा ।
 मंख चक्र धारी हितकारी, पद्म गदा धर परंउपकारी ॥३०॥
 मंगलमूर्ती विस्तु कृपालू, निज सेवक लखि करत निहालू ।
 सक्ति गनेस सूर सिव जे हैं, सब आज्ञा ताकी में ते हैं ॥३१॥
 भारत सकल ग्रंथ यह भाखें, पद्म पुरान तापनी आखें ।
 विष्णुरूपतैं उपजत सबही, परैं भीर जाचैं तिहि तवही ॥३२॥

چوبانی

۳۰۔ دیوؤ راجا ہڈ لون سکے کاری، شو برعما جنهن شیواڈاری،
 سنکے چکر کل کدا ڈاری، آم وڈو سو پر اپکاری۔
 ۳۱۔ آلد۔ ورت وشو د یال، بنهنجی یگت کی گری نہ نوال،
 شو شکتی سچ ٹطیس جیئی، انجی آکیا میں اعیئی۔
 ۳۲۔ مہاپاروت ۶ بدم پراٹ، لاپنی آدی کرائن چاٹ،
 وشوہ مان چکر ٹیٹرو آھی، د کین ہکار ہڈی ٹی سیوائی۔
 [نوٹ :- ”تاہنہون“ اُنہشڈ آسن، ہکے ٹرسنگ
 تاہنی ہو رام تاہنی ٹیون کوپال تاہنی۔ پراٹن ہکے
 بدم پراٹ ہ آھی۔]

چوٲاڑے

विविधवेषको धर अवतारा, सवदेवनकूँ देत सहारा ।
 पातैं ताकी कीजे पूजा, विस्तुसमान सेव्य नहिं दूजा ॥३३॥
 विस्तु भक्त सिव उत्तम कहिये, तथापि सेव्य स्वरूप न लहिपे ।

ديراڳر نڪر مڃس هاڻ راج ڪي لڏاڪو ڪري ۽ ڇڏي
 مليو وڃي هاڻ سو ان ۾ ڪو نه هو. اهڙي طرح ٻوڏ
 ديراڳر ۾ مشط سبب ٻنهي طرفين ۾ ڪم مليس، جو هڪ
 ٽر نياڳر وٺي اچا ٻوڏ ڪري نه سگهيو ۽ ٻيو ٽر، ٻوڏن
 مان مڙو ڇڏائي ويس. مدد ويراڳر جو ٿي آهي اها سڀ
 جي ڊڪيٽاسا [يعني ٽر نه ڪيو، هي ڊڪيٽاسا.] تهنه ڪري
 ان ۾ اها سڀ جي ڊڪيٽاسا جا ٻئي جنهن هيٺ ٽيڪارييل آهي.

(۵۰) شب سلامت جو پنڊون کان پرشن.

چوٿاڻ

सुभमन्तति पितु सो नडभागा, भयो प्रथम तिहि मन्दविरागा ।
 जिज्ञासा उपजी यह ताकूँ, देव ध्येय को ध्याऊँ जाकूँ ॥२७॥
 पण्डित निरनो करन बुलाये, यथायोग्य आसन बैठाये
 प्रश्न कियो यह सबके आगै, अस को देव न सोचै जागै ॥२८॥
 पुरुषार्थ हित जिन जिहि जाचै, भक्तिमानके मनमें राचै ।
 सुनि यह पृथिवीपतिकी वानी, इक तिनमें वाल्यो सुजानी ॥२९॥

چوٿائي

۲۷۔ شب سنتي پيءُ حروڻ ڏيکي، اول ڪيو سو مدد وٺرائي،
 لهنڪي طلب ڪيو هن سو ڪيو، ڪهڙو ڏاڍو ڏيکائڻ ڇوڪرو.
 ۲۸۔ ان لڙي لاءِ پند هٿ ڪهرايا، جڏا ڇوڪر جانين وهاري،
 سوال اچو تن کان هن اهڙو، سمجهي نه، ”جاڳي سوڊو ڪهڙو“!
 ۲۹۔ مڪئي ڪاڻ ٻاڙجي چوئي، واس ڪري تنهن من ۾ وٺي،
 راجا جو نه ٻڌي مرماڻو، چوڻ لڳو تن مان هڪ سهاڻو.

کو آتما ۾ پرقيمت نٿو ٿئي، بلڪ او سڃاڻي آهي ۽ ڄاڻي
 ٿو ته ڪل ڪريا من واهي ۽ ۴ فن ۾ ٿئي ٿي ٿي. ڪيائي
 ڪي ڀڪو نشاچو آهي ته ”آتما اسانڪه آهي“ تنهنڪري
 ڪل وهندڙ ڪندي به ڪيائي اڪر ٿا آهي. الهي
 ڪري ٿي شرتي ۾ ۾ ڇيل آهي ته ”ڪيائي بعد، بلندڙ سر ۾
 ۾ ڪيل شپ توڙي اشپ ڪر من جي ٿل ۾ ڇو يا
 ڀاپ سان ڪيائي ۽ ڇو سهند نٿو رهي.“ پر اڳي ڀل کان
 اڪيائيءَ وانگر ڪل وهندڙ ۽ تنهنجي اڃا ڪيائيءَ ۾ به
 ممڪن آهي.

(۴۹۹) شپ سلامت راجا جو پرسنگه.

شپ سمنٽ، جو راجا هو، جڏهن راجا هي ٿي پت
 ۽ جنهن کي ٿيا ڀي ويا هئا، هاڻ تنهنجو ذڪر ملي ٿو.
 دودھا- पुत्रगये लखि गेहर्तै, पितु चित उपज्यो खेद।

सूनो राज न तिनि तज्यो, नहिं यथार्थ निर्वंद ॥ २६ ॥

دودھا - ۲۶ - پت نڪتا گهر کي ڇڏي، پتا لڳي دڪ آهي
 راجا ڇڏي سو نا سگهيو، - سن ٿيهر ويراڳ.

ٿيڪا - پت گهر ڇڏي ويا. پر راجا کي ٿيهر ويراڳ
 نه هو، تنهن ڪري پتن جي وڃوڙي کان هڪ ٿيو ۽
 سندن ويراڳ هوس ان ڪري ڏيکڻ ۾ به سڪه نه ٿي لڳو.
 راجا نڪرڻ جي اڃا ڪيائين، پر پتن جي وڃڻ ڪري،
 اڄ ڪي ٿي ٿي ٿي ٿي، تنهن ڪري ٿيا ڀڪو
 ڪري نه سگهيو، ان ڪري به دڪ ٿيس. پر جيڪڏهن

ٻيو ڪو اُن ۾ ڪام ڪروڙ وغيره واهي ورتيون يا
 موليٰ ٿا وغيره نامسي ورتيون اٿن. تنهنڪري حليت
 ۾ ن طوح آهي ته انهنڪري، رڳي سڄي ڪٽ جو ڪاري نه
 آهي، مگر آڙوان جي ۽ ٽهي ڪٽ سٺ، * پڙهڻ سڄي
 ڪٽ وارن پڙهن مان انهنڪري جي انتهائي ٿي ٿي،
 انهنڪري انهنڪري ۾ ٽيئي ڪٽ رهن ٿا، سي ۾ سڀ
 ڪڏهن پڙهن ۾ ڪي جيترا نه آهن، بلڪ گهٽ وڌ ٿا
 رهن، ڪڏهن ڪري ڪڏهن جو سڀا ٿاڻو آهي. سو
 ڪي انهنڪري آهي، ٽيئي اُن ۾ جي ڪٽ جو ڪارج
 ڇا اچي، تنهنڪري اڃا ٿيڻ جو نه آهي. باقي جو ڇڏي آهي
 ته ”ڪيائي ۾ اچي ٿي ٿي“، تنهنڪري مطلب اهو آهي ته
 اڪيائي ۽ ڪيائي ٻنهي ۾ اچي ته ٻي ٿي، ٻي اڪيائي اچي
 وغيره ٿي آيا جو ڌرم ڪري چاڻي ٿو، ۽ ڪيائي ۽ ڪي
 ڪڏهن وقت اچي ٿي ٿي، ڪڏهن وقت ۾ اچي ڪي آيا
 جو ڌرم ڪري ٿو چاڻي، بلڪ چاڻي ٿو ته ڪام، سڌا
 سنڌو، راکه، ديش، شوا، پوءِ، لڇ، اچا وغيره انهنڪري
 جا ڌرم آهن.

انهيءَ ريت اچا وغيره ٿو ٿي پر ڪيائي ۽ ڪي
 آهي آيا جي ڌرم طور پڙهيت ٿا ٿن، ۽ انهيءَ ڪري
 ڪيائي ۽ اچا جو اڃا ڇڏي آهي. ساڳيءَ ريت من، دائي
 يا ٽن سان جيڪو به وهندڙ ڪيائي ڪري ٿو سو ڪيائي ۽

دو ۱۵۳- ٻڌي ٻول توک درشت جا، مر ماڻو تنهن سنس،
جو ڪچ لو مولڪي چيو، - وئي مکيه سڌنس.

۲۴- ناس ڪري ائين ڀرم سڀ، چائين ڀرم ڀرو ڪيو،
جڳت آست جانو آله، ليئن ٻڌ ٻڌ ۽ مريو.

(۴۹۸) گياليءَ جي اڃا.

دو ۱۵۴- سهڻو رهيو پارانڻو تُو، ڇڏي وڃي ڇڏي.

چلي تڪالهي ڏيکري، جنن جنن ڇڏي ڇڏي ۱۱۲۵.

دو ۱۵۵- ٻار ٻڌ ڪرمن ڪري، اڃا ٿيس چٽ هيءَ،
جلدي وڃان نه وطن ڏي، ڏسان نه ماءُ ۽ ڀاءُ.

ٿيڪاڻ- اڳ ائين ٻڌايل آهي ته ”گياليءَ جو سمورو
وهدوار اڳيائيءَ والڳ ٻار ٻڌ وس ٿئي ٿو.“ تنهنڪري
گياليءَ کي اڃا هو ٿيل ممڪن آهي. ڪن شاسترن ۾
وري هينن لکيل آهي ته ”گياليءَ کي اڃا ٿيل نه
آهي.“ تنهنجو مطلب اهو نه آهي ته ڪو ”گياليءَ جي
انهڪرڻ ۾ ڀڃاڙ جي اڃا ائين ٿئي ٿي ٿي“، ڇو ته
اڃا وغيره نه انهنڪرڻ جا سبب ڏرم آهن. وري انهنڪرڻ
۾ رهي ۽ ٿي ڪرڻ سبب به اڃا ضرور ائين ٿيندي اهو
جيئرو ٿيڪ ڇڏي آهي ته ”انهڪرڻ پوئن جي سٽي ڪرڻ
مان پيدا ٿيل آهي“، ته به او رڳو سٽي ڪرڻ جو ڪارج
نه آهي، بلڪ انسان رهي ۽ ٿي ڪرڻ جو اثر به ڪڍيل
آهي، ڇو ته رڳو سٽي ڪرڻ مان ٿيل سٽي ڪرڻ
ڪونهجي به انهنڪرڻ ۾ ڇڏي ڇڏي نظر نه اچي ۽ نه وري

آمی، جنهن ڪري اهو چوڻ ٿو ٻيا شاستر ۾ موڪل
جا آيو وڃي آهن سو ئي ڪين ٿو، ٿر ۾ سار مٿ
ڪرڻ واري، درشتي سان ٿر ڪو درشتي شش اهو سار
لشڪر ڪيو.

(۴۹۷) ٿر ڪو درشت جو هڪ ودوان سان ملڻ.
دوहा- सुनि प्रसिद्ध विद्वान पुनि, मिल्यो आप तिहि जाय।
निश्चय अपनो ताहि तिहि, दीनो सकल सुनाय ॥२२॥
دوहा ۲۲- ہندی وڈو ودوان هڪ، مان ڏو ٻنهن سان،
نڪتو ٻنهن مٿ پاڻهن ڏو، ظاھر ڪيو ٻڌمان.

ٺيڪاڻ ڪرو، دوان ٻڌل ادت ۾ ٻڌي ڦاٿر ڊڪڻ
واسطي ٿر ڪو درشتي، ڪل شاسترن جو مطالب ويچارين،
ٻنهن هوندي ۾ وري سسرو ٿيس، ٿر وري ۾ هڪ
ڪڇي ٿر شاسترن جو اڀرايو جو مون لشڪر ڪيو
آمي، سوئي آمي يا ڪو ٻيو. ٿر ڪو درشتي ڪڍڻ
اڌڪاري هو، ٻڌيڪري وري وري ڪم ڪو ڪو سما
اٿيس ٿي. انهن جي نورقي واسطي هڪ ٻئي ودوان
جي لشڪر سان ٻڌيڪو لشڪر ملائي ڦرڻ لاءِ ان
وقت آيو.

दोहा- तर्क दृष्टिके वैन सुनि, सो वोलेयो बुध सन्त।

जो मोस् तै यह कह्यो, सोई मुख्य सिद्धंत ॥२३॥

संशय सकल नसाय यूँ, लख्यो ब्रह्म अपरोक्ष।

जग नान्यो जिन सब असत, तैसैं बंधरु मोक्ष

تنهن موجب ڏيهر آتما نه آهي، آتما ڏيهر کان نيارو
 آهي پر جيئن ڏيهر جو *پرمات آهي اوڻوئي آتما جو پرمات
 آهي. انهيءَ ريت انهن جا پاڻ ٻيا ٻين ۾ آهن، پر اسان
 لاءِ اهو ڄاڻڻ بس آهي ته اهي سڀئي ويدن جا وروقي
 آهن تنهنڪري ناستڪ چئجن ٿا، انڪري سندن
 وڌيڪ ڌڪ يا ڪنڊن نٿو ڪجي.

(۴۹۶) ترڪ درشت جو سار گراهي نشچيم.

وام مارڪ ۽ ناستڪ متن جا گرنت جيتوڻيڪ
 سنسڪرت واهي ۾ آهن، ته به ويدن کان ٻاهر آهن،
 انهيءَ ڪري چيو ويو ته ويد جي انوساري وهيا جا ارڙهن
 پرستان آهن.

وري مهم وغيره جن + سائيه گرنت وچيا آهن
 منڪي ڪام شاسترن ۾ ئي سمجهيل ڪوڄي. نئين ڪل
 ڪوٽا وارا گرنت به ڪي ڪام شاستر ۾ سمجهيل ڪوڄن
 ڪي ڌرم شاستر ۾.

انهيءَ ريت ارڙهن وهيا جا پرستان ڪل ٻوٽن ڪيان
 اران موڪير جا هيو آهن، ڪي ساڪيات ڪيان جا
 ٿو آهن ته ڪي ٻر ٻرا کان ڪيان جا هيو آهن. اهو
 ڪ درشتيءَ سڀني شاسترن جو مطلب نشچي ڪيو.
 جيتوڻيڪ اتر ميمالسا کانسواءِ ڪل شاستر جڳهاسوءِ لاءِ
 ٻڌل جوڳو آهن، اهو شارڊڪ ۾ سوڌرڪار ۽ پاشورڪار ڪوليرو

ٻڌن ماڻ. + انڪار ۽ سينگار ڪا گرنت.

چالڊال ذات جي تمام ويچارڻي، وجسولا استريءَ جو
ديوي ٻڌيءَ سان پوڄن ڪن، ۽ وغيره وغيره. اهو
سڀ تعداد آهي. وڌيڪ ڇا چئجي. اهو تمام ٺيڪ
وعدوار لکيل جو ڪم ٿي نه آهي. تنهنڪري وڌيڪ
لکجي. اهو وار تعداد هر طرح ٺيڪ ٿي آهي.
(۴۹۵) لاسٽڪ هٿ.

لاسٽڪ هٿ به ٺيڪ ٿي آهي. لاسٽڪ جا ۴
پيد آهن: (۱) مادو؛ مک (۲) يوگا چار (۳) سوٽراٽڪ
(۴) وٽيشڪ (۵) چارواڪ (۶) ڊگهرو. اهي
چئن، ويدن کي پرماتما مڃين. انهن جا وري
ٻاڻ پيد آهن. ”ماديسر مک“ شولپر وادي آهن.
”يوگا چار مت“ ۾ سڀ هدارت وگيان کان پڻ
نه آهن. وگيان ٺي ٿئي آهي ۽ اهو وگيان ڪٽيڪ
آهي. ”سوٽراٽڪ“ مت موجب ٻاهرين هدارتن مٿس
ڪان سواءِ وگيان آڪار ٿئي وٽيشڪ
جڏهن ڪري وگيان کان ٻاهرين هدارتن جو اڻوڻ
ٿئي ٿو، يعني نه ٻاهريان هدارت آهستي اڻوڻ ٻاهريان
۽ نه پرتڪ، ۽ ٺڪي وري آهي پر آهن بلڪه سڀئي
هدارت ڪٽيڪ آهن. ”وٽيشڪ“ مت ۾ ٻاهريان هدارت
ڪٽيڪ نه آهن پر پرتڪ پرماتما جي به دشمن آهن.
”چارواڪ“ مت ۾ هدارت ڪٽيڪ نه آهن. ۽ جيڪا
دهه آهي ساڻي آتما آهي. باقي رهيو ”ڊگهرو“ مت،
۽ ڪج وڌيڪ به چيل آهي، پر اهو مٿين ذڪر بس آهي.

مارڪ، وارا ڪرنت ڌرم شاستر جي ورڌ آھن ۽ ٻرماڻ
ڪين آھن. وام تختي ۾ شو جو ڪيل چنڊجي ٿو، تر ۾
سڀ شاسترن ۽ ويدن سان النجو ورڌ آھي جنھن
ڪري ٻرماڻ نہ آھي.

جيئن و شوءَ جي ٻي اوتار ڏاستڪ ڪرنت رچيو جو
ويد ورڌ آھي جنھن ڪري ٻرماڻ نہ آھي، تيئن شو
ڪرت وام تختي ۾ بلڪل ورڌ آھي. ان ۾ مدرآ وغير،
بلڪل اشد پدارتن جو ورڌ چيل آھي ۽ ماڻھن کي
لڪڻ واطي آتڻ پدارتن جا جي نالا آھن سي ڪن پدارتن
سان لاڳو ڪيا ويا آھن. جيئن تر مدرآ تي نالو تيرت
رڪيل آھي، مانس جو نالو شت، مدرآ واري ٻرتل جو
نالو پدما، پياز (بصر) جو نالو وياس، ٿوم جو نالو
شڪديو، مدرآ جي ڪمال جو ڊيڪشت، تيئن
وئشوائن سان رطل يا زناڪاري ڪرڻ واري کي ٻرماڪ
شيوي، اڇنڊال شيوي، کي ڪاشي شيوي ڪري
چون ۽ * پٿروي ڇڪر ۾ است جيڪي ڇنڊال وغير
آھن تن کي ٻرھمڻ ڪري چون. بلڪل ويچارين کي
يوکي ۽ يوکٽي ڪري چون. انھن جو اڇن ڪھڻ نشت
ڪرمن جو وھنوار آھي. ٻوڄا وقت اسيري، جنھن ۾
انڪ دوش آھن، تنھن کي آتم شڪتي ڪري چون.

۽ شراب وڪطنڌڙ. || مينگھواڙ، ڇھڙياڻي وغيره اڇوت

ذات سان زناڪاري ڪرڻ وارو. * منڊپ.

(۴۹۳) پنج راتر ۽ پاشوپت قنڌر وغيو ۽

نهن ٿارڊ پنج راتر ڏلي ۽ قنڌر ٺهيو آهي، قنهن ۽
 ۽ اسديو ۽ اللهڪوڙي هي ٽڪاڙي لاءِ ڏکيو آهي، قنهنجو
 ٿي به اهو ئي ڏسبو يعني ته اللهڪوڙي جي اسٽرنا
 کان ڪيائين دوانان موڪيو. ڪل وٺندو ڪرنت ۽
 پنج راتر ڪرنت ۽ داخل سمجهي ڪورن، ۽ اچي راتر
 وري ڌرم شاستر ۽ شواوڙي ڪورن.

نهن پاشوپت قنڌر ۽ پشوپتي ۽ جو آڌان ڇهل آهي،
 سدس ڪرنا پشوپتي آهي، اٽلجو به اللهڪوڙي هي
 لڳل ۽ اوان ڪيائين ٿي آهي. ڇيڪي شتو ڪرنت
 آهن سي سڀ پاشوپت قنڌر ۽ داخل آهن.
 (۴۹۴) شتو ڪرنت ۽ وام مارنگ.

نهن ڪٽيش، سوڙو، ۽ ڏي-ويءَ جي اڀاشا
 سمجهائڻ وارن ڪرنتن جو ٿي به ڏت هي لڳل
 دوانان ڪيائين آهي. اهي سڀئي ڌرم شاسترن ۽ اهي
 لا وڃن.

۽ ڏيويءَ جي اڀاشا سمجهائڻ وارن ڪرنتن ۽
 ۽ * سمهڙاڙي آهن، هڪ ۽ ڪٽي سمهڙاڙي ۽ ڏيوي
 سمهڙاڙي، اتر سمهڙاڙي کي وام مارنگه ٿو چئجي.
 ۽ ڪٽي سمهڙاڙي هي ريت دوانان جن ڪرنتن ۽ ڏيويءَ
 جي اڀاشا آهي سي ڌرم شاسترن ۽ داخل آهن. وام

۽ ڪرنت. ۽ ڌرنا. ۽ ڪيو.

۱. اڄليءَ ۾ هر گهت ٿي پر ٿويءَ تي ٻيو، ٽنهن ڪري
 نالو ۾ ”پتندجالي“ پيس. پتندجالي، (۱) شري جي روڳ
 روڻي مل ۾ ورڪرڻ واسطي ”چڪسا“ ڪرنت بنايو
 آهي، (۲) آشت شيد اچارڻ روڻي جو واڻيءَ جو مل
 آهي، تهنديجي ناس ڪرڻ لاءِ هاڻيءَ وياڪرڻ جو
 پاشير ڪيو اٿس، (۳) وڪيپ روپ انتھڪرڻ جي
 مل کي ناس ڪرڻ لاءِ يوگم سوٽر ٺاهيا اٿس. انهن
 سوٽرن جي پهرئين پاڻ ۾ چت ورتي ۽ ٿوروڌروپ
 سماڌيءَ ۽ اڄلي سادنن اڀياس ۽ وٽراڳ ۽ غيرہ جو
 ذڪر ڪيو اٿس ۽ ٻئي پاڻ ۾ وڪيپي چت لاءِ سماڌيءَ
 جي ٻن، ٽين، آسٽ، پراڻاڀار، پرتيامار، ڌارڻا، ڌيان ۽
 سماڌيءَ، انهن اٺن انڪن جو ذڪر ڪيو اٿس،
 ٽئين پاڻ ۾ يوگ جون ويوٽيون ٻڌايون اٿس ۽ چوٿين
 پاڻ ۾ يوگ جو ڦل موڪير ٻڌايو اٿس. انهيءَ ريت يوگ
 شاستر ۾ ڪيان جو سادن ٺٽياسن حاصل ڪرائي ٿو،
 جنهن ڪري موڪير جو ٿي هيتو آهي. شارپڪ سوٽرن
 جو سائڪير ۾ يوگ جو ڪنڊن ڪيل آهي، سو رڳو
 ٻن وياڪيانن جو ڪنڊن ڪيل آهي، جي اُڀڻشدن جي
 رت آهن ۽ سوٽرن جو ڪنڊن ڪيل نه آهي. اڳڙيءَ طرح
 ۾ وٽشيشڪ جو ڪنڊن ۾ رڳو وروڌي وياڪيانن جو آهي.

۱. ڪليل هت، جنهن سان پاڻي ڪٽيو آهي. † علاج.
 وڪڻ. * مخالف.

وري ديوتائن جي آراڻن لاءِ منتر شاستر آښ
 تنکي به ڌرم شاستر ۾ لکيو ويو آهي. ديوتا آراڻ ۾ به
 اندر ڪرڻ ش ڪرڻ جو پريوچن آهي. سالڪير، يوکر
 شاستر، ونشٽو تنتر، شو تنتر وغيره به ڌرم شاستر ۾
 داخل آهن، جو انهن ۾ به من جي ڌرم جو ذڪر آهي.
 (۴۹۱) ساندڪيم شاستر.

ساندڪيم شاستر ڪيل مڃي ڄهن اڌياون ۾ ڪيو
 آهي. پهرئين اڌياو ۾ پدارتن جي ڪول، ڪيل آهي
 ٻئي ۾ مهر، تعو ۽ اندڪار وغيره پڙهڻ جا ڪارڊ پڌايل
 آهن، ٽئين ۾ وشين کان وياڳ ڪرڻ لاءِ چيل آهي،
 چوٿين ۾ ورڪت منشن جو ذڪر آهي، پنجين ۾
 ٻين ڌارين پکن جو ڪڍڻ ڪيل آهي، ڇهين ۾ سڀني
 اڌياون جو اڌت مختصر گڏ ڪيل آهي. ٻه ۽ ٻه ڪرني
 جي ويڪر دواران، ٻه ۽ ٻه جو اسڌڪ ڪيان سالڪير جو
 پريوچن آهي، تنهنجو به ”ٽور“ ٻه جي لکير اڌت جي سوڌن
 ڪرڻ دواران مهاواڪير جديد ڪيان ۾ آهيوکر (ڦل)
 هٿ سبب موکير ٿي ڦل آهي.

(۴۹۲) يوگ شاستر.

”يوگ شاستر“ جا چار ٻاه آهن، اُنجو
 ڪرڻا پندجني آهي، پندجنيءَ کي شيش نالڪ جو
 اوتار چوندا آهن. هڪ رشيءَ سنڌ يا ٿي ڪئي، تنهنجي

۱ شاربوڪ شاسترئي ڪل شاسترن ۾ پڙهڻ (مڪير) آهي.
 مموڪير لاءِ ادوئي ڌارڻ ڪرڻ جو ڳوٺ آهي. انهيءَ جي
 وياڪياڻ ڪندڙ ڪوٽ جيتوڻيڪ ايڪ آهن ته به شري
 شڪر جي رڇيل پاشير روپ وياڪياڻ ئي مموڪير جي
 شروطن جو ڳوٺ آهي، اُن مان ڪيائين دواران موڪير جو ڦل
 صاف آهي.

(۴۹۰) سهرقيون وغيره ڌرم شاستر.

مڏو، ياکير، واک، وشڻو، ڀر، انگرا، وشڻ،
 هڪش، سڌورت، شاتاپ، پاراشو، ڪوٽ، شڪ،
 ليڪٽ، ماريت، آبستنب، شڪر، ورهسپت، وياس،
 ڪاٿياين، ديول، ٺاره وغيره سرويڪر مڏا ٿين ۽ يادن
 جي اڏوسار سهرقي نالي ڪوٽ رڇيا آهن، سو ڌرم شاستر
 ڳا ڇٽائجن. انهن ۾ ورڻ آشرم لاءِ ڌرم، ڪايا جا، وائي،
 جا ۽ من جا سمجهائيل آهن. تڏهوڪو به پريوڄن ادوئي
 آهي ته انهيءَ ڌرم شڪر ڪري ڪيائين ٻائي موڪير
 حاصل ڪجي.

وري وياس مهاڀارت ۽ والميڪ رامائڻ رڇيو آهي،
 تڏهوڪو به ڌرم شاستر سان ئي لاڳاپو آهي.

۲ پهر سڌو شاربوڪ يعني شاربوڪ واري ڳوٺ، ٺههجي سرويڪر جو ويچار
 ۾ شاستر ۾ ڪيل آهي ٺهه ڪري انکي ”شاربوڪ“
 شاستر ۾ ڇڏيو ٿو وڃي.

يا پورو ميمالسا چون، ۴ هيءَ کي پور ميمالسا يا اتر ميمالسا چون.
 ٽور ميمالسا جا پاهن اڏيا و آهن، چنڊو ”چنڊي“
 ڪرڻا آهي، انهيءَ ڪرم آستان جي ريت کولي ل آهي،
 تهنه ڪري انهيءَ جو ٿل آهي وڌيڪ سان ڪرم و پورو ٿي.
 ڪرم و پورو ٿي، دوانان الھڪرڻ جي شدي ٿئي ٿي، ۴
 الھڪرڻ جي شديءَ دوانان گيان ٿئي ٿي، انهيءَ ڪري
 ٽور ميمالسا جو ٿل و گيان ليڪرڻ ڪوڙ جي، ”سڌڪرڻ“
 ڪاٺي پنجن اڏيا وڻ جو چنڊيءَ جو وڇيل آهي،
 جڏهن و اها سا جو ڏڪر آهي. اهو ڪرڻ و ٽور ميمالسا
 الھڪرڻ سمجھڻ ڪوڙ جي.

په هره مهالسا جا چار اڌياو آهن. اهي ۴ جو
ڪرڻا وياس آهي. ڇوڪا اڌياو ۸ چار
چار پناه آهن. پهرئين اڌياو ۸ جي ۴ اوت رکيل
آهي ته ڪل اڀڻد واکڻن ۸ ادويت ٻوڙم کي ئي
ڪوليڙو ويو آهي ۽ ۴ نه پئي ڪڍڻ کي. منڊ پڌيڙ
وارن پوڻن کي اڀڻدن جي واکڻن ۸ وروڻ پوڻيت
ٿئي ٿو، تڏهن جو *پهرهه ۴ پئي اڌياو ۸ ڪيل
آهي. ”ٽئين اڌياو ۸ ٿيان ۽ اڀاسا جي ساڌڻن جو
ويچار آهي. ”ڇوٽين اڌياو ۸ ڪيان ۽ اڀاسا
جي ٿڌل جو ڏڪر آهي. ۴ ٻوڙم مهالسا روپ

پر ٻر آهن، هڪ ٽر آهي وئشٽو پاڳوت ٻيو چون پڳوتي
پڳوت. انهن ٻنهي مان هڪ ۾ ارڙهن هزار شلوڪ
۽ ٻارهن لکند آهن. پر انهن مان پهرئين کي ايڪين
پراط ۽ ٻئي کي آپ پراط، ٻئي وٽس جا رچيل آهن،
۽ ٻئي پراط آهن.

آپ پراط ۾ پرمط آهن، جو ٽر آهي پر آهن
ڪنهن وٽس جا رچيل، ڪي آپ پراط ٺاڙيل وغيره
سرو ڪير دشمن جا رچيل آهن، تنهنڪري آهي به
پرمط آهن.

جيڪو آهڻشدن جو اردت آهي سوئي آپ پراڻن
خواه پراڻن جو آهي، اڳتي اهو سمجهايو ويندو،
(۴۸۸) نيايم ۽ وئشيشڪ سو ٽر.

پنجن اڏياون ۾ گوٽر نيايم سو ٽر ٺاهيا آهن ٽن ۾
يڪي مکير آهي. يڪي جي چنٽن سان منڊل جي
ٻڌي ٺڪي ٿئي ٿي، ۽ ٻيو ٻو منڊن جي اڀياس لاءِ سمور
ٿئي ٿو. تنهنڪري چوڻ ڪپي ته يڪي پراڻ نيايم
سو ٽرن جو ۾ منڊن دواران ويدانت جديد ڪيان ٿي
قل آهي.

ڪٿاڊ وغيره منڊن ۾ ٽن اڏياون ۾ وئشيشڪ
سو ٽر رچيا آهن، تنجو ۾ نيايم وارو ڀاڱو آهي.
(۴۸۹) ميمانس.

ميمانس ٻن قسمن جي آهي، هڪ کي ٽر ميمانس

جو ڪيان ملي ٿو، سو وياڪرڻ، سو تر روپ ۾
 اشد ڏيار (اڻ اڏيار) ڏالي وارو ڀاڱي مٺي ڏاهيو
 آهي. ڪاٺياڻن ۽ پتنگلي ۽ ٻين سوٽن جو وياڪيان
 روپ واراڪ ۽ پاشير ڪيو آهي. ٻيا جيڪي وياڪرڻ
 آهن تن ۾ ويدن جي شيد جو ويچار ڪونهي.
 تهنڪري اُهي يواڻ آهڪن لاءِ اُهيو ڪي (ڪارگر) آهن
 پر نه ويدن لاءِ. ڀاڱي ۽ چورچيل وياڪرڻ، ويدن جي
 شيدن کي سڏ ڪري ٿو تنهن ڪري اهو وياڪرڻ
 ويدن جو انڪر چئجي ٿو.

(۴) نرڪت وري ياک ڏالي مٺي ڏاهيو آهي،
 جو تيرهن اڏياون ۾ آهي ۽ اُن ۾ ويدن جي منترن
 ۾ جيڪي *آپوست پد آهن تهنجي معدي ٿل آهي.
 لاهي ڪري اهو به ويدن جو انڪر شمارجي ٿو.
 ۹ سنڪيا جي سمجهاڻن وارو پندجن اڏياون روپ نه ڪنهن
 ڏالي وارو گرنت پڻ ياک ڏاهيو آهي سو به نرڪت
 ۾ داخل آهي. پڻ امر سنڪه ۽ مير آهڪن جا رچيل جي
 سنڪها جي سمجهاڻن لاءِ ڪوش آهن سي به نرڪت
 ۾ داخل آهن.

(۵) جوتش، جا ڏاهيل آهي آتھ، گرگه آهڪن
 جي، سا به ويدن جو انڪر آهي، ڇو ته ويدڪ ڪرمن
 جي آرڻپ ڪرڻ لاءِ ڪال جو ڪيان ڪهرجي، سو ڪال

(۴۸۶) چئن ويدن جي ڇهن انگن جو ارت

بسميت پڙهون.

چئن ويدن جا ڇهه انگ وري هي آهن :- (۱)
 شڪيا، (۲) ڪلپ، (۳) وياڪرڻ، (۴) ڀرڪت، (۵)
 جوتس، (۶) ڀنڪل، اهي ڇهه ويد جا ”آپيوڪي“ مٿس سبب
 الڪ، ڪري ڇڏيل آهن.

(۱) شڪيا جو ڪرنا (رچيندڙ) آهي ”پالڻي“
 ويد جي شهن ۾ اکرن جي آستان جو ڪيان ۽ آڌات،
 آڌات ۽ شؤرت جو ڪيان شڪيا دوانن ٿئي ٿو.
 ويدن جا وياڪيائڻ روپ ”پرتي شڪا“ ذلي وارا الڪ
 ڪوت ۾ شڪيا ۾ داخل آهن.

(۲) ڪلپ سوئر آهن ڄممان ويدن جي سمجهايل
 ڪرمن جي آستان (ڪرڻ) جي ريت ڄاڻي وڃي
 ٿي. يڪي، ڪرائڻ واري ڀرڪي ”ڀرڪي“ چون ٿا
 نجا پن ۾ ڪرڻ جو ڪم ڪري ڪرڻ آهن، ان جي
 سمجهاڻي ڪلپ سوئر ۾ آهي. انهن ڪلپ سوئر
 جو رچيندڙ ڪافيابن، آشؤ لائن وغيره معي آهن. ڪلپ
 سوئر به، ويد جا آپيوڪي مٿس سبب ويد جو الڪ
 ٿي آهن

(۳) وياڪرڻ دوانن ويد جي شهن جي شدت

۽ ويدن جي اوت سمجھڻ لاءِ ضروري ۽ مٿي سر
 ۽ هيٺ سر ۽ ڇوڻ سر.

و پريوڪ (استعمال). اهو سڀ ڏٺو ويو آهي، جو شوامستر، پرهما ۽ پراپتي وغيره کان حاصل ڪري ظاهر ڪيو آهي، ان مان ڪونه رچيو آهي. سماجھڻ گهرجي ته دشمن ۽ چورن کان پوڄا ڏي رکيا ڪنهن جو ڌرم آهي، سوئي ڏٺو ويو ٿو سماجھائي، تنهنڪري اُنجو نه مطلب آهي ته انتهائيه ڪرڻ شت ڪري ڪيان دواران موڪل حاصل ڪجي.

(۳) وري گندرو ويو، پوت پوکوت (ظاهر) ڪيو آهي. تنهن ۾ سر، ٿال، مورچا سميت گيت، اُچ، وادن جي سماجھائي و ستار ۾ ڪيل آهي. گندرو ويو جو پريو جن چيل آهي ته ديوتائن جو آوازن ڪجي نه ٿو ڪلپ سڌائي ڇي سڌي ڦٽي. تنهن ڪري اُنجو به پريو جن آهي انتهائيه ڪرڻ جي ايڪا ڪرڻا ڪري ڪيان دواران موڪل حاصل ڪرڻ.

(۴) اوت ويو به ڪجهه ڪجهه آهي. نيتي شاستر، آووشاستر، *شپ شاستر، اسوپڪار شاستر وغيره. انهن کان وٺي ڏن پراپتي ۽ جي اُٻاون سماجھڻ وارن شاسترن تائين ”اوت ويو“ ڇههجن ڏن پراپتي جي ڪل اُٻاون ۾ هوشيار پيشن ڪي به پاڳر بنا ڏن ملڻ نه آهي، تنهنڪري اوت ويو جو مطلب نه وٺاڳر ۾ ئي ڇاڻڻ گهرجي.

۱. گهوڙي جو ۽ ۲. ڪاريگريءَ جو ۽ ۳. رسونيءَ جو.

۴ ڀيرو ۽ دوائن جي دان ڪرڻ دوران الٽو ڪرڻ شدي
ڪجهه ڏور ۽ الڳو ڪيان ۽ آهيو ڪس (ٿيل) آهي.

(۲) الٽي ۽ ريت ٿي ۽ شوامعو جي رڳل ڏٺو ۽
وڌيڪ ۽ دوائن جو ٿورو ٻڌ ڪيل آهي. دٻيار چٽن
لموڻن جا آهن. (۱) مڪت (۲) مڪت (۳)
مڪت مڪت (۳) ڀنڀو مڪت. "مڪت" دٻيار
آهن ڇڪو ۽ غيرة جي مٿ سان اڇلا يا ڇڏي. "مڪت" آهن چٽن
آوار، "مڪت مڪت" آهن چٽن ٻرڇي، "يعر مڪت"
آهن چٽن کولا ۽ غيرة [جي ڪلن مان اڇليا وڃن].
انهن مان مڪت دٻيارن کي ڏهن "آهيو" مڪت
کي ڏهن "شعو". انهن ڏهن لموڻن جي دٻيارن کي
ٻوڙيا، وشتو، ٻرڇا ٻڌي، اڪٽي، ڍوڻ ۽ غيرة ڏيو ٿا ٿون
"شعو" ڇوڻا ۽ ڪڍي ڪمار اڌڪاري ڇيل آهن ۽
ٽنجا الوڙي (رڻيٽ) جي ٻوڙيا ۽ غيرة سي ٻر اڌڪاري
ڇيل آهن. ٽنجا ۲ ڀيرو ڇيل آهن. (۱) ٻڌائي (ٻيڌا)
(۲) رڻ آروڙ (رڻ دان)، (۳) آروڙ (ڪوڙي
سوار)، (۴) ڪڇ آروڙ (هائي ۽ سوار يا فيلوان)، ۵ ڀيرو
سڳڻ مڪل ڇيل آهن. ايترو اوت ڏٺو ۽ ڏهن ڏهن
ٻاڻ جو ڇيل آهي. ٻئي ٻاڻ ۽ آهي آهيو ۽ آهيو ۽ آهيو
کان شاعر سمجهڻ جي ريت. ٽنهن ٻاڻ ۽ آهي ڪرو
دوان ٻاڻ ڪيل شعرن جي اڀياس ۽ مختصر سڏي ۽
ڏيڻا سڏي ۽ ٻاڻ ٻاڻ ۽ آهي سڏ ٿيل مخترن

انهيءَ ريت دويش سبب جيڪي گردان وغيره ڪم
ڪجن ٿا تنهن کان نورتيءَ جي ئي مراد آهي ۽ نه پرورتيءَ
جي ۽ ڇو ته پرورتي واکيه به گردان جي نورتيءَ لاءِ
آهن. پرورتي نه دويش ڪري به سگهي آهي، پر
پرورتيءَ ۾ ويد واکيه جو مطلب ڪيئن چٽبو.

انهيءَ ريت سڄي ”اڏر ويد“ ۾ به مراد نورتيءَ جي
ئي سمجهڻ گهرجي. ٻين ٽن ويدن ۾ ته اهو صاف
آهي ته ڪنهن جي سمجهائڻ ۾ مراد آهي اها رکيل نه
جڳياسو ڪم دوانن انتهائيه ڪري ڪي-ان
۾ لکڻ.

(۴۸۵) چٽي آيويدن جو برهم گمان ۾ ڦاٿو ٿيو.

چار آيويد هي آهن :- (۱) آيويد، (۲) ڏار
ويد، (۳) گندرو ويد، (۴) آرٿ ويد، (۵) آيويد
جا ڪرنا آهن برهم، پرچاڻي، اشوني ڪمار، ڏنوت
غيره، ڇرڪ، واکيه ۽ وغيره جو ڇڏيل ڇڪتا
ڇڪتا به آيويد آهي ۽ واتسايين جو ڏاڍيل ڪام شاستر
آيويد ۾ داخل آهي، ڇو ته ڪام شاستر جي وش
و ”ڇرڪ“ وغيره به ڏڪر ڪيو آهي. انهيءَ آيويد
۾ مطلب وٺرائڻ آهي ڪرڻ ۾ آهي. آيويد جي
نت سان روڪه وغيره جي نورتي ٿيڻ بعد به وري
به وغيره ٿيو ٿا پون. تنهنڪري چٽو نه لوڪ
و ٿيچ آهن. اهوئي ٿيڪارڻ آهي آيويد جي مراد.

۲. ويد جا الڪ، ڪنل پواڻ (ڪ)، ٿياڻ، مومائسا ۽ ڌرم
شاستر، ڪنل ۱۸ ٿياڻ. الهی، ريت ويڪري وائي وڌيا جا
۱۸ پيد آهن، الهن کي پوسٽان ٿو چئجي.

(۴۸۴) چئني ويدن جو درهم گيان ۾ ڦاٿيرو.

چار ويد مي آهن - (۱) رڪ، (۲) ياجور (۳) سام

(۴) آثر. الهن ۾ ڪيڪرا وڃن ڪيڪه ٻوهر کي ڄاڻائڻ وارا
آهن، ڪي ڌير کي ڄاڻائڻ وارا آهن، ٻيا ڪرمين کي
ڄاڻائڻ وارا آهن، جيڪي ويد وڃن ڪرمين کي ڄاڻائڻ
وارا آهن، تنجو ٻوڙو جن تہ اهوئي آهي تہ الله ڪوڻ ش
ڪري گيان حاصل ڪجي، اها مواد نه آهي تہ پرورتي،
رني رنجي وڃجي، اٽلويشد ورڻي کان روڪڻ هي
مواد آهي. الهی ڪري خود ”اٿرو ويد ۾ به جيڪي *آچار
جا ڪم ڇيل آهن، تن ۾ به مواد نوندي، هي وڪيل آهي. ان
۾ جيئن ڇيل آهي تہ شعرو و هي مارڻ ۾ ڪردان يا
بساڻ ڦيرڻ ڪم نه آڻجي، بلڪ مارڻ جي ڪم لاءِ
”شين بڪه“ ڇيل آهي.

”شين ياڪر“ سمجهائڻ وارا ويد وڃن جيڪي آهن
تنجو ارڻ اهو ڪين آهي تہ شعرو مارڻ جي ڪامنا
وارد شين ياڪر ۾ پرورت ٿئي، پر مطلب آهي تہ جنهنڪي
شعرو مارڻ جي ڪامنا هجي سو شين ياڪر کان پن
جيڪي ڪردان وغيره ڪم آهن تن ۾ پرورت نه ٿئي.

هن جو ارڻ هبت کوليل آهي. ۱ دشمن. ۲ زهر.

ٽيڪا:- ترڪه رشتي ٿيون ڀاءُ گروه وارن اُهديش
 ٻڌي، ٻڌل ارڻ ۾ ٻين شاسترن جي وروءَ دور ڪرڻ
 لاءِ ڪل شاسترن جي مراد ويچاري هيءُ نشچو ٺاهيو
 ته (۱) ڪل شاسترن جو ڀرو جن (مراد) آهي موڪر
 (۲) موڪر جو ساڌن آهي ڪيان؛ (۳) اهو ڪيان آهي اهو
 نشچي روپ؛ (۴) پيدا نشچو ساڄو ڪيان نه آهي؛ (۵)
 سڀ شاستر* ساڪيات اڏوا[†] ڀرم پرا ڪري بهرحم ڪيان
 جا هيتو آهن.

اهو سچ آهي ته سنسڪرت جي ويڪري وائي ۾ ۱۸
 اُڀرستان آهن، جن مان ڪي ڪور سمجهائين ٿا ته
 ڪي وشين جي سڪن لاءِ اُڀاڻ ٿا سمجهائين، ڪي ٻرهم
 کان پوءِ ديوتائن جي اُڀاڻ ٿا سمجهائين، ڪي ترپيد ڪيان ڪي ٿي
 يشارت (ساڄو) ڪيان ڪري سمجهائي رهيا آهن، جئين نياڙه سان ڪير
 وغيره شاستر؛ ۽ انهن ۾ اهويت ٻرهم جي سمجهائي
 ڪانهي، ته ٻه ڪل شاسترن جا ڪرڻا (رچيندڙ)
 سڙو ڪير ٿي ويا آهن ۽ ڪرپالو هئا تن مول سوٽرن جي
 رچنا و ڏنل جي ارڻ انوسار ٿي ڪئي آهي، باقي انهن
 تي ٽيڪا ڪندڙن پليجي وروءَ جي ارڻ ڪيا آهن،
 ترڪه رشتي آتم سنسڪار سبب ائين نشچو ڪيو.

(۴۸۳) وديا جا ارڙهن ڀرستان.

وهيا جا ارڙهن ڀرستان هي آهن:- ۴ ويد، ۴ اُڀو ويد،

* سنڌي ۽ طرح. † سلسليوار يا اڻسڌي ۽ طرح. ‡ ڪير گرنٽ يا انگهه.

پراڻي جو مارڪ، جو پنجين ٽرڪ ۾ چيل آهي ندين
 جي ۾ سموري مٽل گهرجي، جو ٽر مارڪ، جو چنن ۾
 اُٻاسدا جو انڪ آهي. [مارڪ يعني وچل جو رستو.]
 ڪيان سانڪي شروع ۾ پٺ ڏيڻ، ڪال، آسٽ جي
 اڀيڪيا ڪاهي ڌيان ۾ اُٿر ڏيڻ، ٺٽو (سڌا ٻڌا وٺي)
 ڪال ۽ ۴-۵ وغيره آسٽ جي اڀيڪيا آهي. ندين ڪري
 ”آدرشت“ ڪي ڪڍڪا ڪڍاري اُٿر ڏيڻ وٺو پيو ۽
 انڪي مٽل سم ۾ ڏيهر ٿيا ڳڻ لاءِ يوڪ شاستر جي ريت
 وٺي پيئي.

(۴۸۲) سيلي شاسترون جو پڙيو جن.

دوہا- तर्कट्टि पुन तीसरो, लहि गुरुमुखउपदेश ।

अष्टादस प्रस्थान जिन, अवगाहन करि वेस ॥२०॥

जेती वानी वैखरी, ताको अलं पिछान ।

हेतु मुक्तिको ज्ञान लखि, अद्वय निश्चय ज्ञान ॥२१॥

دوہا ۲۰- ترک درشت پڻ جو ٿون، ٻڌي گروءَ کان ڪيان،

اڙڙهن انڪ وڌيا سندا، پڙهي ٿو وڌوان.

۲۱- حتمي والي وٺڪري، انهنجو سهڻي سار،

ساڌن موڪل جو ڪيان آ، ۽ ڪيان اڏوڻ لڙڌار.

(۱) ڳالهائڻ ٻولھائڻ جي والي، ڪل چار قسم وائيءَ جا

آھن. ۱- پرا، ۲- پشتي، ۳- مڌمان، ۴- وٺڪري. (الھن

جي ڪول ٺوڪيان عرف سنڌيءَ ۾ پنجه ڪرڻ جي صُح

۵۶ لي ٽلي وٺي آهي.)

ٻين جي آبهش سانگي آهي.
 ”ڪيائين جي ويچار ۾ ڪو به ٿيڻ ڪونهي“ انهي
 مطلب سان تشوهرشتي جي ڏيهه ڇڏڻ لاءِ ديش ڪال
 آسٽ وغيره جو ڪجهه به ذڪر ڪونه ڪيو ويو.
 (۴۸۱) ”آدرشت“ جو ديهانت.

دوہا- دूजो सिध्यअदष्टि तिहि, गंगा तट सुभ थान ।

देस इकंत पवित्रअति, कियो ब्रह्मकोध्यान ॥१८॥

دوہا- साध्वरीति तजि देहकू, पूरव कह्यो जु राह ।

जाय मिल्यो सो ब्रह्मते, पायो अधिक उछाह ॥१९॥

دوہا ۱۸- ڪيو شش آدرشت ٻڌ، گنگا ڪپ شپ ٿان،

شد اڪيلي جاءِ ۾، ڪيو برهم جو ڌيان.

۱۹- شاستر ريت ڏيئي ڇڏي، اڳ ڇڏل انوسار،

وڃي مليو سو برهم سان. پاڻو سڪ اپار.

ٽيڪا:- ڪيائين ڪي ديش ڪال جي آبهش ڪانهي،

مگر آبهش ڪي انهن جي ضرورت آهي. آبهش ڇڏڻ

آتم ديش ۽ آتم آفراط وغيره سميت ۾ شريز ٿيا ٿي، ٽڌمين

آبهش جو ڦل هٿ ڪري. ڪيائين ڪي موط سميت ساوڌانغا

(دوشيار) سان ڪير جي سمريءَ جي به ڪهرج نه آهي.

پر آبهش ڪي موط سميت ٽيهر جي سمريءَ جي ضرورت

آهي. ان ۾ ڪو نه جنهن ٽيهر جو اڳ ڌيان ڪيل اٿس

تڏهن ٽيهر جي سمري موط وقت هجي ته ڦل ٿئي،

ٻيو نه جيئن ٽيهر جي سمري ڪهرجي تيئن ٽيهر برهم جي

جي اڀيڪيا ڪانهي، تنهن ۽ ڊگهياسو^۴ کي کبان سالڪي
شروط ڪرڻ لاءِ ٻه ديش ڪال آسڻ وغيره جي
اڀيڪيا ڪانهي.

(۴۸۰) اڌڪاري ڪوٽيءَ وارا ڀرڻ گهڻي هوندي ٻه اڃا
آفوسار وري وري شرير وٺي سگهن ٿا.

مگر اهاڪي کي ڏيڻ ۽ ڇڏڻ وقت ديش ڪال
وغيره جي اڀيڪيا آهي.

ڇو ته اهاڪي پيشمر ڪيائي ٿي گذريو آهي ته ٻه هن
اڻڻاڻ ٻڌا پراڻ ٿيڻ ۾ ڪيا، تنهن جو سبب هي آهي
جو پيشمر اڌڪاري دائري جو ڀرڻ ٿيو آهي، تنهنڪري
اهاڪن جي اڀديش سالڪي هن ڪال جي ٽنگهه ڪئي.
وششت، پيشمر وغيره آهن اڌڪاري ڪوٽيءَ جا،

تنهن ڪري انهن اليڪ جنم ورتا آهن، جو نسر اٺون
پوشن تي سڄي ڪلپ ٽائين ڀوار ٻڌ جو عمل آهي،
اهي ڪلپ جي اٺ کان اڳ وڌيڪ مڪت ٿيڻا
نه آهن، ۽ ڪلپ اندر آهن کي پنهنجي اڃا آفوسار
وري وري سرڀر وٺا ٻڌن ٿا، پر آهن کي آتم
سروپ ۾ جنم مرن جي پراڻي ڪانه ٿي رهي جنهن
ڪري ڇوڻ مڪت آهن. اٺون روشن جو وهندڙ

۴ مطلب نه ڪنهن نه خاص سسڪار يا وڏيءَ جي
صورت ۾ آهي. تنهن ڪري هوڪنهن ورڻ آشور کي شروع
جو اڌڪار آهي، وڌيڪ ٽي وري ٻه ڪر جي ۸ پرڪاش ٻه.

ٽيڪا:- (۱) پرارهند پيو ٻي رهڻ بعد ”گيانِيءَ“ جا پراڻ گهرن ڪونه ٿا ڪن، تنهنڪري ”تتو درشتي“ جا پراڻ هن ٿي ويا. ائين چيو ويو. (۲) گيانِيءَ جي شريز نياڳر ۾ *ڪال وڌيش جي^۱ اپيڪيا ڪانهي، انهيءَ لاءِ اثرائڻ ۾ خواهه ڏکڻائڻ ۾ شريز چٽل ٿي، گيانوان مڪتيءَ کي حاصل ڪريڻو. (۳) گيانِيءَ لاءِ موهڻ وقت خاص ديش جي گهرج به ڪانه آهي، هنجي لاءِ جهڙو تمام پوئتر ڪاشي ديش تهڙو ڪو تمام ملين ديش، هو هر جاءِ مڪت آهي. (۴) نڪو اُن لاءِ خاص آسڻ گهرجي، پلي اُنجو ديهه پات هر ٿو ٿي لهندي ٿي يا ست آسڻ ۾ ويٺي ٿي. (۵) تئين وري ساوڌان (دوشيار) ٿي بههر چنئين ڪندو مري، اڏوا روڳ ۾ وياڪل ٿي ”هه هه“ ڪندو مري، هو هر حال ۾ مڪت آهي، ڇو ته مڪتي ته انکي اُنهيءَ وقت ٿي هت ٿي، جنهن وقت گيان دواران سندس اڳيان نورت ٿي ويو، تنهنڪري گيانِيءَ کي وديهر مڪتيءَ لاءِ ديش ڪال، آسڻ وغيره جو ٻڌڻ نه آهي. گيانِيءَ کي جيئن ديهه چڏڻ لاءِ خاص ديش ڪال

* خاص ڪال، جهڙوڪ اثرائڻ ۾ پراڻ نياڳڻ. ^۱ گهرج، ضرورت، مرضي. ۽ جيئن بن کي آڳ. ليکڻ ڪري آڪاش اٿو جلي، تيئن اٿهڪوڻ ۾ ڏکسڪه پوئيت ٿيندي به آتما اسنگه آهي، گيانِيءَ جو اهڙو نشچو هي.

ٿي، ڇو جو ٿڌو ويو آهي ته ڪنهن ^۱ مريض آزمائش ڪري ٿڌو آهي ته ڪاڏي هي پرهڙ نه ڪرڻ ڪري تڪليف حاصل ٿي اٿس، ته به پرارڻ سبب ڇڪڻي وري نه ڪريءَ کي پڪيو ٿو ٿئي. ٽئين ڪيالي به دوش درشتي رکندي به پرارڻ سبب سڀني وهندوان به پورتن پيو ٿئي. اهو ريت ثابت ٿيو ته ڪياليءَ لاءِ وهندوار ڪو نيم ڪونهي. اهو پڪيو سواهي وديار ٿيو ته ريت سڀ به ڇڪيءَ طرح ڪوليو آهي. * تهه ڪري سماڏيءَ روپ نيم جي وڌيءَ جي ٿي، ٿي تهه ڪري تهه درشتيءَ کلي ٿو.

(۴۷۶) تهه درشتيءَ جو ديهالت.

دوہا- ابرمن کرت कष्ट काल यूँ, तत्त्वदृष्टि सुज्ञान।

भांगै निज प्रारब्ध तव, लीन मये तिहि प्राण॥१७॥

دوہا ۱۷- ان پر ڪمندي ڪج سم، تهه درشتي سم، گمان،

پوکي پوک پراو ٿو جو، لين ٿي تهه پران.

۱ هيءَ درشتيءَ وٽ ٿي ٿيڪارڻ لاءِ ٿا وڌو آهي ته پدارتن به رات ٿي پرورتيءَ جو هيٺو نه آهي. * جي ويچار درشتيءَ سان ٿي سون ڪيائون پرورتي ڪندي به اڪرنا آهي. (ٿي ٿي ۱۶۴-۱۶۶ ٿي ٿي ٿي) تهه پران ٿيائون هي وهندوار به شڪا سماڏان ٿي ٿي سگهي. مگر نيم لوڪن کي هو ڪيائون هو وهندوار ٿي سگهي رهيو آهي، ان هي درشتيءَ جو اٿو وڌو ڪري مٿيون شڪاڻون به سماڏان ڪيا ويا آهن.

ٽيڪا:- (۱) پرارڻ ڇوڪي رهڻ بعد ”گيانِيءَ جا پراڻ گمن ڪونه ٿا ڪن“، تنهنڪري ”تتو درشتي جا پراڻ لمن ٿي ويا“ ائين چيو ويو. (۲) گيانِيءَ جي شريو نياڳر ۾ *ڪال وڌيش جي[†] اپيڪيا ڪانهي؛ انهيءَ لاءِ اٿرائڻ ۾ خواهه ڏکڻائڻ ۾ شريو چٽڻ ٿي، گيانوان مڪتيءَ کي حاصل ڪريڻو. (۳) گيانِيءَ لاءِ مڙڻ وقت خاص ديش جي گهرج به ڪانه آهي، هداجي لاءِ جهڙو تمام پويتر ڪاشي ديش تهڙو ڪو تمام ملين ديش ۽ هو هرجاءِ مڪت آهي. (۴) نڪو اُن لاءِ خاص آسٽ ڪهرجي ۽ پلي اُنجو هيءَ پات پڙهي ٿي لهندي ٿي يا سٺ آسٽ ۾ ويٺي ٿي. (۵) تئين وري ساوڌان (دوشيار) ٿي ٻوهر چنڻ ڪندو مري، اڏوا روڳ ۾ وياڪل ٿي ”هه هه“ ڪندو مري، جو هرحال ۾ مڪت آهي ۽ ڇو ته مڪتي ته انکي اُنهيءَ وقت ٿي هت ٿي، جڏهن وقت گيان دوان سندس اڳيان نورت ٿي ويو، تنهنڪري گيانِيءَ کي وديءَ مڪتيءَ لاءِ ديش ڪال، آسٽ وغيره جو پنڌن نه آهي. گيانِيءَ کي جيئن ديهه چٽڻ لاءِ خاص ديش ڪال

* خاص ڪال، جهڙوڪ اٿرائڻ ۾ پراڻ لياڳڻ. † گهرج، ضرورت، فرضي. ۽ جيئن ان کي آڳ، لڳڻ ڪري آڪاش اٿو جلي، تيئن الله ڪرڻ ۾ ڏکيه پرلپس ٿيندي به آما اسنگهه آهي، گيانِيءَ جو اهڙو نشچو هي.

ٺهي، ڇو جو ڏٺو ويو آهي ته ڪنهن + مريض آزمائش
ڪري ڏٺو آهي ته ڪاڏي هي پرهيڙ نه ڪرڻ ڪري
تڪليف حاصل ٿي اٿس، نه به پرارڙي سبب چڪاڇي
وري به ڪريءَ کي پڪو ڇڏي. ڏهن ڪيائي به
دوش درشتي رکندي به پرارڙي سبب سڀني وندوان
به پرورتي ٿئي. انهيءَ ريت ثابت ٿيو ته ڪيائيءَ
لاءِ وندوار به ڪو نيم ڪونهي. اهو پڪير سوامي وديارٿي
قربت ديب به چڱيءَ طرح کوليو آهي. * تهه ڪري
سماڏيءَ روپ نيم جي وڌيءَ جي ڳالهه ٻڌي
تو درشتيءَ کلي ڏنو.

(۴۷۹) تو درشتيءَ جو ديهانت .

दाहा- भ्रमन करत कुछ काल यूँ, तत्त्वदृष्टि सुज्ञान ।

भोगै निज प्रारब्ध तव, लीन भये तिहिं पान ॥ १७ ॥

دوها ۱۷- ان به گهمندی ڪج سم، تو درشتي به. گبان،

پوڳي پوڳه پراد ٻڌ هو، لين ٿيا ڏهن پوان.

+ هيءَ درشتايت فقط ان ڏيکارڻ لاءِ ڏنو ويو آهي ته
پدارئن به راکه نڌي پرورتيءَ جو هيتر نه آهي. * جي ويچار
درشتيءَ سان ڏسمو نه گبانوان پرورتي ڪندي به اڪوڻا آهي.
(ڏسمو چند ۱۶۴-۱۶۶ لرننگ پنجنون) ته پوءِ گبانوان
جي وندوار به شڪا سماڏان ٿي ٿو سگهي. مگر ٻين لوڪن
کي هو گبانوان هو وندوار ڏسجي رهيو آهي، ان جي درشتيءَ
جو انواد ڪري مٿيون شڪاڻون به سماڏان ڪما ويا آهن.

ٿو، ڇو ته ڪهڙي پرورتي آهي ايڪا ڪرڻا جي وروقت، ۽
ايڪا ڪرڻا بنا درآباد ڪرڻ پرقيمت ٿئي ٿي، اهو
سماڌي جي بيان ۾ چيل آهي.

(۴۷۷) ڪيائيءَ جو وهندوار ٿيڻ ٿي. اهو جو
اڳ ڇيو ويو ته ”ڪيائيءَ کي سڀني اڏاوت ڀدارڻن ۾
مڻيا ٻڌي رهيئي، رڳو ٿئي تنهنڪري پرورتي
ممڪن نه آهي، ادا شدڪا به ٿئي نهي. ڇو ته،
جيئن ٻيو ۾ مڻيا ٻڌي ڪيائيءَ ۾ رهيئي ته ٻيو ٻيو
موافق ٻڪيا وغيره ۾ رڳو ٻارڻ ڪان پرورتي ٿئي
ٿي، ٿيئن جنهن جي وڌيڪ ڀوڳن واري ٻارڻ آهي
تنهن ڪيائيءَ جي پرورتي به وڌيڪ رهي ٿي. جيئن
* باز ڪر جي تماشي ڪئي مڻيا ڄاڻي به ڪل لوڪن جي
پرورتي ٿئي ٿي، ٿيئن ڪل ڀدارڻن ۾ ڪيائيءَ جي مڻيا
ٻڌي هوندي به سندس پرورتي ممڪن آهي.

(۴۷۸) جيڪڏهن ڪو چوي ته ”جنهن کي
جنهن ڀدارت ۾ دوش درشتي رهي ٿي، تنهن ۾ اهو
منڪر پرورت ٿئي ٿي، ڪيائيءَ کي به اڏاوت ڀدارڻن ۾
دوش درشتي آهي، رڳو نه آهي، تنهنڪري انکي
پرورتي ۾ رهڻ ممڪن نه آهي.“ ته اهو چوڻ به ٿئي

* هيءُ درشتانت جو ٿو ويو آهي سو فقط ايتري ٿيڪارڻ

لاءِ نه ڀدارڻن ۾ سم ٻڌي پرورتيءَ جو هيتو نه آهي.

ڪين آهي. وديهر موڪر جو تيا ٻڪر پٺ ناممڪن آهي، ڇو
 ته وديهر هه ڪير اُنڪي ٿو چئجي جو گيان کان اڪيان
 جي نور تي ٿيڻ تي، پرارڻ پوکڻ بعد، استول، سو ڪير
 شريز آڪار وارو اڪيان چيئن هر لئه ٿي وڃي، سو اوس
 ٿيندو. آڪر مول اڪيان جي پاڇي رهي، يا ناس ٿيل
 اڪيان وري انهن ٿئي ته وديهر موڪر جو اڀاءُ ٿئي. مگر
 مول اڪيان جو وروقي جو گيان آهي، نه چئجي انهن
 ٿيڻ تي اڪيان باقي رهندو ئي نه آهي، ۽ * پرماڻ کان
 ناس ٿيل اڪيان وري انهن ٿيڻ نه آهي، نه هڪري
 وديهر موڪر جو اڀاءُ ٿيڻ نه آهي.

وري وديهر موڪر جي تيا ٻڪر لاءِ خواهه ٻراوڪ ڪمن
 لاءِ اڃا، ڪيائي ڪي ٿيڻ تي ڪين آهي، ڇو ته
 ڪيائي ڪي جا اڃا ٿئي ٿي سا رڳو پرارڻ ڪري. جيئري
 سامهڪري، بنا پرارڻ جو پوک ممڪن ٿي نه سگهندو،
 فقط اوڻي سامهڪري پرارڻ رچيندي. اڃا بنا پوک
 ممڪن ڪين آهي، نه هڪري ڪيائون جي اڃا به
 پرارڻ جو ئي ٿل آهي. وري ڪيائون ڪي هن لوڪ
 يا ڪنهن ٻئي لوڪ هر ٻئي سرور جو سڀڻ پرارڻ ڪري
 ته ٿيڻ نه آهي، سو تازو هن ئي ٿرنگهه سمجهيل آهي،
 نه هڪري هن ڪي ٻئي لوڪ جي اڃا ممڪن نه
 آهي. اڇي طرح ڪيائي ڪي وديهر موڪر تيا ٻڪر ٻراوڪ

سدائين پوکڻ ۾ ڪلائي هئي جهڙڪري انهن جي ڀرورتي
 نه ٿي آهي. يوک واسشت ۾ ته اهو ڀرسان آيو آهي ته
 راجا شڪر ڇڄ جي ڪيان بعد اٽلو وڌيڪ ڀر رتي ٿي.

انهيءَ ريت اٽڪل ڇهن جا ولسڪيٽ (ٽراٽرا)
 وهدوار ڪيائي روشن جا چهل آهن، تن سڀني کي
 ڪيان به ڪڍڻ ۾ ڇڏيو ۽ اٽڪو ڦٽل موڪلي. ڀڄ ڪڍڻ
 ۾ ڇڏيو ۽ وهدوار جي ڪهڙائيءَ کان جيون مڪئي
 جو سکر وڌيڪ حاصل ٿئي ٿو ۽ وهدوار جي ڪهڙائيءَ
 سبب جيون مڪئي جي سکر جي حاصلات گهٽ
 ٿين ٿي. تنهن نسبت نه.

(۴۷۵) ڪيانوان جي اڃاڻن ۽ وڌيڪ ڪهڙيءَ

جي باري ۾ ويچار.

ڪو ملڪ ڪري نه ”جيون مڪئي“ جي
 سکر کي تياڳ ڪري ٿي پوکڻ ۾ ڪو ڀرورتي
 ٿئي ٿو سو وڌيڪ مڪئي کي به تياڳ وٺڪڻ
 وغيره لوڪن لاءِ اڃا ڌاريندو، ته انکي جواب
 آهي ته اها شڪا ٿئي ٿي. ڇو ته ڪيائيءَ کي ڀرورتي
 سبب ئي جيون مڪئي جي سکر جو تياڳ ۽ پوکڻ ۾
 ڀرورتي ممڪن آهي، پر وڌيڪ مڪئيءَ جو تياڳ ۽
 پوک ڪم ڪرڻ جي اها ممڪن نه آهي، ڇو ته
 [ويد وچن پٽاندرا] ”ڪيائيءَ جو پراڻ پادر ڪم ٿو ڪري.“
 تنهن ڪري اٽڪو ڦٽل ڪم ڪرڻ ممڪن ئي

۴ ۽ ۵ ورقي، ۶ ۽ ۷ ڪار جا ڏيک ۽ ۸ ۽ ۹ ڇها، ۱۰ ۽ ۱۱
ياڪير واک کي وڌوٽ سنڀال کان اڳ ڪيان ٿيل
نه هو سو ڇوڙ ٿيڪ نه آهي، بلڪ اهو مڃڻو پوندو
تہ اُنڌڪان اڳ ئي ڪيس ڪيان ٿيل هو، مگر وڌوٽ
سنڀال کان اڳ جيون مڪتيءَ جو آئند پراپت ٿيل نه
هوس جڏهن ڪري جيون مڪتيءَ جي آئند واسطي ڪل
سنگرهه (ڌن مال) جو تياڳ ڪيائين. تنهنڪري ڇوڙ ڪري ٿي
ياڪير واک جي پراپت ڪيان کان پوءِ ڪجهه سمور وڌيڪ
ڀوڳن لاءِ رهيل هئي ۽ ڀوڳن سمور ٿورن ڀوڳن لاءِ رهيل
هئي ۽ انهيءَ ڪري ئي ياڪير واک اول ڪلائيءَ بنا وڌيڪ
ڀوڳن ٿي ڀوڳيا ۽ پوءِ ڪلائيءَ کان سڀ ڀوڳ ڇڏي ڏنائين.
وري جنڪ جي پراپت مرڻ ٿاڻين راج پالڻ وغيره
ڀوڳن لاءِ رهيل هئي، تنهنڪري تياڳ جو اُنڌجي حالت
۾ سدائين اڳوڻو هو ۽ ڀوڳن ۾ ڪلائيءَ نه ٿيس. واميڊو
وغيره جي پراپت ٿورن ڀوڳن لاءِ رهيل هئي، ڌن کي

لڳي سگهي. ا. ٿيڻ ٿي ڌن ڪري ۽ ڌن ڏينهن کان وڌيڪ
ڪٿي به نه ٿي. (۳) هنس:- هنس سنڀال وارو نرنگ
اڀاسنا ڪري ٻيهر لوڪ کي پراپت ڪري ٿو. (۴) ٻي هنس:-
ٻي هنس سنڀال ڪيان يوگ جو آسرو وٺي ڪارڻ سميت جڳت
جي نورتي ڪري آيو هنج پراڻ ڪنهن به لوڪ ۾ گمن ڪين
ٿا ڪن. نوٽ:- سنڀالءَ کي ڌن گرهڻ ڪرڻ خواهه استريءَ
رڪڻ جي منع آهي. ڪتيا رڪڻ جو اڌڪار به فقط ڪٽيڪ
کي آهي مٿي ڏيکاريل خاص حالتن سبب.

ڪهاڻوان ۾ آهي. ” سا به شڪا ٿي پئي: ڇو ته
 ٻيا ڪهڙاڪ ۽ جڏڪ ڪهاڻي چيل آهن ۽ يا ڪيولڪ ۽
 ۽ ڪي ڪي ڪرڻ ۽ سڀاڻن ۽ شاسستوارٽ
 ڪرڻ جو وڌواري ۽ جڏڪ جو راج. پاڻ پالڻ جو
 ۽ وڌواري پڻ چيل آهي ”يوڪا واسٿ“ ڪوٽ ۽ ٻين
 ڪهاڻين جا به مثال آيل آهن جن ايتڪ وڌواري ڪيا
 آهن. ٿڌيڪري ڪهاڻي ۽ لاء ٻيو رڻي خواه نورڻي ۽ لاء
 ڪو ٺهر ڪونهي.

ڇيٽو لڳ ۽ يا ڪيولڪ سڀا ۽ ڇيٽ پائڻ بعد
 ”وڌوٽ“ سڀاس روپ نورڻي اختيار ڪئي ۽

* ڪهاڻ ٿر بعد ڪيون مڪئي ۽ جي آئند حاصل ڪرڻ
 لاء سڀاس وڻ ڪي وڌوٽ سڀاس ڇو وڃيٿو. ڪهاڻ
 پراڻي ۽ جي اڃا سان سڀاس ڪرڻ ڪي وڌوٽ
 سڀاس ڇو وڃيٿو. هيءَ ٿي پرڪار ”ٻرههس سڀاس“
 ها آهن. ڪو سڀاس جا وڻي ٻا ۴ پرڪار آهن ۽ ٺهر
 وڻاڳ واري لاء اڌڪار آهي ”ڪٽيچڪ“ سڀاس ۽ ”ٻهڌڪ“
 سڀاس ۽. اڃر وڻاڳ واري ڪو اڌڪار آهي ”هس سڀاس“
 ۽ ”ٻرههس سڀاس“ ۽. منڊو وڻاڳ واري ڪو اڌڪار سڀاس
 ۾ ڪوٺ آهي. (۱) ڪٽيچڪ ۽ ڪڏهن سڀاسي ٻيٺار هجي
 يا ڪمزور هجي ۽ ڪڏهن ڪٽيا اڏي ٺاس ڪري ۽ ٻوڄن
 اڏ ڪ ڪم آڻي ڏئي ۽ ڪرڻ ڪري. (۲) ٻهڌڪ ۽ ڪڏهن
 سڀاسي ۽ ڪو ڇو ڪهڙو وڪيٽ هجي ۽ وڌوٽ ڇيٽن ۾ ۽.

ڪو نه آهي بلڪ نورتيءَ ۾ آهي، تنهنڪري جيئن
مڪتيءَ جي سڪ سانگي ڪيائون وان جي ٻاهر ٻرورتي
ممڪن نه آهي. انهيءَ ريت ڪهڙي آڇارين هي پڪ
لکيو آهي.

(۳۷۴) گيلائيءَ جو وهندوار ٻار ٻڌ کان ٿئي ٿو.

[هاڻ جيڪو پڪ (۴۵۵ کان ۴۷۳) فقرون ۾
ظاهر ڪيو ويو تنهن پڪ جو جواب هي آهي ته]
انهيءَ هوندي به ڪيائون لاء نورتيءَ جو ڪو نه
چوڻ نه آهي. ڇو ته نورتيءَ ۾ خواه ٻرورتيءَ ۾
ڪيائين لاء ڪا آڪيا روپ وڌي ڪانه آهي، جنهنڪري
ڪيائين جي وهندوار ۾ ڪو نه ٿئي. انهيءَ ڪري ڪيائين
نه انڪس يعني آراه آهي ۽ ان جو وهندوار ٻار ٻڌ کان
ٿئي ٿو. جنهن ڪيائين جي ٻار ٻڌ جو ڦل رکڻ پوڄن جيڪو
آهي، سو رکڻ پوڄن سانگي ٻرورتيءَ ۾ آهي، جنهن
ڪيائين جي ٻار ٻڌ وڌيڪ پوڄن جو هوندو آهي سو وڌيڪ
ٻرورتيءَ ۾ رهي ٿو.

اتي ڪو شڪا ڪري ته ”ائين ئي سمجهڻ ڪهڙي
ٿي جنهنجي ٻار ٻڌ رکڻ پوڄن وغيره جي ٻرورتي ڪرائڻ
جهڙي آهي تنهنڪري ئي ڪيائين ٿئي ٿو، ۽ جنهن جي
ٻار ٻڌ وڌيڪ پوڄن جي آهي تنهنڪري ڪيائين ٿئي ئي
نه ٿو، جنهنڪري پڪيا پوڄن کان وڌيڪ وهندوار ڪيائون
جو نه ٿي سگهي“ ۽ جنهنجو وڌيڪ وهندوار آهي سو

اهڙي پروڪار وڪيپ نورتي جمير آئند جو اليڙو، يا
سوڪلپ سماڌيءَ جي آئند جو اليڙو، ”سا سواد“ آهي.
هاڻي اهي ٻئي قسم سا سواد جا پروڪلپ سماڌيءَ جي
پور آئند جي اليڙو جا وروڌي مٿس سبب وڳهن آهن، تنهنڪري
الهن کي به ڇڏڻو پوندو.

الهي ديت پروڪلپ سماڌيءَ ۾ چار وڳهن جي
آهن سڀ چارئي سماڌيءَ جي ارنڀ ۾ ٿين ٿا.
(۴۷۲) جيون هڪٿيءَ جو پڌ.

تنهنڪري ساوڌاڻا (دو شيار) سان چارئي وڳهن
روڪي سماڌيءَ ۾ دو پور آئند آهي تنهنڪري وڏوان اليڙو
ڪن ٿا. ’هو پڌ جيون هڪٿا جو آهي.‘ الهه، ديت
سماڌيءَ ۾ ڪيائي، جو ڇت لڙالڻب (بڻا آسري) لٿو رهي.
جڏهين پوارڻڊ جي ٻل سبب سماڌيءَ کان هڃاڳي ٿي
ٿئي، ان وقت به الهه اليڙو ڪيل پرمائند جي
مورتي رهي ٿي، تنهنڪري الهه وقت به ڪيائي، جو
ڇت لڙالڻب لٿو رهي. ڪيالوان جي جيڪا پوڄن وغيره
۾ پرورتي رهي ٿي سا فلات پوارڻڊ کان ٿئي ٿي.
پو پوڄن وغيره وڏوان ۾ ڪيائي ڪيد (هڪ) مڃي
پرورت ٿئي ٿو، پوءِ پوڄن وغيره ۾ پرورتي به سماڌي
سڪ لاءِ وروڌي آهي. جڏهڪي پوڄن وغيره سڀو لڙالڻب
پرورتي به ڪيد روپ پروت ٿئي، تنهنجي وڌيڪ
پرورتي ٿيڻ جي نه آهي.

جيون مڪئيءَ جو آئند به پامرين، پرورتي ۾

جنهدتي وڌي زوري ٿانڪه جو واسو هجي، اتي خزاني جو پراپتي، کان اڳر انهيءَ پراپتيءَ جي وروقي سڀ جي نورتيءَ کان اول آندڙ ٿئي ٿو. عاقل جيڪو سڀ نورتيءَ جي آندڙ هئي البر ٻڌي ڪري ٿو، سو آدم تياڳڻ سان جيڪو خزاني جي پراپتيءَ وارو ٻڙم آندڙ آهي سو ٿڌو پائي. ساڳيءَ ريت ادويت ٻڙم روپ خزاني آهي، ۽ ٻيو، وغيره اٽال پدارتن جي پرنيت ڪري وکپ آهي سڀ، وکپ روپي سڀ جي نورتي جنهن جيڪو *آوانعر آندڙ روپي رس جو انهيءَ روپ سواد، سو خزاني روپي ادويت ٻڙم جي پراپتي جنهن بها آندڙ مت ڪرڻ ۾ وڃن ڪري سمجهڻ ڪهڙي.

رسا سواد جو ارت يا نه من ريت سمجهجي ٿو. سوڪلپ سماءيءَ کان پوءِ نروڪلپ سماءي ٿيل جي آهي ۽ سوڪلپ سماءيءَ ۾ ترپتي پرنيت آهي، جنهدڪري سوڪلپ سماءيءَ جو آندڙ ترپتي روپ اپادئي سهت عاقل سبب سوڌا يعني اپادئي وارو چٽاڃي ٿو، ۽ نروڪلپ سماءيءَ ۾ ترپتي پرنيت ٿيل جي نه آهي، تنهدڪري نروڪلپ سماءيءَ ۾ ”نر اپادڪ“ يعني اپادئي ريت آندڙ آهي. سوڪلپ سماءيءَ کان پوءِ نروڪلپ سماءيءَ جي آرڻ ۾ به سوڪلپ سماءيءَ جو سوڌاڪ آندڙ نه تياڳڻ، بلڪ ٽنهنجوئي انهيءَ ڪندو رهن، اهو آهي ”رسا سواد“.

چئجي. وشي ۽ پدارت ۾ دوش درشتي رکڻ سان
يشو کي جي ڪوشش ”ڪشايه وگهن کي نورت
ڪري ٿي.“

(۴۷۲) ۴. رسا سواد جو ارت هيءَ آهي. يو کي
کي ٻڌم. آئند جو اٿيو ٿئي ٿو ۽ وکپ روپ ڏک
هي نورت ۽ جو اٿيو ٻڌ ٿئي ٿو. ٿيو ٿي ٿي ٿي ٿي
ڏک هي نورت ۽ کان ٻڌ آئند ٿئي ٿو. مثلاً ٻڌو ڪٽڻ
منش ٻڌي لهڻ تي آئند ٻائي ٿو، اتي ٻيو ڪو آئند
ٿي ڪونهي وڌو ٻڌي جي هڪ جي نورت ۽ آهي ۽ ٻو
ٻڌي ٿو ٿي ”مونيڪي آئند ماريو آهي“ اٿيو ۽ طرح
هڪ جي نورت ٻڌ آئند جو ڪارڻ آهي. ساڳيءَ ريت
وڪپ مان ٿيندڙ ڏک هي نورت ۽ ٻڌ آئند ٿئي ٿو
اٿيو ۽ اٿيو کي ٻڌن ”رسا سواد“.

جيڪڏهن يو کي ڏک نورت ۽ جنم آئند جي اٿيو کان ٿي
* آٿر ٻڌي ڪري ۽ ٻڌو ۽ آئند کان محروم ۽ ٻڌو ۽ ٻڌو
اٿيو ٻڌن ريت ٻڌم. آئند آڪار ۽ ٿي ۽ جي اٿيو کان ٻڌ ٿيندڙ
اٿيو سماڌي، ۽ ڪين ٿيندو ۽ ٿيندڙ ڪري ڏک نورت
جنم آئند جو اٿيو روپ رسا سواد ٻڌ سماڌي ۽ وگهن آهي.
ڪهريل يا اڃا ڪيل دست جي پراڻي ۽ بنا ٻڌ
دروڌي جي نورت ۽ سان آئند جي اٿيو ۽ ٻڌو
درشتانت هيءَ به آهي. ٻڌو ۽ ٻڌو ۽ ٻڌو ۽ ٻڌو

بطندوا“ نه اُندجو جواب هي ۽ آهي: ٻاهريان توڙي اندريان جيڪي راڳ وغيره آهن سي نه ”ڪپت“ انتهڪرڻ هر ئي آهن ۽ ڪپت انتهڪرڻ جو اڌڪار سماڌي ۽ نه آهي، پر انيڪ جنمن ۾ اڳر آڻيو ڪيل ٻاهريان اندريان راڳ، دويش جي آهن، تن جا سو ڪهر سنسڪار وڪپت ۽ ايڪا گر آهڪ انتهڪرڻ ۾ به ممڪن آهن. انڪري راڳ، دويش جو ٽالو ڪشايه نه آهي، بلڪ راڳ، دويش جي سنسڪارن جو ٽالو ”ڪشايه“ آهي.

جيستين انتهڪرڻ رهي ٿو تيسين اهي سنسڪار دور لٽا ٿين. تهنڪري سماڌي ڪال ۾ به اهي سنسڪار انتهڪرڻ ۾ رهن ٿا. پراڳر دويش وغيره جا ”آدپوت“ سنسڪار سماڌي ۾ جا وروڌي آهن ۽ نه ان آدپوت. ”آدپوت“ چون انهن کي جي هر ڪمٽ يا ظاهر آهن ۽ ”ان آدپوت“ انهن کي جي ظاهر نه آهن.

سماڌي ۾ يوگي جيڪو پرورت آهي تنهنڪي جيڪي راڳ دويش وغيره سنسڪار پر ڪمٽ ٿين ٿا تن کي اوڻشيءَ پدارت ۾ دوش ورشتيءَ جي اڃاس سان ڏهي ڇڏي ٿو.

وڪپ ۽ ڪشايه جو هيءُ فرق آهي ٻاهر وشن تي ويهندڙ ورتي آهي ”وڪپ“ ۽ جڏهن يوگي جي ڪوشش سان ورتي انترمڪي ٿيل به روڪجي وڃي ۽ پرهر کي وشيءَ نه ڪري، نه اُنڪي ”ڪشايه“

جو اهو لفظ ”پنچجلی“ جو کہ سو تو ر ہیل آہی . اناجو
 پاو آہی نہ ”سماڈی کال ہر یو کی“ جو اناجو کول
 اناک کول ہر ئی لو . سا اناک کول ورتی“ جی اناو روپ
 کین آہی ، بلکہ سماڈی وقت ہر جیترا ہر اناجو کول
 جا * ہر یٹام لین گا سی سب ہر ہر کی ئی و شیر کین گا
 جہد کوی اناجو کول جا اناک دیل ہر یٹام توڑی ورتان
 ہر یٹام ہر ہر اناک مٹ کوی ”سمان آکار“ آہن . (۵)
 نووڈ چنچی او اناک کول ہر واداری کی .

اہی ہج ہر ہر کائون جت یا اناجو کول جون آہن
 یو مکا ، اناک جو لالو آہی ، اناک او ستائن مان ہر
 ہر اناجو کول کی جدا جدا کوی کل ہج لالا گا ملن .
 [۱] کہت ، [۲] موہ ، [۳] و کہت ، [۴] اناک کوی .
 [۵] نووڈ . اناک سمان سماڈی لاء ”کہت“ ، ”موہ“
 کی تہ اناک کائی کوی ، باقی و کہت اناجو کول کی
 اناک آہی ، اناک کوی نووڈ اناجو کول نہ سماڈی
 ہون آہن .

جیکڑن کوی چوی نہ ”راک و غیرا دوش سہت
 اناجو کول کہت چو وھی نو و کہت اناجو کول جہ
 یو ک ہر اناک کائی نہ آہی نہ ہر راکہ آہک دوش
 روپ ”کشایہ“ کی سماڈی جا وکھن چو کیش

* ورتان . اناک ہر پیمان جیکہ ورتان انا
 تہون سی سب ہر ہر آکار آہن .

بطندو! ” ٿر آندجو جواب هيءُ آهي: ٻاهرين توڙي اندرين جيڪي راڳ وغيره آهن سي نه ” ڪپٽ “ انٽيڪرٽ هجي آهن ۽ ڪپٽ انٽيڪرٽ جو اڌڪار سماڏي، نه آهي، پر انيڪ جنهن ه اڳر آڻيو ڪيل ٻاهرين اندرين راڳ، دويش جي آهن، تن جا سو ڪهر سنسڪار وڪپٽ ۽ ايڪاگر آهڪ انٽيڪرٽ هه به ممڪن آهن. انڪري راڳ، دويش جو نالو ڪشايه نه آهي، بلڪ راڳ، دويش جي سنسڪارن جو نالو ” ڪشايه “ آهي. جيسين انٽيڪرٽ رهي ٿو تيسين اهي سنسڪار دور لٿا ٿين. تنهنڪري سماڏي ڪال هه به اهي سنسڪار انٽيڪرٽ هه رهن ٿا. هه راڳ دويش وغيره جا ” آڏپوٽ “ سنسڪار سماڏيءَ جا وروڙي آهن ۽ نه ان آڏپوٽ. ” آڏپوٽ “ چون انهن کي جي پرڪمٽ يا ظاهر آهن ۽ ” ان آڏپوٽ “ انهن کي جي ظاهر نه آهن.

سماڏيءَ هه يوڪي جيڪو پروڙت آهي تنهنڪي جيڪي راڳ دويش وغيره سنسڪار پرڪمٽ ٿين ٿا تن کي او وڌيڪ پيدارٿ هه دوش درشتيءَ جي اڀياس سان دهڻي ڇڏي ٿو.

وڪيپ ۽ ڪشايه جو هيءُ فرق آهي ٻاهر وڌيڪ ٿي ويجهڙ ورتي آهي ” وڪيپ “ ۽ جڏهن يوڪي جي ڪوشش سان ورتي انهن کي ٿيل به روڪجي وڃي ۽ بهر کي وڌيڪ نه ڪري، ته انکي ” ڪشايه “

جو اهو لفظ ”هٿڪڙي“ جو ڪو سوڦرو هيل آهي. اهو
 پاڻ آهي ته ”سماڌي ڪاڻ ۾ ڇوڪي؟ جو انهيءَ ڪرڻ
 ايڪا ڪرڻ ۾ ٿئي ٿو. سا ايڪا ڪرڻ وڌيڪ جي اهاڙ روپ
 ڪين آهي، بلڪ سماڌيءَ وقت ۾ جيترا به انهيءَ ڪرڻ
 جا * ٻه ڀاڱا ٿين ٿا سي سڀ ٻه ڀاڱا ٿي وڃن ڪن ٿا،
 جڏهنڪري انهيءَ ڪرڻ جا ٽي ڀاڱا ٿين ٿا ڏهن ڀاڱا ٿين ٿا
 ٻه ڀاڱا ٿين ٿا ڪارڻ ڪري ”سماڻ آڪار“ آهن. (۵)
 لڙڪي هٿڪڙي ۾ انهيءَ ايڪا ڪرڻ جي واڌاري ڪي.

اهي ٻه ڀاڱا ٿين ٿا ڏهن ڀاڱا ٿين ٿا يا انهيءَ ڪرڻ جون آهن.
 ٻه ڀاڱا، اهو ٿاڻو آهي، انهن اوسائين مان هڪ
 ۾ انهيءَ ڪرڻ کي جدا جدا ڪري ڪل ٻه ڀاڱا ٿين ٿا.
 [۱] ڪٽ، [۲] موڙ، [۳] وڪٽ، [۴] ايڪا ڪرڻ،
 [۵] لڙڪي. انهن سماڌيءَ لاءِ ”ڪٽ“ ۽ ”موڙ“
 کي نه اڌ ڪارڻي ڪو آهي، باقي وڪٽ انهيءَ ڪرڻ کي
 اڌ ڪارڻي آهي ۽ ايڪا ڪرڻ لڙڪي سماڌيءَ ۾
 سمون آهن.

جڏهن ڪو ڇوڪري ”راڳ وڃي“ دوش سميت
 انهيءَ ڪرڻ ڪٽ ڇو وڃي ٿو ۽ ڪٽ انهيءَ ڪرڻ جو
 يوڪ ۾ اڌ ڪارڻي نه آهي ته ٻه ڀاڱا ٿين ٿا دوش
 روپ ”ڪشايه“ کي سماڌيءَ جا وڪٽ ڇوڪر ڪيئن

۽ وڌن. + هڪ ٻئي پٺيان هڪ ٻئي وڌن ٿا
 ٿين ٿا سي سڀ ٻه ڀاڱا آهن.

وڪيمپ چٽاڇي ٿو. ورقيءَ جي ٿرڻا بنا، سڙوڻ آندڻ جو
آلاپ ٿو رهي، تنهنڪري انٽرمڪي ورقي ٿيڻ تي به
جيسترو وقت ورقي بهرماڪار نه ٿي ٿئي، اوڻو وقت
گهرجي ته ٻاهرين پدارتن ۾ دوش پائوڻا ڌاري ورقيءَ کي
ٻاهر مڪي ٿيڻ نه ڏيئي بلڪ ڪوشش ڪري ورقيءَ کي
انٽرمڪي ٿي ڪندو رهڻاڇي. اهڙو جو ڀتين وڪڻڻ روپي وڪڻڻ
جو ورودي آهي، تنهنڪي ڪوڙ پاه اڇاڙي سم ڪري ڪوئي ٿو.
(۱۶۷) ۳. *راڳ، آه ڪو دوشن کي ڪشايه چٽاڇي

١. راڳ وغيره ٻن قسمن جا آهن: هڪڙا ٻاهران ٻيا اندر جا. پٽ، استري، ڌن وغيره ڀڃارت جي حاضر موجوده آهن سي آهن ”ٻاهران“.⁺ ڏوت يا ڀاڙ ڀاڙي ڌن جو چڻن روپ ڇپڪو منوراجه آهي، سو آهي ”آندريون“. اهي ٻئي نمونا سماجي ر لڳل يوگي هر نقشا رهن. ڇو ته ڇٽ جون ٻوهڪاڻون پنج آهن (۱) ڪيڀ، (۲) موڙ ڦا (۳) وڪيڀ، (۴) ايڪا ڪرڦا، (۵) نروڙ ڀونهڪا. (۱) ڪيڀ هر رڇو ڪرڻ جو پيڙڻام (تعليمجو) لوڪ واسندا، اديب واسندا شاستر واسندا وغيره ڪل دري اڏاڻم واسندا آهن. (۲) موڙ ڦا هر رڇو ڪرڻ جو پيڙڻام آهن. (۳) وڪيڀ آهي ڌيان هر ضرورت ڦيل ڇٽ ورثي جو ٻاهر وڃڻ. (۴) ايڪا ڪرڦا آهي انتهائڪرڻ جو ڏاڻيت پيڙڻام ۽ ورتمان پيڙڻام جو سمان آڪار رڇڻ ايڪا ڪرڦا

* پویتی. ۱ کذری ویل. ۲ ایندژ وقت هر عیقل وارا.
۳ گذریل. ۴ اهلندژ.

(۴۶۹) ڏروڪلب سماڌيءَ جا چار وگهن.

ڏروڪلب سماڌيءَ ۾ چار وگهن آهن ۱. جن
کي مٿاڻي لاءِ آهن جو ڏڪر ڪڍي ٿو (۱) آهي ٿي (۲)
وڪپ (۳) ڪهاڙه (۴) رڻا سواد.

(۱) ٿيڻ جون آلس يا لڏ سبب ورتي ۽ ڇو
اهاون ان ۾ سڪت جهڙي حالت ٿي رهي. ان ۾
اڻوڻ آندو ٿيڻو ٿي نه آهي. ٿيڻو ڪري لڏي آلس وغيره
ڪري ڇڏن ورتي ٿيڻو ڪري اُٺاڻڻ يعني ٿيڻو ڪري
۾ ٿي ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري
وغيره روڪي ورتي ڪي سڃاڻي رکجي. ٿيڻو روڪي
وگهن جو ان ٿيڻو ڪري ڇو ورتي ڪي ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري
جو پرواهه آهي ٿيڻو ڪري ڪوڙ ٻڌ آچار ڇڏي سمجهو ٿيڻو
ڪري ڇڏو آهي.

(۴۷۰) ۲. وڪپ ۽ اڻوڻ ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري
يا ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري
سبب آڻيو نه ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري
موت جي ڪند (ڏڪر) ڪي ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري
ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري
ڪري واسطي ورتي ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري
(ڇيڻو) بلڪل سوڪو آهي، ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري
ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري
مڪي ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري ٿيڻو ڪري

کي ٿل ڪري ٿو ڄاڻجي.

(۴۶۷) ٻن ڀرڪارن جي ٺروڪلپ سماڌي.

وري ٺروڪلپ سماڌي ۾ ٻن قسمن جي آهي،
 ڪي ”ادويت ڀاونڙا روپ“ ۽ ٻي ”ادويت اوسٿان
 روپ“ آهي. ادويت ڀاونڙا روپ ۾ ادويت ٻرهماڪار
 انتهائڪرڻ جي ورتي اڪيات طور رهي ٿي، ۽ ادويت
 اوسٿان روپ ۾ وڌيڪ اڀياس غلط سبب ٻرهماڪار
 ورتي ۾ سائن ٿيو وڃي. جڏهن جل جي بوند ٿيل
 اوه تي ڀوط سان قتل اوه ۾ داخل ٿيو وڃي،
 تڏهن ادويت ڀاونڙا روپ سماڌي جي هڪي اڀياس
 سبب ائمينٽ (تمام) ٻرڪاش وان ٻرهم ۾ ورتي
 آهي ٿيو وڃي. اها ”ادويت اوسٿان روپ“ ٺروڪلپ
 سماڌي ٿل آهي، ۽ ”ادويت ڀاونڙا روپ“ ٺروڪلپ
 سماڌي ساڌن آهي.

(۴۶۸) سڪپٽ ۽ ادويت اوسٿان روپ

سماڌي جو پيد.

هالن وري سڪپٽ ۽ ادويت اوسٿان روپ
 سماڌي جو پيد سمجهجي. سڪپٽ ۾ ورتي اڪيان
 ۾ آهي ٿي ٿئي، ۽ ادويت اوسٿان سماڌي ۾ ورتي
 ٻرهم ٻرڪاش ۾ آهي ٿي ٿئي. سڪپٽ جو آئند اڪيان
 ويڙهيل آهي، ۽ سماڌي ۾ اوڀر ريت ٻرهم
 جي آئند جو ڀان آهي.

مٽيءَ جي ٿي ڄاڻ رهي ٿي، يعني ۽ جهڙوڪ اهي
مٽيءَ جا ڍڪا رکيت وغيره کين ظاهر ٿيڻ ۾ پيا نه
پر انهن کي مٽيءَ طور ئي پرقيت ٿين ٿا. ٺروڪلپ
سمادئيءَ ۾ به سوڪلپ سمادئيءَ وانگر ٿرپتي روپ
هويت ظاهر آهي، ته به ٿرپتي روپ هويت جي
پرقيت ٿي نه ٿي ٿئي، جنهن ۾ ٺروڪلپ سمادئيءَ جي ٺروڪلپ
هولدي ٻراوڻ اکين کي ٿرپتي آهي. اهو ٻيو ٻيو سمادئيءَ ۾ ٻيو آهي،
يعني ته سوڪلپ سمادئيءَ ۾ هويت جي پرقيت
ٻيو روپ طور رهي ٿي، پر ٺروڪلپ سمادئيءَ ۾
هويت جي پرقيت ٿرپتي روپ ۾ ٿئي رهي.
(۴۶۶) ٺروڪلپ سمادئيءَ ۽ سکيت جو ڀيد.

ڄاڻ وري ٺروڪلپ سمادئيءَ ۽ سکيت يعني
ڪهري، لندڙ جو ڀيد سمجهجي. سکيت ۾ انهن ڪوڙ
جي برهماڪار ورتيءَ جو اڀار آهي، ۽ ٺروڪلپ سمادئيءَ
۾ برهماڪار ورتي انهن ڪوڙ جي رهي ٿي، پر انهن جو
ڀان ٿي ٿئي. سکيت ۾ ورتي ۽ سٺ انهن ڪوڙ جو اڀار آهي،
مگر ٺروڪلپ سمادئيءَ ۾ ورتي ۽ سٺ انهن ڪوڙ جي نه
ٿين پر ان جي پرقيت ٿئي ٿي.

ٺروڪلپ سمادئيءَ ۾ جو انهن ڪوڙ جي برهماڪار
ورتي رهي ٿي، ته انهن جو سوڪلپ سمادئيءَ جو
اڀار آهي، ۽ انهيءَ ڪري سوڪلپ سمادئيءَ کي
الوان انهن ڪوڙي ساڌن ليکجي ٿو ۽ ٺروڪلپ سمادئيءَ

کي ٿيل ڪري ٿو ڄاڻجي.

(۴۶۷) ٻن پرڪارن جي ٺروڪا پ سماڌي.

وري ٺروڪا پ سماڌي ۾ ٻن قسمن جي آهي،
 ڪي ”ادويت پاونا روپ“ ۽ ٻي ”ادويت اوسٿان
 روپ“ آهي. ادويت پاونا روپ ۾ ادويت برهماڪار
 انته ڪرڻ جي ورقي اڳيائين طور رهي ٿي، ۽ ادويت
 اوسٿان روپ ۾ وڌيڪ اڳيائين هنڌ سبب برهماڪار
 ورقي ۾ ساڻن ٿيو وڃي. جڏهن جل جي ٻوند نٿا
 اوجھ ٿي ٻوٽ سان تعلق اوجھ ۾ داخل ٿيو وڃي،
 تڏهن ادويت پاونا روپ سماڌي جي هڪي اڳيائين
 سبب ائينت (تمام) پرڪاش وان برهم ۾ ورقي
 لپي ٿيو وڃي. اها ”ادويت اوسٿان روپ“ ٺروڪا پ
 سماڌي ٿيل آهي، ۽ ”ادويت پاونا روپ“ ٺروڪا پ
 سماڌي ساڌن آهي.

(۴۶۸) سڪپت ۽ ادويت اوسٿان روپ

سماڌي جو پيد.

عالم وري سڪپت ۽ ادويت اوسٿان روپ
 سماڌي جو پيد سمجهجي. سڪپت ۾ ورقي اڳيائين
 ۾ لپي ٿي ٿئي، ۽ ادويت اوسٿان سماڌي ۾ ورقي
 برهم پرڪاش ۾ لپي ٿي ٿئي. سڪپت جو آئند اڳيائين
 ويڙھيل آهي، ۽ سماڌي ۾ اوڻ ريت برهم
 جي آئند جو پان آهي.

مٽيءَ جي ٿي ڇاڻ رهڻ ٿي، يعني ۽ جهٽو ٿيڻ ۽ اهي
 مٽيءَ جا وڪار ڪهڻ وغيره ڪيئن ظاهر ٿي سگهن ٿا پيا نه
 پر انهنڪي مٽيءَ طور ٿي پرڻيت ٿين ٿا. ٿورو ڪلپ
 سماڏيءَ ۾ ٻه سو ڪلپ سماڏيءَ وانگر ٿرڻي روپ
 ۽ وڻيت ظاهر آهي، ته ٻه ٿرڻي روپ ۽ وڻيت جي
 پرڻيت ٿي نه ٿي ٿئي، جيئن جل ۽ لوڻ - سماڏيءَ جي ٿرڻي
 ۽ وڻيت جي ٿرڻي ٿئي ٿي. اهو ٻه ٿرڻي - سماڏين جي ٿرڻي آهي،
 يعني ٽه سو ڪلپ سماڏيءَ ۾ ۽ وڻيت جي پرڻيت
 ٻه ٿرڻي روپ طور ٿي ٿي، پر ٿورو ڪلپ سماڏيءَ ۾
 ۽ وڻيت جي پرڻيت ٿرڻي روپ ۾ ٿي ٿي.
 (۴۶۶) ٿورو ڪلپ سماڏيءَ ۽ سڪپت جو پيد.
 ڇاڻ وري ٿورو ڪلپ سماڏيءَ ۽ سڪپت يعني
 ڪهڙي، ننڍو ٿورو پيد سمجهجي. سڪپت ۽ انهنڪرڻ
 جي برهماڪار ورتي ۾ ڇو اڀار آهي، ۽ ٿورو ڪلپ سماڏيءَ
 ۾ برهماڪار ورتي انهنڪرڻ جي ٿرڻي ۽ پرڻيت ٿي
 پاڻ ٿي سڪپت ۽ ورتي ۽ سڪپت انهنڪرڻ ۾ اڀار آهي،
 مگر ٿورو ڪلپ سماڏيءَ ۾ ورتي ۽ سڪپت انهنڪرڻ آهي
 - جيئن پر اُن جي پرڻيت ٿي ٿي.
 ٿورو ڪلپ سماڏيءَ ۾ ڇو انهنڪرڻ جي برهماڪار
 ورتي ٿي، ته ٿورو ڪلپ سماڏيءَ ۾
 اڀار آهي، ۽ انهيءَ ڪري سو ڪلپ سماڏيءَ ۾
 انهنڪرڻ ٿي سڏن ليکجي ٿو ۽ ٿورو ڪلپ سماڏيءَ

(۴۶۵) * اٿندڙ سنسڪارن جي روڪڻي وڃڻ ۽

روڪيل سنسڪارن جو ظاهر ٿيڻ ڪري جا انٽيڪرڻ جي ايڪا ڪرڻا جي حالت، تنهنڪري سماڌي چٽاڃي ٿو. اها سماڌي ٻن نمونن جي آهي. هڪ کي چون ”سوڪلپ“ ۽ ٻئي کي چون ”نروڪلپ“. ڪي اٿا ڪيائين ڪي به روپ ٽرپٽي جي چاڻ سميت جيڪا ادوتيه، برهم ۽ انٽيڪرڻ جي ورقي اسٽ، سا سوڪلپ سماڌي آهي. اها به ٻن قسمن جي آهي هڪ کي چون ”شبد آڏو ڏي“ ۽ ٻئي کي چون ”شبد - آڏو ڏي“. شبد - آڏو ڏي يعني ”ادم برهم اسمي“ آهي، شبد، آڏو ڏي يعني سميت، ۽ اُن شبد رمت جيڪا آهي تنهنڪري چون شبد آڏو ڏي.

نروڪلپ سماڌيءَ ۾ ٽرپٽي جي پاڻ رمت اڪند برهماڪار انٽيڪرڻ جي ورقي اسٽ رهي ٿي. اهڙي طرح ”سوڪلپ سماڌي“ ساڌن آهي، ۽ ”نروڪلپ سماڌي“ ڦل آهي. سوڪلپ سماڌيءَ ۾ جيتوڻيڪ ٽرپٽي روپ دويت پرتم آهي، ته به اهو دويت اد-ڙي طرح برهم روپ ٿي پرتيت ٿئي ٿو جنهن ٿو وڌيڪن کي مٿي جي وڪارن [هلي وڃڻ] ۾

* وروڏي يعني نام روپ وارا سنسڪار. + آستي پائي برهم روپ آها جا سنسڪار. ۽ جڏهن ڳهڻن کي ڏسندي به صراف جي درستي سون ۾ آهي.

نہ کی آسٹ روکن ٹاس کرٹ سالکی رٹیل آہن ۴
کیترا پراٹایام وغیرہ سماڈی جی انکن موافق آہن ۱
ہو سڈ آسٹ خاص سماڈی کال لاء آہی۔ سڈ آسٹ
کی ”وہو آسٹ“ ”مکت آسٹ“ خواہ ”کپت
آسٹ“ ہر چون۔

(۴۶۳) آسٹن سڈ کرٹ بعد پراٹایام آہی، پراٹایام
ہر الیک قسمن جو آہی، مکروٹ آڈجو مختصر ڈکرو
کچی ٹوٹ۔ (۱) لکھی ڈائی ٹاس دواران ”لوا“
ڈالی ڈائی مان سواس پورٹ کٹھی، جدمہنکی چون
پورکا (۲) آہو سواس ساچی ٹاس کان کچی آہی
کی چون ریچک۔ (۳) ”سکندا“ دواران روکچی
تدمہنکی چون گھمک۔ اٹین پورک، دہچک ۴ کمپک
کرٹ کی چٹھی پراٹایام۔ آہو وری ہن لمون جو
آہی، مکھی چون ”اکرپ“ ۴ ہٹی کی چون
”سکریپ“ اکرپ آہی جو ”پورٹو آہارٹ بنا مچی،
سکریپ آہو آہی جدمہنر پورٹو آہارچی ٹو۔

(۴۶۴) وشین کان کل الدین کی روکٹ
آہی پوتدہار۔ † العرایہ ولدی العہکرٹ جو سٹ
کرٹ آہی ڈارٹا۔ العرایہ رمت یعنی یک ٹک آدو قیہ
(ہائی رمت) وست ہر العہکرٹ جو پرواد۔ پورٹ
کی چٹھی ڈیان۔

(۴۵۹) سماڈیء جا ان انگہ۔

اما سماڈی مدن ائن الکن واری آہی (۱) یم،
(۲) یم، (۳) آسٹ، (۴) پرائیام، (۵) پرائیام، (۶)
ڈارٹا، (۷) ڈیان، (۸) سوکلب سماڈی۔

(۴۶۰) یم ہنج آمہ (۱) آہسا (۲) آسٹ
(۳) آسٹ (۴) بومہ چورہ (۵) آہریکرہ۔

(۴۶۱) یم ہنج آمہ (۱) شوچ (صفائی تن و
من حی) (۲) سدھوک، (۳) ڈپ، (۴) سواڈیامہ
(وید اپیماس) (۵) ایشور پوڈان [یعنی ڈیان، من
ہر پوڈو اگر مہ جو جاپ ہٹ سمجھٹ کورجی]۔

• کہن بہ دھ کھن جدو کی من والیء خواہ
کرم کری نہ نہ ڈیٹ نہ دودھ کرٹ، اہلسا آہی۔
اہلسا سہنی امن جو بول آہی۔ اہلسا جی ہالن کرٹ
لاہ ٹی امن امن جی کورج ٹی ٹی۔ آہمن ڈل، ہڈل
یا جال ہجی، لیٹن ٹی کٹن کرٹ کی ستیم چھٹی۔
! شاستر خلاف رہتیء سان دن جی گرہٹ نہ کرٹ کی آستیم
چٹجی۔ ابرہم چورہ یعنی دھین الہن ہرکارن حی
استری سند کان ہار کی بچائی وپوہ حی رکیا کرٹ۔
”شروٹ، سمرٹ، کیرٹن، چٹن، ہاس اکسٹ، درپ سنکلب،
پوٹن، ان پرائی، آسٹ، کھنس۔“ || دن آدک وشن
دوش دوش کرٹ ۽ الہن کی کلو نہ کرٹ۔

ساقان ساديا پر ان کي ڪيان نه ٿيو جو پرارڻي سبب
اڃا هنڪري هڪ سرڀر وٺڻو جو. مگر ٻئي جنم ۾ اڃا ڪرڻ ۾
ٿي جو نه کيس ڪيان ٿيو ۽ اتي اڳئين جنم ۾ ڪيل
شروط آڌڪ ڪيان ۾ هڻيو ٿيا.

تڏهنڪري ڄاڻڻ ڪهڙي ٿي ڪيان کانپوءِ ٻئي
ڪنهن شرڀر سان سهنت ٿيڻ جو نه آهي ۽ ڪيانوان
جي * ورتمان سرڀر جي ۽ چيشتا پرارڻي سبب ٿيندي
رهي ٿي. پر اتي به آهائي چيشتا ٿئي ٿي جا سرڀر نرواه
لا ضروري آهي. راکڻ کان به چيشتا ڪانه ٿي
ٿئي ۽ تنهن ڪري ڪيائي سڀني پرورتن کان پري
رهي ٿو.

(۴۵۸) انهيءَ ريت ڪيائيءَ جو وهڌوار اهڙو رهي
ٿو جڏهن پرورتي پروران يعني مڪم آهي. ڪو اتي شڪا
اٿاري ٿي من جو سڀا تمام چٽو ٿيل آهي، ان کي
سدائين ۽ آلف ڪپي، تڏهنڪري انهيءَ آلف جي
پراپتيءَ سانگي ڪيانوان جي پرورتي رهي ٿي. ته ان جو
جواب هيءَ آهي: سماڌيءَ کان سواءِ منهن جو من
چٽو ٿيل آهي، ته به سماڌيءَ سان من تي جيءَ پائي سگهجي
ٿي، ۽ ڪيانوان ته سماڌيءَ ۾ اسٽ آهي، تڏهنڪري
ڪيانوان کي پرورتي ڪرڻي نٿي پوي.

کيائي بهر واددو ۽ پواريت پوکي چڪڙ بعد وڌيڪ
 سرپو نه واددو ۽ جڏهنڪري کيان ۽ سڌلو ٿيو، تر
 اهو ٿيو بڻي. ڇو ته ويد جو اهو ٿيو ورو آهي ته
 ”کيائون جو ڀوان ٻئي لوڪ ۾ يا هن لوڪ جي
 ٻئي سرپو ۾ ۽ گمن ٿيو ڪري، بلڪه اهي اسٿان
 تي ئي اٿس ڪڙڙ ۽ الدرين سميت لين ٿي ٿو
 وهن.“ ڀواڻ گمن بنا ٻئي سرپو جي پراڻي ممڪن
 ڪين آهي. ڏهنڪري اهو ڇوڙ ٿوڪ ٿي آهي ته
 کيائي ۽ کي باقي ٿو.

بلڪه حقيقت هيٺ
 ڪڙڙ وارو ڪي ٿي
 کيان ٿي ٿو، ۽
 اٿس سرپون جي
 ۾ پڙهندڪ آهي
 پڙهي ۽ جو مدد ٿي
 ۽ شواس، کيان ۾
 جعي کيان
 ساڌن شروع ۽ غي
 پڙهندڪن جي ۾
 اُن حالت ۾ اڳي
 ٿي ڪارڪر ٿين ٿا

جي آنيو پٽاندرا آتما ۾ سڀني ڪرمن جو نشيٽ ڄاڻايل آهي، هن جو اهو مطلب نه آهي ته ڪيائونان جي سرور کي پرارڻ جو پوکو ۽ ٺٽو ملي.

سوقرڪار لکي ٿو ته (۱) ڪيائيءَ جا سڀئي ڪرم ڪيان ڪان ناس ٿين ٿا، (۲) آڪامي ڪرمن جو سڀئي ٺٽو رهي، (۳) پرارڻ پوکڻ تي ناس ٿئي ٿي. تنهنڪري سمجهڻ ڪهڙجي ته پرارڻ جي ڀل ٿي ڪيائيءَ کي به سرور نرواهي ڪريا ڪرڻي ٿئي ٿي، پر نه وڌيڪ.

(۴۵۶) ڪيان ڪان پوءِ به جنم ٿي سگهي ٿو؟

[سوال ٿو اٿي ته] ڪرم انيڪ پرڪارن جا آهن، جتي ڪڪر ڪهڙن سرورن جي آرنپ ڪرڻ وارو ٿئي ٿو، تنهن ۾ ڪي ڪرم ڪان ڊچيل ٻهڙين شور ۾ ٺٽي جيڪڏهن ڪيان ٿئي نه پوءِ ڇڏيو ته ڪيائونان کي به ٻيو سرور وٺڻو پوندو، ڇو ته ڇو ويو ته پرارڻ، پوک ٻيا ناس ٿين جي نه آهي؟ پرارڻ ڪرم اهو ڇو ويو جنهن ڦل ڦيڻ آرنپ ڪيو آهي، هن حالت ۾ پرارڻ ڪرم اٿڻو آهي جو ڪهڙا سرور ڦيڻا اٿس.

(۴۵۷) ڪيان جا پرتبند.

انهيءَ تي جيڪڏهن ڪو چوي ته پرارڻ ڪرم جو ڦل پوکڻ ۽ جيترو سرور وٺا آهن اوترو سرور

سري جي لرواھ لاءِ ڇا پوڄن وغيره ۾ ٻرورتي ٿئي
 ٿي سا راکه بنا، ٻرورڻ ڪرم کان ئي ممڪن آهي.
 ڪرم آهن ٽن قسمن جا: (۱) سڀڻا، يعني آهي
 جي اڳ سريون ۾ ڪيل آهن ۽ جن لاءِ ٿل ٿيڻ شروع
 نه ڪيو آهي، (۲) آگاهي، يعني ملندڙ ڪرم، (۳)
 ٻرورڻ، جي اڳ سريون ۾ ڪيل آهن ۽ ماڻوڪي
 سري جو ڪارڻ آهن، [يعني نه ملندڙ وقت جي سري
 ۾ ٿل ٿي رهيا آهن.] انهن مان سڀڻا ڪرم ڪيان
 سبب ناس ٿين ٿا، آگاهي ڪرم ڪيائيءَ کي ٿل ٿيڻ
 لاءِ سمورڻ نه ٿا رهن ڇو ته ڪيائيءَ کي انهن (ٻارڻ) ۾
 ڪرنا پرائي ڪانهي، باقي ٻرورڻ ڪرم جن ڪيائيءَ جي
 سري جو آڻڻ ڪيو آهي، سي سري جي استغنيءَ جو
 ڪارڻ ٿي بکيا وغيره ۾ ٻرورتي ڪرائين ٿا ۽ انهن
 ٻرورڻ ڪرمن جو پوکڻ بنا ناس نٿو ٿئي.

۱ ڪٿي وري ائين ليکيل آهي ته سڀڻا ۽
 آگاهي ڪرمن موافق ڪيائيءَ جا ٻرورڻ ڪرم نه ٿا
 رهن، جڏهنڪري پوڄن وغيره ٻرورتي ۾ ڪيائيءَ لاءِ
 ممڪن ڪين آهي. تنهنجو مطلب هي آهي ته ڪيائيءَ
 خود جي دوستيءَ ۾، ڪرم ۽ ڪرم جي ٿل جو سڀڻا
 انهن ۾ يعني پاڻ ۾ ڪين آهي. اهڙيءَ طرح ڪيائون

۲ ڪنا ليل. ارڇو آهي. ڏاهوڪه الهوسي ۽
 دويڪ چورامڻي ڪرڻ ۾ پڻ ائين چيل آهي.

ڪرم هر ڪنهن منهن جو نرالو آهي، تنهن ڪري
 ٻار پڻ ڪري پيدا ٿيل وهندو به هر ڪ منهن جو
 نرالو رهندو. تنهن ڪري چيو ويو ته ڪيائون هي
 وهندو لاءِ ڪو نيم ڪو نه رهندو اهو آهي سڌائت.
 [نوٽ - معان کان وٺي ۴۷۳ فقري تائين
 انهن جو پڪير ٿيڪار جي ٿو جيڪي ڪيائون لاءِ نورتي
 جو نيم مڃن ٿا.]

پر ڪي چون ٿا ته ڪيائيءَ جي وهندو به هتي
 ڪنهن ڪرم جو نه، نيم ڪونه آهي، ته به ان لاءِ
 نورتي فرضي آهي. منجهي پرورتي فقط ايتري ٿئي ٿي جو
 نيم جي اسشتيءَ لاءِ بکيا جو ڇوڻ کائي ۽ ڪو ٻين
 (لانگوئي) پوري. ڇو ته ڪيان جي آهستيءَ کان اڳ
 جڳياسا جي وقت، وشين هي هوشن جا طر سبب وشين
 سان واڳو يعني پريتي هتي وڃي ٿي، سو ويواڳو
 اڳئين هوش درشتيءَ سبب خواه ڪهان کان پوءِ
 وشين ۾ مٿيا پاوڻا سبب، قائم رهي ٿو. تنهنڪري
 ڪيائون هي پرورتي ٿي ٿئي سگهي. ڇو ته واڳو جو
 پرورتي ڪرائي ٿو، سو ته ناس ٿي ويو اٿس. اهڙيءَ
 طرح ڪيائون جو وشين کي اڀروڪ طرح سان مٿيا
 آڻو آهي ته انهن ۾ منجهي ست ٻڌي ٿئي ٿي ۽
 هوش پاوڻا سبب منجهو وشين ۾ واڳو ٿئي ٿي، تنهن
 ڪري ڪيائون هي پرورتي ممڪن نه آهي.

۱۴- بهنج لمر ۴ ٲٲ لمر بهنج، آسٲ بي شمار،

دواٲا لمر به كښن قسم، ٲسره بهار و چار.

۱۵- جهون دارٲا ٲان ٲٲ، سوكلپ سا سمان،

انٲي لك سادي كړي، لروكلپ آراډ.

شلگا هو سمانډان.

دودا- सुनि समाधि कर्तव्यता, तत्त्वदृष्टि हसिदेत ।

उत्तर कुछ भाखत नहीं, लखि तिहि वकंत सप्रेत ॥१६॥

دودا ۱۶- سٲي سمانډي، هو لرض، كلو ٲٲي لمر دوشٲ،

ٲٲي د لمر ٲن بهنج، ٲوس لنگل ۴ ٲوسٲ.

ٲيكلاب- اډو ٲٲي لمر دوشٲي، انٲي ٲول ٲي

كلي ٲٲو، هو سمجهاين ٲر جيٲن ٲرٲت جي واسي

دارو ٲرٲس اجايو سجاو ٲكندو آهي ۴ ان جي وځمن

ٲر كو مطلب كونه موندو آهي، ٲيٲن مٲيان ٲول

ٲر بي مطلب آهن. [آن چانو ٲر كمال ۴ لاه كوږ

كوتب كونهي، ان لاه خود سمانډي ۴ وهدوار

كٲي كاله، آهي، آن جي هر كمال ٲر سر ٲٲي آهي.]

۹ كان ۱۶ دومي هو مطلب هي، آهي ٲه

كياتوان لاه سوبو هي وهدوار هو كوږ لمر كونهي هو

ٲه كياتي، كپ اكيان، ۴ آن جو كارٲه ٲيد

ٲوالعي، خواه ٲيد ٲرم هو كارٲه راكه دويش ٲر آهن ٲي

كين. مكر مسجي جيكا ٲراډي باقي بهيل

آهي سائي ان كي وهدوار كرائي ٲي. اهو ٲراډي

है किंचित व्यवहारजो, भिच्छासन जलपान।

भूलै नांहि समाधिसुख, द्वैत्रिपुटीतै ग्लान ॥१०॥

लहै प्रयत्न समाधिकी, पुनि ज्ञानी इह हेत।

जो समाधिसुख तजि भ्रमत, नरककर खर प्रेत ॥११॥

गौडपादमुनि कारिका, लिख्यो समाधिप्रकार।

ज्ञानी तजि विच्छेपयूँ, लहै सकल सुखसार ॥१२॥

अष्ट अंगेविन होत नहि, सो समाधि सुख-मूल।

अष्ट अंग ते अव सुनो, जे समाधि अनुकूल ॥१३॥

पांच पांच यमनियम लखि, आसन-वहुतप्रकार।

प्रानायाम अनेकविध, प्रत्याहार-विचार ॥१४॥

छठोधारनाध्यानपुनि, अरु सविकल्प आराधि।

अष्ट अंग ये साधिके, निर्विकल्प आराधि ॥१५॥

دوہا ۹۔ گیائیء جی و ہندوار ہ کی نہ چولٹا لیم،

دے کارٹ لڑپٹی چڈی، رکی سماڈی ہویر۔

۱۰۔ کری نہ کچھ و ہندوار سو، یوچن ۶ چل پان،

پلجی کین سماڈ سک، لڑپٹی جنھن نہ گلان۔

۱۱۔ ادم سماڈی لیء کری، پٹ گیائی ان ہیست،

ولی سماڈی سک چڈی، کتو گڈھ سو، پریست۔

۱۲۔ گھوڑپاد من کارکا، سماڈ لکیو وستار،

گیائی چڈی وکین لائن، بائی بوہم سک سار۔

۱۳۔ ات انگ ساتٹ کان سوائے سو سک، سماڈی ناہے،

انٹی انگ ہاٹی پڈو، جن نہ ضرورت آہے۔

ऐसै ताके देहको, विना नियम व्यवहार ।

कवहु न भ्रम संदेह है, लखो तत्त्वनिर्धार ॥७॥

नहिं ताकूं कर्तव्य कहु, भयो भेद भ्रमनास ।

उपज्यो वेद प्रमान तैं, श्रद्धय ब्रह्मप्रकास ॥८॥

دوہ ۱۵۲- ہالی ہوا جی دور نی، سکل پیر حبتن بن

دھیل کرمر براہد سان، کٹائی مکر یا مکن

۳- کھوڑی ہالی وت چڑھی، کڈھن گھمی ٹوٹاگ

کڈھن وری بہادل ہلی، اچی نہ ہوئی ماک

۴- سندور و سن ۶ سبج سگر، عمدہ کاڈا کاہ

کڈھن بکھوڑی منجھ، بٹھا رام چرن لی وہاء

۵- شوہا کن شوک پٹی، کڈھنچی لک نہ ہراڑ

لوک بھئی تان پرشت لک، کی تھن چون ڈکار

۶- جی کڈھنچی شیوا مکن، سب بچ پائن سی نہ

دوک دوشنی جی، لسن، لھن پاپ قل لی نہ

۷- آہی تھن جی دیہ، جو فکرم بنا وہلواں

سنسو پرم لھن لا لئی، چانو جنھن لب سار

۸- کڈھن لھن پائی نہ کو، بہد پرم لبس لاس

چالھن وید پرمات سان، ادوبہ پرم پرکاش

(F55) متین بیان پر شکا

دوہا-- ج्ञानीके व्यवहारमें, कोऊ कहत है नेम ।

त्रिपुटि तजै दुःखहेतु लखि, लहै समाधि सप्रेम ॥८॥

ترنگ — ستون .

(۴۵۴) گیمالیء جی وہوار بر نیم نہ آھی .

دوہا-- उत्तम मध्य कनिष्ठ तिहु, सुनि अस गरु उपदेस।

ब्रह्म आत्म उत्तम लख्यो, रह्यानसंसंलेस ॥१॥

دوہا ۱- اُمّ مذہب ۽ کنشٹ جی، ہڈی گروہ اُپدیش،

اُمّ چانو برہم آتما، رہیس نہ سنسولیش .

تیکا:- جیتو ٹیکے گروہ دواران تہی پائرن،

تہو درشتی اُمّ، ادرشتی مذہب، ۴ ٹرکے درشتی

کنشٹ، ۵ ٹی وقت کڈ جی اُپدیش ہڈو نہ

* ساکیات کار ”اُمّ“ تہو درشتی، کی تہو .

دوہا-- भ्रमन करतं ज्यूं पवनतैं, सूको पीपरपात ।

सेप कर्म प्रारब्धतैं, क्रिया करत दरसात ॥२॥

कवहुकचदि रथवाजिगज, वागवगीचे देखि ।

नग्नपाद पुनि एकले, फिर आवत तिहिं लेखि ॥३॥

विविध वेप सज्या सयन, उत्तमभोजनभोग ।

कवहुंक अनसन गिरिगुहा, रजनि सिला संयोग ॥४॥

करि प्रनाम पूजन करत, कहूँ जन लाख हजार ।

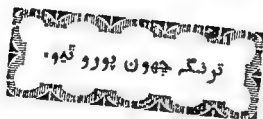
उभै लोकतैंभ्रष्ट लेखि, कहत कर्मि धिक्कार ॥५॥

जो तांकी पूजाकरत, संचित सुकृत सु लेत ।

दोषदृष्टि तिहिं जो लेखैं, तांहीपापफल देत ॥६॥

۱- ذری مائر یہ . * آتما کی برہم روپ کری جاٹھ .

- آلہ ہی اگیان کان، جگہ دک ٹن پرتبہ .
 ۶۲۔ حتن مٹیا کر گولت کان، مٹیا چھنگہ دک ٹاس،
 ٹن مٹیا کر وید سان، مٹی مٹیا جگہ ٹاس .
 ۶۳۔ لکھہ ارمہ مہاواکھہ ہو، شش ٹو سٹی اہال،
 اگیان اولدھ کان مٹی، دادو دین دہال .

لکيڻا وياپڪ ڇهين ۾ آهي يا رڳو چيتري ديش ۾ ڇيو هي
 اپاڌي آهي چيتري ۾ ئي اسٿت جو سا کي ڇهين آهي
 تنهن ۾ اها ”نوم“ ٻڌ جي لکيڻا آهي؟ جيڪڏهن ڇوي ته
 وياپڪ ڇهين ۾ آهي، ته اهو بڻيٽي ٿئي ڇو ته واهه ارت
 ڪري جيڪي سد آهي تنهن ۾ ئي ڍاڳ تياڳ لکيڻا ٿئي
 ٿي. واهه ۾ نه وياپڪ ڇهين آيل ئي ڪين آهي،
 باقي جهوپٽي جي اپاڌي ۾ اسٿت جو سا کي ڇهين
 آهي سو واهه ۾ آيل آهي. انهيءَ ڪري سا کي ڇهين ۾
 ئي ”نوم“ ٻڌ جي لکيڻا آهي ۽ نه وياپڪ ڇهين ۾. انهيءَ
 سا کي ڇهين ۾ ايشور جا ڌرم جهڙوڪ سڀني جي هڙي
 جي ڀرڻا ۽ ساري ڀرڻي ۾ وياپڪتا ناممڪن آهي. وري
 سا کي سدا آڀرو ڪير آهي، تنهن ۾ ايشور هي ڀرو ڪه پٽي
 جو دڻ ناممڪن آهي. وري مایا رمت سا کي، کي مایا
 وششت ايشور چوڻ به ٿيڪ نه آهي، جڏهن ٿڌي بد ڀوش
 کي ٿڌي وارو چوڻ ۽ * سندسڪار رمت دوج ٻالڪ کي
 سندسڪار وششت چوڻ ٿئي ٿي. تنهنڪري سا کي ڇهين
 جو ايشور سان اڀيد چوڻ نه مڃاوا ڪين جو نه ٿيڻ جهڙو
 ارتن ڪرڻو ٿيندو.

(۴۴۹) ٻنهي ٻڌن ۾ لکيڻا جا اوت پروت ڀاو.

تنهنڪري جي ٻنهي ٻڌن جي لکيڻا مڃججي ته

* برهم چري. اشور ڌارڻ ڪوڻ لاءِ جڻي ٻائڻ جو
 سندسڪار ڪيو ويندو آهي.

چون. جيڪو ساڃڙو آچار آهي سو لکڻيا ٻنهي ٻڌن ۾
ٿئي ٿو.

(۴۴۷) جيڪڏهن اتي ڪو چوي ته ”اهو ٽيم ندرڪڻ
ڪو جي ندر لکڻيا پهرئين ٻڌ ۾ ڪڍي، نڪو اهو ٽيم رکجي
ته لکڻيا ٻئي ٻڌ ۾ ڪڍي، پر جيڪو ايش واپڪ ٻڌ آهي
تنهن ۾ لکڻيا ڪڍي.“ ته جواب آهي:-

دوها- ईशपदहि लच्छक कहै, सब अनर्थकी खानि ।

ज्ञेय होय श्रुति वाक्यमें, है पुरुषार्थ हानि ॥५०॥

دوها ۵۰- ايشور ٻڌ ۾ لکڻيا، سا اٺت جي کان

ڪيڏي ٿي ويد نه واکي، پر، ٿئي موڪي جي هان.

ٿيڪا:- جيڪڏهن ”ايشور واپڪ“ ٻڌ ۾ ئي لکڻيا
ٿئي، ته ڪل اٺت، جهڙوڪ الڳيتا، پراڌيتا جنم مرڻ وغيره
دکن جا ساڌن، جي سنساري جيو ۾ آهن، تن اٺت وارو جيو شرقي
واڪين ۾ * ڪيڏي ٿي پوندو، ۽ پر شارٽ يعني موڪي جي
ٿاڃي ٿي پوندي. انهيءَ جو مطلب هي آهي ته جيڪڏهن
ايشور واپڪ ٻڌ ۾ لکڻيا مڃي ته مهاواڪين جو اٺت
هي ٿيندو:- ”ت“ ٻڌ جو لکي، جيڪو ادويت اسنڪ
يعني مائيا مل رحمت ڇيٽن، سو ڪار، ڪرم، ۽
اوديا جي آڌين، الڳي، الڳ شڪتيءَ وارو، پڇي ٻاپ،
سڪه ڪر، جنم مرڻ، ڪمن آگمن (وڃڻ اچڻ) وغيره
اينڪ اٺت جو لائق آهي. جيڪڏهن مهاواڪين جو اٺت

نیکا:- جيڪو ڪو پند ۾ لکيڻا ڇڏي ٿو تنهن کان
 پڇاڻجي ته ٻڌي پندن مان ڪهڙي ۾ لکيڻا آهي؟
 جيڪڏهن چوي ته ڪن مهال اکين جي پورين پند
 ۾ لکيڻا سمجهيل گهرجي؟ نه ٿئي ۾، يا ٿئي ۾؟ نه
 پورين ۾، ته هي شش! تنهنڪي قون ڇو نه ائين نه
 واکين جو پاڻ ۾ درود ٿي پوندو. ڇو ته ٽن واکين
 يعني ”امر بر امر اسوي“، ”پر گيانر اندر بر امر“،
 ”امر انما بر امر“ انهن ٽنهي ۾ پورين پند آهي
 ڇو واکي؟ ”تو توڙي اسي“ ۾ پورين پند آهي
 ايشور واکي. پوءِ جيڪڏهن پورين پند جي لکيڻا وٺي
 ته پورين ٽن مهال اکين جو ارڻ ٿيندو، ڇهين آهي
 سرويڪه وغيره ڌرمين وارو ايشور ۽ ڇوٿين جو ارڻ
 ٿيندو ڇهين آهي الهڪيتا وغيره ڌرمين وارو سندساري
 يعني جيو. هن مان نه مهال اکين جو پاڻ ۾ درود
 ٿي پوندو.

وري جيڪڏهن اڳلو چوي ٿو ته سڀني واکين
 جي ٿئي پند ۾ لکيڻا ڪهڙي نه پورين ٽن مهال اکين جو
 ارڻ ٿيندو ”الهڪيتا وغيره ڌرمين وارو ڇهين آهي“
 ۽ ڇوٿين واکين جو ارڻ ٿيندو، سرويڪه وغيره ڌرمين
 وارو ڇهين آهي. ”ائين ۾ واکين جو پاڻ ۾ درود ٿيندو.“
 انهيءَ ريت ڪو پند ۾ لکيڻا ڪرڻ ٿيڪ نه آهي.
 تنهنڪري ڪو پند ۾ لکيڻا ڪرڻ واري کي موليد لکيڻ

دوہا- एकहि पदमें लच्छना, मानै नहीं विरोध ।

दोषपदनमें लच्छना, निष्फल कहत सुवाध ॥५८॥

دوہا ۴۸- هڪ ئي پد ۾ لکيڻا، مڃڻ لاءِ درود،

بدهي پدن ۾ لکيڻا، بغير چوون - بهوڏ.

تہہ کا۔ ہمدست ہمدی پدن ۾ لکيڻا نشتل چوون
 نا، چو تہہ هڪ ئي پد ۾ لکيڻا مڃڻ سان درود
 منجھي لو وڃي. الھي جو مطلب هي آھي تہہ
 جمعويکے سروکيٽا * وششت جي الھکيٽا وششت
 سان ايڪتا يعني بطحی تر بہ هڪ پد جو لکيہ جو
 شد، تہہ مداحي پئي پد جو واچہر جو وششت، ان سان
 ايڪتا بطحی سکھي ٿي. مثلاً چئجي تہہ ”شودر مدش
 بومط آھي.“ تہہ هت شودر بطي قورم وششت مدش
 آھي، بومط بطي قورم وششت مدش سان ايڪتا. چوڻ
 درود ٿي آھي. پر جي چئجي تہہ ”مدش بومط آھي“
 تہہ ان چوڻ سان شودر بطي قورم دھت شد مدش
 کي بومط بطي واري وششتا چوڻ ۾ درود ڪو اھي
 تنن الھيڪتا وغيرہ قورم وششت چيعن جي ؟ سروکيٽا
 قورم وششت چيعن جي ايڪتا درود ٿي آھي، پر چوہر
 واچڪ پد جي چيعن پاڳہ ۾ لکيڻا ڪري فقط چيعن
 جي سروکيٽا وغيرہ قورم وششت سان ايڪتا ٿا چئي.
 يا ايشور واچڪ پد جي چيعن پاڳہ ۾ لکيڻا ڪري

دوت ۴۶۔ ”کنکا منجه، ڳوٺ“ هت، چاڻُ جهتي لکيڻا،

”لعل ڊوڙي“ لکيڻا؛ آجهتي سڃاڻجي؛

”راڻا هيءَ وستو“ هت، لکيڻا سا ڀاڳم ٿياڳم،

ٻيو نالو جهتي۔ آجهتي وڪاڻجي؛

”نتو سي“ آدي، مهاواکين ۾ ڀاڳم ٿياڳم،

لکيڻا نه جهتي، اجهتي نه چاڻجي؛

برهم ڪنهن پد جو، نه واچي اٿن چوي ويد،

اٿين سڀ پدن ۾، ريت سا پڇاڻجي.

۴۷۔ اڃا منجهه ستيه پٿو، ساڀيڪڪ چوٽا،

برهم منجهه ستيه پٿو، نرڀيڪڪ چاڻجي؛

ٻنهي گڏي ستيه پڌ، چوٽا واچي مٺي،

برهم منجهه ستيه پٿو، لکي ڀاڱو آڻجي؛

ٻڌي ورتي؛ ساڪي، ملي گيان پد واچي،

ساڪي نه پر ڪاش پاڻ، لکي، سو پڇاڻجي؛

آتما؛ وشيه سڪ، واچي پد آئند جو،

چڏي وشيه سڪ لکي، آتم سڃاڻجي.

(۴۴۵) مهاواڪيه جي ٻڌهي پدن ۾ لکيڻا جڳائي.

عاطي سوال ٿو. اُٿي تر مهاواڪين ۾ وروءَ دُور

ڪرڻ لاءِ چيو۔ واپڪ ۽ ايشور۔ واپڪ، ٻڌهي پدن ۾

لکيڻا چو وڌائجي؟ هڪ پد ۾ لکيڻا وڌڻ سان ٻـ

وروءَ تر لهي ويندو. [هرو، شڪا کو ديت کو اچي ٿو.]

پد جو واچير آهي ايش. لڪيڻا ساڳي طرح آهي. لڪير جو برهم آتما، انهر آئندو ڪرڻ نه آهي، پر او آئندو روپ آهي، انهيءَ ريت جاڳائڻ لاءِ ”آئندو“ پد ٿڌل آهي.

ست. چت. آئندو به لڪيڻا.

جهڙيءَ طرح مياواڪين هر ڀاڱي تياڳي لڪيڻا آهي، تنهن ست، چت، آئندو پد پڻ شدي برهم کي ڀاڱي تياڳي لڪيڻا سان جاڳائڻ ٿا ۽ نه شڪتيءَ ورتي سان. ڇو ته هر شدي برهم ڪڏهن به پد جو واچير نه آهي، ”اهو سڌائت آهي. انهيءَ ڪري ڪل پد و ششت جا واچڪ آهن ۽ شدي جا لڪير آهن.

مايا جو ست پڻو آهي + آپيڪيڪ ۽ چيتن جو آهي ۽ نراپيڪيڪ. انهن ٻنهي نمونن جي ست پڻي جو ميلو آهي ست پد جو واچير ۽ نراپيڪيڪ سميٽا آهي انجو لڪير. ٻڌي ورتي وارو ڪيان، ۽ سيمر پرڪاش ڪيان، ٻئي ملي ٿين ڪيان پد جو واچير ۽ رڳو سيمر پرڪاش ڀاڱي آهي انجو لڪير. وشتم جي سهنت کان ٿيل سکر آڪار ساڻوڪو انتهائين ڪرڻ جي ورتي ۽ نرم پير جو ۱۱ آسپد سروب سکر. انهن ٻنهي جو ميلو آهي آئندو پد جو واچير ۽ ورتي ڀاڱي کي ڇڏي باقي سروب سکر آهي انجو لڪير. انهيءَ ريت ڪل پدن جي شدي برهم به لڪيڻا

+ آپيڪيڪ = ٻين جي پيت به Relative ۽ نراپيڪيڪ = پيت کان سواءِ Absolute. ۱۱ آسپد سروب = آڌار سروب.

“تور” پد جو واچیه پانگه چتیه، چیتن پانگه ر “تور”
پد جي پانگه تیه پانگه لکیشا کجی.
ایمی ریت هیایک تیه پانگه لکیشا “تور” دوان ایشور؛
جیو سروب ر لکیه جو چیتن پانگه تن جي ابکلا
تدو مسی مهاباکیه ر سمجھن کجی.

وردی آتویش وید جي مائتو کیه آهشدم مهاباکیه آمی
अयम् आत्मा ब्रह्म अहम् अस्मि یعنی دی و آتما ابرهم آمی. من
“آتما” پد جو واچیه آمی جیو، “برهم” پد جو واچیه
آمی ایشور؛ نه شد برهم، جتن چو تین ترسک ر
ر سمجھایو ویو آمی، انهن پدهی پدن جي لکیشا متین
کشی واکو آمی. سو لکیه اوت پروکیه نه آمی،
تدهی جی جاگرتل واطی “ایر” پد آمی، جدهی کیه واکیه
جو اوت آمی تر “ایر” یعنی سب جو ابرو کیه آتما
برهم آمی.

یجروید جي برمدار طیه آهشدم ر مهاباکیه آمی
॥ अहं ब्रह्मास्मि ॥ اهرم برهم اسمی یعنی آه برهم آدیان
من ر “اهر” پد جو واچیه آمی جیو، “برهم” پد جو
واچیه آمی ایشور، پدهی پدن جو لکیه آمی چیتن پانگه.
رک وید جي آتیه آهشدم ر مهاباکیه آمی
॥ ब्रह्मन्महान्मनंदं ब्रह्म ॥ برکمانمانندم برهم، یعنی برکمان آند
برهم، من جو اوت آمی تر آتما کان اپن برهم آند روپ
آمی. الیه “برکمان” پد جو واچیه آمی جیو، “برهم”

پد جو واچير آهي ايش. لڪيڻا ساڳي طرح آهي. لڪير
جو برهم آتما، اُنهر آندڙ ڪرڻ نه آهي، پر او آندڙ روپ آهي،
انهي ريت جا طائفل لاءِ ”آندڙ“ پد ڏنل آهي.

ست. چت. آندڙ بر لڪيڻا.

جهڙي طرح مهاواڪين ۾ ڀاڳ، ٽيڀڙ لڪيڻا آهي،
تشن ست، چت، آندڙ پد پڻ شدي برهم کي ڀاڳ، ٽيڀڙ
لڪيڻا سان جا طائفل ڏاڏ نه شڪتي، ورتي سان. ڇو ته هر شدي برهم
ڪڏهن به پد جو واچير نه آهي، ”اهو سڌائت آهي. انهيءَ
ڪري ڪل پد و ششت جا واچڪ آهن ۽ شدي جا
لڪير آهن.

مايا جو ست پڻو آهي + آپيڪيڪ ۽ چيتن جو آهي
۽ نر آپيڪيڪ. انهن ٻنهي نمونن جي ست پڻي جو ميلو
آهي ست پد جو واچير. ۽ نر آپيڪيڪ سميت آهي انجو
لڪير. ٻڌي ورتي وارو ڪيان، ۽ سيم پر ڪاش ڪيان،
ٻڌي ملي ٿين ڪيان پد جو واچير، رڳو سيم پر ڪاش ڀاڳ
آهي انجو لڪير. و شتم جي سهڻي کان ٿيل سڪر آڪار
ساقوڪ انته ڪرڻ جي ورتي، ۽ برهم پرنر جو ”آسپد سروب
سڪر. انهن ٻنهي جو ميلو آهي آندڙ پد جو واچير، ۽
ورتي ڀاڳي کي ڇڏي باقي سروب سڪر آهي انجو لڪير.
انهيءَ ريت ڪل پدن جي شدي برهم ۾ لڪيڻا

+ آپيڪيڪ = بين جي ڀيٽ ۾ Relative ۽ نر آپيڪيڪ =
ڀيٽ کان سواءِ Absolute. ”آسپد سروب = آڌار سروب.

”نوم“ پڻ ڇو واڃي ٿا ڇو ٿي، ڇيئن ٻاڪر ۾ ”نوم“
پڻ ٿي ٻاڪر تي ٻاڪر لکيڻا ڪجي.

انهيءَ ريت ”ٻاڪر تي ٻاڪر لکيڻا“ دواران ايشور
ڇو سڙو پ ۾ لکي ڇو ڇيئن ٻاڪر ٿي ايشور
تو مٿي مهاواڪي ۾ سماجھ ڪري.

وڌي اٿرو ٿي ويندي مائٽو ڪي. ٻڌندڙ مهاواڪي ۾ آهي
अयम् आत्मा ब्रह्म अहम् ब्रह्मास्मि ۽ ”اها“ ڇو ڇيئن ٻاڪر ٿي ڇو ٿي
”اها“ پڻ ڇو ڇيئن آهي ڇو ٿي ۽ ”اها“ پڻ ڇو ڇيئن
اهي ايشور ۽ نه شڻ ٻوهر، ڇيئن ڇو ٿي نولک ۾
۾ سماجھايو ويو آهي. انهن ٻڌي پڻ ٿي لکيڻا مٿس
ڪئي والڪو آهي. سو لکي اوت ٻوهر ٿي آهي،
تو مٿي ڇا ٿا ٿي واسطي ”اها“ پڻ آهي، ڇو ڇيئن ٻاڪر
ڇو اوت آهي ٿي ”اها“ يعني سڀ ڇو ٻوهر ڪه اها
ٻوهر آهي.

پڇرو پڻ ڇي ٻوهر اٿس ٻڌندڙ ۾ مهاواڪي ۾ آهي
॥ अहं ब्रह्मास्मि ॥ اها ٻوهر اها ٿي يعني آه ٻوهر اها.
من ۾ ”اها“ پڻ ڇو ڇيئن آهي ڇو ٿي ۽ ”اها“ پڻ ڇو
ڇيئن آهي ايشور ٻڌي پڻ ٿي ڇو ٿي آهي ڇيئن ٻاڪر
ڊڪ وڌي ڇي اٿس ٻڌندڙ ۾ مهاواڪي ۾ آهي
॥ प्रज्ञानमानन्दं ब्रह्म ॥ ٻوهر اها ٿي ٻوهر، يعني ٻوهر اها ٿي
ٻوهر، من ڇو اوت آهي ٿي اها کان اها ٻوهر اها ٿي
آهي. انهيءَ ”ٻوهر اها“ پڻ ڇو ڇيئن آهي ڇو ٿي ۽ ”اها“

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

[illegible]

ر: پ اباڌي و جي سهد ڪان اسنڪ ڇيٽن ۾ ٻنڀ وانگر
 ايشور ڀاڙ ۽ پرتيڀ وانگر جيو ڀاڙ ڀاڙي ٿو وڃي ڇاڙ جي
 ٺاڙ سان ٿر نه آهي ايشور ڀڙو نه آهي جيو ڀڙو. اهڙي طرح
 ٽي ستن ٿر درشتالت ۾ مڪر ست آهي پر مڪر ۾ ٻنڀ ڀڙو
 ۽ پرتيڀڙو مٿيا آهن. سڌانت ۾ ڀڙ ڇيٽن ست آهي
 ٻئي ايشور ڀاڙ ۽ جيو ڀاڙ مٿيا آهن. تنهنڪري ٻنهيڙو
 ۽ پرتيڀڙو مٿيا آهن، مڪر سڙو ڪري ”ٻنڀ پرتيڀڀ“
 سچ آهي ڇو ته ٻنڀ پرتيڀڀ جو سڙو درشتالت ۾ مڪر
 آهي، ۽ درشتالت ۾ ڇيٽن آهي، سي مڪر توڙي ڇيٽن
 سچ ئي آهن.

انهيءَ ريت پرتيڀڀ کي سڙو ڪري سچ ڀڙ
 سڀ سچ چئجي ٿو ۽ آڀاس جو سڙو جو ڀاڙو مڪر جي
 نه مٿيا ئي آهي، اهو آهي آڀاس واد ۽ پرتيڀڀ واد
 جو تفاوت.

(۴۴۲) ڪيترن ڪرڻن ۾ شد سڙي ڪڍ واريءَ ماڻا
 ”وشت ڇيٽن کي“ ”ايشور“ ڇيل آهي، ۽ بلن سڙي
 ڪڍ واريءَ. انهنڪري جي آڀادن - اوديا جي اٿس
 وشت ڇيٽن کي ”جيو“ ڇيل آهي، انهيءَ کي وري
 ”اوچيد واد“ چون.

اهي سميتي ويدانت جون پرڪريائون ادويت

۽ وشت ۽ اڀس جي ڪول ٿئي ۽ چوٽن لرنگن ۾ ڪل
 آهي. ”اوچيد واد“ ”واچستي مصر“ پرڳڻن ڪئي آهي.

(۴۴۱) آياس واد ۽ پرتيپند واد ۾ تفاوت.

آياس واد ۽ پرتيپند واد ۾ ايترو تفاوت آهي، جو آياس واد وارا آياس کي مٿيا ٿا مڃين ۽ پرتيپند واد ۾ پرتيپند مٿيا نه آهي بلڪه سچ آهي، جو ته پرتيپند واديءَ جي سڪانت ۾ پرتيپند ٻاڇو نه آهي. ٻاڇي جو سڀاڻو آهي ته جنهن طرف ٻاڇي واري جو مک ۽ ٻئي آهي تنهن ساڳئي طرف ٻاڇي جو ٻه مک ۽ ٻيٺ رهي ٿي. ٻه آرسیءَ واري پرتيپند جو سڀاڻو اُٿلڙو آهي، يعني ته مک جي سامهون پرتيپند وارو مک به سامهون ٿوري، انهيءَ ڪري چٽجي ٿو نه آرسیءَ وارو پرتيپند ڇاياروپ نه آهي. آرسیءَ کي وشه ڪرڻ واسطي اڪه دوان جيڪا انتھڪرڻ جي ورقي ٺڪري ٿي سا آرسیءَ سان ٽڪرو کائي موٽي ٿي، ۽ موٽي اچي ٻيچي واري مک کي وشه ڪري ٿي. جنهن پوندڙ باهه جي اماڙيءَ کي زور سان کول ٿيهرائڻ ڪري باهه جي اماڙيءَ باهه جي چڪر جي صورت ۾ ٽسجي ٿي، تنهن آرسیءَ کان موٽي مک کي وشه ڪرڻ ۾ رهيءَ جي ٽڪه کان مک آرسیءَ ۾ اسٽ ٿو پرتيت ٿئي. اهڙي پرڪار رهيءَ جي ٽڪه کان جيڪا آرسیءَ ۾ مک جي عڪس جي پرتيت ٿئي ٿي، تنهنکي ”پرتيپند“ چاڻجي ٿو. حاظي ويچار ڪري ته سڄو ته معدوم ٿيهندو ته آرسیءَ روپ اپاديءَ جي سهند کان ٻيچي ۾ اسٽ مک ۾ ئي پند پٽو ۽ پرتيپند پٽو پرتيت ٿئي ٿو. حقيقت ۾ ته اڪو آهي پند ٺڪو پرتيپند. ساڳيءَ طرح اڪيان

ٿي شديءَ سڄو ڪٽل آهي، جڏهنڪري ايشور ۾ سڄو شڪتي ۽
سڄو ڪيٽا وغيره ڌرم آهن. جيئو جي اهاڙي وري اوهيا
آهي، جڏهن ۾ ملن سڄو ڪٽل آهي، جڏهنڪري جيئو ۾ الپ
شڪتي ۽ الهڪيٽا وغيره ڌرم آهن. اها آهي ”اڀاس واد“.

(۴۴۰) پند پوڻ پند واد جي سمجهاڻي.

۱. وورڻ جي مت ۾ جيئو ٿيڪ جيئو ۽ ايشور پندي
جي اهاڙي مڪئي آڪيان آهي، جڏهنڪري ٻئي الهڪيٽا
مڪئي گهڙجن، ته به سڄو ڪٽل آهي ته جهڪو هوش
اهاڙي ۾ آهي سو پوڻ پند ۾ ٿي سڄي ٿو ۽ نه پند ۾.
وورڻ پندي آهي ۽ وورڻ سان جيئو منهن جو عڪس
آهي، اندر ٿي سڄي ٿو سو پوڻ پند آهي، ۽ بدن وارو
منهن جڏهنڪري عڪس آهي ۽ وري ٿو سو پند ۾
وڃي ٿو. آهي ۽ جيڪڏهن ڪارڻ پيلان آهي ته اها
ڪارڻ پيلان پوڻ پند ۾ پوڻ ٿي ٿي ۽ نه پند ۾.
اڙي پوڻ پند آهي، وري اڪيان جي الهڪيٽا وغيره جيئو
وري پوڻ پند ۾ پوڻ ٿي ٿي ۽ نه پند ۾. ان
سبب ايشور ۾ سڄو ڪيٽا وغيره آهن، ۽ جيئو ۾ الهڪيٽا
وغيره آهن.

۲. وري ڪٽل ۽ لمي ڪٽل ڪري ڊايل ستي ڪٽل ڪي چون
”ملن ستوڪٽا“، ستوڪٽا، هو وري ۽ لمي ڪي ڊايل وري
الڪي چون ”شد ستوڪٽا.“ + ”وورڻ“، وچيل آهي
پوکاش آهر هو، جڏهن ڪي وورڻ آچار به چون (ڏسو پومڪا).

ستي ڪڙ سٺ مائيا هر آياس آهي ”ايشور“ ۽ انٽيڪرڙ
جي اپادان ڪارڙ ملن ستي ڪڙ سٺ اوديا جي انش
هر آياس آهي ”جيو“.

(۴۳۹) آياس واد پٽاندنر جيو جو سروپ.

پنڇڊشي گرفت هر سوامي وديارڻ ”انٽيڪرڙ“
آياس کي ”جيو جيو آهي“ سو جي مڃيو، ٿر سڪوپٽ
وقت جيو جو ڪڙ نه ٿيندو، ڇو ته ان وقت انٽيڪرڙ
جو اڍو آهي، جنهنڪري انٽيڪرڙ جو آياس هر ڪين
رهندو. پر سڪوپٽ وقت به ”پراڪيه“ نالي واري جو
جي دستي قائم آهي. تنهنڪري سوامي وديارڻ جي مراد
هي سمجهڻ ڪهڙجي ته اوديا جو انش جو انٽيڪرڙ جي
حالت کي پائي ٿو ان هر جو چيئن جو آياس پوي ٿو سڄو
جيو آهي. سو اوديا جو انش سڪوپٽ هر به رهي ٿو.
جنهنڪري پراڪيه جو اڍو نه آهي، ڇوڻين ٿرنگه هر سمجهان
ويو آهي ته رڳو آياس جيو ۽ ايشور نه آهي، پر اوديا انش
جو اڌ نشان چيئن، ۽ اوديا جي انش سوڌو آياس آهي
جيو، ۽ مائيا جو اڌ نشان چيئن، ۽ مائيا سميت آياس آهي
ايشور. اڌي طرح ايشور جي اپادي مائيا آهي، جنهن

* جاڳرت جي ايماني جيو کي چون ”وشو“ ۽ سڀني جو
ايماني جيو کي چون ”نڄس“ ۽ سڪوپٽ جي ايماني جو
کي چون ”پراڪيه“. انش = ذرو، پاڻو، ڪٿو، حصو،
يا جزو.

ٽيڪا:- هي مهيت يعني پيارا جتي آهتي لکيڻا
 مڃي ٿي واهير آرت ساروئي رهي ٿو، بلڪ واهير کان
 وڌيڪ ٿي ڪجهه وڌيڪي ٿو. مهاواڪي ۾ ۱۰ ڪڏهن
 آهتي لکيڻا قبولي ٿي واهير آرت سمورو قائم رهندو
 اهو واهير آرت ٽسي وڃيا آميون ۾ وروڙ سان پيريل
 آهي، آهتي لکيڻا لکائڻ سان وروڙ پٺي قائم رهندو
 ٽنهن ڪري آهتي جي ريت ۾ ڇڏڻ گهرجي.
 (۴۲۸) مهاواڪي ۾ ”پاڳ ٽياڳ“ جو الڪيڪار.

دوہا- त्यागि विरोधीधर्म सब, चेतन शुद्ध असंग ।
 लखहु लछनातै सुमति, भागत्याग यह श्रंग ॥ ۱۵۲ ॥
 دوہا ۴۵- چڙي وروڙي ٿور سڀ، ٽس ٽن لکيڻا ساڳ
 چيئن شڌ اسڪر ڪي، ”پاڳ ٽياڳ“ سان جاڳ.
 ٽيڪا:- ”نت“ پند جو واهير ايشور آهي، ”گور“ پند جو واهير
 جو آهي. ٽن جو پاڳ جو وروڙي ٿور آهي سو ٽياڳي پند ۾
 ڪي، شڌ، اسڪر، چيئن، لکيڻا دواران داخل. اها
 لکيڻا ٿمدي ”پاڳ ٽياڳ“. اتي سدالت هي
 آهي ته ايشور جو ۱۰ سروب ڪيئن ٿي ٿمڻ ۾
 ادويت ڪرڻن ۾ چيل آهي. (۱) ”وورڙي ڪوٽ“
 ۾ چيل آهي اڪيان ۾ * پوتنب آهي ”جيو“ ۽ پنب
 آهي ”ايشور“ (۲) ودياڳير سوامي جي مٿ ۾، شڌ

* آرسیءَ روئي آبادي ۾ جنهن پڌارت جو عڪس
 پوي اٿي چئجي پنب، ۽ عڪس کي چئجي پوتنب.

ستي ڪٽ سٺ مايا ۽ آپاس آهي ”ايشور“ ۽ انتھڪرڻ جي اها دان ڪارڻ ملن ستي ڪٽ سٺ اوڍيا جي انش ۽ آپاس آهي ”جيءُ“.

(۴۳۹) آپاس واد پڌاندڙ جيءُ جو سروي.

پنڇڊشي ڪرنت ۽ سوامي وهيارڻ ”انتھڪرڻ ۽ آپاس کي“ جيءُ جيءُ آهي ۽ سو جيءُ جيءُ ته سڪوپت وقت جيءُ جو مٺ ۽ فٽندو، ڇو ته ان وقت انتھڪرڻ جو اڀاو آهي، جنهنڪري انتھڪرڻ جو آپاس به ڪين رهندو. پر سڪوپت وقت به ”پراگير“ نالي واري جيءُ جي هسٽر قائم آهي. تنهنڪري سوامي وهيارڻ جي مراد هيءُ سمجهڻ ڪهڙي ته اوڍيا جو انش جو انتھڪرڻ جي حالت کي پائي ٿو ان ۽ جو چيئن جو آپاس پوي ٿو سو جيءُ آهي. سو اوڍيا جو انش سڪوپت ۽ به رهي ٿو. جنهنڪري پراگير جو اڀاو نه آهي. چوٿين ٽوٺڪو ۽ سمجهڻ ويو آهي ته رڳو آپاس جيءُ ۽ ايشور نه آهي، پر اوڍيا انش جو اڌڻان چيئن، ۽ اوڍيا جي انش سوڌو آپاس آهي جيءُ ۽ مايا جو اڌڻان چيئن، ۽ مايا سميت آپاس آهي ايشور. اهڙيءَ طرح ايشور جي اڀاڻي مايا آهي، جنهن ۽

* جاگرت جي ايماني جيءُ کي چون ”وشو“ ۽ سڀني جي ايماني جيءُ کي چون ”لڄس“ ۽ سڪوپت جي ايماني جيءُ کي چون ”پراگير“. انش = ڌرو، پاڻو، ڪٽو، حص، يا جزو.

آپڙ ڌرم جنهن ۾ رحمن ڦا سو جيو چيئن، ”تورم“ پڊ
 جو واپس ڄاڻ، اتي ڌرم آهن (۱) * الپ شڪيتوان (۲)
 الپگي، (۳) پريچن (۴) انيش (۵) ڪرم جي آڌين
 (۶) اوڍيا ڪري مـوـمـت (۷) ٻنڌ موكيه وارو ۽
 (۸) پرتڪي، جو پنهنجو سروب ڪنهن جيو کي
 پرتڪي آهي، اتي چئجي ته ايشور جو سروب ۾ نه
 ايشور کي پرتڪي آهي ۽ ٻيو انکي پرتڪش ڇو ڇيل
 آهي، ته اُنجو جواب هي آهي، ته تـمـ مراد آهي
 ته ايشور جو سروب ڪري ايش کي پرتڪي آهي ته
 ۾ جيو کي پرتڪي نه آهي، مگر جيو جو سروب جيو
 توڙي ايشور ٻنهي کي پرتڪ آهي.

(۴۳۵) مهاواڪين ۾ لکيڻا جي ضرورت.

دوہا- महावाक्यमै एकता, है दोनोंकी भान ।

सो न वनै यातै सुमति, लछय लछनहि जानि ॥४१॥

دوہا ۴۱- مهاراڪيہ ۾ ايڪتا، ٽئي ٻنهي نه سڃاڻ،

سا نه ٺهي ان لاءِ سگهڙ، لکي لکيڻا ڄاڻ.

ٽيڪا:- ”سام ويد“ جي ”ڄاڻدوڪيه اڻيشد“

آڌالڪ مٺي ۽ پنهنجي پٽ سويت ڪيتو، کي

پڪت جي اُپتي ڪرڻ واري ايشور جو ذڪر

* الپ = تورم، الپگي = سيني کي نه ڄاڻندڙ، پريچن =

وي-اڀڪ (هڪ هنڌ هجي نه ٻئي هنڌ نه هجي ۽)

انيش = اڻ ايش يعني ٻين جو پريڪ نه. (۱) تـمـ تورم پڊ.

سکيڙا ٽيڪارڻ واسطي ”نت“ پڊ ۽ ”ڏور“ پڊ جو
واچڻ اڏت سمجهايو وڃي ٿو۔
نت پڊ جو واچڻ اڏت۔

دوہا- सर्वसक्ति सर्वज्ञ विभु, ईश स्वतन्त्र परोक्ष ।
मायी तत्पद वाचय सो, जामैं बंध न मोछ ॥ ۳۵ ॥

دوہا ۳۵۔ سوو شڪتي سروڪڻ وڏو، ايش ستتر ڀروڪڻ،
ماي ”تت“ پڊ واچڻ سو، جنهن ۾ بند نہ موڪڻ۔
ٽيڪا:- جو سوو شڪتي مان يعني جنهن سوو
سامرڻا آهي جو سروڪڻ يعني سڀني وسڻ جو۔
چاڻندو آهي، جو وڏو يعني سڀ ۾ وڻاڻڪ آهي، جو
ايش يعني سڀ جو ڀروڪڻ آهي، جو ستتر يعني
ڪرمن جي آڏين نہ آهي، جو ڀروڪڻ يعني جو
لاہ ڀوڪڻ وڌي نہ آهي، جنهن جي آڏين خود مایا
آهي، جنهن ۾ بند موڪڻ نہ آهن، انهن ڏورن وارو
ايشور۔ چيئن، ”نت“ پڊ جو واچڻ اڏت آهي۔

دوہا- (۴۲۴) ڏور پڊ جو واچڻ اڏت۔
कहे धर्म जो ईसके , सब तिनतैं विपरीत ।
हैं जिहि चेतनजीव तिहि, त्वंपदवाच्यप्रतीत ॥ ۳۵ ॥
دوہرو ۳۵۔ چيل ڏور جي ايش جا، سڀ ان ايتڙ چاڻ،
سي ڏور چيئن حيو جا، ”ڏور“ پڊ واچڻ۔ چاڻ
ٽيڪا:- جيڪي ايش جا ڏور ڇڏيا ويا تنهن
(۱) جنهن جي آڏي آهي مایا ۽ مایادارو۔

ٿر آن کي چون ڀاڳم ٿيا ڳم لکيڻا. هن کي ”جهتا جهتي
 لکيڻا“ به چون. جتن بهتي ڪنهن ڏيس ۾ آڳر ٿڌل
 پدارت کي ڏسي ڪو چوي ته ”هي آڏو آهي“ سو ڀاڳر
 ٿيا ڳم لکيڻا جو مثال آهي. سو هن ريت جو گذريل
 ڪال ۾ بهتي ڏيس ۾ موجود وستیءَ کي ”سو“ سان
 چئجي ٿو، يعني ته ”سو“ پڌ جو واپار آرت آهي آڳر
 بهتي ڏيس ۾ ٿڌل وستیءَ وري هلندڙ ڪال ۾ ويجهي
 ڏيس ۾ موجود وستیءَ کي چئجي ٿو ”هي“. يعني ته
 ”هي“ پڌ جو واپار آرت آهي هلندڙ ڪال ۾ بهتي
 ڏيس ۾ اسٿت وستیءَ.

ماڻهي گذريل ڪال جو هلندڙ ڪال سان
 آهي وروڻه پڙهن ڏيس جو ويجهي ڏيس سان به
 آهي وروڻه. تنهنڪري اٺين هن وستیءَ جو * سمدايڪ
 واپار آرت، جنهن ۾ سماجهجي ته ”سا“ وستیءَ
 ”اڏائي“ آهي سو ممڪن ڪين آهي. تنهنڪري
 پنهي پڌن مان ڏيس ڪال واري واپار ڀاڳر کي
 چڙهي باقي پنهي پڌن ۾ جيڪو رکيو وستیءَ وارو
 ڀاڳو آهي تنهنڪري ورتو ويو جهنڪري چئجي ٿو
 ”ڀاڳر ٿيا ڳم لکيڻا“.

(۴۳۲) مهاواکين ۾ لکيڻا.

”ٿتو مسي“ يعني ٿت. ٿوم. آسي مهاواکي ۾

* ڪڏو يا گڏيل. ٿت = سو. ٿوم = ٿون. آسي = آهين.

يعني "لاڳاپو" اُن تعلق سان جو ڪناري جي ڄاڻ ٿي
سا ڪناري ۾ ٿي لکيڻا، سڃي واڃي کي جو ڇڏي
ٿو ويو نه اچي ٿي "آهي لکيڻا."
(۴۲۱) آجهتي لکيڻا.

واڃي آرٽ سميت واڃي جي سهڻي ۽ جو جهن
پد مان ڪيئن ٿئي ٿي ٿي پد ۽ آجهتي لکيڻا سڃي وڃي
ٿي، جنهن ڪو ڇو ٿي "ڳاڙو ڳوڙي ٿو" اتي ڳاڙي
پد جي ڳاڙي رنگ واري ڳوڙي ۽ آجهتي لکيڻا آهي،
جو ٿو ڳوڙي ڳاڙي رنگ ۾ ٿو ڳوڙي جو اڳيان ڪو ٿي،
تڏهڪري ڳاڙي کي نه ڇڏي ڳوڙو ساڻس گڏي ڳاڙو
ڳوڙو سمجهيو ويو، اچي ٿي ڳاڙي پد جي "آهي لکيڻا."
ڪڍ جو ڪڍي سان آهي ٿاڻا سمجهي سڏي، ۽ ڳاڙو به
روپ جي پيد ڪري "ڪڍ" آهي. وري "ڳاڙي" پد
جو واڃي آرٽ آهي لعل ڪڍ، ۽ لعل ڪڍ جو ڪڍ آهي
ڳوڙو، تڏهڪري ڳوڙي جو ۽ ڳاڙي جو ٿاڻا سمجهي سڏي
آهي، سو ڳاڙي پد جي ڳوڙي ۾ ٿي لکيڻا، وري
واڃي آرٽ لعل کي نه ڇڏي جو لعل ڳوڙي جو ڳوڙو
ڪيو ويو تڏهڪري لعل ڳوڙي ۾ ٿي "آجهتي لکيڻا."
(۴۲۲) ڀاڳي ڀاڳي لکيڻا.

ماڻھو ڪوت جي ستين ٿڪ جو آرٽ سمجهي
جهن ڀاڳي ڀاڳي لکيڻا سمجهي آهي. بدن جي وا
آرٽ ۾ ڪي ڇڏي ٿو سڃي ۽ ڪي ڀاڳو نه ڇڏي ٿو

ٿر اُن کي چون ڀاڳم ٿياڳم لکيڻا. دن کي ”جهتا جهتي
 لکيڻا“ به چون. جتن ٻئي ڪنهن ڏيس ۾ آڳر ٿڌل
 پدارت کي ٿسي ڪو چوي ته ”هي آڏو آهي“ سو ڀاڳر
 ٿياڳر لکيڻا جو مثال آهي. سو دن ريت جو گذريل
 ڪال ۾ ۴ ٻئي ڏيس ۾ موجود وستو کي ”سو“ سان
 چٽاڇي ٿو يعني ته ”سو“ پڌ جو واپار آرت آهي آڳر
 ٻئي ڏيس ۾ ٿڌل وستو. وري هلندڙ ڪال ۾ ويجهي
 ڏيس ۾ موجود وستو کي چٽاڇي ٿو ”هي.“ يعني ته
 ”هي“ پڌ جو واپار آرت آهي هلندڙ ڪال ۾ ۴ ويجهي
 ڏيس ۾ اسٿت وستو.

داڻي گذريل ڪال جو هلندڙ ڪال سان
 آهي وروڻ پڙهن ڏيس جو ويجهي ڏيس سان به
 آهي وروڻ. تنهنڪري اهڙين ٻن وستن جو * سمدايڪ
 واپار آرت، جنهن ۾ سڄاڇي ته ”سا“ وستو
 ”لهاڻي“ آهي سو ممڪن ڪين آهي. تنهنڪري
 ٻنهي پڌن مان ڏيس ڪال واري واپار ڀاڳر کي
 چڙهي باقي ٻنهي پڌن ۾ جيڪو رڳو وستو وارو
 ڀاڳو آهي تنهنڪري ورتو ويو جنهنڪري چٽاڇي ٿو
 ”ڀاڳر ٿياڳر لکيڻا.“

(۴۳۲) مهاواڪين ۾ لکيڻا.

”ٿتو مسي“ يعني ٿت. ٿوم. آسي مهاواڪيه ۾

* ڪنو يا گڏيل. ٿت = سو. ٿوم = ٿون. آسي = آهين.

يعني ”لاڳاپو“ اُن تعلق سان جو ڪناري جو ڇاڻ ٿي
 سا ڪناري ۾ ٿي لکيڻا، سڃي واپار کي جو ڇڏي
 ڏنو ويو ته اها ٿي ”جهتي لکيڻا.“
 (۴۳۱) آجهتي لکيڻا.

واپار آرٽ سميت واپار جي سڀنيءَ جو جنهن
 هن مان ڪيئن ٿئي تنهن ۾ آجهتي لکيڻا سڃي وڃي
 ٿي، جنهن ڪري چوي ته ”ڳاڙهو ڇوڪرو ٿو“ اتي ڳاڙهي
 هن جي ڳاڙهي رنگ واري ڳوڙهي ۾ آجهتي لکيڻا آهي،
 جو ته رنگ ڳاڙهي رنگ ۾ نه ڇوڙڻ جو امڪان ڪونهي،
 تنهنڪري ڳاڙهي کي نه ڇڏي ڳوڙو ساڻس گڏي ڳاڙهو
 ڳوڙو سمجهيو ويو اها ٿي ڳاڙهي هن جي ”آجهتي لکيڻا.“
 ڪل جو ڪٽيءَ سان آهي ڦاٽائيندڙ سڀنيءَ ۽ ڳاڙهو به
 روپ جي ڀيڻ ڪري ”ڪل“ آهي. وري ”ڳاڙهي“ هن
 جو واپار آرٽ آهي لعل ڪل، ۽ لعل ڪل جو ڪٽي آهي
 ڳوڙو، تنهنڪري ڳوڙي جو ۽ ڳاڙهي جو ڦاٽائيندڙ سڀني
 آهي، سو ڳاڙهي هن جي ڳوڙي ۾ ٿي لکيڻا. وري
 واپار آرٽ لعل کي نه ڇڏي جو لعل ڳوڙي جو ڪروڙ
 ڪيو ويو تنهنڪري لعل ڳوڙي ۾ ٿي ”آجهتي لکيڻا“
 (۴۳۲) ڀاڱو ڀاڱو لکيڻا.

ماڻهي ڪوت جي سڀنيءَ ڪو جو آرٽ سمجهجي،
 جنهن ۾ ڀاڱو ڀاڱو لکيڻا سمجهائيل آهي. بدن جي واپار
 آرٽ ۾ ڪو ڀاڱو ڇڏيو سڃي ۽ ڪو ڀاڱو نه ڇڏيو سڃي

چاڻ ٿئي ٿي تڏهن ان آرٽ کي چٽجي لکيم آرٽ.
[مطلب ته ”لکيم آرٽ“ اهو آهي جو خود واپار آرٽ
نٿو هجي، پر واپار آرٽ سان تعلق رکندڙ هجي، جنهن
”شيري پنڊاجاب“ جو آرٽ آهي ”لالا لچپتراء“ سو آهي
واکيل جو ”لکيم آرٽ.“] ائين لکي ٿو جو آرٽ چاڻاڻو
ويو. لکي ٿو ٽن قسمن جي آهي: ۱. ”جهتي“، ۲. ”
”جهتي“ ۽ ٽين کي چون ”پاڪ، نياڪ، پا
”جهتي جهتي.“

(۴۳۰) جهتي لکي ٿو.

جهتي واپار آرٽ سارو نياڪر بعد ئي واپار آرٽ
جي سهڻي جي چاڻ ٿئي اتي چٽجي جهتي لکي ٿو.
جنهن کي چوي ته ”کنڊا تي [ڦلاڻو] ڳوٺ آهي“
اٽي کنڊا کي چٽي کنڊا جي ڪناري ۾ ”جهتي
لکي ٿو“ ٿي ڪجي يعني سهڻي ٿو جوڙجي ۽ ڇو ته
کنڊا لفظ جو آرٽ آهي کنڊاندي، جنهن ۾ آهي پاڻي
و وڌڪرو، ان تي ڳوٺ ٿي ٿو سگهي، تنهنڪري
کنڊا پڌ جو واپار آرٽ جا ندي سا چٽي، انجو سهڻي
و ڪڍارو سو معلوم ڪيو ويو. اهڙي طرح سهڻي جوڙيو
و. انڪري هن کنڊا پڌ ۾ جهتي لکي ٿو.

تخفيف:- واپار جي سهڻي کي چيو ويو ”لکي ٿو.“
ٽين واکيل ۾ کنڊا پڌ جو واپار آرٽ آهي پاڻي جو
ڪرو، تنهنجو ڪناري سان آهي ”سڏجو ڪر“ سهڻي

کي شڪر آرٽ خواه واچر آرٽ چٽي سڪهجي ٿو.
واچر آرٽ جي جائز واري پن کي چيو وڃي ٿو "واچر".

(۴۳۹) لکیم اوت ۽ لکيڙا جو سامايم روپ.

कवित्त- सवयको संबंध जो स्वरूप जानि लच्छनाको ।

लच्छना सो भान जाको लच्छ सु पिछानिये ।।

वाच्य अर्थ सारी त्यागी, वाच्यको संवध जहाँ ।

होईं परतीति तहां “जहती” बखानिये ।

शास्त्रयुत वाचके सम्बन्धीका जु ज्ञान होय ।

ताहि ठीर लछना “अजहती” हि मानिये ॥

एक वाच्य भागत्याग होत तहां भागत्याग ।

दृजो नाम जहती अजहती प्रमानिये ॥३८॥

۳۸- شکم جو سبب سے سروت چاہئے (کیڈا) جو

لکھڑا سان ھاڻ ھون، لکھڙم سوڻي ڄاڻي،

واچپ ارم سارو چڙي، واچپ جو سمنڊ جتي،

لی لی پریم تے، ۵۵ تے، وکائی

واچھو، سمبھت واچھو، سمبھت دی جاں لئی،

ان ہند لکڑیاں اچھٹی چاٹھی :

ہرے راہبہ پاکی جڈی، پاگہ ٹیاگہ ٹی ٹی لٹی،

برو نالو جهتي، اجهتي پچاڻي.

تہ کا۔ لکھتا ہے وصف چنی آیا آمیون "شکیر"

يعني واپس اڏڻ جو سڀني معنيٰ تعلق. جنهن ۾ هڪ
شڪلي سان پيداوار جو ڪيائين نه ٿئي پر لکيڻ سان

نر ان ۾ پيد ٻڪير وارو دوش آهي ۽ نر اپيد ٻڪير وارو دوش آهي.

انهيءَ ريت ڏهت ڪيو ويو ته ريت جو ٻڪير جو آهي نر ”واچڪ واچڪ“ جو پيدا پيد روپ قسدا ٿي سهند ٿي شڪتي آهي” سو ٺهڪ نر آهي. بلڪ پد جي ٻڌڻ سان ٿي ارت ۾ ڪيائون ڪرائڻ جو جيڪو پد ۾ سامر ٿي آهي سائي پد ۾ شڪتي آهي. ائين شڪتيءَ جو ذڪر ٿي رهيو.

(۴۲۸) ”شڪير“ جي وصف.

عاطي ”لڪيٽا“ جو ذڪر ملي ٿو. شڪير جي سهند کي چئجي. لڪيٽا جي چاٻڻ لاءِ پور يائين ”شڪير“ جي سماج ۾ ضروري آهي، تنهنڪري شڪير جو لڪيٽ يعني وصف جو ذڪر ٿو ڪجي.

दोहा- है पदमें जा अर्थकी, सक्ति सकय सो जानि ।

वाच्य अर्थपुनि कहततिहिं, वाचक पदहि पिछानि ॥ ३७॥

دوها ۳۷- ڪنهن پد ۾ جنهن ارت جي، شڪتي شڪير سو چاٻڻ. ”واچڪ ارت“ ٻڌڻ چون ٿيون، ”واچڪ“ پد ۾ سچاڻ.

ٽيڪا:- پد ۾ جنهن ”ارت“ جي * شڪتي آهي، ان پد جي ارت کي چئجي شڪير، تنهن ”شڪير ارت“ کي ”واچڪ ارت“ به چون ڄڻ اڳي پد ۾ ٻاهر روپ ارت جي شڪتي آهي، جنهنڪري ٻاهر پدارت

* شڪتي يعني چاٻڻ جي سامر ٿي.

يا نه پٽ وغيره والڳو ڪم ۾ ڇو روپ به ڪم ۾ رهڻ نه
 ڪري ٿو. اهو دوش انهن ۾ لاڳو ٿئي ٿو جيڪي شڪتي
 واد قبول نه ڪن، باقي جيڪي شڪتي مڃن ٿا تن جي
 مت ۾ اهو دوش نه رهي. * مطلب ته پٽ مت ۾ پيد
 اڀيد پئي مڃڻ ڪري دوش [پيد توڙي اڀيد وارا]
 رهن ٿا. وري پيد ۽ اڀيد وري وڌي ڌرم [جي ڪڏ رهڻ
 جي] ناممڪن ۽ اهو دوش پڻ رهي ٿو. انهيءَ ريت جاني
 ۽ ويڪتي يا ڪريا ۽ ڪريا واري جو به ڪيبل پيد آهي.
 پر ويڪتي ۽ جاني ۽ ڌارڻ جي شڪتي آهي ۽ ڪريا
 واري ۾ ڪريا شڪتي آهي، باقي پئي جي ڌارڻ جي
 شڪتي نه آهي. ان ريت آپادان ڪارڻ ۽ ڪاريه جو
 بلڪ ڪرڻ ۽ ڪٽي وغيره جو پيد اڀيد روپ نادانه
 سڏي ٿو. سڀني جو پاڻ ۾ پيد مڃڻ ۾ هي
 دوش پٽ ڄاڻا نٿو ڪي شڪتي واهي ۽ هي شڪتي
 ڪهي ۽ ڄڻ هي يعني نورت ڪري ٿي.
 جيتوڻيڪ ويدانت سڌانت ۾ به ڪاريه، ڪرڻ، ڄاڻا
 ۽ ڪريا تن جو آپادان ڪارڻ، ڪٽي، ويڪتي ۽ ڪ
 واري سان اڻڀيخت پيد مڃيل نه آهي، بلڪ نادانه
 سڏي قبوليل آهي، نه به ويدانت موجب پيد
 روپ نادانه سڏي نه آهي مگر پيد ۽ اڀيد کان وڌيڪ
 (ٽراو) الوجود چيئڻ نادانه سڏي آهي. انهيءَ
 * جيئن هن فڪره جي شروع ۾ ٿاڻا ڪيو ويو آهي

مین: — متي ۽ جي پند هر کمت جاي سامونځي روپي شکتی
 آهي ۽ نه تيل جي، وري ٿون هر تيل جي آهي ۽ نه کمت جي.
 تنهنڪري متي ۽ جي پند مان کمت جي اٽپي ٿيل جي
 آهي ۽ نه تيل جي، ٿون مان وري تيل جي اٽپي ٿي
 سگهندي ۽ نه کمت جي. انهيءَ ريت اُپادان ڪارڻ ۽ ڪاري
 جي اٽپت پيد مڃيل هر دوش ڪونهي پاڻ پيدا پيد
 ٿيڪ نه آهي، جو پت چيڪي دوش پيد هر يا آپيد هر
 ٿيڪاريا آهن سي ته خود پت جي مت هر ئي اچي ٿا
 وڃن. پت قبوليو آهي پيد سميت آپيد، جنهن ڪري
 اهو سٺ ٿو ٿئي ته ڪارڻ ۽ ڪاري جي وچ ۾ پيد به آهي ته آپيد به آهي
 سو جي پيد آهي ته پيد پکي، وارو دوش اچي ويو وري جي
 آپيد آهي ته آپيد پکي، وارو دوش رائجي وڃي ٿو. جنهن
 چوريءَ جو دوش چور هر، جوتا جو دوش جواڙي هر رهي
 ٿو، پر جيڪڏهن ڪو چور ۽ جواڙي به رائجي ته ان هر
 پتي دوش ٿيندا. تنهن ڪرڻ کڻي وغيره هر به پيد آپيد
 مڃيل سان پنهي پکين جا دوش رهندا. مسڪر شڪتي
 واڌ جي مت هر ڪيول پيد قبول ڪرڻ سان دوش
 نٿو رهي، ڇو ته کڻي هر ڪرڻ ڌارڻ جي شڪتي آهي ۽ نه
 پتي ڪجهه ڌارڻ جي. انهيءَ ڪري پيد پکي هر جو
 دوش چيو ويو ته جنهن کمت جو روپ کمت کان پڻ
 آهي تنهن پت وغيره به کمت کان پڻ آهن، ته پوءِ
 کمت جي روپ وانگر پت وغيره به کمت هر مڃيل ڪهر جن

پڻ ڪمٽ ٻڌا ٿئي، ته اڃا پڻ ڦيل جي ڀر ۾ مٽي ۽
جي ٻنڊ مان اڻهتي ٿيل ڪوڙ جي، ڀر ۾ نه ڏهڻو نه آهي،
تڏهن ڪري اڃا پڻ ڪمٽ ڇڏي ڀر ۾ مٽي ۽ جي ٻنڊ
مان اڻهتي نه ٿيل ڪوڙ جي.

(۴۲۶) اهو دوش ٿيڻاڪ مٽ ۾ لاڳو ٿيو ٿئي،
ڇو ته ڪل وڃڻ جي اڻهتي ۾ اڻهتيڪ * ڀراڪ ڀاڙو
ڪارڻ مڃڻ ٿي. ڏسڻ ڪمٽ جي اڻهتي ۾ ٿيڻو
۽ ڪل ڪارڻ آهن ٿيڻ ڪمٽ جو ڀراڪ ڀاڙو
۾ ڪمٽ جو ڪارڻ آهي، اهي رات سڀ جو ڀراڪ
ڀاڙو سڀ جي اڻهتي ۾ ڪارڻ آهي، ڪمٽ جو ڀراڪ
ڀاڙو ده ٿو ڪمٽ جي اڻهتي ڪارڻ ۾، نه ڪمٽ
ٿي ۾ ٿيڻ ۾ ڀراڪ ڀاڙو ده ٿو ٿيڻ ۾ نه ڪمٽ
ٿي ۾ ائين سڀ ڪارڻ جو ڀراڪ ڀاڙو ده ڪمٽ
جي اڻهتي ڪارڻ ۾ ده ٿو، نه ڪمٽ ڀاڙو ۾
ڇڏڻجو ڀراڪ، ڀاڙو آهي تڏهن ڀاڙو مان ٿيڻاڪ
اڻهتي ٿي ٿي ۽ نه ڪمٽ ٿي ٿي. تڏهن ڪري
ڪارڻ ڪارڻ جو اڃا پڻ پيدا مڃڻ سان لڳاڪ
مٽ ۾ ڪو دوش ٿيو ٿئي.

(۴۲۷) وري ”سامرڻي“ روپ شڪي واه وارن
(وڃڻ وارن) جي مٽ ۾ به دوش ڪوٺي، سو

* ڪارڻ جي اڻهتي کان اڳ ۾ ڪارڻ جو اڻهتي
آهي اڻهتي ڀراڪ ڀاڙو.

* ٻين نه آهن، مگر گهٽ ٻڌ هر هلي روپ ارت جي
 ڪيان ڪرائڻ جي شڪتي آهي، پر نه هتي ڪنهن
 ارت جي ڪيان ڪرائڻ جي. ٽنهن ڪري گهٽ ٻڌ
 سان هلي روپ ارت کان ٻين ارت جي پرقيت
 ٿيڻ جي نه آهي. انهيءَ ريت جنهن ٻڌ هر جنهن ارت
 ڪرڻ جي شڪتي آهي تنهن ارت جي جنهن ٻڌ هر
 پرقيتي ٿيڻ جي آهي ۽ نه هتي ڪنهن ارت جي ۽
 آڌيءَ طرح واپار واپڪ هر اڻڻت پيد مڃڻ هر ڪو دوش
 ڪون آهي، انهيءَ ڪري تن جو پيد سميت اڻڻ
 روپ تادانمير سميت ٿيڻ جو نه آهي، جو پيد ۽ اڻڻ
 هڻڻ هر وروڌي آهن.

(۴۲۵) ٽينهن اڻڻان ڪارڻ جو ڪارڻ سان پيد
 سميت اڻڻ ڪونهي، پر ڪيول پيد آهي. ۽ ڪيول
 پيد هر جو دوش چيو ويو سو نياڪ ۽ شڪتي واديءَ
 (سڌانت) جي مت هر ڪون ٿو ٿئي. اهو دوش هن
 طرح چيو ويو ته جهڪڻن مٿي جي پنڊ سان اڻڻت

* ويدانت مڃي ٿو ”انروچنمير. تادانمير“ اڻڻان ڪارڻ ۽
 ڪارڻ هر خواه ٻڌ ۽ پڌارت هر مگر هس ڏيکاريو ويو آهي نه
 انهن هر ڪيول پيد مڃي نه به پٽ جو چيل دوش ويدانت
 مت هر لاڳو ٿي نٿو سگهي. ان کي چئجي **پروڊي واد**: يعني
 برخلاف ڌر جو مت في الحال قبول ڪري به پنهنجي مت
 کي عيب کان آڇو ثابت ڪرڻ.

تڏهڻڪري ٻوهر سان تڙ سڀني جو اڀيد ڪٿي آهي، هر ڪم تي
وغيره پڻ ان جو ڀڃڻ هي ٿو روپ واچي اڏي سان اڀيد
ڪڏهن به ريت ٿي ٻڌي. تڏهن ڪري ثابت آهي
تہ پٽ جي مت وارو واچي واچڪ جو اڀيد ايڪ
نه آهي.*

(۴۲۴) جيڪي واچي واچڪ جو فقط پيد قبول
ڪن ٿا، تن جي مت ۾ ”پٽ“ دوش ٿي ڪارڻ تڙ
جيڪڏهن ڪم تي پڻ جو واچي سان اڀيد پيد ڪجي
تہ جيئن ڪم تي پڻ مان اڀيد ٿي پٽ يعني دستر
جي اڏي جي پڙهيتي ٿي ٿئي، تيئن ڪم تي پڻ
مان اڀيد ٿي دلي اڏي جي پڙهيتي به جيڪو تڙ
ٿئي، وري ڪم تي پڻ کان واچي کي پڻ مڪمل جي
ڪم تي پڻ مان دلي جي پڙهيتي مڪمل تڙ جيئن ڪم
پڻ مان اڀيد پڻ دلي روپ اڏي جي پڙهيتي
ٿي ٿئي، تيئن اڀيد پڻ دستر جي به ڪم تي پڻ
مان پڙهيت ٿي ٿي ڪوچي. سو دوش اڀي جي مت
۾ لڳندو، جيڪي ساموڻا يا لڳا کي شڪتي نه
ٿا مڪمل.

جيڪي شڪتي قبول ڪن ٿا تن جي مت
۾ اهو دوش نه آهي، ڇو تہ ڪم تي پڻ جو واچي دلي
۽ تڏهڻڪري آواچي دستر وغيره سي ڪم تي پڻ کان

جي آهڻي روپ اُڀاسنا چيل آهي. سي سرڪر وغيره نه
اڪن آهن ئي ڪين ۽ نه شرقا وغيره ئي آهڻيون آهن،
نه به ويد جي آڪيا موجب اُن نموني اُڀاسنا ڪرڻي
پويڻي. ساڳيءَ طرح اوم اکر جي بزم روپ ڪري
اُڀاسنا چيل آهي، اتي اوم اکر بزم روپ ڪين آهي،
نه به انڪري بزم روپ ڪري اُڀاسنا ڪرڻ جو ڪم ٿئي
ٿي. اُڀاسنا واري واڪير هر وسٽوءَ جو اڀيدائي ڪرڻ
ڪهر جي، سو فرضي نه آهي.

وسٽوءَ جي اڀيدنا جو ضرور ڪونهي، بلڪ ٻين
وسٽوءَ جي به اُڀن روپ دواران اُڀاسنا ٿيڻ جي آهي.
ويچار ڪري ڏسجي ٿو ته بزم جو واچڪ جو اوم
ڪر آهي تڏهن جو ته پنهنجي واچير بزم سان اڀيد ڪري
ٿي، مگر ڪهت وغيره اڏڻ ٻين ٻڌن جو پنهنجي
پنهنجي ڇڙ روپ ارت سان اڀيد نٿو ٿئي، سو ٻيڻن :-
ڪل نام روپ بزم هر ڪلهيت (خيالي بنياد) آهن،
هر اڏڻان آهي. اوم اکر به بزم جو نالو آهي،
پنهنجي بزم هر ڪلهيت آهي. ”ڪلهيت وسٽوءَ اڏڻان
ن لياري ڪين آهي،“ بلڪ اڏڻان روپ آهي،
پنهنجي اوم اکر بزم روپ ئي آهي. ڪهت وغيره
ن جو سندن ڇڙ روپ ارت (پدارت) اڏڻان نه
بلڪ واچير (پدارت) سميت ڪهت وغيره ٻڌ
هر ڪلهيت آهن، ۽ بزم انهن جو اڏڻان آهي،

د کيل نه آهي ته اوم ۽ بوم جي اڀڻا ٿيڪارجي، پر
مراد آهي ته ”اوم اکر کي بوم روپ ڄاڻي اڀاسا
ڪجي.“ جنهنجي اڀاسا ڪرڻ لاءِ چئجي ٿو تنهن لاءِ
اڻو نيم نه آهي ته ٻڙي اڀاسا جي ريت مقرر ڪجي
مروڙو ٿو ٿوئي روپ اڀاسي جو هجي، بلڪه نيم
آهي ته وسعو جو اصل سروپ ڇڏي ٻئي سروپ جو
خيال رکي اڀاسا ڪجي.

مثلاً سالگرام ۽ نرمديشور جي اڀاسا وڌو روپ ۽
شو روپ سان مقرر ڪيل آهي، مگر سالگرام ۽ سدڪ
چڪر وغيره سان چٽو پڄي وڌو جو روپ ڪو نه آهي،
۽ شو جو ڪمڪا پوشت جڙائن وارو ۽ ڄرم ڪهاڻڪا سميت
۽ پدرا مدر ڌارڻ ڪيل، شرط ۽ آيلن کي ٽن ڀڻن
رمت آڻيا جو اڀديش ٿي پندرو روپ نرمديشور جو نه
ڪونه آهي. سالگرام ۽ نرمديشور ٻڙو جا ٿڪا آهن. ته
نه اهو ٻڙو ڇڏي پندري ۽ شاستر انوسار وڌو شو جي
روپن جي اڀاسا ڪرڻي آهي. تنهنڪري انهن ڄالهن ۽
اڀاسا اڀاسي جي روپ آسري نه آهي، پر وڌي
(شاستر) جي آڏين آهي. وري جيئن ڄالو ڪير اڀندڻ
جي ”پنچ اکن وڌيا“ واري پرڪٽ ۽ سرڪر لوڪ،
مينڪر، ٻوڙي، ٻوڙ ۽ استري، انهن پنجن پدارتن
جي اکن روپ ڪري اڀاسا ڇيل آهي، ۽ شوقا، سوم،
ورکا، آن ۽ ويو، انهن پنجن پدارتن جي پنچ اکن

١٠٠
١٠١
١٠٢
١٠٣
١٠٤
١٠٥
١٠٦
١٠٧
١٠٨
١٠٩
١١٠
١١١
١١٢
١١٣
١١٤
١١٥
١١٦
١١٧
١١٨
١١٩
١٢٠
١٢١
١٢٢
١٢٣
١٢٤
١٢٥
١٢٦
١٢٧
١٢٨
١٢٩
١٣٠
١٣١
١٣٢
١٣٣
١٣٤
١٣٥
١٣٦
١٣٧
١٣٨
١٣٩
١٤٠
١٤١
١٤٢
١٤٣
١٤٤
١٤٥
١٤٦
١٤٧
١٤٨
١٤٩
١٥٠
١٥١
١٥٢
١٥٣
١٥٤
١٥٥
١٥٦
١٥٧
١٥٨
١٥٩
١٦٠
١٦١
١٦٢
١٦٣
١٦٤
١٦٥
١٦٦
١٦٧
١٦٨
١٦٩
١٧٠
١٧١
١٧٢
١٧٣
١٧٤
١٧٥
١٧٦
١٧٧
١٧٨
١٧٩
١٨٠
١٨١
١٨٢
١٨٣
١٨٤
١٨٥
١٨٦
١٨٧
١٨٨
١٨٩
١٩٠
١٩١
١٩٢
١٩٣
١٩٤
١٩٥
١٩٦
١٩٧
١٩٨
١٩٩
٢٠٠

پيد، اپيد ڀاڻر آمن وروقي، جو هڪ وسو ۽
جنهن جو پيد عجيبي تنهنجو پيد، ۽ جنهنجو پيد عجيبي
تنهنجو پيد، سو ناسمڪن آهي. تنهن ڪري جو واهه
واچڪ، ڪڍ ڪڍي، جاني ويڪتي، ڪريا ڪريا وارو،
خواه آڙهائين ڪارڻ ۽ ڪاري جو پيد اپيد روپ قاداتميه
قبول ڪيو ويو سو ئي ڪر ٿيو.

(५२३) मत्थी जो चेल आई ते वाचिरे वाचिरे वाचिरे जी
 पियेद अयेद र प्रभाष आई ते वाचिरे वाचिरे वाचिरे र आई र वाचिरे
 बाहर आई तेने करि पियेद तेने र शरति र ओम अक्रु भोर
 चेल आई तेने करि अयेद तेने र तेने जेवो जेवो जेवो आई.
 दोहा- प्रनववर्न अरु ब्रह्मको, कह्यो जु भेद अभेद।

तामै अन्यरहस्य कष्ट, लख्यो न भट सुभेद ॥३६॥

دوها ۳۶- یو ټو اکړ ۴: پر هم جو، چو جو وید ایید،

نهن ۾ ڳجهه جو آھ -و- ڀٽ نا سمجھيو پيد.

تیکاک:- "اوم اکو بوم" ان واکیر اہا مراد

جیہڪڏهن ڪمٽ (ڪٽي) جو روپ (ڪٽي) سان
 اٿينت پيد مڃي، ٿر جهڙن ڪمٽ جو پٽ سان
 اٿينت پيد آهي ٿر پٽ ڪمٽ جي آسري نه آهي
 پر سمنڊ آهي، ٿيڻ ڪمٽ جو روپ نه ڪمٽ جي
 آسري نه آهي، وري جي ڪٽي ۽ ڪٽي، جو اٿينت
 پيد مڃي نه ڪمٽ جو روپ ڪمٽ جي * آسري
 نه آهي. ڇو ته ڪا به وسيلو پاڻ پنهنجو آسرو نه آهي،
 اهو ئي ڪٽي ڪٽي، جو پيد اڀيد ٿاڌا ٿيڻ سبب.

اڏائي ٻيڪي ڄاڻي ويڪي، يا ڪرڻا ۽ ڪرڻا
 واري جي پيد اڀيد روپ ٿاڌا ٿيڻ سبب، نه لڳائڻ
 ڪرڻي: وڌيڪ ڪمٽن ويڪي، جو ٻيو جن ئي ڪوئي.
 (۴۲۲) پٽ ۽ پٽ جو ڪمٽن.

دوآ- एक वस्तुको एकमे, भेद अमेद विरुद्ध ।

युक्ति युक्त गावैं कहत, यह मत सकल असुद्ध ॥३५॥

دو آ ۳۵- ڪو ڪوئي پٽ نه پيد ڪرڻا خلاف
 ٻڌاوان پنهنجو ڇوڻ، متو اهو نا صاف.

ٿيڪا:- جيڪو ڪو ڪمٽ نه پاڻ ڪري پاڻ سان
 اڀيد آهي نه ٻين جو وري اڳ پيد آهي، مگر جنهن
 جو اڀيد آهي تنهن جو پيد ڪوئي نه ڄڻ جو پيد
 آهي تنهن جو اڀيد ڪوئي. ٿيڪي ڪمٽن جو
 ڪوئي وسيلو پنهنجو پيد اڀيد ڇوڻ ٿيڪو وروڌ

* ڪمٽ ۽ پٽ جو آسرو آسرو پاڻ ڪوڏ نظر نه آهي.

جي ته ان مان ڪمٽ جيڪر * اڏرو ٿهي، جهڙو ان مان
 ٺڪري. وري جي ڪمٽ ۽ مٿي جي پنڊ جو
 ۽ اڀيد هاجي، ته مٿي جي پنڊ مان ڪمٽ جي
 نه ٿئي، ڇو ته پنڊ هاجي ٿي سروي مان پنڊ هاجي
 ٿيل جي نه آهي. تنهن ڪري سماج هٿ
 ۾ ته اڀادان ڪارٽ جو ڪاري سان پيد سٺ
 آهي. ائين جو اڀيد آهي ته اڀيد پيد پڪير
 دوش ڪونهي، وري پيد به آهي، تنهن ڪري

संवंध लखि तादात्म्य इनकी, कार्यकारन सान ॥३४॥

دوها ۳۴۔ حالی ويڪتي ڪڍ ڪٽي، ڪريا ۽ ڪندڙ ٻاڻ،
سبب لادائمي نه جو، ڪاريه ڪارڻ ساڻ.

ٽيڪا۔ ڪهڙن ۾ ڇڏين ڪڍ ڪڍ رهيتهو ٿڌين
”جاني“ ڇڏجي ٿي. جيئن ڪل ٻوهڻن سون
۾ ٻوهڻ ٻڙو، ڪل سون ۾ سون ٻڙو، ڪل
سون ۾ سون ٻڙو. مت ٻوهڻ ٻڙو وغيره جاني آهي،
۽ جن جي آسري اما جاني آهي ٺڪي ڇڏجي ”ويڪتي“
روپ، رس ڪند وغيره آهن ”ڪڍ“، ٺڪو آسرو
يعني جن ۾ ڪڍ آهن سي ڇڏجن ڪٽي. وري
ڪمن آڪمن يعني اڇڻ وڇڻ آهن ”ڪريائون“،
ٺڪو آسرو آهي ”ڪريوان“ يعني ڪندڙ
جاني ويڪتي، ڪڍ ڪٽي، ۽ ڪريا ڪريوان جو ٻاڻ
قادائمي سبب آهي. نادائمي ڇڏجي پيد سبب اڀيد.

جيئو ٿيڪ نمت ڪارڻ جي حالت ۾ ڪارڻ
ڪاريه جو پيد اڀيد نادائمي نه آهي بلڪ اڀيد پيد
آهي، نه به اڀادن ڪارڻ جو ڪاريه سان پيد اڀيد
قادائمي سبب آهي. جيئن دلي جو نمت، جي ڪٺيار،
ٺڪو وغيره آهن، ٺڪو ڪم روپ ڪاريه سان
اڀيد پيد آهي، به اڀادن ڪارڻ، جا مستي
ٺڪن جو ڪم ڪاريه سان پيد سبب اڀيد آهي.
ڪڍين ڪم ۽ مٽي جي پند (پنڌري) جو اڀيد

مشتمين وچن سان اڀيد چيو اٿن، تنهنڪري واپير
 واپڪ جي اڀيد ۾ ويد وچن پٺل پرماتل آهي. وري سڀني
 لوڪن جي پرڻيتي ۾ ۾ واپير واپڪ جو پيد ثابت آهي،
 جو اڪني وغيره لفظ واطي ۾ آهن ته باء وغيره تن جو
 ارت پادر چاءِ وغيره ۾ آهي. ساڳيءَ طرح ”اوم“ اکر
 روپ پد واطي ۾ آهي ۽ تنهن جو ارت ”برهم“ واطي
 ۾ نه آهي پر پادر يعني پدمهجي ئي ميم ۾ آهي.
 جيتوڻيڪ ڪري چٽجي ته برهم وياپڪ آهي تنهنڪري
 برهم واطي ۾ به موجود آهي، ته به سمجهيل ڪهرجي ته
 ”برهم ۾ واطي آهي ۽ نه برهم واطي ۾“. اهڙي پرڪار
 سڀڪو چاڻي ٿو ته پد، واطي ۾ يعني واک اندري اندر
 آهي ۽ پدارت واطي کان پادر نظر اچن ٿا، تنهنڪري پد
 ۽ اڻجي ارت جي وچ ۾ انيؤ پرماتل ڪري پيد پدرو
 پيو آهي. اهڙيءَ طرح لوڪن جي انيؤ پرماتل ۾ واپير
 واپڪ جي پيد ۾ سڀني جو انيؤ پرماتل آهي ۽ انهن جي
 اڀيد ۾ ويد جو پرماتل آهي. تنهن سبب پد جو ارت
 سان پيد اڀيد روپ ناداتمه. سهند، اڀرماتل نه آهي
 بلڪ پرماتل ڪري ست آهي.

(۴۲۱) پرسنگ- سانگي پيم هنت پٺل پيد اڀيد

ناداتمه سهند ڏيکارڻ ۾ اچيٿو.

अर्ध शंकर छंद

जौ गुनगुनी ओ जाति व्यक्ती, क्रिया अरुतद्वान ।

اٺينٺ اڀيد ڀر ۾ آهي، مگر ”ڀيد سٺ اڀيد“ آهي،
ان مڃڻ ۾ ڪوئي دوش نه آهي.

انهيءَ طرح معلوم ٿيو ته جت ڪٿ بههڃي
بههڃي واڃي ڪان واڃڪ ٻڌن جو ڀيد سٺ اڀيد آهي.
انهيءَ ڀيد سٺ اڀيد ڪي ٿي پٽ مٽ وارا ڏاڏانهن
سهڻڻ ٿا ڇون، ۽ اهو ڀيد اڀيد روپ ڏاڏانهن سهڻڻ ٿي
ڪل ٻڌن ۾ بههڃي بههڃي اوت جي ”شڪتي“
آهي، اهي، سڀ سڻڻ ڪان الڳ، ساموڻي روپ
شڪتي ڪانهي.

(۴۲۰) هاڻي پرمات ڇوڻ ۾ ٿو اچي.

سارڻ شڪر ڇنڊ

يह ॐ अक्षर ब्रह्म है, यूँ कहत वेद अभेद।

पुनि वानिमें पद अर्थ बाहर, देखयत यहभेद ॥३३॥

دو ھا ۳۳- ”اوم“ اکر هي ٻوھ آ، چئي اٺن ويد اڀيد،
واڻيءَ ۾ ٻڌ ٿو اچي، اهو اوت سو ڀيد.

ٽيڪا- مانڊوڪي وغيره آهڻشدن يعني ويدواڪين
۾ چيل آهي ته ”اوم اڪس ٻوھم آهي.“ اتي وياڪوڻ
موجب اوم اکر جو اوت آهي پر ڪاش روپ، سڀ
جي رکيا ڪندڙ، اهو آهي ٻوھم، تنهن ڪري اوم اکر
ٻوھم جو واڃڪ آهي ۽ ٻوھم واڃي آهي. جيڪڏهن واڃي
واڃڪ جو پاڻ ۾ اٺينٺ ڀيد هجي ته واڃڪ اوم اکر؟
واڃي ٻوھم جو مانڊوڪي وغيره اڀيد نه ڇون ها پر

جيڪڏهن واپس ۽ واپڪ وچ بلڪل اڀيد هجي، ته
 جيئن اڳن ۾ جي واپس * باهر سان وات سڙي ٿو
 جيڪڏهن واپڪ جي اُچار سان به جيڪڏهن وات سڙي، مگر
 ۾ جي اُچار سان نه، ائين ٿيڻو نه آهي، تنهنڪري
 واپس واپڪ بلڪل اڀيد نه آهن، بلڪ اڳن ۾ جو
 باهر روپ ارت سان پيد سٺ اڀيد آهي، پيد آهي
 ٿيڻ ته سڙ ٿي وڃي، ۽ اڀيد آهي ته اڳي ۾ کان
 باهر جي ارت جي چاڻ جل وغيره وانگر ناممڪن
 نه آهي.

جيئن اڳي ۾ جو باهر روپ ارت سان، پيد
 سٺ اڀيد آهي تيئن اُڌڪ، وڻ، جل، هڪ خواه
 جيون، انهن سڀني ۾ جو پاڻي، روپ ارت سان
 پيد سٺ اڀيد آهي. جيڪڏهن ائين پيد هجي ته
 جيئن اُڌڪ وغيره ۾ دن سان ائين ۾ اڳي وغيره
 ۾ دن جي پرڻيت اُڌڪ وغيره ۾ دن مان ٿي ٿي،
 ۾ دن پاڻي، روپ ارت جي هوند اُڌڪ وغيره ۾ دن
 ان پرڻيت نه ٿي، تنهنڪري ائين پيد نه آهي،
 ڪي وري ائين پيد آهي. جيڪڏهن ائين
 ۾ هجي ته جيئن پاڻي، کان وات کي ٿاڻ ملي ٿي
 ۾ اُڌڪ وغيره ۾ دن اُچار کان به وات کي ٿاڻ
 لوم ٿيڻ گهرجي، پر ائين نه ٿي. تنهنڪري

* واپس آهي ۽ ارت ۽ واپڪ آهي ۾ يا نالو.

قبول ٿي، جو تہ آهائي ساموڻيه روپ آهي. اهيءَ
 ريت ”پدارت جي ڄاڻڻ واري يوڪيتا“ پد هر شڪتي
 نه آهي، بلڪ ساموڻيه روپ ئي شڪتي آهي.
 جوڪڏهن وياڪرڻ مت جا ٻيا عيب به ٿي سگهن ٿا.
 تہ ”دوئي کولت“ ٿي سگهي ٿي.

(۴۱۹) پت جي هتي هوجب شڪتيءَ جو لڳڻ.

अर्ध शंकरछंद

संबंध पदको अर्थसे, तादात्म्य सक्ति सु वेद ।

इस भटके अनुसारि भासत, ताहि भेदाभेद ॥३०॥

چوڻي ۳۲۔ سڀني پد جو ارت سان ڀالي، نادائميءَ شڪتيءَ سان،
 ”پيد“ سڀ وارن جو سر واري پيد ايڏي ٿاڻي ٻڌار.

ٽيڪا۔ پد جو ارت سان جيڪو نادائميءَ سڀني
 آهي سو پت جي مت وارا شڪتي چون ٿا، تنهن
 نادائميءَ کي ”پيد ايڏي“ روپ چون. مطلب آهي تہ
 اڪي پد جو باه پدارت سان بلڪل پيد ڪونهي.
 جوڪڏهن پيد ٿئي تہ اڪن پد سان باه ارت جي
 پرڻهي ٿي ڪانه ٿي؛ جيئن جل و غل بلڪل پن
 آهن تہ انهن جي باه پد سان پرڻهي به ٿي ٿي. پر
 ”اڪي“ پد سان باه ارت جي پرڻهي ٿي ٿي
 ٿيڪري مڃڻو ٿي تہ اڪي پد جو باه ارت سان
 بلڪل پيد نه آهي. وري جيئن پد جو پيدجي ارت
 سان بلڪل پيد نه آهي جيئن بلڪل پيد به نه آهي.

ته تون ”جو سامرڻي ٿو قبولين سو رڳو ٻڌن ۾ يا
 خود اڪڻي وغيره ٻڌارڻن ۾ به؟“ جيڪڏهن اڪڻي
 وغيره ٻڌارڻن ۾ به سامرڻي نه قبوليندو ته انهن ئي
 دوشن ۾ اٽڪيندو جي مٿي ڪنڊن ٿيل آهن.
 [پرت ٻڌڪ؟ اٽڪڻڪ واري سمجهاڻي ٿي.] پر جي
 ٻين ٻڌارڻن ۾ به سامرڻي قبول ڪري باقي رڳو ٻڌن
 ۾ قبول نه ڪري، ته اٽڪڻڪ جواب آهي ته سامرڻي
 ٻڌن لاءِ به اوس قبول ڪرڻو پوندو، جيئن اڪڻي
 آڏڪ ٻڌارڻن لاءِ قبول ڪرڻو پويٿو. ڇو ته جيڪڏهن
 ٻڌ ۾ سامرڻي نه قبولجي ته جيڪو ”سامرڻي“ ٻڌ
 آهي تنهن ۾ ٻڌارڻ جي ٿيان ڪي انهن ڪرڻ
 جي يوگيتا ڪيئن چئي سگهي؟ جنهن ۾ سامرڻي
 نه آهي سو ”اسمرڻ“ آهي، اسمرڻ ڏيکاري ٿو
 ٺهڻو سڏڪتا يعني ٻڌا ڪرڻ جي شڪتي رهي،
 ۽ يوگيتا ڏيکاري ٿي ٻڌا ڪرڻ، تنهنڪري اهو
 چوڻ ٿي وروڻ وارو آهي ته ٻڌ ۾ سامرڻي ڪانهي باقي
 ٻڌارڻن جي ڄاڻ جي ان ۾ يوگيتا آهي، جيئن چئجي
 ته ٺهڻو سڏڪ وٽ اڪت ويڙو آهي. اوه ڄاڻن ٿا
 ته اسمرڻ مان ڪجهه ڪاريءَ بڻبو نه آهي، تنهن
 ڪري اسمرڻ ٻڌ مان اڻڻ جو ڪمان روپ ڪارج
 پڻ بڻبو نه آهي. انهيءَ ڪري ٻڌ ۾ ”سامرڻي“ ئي
 سمجھڻ جو ڀڳو آهي، جي سامرڻي قبوليو ويو ته شڪتي

سموٽ ٻڌ آهي ڪو به ٿي ڪان به سو ناهي.
 در ۱۵۳- آهي سموٽي جي چوي، ٻڌ ۾ ساڳي باطن،
 ظاهر شڪتي لوڪ ۾، ٿيڻ جي سڀن سڃاڻ.
 سمولا جهڙن ٻڌن ۾، بلڪل ڪجهه ئي ناهي.
 سو ڄاڻائي وسيع ڪي، ڪيئن ٿيو سو آهي.

شڪتي منجهه جي خاموشي، وٺا ڪرڻ مس ڪي به،
 ”دروازو“ نالي ڪرنت مان، ٻڙهي ٻوڏ جي به.

ٽيڪا: - هي شش، جيڪي اڏت - ڪيان جي هيڏي

روپ ڀوڪيا ڪي شڪتي ڪري مڃين ٿا ٿي ڪان

ٻڌجي نه ”انهن جي مت موجب ٻڌ ۾ ساموڻا آهي يا نه؟“

جيڪڏهن ٻڌ ۾ ساموڻا مڃي ته پوءِ ساموڻا ڪان جدا

شڪتي مڃي جو ڪر نه ٿيندي، ساموڻا روپ ئي

شڪتي آهي سا مڃي ڪهرجي، سبب نه ساموڻا

ٻڌ، شڪتي ۽ زور ڪري ڇو ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي

ڏکڻ ٿا، سو لوڪ ۾ ٻڌو آهي. ٿيندي ڪري ٻڌ ۾ ساموڻا

مڃي پوءِ ان ڪان ٻڌن ڀوڪيا ڪي شڪتي چوڻ مان ٻڌ

ديت جي ڏرو ڪرڻ ٿا ڏان ڪو ٿي ڪو ٿي ٿي ٿي

(۴۱۸) جيڪڏهن انهن چوي ته ”ساموڻا ڪي ئي

ڀوڪيا ٿو ڇوان ته پوءِ ته ويدانت جو ئي مت ست

ٿيو. پير جي چوي ته ”مان ساموڻا ئي ٿي قبول

ڪريان، پر ويدانت جي ڪيان ڪي پيدا ڪرڻ جي

”ڀوڪيا“ ڪي ٿو شڪتي ڇوان، ته اڏڪان ٻڌجي

سڌڪلپ- اڻو سار جا پڌر ”سامرڻي“ روپ شڪتي
رهي ٿي سائي پڌر جي شڪتي چوڻ ۾ ايندي. تنهنڪري
ايش اچي ڪي پڌر جي شڪتي چوڻ لڳو بڻي.
(۴۶۶) وياڪرڻ موجب شڪتيءَ جو لڳڻ.

سंकरछंद- योग्यता जो अर्थकीपद मांहि सक्ति सुदेखि ।

यूँ कहत वैयाकरनभूषन, कारिका हरि लेखि ॥२६॥

دو ھا ۲۹- اوت سڌي جا يوگيتا، پڌر شڪتي جا،
وياڪرڻ پوشڻ ۾ چيو، هري بندس ۾ ماڻ.

ٿيڪا: - پڌر جو ۾ جا اوت جي يوگيتا يعني اوت
جاڻڻ جو ميتو پڻو آهي سائي پڌر جي ”شڪتي“ آهي،
جيئن ڪهت پڌر ۾ هلي روپ اوت جي ڪيان جي
ميتو ٿا روپ يوگيتا آهي سائي شڪتي آهي. انهيءَ
ريت هري ڪارڪا ۾ آڌار وٺي ”وياڪرڻ پوشڻ“
پرڻت ۾ شڪتيءَ جو ذڪر ڪيل آهي.

(۴۷۷) متئين جو ڪاڊن.

सार्ध शंकरछंद

सुन सिष्य वैयाकरनमतमें प्रवलदूपन, एक ।

सामर्थ्य पदमें है न वा यह, पूछि ताहि विवेक ॥

भाखै जुहै तौ सक्ति मानहु, ताहि लोक प्रसिद्ध ।

कहि नाहिं जो असमर्थ पद सो, अयोग्यहै यहसिद्ध ॥३०॥

असमर्थ है पद अर्थ योग्य रु, कहतही सविरोध ।

जो और दूषण देखनो तो ग्रंथ दर्पन सोध ॥३१॥

دو ھا ۳۰- سڌ شش معن وياڪرڻ ۾ عيب وڌو هڪ آهي.

ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ

يہ سکتیو ۽ ڪو به شڪ نه ٿو ڪري.

ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ

ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ

ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ

ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ
ڪو به شڪ نه ٿو ڪري. اڪر جو شڪ

ٿي ٿئي باقي اڪي: جي ساموڻا عائب ٿئي ٿي،
 تنهن ڪري ساڙڻ جو هيتو چٽاڇي ساموڻا يا ساموڻا
 سميت اڪي. ساموڻا جي آڀاڙ ٿيڻ تي ساڙڻ جو
 ڪم ٿيو ٿئي.

جنهن مدي پرتهند ڪ جي ويجهو اٽيهڪ اهي
 ٿو، اتي جيتوڻيڪ پرتهند ڪ ته اڪي جي ساموڻا
 کي ٿرو ٿان ڪري ٿو يعني ڪي ٿو، مگر اٽيهڪ
 وري اٽيهڪ پراڌر ٿا ڪري ٿو يعني ظاهر ڪري ٿو.
 تنهن ڪري پرتهند ڪ جي مٿن سان ٻه اٽيهڪ جي
 مهما سبب ساڙڻ جو هيتو جا ساموڻا ساري ٿي ۽
 ساموڻا سميت اڪي جي مٿن سبب ساڙڻ جو
 ڪم ٿئي ٿو.

چوٿين ڪ جو اوت آهي ته هي ٻال يعني اٺ
 ڄاڻ، ۽ ٻه پرت ٻندي سبب ٺاس کي پراڌت ٿئي ٿي يا
 اٽيهڪ سبب پيدا ٿئي ٿي، سا ساموڻا ساڙڻ جو
 هيتو آهي.

शंकरछंद- सिष रीति यह सव वस्तुमें तूं, सक्ति लेहु पिछानि ।

बिन सक्ति नहि कुछ काज होवै, यहै निश्चै मानि ॥२६॥

دو ھا ۲۶- الھيءَ ريت سڀ وسيل ۾ شش تون شڪتي ڄاڻ،

شڪتيءَ ۾ ڪجهه نا ٿئي، ڪر تون نشيڪ ٻاڙ.

ٽيڪا:- هي شش، باھ وانگر جل وغيره ڪل

پدارٿن ۾ شڪتيءَ جو اندر ڄاڻ. شڪتيءَ بنا ڪنهن ؟

دوها ۲۵- پرتيپند هوندي باه سا ساڙي شش ئي ڪان،
زور اٿيڇڪ هي ڪري، بارڻ ۾ پلسوان.
ههي باه ۾ هيتا، سدا ۾ ساڙي ساء،
ڪم ئي پڻ پندا ٿئي، هيتو شڪتي آءاء.

ٽيڪا:- ڪارج جو وروڌي جو هجي سو آهي
پرت پندڪ، وري پرت پندڪ هوندي ۾ ڪارج جو
اساڪ ٿئي، تهن کي چئجي اٿيڇڪ. باه لاه
مٿي مندر * اوشڌي پرتيپندڪ ؟ اٿيڇڪ آهن، جيڪا
مٿي، مندر ؟ اوشڌي ساڙڻ ۾ اٿڪا ڪري، سا
”پرتيپندڪ“ آهي، جيڪا وري پرتيپندڪ هوندي ۾
ساڙڻ ۾ سهاڻڪ ٿئي سا ”اٿيڇڪ“ چئجي.

سو هي شش، پرتيپندڪ هوندي بهام ساڙي
ٿئي سگهي ؟ جي وري اٿيڇڪ کڻي وڪڇيس ۾ پرتيپند
هوندي بهام ساڙڻ جو ڪم ڪري ٿي. هاڻي ويچار
ڪر ۾ جيڪڏهن ساموڻا کان سواءِ باه ساڙڻ جو
هيتو هجي ۾ ڪال ؟ هو جاءِ يعني ۾ اٿيڇڪ
سٺ ڪي اٿيڇڪ همت هوند باه ساڙي ڇڏي،
پر ويدانت مٿ ۾ اهو دوش ٿئي ٿو اٿي ۾ ساڙڻ
جو هيتو محل آهي اڪي، هي ساموڻا، يا ڪري
چئجي ساموڻا سٺ اڪي، پر ۾ ڪول اڪي.
جي پرتيپندڪ آهي اٿي اڪي پاڻ ڪم ڪار

دوها ۲۴۔ پاسي نه شڪتي باهه ۾ باهه بنا ڪجهه ناهه،
بارڻ جو ڪارڻ ڀڙو، اڳتي ۾ سو آهه.

سا بدن ۾ اکرن سوا، شڪتي نه پاسي ڪانه،
ان لاءِ اڃا جا ايش جي، مون شڪست مشهور ساهه.
اکرن بن ڪجهه بدن ۾، شڪتي پاسي ڪانه،
ان لاءِ اڃا ايش جي، شڪتي سا پڳوان.

ٽيڪا:- باهه ۾ باهه جي سڙپ کان جدا شڪتي
پر قيمت ٿي ڪانهي، تنهن ڪري اهو چوڻ ته سارڻ جو
هيتو باهه ۾ سمور ٿا آهي سائي باهه جي شڪتي آهي، سو
نه ٿو بڻي. ڇو ته سارڻ جو مدار فقط باهه تي ئي آهي، سو
*پرست باهه ۾ هڪدم هيتو ٿا ڇڏي آهر ست باهه جي سامر ٿا
ڪي هيتو مڃڻ سان ڇا وري؟ سو، جهڙن ۽ رشتائين
۾ سامر ٿا ممڪن نٿي سمجهجي، تهن ۽ بدن ۾ به،
اکرن جو مجموعو جو بدن جو سڙپ آهي، تنهن کان جدا
شڪتي نٿي پاسي، تنهن ڪري مڃڻ ۾ پريو وڃن تي
ڪونهي. تنهن ڪري ايشور جي اڃا روپ جا نياپه
جي ريت آهي، سا چڱي ٿي لڳي.
(۲۱۳) ڪرو ٿو جواب ٿئي:-

शकलछंद- प्रतिबंध होते वहितै नहिं, दाह उपजै अंग ।

उत्तेजक रु जवधरै तव, फिरि दहै वहि स्वसंग ॥

हैमैं विहजो हेतुता, तौ दाह है सवकाल ।

जो नसै उपजै वहि होते, हेतु सक्ति सुवाल ॥ २५ ॥

* ظاهر ظهور : + ڪارڻ ڀڙو : ڀڙ = لفظ.

کیاں کرائٹ ہی ساموٹا آئی، سائی "شکٹی ورٹی"
 آئی، تین "ہت" پد پد آئی کی کھڑی ہی اوت
 جو گیان قیٹل ہی جا ساموٹا آئی سا آئی ہت پد ہشکٹی
 ورٹی، اڑیہ طرح کل بدن لاء، اٹھل کھڑی،
 سادھرتا ناو ساموٹھٹی جو آئی، جھون کی ساموٹھ،
 شکٹی، ہل پر چھٹی، جیٹن ہار پر پٹ سان کھن
 ہدارت ہی ملٹ کھڑی اٹکی جوت جلاٹن ہی ساموٹا
 روپی شکٹی آئی، تین پد آئی ہی کن سان
 میلی ٹھٹ ٹی توت ہدارت ہی جاکٹٹل ہی جیکا
 پد، ساموٹا آئی سا "شکٹی" چھٹی، آئی،
 ریت دل، جا آئی کھڑی، یا آج لاء، یا پد
 پٹل ہی ساموٹھ، آئی سا شکٹی آئی، اڑی طرح
 ہدارت، ہندھٹی ہندھٹی کارج کھڑی ہی جیکا
 ساموٹھ، آئی، آئی شکٹی، اٹن وید چرن لاء،
 ادو لٹھ، ڈاری لیاہ ہی ریت چڈی قی۔

(۴۱۲) شش گو تھن ٹی شک اٹاری، تر مہدھٹی
 مہدھ، تر وید مت کان لیاہ مت ہتر آئی۔

शंकरछंद- ननु वहिमें नहिं सक्ति भासै, वहिं विन कछुऔर।

है हेतुता जो दाहकी, सो वहिमें तिहिं ठीर।

इम पदनहुमें वर्यो विन कछु, सक्ति भासत नाहिं।

या हेतुतै जो ईसइच्छा, सक्ति मो मतिमाहि ॥२४॥

ٽيڪا:- پڌن جو ارٿ سان جو سڀئي آهي
 تنهنڪي ڇڏجي ورتي. اها ورتي ٻن قسمن جي آهي.
 ۱. ڪي ٻون ”شڪتي ورتي“ ۽ ٻي ڪي ٻون
 ”لکشتا ورتي.“ هاڻي انهن بابت وڌيڪ سڀت
 يعني سمجهه رکي پڌ.

(۴۱۰) نياءَ هتي موجب ”شڪتيءَ“ جو لفظ.

دوها- يا पदतै या अर्थकी, हैं सुनतेहि प्रतीति ।

ऐसी इच्छा ईसकी, सक्ति न्यायकी रीति ॥२२॥

دوها ۲۲- جنهن پڌ سان جنهن ارٿ جي، ٻڌڻ سان پرڻيت.

اهڙي رانچا ايش جي، شڪتي نيايڪ ريت.

ٽيڪا:- پڌ جي ٻڌڻ سان ”پڌ جي ارٿ جو ڪيان

هر ڪنهن منهن ڪي اچي وڃي، اهڙي ڄا ”ايشور

جي اڇا“ تنهنڪي نيايم شاستر وارا ”شڪتي“ ڏاڍون.

جيئن ڪم پڌ جي ٻڌڻ سان هر ڪنهن ڪي ”هلي“

پدارت جو ڪيان ٿئي ٿو.

शंकरछंद- सामर्थ्य पदकी सक्ति जानहु, वेदमत अनुसार ।

सो वहिमें जिम दाहकी, है सक्ति त्यों निरधार ॥२३॥

دوها ۲۳- سامرٿي پڌ جي شڪتي سا، ويدن جو مت ڄاڻ.

ٻارڻ جنهنجو باهر هر، شڪتي نشيڪ ساڻ.

ٽيڪا:- پڌ جي ٻڌندڙ ڪي جو ارٿ جو ڪيان ڪرائڻ

واري پڌ هر ”سامرٿيا“ آهي انڪي ويدانت ”شڪتي

ورتي“ ٿو مڃي. ”ڪمٽ“ پڌ هر ٻڌندڙ ڪي هلي جي

ٺيڪا :- * سامانيد. ڪيان کان پوءِ نوشيش جو ڪيان
 ٿو ٿئي جيئن سامانيد پرهمط [جائيءَ] جو ڪيان
 ٻاڙ بعد ئي ”سارست“ وغيره وشيش [فرقن]
 جو ڪيان ٿي سڪهط جو آهي، جيئن لڪشطا سامانيد
 چساکي چسجي سو گمان چڏهين ٿي ٿڌهين ان
 جي آهي وغيره وشيش روپن جو ڪيان ٿئي.
 آهي، ڪري شش چوي ٿو ته مولڪي لڪشطا جي
 ٿي سڌ نه آهي، تنهنڪري اول لڪشطا جو سامانيد
 روپ سمجهايو، پوءِ ٿڌي لڪشطان جو وشيش پوءِ
 يعني کواي ڌار ڌار ٻڌايو.

(۴۰۹) ٿڌهين ڪرو ٿو چوي :-

شंकरछंद

श्रुति चित्त निज एकाग्र करि, अथ सिष्य सुनि मम वानि ।

व्यू लच्छना अरु भेद ताको, लेहु नीके जानि ॥

सुनि वृत्ति है द्वेभांति पदकी, सक्ति तामें एक ।

तहां लच्छना पुनिजानि दूजी, सुनहु सो सविवेक ॥२१॥

دوھا ۲۱- وري اڪا ڪر ڪري، ٻڌ شش منهنجي ٻالو،

جيئن لڪهطا ۽ پيد لهن، ويٺ چڱي ٻڌ حال.

ٻئي ورهون پد جون ٻڌج، ”سڪتي“ لهن هڪ ڄاڻ.

”لڪهطا“ ڄاڻي ٿي وري، سٽج ويٺڪ نه ساڻ.

* عام جيئن ”ڪهڙو“، خاص جيئن وري ڪهڙي

پر ”ڀڳتو“، ”ملل“ وغيره. ۱- هم ”ورلي“ پد ۽ وساء

جو سهند ڄاڻجي، نه ڪ خيال واري ورلي.

پتليءَ کي ٽسي راڳي يعني اڳيائي ڀرڻ لڳاڻن
 ٿا. اڳيائيءَ ڇاڻمان ۴ ڀرڻ روپ جي ڏيه آهڪ
 ٽن کي پنهنجو سڙو ڇاڻي ڏک روپي ڪو ۸ ڪري
 ٿو ۴ اڳيائي پنهنجي - روپ کي اڇل ڀرڻ روپ
 ڇاڻي آندو ۸ است ٿئي ٿو.]

(۴۰۷) ٽن ڀرڪارن جون لکيڻائون.

ڪوٽ نمبر ۵ ۸ خاص ڀاڱي ڇاڻي لکيڻا
 جو ڏک آهي، انجو ڪارڻ ڇاڻائڻ لاءِ جدا جدا
 لکيڻائون جو ڪن ٿو ڪجي.

دوہا- त्रिविधि लच्छना कहत है, कोविद बुद्धिनिधान ।
 जहती अरु अज हती पुनि, भागत्याग जियजान ॥१८॥
 आदि दोइ नहिं संभवै, महावाक्यमें तात ।
 भागत्यागतै रूप निज, ब्रह्मरूप दरसात ॥१९॥

دوہا ۱۸- لکيڻائون ٿي ٿا چون، بندست جي ٻڌوان،
 ”جهتي“ هڪ ئي ”آجهتي“، ”ڀاڱي لڳاڻي“ ٽين ڇاڻ.
 ۱۹- ڀرڻون ٻئي ٺاهن، مهاواڪي جي ڪارڻ،
 ”ڀاڱي لڳاڻي“ - ان جي سو، ڀرڻ ڀڳ ڀاڻ.

(۴۰۸) شش ٿو ٽڙين ڇوي.

शंकरछंद

अव लच्छना प्रभु कहत काकू, देहु यह समुझाय ।
 पुनि भेद ताके तीनि तिनके, लच्छनहु दरसाय ॥२०॥
 دوہا ۲۰- گر لکيڻا ڪنهنڪي چون، سمجهايو مون هاڻ،
 پيد ٿئي جو مون وري، لڳڻ ٻڌايو ڀاڻ.

نه آهي. اهيءَ مان ثابت ٿيو ته ڪيائيءَ جو وٽراڳر منڊ
 نه آهي، * پر درج آهي.

دوش درشتيءَ مان جو اڪيائيءَ کي وٽراڳر ٿئي ٿو،
 سو ته وري دور به ٿي وڃي ٿو. جيئن استويءَ پوڳر
 بعد استويءَ ۾ دوش درشتي منهنجي ڇاڪي ٿي
 پر ٿوري وقت بعد وري خيالن بدلاجو پوي.
 اهيءَ طرح اڪيائيءَ جي دوش درشتي ڏٺين
 لهيئي، ڏٺين اٽلجو وٽراڳر ٿيو وڃي، جنهن
 ڪري اڪيائيءَ کي درج وٽراڳر رهڻي ٿو. اهيءَ
 سبب اڪيائيءَ جو راڳر، ۽ ڪيائيءَ جو وٽراڳر جنهن
 يعني نشان جو وڏو.

اها جنهن ڇا به آهن ته جيئن ڌار هي معان
 هائيءَ وغيره، جنهن پتلجون لکايون وينديون آهن،
 جيئن اڪيائيءَ ۽ ڪيائيءَ جو پنڊ ۽ موڪل وارو ڌار جو
 انتهڪرڻ آهي ڏٺين تي ساڪيه ۽ ساڪي پتلجون
 آهن. اڪيائيءَ جي انتهڪرڻ ۾ آهي ساڪيه روپي
 پتلجي ۽ ڪيائيءَ جي انتهڪرڻ ۾ ساڪيه روپي.
 ”ساڪيه“ آهي ساڪيءَ جي وشيه يعني پو پنڇ.
 ساڪيه روپ پتلجيءَ کي اشد ڇيل آهي ۽ ساڪيءَ
 روپ پتلجيءَ کي شدي [تن مان ساڪيءَ روپ پتلجيءَ
 کي ڏسي ڇاڪي يعني ڪيائيءَ پو، ۽ ساڪيه روپ

اما اڀر وکير چاڻ ڪيائون ڪي ٿي رهي ٿي ۽ نه اڪيائيءَ
 ڪي. انهيءَ ڪري اڪيائيءَ کي وشين لاءِ آهي ڀرو ڪير.
 مٿيا ٻڌي، جنهن دواران انهن جي اڀرو ڪير ست ٻڌي
 جي پراڻي نورت ٿي ٿي. [ڇو ته اڀرو ڪير ٿي
 اڀرو ڪير جو وروڌي آهي.] انهيءَ طرح اڪيائيءَ کي
 وشين ۾ ڀرو ڪير مٿيا ٻڌي هوندي به انهن ۾ اڀرو ڪير
 سٿير ٻڌي وڌيڪ ڀرڻ رهي ٿي ۽ جنهن ڪري اڏڪي
 راڳ ٿي رهيو، ۽ جڏهن اڏڪي وڌراڳ ٿي ٿو تڏهن
 نه مٿيا ٻڌي سبب ڀرو وشين ۾ دوش درشتيءَ سبب،
 جنهن ڪري اهو مند وڌراڳ ٿو چٽائجي.

ڪيائيءَ ته ڪل پرڀڄ ڪي اڀرو ڪير ريت سان مٿيا
 ڪري ڄاڻيائون اهڙي اڀرو ڪير مٿيا ٻڌي دواران اڀرو ڪير
 سٿير ٻڌي دور ٿي وڃي ٿي. اهڙيءَ طرح سٿير ٻڌي
 جا راڳ لاءِ ڪارڻ آهي، سا ڪيائيءَ ۾ آهيئي ڪا نه اڏو
 وڌراڳ لاءِ هيتو جا وشين ۾ مٿيا ٻڌي، تنهنڪري ڪيائون
 ڪارڻ ڪري ٿو. جيڪڏهن ڪيائيءَ کي وشير ۾ سٿير
 ٻڌي وري ٿي پوي ته راڳ به وري ٿيس ۽ وڌراڳ دور
 ٿي وڃيس. پر اڀرو ڪير ريت مٿيا چاڻ سبب ڪنهن
 به ڀدارت ۾ وري سٿير ٻڌي ٿيل جي نه آهي، جيئن
 نوڙيءَ ۾ سرڀ اڀرو ڪير ريت مٿيا چاڻ بعد وري
 سرڀ لاءِ سٿير ٻڌي ٿيل جي نه آهي. انهيءَ ڪري
 ڪيائيءَ کي راڳ جي آهستي ۽ وڌراڳ جي نورتي ٿيل جي

ساڙي ساڙي پُترِي آنجُري رُ ڏجُري ٿِي.

دِخِي راڳِي تيارِڳِي لالِچاٿ جنِ ڄاٿ هِي ॥

چَنچَل اَچَل اَمرِ ٻرُھ لالِي رُپِ نِيڄِ.

دُ:تَرُپِ اَمانَدِ سَروَپِ سَماٿ هِي ॥ ۱۶ ॥

ڪوٽ ۱۷- ٻنڌ ڪوڪِي ڪُٽِرِ جا مالِڪ اڳِيانِي ڳِيانِي،

راڳِي ۽ وِٺراڳِي ڄوڻِدا ڄوڻِ نِ زورِ سان،

پُراڻِي ڪَري اڳِيانِي، وِشيونِ ٿوسَ ڄاڻِي،

اُنِي ڪِي مَٿيا ڄاڻِي، ڳيانِوانِ غورِ سان.

اڏِو نِشِي رُوپِي رايو، راتِ نِٻنِ زورِ لڳِي،

ڄوڻِدا ڄوڻِ لائي پيو، بلڪلِ شورِ سان،

”ساڪِي“ سنسارِ رُوپِي، پتليِ مِلينِ ڄاڻِي،

ساڪِي شَدِ پتليِ نِ، لڪيِ ڏسوِ نورِ سان.

دوهرِيءَ- ساڪِي سَنديءَ سونِٺينِ نِي، موهِ اڳِيانِيءَ آهِي،

ساڪِي پتليءَ ڪِي پسي، ڳيانِيءَ ڪِي ٿِي چاهِي.

اڳِيانِي پوليِ ڪَري، مَٿيا ڄاڻِي پاڻِ،

ڳيانِي آندِ اڇلِ خودِ، جيتُنڪيِ پوهرِ سڃاڻِي.

جنمِ رُڙِ جيِ ڪُوهرِ ۾، ٿينِ اڳِيانِي غارِ،

ڳيانِي برهمانندِ ۾، پائِنِ آندِ آٻارِ.

ٿيڪا:- هي شش، ديهه ايماني يعني اڳيانِيءَ جو

ڌار آهي ٻڌي، ۽ ڳيانِيءَ جو ڌار آهي موڪر. جيتُن راجا

جي ننگريءَ لاءِ جهنڊو نيشاني ٿيندو آهي، تيئن

ديهه ايمانيءَ جو جهنڊو آهي راڳِي ۽ ڳيانِيءَ جو جهنڊو

جدا جدا پرکارن جو مچھو آہی، تھکری مہاواکین
 موافق اور کولی بدائجی تون۔ ہی شش، جیو ۴
 ایشور ۱ جیکو اودیا ۴ مایا جو پاک، آہی، تھن
 کی تیاک، کری، آہن ۱ جا پید جی پرتیتی
 آہی تھن کی نورت کر۔ جیو ایشور ۱ جیکو
 چھن پاک آہی تھن کی پید رت جاپ، مطلب
 آہی تہ مہاواکین ۱ ”پاک تیاک لکھا“ دوان
 جیو ایشور ۱ کرے جاپ، اور الین، نک جو اور
 وری چھن، نک ۱ من طرح کولیل آہی۔

ہی شش، چل یعنی لاءوان دہ، وغیرہ تون
 نہ آہن، بلکہ تون چل یعنی ابداسی ہوم آہن۔
 سدسار نہ کل چل یعنی مٹیا آہی۔ جینن آمان
 ۱ لیلغا یا قل مل یعنی کراہی یا گھد روپ
 آہی کو نہ ۴ مٹیا طورئی پرتیت لیں لاء، تھن
 سدسار نہ آہا ۱ آہی کو نہ ۴ مٹیا طورئی پرتیت
 لئی تھو۔

(۴۰۵) موکہ جو ساڈن کیان آہی تھن لاء وری
 نہ میٹین چھد ۱ چیل آہی۔

कवित्त- बंध मोछ गेह देहवान ज्ञानवान जान ।

राग रु विराग दोई ध्वजा फररात है ॥

विषयविषै सत्यभ्रम भ्रम मति वात तात ।

हललात प्रात रात घरी न ठहरात है ॥

جو اُڀديش ڪيو ته جڳت مٿيا ۽ آتما ست آهي .
انهيءَ وويڪ سادن جي مٿ اچڻ سان ٻيا سادن
پاڻيئي اچي ٿا وڃن ، تنهن ڪري سمجھڻ ڪهڙجي
ته پهرين ٻن تڪن ۾ آچار ۽ چٽي * بهرڙنگه سادن جو
اُڀديش ڪيو آهي .

پوءِ * انٽروڊنگن جو ذڪر ٿو ڪري ته ”هي
شش ، ڪيان روپي سوريه کي شروڻ وغيره سادن
سان مٿ ڪر ۽ تهر يعني اولده مٿل اڪيان کي
ناس ڪر“ . [هندي ڪوت ۾] ”تھر“ جو اوت
اونده به آهي ۽ اڪيان به آهي .

اٺي اڪيان اُڀمييه ۽ اولده اُڀمان آهي ، پهرين
”تھر“ شبد اُڀمييه يعني اڪيان جي معنيٰ ٿيڪاري
ٿو ، ۽ ٻيو ”تھر“ لفظ اُڀمان يعني اولده جي لاءِ
ڪر آيل آهي .

دوہا- جاکُٺِ ٻٻا دِٻا دِٻا دِٻا ، سو ٻٻا دِٻا دِٻا دِٻا .

جاکي ٻٻا دِٻا دِٻا دِٻا ، سو ڪهيه ٻٻا دِٻا دِٻا ॥ ۱۶ ॥

دوہا ۱۶- جنهنجي اُڀا ٿي ڪجي ، سو اُڀمييه سڃاڻ .
جنهن سان اُڀا ٿي ٿي سو اُڀمان نه ڄاڻ .

(۴۰۴) [ڪوت جي ٽين ۽ ٽڪ تي ٿيڪا ملندڙ
آهي.] ڪيان جو سروي [ٺاڀر سانڪيه وغيره] ٻن شاسترن

* بهرين نرنگ ۾ سمجھائي ٿي ويئي آهي .

ايش خود آهن ياد، غلامی د ماطھی،
 نچول اچل تونهن، آهن د جلا مان،
 آب رنگ حش کورځ، حکم کی - صاطھی.

تښکاء: کيان جي ساڌنن ڀڄائڻ لاءِ ٿو ڪرو ڇڏي،
 نه هي شش، تون راکه ڏوڏيش، لوڻ ۽ ڪام سڀ
 مار، يعني نه ڪل راجسي ڌامسي ورقيون ٺاس ڪر،
 ڇو ته اهي ورقيون کيان جون وڃي آهن، ۽ انهن جي
 ٺاس ڪرڻ ڌارن کيان ٿيو ٿئي. ڏهندڪري ڊگساو،
 کي انهن جو ٺاس ڪرڻ فرضي آهي کيان جا چيڪي
 هار ساڌن آهن تن وويڪه مڪه آهي، ڇو ته وويڪه
 کان ئي وٺراڳه وغيره ٿين ٿا. ڏهندڪري هيءُ جو وويڪه
 جو آهڊيش آهي سو ڪرو ڪريو، نه هي شش هن
 ”هاروار“ يعني سنسار کي تون وڃي وڃي موڪل ٿو سڌا
 هي چل سمان مڻيا ڪري ڄاڻ، ان چوڻ مان اهو به
 سڏ ٿيو ته ”آهار وار“ يعني آتما کي سچ ڪري ڄاڻ.

چيئن باز يڪو جي ڪيل ٿسدي بي هت کي
 ڇڏ نه ٿي هت، هيءُ آب جي وڻ کان وٺي ڪل
 نه ٿي سڄو سو باز يڪو جو بنال آهي ۽ مڻيا آهي،
 نه باز يڪو خود کي مڻيا ٿيو ڇوي ٿو ست ئي ٿو
 نه ٿي هت، چيئن چڪت کي مڻيا چوڻ سان آتما
 نه ٿي هت، چيئن چڪت کي مڻيا چوڻ سان آتما
 نه ٿي هت، چيئن چڪت کي مڻيا چوڻ سان آتما
 نه ٿي هت، چيئن چڪت کي مڻيا چوڻ سان آتما

ڪوت ۱۴- غلامي کي ٿڙي ڪڍ، پاڻ کي سڃاڻي ڏس،
 آهين شذ بساڪي برعمر، جڳت کي پرڪاشين نون؛
 بنههجي اڳيان ڪري، جڳت کي لونهين (چين،
 سين کي ناس ڪرين، پاڻ اُبناسي نون؛
 ڪوڙو پرهنج ڏسي، دل ۾ نه ڏکي ٿي،
 ديون جو ديو آهين، سڀ سڪ راسي نون؛
 مايا ڪري جيو ايش، جڳت او او ۾ پاسي،
 نورتيءَ ۾ لائڪ ڪوڙو؛ قاسيءَ نه قاسين اون.
 (۴۰۳) گيان جا ساڌن-

کڻي- راگجارِ لوبهارِ دھپمارِ مارِوارِ ।
 وارِوارِ مڙگارِ پارِوارِ پھريه ॥
 ڄاڻمانو آڻان تھ تھ تاري ھاڱتياڱ ۱
 ڄيڻ سڄي ھڊ ھڊ ھڊن ھو لھريه ॥
 ھڊکو ھيچار سار آڻڪو سڻار يار ۱
 ٿاري ڏاسپاس آس ڀسڪي نه ڏھريه ॥
 نيشل تھ ڇل نه اڇل ڇل ڏل ڇل ۱
 نھ نيل تھ مھ تھ تھ نه ھيھريه ॥ ۱۲ ॥

ڪوت ۱۵- ڍاڳ دوش لوڀ مار، ڪام واڻا وسار،
 سڄوئي سنسار رڃ، ڄل جيان ڄاڻجي؛
 گيان روپي سڄ ساڻ، اوندهه اڳيان ٿار،
 پاڳ تياڳ، لکڻا سان، ايڪتا کي آڻجي؛
 ويد جي ويچار ساڻ، پاڻ کي سنڀار يار،

پکي جي پکن والگر مند کيان به ناسر ٿي ويندو.
وري جيئن وڌي پکي جي آني سان جو [آرو ڪندي]
سهند ٿئي ٿو ته وڌي پکي جي پکن کي ڪو نقصان ڪونه ٿو
رسي، تيئن ڪرم اپاسدا مان دري ٻوڏ جي هاڃي ٿيڻي نه
آهي، نه وري وڌي پکي والگر دري ٻوڏ کي ڪرم
اپاسدا جو ڪو اُهيو ڪا (ضرورت) آهي.

ائين ٽئين سوال جو جواب اچي ويو ته کيائوان
کي موڪر سانگي ذري مقرر به ڪو ڪرڻو نه آهي.
(۴۰۰) اهو جيڪو آچار به شش کي جواب ڏنو
سو سچ ٻچ ويد اوسار آهي تنهن تي هيءَ دعوو
ٿو اچي.

دوها- सिष्य कथो जो तोहि मैं, सर्व वेदको सार ।

लहै ताहि अनयासही, संसृति नसै अपार ॥११॥

دوها ۱۱- شش سمجھائي مون ڇڏيو، توکي ويدن سار،
هن مشڪل مڪتي لهين، سَتَ نرين سنسار.

ٽيڪا:- هي شش، مون جيڪي توکي چيو سو
اڻيئي ڪل ويدن جو سار، ته اهو ڄاڻي پنهنجو ڪيد
(دک يا مونجهه) ۽ پنهنجو سنسار يعني جهڙ جهڙ جي
ڀاؤ نا مٽائين.

(۴۰۱) پاشا جي نظم جو قاعدو-

پاشا ۾ چند ڏاهل لاءِ وڌي مقرر جي جاءِ تي ننڍي،
ننڍي به جاءِ وڌي ڪرڻ روا آهي، تنهنڪانسواءِ پاشا

روپ ٿو ڪري .

(۳۹۹) آياس هاتر ڪرم آياسدا به مند ٻوڌ جا

وروڌي آهن .

مند ٻوڌ لاءِ تر خود آياس روپ ڪرم ۽ آياسدا به
وروڌي آهن . چو ته مند ٻوڌ آهي سدسي ڪاٿو جنهن
جي الهه ڪرڻ ۾ وقتي اهو سدسو آئي نه ”آئما اسنگ
آهي الائي نه“ ته ان پوئس ڪي ادوئي وري وري
چمتن مٿس ڪهو جي نه ”آئما اسنگ آهي، مون لاءِ ڏرو
به ڪرڻو نه آهي“ ٽڏهين اڏجو سدسو دور ٿي وڃي ٿو
۽ او دري ٻوڌ وارو ٿئي ٿو . مگر جي مند ٻوڌ وارو ڪرم
اياسدا ڪندو نه اڏجو اهو مند ٻوڌ به دور ٿي ويندو ۽
او آئي لشجي ۾ اٽڪندو ته ”مان ڪرڻا ٻوڪيا
آهيان.“ تڏهين ڪوي مند ٻوڌ انهن ٿيڻ کان اڳ سو
ڪرم اياسدا ڪجن مگر مند ٻوڌ ٿيڻ کان پوءِ نه
ڪجن، نه ته انهن ٿيل ٻوڌ به ڏاس ٿي ويندو .
دوشڌانت:- جيئن هڪي پنهنجي آئي تي آرو نيسين
ڪري ٿو، جيسين اندر پهچي ۾ پڪ نه آيا آهن، جيڪڏهن
هڪن جي . انهن ٿيڻ کانپوءِ به آئي تي آرو ڪندو رهندو
ته آئي جي اندر پهچي جا پڪ آئي واري حل ۾ ڪرمي
سب ڪري ويندا، تيئن ڪي انهن ٿيڻ کان اڳ نه
ڪرم اياسدا جو سڃاڻ ٿي سگهي ٿو مگر ڪي انهن
ٿي کان پوءِ نه . جيڪڏهن پوءِ به ڪندو نه پهچي

جي آسري آهي ۽ آتما هر نه و هندوار جو سهنت آهي، نه ديه،
وغيره جو سهنت آهي. ” و دوان جو انهيءَ ٻڌيءَ سان
سمورو و هندوار ڪري ٿو ته ان لاءِ خود پرورتي به نورتي
چڻجي ٿي.

(۳۹۸) آپاس ماهر ڪرم آپاسا دري ٻوڏ جا
وروڌي نه آهن.

سو جيئن پيا و هندوار ڪيان جا وروڌي نه آهن.
تيئن ڪرم آپاسا به ٻين ماهر مڪا منڪن جي ڪرائي
واسطي آتما کي اسنڪ ڄاڻي ۽ ديه، واڪ (زبان)
۽ انهيءَ ڪرڻ جي آسري ڪريا ڄاڻي، جيڪڏهن ڪو
ودوان ڪرم آپاسا ڪري ته انهيءَ حالت ۾ ڪرم
آپاسا ڪيان جا وروڌي نه آهن. ڇو ته وودوان، جنهن
آتما کي اسنڪ ڄاڻو آهي تنهنڪري ڪرنا ڄاڻي جيڪڏهن
ڪو ڪرم آپاسا ڪري ته انلاءِ ڪرم آپاسا ڪهان جو
وروڌي ٿئي ۽ مڪرو وودوان کي اهو دري نشچو آهي ته
آتما اسنڪ آهي ۽ سو انچو نشچو ڪرم آپاسا کان دور
ٿيو ٿئي، تنهن ڪري انجا ڪرم آپاسا رکڻو آپاس
روپ آهن ۽ سندس دري ڪيان جا وروڌي نٿا ٿين. ائين ئي
جڏڪ آهڪن آپاس روپ ڪرم ڪيا آهن. پاشيه ڪار
جو ڪرم آپاسا کي ڪيان جو وروڌي چيو آهي، سو
انهيءَ منڪ، لاءِ جو آتما ۾ ڪرنا ٻڌيءَ کان ڪرم
آپاسا ٿو ڪري ۽ نه ان لاءِ جو ڪرم آپاسا آپاس

اهڃلعا دواران کيان جي آهتيءَ جا هيٺو آهن، نه
 به کيان جي آهتيءَ بعد جيڪڏهن ڪرم اها سدا
 ڪها نه آهن ٿيل کيان. اٽلو ٿاس ٿي ويندو، تنهن
 ڪري ڪرم اها سدا کيان جا وروڌي آهن ۽ نه
 رڳيڪ. سو هن طرح جو ڪرم ٿئي ٿو ان پيد ٻڌي
 سان نه ”مان ڪرنا آهيان ۽ پڪير وغيره مون لاءِ
 ڪر ٿو، آهن، ۽ سرڪ وغيره پڪير وغيره جا ٿيل
 آهن“، اها سدا ٿئي ٿي ان پيد ٻڌي، سان نه ”مان
 اها ڪ آهيان، ديو اها سڀ آهي.“ اهي ٻنهي قسمن
 جون ٻڌيون، اوس اها کيان واري ٻڌي نه ”سڀ
 ٻهر آهي،“ مٿاڻي ڇڏينديون. لاهيءَ ڪري ڪرم
 اها سدا کيان جا وروڌي محط ڪنهن.

گمانوان جو وهندوار آياس مائو آهي.

گمانوان آتما کي اسڪه چاڻي جو ٻيو، جو ٻيو جن
 وغيره وهندوار يا جنڪ وغيره والڪو راج بالڻ وغيره
 وڌيڪ وهندوار ڪري ٿو، تنهن وهندوار جو کيان وروڌي
 نه آهي ۽ نه اهو وهندوار کيان جو وروڌي آهي. ڇو ته
 جنهن آتم سروب کي کيان دواران اسڪه ڄاڻو ويو
 آهي، تنهن آتما به جيڪڏهن وهندوار ٻڌي ٿي نه
 اهو وهندوار کيان جو وروڌي ٿئي يا الهيءَ وهندوار جو
 کيان وروڌي ٿئي، دوان ته سمورو وهندوار ان
 ٻڌي سان ٿو ڪري نه ”ڪل وهندوار ٻيو وغيره

اُپاسنا ۾ وري نه لڳي. انکي انتهڪرڻ جي شدي ۽ نشچلتا وارو ٿيل جو هونئن ڪرم اُپاسنا کان ملي، سو شروطن کان ئي ملندو. شروطن تي آورقيءَ کان انتهڪرڻ جا دوش هور ٿي وڃن ٿي هن جنم ۾، يا ٻئي جنم ۾، نه ته ٻي ٻرهم لوڪ ۾ انکي ڪيان ٿيڻ جو آهي. آورقي يعني وري وري.

شروطن کي ٿيڻا ٿي، جو ڪرم اُپاسنا ۾ ٻرورت ٿئي ٿو جنهن کي چون آروڙ پٽ (ڪريل سوار).

انهيءَ ريت ڄاڻو ويو ته (۱) ڪيانوان ۽ اُٿر

جڳياسو، جو ڪرم اُپاسنا ۾ اڌڪار نه آهي، (۲) مند جڳياسو، جيڪو ويدانت شروطن ۾ ٻرورت ٿيو

آهي انجو به ڪرم اُپاسنا ۾ اڌڪار نه آهي، (۳)

جنهن کي ڪيان جي اڃا ٻجي ٻر ڀوڪ ۾ ٻڌي

اڌڪيل اٿس جنهن ڪري شروطن ۾ نه لڳي، ته

اهڙي مند جڳياسو لاءِ نڪام ڪرم ۽ اُپاسنا جو ٻڪ

آهن، (۴) جنهن کي آهستي ڀوڪن ٿي ڇڪ ۽

ڪيان جي سک نه آهي، اهڙي ٻاهر هڪي ڀرڻ لاءِ

نڪام ڪرم ۾ به اڌڪار آهي. اهڙي ٻرڪار ڪيانوان

کي ڪرم اُپاسنا ۾ اڌڪار نه آهي، ڪرم اُپاسنا

جو ڪيان وروڌي آهي.

(۳۹۷) ڪرم اُپاسنا مند ٻوڏ جا وروڌي آهن.

ڪرم اُپاسنا به جيعو ٿيڪ انتهڪرڻ جي شدي ۽

وڌوان لاءِ ته مدن، ندياسن ۾ ڪرڻو پڻ نه آهن.
جيڪي وڌوان، جيون مڪمل ۽ جي آندو واسطي مدن
۽ ندياسن ۾ لڳل آهن سي رڳو پنهنجي اڃا ڪري ۽ نه
ڪرڻو سمجهي. ڪرڻو آهي ڪريا کي چيو جا انهن
معي ڪجي ته ”مان ويد جي آڳاٽا موانق نه ڪندس
نہ مولڪي جدم مڙي روڻي سهار ڀوڳڻو ڀوندو.“ مگر
وڌوان جي ڏيک ۾ نه جدم وغيره رهڻي لڳو، تنهنڪري
وڌوان جيڪڏهن پنهنجي اڃا ڪري مدن ۽ ندياسن
ڪري ته اهو ڪرڻو نه آهي.

اهي ريت ثابت ٿيو ته ”ڌرم ڀوءِ ٿوري مدد ڀوءِ
واري لاءِ ڪرم اڀاسا ڪرڻو نه آهن.“

(۳۹۶) اتم خواص مند جيڪا سؤءِ لاءِ ٻه شرون

وغیره اڀوگي آهن.

جڏهنڪي ڀوءِ نه ٿيو آهي پر آتما جي چاڙڻ جي نڪي
سڪائڻ ۽ نه ڀڳڻ جي، تنهنجو اللهڪرڻ شت چيو
تنهنڪري اؤ اتم جيڪا سوڻي آهي. انهي کي ڀوءِ
واسطي شروڻ وغيره ڪرڻو آهن، ۽ نه ڪرم اڀاسا.
ڇو ته ڪرم اڀاسا جو جيڪو ڦل آهي سو هندي اڳيئي
مٺ آهي.

جيڪو روايتي سڪ سان شروڻ ۾ لڳل آهي
۽ انجو اللهڪرڻ اها ڀڳڻ ۾ اٽڪيل آهي سو آهي
”مند جيڪا سؤءِ“ سو به شروڻ کي تيا کي ڪرم

تنهن کي گهر جي ٿر برهم آڪار ورقيءَ جي * آورقي لاءِ ويدانت اوت جو چننن ڪندو رهي ۽ نه آپاسنا جو ٿر. انٿيڪرڻ جي رڳي نشچلتا کان برهم آندڻ جو شيش روپ سان پاڻ نٿو ٿئي بلڪ برهماڪار ورقيءَ کان ئي ٿئي ٿو، سا برهماڪار ورقي ٿر ويدانت چننن سان ئي ٿئي ٿي ۽ نه آپاسنا سان.

وهان جي حالت ۾ خود انٿيڪرڻ جي چڏچلتا نه ويدانت جي چننن سان هور ٿئي ٿي، تنهنڪري انٿيڪرڻ جي نشچلتا لاءِ به آپاسنا ۾ لڳڻ جي ضرورت نه آهي. انهيءَ ريت ثابت ٿيو ته جنهن کي درج گمان ٿيو آهي تنهن لاءِ ڪرم آپاسنا ۾ پرورتي نٿي گهرجي.

(۳۹۵) درج خواه ادرج گمانيءَ لاءِ آپاسنا بي سود.

وري جنهنکي ”مند ٻوٽ“ آهي تنهن لاءِ به منهن ۽ ندياسن گهرجي، ۽ نه ڪرم آپاسنا. ڇو ته جنهنکي مند ٻوٽ ٿيل آهي سو به اُتر چڱياسو آهي، تنهن اُتر چڱياسو لاءِ منهن ۽ ندياسن جدا ڪو ڪرڻو ڪونهي. اها ڳالهه سوٽرڪار ۽ پاشهرڪار⁺ شارنرڪ ۾ چڱي ريت کولي آهي.

* وري وري هت ڪرڻ. † ڀلو گمان، ادرج گمان. † هن کي برهم سوٽر يا ويدانت سوٽر به چون (ٿو) هن ڪرنت خواه نٽوگيان عرف پنچيڪرڻ جي (پومڪا).

مٿاڻ لاءِ آپاسا جي ضرورت آهي. ڪري ائين
چمچي سر، ڪيائون ڪي انهي ڪرڻ جي چمچيل
سبب وڌيڪ مڪئي ۽ خطرو ڪونه آهي، تڏهن چمچيل انهي ڪرڻ
۾ سڙپ آندو جو پاڻ ۾ ٿيڻو آهي، جنهن ڪري چمچيل
جو جهون مڪئي سان وڌو آهي. تنهن ڪري جهون
مڪئي ۽ خاطر چمچيل نورت ڪرڻ سان ڪي آپاسا جو
ضرور آهي ۽ نه ته اهو ڇوڻ ۾ ٻڏي ڪن ٿو. ڇو ته هرو
ٻوڏ جنهن جي انهي ڪرڻ ۾ ٿيل آهي تنهن ڪري ته سماڻي
ٿوري وڌيڪ (چمچيل) ڪسمان آهن، ۽ انهي ڪري
انهي ڪرڻ جي لڏيل سان ڪي ۽ دهان ڪي ڪو به
شروع ڪرڻ ٻڏي ٿو. مگر دهان جي ٻوڏي ٿوري
ٿوري ٻوڏي وٺي آهي. ٻوڏي ڪم سڀني لاءِ ٿالو
آهي. ڪنهن دهان جي ٻوڏي ڇڪ وڃي ۽ والڪر ٻوڏي
جو هيو آهي، ڪنهن لاءِ شڪ ٻوڏ يا واه ٻوڏي ٿوري
جو هيو آهي. جنهن لاءِ ٻوڏي ٻوڏن جو هيو آهي تنهن
ڪي ٻوڏي وٺي ٻوڏن جي اڃا ٿئي ٿي ۽ هڏي ٻوڏن جي
ساڌن لاءِ ٻوڏن ۾ ڪري ٿو ۽ جنهن جي ٻوڏي ٻوڏن
جي ٿوري ۽ جو هيو آهي تنهن ڪي جهون مڪئي جي اڃا
ٿئي ٿي ۽ ٻوڏن لاءِ ڪلائي (ڪار) ٿئي ٿي.

جهون هڪئي جي آندو لاءِ به آپاسا بي سؤد.
جنهن ڪي جهون مڪئي جي آندو لاءِ اڃا ٿئي،

ٺاس ٿي ويئي، تنهنڪري ورتي ڪيائون هي: آوري
جو وري ڪڇ * اڻيوڪر نه آهي جو ته پرائي: اوديا جو
اڀاو آهي.

جيون مڪئيءَ جي آند واسطي جيڪڏهن ورتي
هي آوري ڪيويل هجي ته وار وار ويدانت جي اوت
جو چئن ڪرڻ ڪري. ويدانت جي اوت کي چئن
ڪرڻ سان ئي وار وار بر آڪار ورتي ٿئي ٿي ته ڪم
اڀاسا سان، ڇو ته انهن ڪرڻ جي شدا: ۽ پنڄاڻا کانسواءِ
بي ڪا به ضرورت ڪم اڀاسا هي ڪيائون نه ڪنر آهي.
ودوان جي انهن ڪرڻ ۾ نه ٻاپ: ۽ پنڄاڻا آيتي ڪنر
راڳه دويش. دوان جو ٻاپ: ۽ پنڄاڻا ٿين ٿا تنهنجو
هيو آهي اوديا. اڏا اوديا ڪيائون ان جي ٺاس ٿي ويئي
آهي، تنهنڪري وديان ۾ ٻاپ: ۽ پنڄاڻا جي اڀاو
سبب ڪم: ۽ اڀاسا جو * اڻيوڪر ڪونهي.
(۳۹۴) ڪيائون جو ٻين ۾ اڀاو.

جيڪڏهن ڪو ائين چوي ته ”راڳه دويش
انهن ڪرڻ جا سڃ ڌرم آهن، ۽ جيستائين انهن ڪرڻ
آهي تيستائين راڳه دويش وغيره ڌرم جو ٺاس نٿو ٿئي،
جنهنڪري ڪيائون جو انهن ڪرڻ ۾ راڳه دويش ڪري
پنڄل ٿئي ٿو، ان سبب ڪيائون ڪي پنڄاڻا

‡ وري وري اڀاس * اڻيوڪر = ٿل، ضرورت.
‡ سپاويڪ.

ميتو ٿي ٿو سگهي، بلڪه * ٿڌي ڪرم جو نشان
 ئي ٻاٻ جو ميتو آهي، تنهن ڪري ڪرم ٿيا ڪرڻ
 کان ٻاٻ ٿڌو ٿئي. (۲) ڪيائون ڪي طرح ٻاٻ
 جو امڪان ڪونهي، ڇو ته پرمات ڪري ٻي ٻاٻ
 ۽ ٽن جي مدار ۾ ڪوڙي ٿي، هتي ڪا به آهي،
 ڊگهو اوديا ۽ انهن جي پوئتي آهي، سا اوديا ۽ مٿيا
 پوئتي ڪيائون وان جي لوت ٿي وئي آهي، تنهن
 ڪري ڪيائون ڪي شپ ڪرم جي ٿيا ڪرڻ کان ته
 ڪو ٻاٻ لکي ٿو سگهي، مگر انڪي اڻپ ڪرم جي
 نشان کان به ٻاٻ لکڻو نه آهي.

(۳۹۳) اتي وڃڻ وٽ سڌاڻت جن ريت سمجهڻ

ڪو به ٿي ڪيائون آهي هن قسم جو هڪ ”مدد“ (۲) لو
 ٻيو ”هر“ (۱) هڪو. مدد ڪيائون آهي سڀني وغيره
 کڻي ۽ ڊوڙ آهي سڀني وغيره کان آڇو. جنهنڪري هر
 ڪيائون آهي تنهنڪري ڊوڙ به ڪوڙي ڪونهي. هڪ
 وار انهن ٿيل جيڪو سڀني وغيره ريت ڪوڙي ٿي
 وڃي، روپ ڪيائون آهي سو اوديا جو ٿاس ڪيو وڃي،
 ۽ ٻيو جيڪو ٻين آهي ڪيائون خود ڪرڻي وڃي ته به ٻلي ريت
 سان ڄاڻل آهي ۽ ڊوڙ پوئتي ٿي ٿي آهي. ڇو ته پوئتي
 جو ڪارڻ آهي اوديا، جا هڪ وار انهن ٿيل ڪيائون کان

* ٿڌ ڪرم = منع ڪيل ڪرم (ٻي ٿڌ ڪرم نه آهي)

وڃڻ واري چڪو آهي. فرض، - آخر.

ڪرم اُڀاسا تيا ڪڍل ڪري ناس ٿي ويندي، تنهن ڪري اُنڇي رکيا لاءِ ڪرم اُڀاسا ڪڍل ڪهرجي؟ سو چوڻ بڻي نه ٿو. ڇو ته: (۱) ڪو وار اُنهن ٿيل جا انهي ڪڍل جي ڀر ۾ آڪار ورتي آهي، تنهن سان اڪيان؟ ڀرائي جي ناس روپي ڪهريل ٿيل اُن وقت ٿي ڇڏي ويو، پوءِ اُن ورتي جي رکيا جو ڪو به ضرور ڪونه آهي. (۲) ڀر ۾ آڪار ورتي جي رکيا ڪرم اُڀاسا کان بڻي به نه ٿي، ڇو ته ڪرم اُڀاسا جي * اُنڇان وقت ڪرم اُڀاسا جي ساهه ڪري، ڇو ٿي ورتي روپ گيان ٿيندو؟ نه ڀر ۾ جو. وري هي به سمجهجي ته هي ورتي ٿيل تي ڀرين ورتي رڻي نه آهي. تنهنڪري جيتوڻيڪ ڪرم اُڀاسا گيان جي اُنهيءَ لاءِ نه ڀر ۾ ٻڌا کان هيٺو آهن ته به اُنهن ٿيل ڀر ۾ آڪار ورتيءَ جا ڪرم اُڀاسا اٿلو وروڻي ٿين ٿا. تنهن ڪري ڪرم اُڀاسا دواران گيان جي رکيا ٿيل جي نه آهي.

(۳۹۲) گيانوان ڀڄ ڀاپ کان هڪٻت آهي.

وري جو اهو چيو ويو ته ”گيانوان کي ڪرم ٿي. تيا ڪ- سان ڀاپ ٿو لڳي“ سو به نه ٿو ٿي. ڇو ته (۱) شپ ڪرم جو نه ڪڍل ڀاپ جو

الھڪڙي جي ڇڏڻ لاءِ يا ايڪا ڪرڻا ٿڌ ڇڪڻا ۽ ٻي ڇا ٿي
 ٻڪهي ٿو. الھڪڙي ڪري آتم ڇڪڻا ۽ وڏوان کي ڪهڙي
 نه ڪرم اڀاسا کي نٿل ڇا ٿي.

(۳۹۱) گمان جي رکيا لاءِ به ڪرم اڀاسا
 ضروري نه آهي

وڏي جو ائين ڇڏو ويو ته ”ڪيئن جي ٻڌڻ
 سانڪي ڪرم اڀاسا ڪڇي، جيئن ڄل مان آڻڻ
 ٿيل وڻ جي ڄل سان ئي رکيا ٿي ٿي، اڌ ته ٻاڻي
 ڪاڏوڻ وڻ ڪي وڃيڻ، جيئن ڪرم اڀاسا مان
 آڻڻ ٿيل گمان جي رکيا به ڪرم اڀاسا سان ٿي ٿي
 نه ته الھڪڙي وڏي ڇڏڻ ۽ ملين ٿي وڃيڻ ۽ پوءِ
 گمان ٺاس ٿي وڃيڻ، تنهنڪري ڪيائون ڪي ڪهڙي
 ته ڪرم اڀاسا به لڳو رهي“ اهو به ڇوڻ ٿيڪ نه آهي. ڇو ته
 آڀاس سٺ اڏا ڇهڻ سٺ جا الھڪڙي جي ”اڀر
 ٻوڏر اسي“، اهڙي وڏي ويدالت جو ڦل روپ
 ڪيئن آهي. عالمي ڪرم اڀاسا بنا جو ٺاس ٿيندو، سو
 نڌن وڏي جو ڪين خود ڇهڻ سڙو ڪيئن جو؟
 [اڌو سوال ان وادي کان ٻڌجي.]

جيڪڏهن ائين ڇڏي ته سڙو ڪيئن نه لٽي
 آهي ۽ الھڪڙي ٺاس يا رکيا ته ٻڻي ٿي ٿي، مگر ويدالت
 جو ڦل جو ٻوڏر وڏا روپ گمان آهي، نڌن جي
 ڪرم اڀاسا وڏوان آهت ٿي آهي ته اها آهت ٿيل وڏي

شاستر نه چو يثو ته ”موکير ڪيول ڪيان سان ست
ٿئي ٿو.“ تنهن ڪري ڪيول ڪيان ٿي موکير جو
هيتو آهي، ۽ نه ٿيئي ڪرم آپاسا ۽ ڪيان.

(۳۹۰) اُٿم جڳياسو ۽ گيانوان لاءِ آپاسا نشتل.

وري ڏسبو ته وٺ وارو ڏاڍل هشتائنت به
ڏيک نه آهي. جيتوڻيڪ پاڻي ڏيڻ وٺ جي اُٺي.
۽ رکيا جو هيتو آهي، ته به وٺ جي ”ٺل“ جي
اُٺي جو هيتو نه آهي. ٺل جو هيتو آهي پاڻي
هوان وٺ جي پشنتا ۽ نه پاڻي ڏيڻ. انهيءَ ريت
ڪرم آپاسا به ڪيان جي اُٺي لاءِ ڪارگر آهن ۽
نه موکير لاءِ. انهيءَ ڪري ڪيان جي اُٺيءَ کان
اڳ، انتهڪرڻ جي شڪر ۽ نهچل ڪرڻ لاءِ
ڪرم آپاسا ڪجي، پر ڪيان ٿيڻ بعد موکير لاءِ
انهن جي ڪهرج نه آهي.

ڪيان جي اُٺيءَ کان اڳ به جيستائين انتهڪرڻ
مل ۽ وڪيپ آهن تيستائين ڪرم آپاسا ڪرڻ
ڪهرجي، پر جنهن جو انتهڪرڻ شڪر ۽ نهچل آهي،
تنهن جڳياسو ڪي پاڻ ڪرم آپاسا ڪي، شروطن وغيره
جو وروقي ڄاڻي ڇڏي ڪهرجي. مل ٺالو آهي پاپ جو،
سو آهي اشي وانشا جو هيتو، جيستائين مل آهي
تيستائين اشي وانشا ٿئي ٿي. ڇڏين اشي وانشا
ڪانهي تڏهن سمجهڻ ڪهرجي ته مل پڪ ڪونهي.

چئجن ٿا ۱ وري رکيو پوڄن سان ئي ترپتي روپ ڦل
 پرتڪر ٿئي ٿو ته ترپتيءَ جو جيتو رکيو پوڄن آهي ۱ نيشن
 ڪيول اڏشان ڪيان کان پرائتيءَ جي نورتي ظاهر
 ٿي سڻ ۱ اچي ٿي ۱ انڪري ڪيول اڏشان جو ڪيان ئي
 پرائتيءَ جي نورتيءَ جو جيتو چيو ۱ نيشن نورتيءَ جو ڪيان سڻ
 پرائتيءَ جي نورتيءَ ۱ پئي ڪنهن جي ضرورت ٿي
 رکي ۱ نيشن هتيءَ پرائتيءَ جي نورتيءَ ۱ ڪرڻ آهاسا
 جي ضرورت ڪانهي ۱ ڇو ته ان پرائتيءَ جو اڏشان ۱
 دولت مڪت آهي ۱ تنهنجو ڪيان ئي ۱ پرائتيءَ
 جي نورتيءَ لاءِ جيتو آهي ۱

(۲۸۹) ڪيان جي ڦل ”موکيه“ کي جو ڪي
 پرڻ سرڪ وانگر ڪنهن خاص لوڪ جي پراپتيءَ
 روپ ادرشت ٿا سمجهن سو ويد واکين جي برخلاف
 آهي ۱ ”ڇو ته ڪيان وان جو پراڻ ڪنهن لوڪ ۱
 ”ڪنهن“ نه ٿو ڪري“ ۱ اهو ويدن ۱ صفا آهي ۱ ڪنهن
 خاص لوڪ جي پراپتيءَ کي موکيه چيو ته پوءِ سرڪ
 وانگر موکيه به انهيءَ لهندو ۱ تنهنڪري خاص لوڪ
 جي پراپتي روپ موکيه نه آهي ۱ پر جيڪي خاص
 لوڪ جي پراپتيءَ کي موکيه مڃن ٿا ۱ تن کي به
 ڪيول ڪيان سان ئي موکيه جي پراپتي مڃڻ
 چڱائي ۱ ڇو ته شاستر جي بتابل اوت ۱ معنيٰ ڦل جي ست
 ڪرڻ لاءِ شاستر [جي ڪنن] پٽاندري انڪه ڪارڪرڻ ڪهرجي ۱

سيتو ۽ جو درشن ٻاپ ٿاس روپ ڦل جو جيتو ٿيندو،
شرقا ۽ نيمر آهڪ کان سواءِ جيتو نه ٿيندو.

(۳۸۸) گيان جو ڦل درشت آهي، نه ادرشت.

مگر برهم و ديا پنهنجي ڦل جي اُڻهتيءَ ڪرڻ لاءِ
ڪرم آپاسنا جي ضرورت ڪانه رکي آهي. اُن ۾ ڪرم
آپاسنا جي ضرورت ڦٽائين پوي، جڏهين برهم و ديا جو
ڦل به سرڪي وغيره وانگر ادرشت ناهي ۽ اُن ڦل
جي پراڻهتيءَ لاءِ شاستر جڏهين ڪرم آپاسنا جي سڃاڻپ
ڄاڻائي ناهي ۽ پوءِ جڏهن سیتو ۽ جو درشتانت به لاڳو
ٿئي. پر برهم و ديا جو ڦل سو ڪم، سرڪي وغيره وانگر
ادرشت نه آهي، بلڪه سو ڪم نه پراڻت آهي ۽ رڳو
پراڻهتيءَ سبب پنڌ پرقيت ٿي رهيو آهي. اُڻهتيءَ پراڻهتيءَ
جي نور تي ئي برهم و ديا جو ڦل آهي. تنهن پراڻهتيءَ جي
نور تي ڪيول برهم و ديا کان گيائين کي پرڻڪيم آهي،
۽ نور تيءَ جي گيان سان سوڀ جي نور تي سڀني کي
پرڻڪيم آهي. اِهيءَ ڪري اڌشان گيان سان پراڻهتيءَ
جي نور تي ”درشت ڦل“ آهي.

درشت ڦل جي اُڻهتي جيتري سامگريءَ سان
پرڻڪه پرقيت ٿئي ٿي، ساڻي سامگري درشت ڦل
جو جيتو چئجي. * ٿريءَ، تنٽو، ویر کان ڪهڙي جي
جي اُڻهتي پرڻڪيم آهي نه اُهي ڪل ڪهڙي جا جيتو

* ٿري = ڪٽي جنهن ڏاڳو وجهي ڦيريو آهي ۽ تنٽو = ڏاڳ
ویر = لڪڻ جيڪي ناهي ۽ ۾ وجهبا آهن.

ٿر پکي، کي پٽي پکي مڪئي سمي جا ٿول آهن،
تندو ٻاٿر وروڙ ڪونهي، ٻيڙ کيان جو تبه ڪرم
آهندا سان وروڙ آهي. [جيئن مٿي ٿيڪاريو سين]
ندين ڪري مڪ ڪال، ر لقا ٻٽن.

(۳۸۷) گيان لاءِ ڪرم آهندا هي گهرج نه آهي.

سيتو جو درشتائت ٻر نه ٿو ٻڏي، جو ٿر سیتو
جو درشن، درشت ٿل جو هيتو نه آهي، ٻر * ادرشت
ٿل جو هيتو آهي. ٻر ٿڪ، جو ٿل نظر آهي ندين کي
درشت ٿل ٿو چمجي، جيئن ٻوڙن کائڻ جو ٿل ٿو پئي
(۵۵) ٻر ٿڪ آهي، ندين ڪري اٽڪي درشت ٿل ٿو
چمجي. ٻاٽي جيڪي ٿل درشت نه آهن، ۴ رڳو
شاستر ٻڌائين ٿا ۴ ٻاٽڪي ٻر ٿڪ. ٻر ٿيت لقا ٿين سي
آهن ”ادرشت ٿل.“ سو سیتو جي درشن جو چيل
ٻاٽ نام، ڪرڻ وارو ٿل ٻر شاستر دوان ٿي ڄاڻو
وڃي ٿو، ندين ڪري جيئن يڪير وغيره ڪرم سرڪ
آه مڪ ادرشت ٿل جا هيتو آهن، جيئن سیتو جو
درشن ٻڌ ادرشت ٿل جو هيتو آهي. جو ادرشت ٿل
جو هيتو آهي تڏهين شاسترون جيڪا سڃاڻي آهي،
ندين سميت ان ٿل جي پراپتي، لاءِ هيتو ٻڏي ٿو، ان
سڃاڻي کان سواءِ هيتو ٿو ٻڏي جو ان لاءِ ڪو پرمات
ڪو نه آهي ندين ڪري شرا ۴ نير آه مڪ سميت

پوش کي بطن ٿا ۽ اُهي ٻئي ڪرم جا ڀيترو آهن.

ديهر کان ٻين ۾ ڪرڻا روپ ڪري آتما جو ڪيان ڪرم جو ڀيترو آهي ۽ اهو ڪرڻا روپ ڪري آتما جو ڪيان ڀرائتي روپ آهي ۽ ڀرائشي وڊوان (گهائيءَ) کي نٿي رهي، تنهن ڪري انکي ڪرم جو اڌڪار ڪونهي. وري ديهر ۾ اڀرو ڪير آتم ٻڌي ڇڏي. ٽڏهين ديهر جا ڌرم ڄاڻي ۽ آشرم ۽ اوسٿا پرڻيت ٿين ۽ سو ديهر ۾ آتم ٻڌي ۾ وڊوان (ڪيائيءَ) کي نٿي رهي، بلڪ ٻيهر روپ ڪري آتما جو اڀرو ڪير ڪيان اٿس، تنهن ڪري ڄاڻي، آشرم ۽ اوسٿا واري ڀرائشي نه ڇڏي سبب وڊوان کي ڪرم جو اڌڪار نه آهي.

اڀاسدا به ٽڏهين ٿي نٿي، ڇڏهين اها ٻڌي رهيئي ته ”مان * اڀاسڪ آهيان ۽ ڏيو اڀاسي آهي.“ اڀريون پاوانائون ته وڊوان جون ٿاس ٿي ويئون آهن بلڪ اڄو نشچو آهي ته ”ديهر آهڪ اُسڪهاٽ ته منهنجا توڙي ڏيو جا سڀني وانگر ڪاپت آهن ۽ ڇيئن ته هڪ آهي.“ تنهن ڪري ڇڏو ته ڪيان جو اڀاسنا سان پاڻ ورو آهي.

(۳۸۶) وري پکيءَ جو درشتانت ۾ ٿيو بڻي، جو

* اڀاسنا = ٻوڇا ۽ اڀاسڪ = ٻوڇا ڪندڙ ۽ اڀاسي = جنهن جي ٻوڇا ٿئي. † من اندرين وغيره جو هجڻو.

پرش کي بطن ٿا ۽ اُهي ٻئي ڪرم جا هيٺو آهن .
 ڏيهر کان ٻين ۾ ڪرڻا روپ ڪري آتما جو ڪيان
 ڪرم جو هيٺو آهي ۽ اهو ڪرڻا روپ ڪري آتما جو
 ڪيان ڀرائي روپ آهي ۽ ڀرائي وڊوان (گهائيءَ) کي
 ٺٽي رهي، تنهن ڪري انکي ڪرم جو اڌڪار ڪونهي .
 وري ڏيهر ۾ اڀرو ڪير آتم ٻڌي ڇڏي . ٿڌهين ڏيهر
 جا ڌرم ڄاڻي ۽ آشرم ۽ اوسٿا پرڻيت ٿين ۽ سو ڏيهر ۾
 آتم ٻڌي ۾ وڊوان (گهائيءَ) کي ٺٽي رهي، بلڪ ڀرڻ
 روپ ڪري آتما جو اڀرو ڪير ڪيان اٿس، تنهن
 ڪري ڄاڻي، آشرم ۽ اوسٿا واري ڀرائي نه ڇڻ سبب
 وڊوان کي ڪرم جو اڌڪار نه آهي .

اڀاسدا به ٿڌهين ٿي ٺٽي، ڇڏهين ادا ٻڌي
 رهيئي ته ”مان * اڀاسڪ آهيان ۽ ڏيو اڀاسي آهي“
 اڀيون پاوانئون ته وڊوان جون ناس ٿي ويون
 آهن بلڪ انجو نشچو آهي ته ”ڏيهر آڌڪ سنگهاٽ
 ته مڏهڻجا توڙي ڏيو جا سڀني وانگر ڪاپت
 آهن ۽ چيئن ته هڪ آهي.“ تنهن ڪري چٽو ته
 ڪيان جو اڀاسدا سان پاڻ ورو آهي .

(۳۸۶) وري پکيءَ جو درشتانت ۾ ٿيو بڻي، ڇو

* اڀاسدا = ڀوجا ۽ اڀاسڪ = ڀوجا ڪندڙ ۽ اڀاسي = جنهن

ڀوجا ٿئي . ۱ من اندرين وغيره جو مڃو ٿو .

انهي ۽ کي ڏٺون * سهڻيچي واه.

(۳۸۴) سهڻيچي واه جو ڪنڊون .

ويڊالٽ سڌالعي ٿو ٽنهنجي جواب ڏئي ته اهو
ڇوڻ به ليڪ ڪين آهي . ڇو ته ته ”جيڪو آئما کي
ڏهر کان پن ٺهو ڄاڻي ، ٽنهنڪان ڪرم ٿيڻو نه آهي“
انهي جو سبب اهو آهي جو ڪرم ڪجن ٿا جڏهنائون
يعني پراڻوڪ جي پوکيل لاءِ ؛ ڏهر کي نه مڙڻ تي
سازيو ڇڏين ، جنهن ڪري ڏهر کي جڏهنائون جا پوک
بطن ٿي ڪين ٿا . ٽنهنڪري ڪرم جو ڇڏو آهي اهو
ڪيان ، نه آئما سڀو کان پن آهي ؛ سو به ٽنهن
ڇڏين آئما کي ڪرڻا پوکيا روپ مڃجي . ”مان
پڇ پاپ جو ڪرڻا آهيان ؛ پڇ پاپ جو ڦل مولڪي
ٿيندو“ اهو ڏهن کي ڪيان آهي سوئي ڪرم ڪندو .
پر ڪيان وان کي آئما لاءِ اهو ڪيان ڪونهي ، پاڪ
ويڊالٽ واکيه دوان مڃو لشڪو ٿيل آهي ته
”آئما پڇ پاپ ؛ سڪا هڪ کان رمت اسڪا پوءِ

ه هي ورتي ڪار پرڏان آچاره جو منڊ آهي . هيءُ
به هڪڙو ويڊالٽ جو منڊ آهي پر شڪر آچاره جي
منڊ اوسار نه آهي . ورتي ڪار جو سڌالٽ آهي ته
جيڪب جو ڪارڻ مايا منڊ آهي . شڪر آچاره جو ڪڻ
آهي ته مايا اروجنيه منڊ آهي ، اهو مکيه پند آهي .
سڃي معنيٰ ڪار يا گڏ .

الهيءَ ۽ ۽ سڃو ۽ جو پوئڪير ڪيان، شوقا ۽ نير جي
 ڪهوج وڪي ٿو، ڦيٽن ٻرهر ڪيان ۽ موڪ ۽ پ ٿي
 هي الهيءَ ۽ ڪرم اڀاسا جي ڪهوج وڪيٿو. جن ڪيول
 ڪيان - ان موڪير کي قبوليو آهي خود تن ۽ ڪيان جا
 ميعو، ڪرم، اڀاسا مڃيا آهن. شد ۽ ٺهڃل انهيڪڙ
 ۽ ٺي ڪيان ٿو ٿئي، سو انهيڪڙ ۽ شپ ڪرم سان
 شد ٿئي ٿو ۽ اڀاسا سان ٺهڃل ٿئي ٿو. انهيءَ ريت
 انهيڪڙ جي شديءَ ۽ ٺهڃلعا دواڙن ڪرم اڀاسا ڪيان
 جا ميعو ڇڏل آهن.

(۴۸۳) جيئن ڪيان جا ميعو ڪرم اڀاسا قبوليل
 آهن، تهن ڪيان جي ٿل موڪير ۽ ۽ ۽ اهيئي موعو
 قبوليل جو ڪا آهن. درشتنت (۱) - ٻاڻي ٿيڻ وڻ
 جي اهيئيءَ جو ۽ ميعو آهي ۽ وڻ جي ”ٿل“ جي
 اهيئيءَ جو ۽ ميعو آهي، جيڪڏهن ڪي جهنگل
 جا وڻ ٻاڻي ۽ ٿيڻ بنا ۽ ٿل ٿيڻ ٿا ۽ اهي ۽ ٻاڻ
 وڪڻ ڪهوجي ۽ انهن جي ٻار جو ٻاڻي ٻاڻي ۽ سڀن سڀن
 آهي، تنهن ڪري ٿل ٿيڻ ٿا، ساڳيءَ طرح ڪرم
 اڀاسا ڪيان جي اهيئيءَ جا ۽ ميعو آهن ۽ ڪيان
 جي ٿل موڪير جا به اهيئي ميعو آهن. انهيءَ طرح
 ٿيڻي ڪرم اڀاسا ۽ ڪيان موڪير جا ميعو آهن،
 تنهن ڪري ڪوٺڙان کي ۽ ڇڪڻي ۽ ڪرم ڪري.

اڀاسدا ٻر مانسڪ (من جو) ڪرم آهي ۽ ٺنهدڪري
انڇو اليڪه ڪنڊن ڪونه ڪيو ويو. ائين ڪيول ڪرم
يا اڀاسدا موڪير جو هيتو نه آهي، بلڪ ڪيول ڪيان ئي
موڪير جو هيتو آهي.

(۳۸۰) سَم سَدُو چَتهِ واد جو ڪٿن.

ڪي وري چون ٿا ته ڪيان موڪير جو هيتو
تڏهين ٿئي ٿو، جڏهين ڪرم ۽ اڀاسدا سميت آهي،
۽ اُهي ٽنهن لاءِ هيٺيون يڪٿيون ۽ درشتانت ٿين ٿا :-
درشتانت (۱) :- جيئن آڪاش ۾ پکي ڊڪ پکي سان
ٺٽو اڏامي سگهي، بلڪ ٻنهي پکن جي گهرج رهيس
ٿي، تيئن موڪير روپي لوڪ ۾ ڊڪ ڪيان روپي ٿي
سان اڏاميل ٺٽو ٿي سگهي ۽ ٻيو پکي جو آهي اڀاسدا
سميت ڪرم، ٺنهدڪري ٻر گهرج رهي ٿي ۽ اڀاسدا ڪي
ڪرم سان ڪڏي ٿو، ڇو ته اڀاسدا ٻر من جو ڪرم آهي.
(۳۸۱) درشتانت (۲) :- * سِيَتُو (ٻل) جي درشن

سان ٻاپ ناس ٿئي ٿو ۽ اهو سِيَتُو جو درشن پرنڪر
روپ ڪيان آهي، پر شوقا پڳتيءَ سميت ۽ ڪمن وغيره
نيم جي گهرج ڌاري ٿيو، ۽ شوقا وغيره رهي ڪي
سِيَتُو جي درشن جو ٿل ٺٽو ملي، جيئن ٿل جي

* سري رامچندر جي ٻڌل راءِيشور واريءَ ٻل جو ذڪر

آهي. † هلي وڃڻ.

(۲) اللهڪرڻ جي پاپ روپ مل جي نورتيءَ جو
 ڪرم سان اڀيوڪس ڇنڇڻي ته اهو سچ آهي ۽ اوست
 شي اللهڪرڻ واري ممڪشود جو ويچار هلي رهيو آهي ۽
 الاهي اللهڪرڻ ۾ پاپ آهي ئي ڪونه ته هڪڙي ڪرم
 سان پاپ روپي مل جي نورتي روپي سندسڪار جو
 ممڪشود ڪي اڀيوڪس ڪونهي. (۳) وري جي اڳيان
 ڪي مل ڇنڇڻي، ته اهو قبول ڪيو ته اڳيان آتما ۾ ته
 آهي، ۽ الاهي نورتي ڪرم سان نه ٽپي آهي، ڇو ته
 اڳيان جو وروقي آهي گمان ۽ نه ڪرم، ته هڪڙي
 ممڪشود ڪي مل جي نورتيءَ روپ سندسڪار جو پاپ ڪرم
 سان اڀيوڪس نه بڻيو (۲) جيئن ڪهڙي ڪي ڪن ۾
 پوڙڻ روپ ڪرم مان نيري وڌڪ جي آهستي روپ
 سندسڪار جو اڀيوڪس ٿئي ٿو تنهن ممڪشود ڪي ڪرڻ جي الاهي
 روپ سندسڪار جو ڪرم سان اڀيوڪس ٿيو بڻي. ڇو ته
 اتي ڪرڻ قبول ڪرڻ پوندو آتما لاءِ، سو آتما نه ٿو ڪرڻ
 آهي، جنهن ۾ ڪرڻ جي آهستي بڻي ٿئي. ته هڪڙي ممڪشود
 لاءِ ”ڪرڻ آهستي“ روپ سندسڪار ۾ ڪرم جو اڀيوڪس
 ٿيو بڻي

نوٽ:- هن ساري هر ڪرڻ ۾ اڀيوڪس جو اوت
 ٿي سمجهڻ گهرجي. ڪرم جا پنجڻي ٿي آهي آهن ۽ نه
 ٻيا، سي پنجن نمونن جا ڪرم جا ٿي ممڪشود ڪي ٿي
 ٿين، تنهن ڪري ڪرم ٿي ممڪشود اڳيان جي ساڌن
 شروطن وغيره ۾ پوراءِ ٿئي ٿو.

ما ۾ ته هٽ آهيتي ڪونه، تنهنڪري موڪل جي پراپتي
 واپ ڪرم جو اهو ڪم به ممڪن ٿيڻ لاءِ ٿيڻو پوي.
 ٻيٽن ان جو ”ڪار“ ۽ ٻاچڪ کي ٻاچڪ
 واپ ڪرم جو اهو ڪم آهي، ٻيٽن ممڪن ٿيڻ ڪري ڪرم
 سان وڪار واپ اهو ڪم به ڪمبل نه آهي، ڇو ته
 ٿيڻ لاءِ ڪوبه وڪار ٿيڻو پوي. باقي جي
 ٽين قبولجي ته آتما اول ٻڌڻ ۾ آهي، پوءِ
 اهو ڪم ٿيڻ تي اهو ٻڌڻ وارو واپ ٿيڻو پوي
 ٿيڻو ٿئي ته پوءِ ان لاءِ ڪرم جي وڪار واپ اهو ڪم
 جو ضرور ڪمجي. پر آتما ۾ پيو واپ پراپت ڪرڻ
 قبول ٿيڻ نه آهي، تنهنڪري ممڪن ٿيڻ لاءِ وڪار واپ
 اهو ڪم به ٿيڻو پوي.

وري جو ڪهڙي جي ڌڻ واپ ڪرم سان
 مٿل نورتي واپ ”سڪار“ ٿئي ٿو، تنهنجو پٽ
 ممڪن ٿيڻ ڪري احتجاج ڪونهي، ڇو ته
 (۱) ٻئي ڪنهن پدارت جي مل ڌڻو ٿيڻو ته آتما جو
 ڪي ڪرڻي ڪانهي، مل ڌڻو ٿيڻو ته آتما جو
 سو آتما ته نه ٿيڻو آهي، ان ۾ مل آهيتي ڪونه،
 جنهنڪري مل جي نورتي واپ سڪار ٿيڻو ٿيڻو.

* ان جي ٻڪل صورت آهي ان جو ”ڪار“ ۽ ”ٻاچڪ“
 آهي رسو ٿيڻ جو ”ٻاچڪ“ يعني ان جي پڇاڻ جو ڪرم ٿيڻو
 ڪري ۽ ٻڪل ان روپي وڪار جو ڦل حاصل ٿيڻو ڪري.

سريشور آچاري (ٽشڪرم سڌي) وڃڻ شروطن جو
ڦل ٿيڻ لڳو. اهو ڦل جي لڳو ۽ ٿيڻ پراڻي
آندو جو پراڻي ڇيو آهي. اهو ڦل ڪري موڪل لاءِ
موڪل جي آڻي روپ ڪم جو آيو ڪه نه آهي.

(۳۷۹) جيئن ڏنڊي مڻ روپ ڪم سان ڪهت
لاءِ ”ناس روپ“ آيو ڪه ”ٿي ڏو، ٿيڻ ممڪن لاءِ
ڪم مان ڪنهن به ڀدارت جي ناس لاءِ آيو ڪه ٿيڻ
نه آهي، ڇو جو ممڪن ڪي ٿي ڪنهن به ڀدارت جي
ناس جي اڃا ٿي رهڻ، باقي ڀڄڻ جو ناس ئي ڇوڻ
۽ ايندو، سو ڀڄڻ نه آندا ۽ حقيقت ڪري آهي ڪو،
ڊگڙو آهي مڻيا پرتي ٿي رهڻ آهي، ٿيڻ مڻيا
پرتي ۽ جو ناس ڪنهن ڪم دوان لڳڻ جو نه آهي،
بلڪه ڊگڙو آندا جي ڀدارت (جيون ڇوڻيون) ڪي ان سان
ٿي انجو ناس لڳڻ جو آهي، ٿيڻ ڪري ممڪن ڪي ڀدارت
جو ناس روپ آيو ڪه به ڪم سان ٿي ٿي.

وري جيئن ڀڄڻ شروطن سان ڪنهن ڦل جي
”پراڻي“ ٿي ٿي ٿيڻ موڪل جي پراڻي روپ آيو ڪه
ڪم سان ٿي ٿي، ڇو نه جيڪو آزمائش ممڪن آهي
ٿيڻ لاءِ موڪل جي پراڻي ڇوڻ ٿي ٿي. ٿيڻ ڪي ڀڄڻ
ڪي ٿيڻ لاءِ ٿي موڪل جي پراڻي ڇوڻي سڳي ٿي، پر

۽ هڪ آيو ڪه جي معنيٰ ڦل وٺڻ ڪه ڇو.

لال جي ڪرم کان ڪلال کي ”گهٽ جي
ٿئي“ جو اُڀيو ڪا (ڦل) ٿئي ٿو، ايئن ممڪنشو
ڪرم سان موڪر جي اُڻي ٿي روپ اُڀيو ڪا
رڻ نه آهي، ڇو ته ”موڪر“ آهي انڌ جي نور تي
پرماند جي پراڻي. انڌ جي نور تي ته آتما
هميشه موجود آهي، جيئن نور تي ر سڀ جي نور تي
هميشه سڏ آهي؛ آتما پرماند سڀ آهي جنهن
پرماند جي پراڻي به اُن ۾ هميشه موجود آهي،
جنهن ڪري سڀا سڏ جو موڪر آهي، تنهن جي
ڪرم سان اُڻي ٿي ٿئي. جنهن وسٽو جي اڳ
سڏي نه اچي اُڻجو ڪرم سان اُڻي ٿي ٿو پر
سڏ يعني موجود وسٽو جي اُڻي ٿي نه آهي.

(۳۷۸) دوڪر ۾ ڪرم جو اُڻيو ڪر گهريل نه آهي.

ويدانت شروطن ۾ موڪر جي اُڻي ٿي جو ڪارڻ
نه چيل آهي، بلڪ چيل آهي ته ”آتما نت مڪت
آهي؛ اُن لاءِ ذرو به ڪرتوبه ڪونهي“، اها ڳالهه
چاڻڻ لاءِ شروطن جي ضرورت آهي، سو چاڻي، ڪرتوبه
جي پراڻي دور ٿئي ٿي. وري ويدانت شروطن بعد
به جنهن کي ڪرتوبه پرڻيت ٿئي ٿو تنهن کي به
سمجهڻ گهرجي ته اڃا ته جي چاڻ نه ٿي آهي. اُن
سبب ڏيو ڪرو (يعني شري شڪر آچاره جي شين

۱۳۱۶) دستور و آئینها بدستور و چا بدستور و آئینها

۱۲. دوسروں کے لئے دعا
 ۱۳. دوسروں کے لئے دعا

[illegible][illegible]

آدمی کے لئے جو قتل کے لئے آمادہ ہو وہ گنہگار ہے۔

میں نے اس کو دیکھا ہے کہ وہ اپنے آپ کو دیکھتا ہے۔

[illegible][illegible]

موجودہ [۱] و [۲] کے لئے [۳] [۴] [۵] [۶] [۷] [۸] [۹] [۱۰] [۱۱] [۱۲] [۱۳] [۱۴] [۱۵] [۱۶] [۱۷] [۱۸] [۱۹] [۲۰] [۲۱] [۲۲] [۲۳] [۲۴] [۲۵] [۲۶] [۲۷] [۲۸] [۲۹] [۳۰] [۳۱] [۳۲] [۳۳] [۳۴] [۳۵] [۳۶] [۳۷] [۳۸] [۳۹] [۴۰] [۴۱] [۴۲] [۴۳] [۴۴] [۴۵] [۴۶] [۴۷] [۴۸] [۴۹] [۵۰] [۵۱] [۵۲] [۵۳] [۵۴] [۵۵] [۵۶] [۵۷] [۵۸] [۵۹] [۶۰] [۶۱] [۶۲] [۶۳] [۶۴] [۶۵] [۶۶] [۶۷] [۶۸] [۶۹] [۷۰] [۷۱] [۷۲] [۷۳] [۷۴] [۷۵] [۷۶] [۷۷] [۷۸] [۷۹] [۸۰] [۸۱] [۸۲] [۸۳] [۸۴] [۸۵] [۸۶] [۸۷] [۸۸] [۸۹] [۹۰] [۹۱] [۹۲] [۹۳] [۹۴] [۹۵] [۹۶] [۹۷] [۹۸] [۹۹] [۱۰۰] [۱۰۱] [۱۰۲] [۱۰۳] [۱۰۴] [۱۰۵] [۱۰۶] [۱۰۷] [۱۰۸] [۱۰۹] [۱۱۰] [۱۱۱] [۱۱۲] [۱۱۳] [۱۱۴] [۱۱۵] [۱۱۶] [۱۱۷] [۱۱۸] [۱۱۹] [۱۲۰] [۱۲۱] [۱۲۲] [۱۲۳] [۱۲۴] [۱۲۵] [۱۲۶] [۱۲۷] [۱۲۸] [۱۲۹] [۱۳۰] [۱۳۱] [۱۳۲] [۱۳۳] [۱۳۴] [۱۳۵] [۱۳۶] [۱۳۷] [۱۳۸] [۱۳۹] [۱۴۰] [۱۴۱] [۱۴۲] [۱۴۳] [۱۴۴] [۱۴۵] [۱۴۶] [۱۴۷] [۱۴۸] [۱۴۹] [۱۵۰] [۱۵۱] [۱۵۲] [۱۵۳] [۱۵۴] [۱۵۵] [۱۵۶] [۱۵۷] [۱۵۸] [۱۵۹] [۱۶۰] [۱۶۱] [۱۶۲] [۱۶۳] [۱۶۴] [۱۶۵] [۱۶۶] [۱۶۷] [۱۶۸] [۱۶۹] [۱۷۰] [۱۷۱] [۱۷۲] [۱۷۳] [۱۷۴] [۱۷۵] [۱۷۶] [۱۷۷] [۱۷۸] [۱۷۹] [۱۸۰] [۱۸۱] [۱۸۲] [۱۸۳] [۱۸۴] [۱۸۵] [۱۸۶] [۱۸۷] [۱۸۸] [۱۸۹] [۱۹۰] [۱۹۱] [۱۹۲] [۱۹۳] [۱۹۴] [۱۹۵] [۱۹۶] [۱۹۷] [۱۹۸] [۱۹۹] [۲۰۰] [۲۰۱] [۲۰۲] [۲۰۳] [۲۰۴] [۲۰۵] [۲۰۶] [۲۰۷] [۲۰۸] [۲۰۹] [۲۱۰] [۲۱۱] [۲۱۲] [۲۱۳] [۲۱۴] [۲۱۵] [۲۱۶] [۲۱۷] [۲۱۸] [۲۱۹] [۲۲۰] [۲۲۱] [۲۲۲] [۲۲۳] [۲۲۴] [۲۲۵] [۲۲۶] [۲۲۷] [۲۲۸] [۲۲۹] [۲۳۰] [۲۳۱] [۲۳۲] [۲۳۳] [۲۳۴] [۲۳۵] [۲۳۶] [۲۳۷] [۲۳۸] [۲۳۹] [۲۴۰] [۲۴۱] [۲۴۲] [۲۴۳] [۲۴۴] [۲۴۵] [۲۴۶] [۲۴۷] [۲۴۸] [۲۴۹] [۲۵۰] [۲۵۱] [۲۵۲] [۲۵۳] [۲۵۴] [۲۵۵] [۲۵۶] [۲۵۷] [۲۵۸] [۲۵۹] [۲۶۰] [۲۶۱] [۲۶۲] [۲۶۳] [۲۶۴] [۲۶۵] [۲۶۶] [۲۶۷] [۲۶۸] [۲۶۹] [۲۷۰] [۲۷۱] [۲۷۲] [۲۷۳] [۲۷۴] [۲۷۵] [۲۷۶] [۲۷۷] [۲۷۸] [۲۷۹] [۲۸۰] [۲۸۱] [۲۸۲] [۲۸۳] [۲۸۴] [۲۸۵] [۲۸۶] [۲۸۷] [۲۸۸] [۲۸۹] [۲۹۰] [۲۹۱] [۲۹۲] [۲۹۳] [۲۹۴] [۲۹۵] [۲۹۶] [۲۹۷] [۲۹۸] [۲۹۹] [۳۰۰] [۳۰۱] [۳۰۲] [۳۰۳] [۳۰۴] [۳۰۵] [۳۰۶] [۳۰۷] [۳۰۸] [۳۰۹] [۳۱۰] [۳۱۱] [۳۱۲] [۳۱۳] [۳۱۴] [۳۱۵] [۳۱۶] [۳۱۷] [۳۱۸] [۳۱۹] [۳۲۰] [۳۲۱] [۳۲۲] [۳۲۳] [۳۲۴] [۳۲۵] [۳۲۶] [۳۲۷] [۳۲۸] [۳۲۹] [۳۳۰] [۳۳۱] [۳۳۲] [۳۳۳] [۳۳۴] [۳۳۵] [۳۳۶] [۳۳۷] [۳۳۸] [۳۳۹] [۳۴۰] [۳۴۱] [۳۴۲] [۳۴۳] [۳۴۴] [۳۴۵] [۳۴۶] [۳۴۷] [۳۴۸] [۳۴۹] [۳۵۰] [۳۵۱] [۳۵۲] [۳۵۳] [۳۵۴] [۳۵۵] [۳۵۶] [۳۵۷] [۳۵۸] [۳۵۹] [۳۶۰] [۳۶۱] [۳۶۲] [۳۶۳] [۳۶۴] [۳۶۵] [۳۶۶] [۳۶۷] [۳۶۸] [۳۶۹] [۳۷۰] [۳۷۱] [۳۷۲] [۳۷۳] [۳۷۴] [۳۷۵] [۳۷۶] [۳۷۷] [۳۷۸] [۳۷۹] [۳۸۰] [۳۸۱] [۳۸۲] [۳۸۳] [۳۸۴] [۳۸۵] [۳۸۶] [۳۸۷] [۳۸۸] [۳۸۹] [۳۹۰] [۳۹۱] [۳۹۲] [۳۹۳] [۳۹۴] [۳۹۵] [۳۹۶] [۳۹۷] [۳۹۸] [۳۹۹] [۴۰۰] [۴۰۱] [۴۰۲] [۴۰۳] [۴۰۴] [۴۰۵] [۴۰۶] [۴۰۷] [۴۰۸] [۴۰۹] [۴۱۰] [۴۱۱] [۴۱۲] [۴۱۳] [۴۱۴] [۴۱۵] [۴۱۶] [۴۱۷] [۴۱۸] [۴۱۹] [۴۲۰] [۴۲۱] [۴۲۲] [۴۲۳] [۴۲۴] [۴۲۵] [۴۲۶] [۴۲۷] [۴۲۸] [۴۲۹] [۴۳۰] [۴۳۱] [۴۳۲] [۴۳۳] [۴۳۴] [۴۳۵] [۴۳۶] [۴۳۷] [۴۳۸] [۴۳۹] [۴۴۰] [۴۴۱] [۴۴۲] [۴۴۳] [۴۴۴] [۴۴۵] [۴۴۶] [۴۴۷] [۴۴۸] [۴۴۹] [۴۵۰] [۴۵۱] [۴۵۲] [۴۵۳] [۴۵۴] [۴۵۵] [۴۵۶] [۴۵۷] [۴۵۸] [۴۵۹] [۴۶۰] [۴۶۱] [۴۶۲] [۴۶۳] [۴۶۴] [۴۶۵] [۴۶۶] [۴۶۷] [۴۶۸] [۴۶۹] [۴۷۰] [۴۷۱] [۴۷۲] [۴۷۳] [۴۷۴] [۴۷۵] [۴۷۶] [۴۷۷] [۴۷۸] [۴۷۹] [۴۸۰] [۴۸۱] [۴۸۲] [۴۸۳] [۴۸۴] [۴۸۵] [۴۸۶] [۴۸۷] [۴۸۸] [۴۸۹] [۴۹۰] [۴۹۱] [۴۹۲] [۴۹۳] [۴۹۴] [۴۹۵] [۴۹۶] [۴۹۷] [۴۹۸] [۴۹۹] [۵۰۰] [۵۰۱] [۵۰۲] [۵۰۳] [۵۰۴] [۵۰۵] [۵۰۶] [۵۰۷] [۵۰۸] [۵۰۹] [۵۱۰] [۵۱۱] [۵۱۲] [۵۱۳] [۵۱۴] [۵۱۵] [۵۱۶] [۵۱۷] [۵۱۸] [۵۱۹] [۵۲۰] [۵۲۱] [۵۲۲] [۵۲۳] [۵۲۴] [۵۲۵] [۵۲۶] [۵۲۷] [۵۲۸] [۵۲۹] [۵۳۰] [۵۳۱] [۵۳۲] [۵۳۳] [۵۳۴] [۵۳۵] [۵۳۶] [۵۳۷] [۵۳۸]

[illegible]

هو تيمر دسوي هون جو قل نه آهي.

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

(۱) مکتوب - مکتوب وارده کعبه گاه (۲) مکتوب (۳) مکتوب (۴) مکتوب (۵) مکتوب

مکونون جو ايجوڪ (ٽي) ٿيئي قوم (1) ٻڌاوت

(۱) پنداشت

پہلے تو یہ ہے کہ اس کے لئے (۱) پہلے تو یہ ہے کہ اس کے لئے

(ب) ہندوت ہو رہے اور (د) سہ سہ "ہندوت"

(۳) پنداشت او در معاد و (۴) عبادت او

(۱) پنداشت برادر
آمیخته دوستانه می بود و می بود (۲)
تجربه بود آینه (۳)

آدمی ہونے کے لئے دنیا میں (۱) میں سے جو کچھ (۲) میں سے

(1) من مضمون
 (2) من مضمون
 (3) من مضمون

[illegible]

و انچه كه در اين كتاب ذكر شده است، از كتب معتبره و مشهوره است.

و من بعد از آنکه در این کتاب

(۳۷۵) مڪٽيءَ جو هيٽو ڪيان آهي.

پڇيو ويو ته ”مڪٽيءَ جو ساڌن ڪيان آهي يا ڪرم آهي يا آپاسدا آهي يا ڪي به آهن، هاڻي انهيءَ جو جواب ڏو هلي:

बोहा- हेतु मोछको ज्ञान इक, नहीं कर्म नहीं ध्यान ।

रज्जुसर्प तवहीं नसै, होय रज्जुको ज्ञान ॥१०॥

دو ها ۱۰۔ مڪٽيءَ ڪارڻ ڪيان هڪ، ٺاه ڪرم ٺاڙيان، نانگ لورڻي ٿي ٿئي، نوڙيءَ جي ٻڌ ڪيان.

ٽيڪا:- مڪٽيءَ جو هيٽو ڪرم يا ڌيان يعني آپاسدا نه آهي، بلڪ ڪيان ئي آهي. ڇو ته آتما ۾ ٻنڌ جي ساڄو هجي ته اُنڊجي نور تي يعني موڪل ڪيان دواران نه ٿئي، بلڪ ڪرم يا آپاسدا دواران ٿئي. سو آتما ۾ ٻنڌ ساڄو نه آهي، بلڪ نوڙيءَ ۾ سرپ مثل مٿيا آهي، انهيءَ مٿيا جي نور تي اڏسڻان جي ڪيان سان ئي ٻنڌي آهي ۽ نه ڪرم يا آپاسدا سان. جيئن نوڙيءَ جو سرپ ڪنهن * ڪريا دواران نور تي ٿيڻو آهي پر نوڙيءَ جي ڪيان ٿيڻ سان ئي نور تي ٿيڻو آهي، تيئن آتما جي اڪيان ڪري جو ٻنڌ پر ٿيڻ ٿي رهيو آهي ته اُن ٻنڌ جي پر ٿيڻي ۽ اڪيان، آتما جي ڪيان سان نور تي ٿيڻو آهي.

* منتر ڇوڻ سان مٿيا سرپ جي لورڻي ٿئي ٿئي.

(۲۷۴) ايشور ۽ جدو جي سروپ ۾ پيد

ڪو نه آهي.

مدھن وياھڪ ايشور ۽ جدو جي سروپ ۾ پيد
ڪونهي، پر آبادي ۾ پيد آهي ۽ ڇو ته اوچيد واد ۾
مايا * وششت چيئن "ايشور" آهي ۽ اوديا وششت
چيئن "جيو" آهي، "آپاس واد" ۾ مايا ۽ آپاس وششت چيئن
"ايشور" آهي ۽ آپاس سمت اوديا وششت چيئن
"جيو" آهي. يعني ته آپاس واد ۾ آپاس سمت اوديا ۽
مايا جو پيد آهي ۽ نه چيئن جو. ۽ اوچيد واد ۾ پيل اوديا
۽ مايا جو پيد آهي، مگر سروپ ڪري چيئن جو پيد
ڪو نه آهي، [پند پرتھب واد موجب] اڳيان
[روپي درپل] ۾ پرتھب "جيو" آهي ۽ پند ايشور
آهي. اهي، مت ۾ ۾ چيئن جي سروپ ۾ ڪو پيد
ڪونهي، بلڪه ڪئي چيئن ۾ ڇو پيو؟ ايشور پيو آرونت آهن.
اهي، تي وڌيڪ ڪر اڳتي ملندو (۲۳۸ کان ۲۴۳ ٽائين).
اٺين جڳت جو ڪوفا سروي ڪيو، سروي ڪيو ان ۽
سندر ايشور آهي ۽ سو ايشور وياھڪ آهي، ۽ ان
ايشور ۽ جدو جو سروپ ڪري پيد ڪونهي، صرف
وشيشل ڪري پيد آهي.

* وششت ۽ اڳوڻو هو ويچار اڳ ۾ هلي آيو آهي.
پرتھب = عڪس، پند = جنهن پدارت جدو درپل ۾
عڪس ٿي سگهي.

(۳) کلال جو ڏاڏو کلال مان يا کلال جي پٽا مان پيدا ٿيڻو نه آهي پر چوٿين يعني پرڏاڏي مان ٿيڻو آهي، ٽئين ٽئين ڪرڻا جو پهريون يا ٻيو ڪرڻا ٿيڻو نه آهي. بلڪ اُن لاءِ چوٿون ڪرڻا مڃڻو ٿيندو. (۴) وري چوٿين ڪرڻا لاءِ پنجاهون ڪرڻا مڃڻو ٿيندو، ائين ڪرڻائن جي ڌارا ملي رهندي. انهيءَ ڌارا کي چون اَنَوَسٿا ۽ پوءِ ائين ”اَنَوَسٿا“ دوش ٿيندو، ۴ ائين ٺهڻو ڪري ڪين ڪجهه ته ”جڳت جو ڪرڻا ڪير آهي.“ (۵) اُن ڌارا مان ڪنهن هڪ کي جڳت جو ڪرڻا مڃڻ هر يڪڻي ڪانه آهي ۽ انهيءَ دوش کي چون ”ونگمنا وري“ جنهن جي معنيٰ آهي يڪڻي جو آڏو (۶) ڌارا جو جيڪڏهن بند ٿيڻ قبولجي ته جنهن ڪرڻا تي ڌارا جو انت ڪجي انهيءَ ڪرڻا کي ئي جڳت جو ڪرڻا مڃڻ جو ڳڻ ٿيندو، ۴ پوءِ اڳيان سڀ نشٽل ٿي ويندا، تنهن ڪري ائين ڌارا مڃي وري ڌارا پڇڻ هر دوش ٿيندو، تنهن کي چون ”ڀڙاڪر اوپ“ جنهن جي معنيٰ آهي اڳين جو آڏو ڪرڻ. انهيءَ ريت جيڪڏهن ايشور جو ديش ڪري انت مڃيو ته اُنجي انهيءَ قبولي پوندي ۽ انهيءَ قبول ڪبي ته مٿيان اَنر اَشريءَ آڏو ڇهه دوش ايندا، تنهن ڪري سمجهڻ گهرجي ته ايشور جو ديش ڪري انت ڪونهي، يعني ته وياڳ آهي ۽ نت آهي.

دوش ايندو ۽ جي پهرين ايشور اٿسڻو اُٻائيندو
 مڃيو ته ”اليوليءَ اُشريءَ“ دوش ايندو. (۳) وري
 ائين ٿيون ڪرڻا قبول ڪرڻو پوندو، سو آهي،
 ٿين ڪرڻا جو جي ٻيو ڪرڻا مڃيو ته اهوئي اليوليءَ
 اُشريءَ دوش ٿيندو، ٻو جيڪڏهن آهي ۽ ٿين جو
 ڪرڻا پهرين ڪرڻا مڃيو ته ”ڳريءَ“ جو دوش
 ٿيندو، يعني ته جيئن ڳري جو ٿيرو ٿيندو آهي،
 ٿين پهرين ڪرڻا جو ڪرڻا ٻيو ٿيو، ٻئي جو
 ٿيون، ٿين جو پهرين، وري پهرين جو ٻيو
 ائين ۽ رات ڪاري ڪارڻ پاڻ جو ٿي ٿيرو رهندو
 [يعني ته ڪٽ ڪاري خود پنهنجي ڪارڻ جو ڪارڻ
 جو ٿو پوندو]، جنهن ڪري ڳري مان نه ڪنهن
 جي به ڪري نه ٿيندي، اٿلڻ سڀني کي ڪي ٿي
 جي ڪهرج رهندي ايندي. (۲) اليوليءَ اُشريءَ
 ٻن جي ڀانئڻ ڪهرج رهندي، ڪي جي سڌ ايل ٻڌا
 ٿي جو سڌ (ڌڻي) ٿيل ٿي ٿي سگهي. آهي
 ڪري جيئن (۱) ڪال، جو ڪرڻا ٿيل ڪال نه آهي
 ٻو سندس ٻڌا، ٿين پهرين ڪرڻا ايشور جو به
 ٻيو ڪرڻا مڃيو ٿيندو، (۲) جيئن ڪال جو ٻڌا
 پنهنجي ٻڌ کان پيدا ٿيو نه آهي، بلڪه ٻي ٻڌا
 کائڻي ٿيو آهي، ٿين ٻيو ڪرڻا پهرين ڪرڻا کان
 انهن نه ٿيو آهي، بلڪه ٻيو ڪرڻا ٿي مڃيو ٿيندو.

(۳۷۳) ایشور ویاپک ۽ ڌنیم آهي.

اهو ایشور † اڪ ديشي نه آهي بلڪ جت ڪت وياپڪ آهي. جيڪڏهن ايشور کي اڪ ديشي قبول ڪجي ته انهيءَ ڀل ٿي هوي، ڇو ته اهو ڏيهر آهي ته ”جنهن وسٽو جو ديش ڪري انت ٿئي ٿو تڏهنجو ڪال ڪري به انت ٿيڻو آهي.“ جو انهيءَ آهي سو نه ڪنهن ڪرڻا پيدا ڪيو آهي ۽ ائين ايشور جو به ڪرڻا مڃڻو پوندو!

اهو ته بنڻو نه آهي:— (۱) ته ايشور پنهنجو ته ڪرڻا نه ٿيندو، ڇو ته ائين ”آتم آشره“ دوش ٿي پوندو. آتم آشره اهو آهي جو پاڻ ئي ڪريا جو ڪرم يعني وشير يا ڪاريءَ ۽ ٻي پاڻ ئي ڪريا جو ڪرڻا يعني آسرو ڄاڻي، جيئن ڪمال ڪريا جو ڪرڻا آهي ۽ ڪهت آهي ڪرم (يا ڪاريه)، سي ٻن آهن، هڪ ٿيڻي نه آهن، ٻيئن ڪريا جو ڪرڻا ۽ ڪريا جو ڪرم ٻن آهن ۽ نه هڪ. مطلب ته ائين آتم آشره ڪاريه ٿيڻو نه آهي تڏهن ڪري مستين چوڻ ۾ آتم آشره، دوش آهي. (۲) تنهنڪري ايشور جو ڪرڻا ٻيو ڪو مڃڻو ٿيندو جو ٻي پهرئين مثال ڪنهن جو آڏاڏل مڃڻو پوندو. پاڻ پنهنجو آڏاڏو ٿيڻو ٿي سگهي نه ته آتم آشره

† هڪ هنڌ رهندڙ، جيئن سرڳ، لوڪ وغيره ۾.

عاجيب جڳت جو ڪرنا عجيب شڪعي وارو
 آهي، يعني ته سروشڪعيوان آهي.
 اهو جڳت جو ڪرنا ”سختتر“ (سواڌين يعني
 ڪنهن جي محتاجي نه ڪيل وارو) آهي ۽ ڇو ته
 ٿوريءَ شڪعيءَ وارو حاجي ته ٻراڌين (محتاج) حاجي ۽
 سروشڪعيوان ته ٻراڌين ٿيڻو نه آهي ۽ تنهنڪري
 سختتر آهي.

اڏو جو جڳت جو ڪرنا سروڪير، سروشڪعيوان
 ۽ سختتر آهي تنهن کي ايشور ٿو چئجي.

(۲۷۲) جو * الهڪم، الپ شڪعيءَ وارو ۽ ٻراڌين
 آهي تنهن کي خيو ٿو چئجي. جيئو ٿيڪ ٻرمارت
 ڪري ڇو ۽ ٻه اليڪير وغيره پاڙ نه آهن، نه ٻه اوديا
 ڪرت مٿا الهڪيما وغيره ڇو ۽ ٻرڻيت ٿين ٿا تنهن
 ڪري ڇو ۽ ڇو ٿا. ٿا سڄو ٿي چئجي ٿي اوديا
 ڪرت الهڪيما وغيره جي ۽ ٻرائتيءَ کي ٿو. اها الهڪيما
 وغيره ٻرائتي ايشور ۽ ڪاهي، بلڪ ايشور ۽ آهي مابا
 ڪرت سرو ڪيتا وغيره جو اکر سمجهايو ويو آهي. انهيءَ
 ريت سمجهايو ويو ته ”جڳت جو ڪرنا ڇو ٿو آهي
 ٻه ايشور آهي.“

۽ ٿورو جهٽندو، الپ = ٿورو. ۽ اوديا جا زجهيل.
 ۽ ٻولو يا ٻو ٿو.

آهي يا پاڻمرادو ٿي پويڻو“ جواب اچي ويو، بلڪ
انهيءَ جو به ته ”جڳت جو ڪرڻا ڪو جيو آهي يا
ايشور آهي؟“

(۳۷) ايشور سرويگيم، سروسڪتيوان ۽ سؤقدهتر آهي.
جڳت جو ڪرڻا ايشور آهي، پاڻمرادو جڳت نٿو
ٿئي. جيڪڏهن ڪرڻا بنا جڳت ٿئي ته * ڪلال
بنا ڪهت به ٿيل ڪهرجي، تنهن ڪري اوس جڳت
جو ڪو ڪرڻا آهي. اڻو ڪرڻا ”ا سرويگيم“ آهي، ڇو ته
جيڪو ڪاريه جو ڪرڻا ٿئي ٿو، اڻو ضرور ڪاريه ۽
ڪاريه جي † اُپادان ڪارڻ کي ڄاڻي ٿو ۽ تيمئن
جڳت جو ڪرڻا ايشور به جڳت کي ۽ جڳت جي
اُپادان ڪارڻ کي ڄاڻي جڳت ٺاهي ٿو. تنهن
ڪري ايشور سرويگيم آهي.

اڻو ڪرڻا ”سروسڪتيوان“ آهي، ڇو ته جيو
جو الپ (ٿوري) شڪتيءَ وارو آهي سو جڳت جي
۽ رچنا من سان ويچارِي به ڪين سگهندو تنهنڪري

* ڪنڀار. † ڪل ڄاڻندڙ. ‡ اُپادان ڪارڻ = Material cause.
نمٽ ڪارڻ = Efficient cause. § ”ليوٽن“ سائنسدان جو
ڪٿن آهي ته ”لوڪ هونڪي عالي سائنسدان ڪري ٿا
ڪوٺين، پر آءٌ ته ائين ٿو ڄاڻان ته قدرت روپي سمنڊ جي
ڪناري ٿان اڃا نه فقط ڪوٺيون ۽ ستيئرا چونڊيا آهن.“

پاڻجا) مڃيڃن، تڏهين سوکٽ سهند مڃي سگهجي.
آتما نه آهي ٿيهر تڏهڪري ٿر آويو، تڏهڪري آلمو
سوکٽ سهند ٿيڻ جو نه آهي. تڏهڪري آتما
اسنگ آهي.

هي شش لاهي، ريت ست ڇت آندو ۽ رهر
روپ، جدر وغيره وڪارن ريت ۽ اسنگ آتما جو
آهي، سو تون آئين، اهو آهي تڏهڪري پهرئين سوال
جو جواب. **جڳت**
(۳۷۰) **جڳت جو ڪرڻا ايشور آهي.**

[هومي هي آهي ٽڪ ٿي ٽيڪا.] ۽ هو سوال
هو نه جڳت جو ڪرڻا ڪير آهي؟ تڏهڪري
جواب لاءِ هومي جي هي ٽڪ ٽل آهي.
विभु चेतन माया करे जगको उत्पति भंग ॥

وڏو يعني وياپڪ جو چيعن آهي تڏهڪري آسري ۽
تڏهڪري وشير ڪرڻ (آورڻ ڪرڻ يا ڇڪڻ) واري
مايا آهي، جا ست است کان ولڪيڻ (ٽرائي)
آديت (مڃيڻ) اڪيان شڪتيءَ واري آهي، تڏهڪان
جڳت جي آتھي ۽ پنڪ (نام) ٿئي ٿو. اتي
آتھت ۽ پنڪ سان گڏ استھي به سمجهڻ گهرجي.
مطلب آهي ته مايا وارو چيئن ايشور آهي،
جو جڳت جي آتھت ٻالڻ ۽ نام ڪرڻ وارو آهي.
ائين، هي شش، لاهي سوال جو ته ”جڳت جو ڪرڻا،

جنم جو ميتو بندھڻو نه آهي، تنهن ڪري آتما
آجندا آهي.

جنهن وسيلو جو جنم ٿئي ٿو، تنهن سان پنهنج
وڪار پيا به لاڳو ٿين ٿا. (۱) آسٽيا (يعني پرڪھت
ٿيڻ) (۲) ورتي (وڇڻ) (۳) پريٽام (ڦيرو) (۴)
اپڪير (گهٽجڻ) ۽ (۵) بناس ۽ پر آتما کي جو جنم
ڪونهي ته اهي پنهنج وڪار به ڪونه اٿس، يعني نه
چر وغيره ”جنم وڪارن کان آتما آڇو آهي.“
(۳۶۹) آتما اسڱ آهي.

سنگ نالو آهي سهند جو سهند ٿئي ٿو ساڃائيءَ
و جاتيءَ يا سوگت پدارٿن سان، جيئن ڪھت جو ڪھت
سان ساڃائيءَ، ڪھت جو پٽ سان و جاتيءَ ۽ پٽ جو
ڦٽڻ سان سوگت سهند آهي، سوگت يعني اويون
جو. ”اويون“ جو ارٿ آهي عضوا.

آتما جو ساڃائيءَ سهند ٿي ٿئي جڏهن آتما
به يا ڪھڙا چئجن ۽ پر آتما آهي ئي هڪ، پوءِ ساڃائيءَ
سهند هئڻجو ڪنهن سان ٿئي ٿي؟ آتما کان و جاتيءَ آهي
اناما ۽ پر اناتم وسيلو آهي رڃ سمان آتما هر ئي ڪلهي
پوءِ ڪلهي سان آتما جو سهند ڪيئن ٿئي ٿي؟ اهو ائين
ٿئي جيئن رڃ جي پاڻيءَ جو رڃ واري پرتويءَ سان ۽
سو ته ٿيڻو نه آهي، ڇو ته رڃ جي پاڻيءَ سان پرتويءَ آهي
ٿئي ٿئي. وري آتما هر جڏهن اويو (عضوا يعني

(۳۶۸) ساڳيءَ ريت ڪل ٻڌارڻن ۾ پنج انهن
 آهن، (۱) نان، (۲) روپ (۳) آستي (۴) ڀاتي (۵)
 پوري. (۱) ڪهت، (ڪه ۽ ت) ٻن اکرن جو ”نام“
 آهي، (۲) ڪهت ڪول آهي، اهو ليو ”روپ“، (۳)
 ڪهت آهي، اهو ليو ”آستي“، (۴) ڪهت پرنهت آهي
 يعني ڪهت جي جاڳ، سا ئي ”ڀاتي“، (۵) ڪهت ٻڌارو
 آهي، اهو ليو ”پوري“ يا * آندو. انهن پنجن انهن مان
 پريان ئي ٿر ڪل ٻڌارڻن ۾ وياڙڪ آهن، باقي نام ۽
 روپ آهن ويچارڻي يعني جيڪي ڪڏهن هڪ ٻئي
 ڪڏهن هڪ ٻئي هجي. ڪهت جا ڪهت ”نام“ ۽ ڪول
 ”روپ“، هت (ڪه ۽ ي) ۾ ڪڏهن آهن، وري هت
 نام ۽ آندو روپ ڪهت ۾ نه آهن، انهيءَ ريت سڀئي
 ٻڌارڻن ۾ نام ۽ روپ ويچارڻي آهن. باقي آستي ڀاتي ۽
 پوري وياڙڪ آهن. جيئن سوڀ، لڪڻ وغيره ۾ وياڙڪ
 ”هي“ انهن سڄي ۽ اڏڻ آهي، جيئن ڪل ٻڌارڻن ۾
 وياڙڪ آستي ڀاتي پوري روپ سڄي ۽ اڏڻان روپ
 آهن، باقي نام ۽ روپ ائين ڪلهت آهن، جيئن
 سوڀ، لڪڻ وغيره. آستي ڀاتي ۽ پوري ست هت آندو
 روپ آهن، جنهن ڪري اتم سوڀ آهن، انهيءَ ريت
 ست هت آندو روپ آتما ۾ ئي ڪل ”نام روپ“
 پڙهڻ ڪلهت آهي. سو ڪوبه ڪلهت ٻڌارڻ آتما جي
 * سوڀ ٻڌ سوڀيءَ کي ۽ شينهن شينهن کي ٻڌارو آهي.

جنم جو ھيتو بندھڻو آھي، تنهن ڪري آتما
آجنما آھي.

جنهن وسيلو جو جنم ٿئي ٿو، تنهن سان پندج
وڪار ٻيا به لاڳو ٿين ٿا: (۱) آسٽيا (يعني پرڪھت
ٿيڻ) (۲) ورڌي (وڌڻ) (۳) پريڻام (ڦيرو) (۴)
اپڪير (گھٽائجڻ) ۽ (۵) بنداس ۽ پر آتما کي جو جنم
ڪونهي ته اھي پندج وڪار به ڪونه اٿس، يعني ته
چم وغيره ”چمن وڪارن کان آتما آڇو آھي.“
(۳۶۹) آتما اسلگ آھي.

سنگ نالو آھي سھڻو جو سھڻو ٿئي ٿو ساڃائيءَ
وڃائيءَ يا سوگت پدارٿن سان، جيئن ڪھت جو ڪھت
سان ساڃائيءَ، ڪھت جو پت سان وڃائيءَ ۽ پت جو
تندن سان سوگت سھڻو آھي، سوگت يعني آويون
جو. ”آويون“ جو اٿس آھي عضوا.

آتما جو ساڃائيءَ سھڻو ٿئي ٿو جيئن آتما
پر يا ڪھڙا چئجن ۽ پر آتما آھي ئي ڪ، پوءِ ساڃائيءَ
سھڻو ڪنهن سان ٿئي ٿو؟ آتما کان وڃائيءَ آھي
اناما ۽ پر اناتم وسيلو آھي رڃ سمان آتما هر ئي ڪلپت
پوءِ ڪلپت سان آتما جو سھڻو ڪيئن ٿئي ٿو؟ اھي ائين
ٿئي جيئن رڃ جي پاڻيءَ جو رڃ واري پر ٿويءَ سان
سو ته ٿيڻو نه آھي، ڇو ته رڃ جي پاڻيءَ سان پر ٿويءَ آھي
ٿئي ٿئي. وري آتما هر چڱي ھين آويو (عضوا يعني

(۳۶۸) ساکي: ريت گل پدارتن و پنج انش
 (۱) نان و (۲) روپ (۳) استي (۴) پائي (۵)
 پريه. (۱) كهت، (كه ۴ ت) پن اکون جو "نام"
 آهي، (۲) كهت كول آهي، ادو گيو "روپ"، (۳)
 كهت آهي، ادو گيو "استي"، (۴) كهت پريت آهي.
 يعني كهت جي جاڳ، ساڳي "پائي"، (۵) كهت پيارو
 آهي، ادو گيو "پريه" يا * آندو. انهن پنجن انشن مان
 پريان ٿي ته گل پدارتن و وياڳڪ آهن، باقي نام و
 روپ آهن و پڇاري يعني جيڪي ڪنهن هنڌ هجي ته
 ڪنهن هنڌ نه هجي. كهت جا كهت "نام" ۽ كول
 "روپ"، پت (ڪهڙي) و ڪنهن آهن، وري پت
 نام ۽ انجو روپ كهت و نه آهن، انهيءَ ريت سڀي
 پدارتن و نام ۽ روپ و پڇاري آهن. باقي استي پائي ۽
 پريه وياڳڪ آهن. جيئن روپ، لڪڻ وغيره و وياڳڪ
 "هي" انش سچ ۽ اڏسڻ آهي، تيئن گل پدارتن و
 وياڳڪ استي پائي پريه روپ سچ ۽ اڏسڻ روپ
 آهن، باقي نام ۽ روپ انهن ڪلهيت آهن، جيئن
 روپ، ٽنڊو وغيره. استي پائي ۽ پريه ست پت آندو
 روپ آهن، جنهن ڪري اٽم روپ آهن، انهيءَ ريت
 ست پت آندو روپ آتما و ٿي گل "نام روپ"
 پرنه ڪلهيت آهي. سو ڪوبه ڪلهيت پدارت آتما
 و سرب بڻ سڙهيءَ کي ۽ شينهن شينهن کي پيارو آهي.

ادم (هيءُ) انش، ۽ ٻيو آهي سڙپ وغيره و شيش
 (خاص) انش. سامانيه انش ڪل و شيش هر وياپڪ
 آهي، جيئن ته ”هيءُ سڙپ آهي“، ”هيءُ اڪڙ
 آهي“، ”هي پڙويءَ جي ڦوٽ آهي“، ”هي جل
 ٿي ريڪا آهي“. اهڙي پرڪار سڙپ وغيره سڀني
 و شيش انشن هر سامانيه ”هيءُ“ انش وياپڪ آهي. سو
 وياپڪ سامانيه انش ”هيءُ“ نوڙيءَ روپ آهي. ۽ سامانيه
 ادم انش جي ڪيان کي ئي، يعني ته نوڙيءَ جي سامانيه
 ڪيان کي ئي ڀرانتيءَ جو هيٺو چئجي ٿو. اهو سامانيه
 ادم (هيءُ) انش سڄو آهي، ڇو ته نوڙيءَ جي ڪيان
 ٿيل ٿي به ادم انش پڙتيت رهيٿو. جيئن ڀرانتيءَ
 سمي ”هيءُ سڙپ آهي“ ان نموني سڙپ آه ڪن
 سان ملي ”هيءُ“ انش جي پڙتيتي ٿئي ٿي، تيئن
 ڀرانتِي نيري وڃي کان پوءِ به ”هيءُ نوڙي آهي“
 ان ريت نوڙيءَ سان گڏ ملي ”هيءُ“ انش جي
 پڙتيتي ٿئي ٿي. جيڪڏهن ادم انش به مٿيا چئي
 ته سڙپ وغيره مثل ڀرانتِيءَ جي نورت ٿيل کان پوءِ
 ”هيءُ“ انش جي پڙتيتي به جيڪر نه رهي. ائين معلوم
 ٿيو ته سڙپ وغيره ڀرانتِيءَ هر وياپڪ جيڪو ادم انش
 آهي سو سڄو آهي ۽ اڌشان نوڙيءَ روپ آهي. سڙپ،
 اڪڙ، وغيره جي ڪ بهي و پڄاري آهن، هي
 ڪلپت آهن.

چڻبو. اناٿم جي گهٽ وغيره سي ڇڙ آهن ۽ سو جي
 زهر آتما کان پڻ چڻبو ته ڇڙ مڃبو. تنهنڪري آتما
 کان پڻ زهر پل نه آهي. بلڪ زهر سڙو پ ٿي
 آتما آهي.

ڪٿي چيئن ڪل (*سمشتي) پر پنڃ ۽ مايا
 جو اڌ نشان آهي، تنهنڪري زهر چڻجي ٿو، اوديا
 ۽ *ويشني دهر وغيره جو اڌ نشان آهي تنهنڪري
 آتما چڻجي ٿو. ”ت“ پڻ جو لکير زهر چڻجي ٿو
 ”توم“ پڻ جو لکير آتما چڻجي ٿو. ايشور ساڪي
 ”ت“ پڻ جو لکير آهي، جيو ساڪي ”توم“ پڻ جو
 لکير چڻجي ٿو. سمشتي سنگهات (ديهن) اُپٽ
 چيئن ايشور ساڪي چڻجي ۽ ويشني سنگهات اُپٽ
 چيئن جيو ساڪي چڻجي.

جيئو ٿيڪ جيو ۽ ايشور جي ايڪتا بڻي ٿي ته به
 جيو ساڪي ۽ ايشور ساڪي جو پيد اُپاڏي جي پيد
 ڪري آهي ۽ نه سڙو ڪري. جيئن من (ڪهر) هر
 رکيل جو گهٽ آڪاش آهي تنهن ۽ من آڪاش جي
 ۽ ڇر رڳو اُپاڏي ڪري پيد آهي ۽ نه سڙو ڪري،
 جيئن آتما ۽ زهر وچ به اُپاڏي پيد سواءِ پيد ڪونهي ۽
 ڪٿي وسو آهن.

ڪڪ هڪ ڌار ڌار ڪي چڻجي ويشتي، ۽ سهي
 ڪي هلائي چڻجي سمشتي.

(۳۶۴) ست چت آندد هڪ پئي کان ڀن نه آهن .

ماڻ وري اهو سمجهي ڪو جي نه ست . چت . آندد ،
 ماڻ هر جدا ڪين آهن مگر هڪ آهن . هڪ ڪڏهن آهي
 آتما جا ”کڻ“ هجن ها ڏهن هر هجن ها پر آخر سرويپ
 آهن نه ڀن نه چوڻ ڪو هن .

هڪئي آتما ناس دوت آهي ندين ڪري ”ست“
 چئجي اهو . هو کان ولڪڻ (حدارو) پر ڪاش روپ
 آهي ، تنهنڪري ”چت“ آهي . دڪ کان ولڪڻ مڪو
 پر يعني جي دڪ آهي ، ندين ڪري ”آندد“ آهي .
 جيئن اڪن ، تهت پر ڪاش روپ آهي ، تيئن آتما
 ست چت آندد روپ آهي .

(۳۶۵) آتما ۽ برهم جي هيڪڙائي .

وري شاستر ”برهم“ ست چت آندد چيل آهي
 تنهنڪري آتما برهم سرويپ آهي . ”برهم“ نالو آ
 ويا هڪ جو . ويا هڪ چئجي انهيءَ کي جهن جو ديا
 ڪري انت نه هجي . برهم کان ڇيڪڏهن
 ڀن هجي ، نه ديش ڪري انت وارو ٿي ٻو
 وري ”جهن جو ديش ڪري انت ٿي تنه
 ڪال ڪري هر انت ٿي ٿو“ اهو نيم آهي ،
 آتما انهيءَ ٿي پوندو . تنهنڪري آتما برهم کان
 نه آهي .

ڇيڪڏهن برهم آتما کان ڀن هجي نه .

آهي. اها پرڻيت ”آندڻ“ ۽ ”ڊڪڻ جي آڀاڻ“ ۽ ٿيڻ جي آهي ۽ نه ٻئي ڪنهن ۽ ۽ ٻين ٻڌارڻن ۽ جا پرڻيت آهي. سا آهي آندڻ ڪرڻ ۽ ڊڪڻ جي آڀاڻ نمٽ (سانڌي).
 ٺهڻ ڪري چٽو نه سڀني جي پرڻيت جي وٿي، جا آندا آهي سا آندڻ روپ آهي. ۽ ڪا جو آڀاڻ به آندا روپ آهي. جيئن سرپ جو آڀاڻ آهي ٿوري روپ، تيئن ڊڪڻ جو ڪاپٽ آهي، ٺهڻ جو آڀاڻ آهي آندا روپ. ائين به آندا آندڻ روپ ثابت ٿيو.

(۳۶۳) آندڻ، آندا جو ڳڻ نه آهي.

”نيمايه مت“ ۽ جو آندڻ کي آندا جو ڪرڻ ڪري مڃين ٿا سو ٺيڪ نه آهي. جي آندڻ ڪرڻ کي ”نعيم“ ڪري قبول ڪجي نه آڳاٽا ٻائي (اڇڻو وڇڻو) نه چٽو ۽ ائين آندا جو سروي ٻاڻ آندڻ ثابت ٿيندو، سو نيمايه ۽ مڃيل نه آهي. پر جيڪڏهن آندڻ ڪرڻ کي آندڻ مڃيو نه، پوءِ آندڻ جي اُتپتي مڃڻي پوندي آنڪول (موافق) وٿي ۽ اندرين جي سهڻي مان، پوءِ نه سڪوپٽ ۽ آندڻ جو ڀاڻ نه مٽل ڪهرجي، جو نه سڪوپٽ ۽ وٿين جو اندرين سان سهڻي آهستي ڪونه. ٺهڻ ڪري اوس مڃڻ ڪهرجي نه آندڻ آندا جو ڪرڻ نه آهي پر روپ آهي. ائين آندا ست چٽ آندڻ ثابت ٿيو.

اهيءَ ريت وشير جي سهنت سان آتم سروب آندو جو پاڻ ٿئي ٿو. جهڪڻ ۽ مين آتما آندو روب نه هجي نه وشير سهنت سان آندو جو پاڻ بڻيتي ڪين. تنهن ڪري ”آتما آندو روب آهي.“

(۳۶۲) مڪير ٻريم آتما ۾ ٿي آهي.

جا جا وست آتما جي سهندي آهي تنهن ۾ ٻريم ٿئي ٿو. ٻر جيئن ويجهو ٿيندو وڌيڪ ٻريم رهي ٿو. جهڙن نه هت جا معر ٻارا آهن، تن کان وڌيڪ خود هت، هت کان وڌيڪ پنهنجي اسٽول سوکير شريوان ۾ ٻريم آهي، اسٽول شريو کان به سوکير ۾ وڌيڪ. آتما جو آهاس نه سوکير شريو ۾ آهي، ۽ نه ٻئي ڪنهن ۾، جنهن ڪري آتما جو سوکير شريو سان سهنت آهاس دواران آهي. سوکير شريو جو وري اسٽول شريو سان سهنت آهي، يعني نه آتما جو اسٽول شريو سان سهنت سوکير شريو دواران ٿي آهي. هت سان اسٽول شريو دواران، ۽ هت جي مٿون سان هت دواران.

جڏهن آتما جي سهنت ڪري پدارتن ۾ ٻريت ٿئي ٿي، ”تنهن آتما ۾ ٿي مڪير ٻريت آهي.“ ۽ نه پدارتن ۾. جيئن هت جي مٿون سان ٻريت هت جي سهنت ڪري آهي، جنهن ڪري آها ٻريت ۾ هت ساط ٿي ٿي، ٿيندو آتما کي جئين ڪو پدارت ويجهو ٿيندو ٻيت به وڌيڪ، تنهنڪري آتما ۾ ٿي سڀ جي ٻريت

آهي ۽ ذريعي انهيءَ ڪرڻ اڀت چيئن روپ آندو
هت اچي ٿو.

سروپ آندو جو ڪرڻ ۽ وشير جو ڪيان آيو هت
(پڙهي هت يعني ڪڏو ڪڏو) آهن، جنهن ڪري
منهنجي ڪي اها پڙائڻي دهه ٿي ته ”مون وشير
آندو جو آڻيو ڪيو آهي.“

وشير آندو جي باري ۾ به پڪير يعني هت
ٻڌايا ويا: (۱) وشير آڪار ورتي ڪان وشير
اڀت چيئن روپ آندو جو پاڻ ٿئي ٿو (۲) هيءَ انتر
مڪي ورتي ۾ انهيءَ ڪرڻ اڀت چيئن جي آندو جو پاڻ
ٿئي ٿو. انهن ۾ ٻيو پڪير آندو آهي. سبب ته وشير جي
ڪيان روپ ورتي ۽ هوارا انهيءَ ڪرڻ اڀت آندو جو پاڻ ته
بسطو ٿي نه آهي.

وري جي وشير اڀت آندو جو پاڻ مڃائجي ته
دستي جي وٽن جي ڪيان روپ ورتي به ته ساڌو ڪ
آهي ۽ ان سان به وٽ اڀت چيئن سروپ آندو جو
پاڻ جو نه ٿو ٿئي، ۽ تيئن ڪل ڪيان سان ڪير اڀت
چيئن روپ آندو جو پاڻ به هٽل ڪهر جي جو نٿو ٿئي.
جنهن ڪري اٽاڻ وستن جي ڪيان روپ جيڪا ٻاهر
مڪي ورتي آهي تنهن سان ڪير اڀت چيئن سروپ
آندو جو ڪرڻ (هت اچڻ) ٿي سگهڻ جو نه آهي.
تنهن ڪري ٻيو پڪير يڪتي يڪت آهي.]

اهو وشير اڻهت ڇيٽن، آتما کان ڀن نه آهي، تنهن
ڪري انهيءَ آند کي آتما آند ڇڏجي ٿو. ان
ڪيان روپي ورتي جي آهتيءَ ۾ نمت آهي وشير سان
آڪ وغيره جو سهند.

ب۔ الٽهڪوڻ اڻهت ڇيٽن جي آند جو
وشير دواران ڀان.

يا هيءَ ويچار ڪري۔ ڪيان روپي جا ٻاهر مڪي
ورتي آهي، تنهن کان لڙائي هي * آترو مڪي ورتي
آهي، انهيءَ ۾ الٽهڪوڻ اڻهت ڇيٽن روپ آند
ڇوڻي ڀان ٿئي ٿو، اهو آترو سڌالت آهي. انهيءَ
ورتيءَ جي آهت جو نمت (سبب) آهي اڃا وغيره
جو آيا (نه هئڻ). جيئن اڃا وغيره رمت اڪالت
۾ جهڪو اداسين معڪر ٿي وڃي ٿو، تنهن کي ٻاهر
مڪي ڪيان روپي ورتي ڪانه آهي، ته ڀر آند جو
ڀان اٿس. ته چترو ته اڃا وغيره جي اڀاو روپ
نمت کان آترو مڪي ورتي ڪا مڙيوئي آهي جا
آند جهتي ٿي. تنهنڪري ثابت آهي ته اڃا ڪيل
پدارت جي لاپ سان جو اڃا وغيره جو آياڙ رهي
ٿو نه ڪيان ٿيل بعد ورتي آترو مڪي ٿئي ٿي ۽

* ايڪا ڪوڻا واري سالوڪ ورتي، ان کي ”پرود“ مود

۽ ”پرود“ نه چون.

(۲۶۱) الف - وشير اڀت چيئن جي آندڙ جو

وشير دواران ڀان .

لانيءَ جوڙ ۾ هيءَ شدڪا اٿي ٿي ته ”جيڪا اڃا
روپ انتهڪرڻ جي ورتي آهي سا ته وشير پراڻت
ٿيڻ تي ناس ٿئي ٿي ۽ هيءَ ورتي لاءِ سبب ٿي ڪونه
ٿيو آهي جو پيدا ٿئي ۽ ورتي ڪانسواءِ ته سرويپ آندڙ
جو ڀان ٿيڻو ٿي نه آهي ته چئبو ته وشير هر ئي آندڙ
آهي.“ اڻڄو سماڏان هي آهي ته اڃا روپ انتهڪرڻ جي ورتي
جو ته وشير پراڻت ٿيڻ تي آيا وڃي ٿو ۽ جي اڻڄو آيا وڃي
نه ٿئي ته به اٿي ۾ آندڙ جو پرڪاش ٿيو ٿئي . جو ته
اڃا روپ ورتي آهي راجسي ۽ آندڙ جو پرڪاش ته
ستي ڪرڻ واريءَ ورتي ۾ ئي ٿيڻو آهي . عام ٿسبو ته
اڃا ڪيل پدارت جو ملي ٿو ته ان جي سرويپ کي
وشير ڪرڻ لاءِ جيڪا ڪيان روپ انتهڪرڻ جي ورتي
آهي سا آهي ساڻوڪي ، جو ته اهو ئي آهي ته ”ڪيان
سليبي ستي ڪرڻ دواران ٿو“ ۽ تنهن ورتي ۾ ئي آندڙ
جو ڀان ٿئي ٿو . پر اتي اهو ياد رکڻ ڪهرجي ته اها
ڪيان روپ ورتي آهي ٻاهر مڪي ، تنهن ڪري ان
جي پرشت (پنٿين) پاڳ ۾ اسٽ ۽ جو انتهڪرڻ
اڀت چيئن سرويپ آندڙ آهي ، تنهن کي آنا ورتي
ٿئي جهڙي سگهي . اهوئي سبب آهي جو ان ۾ جو
ان ٿئي ٿو ، سو آهي وشير اڀت چيئن جو آندڙ .

سمرتي ٿيندي آهي اڳ- ٿيل ڪيان جي. اهڙي ڪيان
پيدا ڪرڻ لاءِ سڪوپٽ ۾ اندريون وغيره آهن ئي ڪين.
تنهن ڪري ”ڪيان نٿي آهي.“

ڪيان کي تيا ٻي آتما ڪنهن ۾ سمي نٿو رهي،
تنهن ڪري ڪيان آتما جو سروپ آهي. جيئن باهه، ٽو
کي چڙي نٿي رهي سگهي، جنهن ڪري ٽو باهه جو
سروپ آهي. جيئن ڪيان ۾ آتما جو سروپ آهي.
جي ڪيان يا ٽو آتما پاڻي هجن ته ڪل چوڻ ۾ اچن، پر
نٿي. آهن تنهن ڪري آتما ۽ باهه جا سروپ ئي آهن.

(۳۵۹) اُنپٽ بناس انتهڪرڻ جي ورتي جو ٿئي
ٿو ۽ نه ڪيان جو. آتما سروپي جو ڪيان آهي سو
وشيش وهندوار جو هيٺو نه آهي، پر ڪيان سهت
ورتي يا ورتي ۾ سوار ڪيان ان وهندوار جو هيٺو
آهي، اها آهي ”اوچيد واه“ جي ريت. ”آپاس واه“
۾ وهندوار ٿئي ٿو آپاس سهت ورتي کان. مطلب
نه * آپاس هواران يا ساڪيات^۱ ورتي هواران آتم
سروپ ڪيان کان ڪل وهندوار سڏ ٿئي ٿو. ائين
آتما سڀني جو پرڪاشڪ ڪيان سروپ يعني ڇت
بابت ٿيو.

* آپاس واه جي ريتي موجب، اوچيد واه جي
ريتي موجب.

انهيءَ ڪري ڪيان کي انهيءَ ئي مڃڻو پوندو ۽ انهيءَ
ڪيان آتم سروي ٿي آهي. جيڪڏهن انهيءَ ڪري قبول ٿيو ته
آتما هر ڪڏهن ڪيان رهندو ۽ ڪڏهن نه رهندو يعني
ته ڪيان آتما کان ٻين ئي ڇوڻو پوندو ۽ مٿي ٿيڪاريل
دوش ايندو. پر جيڪڏهن انهيءَ ڪري قبول ٿيو ته
مٿيون دوش نه ايندو.

[ڪيان کي آتما جو ڪل ڪري ڇوڻ نه ڪري ڇو
ته] جهڙو ڪل ٿيندو آهي سو ڪڏهن ڪل واري هر
هوندو آهي ته ڪڏهن نه به هوندو آهي. جيئن ڪهڙي
هر ٻيلاط ٻيلاط ڪڏهن ڪڏهن نه به ٿئي، تنهن
ڪري آتما هائي (اهڙو وڃڻ وارو) آهي، پر ڪيان انهيءَ
آهي، آتما هائي نه آهي ۽ تنهن ڪري ڇوڻ ڪهڙي نه
ڪيان آتما جو سروي آهي.

(۳۵۸) ڪيان کي انهيءَ چئجي ته اهو ڇوڻو پوندو ته
”ڪيان ٻڌا ٿو ٿئي اندرين ۽ انهيءَ ڪل مان، سو
ٿيڪ نه ٿيندو ۽ ڇو ته سڪوت هر نه اندرين وغيره
آهن ئي ڪين ته به سڪو جو ڪيان ٿئي ٿو، سو جيڪو
نه ٿئي.

پر جيڪڏهن سڪوت هر سڪو جي ڪيان کي نه
قبول ٿئي ته انهن نه نه ٿيڻ ڪهڙي جو هاڪل تي چئجي
ٿو ته ”مان سڪو سان سمهيو پيو هوس“ اها آهي سڪو
ٻيهر سڪو جي چاڻ جي سموريءَ يعني ياد ڪري.

جھڪو چوي ته ”مان آتما جي نور تي مڃهان ٿو“
 تنهن کان پڇي ٿو ته ”آتما جي نور تي ڪنهن انيٽو نه
 ڪئي آهي؟“ جي ”نائو“ ته اهو ان جو چوڻ ٿيڪ نه
 آهي، ڇو ته انيٽو ڪرڻ وارو جھڪو آهي تنهن کي ته آتما
 يعني ”پنهنجو سڙو“ پڇي ٿو. اڏي آتما جي
 نور تي، جو اهو اهو گهڻو ڪو چوي ٿو ته مان
 ڄاڻان ٿو ته منهنجي سڙي ڪهڙي ويئي آهي. پر
 جيڪڏهن اهو چوي ته ”آتما جي نور تي، جو انيٽو
 ٿيو ٿي، پر ته ان آتما جي نور تي ٿي ٿي، ته اهو
 چوڻ باطل ثابت ڪري ٿو ته آتما جي نور تي ڪانه ٿي
 ٿي، ڇو ته جنهن وسيع جو انيٽو ٿي سگهيو
 والجهي، هي هٿ سمان آهي. انهن آتما جي نور تي
 ٿيڻ جي نه آهي ته، ڪري آتما ست آهي.
 (۲۵۶) آتما ڇت آهي.

آتما ڇت آهي. ”هٿ“ ڇت جي پرڪاش روپ
 ڪيان کي جيڪڏهن آتما کي اوده روپ قبول
 ڪجي ته اهو اهو وسيع جو پرڪاش ڪڍين پر ٿيڻو
 نه آهي. اتي جيڪڏهن ڪو چوي ته اهو اهو
 جو پرڪاش اهو ڪرڻ ۽ اهو اهو اهو ٿي ٿو ته اهو
 اهو ٿيڪ نه گهڻو، ڇو ته اهو ڪرڻ ۽ اهو اهو
 پرڪاش آهن، جنهن ڪري باطل ڪارڻ آهن، جيئن
 ڪهت وغيره پرڪاش ڪري ڪارڻ آهن. جنهن جو

آمن: يا چؤ تر نورتي جي نانگر يا سپندي جي پدارتن
يا گندرو لنگريا آسمان جي ٺهلتا وانگر ڪنهن جا ٻر
ڌرم ڪنهن، مگر [ايو ثابت آهي تر] ڪنهن ٻر
ریت آتما جا ڌرم تر نه آهن.

جيتوڻيڪ اهي ڌرم وغيره آتما ۾ اڏيسرت آهن تر
ٻر جا وسڻو جنهن ۾ اڏيسرت آهي سا ڪنهن ۾ ڀرمارت
ڪري آديئي ڪانه ٺهن ڪري سمجهيل گهرجي تر آتما،
راڳه دويش، ڌرم اڌرم، سکر دکر ۽ پنڌ موڪير رهت
آهي، ڏک آهي ۽ ويڙهه آهي. ”اڏيسرت“ نالو
آهي ڪلپت ٿيل [يعني خيالي بناوت] جو.

(۳۵۵) آتما ست آهي.

ايو آتما ”ست آهي“ ڪيئن ٿيل بعد جنهن وسڻو
جو اڀاڙ ٿي وڃي سا ”ست“ چئجي. جنهن وسڻو
جي ڪنهن ٻر وقت نورتي نه ٿئي، سا ”ست“ چئجي.
ڪل پدارتن جو ۽ پدارتن جي نورتيءَ جو اڏسنان آتما
آهي. جيڪڏهن آتما جي نورتي ٿيل جي هجي تر
ان جو اڏسنان وري ٻيو ڪو هٿل ڪپي، ڇو ته شونير
(سچ يا نستي) ۾ تر نورتي ٿيل نه آهي. وري
جيڪڏهن آتما ۽ ان جي نورتيءَ جو اڏسنان ٻيو
تر وري انهيءَ اڏسنان جو اڏسنان ٿيون مڃڻو پوندو،
[ائين جو حد ڪانه رهندي تر اهو دوش ٿي پوندو
جنهنڪري] ”اڏسنان“ چئجي ٿو.

هاڼي اتهه کړل و شت ۸ جيکتدين ډرم وغيره چتبا تر
 پـوه چيتري ديس ۸ اتهه کړل آهي تيتري ديس ۸
 استت چيشن ۸ اتهه کړل پدي کي اډشلتا رمدی،
 پواته کړل هاڼي جو اډيست آهي تر *اډشلتان پتي لږو
 سکهي. الهی ۸ کري ډرم وغيره کي اتهه کړل اُپت
 ۸ اډيست چتجي ټو. هاڼي چيتري ديس ۸ اتهه کړل
 آهي اوکري ديس ۸ استت چيشن ۸ ئي اډشلتا ټمدی
 ۸ اتهه کړل ۸

(۳۵۴) تين وري اتهه کړل به اکيان اُپت ۸
 اډيست آهي ۸ نه اکيان و شت ۸ ۸ الهی ۸ ريت
 اډيست، جي ډرم وغيره آهن نن جو اډشلتان اُجا آهي.
 اتهه کړل آهي اُپادي اډياس جي اډشلتان پتي
 جي، الهی ۸ کري [ډرم وغيره] پدي ۸ [يعدي اُپادي]
 جا [ډرم کوي چيل آهن. اوږدک سبب پني اتهه کړل
 ۸ آتما ۸ پرتيت ټين ټا، جهه کري وري چيو ويندو
 آهي تر آهي ډرم اتهه کړل و شت يعدي پرماتا جا آهن.
 هاڼي وليتي تر چو تر آهي ډرم وغيره اتهه کړل
 جا ډرم آهن يا چو تر اتهه کړل و شت پرماتا جا ډرم

؛ اډيس = کلپه، هڅين لوږي ۸ پر لالک "اډيس"

آهي. * اډشلتان = جهن ۸ اډيس = حي پرتيتي ئي؛ چيشن
 لوږي آهي لالک جو اډشلتان.

ٻنڌ موڪل وري انتهڪرڻ اُپهت هر آڏيست آهي:

انهيءَ ريت آتما هر ڌرم اڌرم وغيره جي اڏسڻان پٺي جي انتهڪرڻ اُپاڏي آهي جنهنڪري سکر ڏک آهه انتهڪرڻ جا ڌرم ڇڏجن ٿا.

(۳۵۳) اُپاڏي ۽ وشيشٽ.

جيڪڏهن انتهڪرڻ * وششت هر ڌرم وغيره آڏيست ڇڏجن ته اهو ٿيو پٺي، ڇو ته، * وششت ڇڏجي ٿو انهيءَ کي جنهن کڻي وشيشٽ هجي. هاڻي جيڪڏهن ڌرم وغيره اڏياس جو اڏسڻان جو آتما آهي تنهن جو انتهڪرڻ وشيشٽ طور قبول نه ٿو انتهڪرڻ هر ڌرم وغيره جو اڏسڻان ٿيندو سو ته پٺي ٿيو، ڇاڪاڻ ته ”مٿيا وستو اڏسڻان ٿيڻ جي نه آهي.“ انهيءَ ڪري آتما هر ڌرم وغيره جي آڏيست آهن، تن جو انتهڪرڻ وشيشٽ نه آهي، بلڪ اُپاڏي آهي. اُپاڏيءَ جو ته هيءَ سپاڳ آهي ته پاڻ تقست يعني ڪناري ٿي، جيڪڏهن به جاءِ هر پاڻ هجي، اوتري جڳهه هر آيل وستو ڪي ڄاڻائي. مگر وشيشٽ جي خاصيت آهي جو جهڙي جاءِ هر پاڻ هجي اوتريءَ جڳهه هر آيل وستو ڪي پاڻ سميت ڄاڻائي. وشيشٽ ۽ وشيشٽ وارو جو وشيشٽن کي کڻي ڇڏجي وششت، ۽ اُپاڏيءَ واريءَ کي ڇڏجي اُپهت!

* وششت = وشيشٽ وارو. ۽ وشيشٽ ۽ اُپاڏيءَ جو ڏک فقره ۷۳ ۽ ۲۰۱ ۾ پڻ ڪيل آهي.

ڪي ڪنڌ ڪو ٺڌي ٻي، اُنڃو ڪي ان ساري شريز ۾ ٿلهيل
 رهن ٿو، ۽ ڪنهن ڪريئي سڃي شريز ۾ انڪو لٽا
 (موافقت يعني سک) ۽ پرتيڪولتا (ناموافقت
 يعني ڊڪ) انڀڻو ٿئي ٿي، ته اهو چوڻ به ٿو
 بڻي، ڇو ته اهو نيم آهي ته جيتري ڊيس ۾ ڪڙ
 وارو رهن ٿو، تنهنڪن ٻاهر ڪڙ ٿو رهي، بلڪ ڪڙي ۾ ئي
 ڪڙ رهن ٿو. جيئن ڪهت وغيره کان ٻاهر اُنڃو روپ
 ٿو رهي، تيئن آتما کان ٻاهر ڪي ان ڪڙ ٿو بڻي. وري
 ڪستوريءَ جو مثال لاڳو نه آهي، ڇو ته اُهو سمجهڻ
 گهرجي ته، جيتري ڊيس ۾ اُنڃي سڳند آهي، تيتري
 ڪل ڊيس ۾ اُنڃا باريڪ جزا هئا ڪري وياپڪ آهن.
 تنهنڪري اهو متو ته آتما اڻو آهي، سوچڻ جو ڪر آهي.
 ڪٿي شريءَ ۾ آتما کي ”اڻن ۾ به اڻو“ ڪري
 ڇڏي آهي، سو انهيءَ ڪري جو آتما جي ڄاڻ ڏکي آهي.
 جيئن تمام باريڪ وسعوءَ کي ڪهت نظر وارو ٿئي نه
 سگهندو آهي، تنهن ٻاهر مڪي مڪر کي به آتما جو
 ڪي ان ٿو ٿئي، تنهنڪري آتما کي اڻو سمان ڇڏي
 آهي. پر اها مراد نه آهي ته آتما سچ ۽ ڀڄ اڻو آهي
 ڇو ته گهڻن ئي هندن ئي شريءَ آتما کي وياپڪ
 ڇو آهي، سو جي آتما وياپڪ آهي ته اڻو ٿيڻو نه
 آهي. انهيءَ ريت اهو چوڻ ٿيڪ نه آهي ته ”وياپڪ يا
 مڌير پرمات يا اڻو، آتما گهڻا آهن.“

سو ته اٿس، مڃيل ئي آهي، جنهن ڪري اٿي
دوش ٿيڻ جو نه آهي.

(۳۵۰) آتما اٿو نه آهي.

وري جيڪڏهن ڪو چوي ته هلا آتما لاه
مڃجي ته ”آهي ڪهڙائي؟“ پر آهي اٿو“ نه اهو
پر ڏهڪ نه ٿيندو. ڇو ته جيڪڏهن آتما کي ڪرڻا
ڀوڪڻا قبولو ته جيڪو دوش انهن ڪرڻن کي اٿو
ط. ر مڃي ۽ مٿي ٽيڪاري ۾ آهي، سو ٿي ٻولندو. هلا
جيڪڏهن آتما کي ڪرڻا ڀوڪڻا طور نه قبولو ته
پوءِ آتما کي ڪهڙائي؟ ۽ مڃي، اڃا پوءِ آهي ۽ پوءِ
ڪي ئي وياڪ ڪل شريون ۽ آتما مڃي جوڪ
ٿيندو. وري آتما کي ڪرڻا ڀوڪڻا نه مڃي سان
ڇڏيو ته وادي (اعتراض اٿارٽي) پڌري سڌالت
کي ڇڏي ٿو ٿئي، ڇو ته اٿو- واديءَ جو سڌالت
آهي ته ڪهڙو، سکر ۽ ڌرم وغيره آتما جوئي ڌرم
آهي. پوءِ جيڪڏهن آتما کي اٿو مڃيو ته شري
جي جنهن پاڳي ۽ آتما نه آهي، سو پاڳو نه ٿو ٿئي
سمان مٿي ڪهڙي ۽ نه وري اُن ۽ ڪنهن ٻي جي
چاڻ مٿي ڪهڙي.

(۳۵۱) وري جيڪڏهن اٿي ۽ جي جواب ۽
ڪو چوي ته ”ڪهڙي ۽ جي ڌري مان اٿي سڳو
ٿي، ۽ معلوم ٿي ٿئي، ڇڏي آتما (اٿو طور)

ٻڌائڻ وارا شاعرو ۽ سادقن اڃا يا ٿيندا. (۲) جيڪڏهن
 آتما کي مٽير پرماتم مڃي، اڏجو ڪهڻو وقت نه قبولجي
 ته آتما کي ڪهڙي سرور برابر قبولجي، سو نشاچو ٿي
 نه سگهندو. (۳) جيڪڏهن منهنجي جي سرور سمان
 قبولجي ته چئبو ته جڏهن آتما هائيءَ جو سرور ڌاري،
 تڏهن ساري سرور ۾ آتما نشو رهي ۽ انهيءَ ڪري
 جنهن ڀاڱي ۾ هائيءَ جو آتما نه آهي، تنهن ڀاڱي ۾
 ٻيو به ٿيل جي نه آهي. (۴) جيڪڏهن وري هائيءَ
 جي سرور سمان قبولجي ته ان کان به وڌا جيڪي
 سرور آهن، تڏجي ڪنهن ڀاڱي ۾ ٻهڙا شرط نه ڪهرجي.
 وري سڀ کان وڏو ڪنهن جو سرور آهي به ڪونه،
 جنهن جي سمان آتما قبولجي. (۵) جيڪڏهن وڏو
 سرور وراثت کي مڃجي ۽ ان سمان آتما کي قبولجي
 ته ان وراثت جي سرور اندر ته ڪل سرور سمائل
 آهن، ته پوءِ سڀني آتمائن جو سڀني سرورن ۾ سهند
 ٿيندو. پوءِ ته وري اڳ ڏيکاريل دوش ظاهر ٿي
 پوندو.

وري هيءُ به ته نير آهي ته جا ”مٽير پرماتم“
 وسٽ آهي، سا سرورن وانگر آنتيه يعني ٺاهي آهي،
 پوءِ ته آتما به آنتيه چئبو.
 ويدانت مٿ ۾ مٽير پرماتم وسٽو آهي انهيءَ ڪري،

التهڪرڻ کي اٽو قبولجي ته شري جي عڪ ديش ۾ ئي
التهڪرڻ رمي ٿو، اهڙو به قبول ٿو ٿورو، اهڙو نه ٿيندو ۽ ئي
ڪين، جو ته الهيءَ حالت ۾ جهڪندڙ مين وڪ ئي وقت
پيرو ۽ مٿي ۾ ڪندا لهن ته مٿي ڪال ۾ پنهني آستانن
جس پيدا جي چاچ جهڪو نه پوي، سبب ته الهڪرڻ
اٽو ٿئي، وڪ ڪال، ۾ وڪ استان ۾ رطل وارو ٿيندو
۽ نه هن ۾. تنهنڪري هاڻي چاچ پتي نه الهڪرڻ نه
آهي اٽو، نه آهي وياهڪ، پر آهي سرير موافق. جو پدارت
نه اٽو واسجي ۽ نه وياهڪ، تنهنڪري چون هئا مير پوريهاڻ.
[سو الهڪرڻ مڌ مير پريماني تي ثابت ٿيو.]

(۳۴۸) وي کي چوي ته تيار مت هر لويين (لوان)
روان آيا مچين ته انما کون ايک آهن، کرنا پوکا
آهن پر وياپاک نه آهن چندڪري پوکيل ر مونجهاره
ڪونه رهندو [يعني نه هڪ جي پوکيل تي ٻئي کي
پوکيل جي ضرورت نه رهندي] نڪي آيا اهو آهي.
چندڪري هن حدن تي پهتو جو هڪ وقت پاڻ ناممڪن نه
رهندو. بلڪ جهڙن ويدالت ۾ الهه ڪرڻ مدبر پرمات آهي،
تيئن آيا به مدبر پرمات آهي ۽ تنهن ۾ اڳي چيل ۱۲ اڪڙن وهن ٿا.
(۳۴۹) آيا مدبر پرمات نه آهي.

ویدانت سڌائتي ٿو ته هڪجي چوٽ ٿئي، ته اهو
چوٽ به ليڪ نه آهي. چوٽ (۱) جهڙي من آتما کي
گهٽجڻ وٺڻ وارو چيو ته ٿئي هي روشنائيءَ والو،
نما وڪاريءَ ۽ لاس ٿيڻ وارو چيو، ٻيو ته موڪر

جا سڀني آزمائڻن ۾ رهڻ جي نه آهي، بلڪه هڪ ئي
ڌرم هڪ ئي ڌرمي ۾ رهڻ جو آهي، جنهن ڪري
هڪ ئي آتما جو اهو شريو چئي سگهجي ٿو، ۽ پوءِ انهيءَ
شريو سمجهندي من، الدويون ۽ ڀامو جا ڀڌارڻ انهيءَ
آتما ڄاڻي چٽيا. انهيءَ ڪري وياپڪ آزمائڻن جي
انهيءَ ماحول ۾ دوش ڪونهي.

اما ڳالهه ٻڌي ٿي، ڇو ته جيڪو ٽپڪ اهو ٽپڪ
آهي ته اهر ٻڌي هڪ ئي ڏيهه ۾، هڪ ئي آتما کي
ٿئي ٿي، مگر اما ڳالهه نيايه مت ۾ ٿي ٻڌي سگهي،
بلڪه انهيءَ مت موجب هڪ ڏيهه ۾ ٻه اهر ٻڌي
سڀني آزمائڻن کي ٿيڻ ڪونهي. ڇو ته نيايه مت ۾
ٻڌي نالو آهي ڪمان جو، جو ڪيان ٿئي ٿو آتما ۽
من جي سمجهو ڪمان سان ۽ من سان سمجهو ڪمان ته آهي
ڪل آزمائڻ جو، جنهن ڪري هڪ ڏيهه ۾ ٻه ڪل
آتماڻن جي اهر ٻڌي ٿيڻ ڪونهي.

جي وري ائين چوي ته ”جيڪو ٽپڪ من جو
سمجهو ڪر ته ڪل آزمائڻ سان آهي ته ٻه جنهن آتما
۾ ڪمان پيدا ڪرڻ وارو اهرشت (اگر جو ٻيچ باب)
آهي، تنهن آتما کي ئي اهر ٻڌي ٿي ٿي“ ته اهو
چوڻ به ٿو ٻڌي. ڇو ته جيڪڏهن وياپڪ آتما کي
ڪهڙائيءَ ۾ سمجهو ته هڪ شريو جي شپ ڪرڻ ڪري
هو شريو ٿئي ٿو تنهن سمجهه اسٿت، ڪل آزمائڻ

انهيءَ جو جواب ملي ته جنهن آتما جي ڪرمن سبب
 سرير پيدا ٿيو، تنهن آتما جوئي اهو سرير آهي، ته
 اهو چوڻ به ٿئي ٿو. ڇو ته ڪرم به جنهن شرير
 سان ٿيا، تنهن ڪرم جي ڪرڻ واري [خود]
 اڳئين سرير جو به ته ڪل آتمائن سان سنڀلندو هو ۽ پوءِ
 ائين چوڻو پوندو ته ڪرم به ڪل آتمائن جو هو ۽ نه
 [خاص] هڪ جو. يا وري جيڪڏهن چوي ته سرير
 انهيءَ آتما جو آهي جنهنجو من سميت اهو شرير آهي، ته
 اهو چوڻ به ٿئي ٿو ڇو ته سرير وانگر من سان به ته
 سڀني آتمائن جو سنڀلندو هوندو، پوءِ ان بنسبت تشچير
 ڪيئن رهندو ته ڪهڙو من ڪهڙيءَ آتما جو آهي،
 بلڪ ڪل آتمائن جوئي مڃڻو پوندو. انهيءَ ريت
 ڪل اندريون به ڪل آتمائن جون چوڻيون پونديون.
 ٻاهرين پدارتن به جو وهندو رهڻ ٿو ته ”هيءُ منهنجو
 آهي، هيءُ پرايو آهي،“ سو به شرير نيت ٿي ٿئي ٿو
 اهو شرير جيڪڏهن ڪل آتمائن جو مڃيو ته
 مڃڻو پوندو ته ڪل ٻاهريان پدارت پڻ سڀني آتمائن
 جا ٿيل گهرجن.

وري اتي جيڪڏهن ڪو چوي ته ”شرير انهيءَ
 آتما جو آهي، جنهن کي انهيءَ شرير ۾ * آهر ۽
 مڙ ٻڏي پوي. اها آهر ۽ مڙ ٻڏي ڪئي آهي،

انڙ جي آهي. ٿورو ڪهت جي جنهن ڏيس ۾ آڪاش
جو سنجو ڪر آهي، تنهن ڏيس ۾ ڪال جو ٿوري دشا
جو ۾ سنجو ڪر ۾ ڌو جو ڌ آهي. جيڪڏهن ڪهت جو ڪو
دش (ڀاڱو) آڌر ۾ ڪال ۽ دشا کان ٻاهر هجي ته اتي
ڪري انهن ڌو سنجو ڪر نه ٿي ٿي پر اڌو ڪهت جو
ڪو به دش ڪونهي، جو ڪال دشا يا آڪاش کان
ٻاهر هجي، بلڪ ڪل ٻڌارڻ جو ڪل ڌيش، آڪاش،
ڪال ۽ دشا ۾ ئي آهي. تنهنڪري ڪل ٻڌارڻ جي
ڪل ڌيش ۾ آڪاش ڪال دشا جو سنجو ڪر ۾ ڌو
آهي، اهي ڌيت ٻه ماڻهو جي حالت ۾ ڌ ڪئي ڌيس
۾، ڪهڙن ڌو ڌو (وياپڪ) ٻڌارڻ جو سنجو ڪر ٻڌي
ٿو، ڪو به ڌوش ڪونهي، تنهنڪري آزمائون ڪهڙون
آهن ۽ سڀ وياپڪ آهن.

(۳۹۶) لياپ ڌت جو ڪنڊون.

ڌاڻي ويدانت سدانت ٿو جواب ٿئي ته لياپ
جو اهو سدانت آهي ته ”سو [وياپڪ آزمائون] جو
سو ٻڌارڻ سان سنجو ڪر آهي، اهو ٿيڪ نه
آهي، جو ته جيڪڏهن وياپڪ آزمائون ڪهڙي ۾
قبول ٿو ته ڪل شريون ۾ ڪل آزمائون جو سڀ
قبول ٿو ٿو ٿو ته اهو اهو ڪري ڪن سگهو
نه ڪو ڌو شريون ڪو ڌو آزمائون جو آهي، بلڪ
ڪل آزمائون ڪل شريون قبول ٿو ٿو ٿو جيڪڏهن

پيد آهي جو ٻيا ٻيا آتماڻون ۾ آهن ۽ وڃاڻين پيد ڪم
 بت وغيره جو ٻر آتما ۾ آهي. ان ۾ ڪو هن قسم جي
 شڪاڻو ڪري ٿو: ”نمايه مت ۾ آتما وانگر آڪاش ڪال
 دشا ۾ وياپڪ آهن. وري ٻر ماڻهو سو ڪير آهن ۽ نرويو آهن
 تن ۾ سرو وياپڪ پدارتن جو سڃاڻو ڪر ته بطن وٺي
 ڪين ۽ ڇو ته جڏهين ٻر ماڻهو ساو ٻو (انگن سان) هجن
 تڏهين ته ڪنهن ديش ۾ آتما جو سڃاڻو ڪر ٿئي ۽
 ڪنهن ديش ۾ ٻين وياپڪ پدارتن جو سڃاڻو ڪر ٿئي ۽
 ٻر اڏي ٻر ماڻهو ته نرويو آهن ۽ تمام سو ڪير آهن تن سان
 ته هڪ ئي ديش ۾ سرو وياپڪ پدارتن جو سڃاڻو ڪر مڃڻو
 پوندو ۽ سو به بڻي ٿي نٿو، ڇو ته هڪ جي سڃاڻو ڪر سان
 آستان روڪيل رهندو پوءِ انهي ديش ۾ وري ٻين
 جو سڃاڻو ڪر ٿيڻو نه آهي. انهي ڪري چئبو ته ڪهڙن
 پدارتن جي وياپڪتا مڃڻ ٿيڪ نه آهي ۽ وياپڪتا
 ڪنهن هڪ ئي پدارت جي مڃڻ ڪهڙي.“

ٻر انهي شڪاڻا جو جواب هيءُ آهي ته جتي رستو
 ساوڻو آهي اتي هڪ کان وڌيڪ ٻين جو سڃاڻو ڪر بطنو نه آهي،
 جيئن ڪه ٻر ٿوي جي ڪنهن ديش ۾ هڪ جو سڃاڻو ڪر
 هي ته اتي ٻير جو سڃاڻو ڪر بطنو نه آهي. پر هڪ ته نرويو
 دارتن جي سڃاڻو ڪر جو ذڪر آهي، جتي ڪنهن
 يس جي والار ٿئي رهي، تنهن ڪري اڏي سڃاڻو ڪر
 ٻين جي سڃاڻو ڪر جو ورو ڪونهي، اها ٻالاهه صافي

آڊو ٿي ڇڏي حالت ۾ اسٽ رهي ٿو. ڇڏي ٿي ۽ (ڇڏي)
 آتما جو پرڪاش ٿئي ٿو ڪيان ڪڍ کان، ۽ سو جهو ڇو
 سمورو ڪيان اندرين دوارن ٿئي ٿو. اهو ڪيان نصير
 نه آهي ۽ ان اندرين مان پندار ٿئي ڪيان جو موڪر ڪال
 ۾ ناس آهي، تنهنڪري ٿي آتما موڪر ڪال ۾ پرڪاش
 رهي ڇڏي روپ اسٽ رهي ٿو.

(۲۴۵) مڃين ۽ ريت ٿي ۽ مت ۾ مڃيل آهي.
 ٿي سگهه ۽ ڀڃي موڪر آتما کي ڳڻن ٿا جنهنڪري
 آتمائون انهن ۾ ڪل ۾ روپ ۾ ويهڪ ۾
 آهن. ٿي ۽ مت ۾ ويهڪ ۾ جو لڳي آهي * ٿي
 پدارتن جو سمجهو ڪر. انهي ۾ مت ۾ ويهڪ ۾ جو لڳي ۾
 ۽ سڃاڻين، وڃان، سوڪت پيد ڇو آهي ۽
 جيڪو ٿي آتما کي ٿي (ٿي وڃان ۽ ٿي انهن
 جي) مڃين ٿا، جنهنڪري ان ۾ سوڪت پيد ڇو آهي
 آهي ٿي ۽ او ڇو ٿي ٿا نه آتما ۾ سڃاڻين وڃان پيد ڇو
 آهي ڪو ٿي، بلڪ او مڃين ٿا نه انهن ۾ سڃاڻين

۽ جي ويهڪ نه آهن. ۽ سڃاڻين پيد يعني ساڳي ۽ جنس وارن
 وڃن جي پاڻ ۾ حدائي، مڃين کان ۽ جي کان سان حدائي
 دلي ۽ دلي سان حدائي. وڃان پيد يعني نرالين جانن
 وارن وڃن جي پاڻ ۾ حدائي جيئن دلي جو ڪري سان پيد
 کان ۽ او ٿي سان پيد. سوڪت پيد يعني پيد جي پاڻ
 حدائي، جيئن مٿي جو هٿ سان پيد، مڪر جو اڪ سان پيد

پيد آهي جو ٻيا ٻيا آتمائون ۾ آهن ۽ وڃا ٿي پيد ڪم
 بت وغيره جو به آتما ۾ آهي. ان ۾ ڪو هن قسم جي
 شڪا ٿو ڪري :- ”ٺياري مت ۾ آتما وانگر آڪاش ڪال
 دشا به وياپڪ آهن. وري پرماٿو سو ڪير آهن ۽ نرويو آهن
 تن ۾ سرو وياپڪ پدارتن جو سنجو ڪر ته بطنديوئي
 ڪين ۽ ڇو ته جڏهين پرماٿو ساوڙو (انگن سان) ڪنهن
 تڏهين ته ڪنهن ديش ۾ آتما جو سنجو ڪر ٿئي ۽
 ڪنهن ديش ۾ ٻين وياپڪ پدارتن جو سنجو ڪر ٿئي ۽
 پر اڃي پرماٿو ته نرويو آهن ۽ تمام سو ڪير آهن تن سان
 ته هڪ ئي ديش ۾ سرو وياپڪ پدارتن جو سنجو ڪر مڃڻو
 ٿو ٿو سو به بطني ئي ٿو ۽ ڇو ته هڪ جي سنجو ڪر سان
 آستان روڪيل رهندو پوءِ انهيءَ ديش ۾ وري ٻين
 جو سنجو ڪر ٿيڻو نه آهي. انهي ڪري چئبو ته ڪهڙن
 پدارتن جي وياپڪتا مڃڻ ٿيڪ نه آهي ۽ وياپڪتا
 ڪنهن هڪ ئي پدارت جي مڃڻ ڪهڙي جي.“

پر انهي شڪا جو جواب هيءُ آهي ته جتي رستو
 ساوڙو آهي اتي هڪ کان وڌيڪ ٻين جو سنجو ڪر بطنو نه آهي
 جيئن ڪه پرٿويءَ جي ڪنهن ديش ۾ هڪ جو سنجو ڪر
 آهي ته اُتي پير جو سنجو ڪر بطنو نه آهي. پر هڪ ته نرويو
 پدارتن جي سنجو ڪر جو ذڪر آهي، جتي ڪنهن
 ديس جي والار ٿئي رهي، تنهن ڪري اهڙي سنجو ڪر
 ۾ ٻين جي سنجو ڪر جو ورو ڪونهي ۽ اها ڳالهه صاف

آڊو ٿي ڇڙ حالت ۾ اسست رهي ٿو. ڇو ته انهيءَ (ڇڙ) آتما جو پوکائڻ ٿئي ٿو ڪيان ڪڙ کان، ۽ سو ڇيو جو سمورو ڪيان اندرين دوارن ٿئي ٿو. اهو ڪيان نتيهه نه آهي ۽ اُن اندرين مان پتدا ليل ڪيان جو موڪله ڪال ۾ ناس آهي، تنهنڪري ئي آتما موڪله ڪال ۾ پوکائڻ رهن ڇڙ روپ اسست رهي ٿو.

(۲۴۵) مٿينءَ ريت ليهه مت ۾ مڃيل آهي. ته سڀ ڌڪ ۽ پٺي موڪله آتما کي ٿين ٿا جنهنڪري آتمائون انهن ڪ آهن ۽ ڪل ڌڪ روپ ۾ ويهڪ ۾ آهن. ليهه مت ۾ ويهڪتا جو لفظ آهي * لپ پدارتن جو سنجو ڪر. انهيءَ مت ۾ ويهڪتا جي لفظ ۾ سڃاڻپ، وڃاڻ، سوکٽ پيد جو آڀاد نه آهي. جيئو ٿيڪ آهي آتما کي نرو ٿو (بن ورهاسٽ جهون انڪن جي) مڃين ٿا، جنهنڪري اُن ۾ سوکٽ پيد جو آڀاد آهي ته به او چوڻ ٿا ته آتما ۾ سڃاڻپ، وڃاڻ، پيد جو آڀاد ڪونهي. بلڪ او مڃين ٿا ته انهن ۾ سڃاڻپ

* جي ويهڪ نه آهن. † سڃاڻپ پيد يعني ساڳيءَ حس وارين وستن جي پاڻ ۾ جدائي، جئين ڪانءِ جي ڪانءِ سان جدائي، دلي جي دلي سان جدائي. وڃاڻ پيد يعني نرالن جانن وارين وستن جي پاڻ ۾ جدائي، جئين دلي جو ڪپڙي سان پيد، ڪانءِ جو نوزيءَ سان پيد. سوکٽ پيد يعني پنهنجي پاڻ ۾ جدائي، جئين هتي جو هتي سان پيد، مک جو اک سان پيد.

يا پنهنجي جي ڪريا ڪري ٿئي ٿو، ڇهين ڪنهن وٽ ۽
 باز جو سڏجو ڪرڻ ڪري باز جي ڪريا دواران ٿئي ٿو
 ۽ ٻن گهٽين جو سڏجو ڪرڻ پنهنجي جي ڪريا دواران ٿئي
 ٿو. مگر وڏو آتما هر ڪريا ڪندڙين ٻن ٿئي ٿئي، ۽ من، جو
 دوتن ڪريا ڪري ٿو سو موڪير ڪال هر ڪريا ٿئي
 ڪري، ته ڇهيو ته موڪير ڪال هر سڏجو ڪرڻ
 وارو جيڪو من جو تڪرڪ وارو روپ آهي تنهن جو ئي
 آياو ٿئي ٿو [ڪري من خود ناس نه ٿئي].

(۳۴۴) ڪي ”ايڪ ديشي“ نياپ مٿ وارا چون
 ٿا ته ڪيائين جو ڏيتو آهي، من جو ڇهڙي سان سڏجو ڪرڻ
 ۽ نه آتما سان سڏجو ڪرڻ سڪو پٽ هر من ”ڀريشت“ نالي واري
 ٿاڙي هر پرويش ڪري وڃي ٿو، جنهن ڪري ان ويل
 من جو سڏجو ڪرڻ ڇهڙي سان ٿئي رهي ته ڪيائين نه ٿئي
 ٿئي. انهن مڃي اهي چون ٿا ته ڏک جو ڏيتو به ڪيائين
 دواران ڇهڙي سان سڏجو ڪرڻ وارو من آهي ۽ نه
 صرف من، موڪير هر ڇهڙي ناس ٿئي ٿي، جنهن ڪري
 من جو ان سان سڏجو ڪرڻ رهي، جنهن ڪري ڪيائين به
 ٿئي رهي. موڪير ڪال هر من ته آهي هر ڏک جو ڪارڻ جو
 ڪيائين جو پيدا ڪندڙ ڇهڙي سان سڏجو ڪرڻ وارو من
 آهي، تنهن جي سڏجو ڪرڻ جو ناس آهي، جنهن ڪري
 من جو ناس ڇيل آهي. انهيءَ ريت انهن جو چوڻ آهي
 ته موڪير ڪال هر ويا ڪر آتما، پر مائما کان پڻ ۽ ڏک کان

ايڪيهه ڏکھ مي آھن ۽ شورو، پنج کيان الڊريون،
 من، پنجن کيان الڊرين ۽ چھون من چون و شيون،
 الين چھون ڇو کيان، سڪ ۽ ڏکھ، اھي گل ۽ ڪر ڪوٺو
 ڪندڙ آھن. ٺھڻڪري انھن کي ”ڏکھ“ ڪري ڪوٺو
 ويو آھي. سرڪو وغيره سڪ، ٺاس جي ڇو ڪري ڏکھ ڇو
 ھيٺو آھي انھن ڪري سڪ به ڏکھ ڪري چيل آھن.
 جيتوڻيڪ ٺاھه مت ۾ پڌڻ جي الڊري ڪن ۽ من
 به ٺھڻ آھن ڇھڻڪري ٺن جو ٺاس، ٻڻي ٺھڻ، ته به
 ھي مراء آھي ته چھون روپ ڪري ڪن ۽ من
 ڏکھ جا ھيٺو آھن سو روپ انھن جو ٺاس ٿيڻ ڇو
 آھي [ڪري ڪن ۽ من ٺاس نه به ٿين.] ڪن
 خواھ من پدارٿن جي کيان جي آھت سبب ڏکھ
 جو ھيٺو ٿين ٿا، مگر موڪھ ڪال ۾ ڪن ۽ من
 پدارٿن جو کيان ڪن ئي ڪين ٿا، ڇو ته ڪن
 آھي اھو آڪاش جو ڪن واري ڪوٺ ۾ اسٽ
 آھي، تڏھن ڪوٺ جو موڪھ ڪال ۾ نه آڀاڙو آھي،
 چھون ڪري ڪوٺ نه ھيٺ سبب آڪاش روپي
 ڪن الڊريءَ ٺوڊي به کيان ٺھڻ ٿئي. الھيءَ ريت
 کيان پيدا ڪندڙ ڇوڪو ڪن الڊريءَ جو سروب
 آھي سوئي ڏکھ روپ آھي ۽ اھوئي ٺاس ٿئي ٿو. ٺھڻ
 وري من جو سڄوڪ ٺھڻ مين آما سان آھي ٺھڻ
 گيان ٺھي ٿو. اھو سڄوڪ ٺھڻي جي ڪريا ڪري

يا پنهي جي ڪريا ڪري ٿئي ٿو ۽ جهڙن ڪنهن وٽ ۽
 باز جو سڏجو ڪر ۽ ڪڙي باز جي ڪريا دواران ٿئي ٿو
 ۽ ٻن گهٽن جو سڏجو ڪر ۽ پنهي جي ڪريا دواران ٿئي
 ٿو. مڪرو وڏو آتما هر ڪريا ڪڏهن به نٿي ٿئي ۽ من، جو
 دوتن ڪريا ڪري ٿو سو موڪير ڪال هر ڪريا ٿئي
 ڪري، ته چٽو ته موڪير ڪال هر سڏجو ڪر ڪرڻ
 وارو جيڪو من جو تحرڪ وارو روپ آهي تنهن جو ئي
 آياو ٿئي ٿو [ڪري من خود ناس نه به ٿئي.]

(۳۴۴) ڪي ”ايڪ ديشي“ نياپه مت وارا چون
 ٿا ته ڪيان جو هيتو آهي، من جو جهڙي سان سڏجو ڪر
 ۽ نه آتما سان سڏجو ڪر سکو پٽ هر من ”پريٽ“ نالي واري
 ناريءَ هر پرويش ڪري وڃي ٿو، جنهن ڪري ان ويل
 من جو سڏجو ڪر جهڙي سان ٿئي رهي ته ڪيان به ٿئي
 ٿئي. انهن مڃي اهي چون ٿا ته ڪر جو هيتو به ڪيان
 دواران جهڙي سان سڏجو ڪر ڪرڻ وارو من آهي ۽ نه
 صرف من، موڪير هر جهڙي ناس ٿئي ٿي، جنهن ڪري
 من جو ان سان سڏجو ڪر ٿئي رهي، جنهن ڪري ڪيان به
 ٿئي رهي. موڪير ڪال هر من ته آهي پر ڪر جو ڪارڻ جو
 ڪيان جو پيدا ڪندڙ جهڙي سان سڏجو ڪر وارو من
 آهي، تنهن جي سڏجو ڪر جو ناس آهي، جنهن ڪري
 من جو ناس چيل آهي. انهيءَ ريت انهن جو چوڻ آهي
 ته موڪير ڪال هر ويا ڪر آتما، پر ماتما ڪان پڻ ۽ ڪر ڪان

ایکځه د کم می آمن نه شویو، پدې کیان اندرون،
من، پدېچن کیان اندرون ۴ څه من من جون وشیون،
انن څه من جو کیان، سک ۴ دکر، امې ککل دکر پیدا
کندو آمن، ندهکري انن کی "دکر" کري کولو
ویو امې، سرکړ وغیره سک، لاس چی ډو کري دکر جو
میدو امې ننن کري سک به دکر کري چل آمن.

چیتو ټیکه لیاړه مت و پدېچی اندري کښ ۴ من
به نده آمن جدهکري نن جو لاس، بڼې لټو، نه به
متي مراد امې نه جدهن روپ کري کښ ۴ من
دکر جا میدو آمن سو روپ انن جو لاس لټو جو
امې [کري کښ ۴ من لاس نه به لټو]. کښ
خواه من پدارتن چی کیان چی اننت سبب دکر
جو میدو لټو، مکر موکیر کال و کښ ۴ من
پدارتن جو کیان کښ فی کښ لټو، جو نه کښ
امې اهو آکاش جو کښ واري کولک و است
امې، ندهن کولک جو موکیر کال و نه آهاو امې،
جدهن کري کولک نه لټو سبب آکاش روپي
کښ اندري، ولدي به کیان لټو ټي. الیه ریت
کیان پیدا کندو دکر کښ اندري، جو سروپ
امې سو فی دکر روپ امې ۴ اهو فی لاس لټو، لټن
وري من جو سدهو کښ دکر ۴ من آما سان امې لټن
کیان لټو، اهو سدهو کښ کري چی کړیا کري

ٿو ٿڌ هين نر چيترن آهي ۽ جي گيان نه اٿس ته ڇڙ آهي .
 چيترن ايشور ۽ جيو نشير آهن، ٽئين آڪاس، ڪال، هشا
 ۽ من به نشير آهن . (۴) پر ٿوي، جل، تياج ۽ وايو جا
 پرماتو به نشير آهن (۵) ٻيا جاتئي وغيره پرم
 ڪيترا پدارت نياين مت به نشير مڃيل آهن .
 وڌيڪ ڪهڙو ڌڪ ڪرڻ اجايو آهي جو اهو مت به ته ويدن
 جي خلاف آهي . (۶) ”مان منڪر آهيان“، ”مان بومط
 آهيان“، اها جا ديهه به آتم پرائتي آهي تنهنڪري راکه
 دويش ٿئي ٿو، تنهن راکه دويش ڪري ڌرم اڌرم سانگي
 پرورتي ٿئي ٿي جنهن ڪري سرور جي سهڻي دواران
 سکر هڪ ٿين ٿا، انهيءَ ريت آتما کي پرائتي گيان
 سنسار جو ڪارڻ ٿيو آهي . (۷) اهو پرائتي گيان ٿتو گيان
 سان دور ٿئي ٿو . ”تو گيان“ ٺالو آهي انهيءَ نسچيه
 جو، جو ٿيڪاري ٿو ته آتما ديهه وغيره ڪل پدارتن کان
 پن آهي . (۸) تنهن گيان کان اها پرائت ته ”مان بومط
 آهيان، منڪر آهيان“، سا نورت ٿئي ٿي، جنهن نورت
 ٿيل تي راکه دويش ڪم ٿيو وڃي ۽ انهن جي ڪم ٿيل تي
 ڌرم اڌرم سانگي پرورتيءَ جو به اپاءُ ٿيو وڃي، پوءِ سرور
 سهڻي روپ جنم جو به اپاءُ ٿيو پوي، هزار ٻڌ جو ٻوڳ، ٻوڳ
 سان ناس ٿيو وڃي ۽ ائين ”ايڪيهن ٿي هڪن“ جو
 ناس ٿو ٿئي، جن جو ناس ٿيل ئي نياين مت به آهي
 ”مو ڪير“

ڏو يعني ٻنڌ دور ٿي ٿو، تنهن ڪري ٻنڌ مٿيا آهي.
جيئن ٻنڌ مٿيا آهي تنهن موڪر به مٿيا آهي، ڇو ته
جڏهن ٻنڌ سڄو ٺهندو ٿڌين ته ان کان ڇو ٽڪارو به
سڄو ٿيندو.

انهيءَ ريت مٿيا ٻنڌ ۽ موڪر آڪاش وانگر هڪ
ئي آيا ه پٺ پٺي سڳي ٿو، انهن جي پيد ڪري آيا
جو پيد ثابت ٿي ٿي تنهنڪري سانڪه مت ه جو آيا
جو پيد مڃيل آهي سو ٺيڪ نه آهي.

(۳۴۳) نيايه مت جو ذڪر.

وري نيايه مت موجب به آيا ڪهڙا آهن،
جو مت هٺ ٺيڪ نه آهي. نيايه جو سڌائت هي
آهي ته (۱) سکر، دڪر، ڪيان، اڇا، هويش، پريتن
(پرشارت)، ڌرم، اڌرم، ڪيان جا سنسڪار، سڳيا
(صدد)، پريماط (مايو)، جدائي، سڄو ڪر (مهاپ)
۽ ورامست، اهي چوڏهن ڪٺ جيو روپ آيا ه آهن.
(۲) انهن مان اٺ يعني ڪيان، اڇا، پريماط،
پريتن، سڳيا، سڄو ڪر، ورامست ۽ ٽراڻي ايشور
ه آهن. پيد رکڻو آهي جو ايشور جا ٽي ڪٺ ڪيان،
اڇا ۽ پريتن نڪر آهن ۽ ڇو جا اهي ٽي ڪٺ انغير
آهن. ايشور وياپڪ ۽ نڪر آهي. جيو ڪهڙا آهن، ۽
هرڪ وياپڪ ۽ نڪر آهي. باقي جيو جو ڪيان انغير
آهي، جڏهن ڪري جيو جڏهن ڪيان ڪٺ کي ٽارڻ ڪري

سانڪير مت جو ڪتابون۔

اهو سانڪير مت بلڪل التو آهي. الڪه الڪه
سريون ۾ جا ڪر سڪه جي پرتيتي آهي تنهن سبب
آتما ۾ پڻ پيد آهي، سو ڏهن مڃيل ۾ اچي ڏهن
ڪر سڪه آتما جو ڌرم مڃي. مگر ڏهن ڪر سڪه مڃيل
آهي ٻڌي جو ڌرم نه چڻو ڪر سڪه جي پيد سبب
ٻڌي جو ئي پيد ڪر آهي، پر نه آتما جو. جيئن هڪڙي
ئي وياپڪ آڪاش ۾ ڪهڙين اڀاڻن جا ڌرم پرتيت ٿين
ٿا، رڳو انهيءَ ڪري جو آڪاش ۽ اڀاڻن جو اوڀرڪ
آهي، تنهن ڪري وياپڪ آتما ۾ ڪهڙين ٻڌن جا ڌرم
اوڀرڪ کان پرتيت ٿين ٿا، اها ڳالهه سانڪير مت کي
قبول ڪرڻ چڱائي. آتما کي اسڪه چڻي پوءِ ڪهڙا
آتما مڃيل اڃا پيو آهي.

ڪو آتما مڪت آهي ۽ ڪو آتما ٻڌن ۾ آهي،
انهيءَ ڪري آتما جو پيد آهي، سو به ٺيڪ نه
آهي، ڇو نه سو ڏهنين ثابت ٿئي ڏهنين موڪير
۽ ٻڌن جو آتما ۾ قبول ڪجي، سو سانڪير مت
۾ به نه اسڪه آتما ۾ ٻڌن موڪير نه مڃيل آهي،
پر ٻڌي جي اوڀرڪ ۾ ”ٻڌ“ مڃيل آهي ۽ ٻڌي
جي وويڪ دوان ٻڌن کان ”موڪير“ مڃيل آهي
جا وستو اوڀرڪ ڪري ٿئي ۽ وويڪ ڪري ڏو
ٿئي سا وستو نوڙي سرڀ وايڪر مٿيا آهي. آتما ۾ ٻڌي
جي اوڀرڪ کان ٻڌ ٿئي ٿو ۽ وويڪ کان موڪير ٿئي

پدارت جو هيٺو مڃي ۽ ڏکرتي اها آهي جا ڪاري
مڃي سو "پرش" نه آهي ڪنهن جو هيٺو ۽ نه آهي ڪنهن
جو ڪاري. تنهن ڪري پرش اسڪر آهي.

ائين سانڪيه مت ۾ "هينجو به تڏو" مڃيل آهن.
تڏو نالو آهي پدارت جو. سانڪيه مت ۾ ايشور مڃيل
نه آهي ۽ ڏکرتي سندو آهي ۽ ڇڪت جو ڪارڻ آهي.
پرش جي پوک ۾ موڪيه سانڪي پوکرتي ئي ڀرورت ٿي
آهي ۽ نه پرش. پوکرتي ۾ ڳاڙهه ڪري وڃي روپ ٿي
پرش لاءِ پوک ٿي آهي، ٻڌي هواران وڃي روپ
پوکرتي جي ڳاڙهه کان هوندي ٿي ٿو. جيڪو ڳاڙهه
پرش اسڪر آهي، تنهن جي باري ۾ ٻڌن خواهو ڪه ٻڌي
ٿي تڏو نه ڳاڙهه، سکر ڏک، ڍاڳو دويش وغيره ڪل
ٻڌي جا ڳاڙهه آهن، تنهن ٻڌي جو آتما سان اوڻيڪ
(خلقت) آهي جنهن ڪري آتما ۾ ٻڌ موڪيه "آروڙت"
آهي ۽ نه پرمات ڪري. اوڻيڪ سڌ (يعني اوڻيڪ
ڪري سڌ ڪيل يا ثابت ڪيل) جو آتما ۾ پوک ۾ آهي،
تنهن کان ئي آتما کي سانڪيه مت ۾ پوکيا چيل آهي،
نه نه پرمات ۾ آتما پوکيا نه آهي، ٻڌي ئي پوکيا آهي.
ٻڌي آتما کان ٻن آهي، الهي ۽ گمان جو نالو آهي وڻيڪ
۽ ان جي اڀاو (نه مشط) جو نالو آهي اوڻيڪ. الهي
ريت آتما اسڪر آهي. سکر وغيره ٻڌي جا ڳاڙهه آهن
۽ تنهن ڪري ٻڌي جا ڳاڙهه آهن، آتما ائين آهن.

ڪرڻا پوڳتا مڃي ته پوءِ ڪهڙا مڃڻا پون ۽ ڇو ته ڪو
سڪي آهي ته ڪو هڪي به آهي ۽ جيڪڏهن ڪرڻا پوڳتا
هڪ مڃيو ته هڪ جي سکر هڪ پوڳل تي ٻين کي به
سڪي هڪي ٿيڻ ڪهڙي ڏهن ڪري پوڳتا ڪهڙا مڃڻا
پون ٿا ۽ پر آتما پوڳتا نه آهي، تنهن ڪري هڪ ئي آهي.
(۳۴۲) سانڪير مت جو ذڪر.

سانڪير مت هر آتما کي ڪرڻا پوڳتا نه مڃي به
پيش (آتما) انيڪ مڃيل آهن، سو اتو مت آهي.
سانڪير جو مت هن طرح جو آهي: جنهن اوستا ۾ ستي،
رڃي ۽ ٽهي ڪرڻ جي هڪجهڙي حالت آهي ان کي
”پرڌان“ ٿا چون. اها حالت پرڪرتي جي آهي ۽ نه
وڪرتي جي. ”پرڪرتي“ نالو آهي اُپادان ڪارڻ جو
۽ ”وڪرتي“ نالو آهي ڪاري جو. پرڌان، مهتو
جو اُپادان ڪارڻ آهي، تنهن ڪري پرڪرتي آهي، پر
جو اُناهي آهي تنهنڪري وڪرتي نه آهي.

مهتو، اندڪار ۽ پنڊر قن مائوئون، اهي ست
پرڪرتي به آهن ته وڪرتي به آهن. هڪ پنڊراجي
پنٿين (يعني ڪاري بنسبت) پرڪرتي آهي پر اڳئين
بنسبت وڪرتي آهي. قن مائوئون وري ٻوٽن ڪري
پرڪرتي آهن.

پنڊر ٻوٽ، ٿله اندريوان ۽ من، اهي سورهن
وڪرتي آهن ۽ نه پرڪرتي. پرش پرڪرتي يا
وڪرتي نه آهي ڇو ته پرڪرتي اها آهي جا ڪنهن

(۲۴۰) جو سو روپ آڪرڻا آيو ٿا

دوہا- سत् चित् आनन्द एक त्, ब्रह्म अजन्य अमंग ।

विभुचेतन माया करै, जगको उत्पति भंग ॥६॥

دوہا ۹:- سچا دلند ھڪ روپ تون ، پر ھم اچند اسڪ

وڏو چيئن مايا ڪري ، ھڪ کي الھند بدڪ

ٿيڪا :- ٻيون ھڪ دھي جي :- ٻيون سوال

جھڪو شش ڪيو تھن جو جواب آھي تہ ”تون ست

ڇت آند سو روپ آھين“ الھي ۾ مراد رکيل آھي تہ تون

۵۰ کان پن آھين ، جو تہ ۵۰ ست روپ آھي ، ۵۰

روپ ۴۰ ھڪ روپ آھي ، تون ڪوڻا ڇو ٿيڪا تہ آھين ،

جو تہ ڪوڻا آھي اھو ، جنھن ۾ ھڪ ھجي تہ ھڪ جي ٻوڙي

۴۰ ھڪ جي ٻوڙي ، لاء ڪا ڪوڙيا ڪري ، سو تو ۾ تہ ھڪ

ڪوڙي ، تھن ڪري ھڪ جي ٻوڙي لاء ڪھن ڪوڙيا

جو تو کي ڪوڻا ٿيڻو تہ آھي ، وري جو تون آند سو روپ

آھين تہ تو کي ھڪ جي ٻوڙي لاء ٻہ ڪھن ڪوڙيا جو

ڪوڻا ٿيڻو تہ آھي ، وري ٻوڙي ٻوڙي ٿو ٿئي جو ڪوڻا

ھجي ، تون جو ڪوڻا تہ آھين تہ ٻوڙي ٻوڙي ، جيڪي

ٻہ ٻاپ پيدا ڪند ڪوڙم آھن تھن جو ڪوڻا يا ھڪ

ھڪ جو ٻوڙي سڦول سو ڪوڙم آھين آھن ، سي تون تہ

آھين ، تون سنڪھات (۵۰) جو ساکي آھين .

(۲۴۱) آتما سڪھ ڏم ڏرھن رھت ھڪڙو آھي .

تون آتما ھڪ آھين تہ ڪھڙا آتما جيڪي آھين

ڪرڻا پو ڳڻا مڃي ته پوءِ ڪهڙا مڃڻا. پونءِ ڇو ته ڪو
سکي آهي ته ڪو هڪي به آهي ۽ جيڪڏهن ڪرڻا پو ڳڻا
هڪ مڃڻو ته هڪ جي سکر هڪ ڀو ڳڻ تي ٻين کي به
سکي هڪي ڳڻ ڪهر جي ٽنهن ڪري پو ڳڻا ڪهڙا مڃڻا
پون ٿا، ٻار آڏما پو ڳڻا نه آهي، ٽنهن ڪري هڪئي آهي.
(۳۴۲) ساڻسڪير مت جو ذڪر.

ساڻسڪير مت هر آڏما کي ڪرڻا پو ڳڻا نه مڃي به
پوش (آڏما) اليڪ مڃيل آهن، سو التو مت آهي.
ساڻسڪير جو مت هن طرح جو آهي ته جنهن اوستا ۾ ستي،
رڃي ۽ ٽمي ڪڍل جي هڪجهڙي حالت آهي ان کي
”ٻوڙڻ“ ٿا چون. اها حالت پرڪرتيءَ جي آهي ۽ نه
وڪرتيءَ جي. ”پرڪرتي“ نالو آهي اُپادان ڪارڻ جو
۽ ”وڪرتي“ نالو آهي ڪارڻ جو. ٻوڙڻ، مڃڻو
جو اُپادان ڪارڻ آهي، ٽنهن ڪري پرڪرتي آهي، پر
جو آڏما آهي تههڪري وڪرتي نه آهي.

مڃڻو، اندڪار ۽ پنڊج ٽن ماقراڻون، اهي ست
پرڪرتي به آهن ته وڪرتي به آهن. هر ڏک پنڊججي
پنڊهن (يعني ڪارڻ بنسبت)، پرڪرتي آهي پر اڳئين
بنسبت وڪرتي آهي. ٽن ماقراڻون وري ٻوڙڻ ڪري
پرڪرتي آهن.

پنڊج ٻوڙڻ، ٽن اندريون ۽ من، اهي سورهن
وڪرتي آهن ۽ نه پرڪرتي. پرڻ پرڪرتي يا
وڪرتي نه آهي ڇو ته پرڪرتي اها آهي جا ڪنهن

(۲۴۰) جو سوپ آکرڻا ڏيوڳڻا

دوہا- سत् चित् आनंद एक तू, ब्रह्म अजन्य असंग।

विभुचेतन माया करै, बगको उत्पत्ति भंग ॥६॥

دوہا ۹- سچا دلہہ ھڪ روپ تون، پرہم اجمل اسڪر،

وڏو چچن مايا ڪري، ڇڪي کي افسانہ.

ٺيڪا- پرہمن ٺڪ دوهي هيءُ پرہيون سوال

جيڪو شش ڪيو تڏهن جو جواب آهي ته ”تون ست

ڇت آندو سوپ آئين.“ اهيءُ مراد رکيل آهي ته تون

دھ کان ڏن آئين، جو ته دھ است روپ آهي،

روپ ۽ ڊڪ روپ آهي، تون ڪرڻا ڏيوڳڻا پر نه آئين.

جو ته ڪرڻا آهي ادو، جنهن ۾ ڊڪ ۽ ڇي نه ڊڪ جي ٿوري

۽ سڪ جي پراپتي، لاءِ ڪا ڪريا ڪري، سو تو ۾ نه ڊڪ

ڪوٺي، تڏهن ڪري ڊڪ جي ٿوريءَ لاءِ ڪڏهن ڪوڍا

جو توکي ڪرڻا ٿيڻو نه آهي، وري جو تون آندو سوپ

آئين ته توکي سڪ جي پراپتيءَ لاءِ پر ڪڏهن ڪريا جو

ڪرڻا ٿيڻو نه آهي. وري ڏيوڳڻا ادوئي ٿو ٿئي جو ڪرڻا

۽ ڇي. تون جو ڪرڻا نه آئين ته ڏيوڳڻا پر نه آئين، جيڪي

پڇا پاپ پيدا ڪندڙ ڪرم آهن تن جو ڪرڻا يا سڪ

ڊڪ جو ڏيوڳڻا سڌول سو ڪير ڏيون آهن، سي تون نه

آئين. تون سنڪھات (دھن) جو ساڳي آئين.

(۲۴۱) آتما سڪ ڊڪ ڌرهن رھت ھڪڙو آھي.

تون آتما ھڪ آئين نه ڪھڙا، آتما جيڪڏھن

ڪرڻا پوڳتا مڃي ته پوءِ گهڻا مڃڻا پون ۽ ڇو ته ڪو
سکي آهي ته ڪو دڪي به آهي ۽ جيڪڏهن ڪرڻا پوڳتا
هڪ مڃيو ته هڪ جي سکر دڪي پوڳل تي ٻين کي به
سکي دڪي ٿيڻ گهرجي تنهن ڪري پوڳتا گهڻا مڃڻا
پون ٿا پر آتما پوڳتا نه آهي تنهن ڪري هڪ ئي آهي.
(۳۴۲) سانڪير مت جو ذڪر.

سانڪير مت هر آتما کي ڪرڻا پوڳتا نه مڃي به
پوش (آتما) انيڪ مڃيل آهن، سو اتو مت آهي.
سانڪير جو مت هن طرح جو آهي: - جنهن اوستا ۾ ستي،
رڃي ۽ ٽهي ڪرڻ جي هڪجهڙي حالت آهي ان کي
”پرڌان“ ٿا چون. اها حالت پرڪرتي جي آهي ۽ نه
وڪرتي جي. ”پرڪرتي“ نالو آهي اپاهان ڪارڻ جو
۽ ”وڪرتي“ نالو آهي ڪاري جو. پرڌان، مهتو
جو اپاهان ڪارڻ آهي، تنهن ڪري پرڪرتي آهي، پر
جو آناهي آهي تنهنڪري وڪرتي نه آهي.

مهتو، اندڪار ۽ پنڊر ٽن ماترائون، اهي ست
پرڪرتي به آهن ته وڪرتي به آهن. هڪ پنڊراجي
پنٿين (يعني ڪاري بنسبت) پرڪرتي آهي پر اڳئين
بنسبت وڪرتي آهي. ٽن ماترائون وري ٻوٽن ڪري
پرڪرتي آهن.

پنڊر ٻوٽ، ٽن اندريون ۽ من، اهي سورهن
وڪرتي آهن ۽ نه پرڪرتي. پوش پرڪرتي يا
وڪرتي نه آهي ڇو ته پرڪرتي اها آهي جا ڪنهن

(۲۴۰) ۱۵۰ جو سروپ آڪرڻا آڏو ڳڻڻا

دوہا- سत् चित् आनन्द एक त्, ब्रह्म अजन्य असंग ।

विभुचेतन माया करै, जगको उत्पति भंग ॥६॥

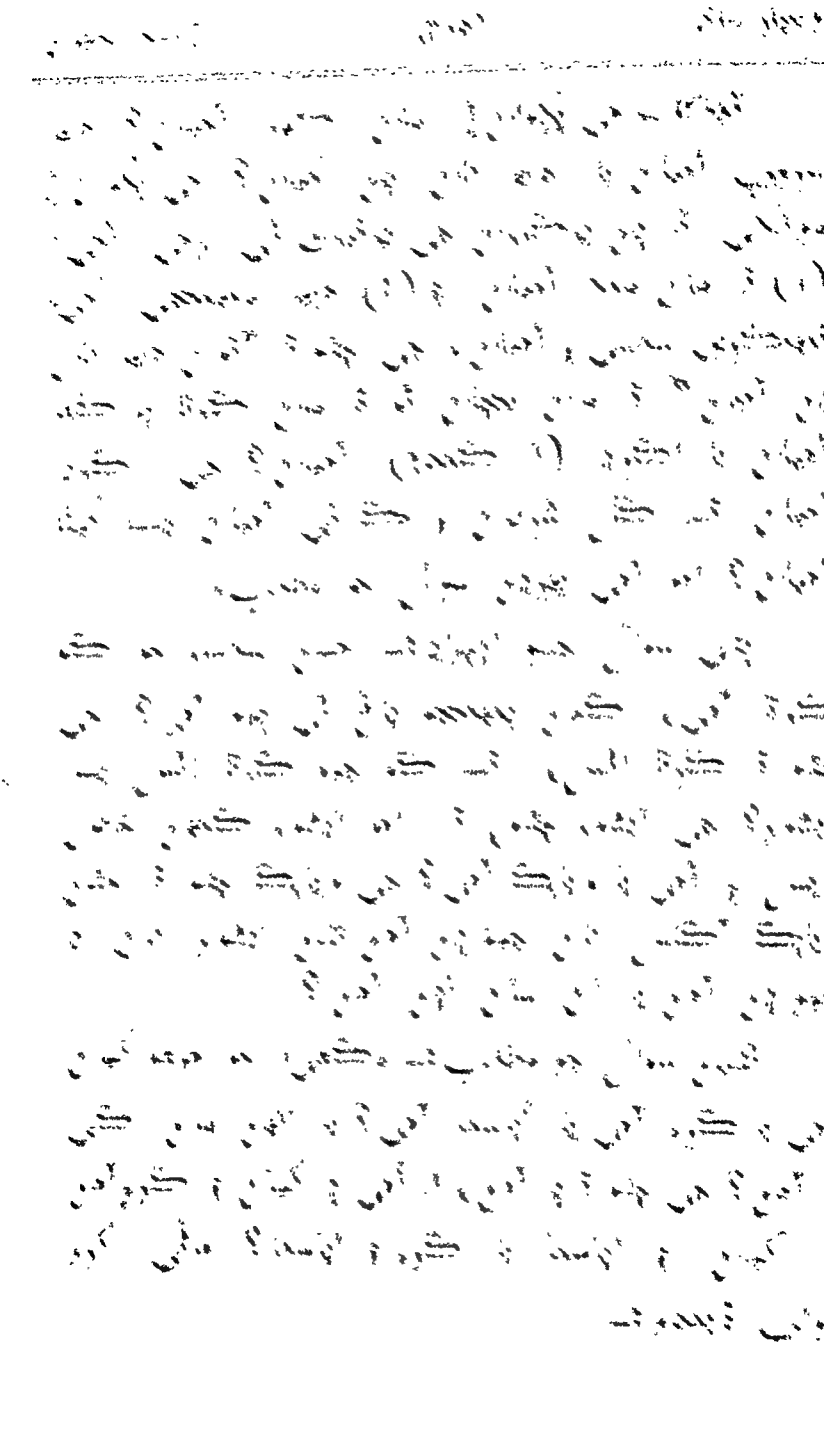
دوہا ۹ :- سچا دلند ھڪ روپ ٿون ، توھم اچھر اسڻڪ ،
ويو چھتن مايا ڪري ، ھڳ ڪي اڀھڻ ٻڌڪ .

ٺيڪا - پھرين ٺڪ ھوھي جي ۽ پھريون سوال
جھڪو شش ڪيو ٺھڻ جو جواب آھي تہ ”تون ست
ڇت آندو سروپ آھين“ الھي ۽ مراد رکيل آھي تہ تون
۵ ھڪ کان پڻ آھين ۽ ڇو تہ ۵ ھڪ است روپ آھي ، ڇو
روپ ۴ ھڪ روپ آھي ، تون ڪرڻا پوڳڻا ۾ نہ آھين .
ڇو تہ ڪرڻا آھي اھو ، جنھن ۾ ھڪ ۽ ھجي تہ ھڪ جي ٺور ٺي
۴ ھڪ جي پراپتي ۽ لاء ڪا ڪرڻا ڪري ۽ سو تو ۾ تہ ھڪ
ڪوھي ۽ ٺھڻ ڪري ھڪ جي ٺور ٺي ۽ لاء ڪڏھن ڪرڻا
جو تو کي ڪرڻا ٿيڻو نہ آھي . وري جو تون آندو سروپ
آھين تہ تو کي ھڪ جي پراپتي ۽ لاء ۾ ڪڏھن ڪرڻا جو
ڪرڻا ٿيڻو نہ آھي . وري پوڳڻا اھوئي ٿو ٿئي جو ڪرڻا
ھجي . تون جو ڪرڻا نہ آھين تہ پوڳڻا ۾ نہ آھين ، جيڪي
پڇھ پاپ ٻڌا ڪندو ڪرم آھن تن جو ڪرڻا يا ھڪ
ھڪ جو پوڳڻا سڃاڻو سو ڪير ڏيھون آھن ، سي تون نہ
آھين . تون سڏڪھات (۵ ھڪ) جو ساکي آھين .

(۲۴۱) آتما سڪھ ڊڪھ ڌرھن رھت ھڪڙو آھي .

تون آتما ھڪ آھين نہ ڪھڙا ، آتما جيڪڏھن

اهو اڌ سوٽون ۽ واران وڃي وياس سمجهايو آهي، ۽
اهو سوٽون مان سمجهي بعد منهنجي سڪام ڪرڻ ۾
پوروئي نه ڏي.

جنهن ست جي چاري کلن کي ڪڍڻ کان
روڪي ٿي تنهن وياس پڳوان جا سوٽ ڇڪيا، ۽
سڪام ڪرڻ کان روڪين ٿا. ۽ انهيءَ ڪري ئي سوٽون
کي چاريءَ روپ ڇڏيو ويو آهي.

(۳۳۹) اڳ ۾ ڏيو جا ۳ سوال.

(۱) آءُ ڪير آهيان؟

(۲) سڏار جو ڪرڻا ڪير آهي؟

(۳) مڪتيءَ جو هيتو: (الف) ڪيئن آهي، يا (ب)

ڪرم آهي، يا (ڄ) اها سڏا آهي، يا (د) ڪرم اها سڏا

آهي آهي!

دوڏا- ڪوڙڪ شين ٻڌارم، ڪوڙڪ سر نه ڄاڻ.

پڙه ڪيو ڪر ڪوڙڪ، پاڌ ڀڄ سڀر نه ڄاڻ ॥ ۷ ॥

هو ڪوڙڪ ۾ ڪوڙڪ، ڪوڙڪ ڪوڙڪ ٿو ٿو.

ڪوڙڪ ڪوڙڪ ڪوڙڪ، ڪوڙڪ ڪوڙڪ ٿو ٿو ॥ ۸ ॥

دوڏا (۷) - ڪوڙڪ ڪوڙڪ ڪوڙڪ ٿو ٿو - آيو ڪوڙڪ ڪوڙڪ.

ڪوڙڪ ڪوڙڪ ڪوڙڪ، ڪوڙڪ ڪوڙڪ ٿو ٿو.

(۸) ڪوڙڪ ڪوڙڪ ڪوڙڪ، ڪوڙڪ ڪوڙڪ ٿو ٿو.

ڪوڙڪ ڪوڙڪ ڪوڙڪ، ڪوڙڪ ڪوڙڪ ٿو ٿو.

جي وقتائي ڪري ٻاهر مڪه پرشن کي ڪرمن ۾ لڳائين ٿا. ۴ ٻيا آهي جي ڪرمن جي ڦل کي انهيءَ طور سمجھائي منڪه جي نورتي ڪرائين ٿا.

(۳۳۸) ويد وياس سوٽون دوان انهن واکين جي چند چاڻ ڪري سمجھايو آهي ته سڀني واکين جو نورتي ۾ ڦل ٻرج آهي، ۴ خود پرورتي چاڻاڻل وارن واکين جو به پرورتي ۾ ڦل ٻرج نه آهي بلڪ نورتي ۾ آهي.

منڪه کي سپاويڪ يعني عادي پرورتي خواه نشي يعني کوٽي پرورتي کان ڇڏائي انهيءَ ڪرڻ جي شديءَ لاءِ وقت يعني ٻجه ڪرمن ۾ ويد جا پرورتي واکين لڳائين ٿا. انهيءَ ڪرڻ جي شدي ٿيڻ کانپوءِ انهن وقت ڪرمن کي به تياڳي منڪه کيان نيشن ٿئي ٿو. انهيءَ ريت ويد جي واکين ۾ نورتي جو ئي ڦل ٻرج (مطلب) معلوم ٿئي ٿو. وري ”آرت واد واکين“ جيڪو ڪرمن جو ڦل سمجھايو آهي، سو به آهي ”* ڪڙ جهوا نهءُ“ جي نموني. درحقيقت انهن جو به ڦل جو ڦل نه آهي [پرورتيءَ جو ئي آهي].

* جئين مانا ٻار کي ڳڙ جي آڱر ڇڏائي ڪوڙي ستي بياربندي آهي، ان هراد سان نه ٻالڪن کي منو سمجھي پي وڃي.

ٺن کي سندن شر آڏو ڪروبي جا جاء ڏهن ٿان ٿو ڏي، ٿوري
 سڪار ڪرمن روپي ڪنڊن ۾ پرمائي ٿو. ٺڪي ٿي،
 پڪوان وڌو جو واپار آهي، سو وائڙو، والڪي ٿو واپار
 ڪري ٿي، سندس ڪنڊل روپي شت ٻوڙ، ٿي
 اسٽان جو ٿي نه آهن، بلڪ منهنجي سروي ڪي ٻوڙ
 ڪرڻ جو ٿي آهن. اهو واپاري، وڏس روپ ٿاري،
 انهن شين کي پنهني ڪوڊ ۾ يعني پنهني آڏي ۾
 جاء ٿو ٿي. ڄڻين ڪل جو ڪنڊن جي ڪوڊ ۾ رهيو
 ٿر الڪي واء وري آڏي ٿو سگهي، ٿين ٻوڙ ٿي
 واري آڇاري جي آڏي ۾ اسٽ ٿيل ٻوڙ ڪي،
 پيد وادي وري سسي ۾ وڃي ٿو سگهي، انهي
 ڪري آڏي ڪي ڪوڊ سان پيٽيو ويو آهي. وري
 وڏس پڪوان وڌو واپار ڪيو ٿر آڏي ۾ ٿر پيد وادي
 اهڙن ٻين ٻوڙن کي سڪار روپ ڪنڊن ۾ پرمائي
 رهندا، ٿي ٿي اهو ڪو آڏي ڪي جو آڏي ۾
 شين وري پرم ٿر ٻوڙ. اهو واپاري ان سروي روپ
 جاري سان ويد جي واکين روپي وطن جو وڌو ڪيو.
 ڄڻين ٻن ۾ ٻن قسمن جا وطن ٿين ٿا، هڪ
 ڪنڊن وارا ٻيا ڪنڊن وارا، ٿي ٿي ٿي جاري
 وڃي انهن کي الڪي ڪي ٿر ڪنڊن وارن وطن
 ٻي [هوا ۾ آڏي] ڪل وڃي نه سگهندا، ٿن ويدن
 ۾ ٻن قسمن جا واکين آهن، هڪ ٿي ڪرمن

وانهٿرو وشن، اڻ ٺهندڙ ڳالهه ڏسي،
 وياس بڻي اڀديش، ڳوڏ ۾ ههراڻي ٿو،
 سوتر جي بنائي چار، وطن ڪيائين ڌار،
 نشچل لاسڪار ڪري سهڻائين ٿو.

ٽيڪا:- مثلاً واڻ بن ۾ ڪهڙي، وطن کي لوڻي ٿو
 ۽ انهن جا ڪنڊا ڪيرائي، پڪيڙي ڇڏي ٿو ۽ سندر
 ڪنول جي گلن کي پٺ ٿوڙي ڪنڊن ۾ پٽڪائي
 ٿو، تن پٽڪندڙ گلن کي ڏسي، واٽهڙو جي ڇت ۾
 اچي ته تهڙن سندر گلن واسطي اڏوستان جو ڳم نه آهي
 ڪنٽو انهن لاءِ وڌيڪ اڏوستان مٽل ڪهرجي. اڏو ويچار
 ڪري آهي ڪنول گل آڻان [ڪنڊن وچان] ڪٽي
 وٺي ٿو. وري ويچار ڪري ٿو ته اڳتي به ته اڏو حال
 ڪنول جي گلن سان ٿيندو رهندو، تنهنجو به ته
 اڏو ڪرڻ جهڙي، سوڌا ڳن جي چاري ٺاهي، ڪنڊن
 جي وطن واري پاڻي کان ڪنول جي وطن واري
 پاڻي کي الڳ ڪري ٿو، جنهن ڪنول گل وري ڪنڊن
 وچ نه پون.

(۳۳۷) تئين پيد وادي آچار ۾ روپ چٽ وڌ آهي،
 سو ويد روپي بن ۾، جيڪي ارڻ واد روپي ڪنڊن
 سهت وٺ آهن، تن مان سڪامي ڪرمن روپي ڪنڊا
 پڪيڙي، تن ۾ سرل يعني ڪپت رهي، ۽ شت يعني
 راکه هويش رهي، جي شش روپي ڪنول گل آهن،

میری: وانی میں بسھو، ग्रंथ सिद्धिके काज ॥ ॥४॥

دوعہ ۴۔ جنھن شکستہ جی شکستہ سان، ایس رجو جگہ باٹ،
منہجی واٹی، ر دوس، گرلٹ سماہس کاٹ،
شس جی، والکت پدارت لاء، پوارٹڈا روپ
آشہ، واد [گرو، کان]۔

बंधहरन सुख करन श्री, दादू दीन दयाल ।

पढ़ै सुनै जो ग्रंथ यह, ताके हरहु जंजाल ॥५॥

دوعہ ۵۔ بندن کانی سک ڈئی، دادو دین دلال،
پڑی پڑی جو گرلٹ سی، لہندہر مٹی جھال،
(۳۳۶) ویدانت شاستر کرنا آوارہ کی لہسکار،

कवित्व- वेदवादवृच्छ वन भेदवादीचायु आय ।

.. : पकर हलाय क्रिया कंटक पसारिके ॥

सरल सुसुद्ध सिष्य कंज पुनि तोरि मेरि ।

सलनमें फेरत फिरत फेर फारिके ॥

पेखितु पथिक भगवान जानि अनुचित ।

अंक्रमें उठाय ध्याय व्यास रूप धारिके ॥

सूत्रको बनाई जाल वनको विभाग कीन्ह ।

करत प्रनाम ताहि निश्चल पुकारिके ॥६॥

کومت ۶۔ وید واد وٹن کی، لہندہ، وئی وائر اچی،

لوڈائی کورم کالبد، کندن کجرائی نو،

سرل سیاء شد، پڑ جنھن شس سندی،

اعزا جی کبول مدھہ، کندن کجرائی نو،

سو ساڻي مڻ ٻڌيڪو ، سڌرڪو آڻانڊ ॥۱۱॥

دوھا ۱- ٻڌو ڪو سٺ ٻڌو ڪاش سان، سڄ چنڊ روشن ڌار،
سومان ساڳي ٻڌو سندو، آڻانڊ شد آڻار.

سڪو ٻڌو ٻڌو ٻڌو روپ [گڻيش جو] منڪل.
ناسئ ٻڌو سمئلئ، آڻانڊنپٽيڪو نام.

جا ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو، ڌو ٻڌو ڪام ॥۱۲॥

دوھا ۲- ڪڻڪ جي نالي ٻڌو، ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو،
ڄڻن جي سڌو ڪان سڌو، ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو.
ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو، ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو.

ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو، ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو.

سورٿا- ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو، ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو.

ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو، ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو.

ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو، ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو.

ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو، ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو.

ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو، ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو.

[ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو]

دوھا- جا سڳي ٻڌو ٻڌو، ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو.

* آھا ڪٿا هن طرح آهي:- شو، وشو، وغيره ڏيوناون

ڪڻڪ جي ٻڌو ڪو ڪاڻڊو "ٻڌو ٻڌو" آهي مارڻ
لاءِ روانا ٿيا، ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو، ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو.

ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو، ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو.

ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو، ٻڌو ٻڌو ٻڌو ٻڌو.

نظاره آهي، تهنديڪري [اهو] ايشور جو چنن لهر
آهي. وري نرال ۾ گهيس جو جدم ڇيو ويو آهي،
مڪر اهو ڇيو جي جدم وانگر ڪرمن جي ڦل طور نه
آهي، * بلڪه رام ڪرشن وانگر پڪڙن جي ڪرڻا
سانگي پرماتما جوئي آو رڻاو (پرڪهتھڻو) آهي، اهو
دياس پڪوان چتو ڪيو آهي. اتي جي مطلب آهي:
پرمات درشتي سان ته ڇيو ۾ پرماتما کان پن نه
آهي، پر جدم مرڻ وغيره ٻنڌ جو آتما ۾ ٻاڌياس،
آهي ڇيو جو ڇيو ٻڌو. اهو ٻنڌ ڪڙيس وغيره کي آتما
۾ پرتيت لڌو ٿئي، تهنديڪري اهي ڇيو نه آهن. ان
ڪري ڪرامت جي شروع ڪرڻ ۾ انهن جو چنن
ڪرڻ واجب آهي.

ٻنڌ ڪڙيس، وشدو وغيره ڪرڻ جو منگلا ڇوڙ
ڪيل آهي تهن ۾ شنڪا آئي سگهي ٿي. مگر
چانن ڪهڙي نه اٿس مراء آهي انهن اسپدي ڪو
ايشور ڪري چانن ٿي. اٿم ڇيو اهو ۾ چانن ٿي
مراء آهي ته ڇيو وڌيا جي حاصل ڪرڻ لاءِ ايش
پڪي ۽ ڪرو پڪي خاص ساڌن آهن.
(۲۲۵) منگلا ڇوڙ.

لر ڪرڻ وسڻو ٿو ڏيش روپ منگل.

7- जा विभु सत्य प्रकाशतै, परकाशत रविचंद ।

۷- جو وڌو ڏيک ۽ ڪالھ مڃو (۵۱۳-۵۱۴) ۾ چئي ڪيل آ

آچار، ان شش کي ڏيو وائي روپ مٿيا ڪرنت
اُڀرڻ ڪرڻ لڳو.

(۲۲۲) هنگلا چوڙ جو مطلب.

مٿيا آچار ۾ مٿيا شش کي مٿيا سنسڪرت
ڪرنت جو اُڀرڻ ڪو، تنهنجو ترجمو لکجي ٿو.
ترجمي ڪرڻ کان اڳ هنگلا چوڙ ڪجي ٿو ان لاءِ
ٿر ڪرنت جي سرانتي، ۾ وڳڻ آڻڻ ۾ وجهن.
”وڳڻ“ ڏالو آهي ڀاپ جو، ۽ ڀاپ کان ڪنهن
شب ڪارج جي سرانتي ٿي ٿئي. ۾ ڪڍي ڪو
ڀاپ دمت هجي، ٿر ۾ ڪرنت جي شروع ڪرڻ
۾ منگل اوس ڪرڻ ڪڍجي، ۾ ٿر جيڪي ۾
منگل نه ٿو ڏوڏو نه ڪرنت ڪار کي ڏاستو سمجهو
ويندو ۽ ٿر ڪرنت ۾ ٿورڙي نه ٿيندي.

منگل وري ٽن قسمن جو آهي: (۱) وستو
ٿرڊيش روپ، (۲) نمسڪار روپ، (۳) اشيرواد
روپ. وستو آهي پرماتما، سڪڻ ٿوڙي ٿوڙي ۽
تنهنجو ڪرنت آهي ”وستو ٿرڊيش“. پنهنجي يا
شش جي اڃا ڪيل وستو، تنهن جي لاءِ پرماتما
آهي ”اشيرواد“ روپ منگل، سو پنهنجي اڃا ڪيل
پرماتما ۾ ڇوٽين ڏوڏي ۾ صاف آهي، ۽ شش
۾ اڃا جي پرماتما پنهنجن ڏوڏي ۾ صاف آهي.

(۲۲۴) گڻيس ۽ ديوي جي ايشور ٿا پراڻ ۾

۱۱ اکره ديو کړ مائر ۱۱ اليک اچرج جهوا پدارت قللا ۱۱
 کيس ايوې پرتيتي گي تر "آو آنادي کال کان من
 بن ۱۱ رمددز آهيان ۱۱ ۱۱ بن کڅهين بر داس نشو نشي،
 چو * باغبان چين مکن مان اليک هج کيډي بن کي
 آپائي رهيو آهي، دل ۱۱ چتکارط سان اُنکي پالي رهيو
 آهي، وري کورماسي (کل) مچائي، مکر مان ۱۱ اکن
 کډي اُنکي ساري بر ټو. ۱۱ اُني ټسي ټو تر بن
 جي اُنهي وقت مان بر په دا ټو آهيان ۱۱ بن جي
 سول سان مان به سوي رهيو آهيان ۱۱ ساري بن
 جي سوي وچل ټسي باقي مکر باغبان ټسي رهيو
 اُلجي سر بر بن جا هج آهن. اها پرتيت اکره ديوتا
 کي سهي ۱۱ گي.

(۳۳۳) ټڙهين وري وري پنهانجو جدر مـ
 ٻڌي، اُن اکره ويچار کيو تر (۱) کڙهن ريت
 بن کان هاور نكري وچان، (۲) پر جي کڙهن سبب
 بن کان هاور تر بر نکران، تر بر چنڊالپو مـ
 نوروت ٿي ۱۱ ديوتاڀو سدائين بنو رهي. سو بن
 کان هاور نکرط جو اُهاو پيو ٿي کوله آهي، باقي
 برهم وديا جي اُپديش کړط وارا آچار به سو پنهانجن
 شش کي بن کان هاور کڍن ٿا، ائين ويچاريندي،
 سهي ۱۱ ٿي اکره ديو ايوې آچار کي کڙيو ۱۱ آو

پراڻين کي لوه جي ڌنڌن سان راجا جا چاڪر ڪٿي رهيا آهن، (۹) ڪٿي ته پاڻ به مسار کائي رهيو آهيان، (۱۰) ڪٿي وري ڌنائين ته ڏيو آستان آهن، جتي دونه پوکي آهن، اُت اهرت آهي، جنهن جي ڌسڻ سان ئي ترپتي ٿئي ٿي ۽ بکر اُچ جي جتي حاجت ئي ڪانهي. اُتي رهندڙن جا شريرو پرڪاشوان ۽ مل مونو رهت آهن. ڪي ومانن ۾ پيا چڙهن ۽ گهمڻ، اڀرائون ٺاچ ڪري رهيون آهن. اُتي وري پاڻ کي به ڪجهه ڪال رمل ڪندو ڌنائين، (۱۱) وري پاڻ کي اوچتو رت پونءِ جي ڪند ۾ ڪرندو ڌنائين، (۱۲) ڪهڙي ڌرم راجا ڌنائين، جنهن جي اڳيان سندس ڏهه هٿ جوڙي بيٺا هئا، اهو راجا ڪن کي وڻندڙ، مٿر موافق نظر آيو ٿي، ته ڪن کي ڪنور دشمن وانگر ٿي ٿو، ۽ اُن ٻن ۾ رهندڙ پراڻين کي ڪرمين اوسار ٿي ڌنائين. انهيءَ ريت اکره ڌالي واري ڏيو ٿا سهڻي ۾ انيڪ آستان ٿا. وري هتي ڌنائين ته برهمڻ ويد جو پاڻ هتي ڪيو، ڪٿي يڪيم شالا ۾ آهڻيون هتي وڌائون، وري ڪٿي اُمر نديون هتي وهيون، جتي به ڪارل ماڻهن سمان هتي ڪيو، ڪٿي وري ڪيانوان آهارين برهم وڌيا جو آهڻيش هتي ڪيو، ۽ انهن جا شش برهم وڌيا کي هائي، اُن ٻن مان نڪرندا هتي ويا. انريت سهڻي

آهي. دوهي ۾ رڳو هندو موڪ ڇيل آهي. پر اتي سمجهيل
 ڪهڙي ته ڪل اٽام پاون جو ڏڪر آهي.

تو ڪي مان گروءَ طور پرڻيت آهيان، ۽
 ٻڌ کي ڪهيندو ويد اوت جو اُڀرڻ ڪندو ٿو
 ڏسجان، سو آهي ڪل مڻيا پرڻيت. جيئن
 ”اگر ڏيو“ کي به سهڻي ۾ مڻيا پرڻيت هي وشير،
 ڪرو ويد وغيره اٽرو ڇنڀر پيدا ٿي هيا، تهئن ڪنهنجي
 پرڻيت ۾ مون کان وٺي ٻيو ڪل اٽرو ڇنڀر مڻيا آهي.
 (۲۳۱) * اگر ڏيو جو سڀلو هنريت دوت. هڪ

اگر ڏالو ڏيو ٿا، اٽادي ڪال کان لڌي ۾ سهيل دوت.
 تهن سهڻي ۾ ڏاو ته (۱) مان چڱال آهيان، (۲) مها
 هڪي آهيان (۳) چوڻي، دت، ڪل، مانس، ويڙي،
 بلغم، هڏن روڻي ستن ڏانن سان منهنجو مسڪر ڀرجي
 ٻيو آهي، (۴) پيالڪ ٽالڪن ۽ مائين وغيره سان ڀريل
 مها ڪهڙن ۾ آه پٽڪي رهيو آهيان ۽ اٽڪ آستان
 ڏسي رهيو آهيان، (۵) ڪٿي اٽڪ پيالڪ ٻوڙي موٽي
 کانڻ لاءِ سامهون ڏوڙي رهيا آهن، (۶) ڪٿي دت
 ٻونءِ سان ڀريل ڪنا ڪنڊ آهن، ان ۾ پيل ٻوڙي ماء
 ماء ڪري رهيا آهن، (۷) ڪٿي قتل لوه جا ٿنڀا
 آهن ان ۾ ٻڌل ٻوڙي رهيا آهن، (۸) ڪٿي

* جنهن موڙ روڻي وڪارن رهندا، جو آهي چيٽن، تهن
 کي ”اگر ڏيو“ ۽ اٽڪار ٿل آهي.

ڪانهي؛ (۴) آتما سدا اسلگم ۽ هڪ رس آهي؛ (۵)
 اڄ تـوڙي ڪو هڪٿ ٿيو ڪونهي، نڪو آئينده
 ڪو ٿيڻو آهي؛ بلڪ چيئن نٿ هڪٿ آهي؛ (۶)
 اوديا جو ۽ اوديا جي پرڳڻ جو، ڪلهن به سهي
 چيئن سان ڪو سڀڻ ٿيوئي ڪونهي؛ ٿلهنگري
 ٻڌ، ويد ۽ گرو، شروڻ وغيره، سهاڌي ۽
 هوڪيه، انهن جي پرڳڻي به سڀني وانگر اوديا
 جليم آهي؛ ٿلهنگري هٿيا آهي؛ (۷) انهن جي
 گهڙي ڪال کان اسٿتي به اوديا جليم آهي.
 ته به اهو نه ڄاڻي، شش اسٿول درشتي سبب مڙهون
 سوال ڪيو.

(۳۳۰) ڪرو ٿو جواب ڏئي:-

دوہا- अगृधदेवकूँ स्वप्नमें, भ्रमउपज्यो जिहि रीति ।

सिपतोकूँ यह उपजी, बंधमोछ परतीति ॥ १२ ॥

دوہا ۱۲:- اڳرڏ ڏٺو هو خواب ۾، جڳم ٻسارو جيئن،
 ٻڌ هوڪيه شش ٿو ڏسين، تون به نمولي ليهين.

ٿيڪا:- هي شش، جوئن نند جي هوش کان
 سڀني ۾ آچاري، وديا پوڄي، ويد شاستر، پراڻ، ڌرم
 شاستر، شش، ڪرم ۽ تنجا ڦل، پرڳڻ ٿين ٿا؛ انهن
 ڪل پدارٿن ۾ ستيما جي پراڻتي رهي ٿي، ته به آهي
 ڪل سڀني جا پدارت مڙهيا آهن؛ ڇيئن جا ڳوٺ پدارت به
 ڪل مڙهيا آهن؛ ۽ انهن ۾ ستيما جي پرڳڻي ڀرم روپ

دوہا- لاکھ ہزاروں کल्पکو، یہ وہی پنجویں سنسار !
 یا تیں جانیوں کو، بندھے آٹھ ہزاروں ۱۰۱۱
 شوشی سوامی جی، جنہاں ہاتھوں میں ہے یام !
 بھگت کون کو کوئی ہے، بھگتوں کی یہ کام ۱۱۲۱۱
 دوسرا ۱۰۱۱ بھگتوں کی یہ کام، بھگتوں کی یہ کام

کمالی پائوں کی، اگلیں کھٹا ہار

۱۱- کور و کور ہی خواب میں، بھگتوں کی یہ کام

بھگتوں کی یہ کام، بھگتوں کی یہ کام

بھگتوں کی یہ کام، بھگتوں کی یہ کام

کمالی پائوں کی، اگلیں کھٹا ہار

بھگتوں کی یہ کام، بھگتوں کی یہ کام

بھگتوں کی یہ کام، بھگتوں کی یہ کام

بھگتوں کی یہ کام، بھگتوں کی یہ کام

بھگتوں کی یہ کام، بھگتوں کی یہ کام

بھگتوں کی یہ کام، بھگتوں کی یہ کام

بھگتوں کی یہ کام، بھگتوں کی یہ کام

بھگتوں کی یہ کام، بھگتوں کی یہ کام

بھگتوں کی یہ کام، بھگتوں کی یہ کام

بھگتوں کی یہ کام، بھگتوں کی یہ کام

بھگتوں کی یہ کام، بھگتوں کی یہ کام

بھگتوں کی یہ کام، بھگتوں کی یہ کام

کري مٿيا ڪري ڄاڻجي ٿو. ۴ ٻين کي سچ روپ
ڪري ڄاڻجي ٿو. وري پدارت آناهي ڪال کان هليا
ٿا اچن، جدمان کي ناس ٿيو وڃن ۽ ڪي ورڻو
آڻين ٿين ۽ ائين ٻر پنڇ جي وهڪ ڪنهن پڇڪڙي
بنا هلي ٿي. هلي. جنهن کي ڪيان ٿئي ٿو، تنهن کي
ٻر پنڇ پرقيت ٿئي ٿي ڪين ٿو، ٻين کي ئي ٻر پنڇ
پرقيت آهي. انهيءَ ڪيان جا ساڌن آهن ويد ۽ ڪرد،
جن ۵ وارن ٻر سچ جي پراپتي ٿئي ٿي. اها ڪل پرقيتي
جاگرت اوستا ۾ ٿي رهي آهي. اتي اها ڪل پرقيتي
يعني (۱) ڪن پدارتن جو مٿياپڻو، (۲) ڪن جو ناس،
(۳) ڪن جي آڻهڻي، (۴) ويدن ۽ ڪرد ۵ وارن ٻر
پرشارت جي پراپتي، اتي سڀ سڀني وانگر اوهيا
مان ٿيل آهن.

يوڪر واسشت ۾ اڌوا آنيڪ انهنس آيل آهن جن
۾ (۱) ڪل ماهر سڀني ۾ وڏو ڪال پرقيت ٿيو آهي،
(۲) سڀني ۾ جاگرت وانگر اسٿائي (قايم) پدارت
پرقيت ٿين ٿا، (۳) تنکي گهڻي ڪال ٿاين ٻوڳجي
ٿو. انهيءَ ڪري سمجهيل ڪهر جي تر سڀني ۽ جاگرت
جي پدارتن وچ ڌرو ۾ پيدا ڪونهي ۽ بلڪ ائين ڄاڻجي
تر آتما ٻن سڀ مٿيا آهي.

(۳۲۹) اتي ترڪ هرشت شش ٿو اعتراض اٿاري :-

”پراڻيپاڪ“ آھن. *پرقيت ڪال ڪان ڀن ڪال
 ۾ اڏاوت جي سڃاڻپ ۽ ٽنهيڪري ٿين رهندي
 وڌيڪ سڃاڻپ. ۽ ٽنهي ۾ ”ڪل اڏاوت
 ساڳي پاسي آھن.“ پرماتا ۽ پرمات جي وشي ڪو به
 ڀدارت ڪونهي ۽ ڇو ته انهيڪري ۽ اندريون، بلڪ
 ڪم ۽ غير ڪل ٿيندي ۽ ڪن، سڀ سڃاڻپ والڪو
 ڪن ٿي سڃاڻپ پيدا ٿيا آھن، ٽن ۾ وشي ۽ وشي ٿي
 ڪن ٿو ٿي. ڪم ۽ غير شيون ۽ اڪر وغيره اندريون
 ۽ انهيڪري، جڏهن ڪن ڪن اڪر ٿيل ڪن ٿا اڪر
 وغيره ڏارن انهيڪري جو وڌيڪ ڏپ ڪن، پرمات
 جڏهن (ڇوڪر) ٿي ۽ پرمات، اندريون ۽ وشيون،
 ٿي ڪن ڪن اڪر ڪال ۾ آھن ٿي ڪن، بلڪ
 ڪن واري ڪال ۾ ٿي سڃاڻپ والڪو ٿينديون ٿي
 ٿيون. ٽنهيڪري سمجھڻ ڪو ٿي ٿي ٿي جڏهن ڪن
 آھي ڪو. ٽن ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي سڃاڻپ والڪو
 ٿي ٿي مان پيدا ٿيل ٿي ٿي ٿي ٿي سمجھڻ ڪو ٿي
 نه جاڳرت ڀدارت به ساڳي پاسي آھن، پرمات جڏهن
 ڪن جي وشي نه آھن ۽ ٽنهيڪري به سڃاڻپ سمان
 مٿيا آھن.

يا جڏهن سمجھڻ ٿي جاڳرت ۾ ڪيترن ڀدارتن

* جڏهن ڀدارن جي درستي آھي. اڪيالا، ڪن، ڪن
 جي ٿي ٿي مان پيدا ٿيل.

جي پدارتن جو پاڻ هر ڪاري ڪارڻ پاء ڪونهي .
(۳۲۸) درشتي سرشتي واد.

بلڪ ڪل پدارت ساکيات اوديا جو ڪاري آهي .
سهيءَ جي رهي وانگر يا سڀني جي پدارتن وانگر
اوديا ورثي اُپت ساڪيءَ دواران انهن جو پرڪاش
ٿئي ٿو، تنهن ڪري ڪل پدارت ”ساڪي پاسي“
آهي . ڪيان * آڪار توڙي اڪيهر آڪار اوديا جو پرڪاش
ڪي ٿي سمي هر اڀرن ٿئي ٿو ؟ ڪڏني ٺاس ٿئي ٿو .
انهيءَ سبب جڏهين پدارتن جي پريتي ٿئي ٿي ،
تڏهين ئي پريتيءَ جا وشير پدارت پڻ اڀرن ٿين ٿا ،
؟ نه پريتيءَ کان اڳ يا پوءِ . انهيءَ کي چئجي ٿو
+ ”درشتي سرشتي واد“ .

پدارتن جي اڳيات سٺا نه آهي، دوستاواد.

انهيءَ مٿي موجب پدارتن جي اڳيات سٺا
نه آهي، اڳيات سٺا آهي . آدويت واد هر ادوئي
سڌانت مٿ آهي . هن مٿي هر ٻه سڌائون مڃيل
آهي، ؟ نه ٿي ؟ ڇو ته اٺائير پدارت سڀ سڀني وانگر

دروپ وارو . † چاڻڪ يوگيه يعني پدارت † يعني درشتي ئي آهي
درشتي . ‡ پدارتن جي اڳيان وقت به پدارتن جي هستيءَ جيئن آتما
ي . † پدارتن جي هستي فقط پدارتن جي ڪيان وقت
جيئن سڀني جا پدارت . ‡ حقيقت وارو اصول .

آتهتيء جو ڪرم يعني سلسلو ورتن ڪيل آهيءَ سو
جڳت جي آتهتي ڄاڻائڻ ۾ شرقيءَ جو ايترواڻ نه آهيءَ،
بلڪه ادويت سمجهائڻ جو ئي مطلب رکيل آهيءَ. ڪل
پدارت پر مائما مان ٿيا آهن، تنهنڪري ان جا *دورت
آهن. جو جنهن جو دورت هجي سو ان جو سروب
ئي آهيءَ، تنهنڪري ڪل نام رڍ پر هر کان الڳ نه
آهن. بلڪه پر هر ئي آهن. انهيءَ اوت سمجهڻ لاءِ ئي
شرقيءَ، آتهتيءَ جو ذڪر ڪيو آهي. انهيءَ ذڪر
پوءِ ڪو مطلب رکيل ڪونهي.

وريءَ جو ڪرم (سلسلو) جو ذڪر آهي سو رڳو
موتيءَ ۽ ٻڏيءَ واريءَ کي الٽي سلسلو سان اٽل ڇڏين
ڪرائڻ سانڪي، تنهنڪري ان ۾ به ادويت جي ٻوٽو جو
مطلب رکيل آهي. سرشتيءَ ۾ ڪو به ڪرم ڪونهي،
بلڪه ڪل پدارت هڪئي اوه يا مان پيدا ٿيا آهن.
تن جو پاڻ ۾ ڪاريه ڪارڻ پاڻ يا اڳهه پوءِ جو پاڻ، سهجي
والڪو ئي اوه يا جو ڪيل مٿيا پرقيت آهي. شرقيءَ
جو انهن جو پاڻ ۾ ڪارڻ ڪاريه ۽ اڳهه پوءِ هئڻ جو
ذڪر ڪيو آهي، سو به ليه ڇڏين (ڌيان) ڪرائڻ سانڪي،
۽ اڌيان ۾ اهو ڪو نيم نه آهي ته ”هڙو سروب هجي،
تهڙوئي ڌيان ٿئي.“ تنهن ڪري ثابت ٿيو ته ڄاڳرت

۽ ڪاريه ڪارڻ هر لئه ٿو ٿئي، تنهن ڪري ڪهت جي
 انپت کان اڳ ۽ ناس کانپوءِ مٿي رهي ٿي، انهيءَ ڪري
 ڪو پدارت ٿوري سمي لاءِ ٿر (قائمر) ڪو پدارت ڪهڻي
 سمي لاءِ ٿر ڪم سبب ڪارڻ ڪاريه طور رهي ٿو. اها
 حالت سڀني جي پدارتن جي نه آهي [تنهن ڪري پنهنجي
 کي ساڳيو روپ ڏيڻ لئه بڻي].

(۳۳۶) سعادان :- اها شڪا ٺيڪ نه آهي، ڇو ته

جاگرت جي پدارتن وانگر سڀني جي پدارتن ۾ به ڪاريه
 ڪارڻ پاءُ پرقيت ٿئي ٿو. ڪنهن کي هن ريت سڀني
 ٿئي ته منهنجي ڪتون ويائي آهي يا منهنجي استري
 ويائي آهي ۽ ڇيرو يا پت ٿيو اٿم، ته اتي ڪتون ۽ استري
 ۾ ڪارڻا پرقيت ٿي ۽ ڪهڻي ڪال جي ٿر ٿا به پرقيت
 ٿي. ڇيرو ۽ پت جي ڪارڻا ۽ ٿوري ڪال جي ٿر ٿا
 به پرقيت ٿي، جيئن ٿيڪ آهن ته ڪل ڪئي وقت
 جا ۽ ڪو به ڪنهن جو ڪارڻ ڪونه آهي. بلڪ ڪتون
 ڇيري استري پت جي اوهيائي اُهاڏان آهي. تيئن
 جاگرت لاءِ سمجهڻ ڪهڙي ته جاگرت ۾ به ڪو پدارت
 ڪهڻي ڪال ٿر ٿا وارو ڪارڻ سروي ۽ ڪو ٿوري
 ڪال ٿر ٿا وارو ڪاريه روپي، سڀني وانگر ئي
 پرقيت ٿئي ٿو، ته به انهن جي وچ ۾ ڪارڻ ڪارڻا
 آهي ئي ڪانه، بلڪ ساڳيا اوهيا جا ڪل ڪاريه آهن.
 (۳۳۷) وري جو چيو ويو ته ”شونيءَ ۾ ڇڪت جي

جي اوتو دو ڀرم ٿي پوي ٿو. تنهن ڪري سمجهڻ ڪو به
 تر جنهن اوديا، مٿيا ڀرت - مٿي وڌو، اهايا، تنهن ئي ڪهڻي ڪال
 جي ٿو ٿا جي پوءِ ٿي پڻ ”الو ڇڏين“ اهاڻي. انهيءَ طرح
 جاگرت جي ڀدارڻن ۾ به سڄي ڀڄي ڪهڻن ٿي تنهن جي ٿو ٿا
 ڪانهي، پر اوديا جي ٻل سان ڀدارڻن جي ڀڄڻا ٿيڻ سان
 ڪڏ مٿيا ٿو ٿا اڳتي هلي ٿي ٿي.

شدڪاءَ - سهڻي جا ڀدارڻ ساڪيات اوديا جو ڀرڻام
 آهن، پر نه جاگرت جا ڀدارڻ، بلڪ ڪم ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي، ڪو، ڪال دوران ٿي آهي، تنهن ڪل
 ڀدارڻن جي اڳتي پڌرڻ پڌرڻ ڪارڻن کان ٿي آهي
 ۽ نه ساڪيات اوديا کان. جيڪڏهن جاگرت جا ڀدارڻ
 ساڪيات اوديا جو ڀرڻام هجن ته شوق ۽ جو ڇو آهي نه
 ”اڪاش وغيره سلسلوار پڌرڻ پوئڻ جي اڳتي آهن
 ۽ تن جي پڌرڻ ڪرڻ سان ڀرڻام ٿيل آهي، سو ڇو
 ٿي نه ٿيندو. تنهن ڪري سمجهڻ ڪو به نه جاگرت
 جا ڀدارڻ ايشور سوشي يعني ايشور جا بنابل آهن ۽
 پڌرڻ پڌرڻ اڳيان ڪارڻن جو ڀرڻام آهن ۽ نه ساڪيات
 اوديا جو ٿيڻ جو. اٿن جو سهڻي جا ڪل ڀدارڻ اوديا
 جو ڀرڻام آهن ۽ اوديا ڪئي آهن جو اڳيان آهي ته انهن
 ڀدارڻن جي ۽ انهن جي ڪيان جي اڳتي ڪئي ڪال
 ۾ ملڪن آهي، مگر جاگرت جا ڀدارڻ ڀن ڀن ڪارڻن
 مان انهن ٿيل آهن، ۽ ڪارڻ ڪارڻ کان اڳ ٿي ٿي

آهي ۽ ندين ڪري ورتي اوچن چيستن کي ڪيائون به
چئجي ٿو ۽ ساڪي به چئجي ٿو، ۽ ڪبت وغيره وڃين
کي جو آڀاڻن جيئڻ جي شڪتي نه آهي ته وڃي اوچن
چيستن کي نه ڪيائون ٿو چئجي نه ساڪي.

اڌريءَ طرح جاڳرت جا پدارت ۽ ٽن جو گمان
ٻڌي گڏ اُٿين ٿين ٿا ۽ گڏ ٿي ناس ٿين ٿا، اهو آهي
ويدن جو ”کوڙ سڌانت“ ۽ انهيءَ ڪري اهو چوڻ
ته جاڳرت پدارت * ٻڌي جاڳرت هر رهن ٿا سو ٺيڪ
نه آهي.

(۳۲۵) جاڳرت ۾ ڪارڻ ڪاريه پاوڻا جو اڀاءُ.

اهو سچ آهي ته سڀني مان جاڳڻ تي منجهه کي
اها چاڻ ٿي ٿئي ته ”جيڪي پدارت اڳ ۾ ٿا سي ئي
هي پدارت آهن، جنهن ڪري سماج جي ٿو ته
جاڳرت جي پدارتن جو اُٿين يا ناس ڪيائون جي اُٿين
يا ناس وقت ٿئي ٿي، پر ڪيائون ناس ٿيڻ بعد به
پدارت رهن ٿا.“ مگر ويچار ڪري ڏسو ته معلوم
ٿيندو ته سڀني جا پدارت جي ڪڙ ۾ اُٿين ٿين ٿا،
هن جي به پرڏي ائين ٿي رهي ته ”هي پرڏي، سمجهه
وغيره مڊمنجي جنم کان ئي اڳ جا پيدا ٿيل آهن.“
يعني ته ٿڌ ڪال اڻڄڻ پدارتن ۾ به ڪٽي ڪال

* ٻڌي ۾ نه ٻري رهيو، پر ساڳئي جاڳرت ۾ به آهي جا آهي

پدارت نه آهن ۽ ٿڌو فقره (۳۲۸)

ڪري ستي ڪٽ جي پرڳڻا کي ڪيان ڇوڻ ٿيڪ نه آهي،
 نه به جهڪو ويا هڪ ڇيٽن آهي تنهن کي [پدارٿن جو]
 ”ڪيان“ نالو ٿئي ٿو جي، مگر آڀاس سميت ورتي ۽ سوار
 جو ڇيٽن، تنهن کي ”ڪيان“ چئجي ٿو. تنهن ڪري
 ڇيٽن ۽ ڪيان وٺندڙ جي سمجھ ۾ آهي ورتي.

انهيءَ ريت ڇيٽن ۽ ڪيان ٻئي جي آڀاس ورتي
 آهي، جنهن کي ٻي ”ڪيان“ نالي سان ڪوٺيو وڃي
 ٿو. جيئن لوڪ چوڻ ته گهٽ (دلي) جو ڪيان اُنهن
 ٿو ۽ پٽ (ڪڙي) جو ڪيان ناس ٿيو. اتي جهڪو
 ڇيٽن ورتي ۽ سوار آهي تنهن جو ناس ته ٻي ٻي
 نه آهي. باقي ورتي ڇوڻي اُنهن ۽ ناس ٿئي ٿو،
 تنهن ڪري ورتي ۽ ڪيان شهد لاڳو ڪجي ٿو.
 اهو ورتي روپ ڪيان سعي ڪٽ جو پرڳڻا آهي، انهن
 ڇوڻ ٻئي سعي ٿو. اتي ورتي روپ پرڳڻا ۽ ڇيٽن
 جو آڀاس ٿئي ٿو، مگر گهٽ وغيره وشير ۽ ڇيٽن
 جو آڀاس ٿئي ٿو، ڇو ته وشير ۽ ورتي، جيئن ٿئي
 ٿي اوديا جا پرڳڻا آهن ته به گهٽ وغيره اوديا جي
 ٿي ڪٽ جا پرڳڻا آهن، جنهن ڪري ملين آهن
 اُنهن ۽ آڀاس ٿيڻ جو نه آهي، مگر ورتي اوديا جو
 ستي ڪٽ جو پرڳڻا آهي ۽ صفا آهي، تنهن ۽ آڀاس
 ٿئي ٿو.

انهيءَ ريت ورتي، ڇيٽن جو آڀاس جهڙو جو

تہ اهو چوڻ ۾ بڻي نٿو ۽ سڌانت جو اڳيان ڏيکاريندو.
 انهن موردن جي سمجهه هيئن آهي ته سندسار جو پرواه
 انادي آهي تنهن ۾ جيون کي جاڳرت سپردو سگهو پت
 ٿين ٿيون. جاڳرت حالت وقت سڀني ۽ سگهو پت
 حالتن جو ڏاس آهي، سڀني ۾ جاڳرت ۽ سگهو پت ڏاس
 آهن ۽ سگهو پت ۾ جاڳرت سپردو ڏاس آهن ۽ مگر ”سڀني
 سگهو پت وقت پٽ جاڳرت وارا استري پت مال ڏن
 ڪم ٿين ٿي ڪين ٿا بلڪ بنيل ٿي رهن ٿا، رڳو انهن
 جو ڪيان ڪم ٿئي ٿو ۽ وري جاڳرت ٿيل تي اوائلي
 جاڳرت ۾ جيڪي پدارت هئا تن جو ڪيان وري ٿئي
 ٿو.“ اها آهي اڳيائي منشن جي درشتي.

(۳۲۴) سڌانت هي آهي :- ڪل پدارت آهن

چيئن جو وورت ۽ اوديا جو پرڳام ۽ تنهن ڪري
 سڀي واري ۽ چاندي ۽ وانگر جنهن سمي جنهن پدارت
 جي پرقيت ٿئي ٿي، تنهن سمي اڌشان چيئن جي
 آسري رهندڙ اوديا جو پن طرحن پرڳام ٿئي ٿو.
 (۱) اوديا جي ٽمي ڪرڻ انهن جو ڪم ۽ وغيره وڃين
 دو ٻي پرڳام. (۲) اوديا جو ستي ڪرڻ انهن جو ڪمان
 دو ٻي پرڳام.

جيتوڻيڪ ”چيئن کي ٿي ڪيان چيل آهي ۽ جنهن

جا سرور اورو چڏيهه آهن ؟ پت سرور ۾ ٻوٽن جي
ڪارڻا اورو چڏيهه آهي. پرمات ڪري پت جي
سور جو ٻوٽن جي سوين سان ”ڪارڻ ڪاريٽا“ ۾
آهستي ڪوٺ. ساڳي طرح ديس ڪال ۾ اورو چڏيهه
ڪارڻ ٻوٽيت ٿيا آهن، پرمات ۾ تر ديش ڪال ؟
آڪاش وغيره ۾ پرنچ جو پاڻ ۾ ”ڪارڻ ڪاريٽا“ ۾
آهستي ڪوٺ.

ائين ثابت ٿيو ته ديش ڪال سامگريءَ ۾
جاگرت ۾ پرنچ جي آهستي ٿي آهي، تنهنڪري سهڻي
وانگر جاگرت ۾ مٿيا آهي. جئين سهڻي جا استري پت
وغيره سهڻي ۾ ٿي سگهه ڪر جا جهڙو آهن ؟ جاگرت
اوسا ۾ انهن جو آيا آهي، نهن وري جاگرت جي
پدارتن جو سهڻي ۾ آيا آهي، جنهن ڪري هتي ڪ
چڙا آهن.

(۳۳۳) جاگرت ۾ ٻڌ پدارت ۽ گيان جي هڪ ئي
وقت اڀري ٿي ٿي.

جهڙوڪ جين وري ائين چوڻ ۾ اچي ته ”جاگرت
مان سهڻو ٿي وري جاگرت ٿي ٿو ته پهرين جاگرت جا
جهڙوڪ پدارت آهن سي ئي سهڻي ڪالو ۾ هتي جاگرت
۾ دهن ٿا، مگر ٻيوئين سهڻي جا پدارت هتي
سهڻي ۾ نٿا دهن، تنهنڪري سهڻي جي پدارتن کي
جاگرت جي پدارتن کان هتي لهائي سمجهڻ ڪوڙ جي.“

ڪهڙي جي؟ سا به ٿئي ٻڌي. ڇو ته، مثلاً سڀني ۾ ڊي-
 سربر پرقيت ٿين ٿا، هڪ پتا جو ٻيو پتا جو، اتي
 ٻنهي سربرن جو سڀني جي اڌن ڌڻن سان سهڻو
 آهي، ته به پتا سربر ۾ اڌن ڌڻن جي ڪارٽا
 پرقيت آهي ۽ نه پت سربر ۾ بلڪ پت پتا مان
 ڇاول آهي، انهيءَ ريت پت سربر ۾ اٽلو ڪاريٽا
 پرقيت آهي. انهيءَ ريت جيتوڻيڪ اڌن ڌڻن ڇهن
 سان سهڻو نه سڀني جو آهي، ته به ڇهن جي ڌرم ڪارٽا
 جي ديش ڪال ۾ ئي پرقيت ٿئي ٿي ۽ ٻين ۾ ڪاريٽا.
 يا وري ڏهن سمجهائجي: اڌن ڌڻن ٿي ته
 آسڪر آهي، سو ڪنهن جو ڊي-مارٽ ڪري ڪارٽ
 نه آهي. مايا ۾ آپاس جيتوڻيڪ ڪارٽ [ڇيل] آهي
 مگر آپاس جو سروي ته مٿاهي آهي، جيڪو پاڻ ئي
 مٿيا هجي، سو ٻين جو ڪارٽ ٻڌي نه سگهندو. تنهن
 ڪري پرماتما ۾ پرنڇ جي ڪارٽا سڌي ٿي ٿئي
 نه پوءِ ڪيئن چٽي سگهيو ته پرماتما جي ڪارٽا
 ديش ڪال ۾ ڊرم طور ٿي پرقيت ٿئي! ٽڏهن ڇوڻو
 پوندو ته جا مايا اندروچنميه ديش ڪال پرقيت ڪرائي
 ٿي ادائي انهن ۾ اندروچنميه ڪارٽا ڏيکاري ٿي.
 ڊي-مارٽ ڪري ديش ڪال، ڪارٽ آهن ئي ڪين.
 ٽسو ته جنهن منهن ڪي اولاد ڪونه آهي، سو به
 سڀني ۾ پت ۽ پوڏا ٿو ٿي، اني ڇاڻڻ ڪهڙي ته پت پوڏن

ڇيٽن جو وورٽ الڙو ڇڏيو ۽ ڇاندي ۽ ڇانديءَ جو ڪيان
ٻڌي اُنهن ٽين ٿا.

هو ٿان سنڌڪ ۾ جا ڪاڙهاڻ پرتي ٿي ٿي،
اُتي ورتي ۽ جو سهڻي سنڌڪ ۽ ڪاڙهاڻ ٻڌي سان ٿي
ٿو، تڏهن ڪري ورتي ۽ جي وشير ٿيو ڪل جي ڌرم
ڪاڙهاڻ سميت سنڌڪ. اُهيءَ ريت جتي هن ٻڌارڻن
جو سهڻي آهي، اتي هڪ جي ڌرم جي ٻڌي ۾ پرتي
ممڪن آهي ۽ اتي ايتاڪيائي ممڪن آهي. جتي هن
ٻڌارڻن جو سهڻي نه آهي، اُتي ايتاڪيائي لاڳو نه آهي،
پر الڙو ڇڏيو ڪيائي لاڳو آهي.

ٻئين ڪل سنڌي سنڌڪ ۾ ڪل جي ڪاڙهاڻ
پرتي آهي، تنهن سڀني جي ٻڌارڻن جو ۾ اڻڻان
ڇيٽن سان سهڻي آهي ۽ تڏهنڪري ڇيٽن جو ڌرم
”ستيتا“ ۾ ڇيٽن سنڌي سڀني جي هائي پرتي
وغيره ۾ پرتي ٿي ٿو. اتي ايتاڪيائي قبول ڪجي
ٿي. اُهيءَ ريت اڻڻان پور جو ڌرم ڪارٽا، ڇيٽن
سنڌي ڏيس ڪال ۾ ۾ پرتي ٿي ٿو.
(۳۳۲) جاڳوٽ پورنچ جه هٽياڻو.

وري جو اما شڪا ڪئي ويئي ته ”اڻڻان
ڇيٽن جو سهڻي نه ساري پورنچ سان آهي ۽ سنڌي
جو ڌرم ايتاڪيائي ۽ دوانن جهڪڻن هئي ۾ پرتي
ٿي، نه ڇيٽن جي ڪارٽا ڪل پورنچ ۾ پرتي ٿو.

ائين هت به سڃيئا جي ڪيان ۾ ائينا ڪيائي قبول آهي.
 ساڳيءَ طرح اڌسٿان برهم جي ڪارڻا، ديس ڪال
 ۾ ائينا ڪيائيءَ طور پرڻيت آهي.

(۳۲۱) جيڪڏهن هي شش، ائي ائين ڇوڻي ته
 ايترو ڪڏهن تي جيڪڏهن ائينا ڪيائي قبولجي ته سڃي
 پرڻي بندسٿ ائينا ڪيائي ڇوڻي مڃجي ته اُن جو جواب
 هي آهي ته سڃيءَ جي ڇانديءَ وغيره ۾ ائينا ڪيائي
 مڃي ته هيءَ جو سڌائت آهي ته ”وشيءَ کان ولڪهڻ
 يعني نرالو ڪيان ٿئي ٿو“ تنهن سان مخالفت ٿي.
 جتي سڌڪ ۾ ڳاڙهاڻ جو ڪيان آهي، تي ڳاڙهي
 ڪل جو سڌڪ سان سڌڪ آهي، جنهن ڪري سڌڪ
 سڌڪي ڪل جي ڳاڙهاڻ پرڻيت آهي. هت انهيءَ
 جي ورتي ڳاڙهي ڪل جي آڪار جي ٿئي ٿي، تڏهن ئي
 انهيءَ ورتيءَ جي وشيءَ، ڳاڙهي ڪل سڌڪ ٿئي
 ٿي ۽ ڪل جي ڳاڙهاڻ سڌڪ پرڻيت ٿئي ٿي، مگر سڃيءَ
 جو ڪيان ته رڻي جو روپ مان ٿيل جو نه آهي، ڇو ته
 سڃيءَ واري ديس ۾ انروڃنڊ يا وندوارڪ ڇانديءَ جو
 مڃڻ، پئي ڪنهن به مٿ ۾ مڃيل نه آهي، نه ڪري
 اُتي سڃي ٿي آهي. تنهن سڃيءَ جي سڌڪ کان انهيءَ
 جي ورتي سڃيءَ وارو آڪار ٿي وٺندي ۽ نه رڻي جو
 [مگر ائين جو ٿي پوي ٿو ته چئبو ته] اوه يا جو پراڻا ۽

پرقيت آهي، ٽنهنجو بنا مشق جي يا ٻرهر ۾ اسٽيٽي جي
پان ممڪن نه آهي، ٻيو نه ويس ڪال ۾ ئي ڪارٽا
آهي ۽ ٽنهنجو ئي پان آهي، ۽ اهو جو چيو ويو ته ”آڪاڻ،
وغيره پرهنچ جو ڪارٽا ويس ڪال نه آهي“ سو ليڪ
نه ٿيو.

(۳۲۰) ٽنهن تي سڌائعيءَ جو جواب آهي ته: ٻرهر
جي ڪارٽائي ويس ڪال ۾ پرقيت آهي؛ ڪاڙهي ڪل
جي سهڻي سان سفيد سٺڪ (ٻارو) ڪاڙهو پرقيت ٿو
ٿئي، سهڻي ۾ اڏڻان جي سعيا (الٻات يا سهڻو
مشق) معيا هائي، پرقيت وغيره ۾ پرقيت ٿئي ٿي. الٻي
سٺڪ ۾ الڙو ڇينهر ڪاڙهاڻ جي انهيءَ نه قبول ٿيل آهي،
بلڪه مڃيل آهي ته لعل ڪل جي لعلائيءَ جي پرقيتي
سٺڪ ۾ ٿئي ٿي. مت ڪاڙهاڻ جي ڪهان ۾ اليٺا ڪهان
قبول ٿيل آهي.

انهيءَ ريت سهڻي جي معيا ٻڌائڻ ۾ سعيا پرقيت
آهي، الٻي الڙو ڇينهر سعيا انهن ٻڌائڻ ۾ انهن ٿي آهي،
اهو چوڻ اڙوئي *وياگهاٽ دوش وارو آهي، جهڙوڪ
چنڊي نه سچ معيا آهي. وري جو ٻڌائڻ مشق جي
پرقيتي ٿيڻي نه آهي، ٽنهنڪري سهڻي جي اڏڻان
ڇينهن جي سعيا جي پرقيتي معيا ٻڌائڻ ۾ ٿئي ٿي،

* وياگهاٽ دوش يعني چوڻ ۾ دوش، جيئن ڪو چوي
”منهنجي واپس ۾ زبان ڪانه آهي.“

ائين مت ۾ سڃاڻي ڪيائين ڪيائين قبول آهي.
ساڳيءَ طرح اڌسٿان پوءِ جي ڪارڻا، ديس ڪال
۾ ائين ڪيائين ۽ طور پرقيمت آهي.

(۳۲۱) جيڪڏهن ڪي شين، اهي ائين ڇڏين ته
ايترو هنڌن تي جيڪڏهن ائين ڪيائين قبولجي ته سڀني
پروڻ بنسبت ائين ڪيائين ڇو نه سمجهجي ته ان جو جواب
هي آهي ته سڀيءَ جي ڇانديءَ وغيره ۾ ائين ڪيائين
سمجهجي ته هيءَ جو سڌاڻ آهي ته ”وشيءَ کان وٺي
يعني نرالو ڪيائين ٿئي ٿو“ تنهن سان بنسبت ٿئي.
جتي سڌاڻ ۾ ڪارڻا جو ڪيائين آهي، تنهن ڪارڻي
ڪل جو سڌاڻ سان سڌاڻ آهي، جنهن ڪري سڌاڻ
سڌاڻ ڪل جي ڪارڻا پرقيمت آهي. مت انتهائين
جي ورتي ڪارڻي ڪل جي آڪار جي ٿئي ٿي، ته هن تي
انهيءَ ورتيءَ جي وشيءَ، ڪارڻي ڪل سڌاڻ ٿئي
ٿي ۽ ڪل جي ڪارڻا سڌاڻ پرقيمت ٿئي ٿي، مگر سڀيءَ
جو ڪيائين ته رهي جو روپ مان ٿيڻ جو نه آهي، ڇو ته
سڀيءَ واري ديس ۾ انروڇنڊيءَ يا وڌيڪ ڇانديءَ جو
مجهڙ، ٻئي ڪنهن ۾ مت ۾ مڃيل نه آهي، تنهنڪري
اٽي سڀي ٿي آهي. تنهن سڀيءَ جي سڌاڻ کان انتهائين
جي ورتي سڀيءَ وارو آڪار ٿي وٺندي ۽ نه رهي جو
[مگر ائين جو ٿي پوي ٿو ته چيو ته] اوهان جو پراڻو

پرڻيت آهي ۽ تهنديجو بنا مڻڻ جي يا ٻرهر ۾ استعفيءَ جي
پان ممڪن نه آهي ۽ پوءِ ته ڏيس ڪال ۾ ئي ڪارٽا
آهي ۽ تهنديجو ئي پان آهي ۽ اهو جو چيو ويو ته ”آڪاڻ ۾
وغيره پرڻيچ جو ڪارٽ ڏيس ڪال نه آهي“ سو ليڪ
نه ٿيو.

(۳۲۰) تهن تي سڌالعيءَ جو جواب آهي ته ٻرهر
جي ڪارٽائي ڏيس ڪال ۾ پرڻيت آهي ۽ ڪڙهي گل
جي سهند سان سڀيد سڀڪ (ٻلور) ڪاڙو پرڻيت ٿو
ٿئي ۽ سهني ۾ اڏشان جي سعيئا (الهاٽ يا سچو
مڻڻ) معيا مائيءَ ۾ پرڻيت دغيره ۾ پرڻيت ٿئي ٿي. ائي
سڀڪ ۾ اڻرو چينيه ڪاڙو مڻڻ جي آهتي نه قبوليل آهي ۽
بلڪ مڇيل آهي ته لعل گل جي لعلائيءَ جي پرڻيتي
سڀڪ ۾ ٿئي ٿي. مت ڪاڙو مڻڻ جي ڪمان ۾ اليئا ڪيائي
قبوليل آهي.

اهي ۽ ديت سهني جي معيا پدارڻن ۾ سعيئا پرڻيت
آهي ائي اڻرو چدييه سعيئا اهن پدارڻن ۾ آهين ٿي آهي.
اهو چوڻ اڻروئي *وياڪهاٽ دوش وارو آهي، جهڙوڪ
چنچي نه ”سچ معيا آهي.“ وري جو بدان مڻڻ جي
پرڻيتي ٿئي نه آهي، تهنڪري سهني جي اڏشان
ڇهن ۾ سعيئا جي پرڻيتي معيا پدارڻن ۾ ٿئي ٿي ۽

* وياڪهاٽ دوش يعني چوڻ ۾ دوش ۽ جيئن ڪو چوي
”منهنجي واس ۾ زبان ڪا آهي.“

”اڻيٽا ڪيائي“ قبول ڪرڻي ٿي. ڇو ته ڊڪ وسٽو، جي ٻئي روپ ۾ پرتيٽي ڪي اڻيٽا ڪيائي چئجي ٿو. ڊيس ڪال ڪنهن جو ڪارڊ نه آهن، تنهنڪري ٻئي روپ ۾ يعني ڪارڊ روپ ڪري مڃڻ ۾ اڻيٽا ڪيائي قبول ڪرڻي پوندي ۽ سڌانت ۾ اڻيٽا ڪيائي قبول نه آهي. جي هت اڻيٽا ڪيائي قبول ٿي ته سڀي ۾ انرو چئمير چانديءَ جي اڻپتي جا سڌانت قبولي آهي، سا ئي سوڌ ٿيندي. اڻيٽا ڪيائي ۾ نه پر معا ٻڌايا ويا آهن ته (۱) ڊڪ ڊيس ۾ اسٽ پڌارت جي ٻئي ڊيس ۾ پرتيٽي آهي اڻيٽا ڪيائي جئين اسٽريءَ جي ٻانهن ۾ اسٽ چانديءَ جي، سڀيءَ واري ڊيس ۾ پرتيٽي اڻيٽا ڪيائي چئجي ٿي يا (۲) ڊڪ پڌارت جي ٻئي روپ ۾ پرتيٽي اڻيٽا ڪيائي آهي، جئين سڀيءَ جي ئي چاندي روپ ۾ پرتيٽي. انهيءَ ريت ڪل ٻوم جي هنڌ اڻيٽا ڪيائي لاڳو ٿي رهندي ۽ انرو چئمير چانديءَ وغيره جي اڻپتي ڪنهن غلط ٿي پوندو.

پر جي ادويت سڌانت مڃجي ته وشير جي برابر ڪيان ٿئي ٿو، ۽ ڊڪ وسٽو جو ٻئي روپ ۾ ڪيان ٿو ٿي نه آهي، تنهنڪري چانديءَ جي ڪيان جي وشير چاندي) ۾ انرو چئمير اڻپتي ٿيل آهي، ته ان موجب سڌانت ڪي ائين مڃڻ گهرجي ته ڪارڊ کان نرالو، جو س ڪال آهي تنهن ۾ ٻوم جي ڪارٽا جو ڪيان، ڪن ڪين ٿيندو. وري ڊيس ڪال ۾ ڪارٽا جا

بدا هئي جي پر تهتي مڃجي ته ”آست ڪيائي“ قبول
 ڪرڻي ٿيندي، ۽ اهو پر تهيت ٿيڻ ائين ٿيندو جنهن
 والجهي هٿ يا سهي جي سڳن جو. تنهنڪري جهڙڪڻن
 ديس ڪال ۾ ڪارٽا نه هجي، ته ڪل ۾ دارلن جي
 ڪارٽا مايا جي ٿي ڌاران ۾ ديس ڪال ۾ پر تهيت ٿيڻ
 نه ڪوڙ جي، پر ڪارٽا ديس ڪال ۾ پر تهيت ٿيڻ آهي
 تنهنڪري ديس ڪال، ڪل پر پنڃ جو ڪارٽا آهي. پر
 جهڙڪڻن لاءِ جي جواب ۾ سڌائڻي هيءَ جواب ٿئي
 ته ”ڪال پر پنڃ جو ڪارٽا ٻوڙم آهي ۽ ٻوڙم جي ٿي
 ڪارٽا ديس ڪال ۾ پر تهيت ٿيڻ آهي، ۽ خود ديس
 ڪال ۾ ڪارٽا ڪانهي“ ته اهو جواب ۾ ٻڌو و ڪين،
 جو ته جهڙڪڻ ديس ڪال جو اڌشان ٻوڙم آهي، تنهن
 سڃي پر پنڃ جو اڌشان ۾ ٻوڙم ٿي آهي، ديس ڪال ۾
 ٿي ٻوڙم جي ڪارٽا پر تهيت آهي ۽ نه هتي ڪڏهن ۾
 سو ڇو؟ تنهنڪري جي اڌشان ٻوڙم جي ڪارٽا ديس
 ڪال ۾ پر تهيت ٿي، ته ٻوڙم، جو ڪل پر پنڃ جو
 اڌشان آهي، تنهنڪري ڪارٽا ڪل پر پنڃ ۾ پر تهيت
 مٿي ڪوڙ جي. ڪڏهن ۾ ڪارٽا ڪڏهن ۾ نه، اهو پيد
 مٿي ٿي نه ڪوڙ جي.

”ديس ڪال ۾ ڪارٽا نه آهي، ٻوڙم ۾ ڪارٽا
 آهي. سو ٻوڙم جي ڪارٽا ديس ڪال ۾ پر تهيت ٿي
 ٿي“ ائين چوڻ ۾ هيءَ به دوش آهي، جو وري

سمجھائجي :- ”ڪارڻ اڳ رهي ٿو ۽ ڪاري پوءِ ٿئي ٿو.“
مڪر آڪاش وغيره ڀرپنج کان ديش ڪال اڳ آهن
سو چوڻ بڻي ٿئي، اها ڳالهه تازو نزديڪ سمجھائي وڃي
آهي. تنهن ڪري ديش ڪال ۾ آڪاش وغيره ڀرپنج
جي ڪارڻا بڻي ٿئي، بلڪ ائين ئي چوڻ ڪهڙي ته
سڀني جي پتا پت وانگر ديش ڪال سان گڏ آڪاش
وغيره ڀرپنج مايا و ششت ڀرماتما مان ائين ٿيو آهي.

ائين آهي ته ڪو ڀدارت ڪنهن [خاص] ديس
۾ ڪنهن [خاص] سمي پيدا ٿئي ٿو، ۽ غير (هتي) ديس
۾ ۽ غير ڪال ۾ ٿيو اُپڄي، ڀرلي سمي ۾ ڀدارت
اڀڄيل نه آهن مڪر سرشتي ڪال ۾ ئي اڀڄيل آهن،
تنهن ڪري ديش ڪال ۾ ڪارڻا پرتيت ٿئي ٿي،
پر ڳالهه جوئن آهي جو جڏهن مايا کان ديش ڪال سميت
ڀرپنج جي اُتھي ٿي آهي، تڏهن مايا کان ئي ديش
ڪال ۾ ڪارڻا ۽ [آڪاش آهڪ] هتي ڀرپنج ۾ ڪارڻا
پرتيت ٿي آهي. [جڏهن سڀني جي مثال ۾ سمجھايو
ويو.] درحقيقت آڪاش وغيره ڀرپنج جا ديش ڪال
ڪارڻ نه آهن.

(۳۱۹) انيڌا ڪڍائي جو انگيڪار. ٻرهر جي ڪارڻا جي

ديس ڪال ۾ پرتيتي.

انهي ۾ هيءُ شڪا اُٿي ٿي :- بعد ۾ ڀدارت
پرتيت ٿئي ٿي، سڌانت ۾ ائين ئي ٿو چوي. جيڪڏهن

ڇو ٿو ٻولندو ته آڪاس وغيره جي انتهت واري وقت کان * ٻورو ڪال^۱ انتهت پرماتما ديش ڪال جو اڻڄڻاڻ آهي. يعني خود ديش ڪال جي انتهت کان اڳ به ڪال جي ضرورت وڃندي ۽ ڇا ته ٿيڻي نه آهي ڇو ته ڪال خود جي انتهت ٻڌا ”اڳ ڇو ڪال“ سڌ ٿيڻوئي نه آهي. ڇاڪاڻ ته ڪري حقيقت به من سوڌن سوامي جي مراد هي آهي ته جيئن ٻوت پوکڻ ۽ پرڀڄڻ جي وقت آهي، تيئن ديش ڪال به پرڀڄڻ آهي، مگر انما کان پن ته ڪجهه نه ٿي ته آهي تنهن ڪري ديش ڪال نه ٿي آهي ۽ ٻڌا ٿيڻ جي پرڀڄڻ نه ٿيڻ آهن تنهن ڪري آڪاس وغيره والڪو ديش ڪال به انتهت ٿيا آهن ۽ سو ديش ڪال آهي مابا جو ٻوٽام ۽ ٻوٽن جو وڏو ٻوٽ، پر ٻوٽي وڏو آهي سو ته ڪڏهن ڪارڻ ٿيڻ جو نه آهي، تنهن ڪري آڪاس وغيره پرڀڄڻ جي انتهت ۽ ديش ڪال جي ڪارڻا ٻڌي ٿي. يا وري جيئن

* ٻوٽن يا اڳڙين يا گذريل. + اڳاڏي ۽ وارو. ۽ هيءَ ٺهڪاري ته نه ڪال ٿي خود ٿيو ڪارڻ ۽ ڪال ٿي خود ٿيو ڪارڻ، جو آهي ”آتم آشره دوش.“ ۽ آڪاس آڏو ٻوٽن مان ٻڌا ٿيل. من سوڌن سوامي به چيئن جي ڄاڻائڻ لاءِ ديش ڪال جي انتهت آڪاس وغيره کان اول جي ڪئن ڪئي آهي.

سمجھائجي :- ”ڪارڻ اڳ رهي ٿو ۽ ڪاريءَ پوءِ ٿئي ٿو.“
مگر آڪاش وغيره ڀرپنج کان ديش ڪال اڳ آهن
سو چوڻ بڻي ٿو، اها ڳالهه تازو نڌيڪ سمجھائي ويئي
آهي. تنهن ڪري ديش ڪال ۾ آڪاش وغيره ڀرپنج
جي ڪارٽا بڻي ٿئي، بلڪ ائين ئي چوڻ گهرجي ته
سڀني جي پتا پت وانگر ديش ڪال سان گڏ آڪاش
وغيره ڀرپنج مائيا و ششت پرماتما مان ائين ٿيو آهي.

ائين آهي ته ڪو پدارت ڪنهن [خاص] ديس
۾ ڪنهن [خاص] سمي پيدا ٿئي ٿو، ۽ غير (ٻئي) ديس
۾ ۽ غير ڪال ۾ نٿو اُپجڻ ۽ ڀريل سمي به پدارت
اُپجڻ نه آهن مگر سرشتي ڪال ۾ ئي اُپجڻ آهن،
تنهن ڪري ديش ڪال ۾ ڪارٽا پرتيت ٿئي ٿي ۽
ڀر ڳالهه جهڙن آهي جو جڏهن مائيا کان ديش ڪال سهت
ڀرپنج جي اُتھي ٿي آهي، تنهن مائيا کان ئي ديش
ڪال ۾ ڪارٽا ۽ [آڪاش آهڪ] ٻئي ڀرپنج ۾ ڪارٽا
پرتيت ٿي آهي. [جهڙين سڀني جي مثال ۾ سمجھايو
ويو.] درحقيقت آڪاش وغيره ڀرپنج جا ديش ڪال
ڪارڻ نه آهن.

(۳/۹) آنيٽا ڪيائيءَ جو انڱيڪار. برهم جي ڪارٽا جي

ديس ڪال ۾ ڀرپرتيتي.

انهيءَ ۾ هيءَ شڪا اُٿي ٿي :- بنا هئڻ جي پدارت
پرتيت نٿا ٿين، سڌانت به ائين ئي ٿو چوي. جيڪڏهن

ڇو ٿو ٻوڏو ته آڪاس وغيره جي آڻهت واري وقت کان * پورو ڪال آڻهت پرمانما ديش ڪال جو اڌشان آهي. يعني خود ديش ڪال جي آڻهت کان اڳ به ڪال جي ضرورت رهندي، ڇا ته ٿيڻي نه آهي ڇو ته ڪال خود جي آڻهت بنا ”اڳ ڇو ڪال“ سي ٿيڻوئي نه آهي. ٿيڻين ڪري حقيقت ۾ مٿي سوڌن سوامي جي مراد هي آهي ته جيئن ٿيڻ پوکي پرڻيچ ٻڌيت آهي، تيئن ديش ڪال به ٻڌيت آهي، مگر انما کان پڻ ته ڪجهه به ٻڌت نه آهي تنهن ڪري ديش ڪال ٻڌت نه آهي، ۽ بنا مٿي جي ٻڌت نه ٿيڻا آهن تنهن ڪري آڪاس وغيره وانگر ديش ڪال به آڻهت ٿيا آهن، سو ديش ڪال آهي مابا جو ٻوڏ ۽ ٻيڻ جو وڏو، پر ٻيڻ وڏو آهي سو ته ڪڏهن ڪارڻ ٿيڻ جو نه آهي، ڪڏهن ڪري آڪاس وغيره پرڻيچ جي آڻهت به ديش ڪال جي ڪارڻا بڻي ٿي. يا وري جيئن

* ٻيڻ يا اڳيون به ڪڏهن. آڻاڏي وارو ٿيڻ ٺهڪاري ٿو ته ڪال تي خود ٿيو ڪارڻ ۽ ڪال تي خود ٿيو ڪارڻ، جو آهي ”آتم آشره دوش“. آڪاس آڏو ٻوڏن مان پهتا ٿيل. مٿي سوڌن سوامي نه چيئن هي ڄاڻائڻ لاءِ ديش ڪال جي آڻهتي آڪاس وغيره کان اول جي ڪن ڪئي آهي.

نه رهي ٿو، ڪري اهو (پدارتھن لاءِ) ڪافي نه آهي. مگر
 وندوار ڪا آڪاش وغيره جي اڻپتي نه اصل ديش ڪال
 رعت پر ماتما مان چيل آهي. ”تتميز اُپنشد“ ۾ آڪاش
 وغيره جي سرشتي يعني اڻپتي سلسيوار چول آهي،
 مگر ديش ڪال جي سرشتي يعني اڻپتي ڪين چول
 آهي. * سو ٿر ڪار، † پاشير ڪار به ديش ڪال جي سرشتي
 يعني اڻپتي ڪين چئي آهي. اتي تتميز اُپنشد، خواه
 سو ٿر ڪار ۽ پاشير ڪار جي مراد هي آهي، ته آڪاش
 وغيره پر پنڃ جي اڻپتي ديش ڪال سامگريءَ بنا ٿي
 آهي، جنهن ڪري آڪاش وغيره به سهڻي وانگر
 مٿيا آهن.

(۳۱۸) جيتوڻيڪ هت سودن سواميءَ ”ديش ڪال

کي سا ڪيات (ستو) اوڍيا جو ڪارڻ چيو آهي، جنهن
 ڪري پهرين مايا وشت پر ماتما کان مايا جو پر ٿام
 ديش ڪال ٿيل چئجن ۽ تنهن کان پوءِ آڪاش وغيره
 اٽپن ٿيل چئجن؛ اهڙيءَ طرح جو به ديش ڪال کان
 آڪاش وغيره پر پنڃ جي اڻپت ممڪن آهي، اهڙو
 سوال اُٿي سگهي ٿو، مگر هت سودن سواميءَ جي مراد
 اها نه آهي ته ديش ڪال اڳ ٿيل آهن ۽ آڪاش
 وغيره پر پنڃ پوءِ ٿيل آهن، ڇو ته ائين مڃڻ ڪري

* وياس جنهن برهم سوتر وچيا آهن. † شنگر آچاري، جنهن

پاشير (ٽيڪا) انهن سوترن تي لکي آهي.

(۳۱۷) - انہی ۲ ہولدی بہ سمجھٹ کھر جی تر ستائون
 بہ آہن دک چیتن جی ”پرمارنگ سعا“ ہی چیتن
 کان پن کل انامر پدارگن جی، جا چنچی ”پرائیپاسک
 سعا۔ جو تر جاگرت ۴ سہی جی پدارگن جی ۱-۵
 در حلیقت ڈرو بہ تفاوت کولہی۔ اہو آہی
 ”اتر سذالت“ بہاریل۔

بہوپاई

विन सामग्री उपजत यातै, स्वप्नसृष्टि सब मिथ्या तातै ।
 देस कालको लेश न जामै, सर्व जगत उपजत है तामै ॥८॥
 स्वप्न समान झूठजग जानहु, लेस सत्य वाक् मति मानहु ।
 जाग्रतमांहि स्वजप्न नहि जैसै, स्वप्नमांहि जाग्रत नहि तैसै ॥९॥

چوبائی

۸۔ ن سامان بطی شیء جائی، کوڑی سہی سرشتی سچائی،
 دس کال جہن ۲ کچہ ناہی، بوہر تہمین مان لہو جگہ آہی۔
 ۹۔ خواب جیان جگہ کوڑ نہ پائی، جاٹ سہی لا شیء لون کائی،
 جاٹ ۲ سہو جیتن ناہی، خواب اندر نا جاٹ آہی۔
 تہکا۔ دیش کال وغیرہ سامکری۔ ہنا سہی جا
 مائی ہریت وغیرہ اپچن ٹا، تہن کری متھا چنچن
 ٹا، تیتن آکاس آہی ہرنچ جی سرشتی بوہر مان ٹی
 آہی، تہن ہرہر دیش کال نہ ڈرو بہ کولہی۔ اہا
 سہی نہ ٹورو ٹی دیش ۴ آکاس [معا لالی ناری وارو]

۵۰۰ سمجھي ٿو، ۴ مٿل پٽ جي پتا ڪري وڌي
خوشي ٿي ٿئي. انهيءَ کان ڄاڻو ويو ته ايشور رچيل
پٽ جي ڦاٽر وٺندي به ان جو پتا منو ميه پٽ جي
موت مڃي ۵۰۰ ڪري ٿو، ان کي ايشور رچيل پٽ
مان ڪو سڪو ڪونه ٿو ٿئي، وري مٿل پٽ جي
پتا کي ايشور رچيل پٽ جي موت مان ۵۰۰ ٿيڻي
ڪونه ۴ منو ميه پٽ جو جيئڻ مڃي سگهي ٿو ٿئي.
تنبه ڪري جيو سرشتي ۵۰۰ سڪو جو ڪارڻ آهي ۴ نه
ايشور سرشتي. انهيءَ ريت وڏيارڻ سواهيءَ پيد
ڪيو آهي.

اٺي جيو سرشتي آهي پراڻيپاسڪ ۴ ايشور سرشتي
آهي وهنوارڪ. انهيءَ ريت ٻين ڪرڻن ۾ به ۳ سٿائون
مڃيل آهن. ڇهين جي آهي ڀرمارڻ سٿا. ڇهين ٻن
ڇڙ ٻڌارڻ جي سٿا ٻن قسمن جي آهي، ۵۰۰ وهنوارڪ
هي پراڻيپاسڪ. سرشتيءَ جي اوڻائي وقت ۾ ايشور جي
سنگلپ مان رچيل، جيڪي ڪيول اوڏيا جا
ڪاري، پنڊج ڀوت ۴ ٽن جا ڪاري آهن، ٽن ۾ آهي
وهنوارڪ سٿا ۴ ۵۰۰ وڻن سميت جي اوڏيا جا ڪاري
آهن جهڙوڪ سڀني جا ٻڌارڻ، سڀنيءَ جي ڇاندي
وغيره ٽن ۾ آهي پراڻيپاسڪ سٿا. انهيءَ ريت جاگرت
ٻڌارڻ ۾ آهي وهنوارڪ سٿا ۴ سڀني جي ٻڌارڻ ۾
هي پراڻيپاسڪ سٿا.

پراڻيپاڪ پدارتن ۾ پيدا ٿيڪاري ۳ سٽائون ورتن
ڪيون آهن.

وڌياري سوامي ۽ ٻه ٽي سٽائون مڪيون آهن ۽
من طرح ڏڪو ڪيو اٿس. ۽ ٻه ۽ ٻه ٻه پدارت ٻن
قسمن جا آهن. مڪڙا آهن ”ايشور رچيل“ جي آهن
ٻاهر ۽ ٻيا آهن ”جيو جي سنڪلپ جا رچيل“ جي مڏو ۽
چمڪن ۽ آهن ۾ الڌر. ايشور رچيل آهن ٻه ماڻا ۽ ٻه ماڻ
جي وڌيڪ ۽ جيو جي سنڪلپ رچيل آهن ”ساڪي
پاسر.“ ايشور رچيل پدارت سڪا ڊڪ جا ڪارڻ نه
آهن، پر جيو رچيل ئي سڪا ڊڪ جا هيتو آهن. تڏهن
ڪري ايشور رچيل پدارتن جي نورتي موڪل ۽ ضروري
نه آهي، پر جيو رچيل پدارتن جي نورتي موڪل ۽
ضروري آهي. مثال، ٻن ڇٽن جا ٻه ٽيساور وڃن ٿا
انهن مان ڪي مري وڃي ٿو، ٻيو جهڙو آهي ۽ ٽن ٻه
ڪري رهيو آهي، جيڪو جهڙو آهي سو ڪنهن ماڻهو،
ڏٺاڻ ڳوٺ ماڻهن کي پنهنجي ٽن ٻه ڪرڻ جو ۽
ٻئي سنڪلپ جي موت جو سماهار ٿو موڪلي، پر ماڻهو
ڏٺا ٿي جهڙي ٻه جي ٻه ٿي ٿو چوي ته تڏهنجو
ٻه مري ويو ۽ مٿل ٻه جي ٻه ٿي ٿو ٿو نه
تڏهنجو ٻه خوب ٽن ڪمائي رهيو آهي ۽ ٻه ٽي ماڻهي
ٽي سوار ٿي وڌي ٻه ٻه سان هيڏانهن اچڻ وارو
آهي، اهو ٻه جي جهڙي جو ٻه رڻ ۽ ٻه ٿو ۽ وڌو

ٿو ۽ ٿمين سڀني جو ڪارڻ جو نند جو دوش آهي ۽
تدين کي سندس وروڌي جاڳرت جي اڻپت ڪرڻ
سان ناس ڪري اوديا ۽ لير ڪري سگهجي ٿو. ادا لير
روپ ٺورتي سڀني جي ٻرهر ڪيان بڻا ممڪن آهي.

(۳۱۵) وري ٻي جاشنڪا اڌاري وئي ته ”جاڳرت
۽ سڀني سڀني سڀني سڀني ۽ سا به ٺٽي بڻي ۽ ڇو
ته جاڳرت جي ڏيهه وغيره پدارتن جي اڻپت ۽ ٿر ٻين
دوشن ريت ڪيول اڻادي اودياڻي اڻادي ڪارڻ آهي
۽ سڀني جي پدارتن ۽ انهيءَ اوديا سان نند جو دوش
به سڀني آهي. انهيءَ ڪري ٻين دوشن ريت ڪيول
اوديا جنهن پدارتن کي وهندوار ڪو ڇڏجي ۽ دوش
سٺ اوديا جنهن پدارتن کي پراڻيپاسڪ ٿو ڇڏجي.
ٻرين ۽ جو مثال آهي جاڳرت پدارتن، ٻي ۽ جو مثال
آهي سڀني جا پدارتن جتي نند جو دوش اوديا سان سڀني
آهي. ائين جاڳرت پدارتن ۽ سڀني جي پدارتن ۽ تفاوت ثابت ٿيو.
مڪراڻو رکڻ ”ڪيول ريت“ ثابت ڪيو ويو آهي، تي سڌون
خيال ۽ رکي (پرمات، وهندوار ۽ پراڻيپاسڪ) ويچار
درستيءَ سان ته ٿي ڪير سڌون جا آهن ئي ڪين،
تدين ڪري جاڳرت ۽ سڀني جي پاڻ ٺاهڻي به بڻهي
ڪين ٿي.

(۳۱۶) ويدانت پريپاشا وغيره گرنتن وهندوار ۽

(۳۱۲) دوستاواد پٽاندو جاگرت ۽ سڀئي

جي هڪجهڙائي.

اٺي وري هيءَ شڪا ٿي اٿي ته پٽي پڪير ۾ ڇوڏ
يو ته ”سهي جو اڌ نشان آهي پر ڇوڏ ۽ اڀادان ڪارڻ آهي
اوڌيا، مگر پر ڇوڏ جي نورتي جا اڌ نشان جي ڪيان سان ئي
ٿئي ٿي ۽ نه سهي جي نورتي جاگرت سان نه ٿي ٿي
ڪوڙ جي، مگر پر ڇوڏ جي ڪيان سان ئي ٿي ٿي ڪوڙ جي.

(۳۱۳) هيءَ شڪا ٿي اٿي ته ڇوڏ ۽ سهي

جو اڌ نشان ڇوڏ وٽ پر ڇوڏ ۽ اڀادان ڪارڻ اوڌيا، ٿي
ويدانت سڌالت ۾ جاگرت جي وهڌوارڪ ڀدارڻن جو
ٻي اڌ نشان چيل آهي پر ڇوڏ ۽ اڀادان ڪارڻ اوڌيا، اوڌ
جاگرت جي ڀدارڻن کي جو وهڌوارڪ ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
سهي جي ڀدارڻن کي پرائيماسڪ، سو پيدا ٿي ٿي نه
ڪوڏ ۽ پڌي کي يا وهڌوارڪ ڇوڏ ٿي ٿي يا نه پڌي
کي پرائيماسڪ ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي.

(۳۱۴) اهي پٽي شڪاٽون ٿي ٿي ٿي، پڌي ۽

شڪا جو سماڏان ته ياد رکجي ته * نورتي ٻن ٿي ٿي
جي آهي، جيئن ڪيائين جي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي.
ڪارڻ سٺ ڪاري جي لاس روپ اتيت نورتي
سهي جي ته جاگرت ۾ پر ڇوڏ ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي.
پر جيئن ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي.

ڪال، روپ سامگريءَ بنا اُپجڻ لاءِ آهي يعني چٽبو ته
سڀني جا پدارت مٿيا آهن.

وري ويچار جي ته سڀني ۾ انهن هائيءَ وغيره
جي چٽيندڙ وغيره سامگري پڻ آهيئي ڪانه، جيئن ته
انهن آهي ته سڀني جي سام وارن پدارتن جا مالا
پتا به هر ڳالهه ٿين ٿا، ته به سڀني جا مالا پتا ڪو
اولهه ڪي چٽين ڪونه ٿا، ڇو ته مالا پتا ۽ پت ڪو
ٿي ڪرڻ ۾ انهن ٿين ٿا، تنهنڪري انهن جو پاڻ ڪارڻ
ڪاريءَ ڪين چٽبو، ۽ جيڪا نند واري اوهيا
سڀني جا پدارت پيدا ٿي ڪري سائي اوهيا پدارتن
۾ مالا پٽو، پٽاپٽو ۽ پت پٽو اڀاري ٿي. انهيءَ ريت
سڀني جي پدارتن جي اُتپ ۾ به ڪا سامگري
ڪانهي، بلڪ اوهيا ئي نند واري دوش سان ڪارڻ
آهي. جيڪي دوش سٺ اوهيا جنهن (مان ٿيل) آهن
سي سڀنيءَ جي چانديءَ وانگر مٿيا آهن، تنهنڪري
سڀني جا پدارت سچ نه آهن پر مٿيا آهن.

سڀني جي پدارتن جو اڀادن ڪارڻ ڪي چون
ٿا ته انهنڪرڻ آهي، ڪي چون ٿا ته ساڪيات
اوهيا ئي اڀادن ڪارڻ آهي. پهرئين پڪ ۾ ساڪي چيئن
سڀني جو اڌ نشان آهي، ۽ ٻئي پڪ ۾ بهرحم چيئن
سڀني جو اڌ نشان آهي. انهيءَ ريت سڀني آهي
انهنڪرڻ يا اوهيا جو پرڳڻ ۽ چيئن جو ورت.

واري ٿوري ڏيس ۾ ائين ٿين ٿا، تنهنڪري
مڃيا آهن.

انهن آهي ته سڀني اوستا ۾ ڪال ڏيس به
وڌوئي پرڻت ٿئي ٿو، مگر سو ڄاڻ ڏيت، جو سڀني جي
پن پدارتن وانگر اهو وڌو ڪال ۽ وڌو ڏيس به
آندو هجي، پرانياسڪ ائين ٿئي ٿو، ”شهر بنا
پوئڪ ڳيان ٿو ٺه، آهي“ ۽ سڀني ۾ وڌي ڏيس
ڪال جو پوئڪ ڪان رهي ٿو، وري * وهوارڪ
ڏيس ڪال ۾ آهي نڍو، تنهن ڪري سڀني جو
ڏيس ڪال پرانياسڪ ريت ائين ٿو آهي، وري
سهن اوستا ۾ اڀجيل جو پرانياسڪ ڏيس ڪال
آهي، سو سڀني جي هاڻي وغيره جو ڪارڻ نه آهي،
جو ته ”جو ڪارڻ آهي، سو اڳ ٿو اچي ۽ ڪارڻ
پوءِ ٿو ٿئي“ پر سڀني جا ڏيس ڪال ۽ سڀني جا
هڻي وغيره ڪل مڪئي وقت ٿين ٿا، تنهنڪري
انهن ۾ ڪارڻ ڪارڻ هاءِ چئي ڪين سگهيو ۽
وهوارڪ ڏيس ڪال به ٿورو آهي، هاڻي وغيره لاءِ
موافق نه آهي. انهيءَ ڪري چئبو ته اها سڀ، ڏيس.

* يعني نه وهوارڪ ستا وارو ڏيس آهي ڪنڪ جي

”هتا“ نالي واري ٺاڙي، ۽ ڪال آهي ڪي ٿورا منٽ.

آپتي مڃي ٿو، ۽ سڀني جو درشتانت وٺي جاگرت
 جا پدارت، مڃيا ثابت ڪري ٿو، ته ڇو نه جاگرت
 هي پدارتن وانگر، خوءِ سڀني جا پدارت آڻين ٿي
 سبب ساڃا هڃجن؟ يا نه. ڇوڪر ڪي به نه سڀني
 پدارت آڻين ٿا ٿين ۽ آڻ هوندا ڀرتيت ٿين ٿا،
 جنهن ڪري سڀني هي پدارتن جو ڪيان ڀرم آهي
 مگر جاگرت جا پدارت آڻين هڃن ڪري ڀرتيت
 آهن، [جنهن ڪري اهي ساڃا آهن ۽] سڀني هي
 پدارتن هي آپتي مڃن لائق نه آهن.

(۳۱۱) اهي شڪا جو جواب:-

दोहा- साधन सामग्री विना, उपजें झूठ सु होय ।

विन सामग्री ऊपजें, यूँ तिहि मिथ्या जोय ॥७॥

دوھا ۷- بنا وسيلي جو بڻي، بلڪل سچ سو ناهي.
 بيڊا بڻن سامان جي، ڪوڙ ٻسارو آهي.

ٽيڪا- ڪنهن وسعو جي آپتي ۽ لاءِ جيترو
 ديس ڪال وغيره سامگري ساقن يعني ڪارڻ
 ڪهريل آهن، تيڪري سامگري ڪنڊوا ڪنڊين اها
 وسعو اڀجي ته ان کي ”مڃيا“ ڇوڪر ڪهرجي. سڀني
 ۾ هاڻي وغيره جي آپتي ۽ ڇوڪر ديش ڪال آيتي
 ڪونه ۽ اهي هي هونئن وڃي ڪال ۽ وڏي ديش
 ۾ اڀجڻ جا آهن، سي ڇو ڪرڻ مقرر ڪال ۽ ڪنڊ

سڀني ر مت و ٽن ڪٽي ڪارڻندو ٻيو وڃي، تنهن
ڪري ٻي سمجهي ڪوڙجي ته سڀني جون اندرون
به ضرور ٻيون ٻڌا ٿيون ٿين. * ٽئين وري سکر
ڏک ۽ ٽن جو ڪيان، ٻڌڪ سکر ڏک جي ڪيان جو
آسرو پوماڻا وغيره، جي سڀني ر پرقيت ٿين ٿا،
سي بنا ٿيڻ جي پرقيت ٿي ٿا سکر. ٺٺڪڪري
سڀني جي ساري ٽوڙي سماج سڀني ر انهن ٿي ٿي،
ادا اٺو چڱي ڪيائين جي ريت آهي ته جيڪي
پر ٻيو ڪيان آهن ٽن جون وشون ڪل اٺو چڱي
ریت انهن ٿيون آهن، ”وشيه بنا ڪوڙ ڪيان ٿي
ٿي،“ اهو آهي سڌانت. ٻين شاسترن جي مت
ر آهي ته ”ٺٺڪ ٻڌارٽ ٻيو ٿي ٿا“ اهو آهي ٻيو
”سڌانت“ موجب ته ٻيو ٻڌارٽ آهي ٺٺڪ ٿي ٿي
جو آهي، ٺٺڪڪري چوڻ ڪوڙجي ته ”ٻيو“ جي حالت
ر [ٻيو ڪيان جي] وشه اوس [اٺو چڱي] اُڻت ٿي
ٻيو ٿي. اهي ريت سڀني ر ٽوڙي جي پرقيت
ٿي ٿي ساري سماج انهن ٿي ٿي.

(۳۱۰) وري هيءَ شڪا ٿي ٿي ته سڀني جا
جيڪي ٻڌارٽ پرقيت ٿين ٿا، تنهن جي سڌانت

* جاگروٽ واري سربو جي ٺٺڪ پر ٺٺڪ اٺس جو وڌ،
ٺٺڪ هلي سگهي، مگر سڀني ر ٺٺڪ ٺٺڪ سڀني جا ڪٽي
چوهو هلندو ٻيو وڃان.

ڏن جي آڻپتي سڀني ۾ مڃڻ گهرجي ۽ نه ڪيادا يا ڪيان
يا اندرين جي، نه به جو سڀني ۾ جيئن پرست وغيره
پرست ٿين ٿا، جيئن اندريون ۽ انهيڪرل به پرست
ٿئي ٿو، ان ڪري اندرين ۽ انهيڪرل جي اڻپت به
مڃڻي پوي ٿي.

وري هي ويچار ڪجي ته سڀني هي پدارت ۾
جو اک، وغيره جي شيئا جو پاڻ ٿئي ٿو [يعني ته
اها ڄاڻ ٿي رهي ته اهي پدارت اک، وغيره هواران
ڄاڻا وڃن ٿا،] سا شيئا وهنوار ڪ اک، وغيره جي ته
مور ۾ آهي ۽ ڇو ته سڀني جا پدارت آهن * پراڻيا سڪ،
جنهن ڪري انهن ۽ وهناري اک، وغيره جي وچ
۾ سڙ سٽا نه آهي بلڪ وڪر سٽا آهي. سڙ سٽا وارا
پدارت ئي هڪ ٻئي جا ۽ سڙ سٽا ڪ ٿيل جا آهن.
اهڙي طرح سڀني جا پدارت وهناري اک، وغيره جي
ڪيان جون شيون ٿيل جون نه آهن.

وري هي به ويچار ڪجي ته وهنوار ڪ اندريون
پنهنجو پنهنجو ڪو ڪ ڇڏي، ڪو ڪ ڪرڻ لاءِ سمور
نه آهن ۽ سڀني ڏسندڙ جا هٿ پير ۽ واڪ جا ڪو ڪ
ته ٻين کي اڇل (نه ڇرندڙ) ڏسجن ٿا، ته به ا

* پراڻياسڪ، وهنوار ڪ ۽ ڀرمار ڪ ستائن جو بيان پنهنجو
ترنگ ۾ ڪري آيا آهيون. ۽ ساڳي ستا. ۽ جيئن مٿي آهي
گهڙي جي ساڙ ڪ ۽ ڏنڊو آهي گهڙي جو ٻاڙ ڪ.

(۳۰۹) ساگر، تر پټی سمج سپلی بر ایچی نو.

دوہا- یاتے अन्तर उपजै, त्रिपुटी सकल समाज।

वेद कहत या अर्थक, सब प्रमान सिरताज ॥६॥

دوہا ۶- اُن لے اندر لی ټټی، تر پټی ټکل سماج.

وېد پدائن اړت سو، کرکتن جا سرتاج.

دېکاهي ششيره سېهي پر جيکي تر پټيون، جيئن گوانا،
کيان، کيهر (چالندون، چال، ۴ چالط يو کيهر وسو) وغيره
پر نيت ټين ټيون سي ټکل ککټ هي ناري ۴ هي
اندوئي پيدا ټين ټيون، ټکل پرماتن دو سرتاج
وېد اټين چوي ټو. اېنشد پر چيل آهي ټر "جاگوت جا
پدارت سېهي پر کين ټا پر نيت ټين، بلک روک،
کهورا، روک پر وھل وارا ۴ روک جي حلق جا وسافانان ټي
پيدا ټا ټين. جيکڏهين اټين ۴ مھجي ټر سېهي پر
اټين پدارتن يا جھل سمند وغيره جو پرکيهر کيان کين
ټي، چو ټر "اندوين ۴ اټيکروڻ جو جڏهين وشين
سان سمند ټي ټو جڏهين پرکيهر کيان ټي ټو. ټنهن
کري سمجھڻ کيهر جي ټر پربت وغيره وشيون ۴ سعدن
کيان جا ساڌن اندويون سڀ اندوئي اټين ټين ټا.

جيڪو ٽيک سھي جا پدارت سھي واري رهي
وانکر "ساکي پاسي" آهن ۴ اٺن جي کيان لاه
اٽيکروڻ خواھ اندوين جي ضرورت کائي، جڏھن
کري کيهر (چالط يو کيهر) جي پربت وغيره آهن فلات

سڙيو سڀ ڪڏهه ساڃڻ ٿا. انتهڪرڻ ۽ اندرين هي پراڻ
۽ استول سڙيو کان جدائي نظر نٿي آهي. پوءِ ڪيئن
چڙهو نه سڀني ۾ انتهڪرڻ ۽ اندريون استول سڙيو کي
چڙهي ٻاهر نڪري پدارتن جو ڪيائين ڪن ٿا!

ج - وري جي سڀن درشتا پنهنجي ڪنهن
سهنديءَ سان سڀني ۾ ڪا ڌرتي لپتي ڪري، ته
ڇاڪرڻ تي جڏهن اُن سان ملي ٿو، تڏهن نه اهو سهندي
ظاهر ڪري ٿو نه رات جون مونسان ملڻين ۽ نه اُها ڌرتي
اپني ڦاٽ ڪٽي ٿي وڃي.*

د - جيڪڏهن ساڃڻ پدارتن کي سڀني ۾ ساڃي
نه رات جو سٽل منڪه کي جيڪر منجهند جي ساڃ جي
تپت ڀرتيت نه ٿئي، ۽ هر وار ۾ مندر ڪنڪا جي اوڀر
طرف ۽ نيل ڀرتيت ڪنڪا جي اولهه ڏسڻ ۾ نه اچن،
ڇو ته رات جي وقت منجهند جو ساڃ حاضر نه آهي ۽
هر وار جو شهر ڪنڪا جي اوڀر نه، بلڪ اولهه آهي، ۽ ڪنڪا
جي اولهه ۾ نيل ڀرتيت ۾ ڪين آهي [بلڪ اوڀر آهي].
تنهنڪري ڀر سڀني ۾ ساڃڻ پدارتن جو نه ساڃڻ ٿا ڪن آهي.
ائين انهن ٻنهي پڪڙن يعني چوڻين جو ڪنڊن
ڪيو ويو آهي ته (۱) ڇاڪرڻ جي سموريءَ وارو ڪيائين
سڀني ۾ رهي ٿو، (۲) سڀني وقت ٻاهر نڪري ايشور
ڪرت ڀرتيت وغيره ڏسجن ٿا.

* سڀني ڏسندڙ وري ويل عزت ڏسيو جنجا چهره سڃ ۽ جلا يا ويا آهن.

پراڻ جي لڪڻ تي گل لکري ٿا آهن. تنهن ڪري
پراڻ، جو راجا وانگر، سو کير سماج جو ڀرتان آهي، تنهن
جي لڪڻ بنا الله لڪڻ ۽ ڪيان اندريون ڀاهر لڪڻ
جون نه آهن.

ب. وري هن ريت ويچارجي: الله لڪڻ ۽ ڪيان
اندريون آهن ڇو تن جي سڀي گهڻي اٿس جو ڪاري، تن
۽ ڪيان شڪتي آهي مگر ڪري شڪتي نه آهي. پراڻ ۾
ڪري شڪتي آهي ۽ انهن جي ڀل کان موڙ سم لڪي
شريز هن استول کي ڇڏي ڀتي لوڪ ۾ وجهي ٿو. ۽
پراڻ جي ڀل سان نيتوان دوان الله لڪڻ جي ورڻي
ڀاهر ڪم و غيره جي ويجهو وڃي ٿي. پراڻ جي سڀاري
بنا الله لڪڻ و غيره سو ڪم سماج جو ڀاهر وڃي ممڪن ٿي
ڪين آهي. الله ڪري ٿي يو ڪر شاعر ۾ ڇپل آهي
”پراڻ روڪڻ بنا من جو روڪڻ گهڻو نه آهي ۽ پراڻ جو
پڪڙڻ ئي من جو پڪڙڻ ٿئي ٿو، پراڻ روڪڻ سا
من به روڪجي ٿو.“ تنهن ڪري من جو نرو (روڪ)
روپ، جو راج يوڪر آهي، تنهن جي جنهن کي اڃا هجي
و. پراڻ نرو روپ هٿ يوڪر جو انسان (اڀيا-
ڪري. انهن به ثابت ٿيو ته الله لڪڻ جو ڪمن
(ڇاڻ) پراڻ جي آڏين آهي ۽ پراڻ جي لڪڻ بنا الله
يا ڪيان اندرين جو ڀاهر لڪڻ نه ٿيندو.

ڄ. سڀي ۽ الله لڪڻ، اندريون، پراڻ ۽

شڪتي ڪانهي ۽ اڏا آهي انهيءَ ڪرڻ ۽ ڪمان اندرين ۾
 ڪرم اندرين ۾ به ڪمان شڪتي ڪانڌ آهي، انهن ۾ پڻ
 پراڻ وافيڪو رکيو ڪريا شڪتي آهي. انهيءَ ڪري سڀني
 وقت هو پراڻ ۽ ڪرم اندرين شريز ۾ رهن ٿيون ته
 موت برابر حالت نٿي ٿئي. انهيءَ ڪرڻ ۽ ڪمان اندرين
 ٻاهر وڃي جبل وغيره ٿسي موٽي پراڻ ۽ ڪرم اندرين
 وقت اچن ٿيون، سو چوڻ به ٿيڪ نه آهي، چوڻ ته:-
 الف. اسٽول سو ڪير سماج يعني ماسجھوٽي ۾ سڀ
 جا سوامي. پراڻ آهن. جيئن اسٽول شريز جو سار آهن
 پراڻ، جيئن سو ڪير شريز ۾ پڻ پراڻ مڪي آهن. ڏک
 پيري پراڻ ۽ اندرين جي پاڻ ۾ واد يعني جهيڙو لڳو ته
 ڪير اڏم آهي فيصلي لاءِ ويا به ٿي ٿي يعني ٻنهي وٽ
 پر جاپتي ۽ چين ”او هين سڀ اسٽول شريز ۾ ڪهڙي، ٻو
 ڏک ٿي ٻاهر نڪرو جنهن جي ڏکڻ ڪري شريز
 امنڪن ٿي ڪري پوي، سو سريشت سماجھوٽي“ پرڏ ٿي
 جي چوڻ موجب اڪيون وغيره اندرين هڪ هڪ ٿي
 ٻاهر نڪتيون، ته شريز انڌو ڪو نڪو وغيره ٿيو پر ٻين ورهيو
 جڏهين پراڻ ڏکڻ جو سڄو ڪيو، تڏهين شريز ڪر
 لڳو. تڏهين سڀني لشڪير ڪيو ته ”اسان سڄو
 انهيءَ ڪرڻ وغيره جو سوامي پراڻ آهي.“
 انهيءَ سبب شريز ۾ جيڪي پراڻ رهن ٿا تي
 سو ڪم شريز جا ڪل عضوا رهندا آهن ٿا، پر شريز

هائي وغيره سنمڪر پوڻيت ٿين ٿا، ته اهي سهرقي روپ نه ڇڏبا.

(۳۰۸) ڇو ويو ته ”سهي ۾ لڪڻ شريو ٻاهر لڪري دندوارڪ پدارت ٿي ٿو جي سڃا آهن.“ تڏهن ٻاري ۾ جواب آهي:-

دوہا- باہر ليڱ ٿو ٺيڪس، دہ ارمڱل ٺوہ ۱

پرانسहित سندر لست، پاتہ ليڱاھي ٺوہ ॥۵॥

دوہا ۵- سوڪم جي لڪو ڪري، ٺوہ ٺي ان وار،
پراڻ ساڻ سوڻو ٺوہ، سوڪم اساعلي ٺوہ

ٺيڪا ۵- جيڪڏهن سوڪم شريو سٿول ڏيهر کان ٻاهر لڪري سڃا پدارت ٿي ٿو ويڏو ڇي ته سوڪم شريو جي لڪو ٿي جتن موت وقت اسٿول ڏيهر پياڻڪ پوڻيت ٿي ٿي، تنهن سهي ۾ سوڪم شريو جي نه سٿول سبب سٿول ڏيهر جيڪر ٺوہي والڪر پياڻڪ ٿي پوي. پر سهي اوڻا ۾ ائين ٿو ٿي، بساڪ سٿول شريو ۾ ٻوان دن ٿا ۽ جاگرت والڪر سندر ٺوہ ٿو. تڏهڪري سڃاڻ ٿو ٺوہي ته سهي ۾ لڪ ڏيهر ٻاهر ٺي وڃي.

وري ڪو چوي ته- ”سهي ۾ پراڻ جي دن ٿا ته ۾ انهيڪو ۽ اندريون ٻاهر وڃن ٿيون ۽ وڃي جهل وغيره ٿين ٿيون، ۽ ٻوان لڪي وڃن ٿا لڪو آهن جي وڃڻ جو ضرور ٿي آهي، ڇاڪاڻ ته ٻوان ۾ ڪا ڪيان

سنسڪارن سبب به سمهڻي ٿئي ٿي. ان لاءِ دليل آهي ته ٻالڪ جي ٿيڻ ڏاڍل لاءِ جا اوائلي پرورتي يعني رجوعات ٿئي ٿي، تنهنجو سبب اڌڪول يعني موافق ڪيان مڃڻو پوندو. ڇو ته ”اڌڪول ڪيان کان سواءِ پرورتي ٿيڻ جي نه آهي.“ سو اڌڪول ڪيان ٻالڪ کي هن جنم جو ناڻايت آهي؛ مگر اڳين جنمن جي اڌڪول ڪيان جو سنسڪار آهي جوئي ٻالڪ جي ٿيڻ ڏاڍل ۾ پرورتي ڪرائي ٿو. تنهنڪري چئبو ته اڳين جنمن جي ڪيان جي سنسڪارن مان به سمهڻي ٿئي ٿي. ساڳيءَ طرح اڳين جنمن جي ڪيان جي سنسڪارن دواران سڀني ۾ سمهڻي مڃڻ چڪائي. ان جو جواب هي آهي ته ڪي پدارت مڃڻي ۾ اهڙا پرميت ٿين ٿا جن جو ڪيان ڪنهن به جنم ۾ جاڳرت حالت ۾ ممڪن نه آهي. مثلاً - سڀني ۾ ڪڏهن به نه پنهائجن اڪين سان پنهائجي سگهي ٿو. ڪهاڇڻ ٿي سگهي آهي؛ ڇو ته جاڳرت ۾ ڪنهن به ريت ڪهاڇڻ جوئي نه آهي [جو ٿيڻ وارون اڪيون ويڃن ٿيون] ڇو جو ٿيڻ جي جاڳرت پدارتن جي ۾ آهن [تنهنڪري سڀني کي جاڳرت پدارتن جي ڪيان جي سنسڪارن ڪري سمهڻي ڪين چئي سگهيو. اهڙيءَ طرح ڪرنت ڪارن انو ثابت ڪرڻ لاءِ سڀني سمهڻي روپ نه آهي، انيڪ دليل ٿي ٿا آهن، انهن سڀني ۾ زو دار دليل اهوئي آهي ته سمهڻي ڪيان جي وشير سنمڪر پرميت ٿيڻ جي نه آهي، ۽ سڀني ۾

آهن، جن دوران پدارت جو کيان ٿئي ٿو.
جيڪو ٿيڪ سڀني جا پدارت آهن ساڳي پاسي (ساڳي
جا پرڪاش ڪيل)، ۽ اهي اندري جنم ڪهڙن جي
وشيءَ نه آهن، ته به اووڪي جي درشتيءَ واسطي
ٿي سهن ڪهڙن اندري جنم ڪري ڇڏيل آهي. ائين
ڏاڻو ٿيو ته سڀني جو کيان جاگرت جي پدارت
جي سموري نه آهي.

وري بعد مان جاگرت تي معڪه جو چوي ٿو ته
”مون سڀني ۾ هائي وغيره ٿي ٿيائين“ سو جي
اٽ هائي وغيره جي فقط سموري هجي ها ته
جيڪو مڙين چوڻ بدران چوي ها ته ”مون سڀني
۾ هائي وغيره ياد ٿي ڪيا.“ ائين ته ڪوبه ڪونه
ڇوڏو آهي. تنهن ڪري به ڏاڻو آهي ته سڀني ۾
جاگرت وارن پدارتن جي سموري ڪانهي.

وري اهو به ته نيم نه آهي ته ”جاگرت ۾ جي
ڪي ٿڌل ٻڌل پدارت آهن تن جو ئي سڀني ۾ کيان
ٿئي ٿو.“ سڀني ۾ ته آهي پدارت به ٿيڻ ٿا، جن
جي جاگرت ۾ خاص عمر پور نه ٿي آهي. تنهن ڪري انهن
جي کيان کي سموري نه ٿئي.

ان ۾ سوال ٿي سگهي ٿو ته اهو به نيم نه آهي ته
”هن جنم جي پدارتن جي کيان جا سڪاڻي سموري
جو ڪارڻ آهن“ بلڪه ٻين جنمن جي کيان جي

پر جي سوال اٿاريو وڃي ته ”جاگرت ۾ ڄاڻل
 پدارتن جو ئي سڀني ۾ ڪيئن ٿئي ٿو ؟ ٻين جو نٿو ٿئي
 تنهنڪري جاگرت جي پدارتن جي سنسڪارن دوران
 ئي، سڀني واري ڪيئن جي انتهت ٿئي ٿي ؟ جو ڪيئن
 سنسڪارن مان پيدا ٿئي ٿو، سو ”سمرتي“ ئي آهي،
 تنهنڪري سڀني جو ڪيئن سمرتي روپ آهي. ته ان جو
 جواب هي آهي، ته پر ٽڪير ڪيئن ٻن قسمن جو آهي،
 هڪ آهي ”اڳڪيا“ روپ ٻيو آهي ”پرتيڪيا“ روپ.
 رڳو اندرين سهند سان جو ڪيئن ٿئي سو آهي ”اڳڪيا
 پرتيڪير“ جنهن جا طبعي ته ”هيءَ ڏاڻي آهي.“ اندرين
 جي سهند ڪري، ان سان گڏ اڳ ڪيئن جي سنسڪار
 کان جيڪو ڪيئن ٿئي ٿو سو آهي ”پرتيڪيا پرتيڪير“
 جنهن جا طبعي ته ”هيءَ اهو ڏاڻي آهي جو مون اڳ ٿڌو
 هو.“ ائين ثابت ٿيو ته اهو ڪو نيم ڪونهي ته ”رڳو
 سمرتي ڪيئن ئي سنسڪار مان اچن ٿي ٿو“، مگر
 ٿڌو سون ته پرتيڪيا پرتيڪير به سنسڪار جنم ٿئي ٿو.
 باقي اندرين سهند بنا رڳو سنسڪار جنم جو ڪيئن
 آهي سو ”سمرتي ڪيئن آهي.“ [ان حالت ۾ پدارت
 سامهون ٿي ٿو ۾ ڪين ايندا.]
 سڀني ۾ ڏاڻي وغيره جو ڪيئن رڳو سنسڪار
 جنم نه آهي پر نند جي دوش ڪري پيدا ٿيل ٻڌ
 آهي ڏاڻي وغيره پدارتن وانگر ڪلپت اندريون ٻڌ سڀني ۾

دوهارا به يا لڪري سڙل کان، لڙڪ ڪري ٿو سڙ،
 جبل مرون جهنگل ڏسي، ڪوڙا چوندو ڪر.
 ٽيڪا به يا ته چوڻ ڪهرجي ته سهڻي اوسڻا ۾ لڙڪ
 شريو، سڙل شريو کي ڇڏي، ٻاهر نڪري، ساڄا
 پدارت جبل سمند وغيره ڏسي موٽي ٿو، ٻيو اهڙي
 سهڻي ڇو ڪيان؟ ان جي وڃڻ کي مڻيا ڇو ڇڻجي،
 ڇو نه سڄو ڇڻجي؟

(۳۰۷) اتر: سڀڻو سهرڙي نه آهي.

دوهارا- यह हस्ती आगै खरो, ऐसा होवै ज्ञान ।

स्वप्नमां हि स्मृतिरूप सो, कैसे होय सुज्ञान ॥४॥

دوهارا- سهڻي ۾ سامهون ڏسون، بيٺل هائي ٻاڻ،
 ڪيئن سموري ٿو چوڻ، هي شش اون نه ساڄا.
 ٽيڪا- جن پدارتن جو اڳر سهرڙي ٿي ويو هجي،
 تن جي ڄاڻ کي سهرڙي يا يادڪيري ٿو ڇڻجي. ڇڻڻ کي
 اڳر ڏٺل هائي، جي يادڪيري ايندي آهي، ”آڏو هائي.“
 مگر جو ڇڻجي ٿو ته ”هي هائي سامهون ٻيٺو آهي.“
 تنهنڪري سهرڙي ڪيان يا يادڪيري ڪيئن چوندڙين! آڏو
 ته پرڻڪ ڪيان ٿي ڇڻو، سهڻي ۾ به ڇڻجي ٿو ته هي هائي
 سامهون ٻيٺو آهي، هي ٺڌي سامهون ٽهي پيئي، هي
 جبل سامهون اٿس آهي، اهڙي ڄاڻ کي سهرڙي
 ڪيئن ڇڻو مگر پرڻڪ ڪيان ڇڻو.

۽ جيڪي جي اڻپيئي سمجھائڻ کان اڳ ڇيو ويو ته
 ”جو چيئن کان پڻ اڳيان آهي، ندين ۽ ندين جي
 ڪاريءَ کي اٿائڻ چٽجي، سي اٿائڻ پدارت ڪل سڀني
 وانگر مٿيا آهن.“ اها وارثا ٻڌي، ۽ پنهنجن ٻن
 ڀائرن کي اُنهي قربت ڏسي، ٽيون پاڻ ڌوڻ ڌوڻ
 ٿو سوال ڪري-

(۳۰۵) شڪا: سڀني کي مٿيا ڇو چٽجي؟

دوہا- पहिली जानै वस्तुकी, स्मृति स्वप्नमें होय ।

जाग्रतमें अज्ञात अति, ताहि लखै नहीं कोय ॥ २ ॥

دوہا ۲- ٻن ڄاڻل وٽ جا، سڀن سمرئي ماءُ،

ڄاڻڻ ۾ جا نا ڏئي، خواب ڏسون نا ڪاءُ.

ٺيڪا:- جنهن وٽو جو اڳ اصل اڳيان آهي

تڏهنجو سڀني ۾ ڪيئن ٿيڻو ٿو آهي. مگر ڄاڳرت ۾ جي پدارت

ڏٺل آهن، تڏهجي ئي سڀني ۾ سمرتي يعني يادگيري ٿئي ٿي.

سامهرتي جاگرت جي ”سڄي پدارتن“ جي ئي اچي ٿي، تڏهڪري

اهو سمرتي روپ ڪيئن پڻ سڄو آهي. انهيءَ ڪري سڀني

جي درشتانت ئي جاگرت جي پدارتن کي مٿيا ڇوڻ

ٺيڪ نه آهي. [ڇو ته سڀني ئي ست سمرتي روپ ڪڍڻ

سبب مٿيا نه آهي.]

(۳۰۶) وري سڀني جي ڪيئن جي وشي جي پدارت

تن جي سڄي ڪڍڻ جو بيان شمس ٻي ريت ڪري ٿو.

دوہا- अथवा स्थूलहि लिंग तजि, बाहिरि देखत जाय ।

गिरिसमुद्रवनवाजिगज, सो मिथ्या किंहीं भाय ॥ ३ ॥

چئون ٿرنگ

دوہا- چتون مینن اشناتم سب، مینیا سببسمان ।

یو سون ویدو تیسرو، تکرریت مینمان ॥۱۱॥

(۳۰۴) دوہا ۱- ساکی چیتن ہی سوا، جگہ سو سببسمان،

لکھو چوٹا ائین نمون ہدی، تکرریت ہدوان.

ٿرنگا- چوٹین ٿرنگ ۾ اہدیش ہو اتر اڌکاریء

کی، ۴ ہجین ٿرنگ ۾ مینر اڌکاریء کی اہدیش

ٿرو، ۵ ٿرنگ ۾ کشت اڌکاریء کی اہدیش

ٿرنگو، جنہن کی شڪائون کھپون ٿین، سو جیو ٿرنگ

ٿرنگ ہدیء وارو ہوندو، تہہ ہمہ ان کی کشت

اڌکاری ٿر چئجي.

ہی ٿرنگ ”ٿرنگین یعنی دلین سان ٿرنگ

آہی“، جنہن کي جنہن کی ہدل آرہی ۾ کترک

ہدا ٿین ٿا، جنہن لاء ہی ٿرنگ اہدو کی یعنی لائق

آہی. * کترک جی دوش سان ٿرنگ ہدیء وارو

آہی ”کشت اڌکاریء“ جنہن جی لائق اہدیش

ہو ٿرنگ ۾ آہی. اڳین ٿرنگ ۾ ٿرنگ اہدو

۾ ٿرنگ معنیٰ بہت، کترک معنیٰ اہدو بہت. ویداس

جی سمجھو لاء ٿرنگ-ہاڻک آہی، ٿر کترک جیہا سوہ

جو دشمن آہی.

جو निष्कामकर्महू नहिं हूँ, तौ करिये शुभकर्म सकाम ।

जोसकामकर्महू नहिहोवैं, तौसठ वारवारमरि जाम ॥१६६॥

چو ٲائي ۱۶۹

نرگن ڌيان نه سگهين جي ڌاري, سگن ٻريو چپ وارم واري,

جي تون سرگن ايش نه ڌيائين, ڪر نشڪام ڪرم سڪ ٲائين;

ڪم لشڪامي ڪري نه چاڻي, ڪر شپ ڪرم ڪاهنا ساڻي,

ڪرم سڪادن کان جي ويندين, جهڙ مڙج ٻر ٻڙو ٿيندين .

دوھا- اُڻڪارڪو اُڻر لکي, ٻڙو ڪُٽارُ اُڻڻي ।

ٲڙي ٻو ياھي ٽرنگ ٽيھي, ڊاڏو ڪرھو سڏڻي ॥۱۷۰॥

دوھا ۱۷۰- سڄھي اوم اڻ ڪي, اڏشت ٿيڙو لھال,

ھي ٽرنگ چيڪو ٻڙھي, ڊاڏو ٿي ڌيال .

ٲرنگ ٲنچون ٲورو ٿيو .

جو نه آهي، ته به ”او اڪار جو وويڪ خود مهاواڪيه جو
 وويڪ آهي.“ ستول اپاڏي وارو ڇهين اڪار جو
 واچيه آهي ۽ ستول اپاڏي کان سواءِ، ڇهين مائر اڪار
 جو لکيه آهي. نئين سوکر اپاڏي وارو ڇهين اڪار جو
 واچيه آهي ۽ سوکر اپاڏي ريت ڇهين اڪار جو لکيه
 آهي. ڪارڻ اپاڏي ريت ڇهين مڪار جو واچيه آهي
 ۽ ڪارڻ اپاڏي ريت ڇهين مڪار جو لکيه آهي. لاهي
 ريت اپاڏي وارا وشو وغيره، اڪار آهڪ مائون جا
 واچيه آهن، ۽ اپاڏي کانسواءِ ڇهين سڀني مائون جو
 لکيه آهي، نئين وري ڪل نامدروپ اپاڏين وارو
 ڇهين اونڌڪار جو واچيه آهي ۽ نامدروپ اپاڏين ريت
 ڇهين اونڌڪار جو لکيه آهي. ائين اونڌڪار ۽ مهاواڪين
 جو اٺ هڪٿي آهي. تنهن ڪري اونڌڪار جي وويڪ
 ڪرڻ سان ادويت ڪيئن ٿيڻ جو آهي.

لاهي، ريت آچار جي مڪه دوانن ٻڌي ادرشت
 نالي دارد منير (وڇولو) شش، اپاسنا ۽ رجوع ٿيو ۽
 موڪه ڪي زرايت ٿيو.

(۳۰۳) نرنگ اپاسنا ۽ جنهن جو اڪار نه آهي،
 يعني جو نشو رجوع ٿئي، تنهنجو ڪرتوير (فرض) ٿو
 مائون ۽ ريت.

سڀڻيا- جو यह निर्गुन ध्यान न है तो, सगुन ईश करि मनको धाम ।

सगुन उपासनह नहि है तो, करि निष्कामकर्म भजि राम ॥

آهي مڻيا آهن. ۽ ڇيٽن مائڙئي ستير آهي.

آهو ڇيٽن هر طرح پيد رعت آهي. وراٽ ۽ وشو جي سمشتي ۽ ويشتي اپاڌي نوالي آهي، تنهن نرالاڻي کان ئي انهن جو پيد پياجي رهيو آهي سروب ڪري ڪو پيد ڪونهي. انهي ريت تياجس ۽ مرڻي ڪري جو پيد ۽ ويستي سمشتي اپاڌين جي پيد ڪري آهي ۽ نه سروب ڪري. ساڳي ريت ايشور ۽ پراڪير پيد ۽ سمشتي ويشتي اپاڌين جي پيد ڪري آهي ۽ نه سروب ڪري. ”پيد اپاڌين هر آهن، ۽ نه اپاڌين واري هر.“ اپاڌين جو خيال ڇڏي ڌڄي ته ڇيٽن سروب هر ڪو به پيد ٻرقيٽ نه ٿئي.

اڏاٽر وستن سان به ڇيٽن جو پيد ڪونهي. ڇو ته اڏاٽر ديهه وغيره رڳو اوهيا ڪال، هر ٻرقيٽ ٿين ٿا، مگر ٻرمارت ڪري ته آهن ئي ڪين، تنهنڪري انهن جو به ڇيٽن سان پيد نٿو ٻڻي.

اڏڙي سروب پيد رعت، اسنگه، نسرودڪار، نت مڪت، ٻرهر روپ آتما، اپاسڪ ڪي اوئندڪار جي لڪير ۽ سيم ٻرڪاش روپ ٿي جاڻڻ هر اهي ٿي. تنهن ڪري هرڻي ڪري جي لوڪ نواسي ڪي سنسار ٿيڻو نه آهي.

(۳۰۲) اوم ۽ مهاواڪيه جي ارت جي ايڪتا.

جهتو ٿيڪ مهاواڪيه جي وويڪ بنان ڪيان ٿيڻ

درشتي، کان وراثت ۽ ويشتي اسقول درشتي ۽ کان وشو
 پرقيمت ٿين ٿا، نه ته هڪ چيئن ئي موجود آهي ۽ الائجي
 ئي پرقيمتي ٿيڻ گهرجي. ٿيئن وري اڪار جو واهه
 آهي، سو ڪم اهاڙي ۽ وارو مڙهه ڪوپ، ٿيڃس ۽ چيئن،
 مڙهه ڪوپ هي پرقيمتي آهي سمشتي سو ڪم درشتي ۽ کان
 ۽ ٿيڃس هي آهي ويشتي سو ڪم درشتي ۽ کان. جي
 سو ڪم اهاڙي ۽ هي درشتي نه هجي نه مڙهه ڪوپ يا
 ٿيڃس پرقيمت ئي نه ٿين. ساڳيءَ ريت مڪار جو واهه
 ايشور، پراڳهه ۽ چيئن آهي. سمشتي اڪيان اهاڙي ۽ هي
 درشتي، کان چيئن ۽ ايشور ٿا پرقيمت ٿي ٿئي ۽ ويشتي
 اڪيان اهاڙي ۽ هي درشتي، کان چيئن ۽ پراڳهه پرقيمت
 ٿئي ٿي، نه ته جيڪو ايشور ٿا ۽ پراڳهه پرقيمت ئي نه ٿئي.
 وري اهو: ويچار مت ٿو اهي نه هئا وسو
 ڪنهن ۽ پئي جي درشتي، کان پرقيمت ٿئي، سا وسو
 پرماد (حقيقت) ڪري آهيني ڪانه. پرماد
 وسو ادا آهي، جهنگو ۽ مڙهه پئي جي درشتي
 بنا ئي پرقيمت ٿئي. مثلاً ڪٿي پهرس پها جي
 درشتي، ڪري پها آهي، نه ٿاڙي ڪري پو ٿو آهي،
 هاڻ اهو پها يا پو ٿي جو روپ پرماد وسو آهيني
 ڪان، مگر اهو پهرس ئي پرماد وسو آهي. ٿيئن
 اسقول سو ڪم ڪارڻ اهاڙين جي درشتين ڪري جو
 وراثت، وشو وغيره ثابت ٿي رهيا آهن، تنهنڪري

سنسار وري نٿو ٿئي، بلڪ ڪيائين ٿي ان کي وڌيڪ
مڪتي ٿئي ٿي. انهيءَ ڪيائين هٿ ڪرڻ لاءِ ڪر اپديش
وغيره سادن جي به ضرورت ڪانهي، بلڪ ٻيهر لوڪ
۾ ڪر اپديش وغيره ”سادن بنان ئي ڪيائين ٿئي ٿو.“
چو ٿو ٻيهر لوڪ ۾ ته ٿئي يا رجي ڪرڻ جو ذرو به نه ٿو
رهي، اهو خاص سٽي ڪرڻ وارو لوڪ آهي. تهو ڪرڻ نه
آهي ته ڇڏا يا آلس ڪونهي. رڃو ڪرڻ نه آهي ته ڪم
ڪروڙ وغيره جو وڪيپ نه آهي، ڪيول سعو ڪرڻ آهي،
تنبه ڪري سٽي ڪرڻ جو ڪاريه ڪيائين روپ پر ڪاش ٿي
ان لوڪ ۾ خاص ظاهر آهي.

(۳۰۱) هو ٿيهر ڪوٺي واسيءَ کي آتما جي ڄاڻ.

اوڻڪار جي ٻيهر روپ ڪري جو اُڀاسدا اڳ جهل
آهي، تنهن ۾ اوڻڪار جي ماترائن جو ارت مخرج
چنن ڪيل آهي. اڪار جو واهي آهي اسٽول اڀاڏي،
سهڻ چيئن، رات ۽ وشو. اڪار جو واهي آهي،
سو ڪر اڀاڏي، سهڻ چيئن، هو ٿيهر ڪوٺي ۽ تهو ڪرڻ.
جو واهي آهي، ڪارڻ اڀاڏي وارو چيئن، ايشور ۽
پراڪيه. تنهن اڀياس هي، ٻيهر لوڪ ۾ سمر ٿي رهيتي.
وري سٽو ڪرڻ هي پراڻو ڪري اها پوڄه، پٺ رهيتي نه،
چيئن ۾ هو رات ۽ وشو جي پرتيتي ٿئي ٿي، سا
اسٽول اڀاڏي جي ڪري آهي، * سٽي اسٽول

۽ سٽي معنيٰ ڪل، ويشتي معنيٰ هڪڙو هڪڙو جدا.

پرله کال ۾ ڇڏمڻ موٽي ڪري جو لوڪ ڏس ٿي ٿو،
ٿڌمڻ ڪيائون ٻائي وڌيهر مڪت ٿي ٿو.

(۲۹۹) اهڙو ڏيان سان ٿي ٻرهم لوڪ جي پراڻي.

اوندڪار روپ ڪري ٻرهم جي اهاسا ڪرڻ

دارو ٻرهم لوڪ ٻائي، ٻسوءِ موڪل ٻائي ٿو، ٻن

انهيشدان ۾ وري ٻرهم جي اهاسا لاءِ جدا جدا نمونا ڇيل

آمن ۽ آهن جو ٿل ۾ ساڳيو ڇيل آهي، ٻرهم ڪره اهاسا بنا

ٻين اهاسائن سان ٻرهم لوڪ جي پراڻي ٿي ٿي، اها ٻاهر

سوٺو ڪار ۽ پاشيهر ڪار شارٻوڪ جي ڇوٽين آڏياد ۾ کولي آهي

ٿومديشور کي رڻو ڪري ڏيان ۾ ڌارڻ ۽ سالڪرام

کي وڻو ڪري ڏيان ۾ ڌارڻ، اهي ٻه ٻه ٻه ڏيان

جا قسم آهن، ۽ ٻه اهڙو ڏيان جا، ٻن کي ٻرهم

روپ ڪري ڏيان ۾ رکڻ يا سوڍج کي ٻرهم روپ

ڪري ڏيان ڪرڻ، اهي ٻه ٻه ٻه ڏيان جا قسم آهن،

انهن دوانن ٻرهم لوڪ ملڻ جو ٿو آهي. سڪڻ ٿو ٿي

ٻرهم ٻرهم کي ٻاڻ کان اڀرڻ ڪري ڇڏڻ ڪرڻ

آهي اهڙو ڏيان، ۽ ان دوانن ٻرهم لوڪ پراڻي

ٿي ٿو.

(۳۰۰) اٽرائيٽ مارڪ واري کي هوڪ جي حاصلات.

معي ٻن مارڪ جو ڏڪر ڪيو ويو، ٻن ٻن کي

”اٽرائيٽ مارڪ“ ۾ چون ٿو ”ٻيو مارڪ“ ۾ چون.

انهي مارڪ سان جيڪو اهاڻڪ وڃي ٿو، ٻن کي

اڀرائي چيئن چون ”هر ٿيهر ڪري“. انکي ”ڪاريه“ ٻرهر به
چون ۽ انهيءَ جي نواس کي ئي ”ٻرهر لوڪ چون.“
(۲۹۸) ”سايڇ“ هوڪ جو ورڻن.

مٿينءَ ريت سان اوڻدڪار جي اُها سنا شت ٻرهر
روپ جي ڪري چٽي ويهي آهي ۽ شت ٻرهر جي
اُهاڪ کي شت ٻرهر جي پراپتي ٿيڻ ڪري، مگر شت
ٻرهر جي پراپتي رکڻ ڪيان هواران ٿئي ٿي. تنهنڪري
جنهنڪي ڀوڳ جي ڪامنا ڪيان هر اڻڪ ٿي رهيل آهي،
تنهن کي ڪاريه ٻرهر جي پراپتي ٿي ٿئي، ۽ انکي
”سايڇ“ روپ هوڪ چٽاڇي ٿو.

جنهن اُهاڪ کي ٻرهر لوڪ پراپت ٿئي ٿو، تنهن
کي هر ٿيهر ڪري سمان ويو ٿيون ملن ٿيون ۽ ست
سدڪاپ هٿ اچي ٿو، جنهن ٻرهر جي اوڻا ڪري
ٿو ته اهو سرير انکي ملي سگهي ٿو، جنهن ٻرهر جي
اُها ڪري سو ڀوڳ انکي سدڪاپ هواران ٿي ملي ٿو،
جي چاهي ته مونکي هزار سرير ۽ هزار سريران لاءِ ڀوڳ
ملن ته اهي هزار سرير ۽ ڀوڳ به انکي ٿرت پراپت ٿين
ٿا. وڌيڪ چا چٽاڇي، مطلب ته جيڪو به سدڪاپ
ڪري سو سڌ ٿيو پوي. سواءِ جڳت جي اٽهيءَ، ٻالن ۽
لٽ ڪرڻ جي، ٻهون سڀ شڪتيون انکي ايشور جان
ملن ٿيون. انهيءَ کي سايڇ هوڪ چٽاڇي ٿو.
انهيءَ ريت اهو اُهاڪ هر ٿيهر ڪري وانگر ڀوڳ ڀوڳي،

۴ نه یر جا دوت آکھی ویچو ٿا آهن، جي آکھی
 ڪيڏانهن وٺي وڃن، تہ (۱) اکھي جو ايمالي ديوتا
 آکھي مڙھ وقت سرير مان ڪڍي، وٺي وڃي ٿو.
 (۲) اکھن لوڪ مان وري ٿيڻ جو ايمالي ديوتا آکھي
 وٺي ٿو وڃي. (۳) آٿان وري سھائي پڪا جو ايمالي
 ديوتا آکھي پھچي لوڪ ۾ وٺي ٿو وڃي. (۴) آٿان
 وري آٿرائڻ واريءَ ۾ ماميءَ جو ايمالي ديوتا وٺي ٿو
 وڃي. (۵) آٿان وري سال جو ايمالي ديوتا ٿيس ٿو.
 (۶) آٿان وري ديولوڪ جو ايمالي ديوتا وٺي ٿو وڃي.
 (۷) آٿان وري واڌ جو ايمالي ديوتا ٿيس ٿو. (۸) آٿان
 وري سورج ديوتا ٿيس ٿو. (۹) آٿان ڇنڊ ديوتا ٿيس
 ٿو. (۱۰) آٿان پڄلي لوڪ جو ايمالي ديوتا ٿيس
 ٿو. (۱۱) آٿي پڄلي لوڪ ۾ مڙھ ڪوپ جي آڳيا
 سان آٿيءَ اُهاڪ ڪي، مڙھ ڪوپ جو وڏو ٻڙ، مڙھ
 ڪوپ سمان روپ ۾ وٺي لاء اچي ٿو ۽ آکھي وٺي لوڪ
 ۾ ٿئي ٿو، ۽ ساڻس ڪڏ پڄلي لوڪ جو ايمالي ديوتا بہ
 سڏڪ ملي ٿو. (۱۲) آٿان اندر لوڪ ۾ ٿيس ٿا، وٺي بہ
 ساڻن سڏڪ ملي ٿو. (۱۳) آٿان اڳي بہ وڃي ٿي جي
 لوڪ ۾ ٻڌي سان ڪڏ اندر بہ وڃي ٿو. (۱۴) اڳي
 ٻڌ لوڪ ۾ وڃي ٿي وڃي لاء سموت نہ آهن، تنهن
 ڪري آٿي رکي وڏو ٻڙ ٿيس ٿو. آٿيءَ ٻڌ لوڪ
 جو مالڪ آهي مڙھ، گونيا، سوکر، سمشتي، ۽

ټټو ټټي، بلک ټيان کندي سریر ټياکي ټو ته ان کي
 واسنا پتالدر وري پيو سریر ملي ټو.
 جي من لوک جي ئي پوگن لاء واشنا اٿس، جا
 روکي من سان ټيان ۾ لکي رهيو آهي، ته سریر چٽل
 بعد، کھٽي، ويوتی واري، پوتر ست سنکي واري گل
 ۾ جنم ملندس. آني ان کي اگئين جنم جي ڪامنا
 آوسار پوگر ملن ٿا، ۽ اگئين ټيان جي سنسڪار کان
 وري ويچار ۾ يا ټيان ۾ پرورتي ٿيس ٿي، ۽ پوء کيان
 پرائي مکت ٿئي ٿو.

(۲۹۶) جنم منک ۾ وري برهم لوک جي پوگن
 ۾ ڪامنا دهجي، جا روکي ټيان ۾ لکي دهجي، ته آهو
 منک من سریر چٽل تي برهم لوک ۾ وڃي ٿو. آني
 سنسڪرتا يعني آزاد کي ۾ آند پوکي ٿو، جو منکن، پتون
 ۽ ديون کي ۾ نٿو ملي، جيڪا به هر ٿي ڪري جي ستي
 سنکپ وغيره ويوتی آهي، سا ساري ويوتی اٿکي
 اٿي ملي ٿي.

(۲۹۷) برهم لوک جو مارگه.
 مارچ جنم مارگه کان منک برهم لوک وڃي ٿو، سو پٽ
 * چيڪو منک برهم جي آهاسنا ۾ ٿيهر آهي (هوشيار جي سان
 لکيل آهي) تنهنجون هر ٿي سمی جيتوڻيڪ اندريون ۽ انهنڪر
 مورچت ٿين ٿا ۽ او کي ٽانهن وڃي لاء سمور ٿي نه آهي
 * ٽسو ايش اٿي ٿي، ۽ پٽ چاند وکي اٿي ٿي.

جو چئن منن روپ آهي.

اوڻڪار جو چئن مختصر ريت، مانڊوڪيه
 اُپنيسڊ جي ريت ۽ پٽالڊر پڌايو ويو. ”ٿرنگهه ٽاهي“
 وغيره اُپنيسڊن ۾ به لاهي ۽ جو ڏڪر آهي. هي ۽ اوڻڪار
 جو چئن پرمهسن لاءِ ڪوبه (پيارو) ڏن آهي. هن ۾
 ٻاهر مڪي پوڻ جو اڌڪار نه آهي، مگر انٽرمڪه وارن جو
 اڌڪار آهي. * ڪرستن جو هن ۾ اڌڪار نه آهي.
 مگر انهن جو اڌڪار آهي، جيڪي ڏن، پٽ ۽ استري
 جي سڳو وغيره کان آيا پرمهسن آهن.

(۲۹۵) اوڻڪار جي ڌيان جو ڦل.

معين ريت اوڻڪار جو ٻوڙ روپ ۾ ڌيان ڪرڻ
 سان ڪيائون ملي ٿو ۽ ڪيائون دواوان موڪل ملي ٿو. پو چئن
 منڪه جي هن اوڻڪي جي پوڻ ۾ يا ٻوڙ لوڪ جي پوڻ ۾
 واشتا آهي ۽ چئن کي وٺراڳر ٺڪو نه آهي، سو ڪري
 هٿ سان ڪامنا روڪي، ڏن پٽ وغيره کي ٽيماڳي،
 پرمهسن ڪرو ۽ جي اُپنيسڊ موجب اوڻڪار روپ جو
 ڌيان ڪري به ٿو، ته به پوڳر واشتا ان کي ڪيائون پراپتي
 ۾ اٽڪ وڃي ٿي ڇڏي، چئن ڪري ان کي ڪيائون

۽ ڪرهن تي ۽ ڇو اوت هڪ سمجهڻ ڪهر جي پٽالڊن ۾
 وڳر ڪري ٿاڻل ۽ پرمهسن آهڙو آهي، چئن جي پٽالڊن
 ۾ وڳر ٻڌي يعني پوڻي نه آهي. هن ٻالھ جي ڪول ساڌو
 لڏيلڏاس وڌي پوڻاڪر جي ۾ پوڳاش ۾ ڪئي آهي.

جنهن ٻراڪيه روپ، مڪار ۽ اڪار ليه ڪيو وڃي ٿو
 تنهن مڪار کي وري ٿريه روپ جيڪو اوڻڪار جو
 ٻرمارٽ روپ ”آماٽر“ آهي، تنهن ۽ لين ڪڇي، ڇو ته
 اوڻڪار جي ٻرمارٽ روپ جو ٿريه سان ڪو پيد ڪونه
 آهي. اهو ٿريه پڌ ٿي ٻرهر روپ ۽ شدي آهي، تنهن شدي ۽
 ايشور ۽ ٻراڪيه ٻڌي ڪلهڙائون آهن. مٿس اهو ياد ڪجي ته
 جيڪي جنهن ۽ ڪلهڙيل آهي سو سچ ته ٽنهنجوئي
 سروپ آهي، ۽ انهيءَ ڪري ئي ايشور سٺ ٻراڪيه
 روپ مڪار جو ليه ڪرڻ بڻي ٿو.
 اهو جيڪو اوڻڪار جو ٻرمارٽ سروپ آماٽر آهي،
 جنهن ۽ سڀ ليه ڪيو ويو، تنهن جو وري ايڪاگرهت
 ٿي، چننن ڪڇي ته ”سو مان آهيان.“ اسٿاور جنم
 روپ، خواه آسنگه، آدو ۽ آسنساري، نت مڪت،
 ٿريه ٻرهر روپ، جيڪو اوڻڪار جو ٻرمارٽ سروپ
 آهي، ”سو مان آهيان.“ انهن چننن ڪرڻ سان ڪيان
 ٻري ٿو، تنهن ڪري تون مٿس ته ”اوڻڪار جي ٿرڪر
 آپاسنا“ بيشڪ سڀني کان آتم آهي، ڇو ته اها ڪيان
 هواران مڪتي روپ قل ٽيڻ واري آهي.
 (۲۹۴) اوڻڪار چننن ۾ پوههس جوئي اڌڪار آهي
 جيڪو انهيءَ ريت سان اوڻڪار جو سروپ ڄاڻو
 ٿو، سو مني آهي، جو ٿو ڄاڻي، سو مني نه آهي، ڇا
 ”مني“ نالو آهي منن ڪرڻ واري جو. هيءُ اوڻڪار

پراڳي ٿيڻ ويا ۽ ڇو پرمات جو پڙيڻ ”ٿيڻ“ آهي،
 تنهن کي اوڻڪار ورڻ (اڪو) جي ٿيڻ مائٽائن ۽
 ويا ۽ ڇو اوڻڪار جو پرمات جو پڙيڻ ”آمان“
 آهي، تنهن سان ٻنهي جاڳي.

ائين آمان جي ٻڌڻ کي ۽ اوڻڪار جي مائٽائن
 کي ڪاڳي لڳ ڇڏڻ ڪرڻ ڪوڙي
 (۲۹۳) لڳ ڇڏڻ جو دور.

ڪاڳي ڪڍڻ لڳ ڇڏڻ وڃڻ جو ڇو اڪار
 آهي سو ٽيڪس جو پڙيڻ اڪار کان ٺاهڻ آهي، ٻڌڻ
 اڪار جو پڙيڻ آهي، ائين ڇڏڻ ڪرڻ کي ”لڳ“
 ٿو چئجي. ٻڌڻ وڃڻ تي ٻنهي مائٽائن لڳ ڇڏڻ،
 ڇو ڇڏڻ اڪار ۽ اڪار جو اڪار ڪيو ويو، تنهن ٽيڪس
 جو پڙيڻ اڪار جو پڙيڻ ڪوڙي ڪڍڻ.
 وري پراڳي جو پڙيڻ ڪوڙي، ٿيڻ جو پڙيڻ اڪار
 جو پرمات جو پڙيڻ آهي، تنهن ۽ ٻنهي ڪڍڻ،
 اسٽول جي آڻي سوڪڻ مان ٿي ٿي، ۽ اڪار
 ٻڌڻ سوڪڻ ٿي ٿي، تنهن ڪري وڃڻ جو
 اڪار آهي، ٿيڻ جي لڳ ڇڏڻ جو پڙيڻ اڪار ۽ ٻڌڻ
 ٿي. سوڪڻ جي آڻي ۽ لڳ ڇڏڻ ۽ ٻڌڻ ٿي، تنهن
 ڪري ٽيڪس جو پڙيڻ اڪار آهي، تنهن کي ڪوڙي
 پراڳي جو پڙيڻ ڪوڙي، تنهن ۽ لڳ ڇڏڻ ٿي ٿي.
 سمجھي ڇو وڃڻ وڃڻ جي آڻ ۽ ٻنهي ٿيڻ
 ۽ ٻنهي آڻ، ٻنهي سان ٻڌڻ ٿي ٿي.

ټي پاه آهن اړمارت روپ، ډکه پاه تړيمه آهي پرمات روپ.
 جيئن آتما جا ډه سروپ آهن، تيئن اوڼدکار جا
 ډه ډه سروپ آهن. آکار، اُکار، مکار انهن ټهه
 ماترائن جو ورط يعني اکر ”اړمارت“ روپ آهي، باقي
 ټهه ماترائن ډه وياځک، جو آسمي پاتي پريه روپ آه شان
 چيستن آهي، سو ”پرمات“ روپ آهي. چيکو اوڼدکار
 جو پرمات روپ آهي ټهه ټهه شرتي ”امائر“
 شبد سان کوڼي ٿي. چو ټه پرمات سروپ ډه
 ماترائن جا پياځر (جزا) آهن ټي کولم. انهي ريت ډن
 سروپن وارو جو اوڼدکار آهي، تنهن سان ډن سروپن
 واري آتما جو آپيد چاډل کهرجي.

ويشتي ۽ سمشتي استول پر پنچ سميت، وشو ۽
 ورات جي ”آکار“ ډه آپيد نا چاډل کهرجي. آتما جا چيکي
 پاه آهن، تن ډه ”وشو“ پريون آهي، ۽ اوڼدکار ډه پريون
 ماترا ”آکار“ آهي، تن پنه کي ډکه کري چاډجي.
 وري سو کمر پر پنچ سميت جو ورطه کور ۽ تيجس آهن
 ټهه کي ”آکار“ روپ چاډل کهرجي، چو تن ډه ”تيجس“
 ۽ ”آکار“ ډه پاه ۽ ډي ماترا آهن. وري کارط اها ټي
 سميت جو ايشور روپ ”پراکمه“ آهي، ټهه ټهه کي ”مکار“
 روپ چاډجي. جتي ايشور روپ پراکمه پريون آهي، تنهن
 مکار ماترا ډه ټين آهي، ټهه کري ايشور روپ پراکمه
 ۽ مکار کي ډکه کري چاډجي. وشو، تيجس ۽

سو آهي اڌ ڀوت، ۽ ايشور آهي اڌ ديو. وڻو آهي
 ٻي پرکيه، تيجس آهي الله پرکيه، ۽ ٻواکيه آهي
 پرکيهان کهن.

(۲۹۱) وڻو وڻو تهه جي هيڪڙائي.

اڻو هيڪڙو تهه جو پيد آهي، سو اُهاڙي ڪري
 ٿي آهي. وڻو جون ئي اُهاڙيون آهن، استول، سوکر ۽
 اڪيان (ڪارڻ)، تيجس جون ٻه سوکر ۽ اڪيان، ۽ ٻواکيه
 جي مڪ، اڪيان.

ايئن تهه ۾ جو پيد آهي، سو اُهاڙين جي ڪٽائيءَ
 ۽ ٿورائيءَ ڪري، مکر ٻرمارٽ سروپ ڪري پيد ڪون
 آهي. تهه ۾ جو وياڪ چيئن آهي، سو ٻرمارٽ ڪري
 تهه اُهاڙين جي سهڻ ڪان آڻو آهي ۽ تهه اُهاڙين جو
 اڌ ڀٽان ”ٿريه“ آهي. اڻو ٿر نه آهي ٻي پرکيه، نه آهي
 الله پرکيه ۽ نه آهي پرکيهان کهن، نه آهي ڏهن اندرين
 جي وشيه، نه آهي ٻڌيءَ جي وشيه ۽ نه آهي وشيه ڪڏهن
 شهد جي. اڻو جو ”ٿريه“ آهي، تنهن کي جيو جو
 چوٿون ٻاءُ، ايشور ساکي، بلڪ شد برهم روپ ڄاڻ
 ڪري.

(۲۹۲) اوڻڪار جو ايم ڇڏن.

الله ڀٽ آتما جو سروپ ٻن قسمن جو ڪري
 ڌيڪاريو ويو، مڪ ٻرمارٽ روپ، ٻيو ٻرمارٽ روپ.

هي چئن ٻاهن مان ٻيو هر ٿيهر ڪري آهي، ۽ اوڻڪار
ماٿرائن مان ٻي اڪار آهي. انهن ٽنهي جو سمان
آهي [ٻئي درجي ۾ دٻيل جو،] تنهن ڪري ٽنهي
ڪڪري چٽيل ڪهرجي.

(۲۹۰) پراگيه ايشور ۽ هڪار جو اڀيد.

دال وري پراگيه کي ايشور روپ ڄاڻاڻي. ڇو ته
اڪيه ۽ ايشور ٻنهي جي آڀاڏي آهي ڪارڻ ٻيهر ۽ ٻنهي
و ٻاڏ آهي ٽيون، اوڻڪار جي ٽين ماٿرا آهي ”هڪار“
يون دٻيل ٽنهي جو سمان ڌرم آهي تنهن ڪري ٽنهي
کي ڪڪري چٽيل ڪهرجي.

پراگيه کي ”پروڪيان ڪهن“ به چون ٿو ته ڇا ڳوٺ
۽ سهڻي جا جيڪي ڪيان آهن سي سڪهت ۾ * ڪهن
يعني ڪڪر اوڏيا ڇڏي حالت وڃيو اختيار ڪن. پراگيه
کي شروعاتي ۾ آڻندڙ ڪڪر به چون ٿو ته اوڏيا کان ڪڪر
جو آڻندڙ آهي، تنهن کي ئي پراگيه پيو ٿي ٿو، [ڪڪر
يعني ڪڪيل.]

جيئن تيجس ۽ وڻو جا پوک ٿرپتيءَ جي روپ
۾ ٿين، تيئن پراگيه جا پوک وري هن نموني ٿرپتيءَ ۾
ٿين ٿا ڇهتن جي پرتينب سٺ جا اوڏيا جي ورقيءَ سا
آهي اڏيا ٿا ڪيان کان ڪڪيل جو سروب آڻندڙ آهي،

* پتل جو ٿڪر ٻاڙي هڪ ڪو بندوڙو بدائجي، تنهنڪي چٽجي

يعني من جا وڃيل آهن. تيجس جا پوکڻ سوکڻ آهن ۽
 نه سٿول. جيئو وڌيڪ پوکڻ آهي ڏالو سکر يا دڪر جي گيان
 جو، جنهن سان اسٿول يا سوکڻ شهد لڳائڻ بڻي ٿو، مگر
 ٻاهر ڏٺن جي شهد وغيره وڌيڪ آهن ڏن کي سٿول ٿو
 چئجي ۽ تيجس سهند کان جو سکر يا دڪر جو ساڪهانڪار
 ٿيل، سو ”اسٿول پوکڻ“ ٿو چئجي. مگر مائس شهد
 وغيره کي سوکڻ ٿو چئجي ۽ ڏن جي سهند کي پوکڻ کي
 پڻ ”سوکڻ“ ٿو چئجي. اهڙي ڪري شراڻي وڌيڪ
 ”اسٿول“ جو پوکڻ ۽ تيجس کي ”سوکڻ“ جو پوکڻ
 ڪري ڇڏيل آهي.

وڌيڪ کي ٻي ڀڙ (ٻاهر ڄاڻندڙ) چئجي ٿو، ۽
 تيجس کي اندر ڀڙ (اندر ڄاڻندڙ) چئجي ٿو، جو نه
 وڌيڪ آهي اندر ڀڙ جي وڌيڪ ”ڀڙ“ ٻاهر ٿي
 وڌيڪ ٻي تيجس جي ٻاهر ٿي وڌيڪ.

(۲۸۹) تيجس هوندي ڪري ۽ اوڻڪار جو اڀيد چلتن.
 وري ڀڙ ڀڙن ڄاڻ نه جيئن وڌيڪ وڌيڪ
 سان اڀيڌا آهي تيجس تيجس جي مڙهي ڪري سان
 اڀيڌا آهي. جو نه ٻي جي آڻاڻي سوکڻ آهي، جنهن
 ڪري ٻي ڪري ڄاڻ ڪري.

تيجس ۽ مڙهي ڪري جي ايڪا ڄاڻي، وري
 آهن جو اوڻڪار جي ٻي مڙهي سان هيڪڙائيءَ جو چڏين
 ڪجي، جو آڻا جي ڀڙن پادن مان ٻي تيجس آهي.

ز چاڀتي اڌ ڏيو آهي. (۱۱) من اڌياٿمر، منن اڌ ڀوت،
 هندر ما اڌ ڏيو آهي. (۱۲) ٻڌي اڌياٿمر، نشچو اڌ ڀوت،
 ورسپت اڌ ڏيو آهي. (۱۳) اهدڪار اڌياٿمر، اهدڪار جي
 جا وشير هجي سا اڌ ڀوت ۽ رڌر اڌ ڏيو آهي. (۱۴)
 ڇت اڌياٿمر، چنٽن جي وشير اڌ ڀوت ۽ کيتر کير جو
 ساکي آهي، سو اڌ ڏيو آهي.

(۲۸۷) وشو ورات ۽ اوئڪار جو اڀيد چنٽن.

جڏهن ورات ۽ وشو وچ ڪو پيد ڪونهي، تيئن
 اوئڪار جي جا پهرين ماترا آڪار آهي، تڏهن جي
 به ورات روپ وشو سان اڀيدنا آهي، ڇو ته برهم
 جي چئن پادن مان پهريون پاد ورات آهي ۽ آتما
 جي چئن پادن مان پهريون پاد وشو آهي، تيئن
 وري اوئڪار جي چئن ماترائن روپي پادن مان
 پهريون آڪار آهي. ائين جو ٽنهي پهرين پادن ۾
 [پهرئين مثل جو] ساڳيوئي ڌرم آهي ته ڪهڙي نه
 ورات، وشو ۽ آڪار جو اڀيد چنٽن ڪجي.

(۲۸۸) وشو ۽ تيمجس جو تفاوت.

جيئن وشو جا ست انگ ۽ اوڻيه، مڪر ڇيل آهن
 تيئن ست انگ ۽ اوڻيه، مڪر تيمجس جا ٻه ڇاڻڻ گهرجن.
 مڪر ايترو پيد آهي جو وشو جا انگ ۽ مڪر ايشور جا ڇيل
 آهن، پر تيمجس جا جي اندريون، ديوتا، وشير روپ
 ڌرتيون ۽ مٿو وغيره انگ يعني عضوا آهن سي مانس

کالساوا پوک لقا ټين. تنهن کړي پدې پراط ۴
 "چو تن تر بندون"، وراټ روپ وشو جا مک کړي
 چيل امن. اهي تر پټيون حدوت امن. (۱) شروتر
 (کن) اندري اډيانر اهي، تنهنجي وشېر يعدي شهد
 اډ پوت اهي، ۴ دشا جو ايماني ديوتا اډ ديو اهي.
 مطلب تر کريا شکدي واريون خوا کيان شکدي
 واريون اندريون ۴ انهنکړط "اډيانر" امن، تندي
 وشېر "اډ پوت" اهي ۴ تنجا سهاڻک ديوتا "اډ ديو"
 امن. (۲) چموي جي اندري اډيانر اهي، اڻهي وشېر
 چط اډ پوت اهي، ۴ واد تو جو ايماني ديوتا اډ ديو
 اهي. (۳) اکر اندري اډيانر اهي، انهي وشېر روپ،
 اډ پوت اهي ۴ سج اډ ديو اهي. (۴) رسا اندري
 اډيانر، رس اډ پوت ۴ ووط اډ ديو اهي. (۵) نڪ
 جي اندري اډيانر اهي، بوه اډ پوت ۴ اڻوليکمار
 اډ ديو امن. اتي وارٽک کار سريشور اچار، اډ ديو کړي
 هر ٿوي جي ايماني ديوتا کي، سوهر ليک اهي، چو نه اک
 جي اٽهي اهي ٻولي تو مان. (۶) واک اندري اډيانر،
 کالهاط اډ پوت، اکن ديوتا اډ ديو اهي. (۷) هت اندري
 اډيانر، هدارت جو هت کړط اډ پوت ۴ اندر اډ ديو اهي.
 (۸) پير اډيانر، طط اډ پوت، وشو اډ ديو اهي
 (۹) گديا اډيانر، مل تياکط اډ پوت، یم اډ ديو اهي.
 (۱۰) اٻست اندري اډيانر، مشن کريا اډ پوت،

وراث روپ وشو جا "ست انڪر" يعني عضوا
 هن :- (۱) سر ڳر لوڪ مٿو، (۲) سڄ نيٿر، (۳) واڙ
 پراڻ، (۴) آڪاش ڌڙ، (۵) سمند وغيره ڄل، موٽر
 اندري، (۶) پڙڙي پٿر، (۷) جنهن اکين ۾ سور ڪاڄي
 ٿو، اها اکين آهي مڪر (وات). مانڊوڪي، آهنيشد ۾
 جيتوڻيڪ سر ڳر لوڪ وغيره وشو جا انڪر ٿو قبولي
 ته به انهنڪي وراث جا انڪر ڪري قبولي ٿو. مڪر وراث
 ۽ وشو اپيد آهن، تنهن ڪري اهي انڪر وشو جا
 به چٽبا.

وري وراث وشو جا ۱۹ مڪر آهن :- پندج پراڻ
 پندج ڪرم اندريون، پندج ڪيماڻ اندريون ۽ چار
 انڪر ڪرڻ. اهي مڪر وانگر ڀوڳ جا ساڌن آهن، جنهن
 ڪري "مڪر" ٿا چئجن. انهن اوڻيهن دوارن ٻاهر ورقي
 ڪري، استول شبد وغيره ڪي جا ڳرٽ اوستا ۾
 ڀوڳاڄي ٿو. انهي ڪري وراث روپ وشو، استول
 جنو ڀوڳتا، ٻاهر ورقي وارو ۽ جا ڳرٽ اوستا وارو
 چٽاڄي ٿو.

(۲۸۶) چوڏهن ٿو پندون.

پراڻ وغيره اوڻيهه، جنهن ڀوڳ جا ساڌن آهن
 تن مان چوڏهن يعني ڏهه اندريون ۽ چار انڪر
 پندج ڀوڳين ٿا ۽ پندج ڀوڳين ٿا. ديوتائن ۽ وشين جي مد
 ديوتا جي مدد چاهين

ڇو * واڇڪ آهي ۽ ٻوڙم واڇڪ آهي. واڇڪ ڇو واڇڪ
کان ڪو ٻيڏ ڪونهي. ٽنهن ڪري ٻي اوڻڪار،
ٻوڙم روپ آهي. يا وري مڻهن سمجهه نه آڪشرو ٻوڙم
۾ جيڪي ۾ [جڳت] اڏيڪست آهي، ٽنهنجو اڏيڪشان
آهي ٻوڙم. اڏيڪست ڇو سڙوڀ اڏيڪشان کان ليارو نه
آهي. ايئن ۾ اوڻڪار ٻوڙم سڙوڀ آهي.
(۲۸۵) چڻن ٻاڏن دواران ٻوڙم ۽ آتما جي هڪڙائي.

ٻوڙم روپ اوڻڪار ڇو وري آتما ۾ اڀيڏ چڻن
ڪجهي ڇو آتما ڇو ٻوڙم سان ۱ مکيه اڀيڏ آهي. [يا هن
طرح ۾ ڪجهي نه] ٻوڙم جا چار ٻاڏ آهن، ٽنهن آتما جا ٻه چار
ٻاڏ آهن. ٻاڏ ڇو اوت آهي پاڳب يا انهن [۽ نه پير].
ٻوڙم جا هي چار ٻاڏ آهن نه وراٽ، درٿيه ڪوپ،
ايشور ۽ "نت" ٻڌ ڇو لکيه ايشور ساڪي. ٽنهن آتما جا
چار ٻاڏ آهن نه: وشو، تيجس، ٻراڪيه ۽ "نوم" ٻڌ ڇو
لکيه جيو ساڪي، جنهن کي "نرييه" چون.

"وراٽ" آهي، ۱ سمشي استول ٻوڙمچ سميت
چڻن. "وشو" آهي، ۱ ويشتي استول اڀمائي. وراٽ
۽ وشو جي آتماي استول آهي، ٽنهن ڪري وراٽ ئي
وشو آهي، ۽ وشو وراٽ کان ليارو نه آهي.

* واڇڪ ۽ واڇڪ لفظن جي سمجهائي ڇهن اڙلڪ ۾ ڏال
آهي. ۱ مکيه سمان اڏيڪوڙ، چوٿين اڙلڪ ۾ سمجهال آهي.
ڪل ۽ جدا جدا.

ايڪ آهن، تن سڀني ۾ ”گهٽ“ آهي ۽ ٻين اکرن وارو
 نام. هڪ ئي آهي. اهي روپ ته هڪ ٻئي ڪري وڃن ٿا.
 آهن، مگر سڀني گهٽن جي روپن ۾ هڪ نام وڃي ٿو.
 تنهن ڪري چئبو ته [روپ مٿيا آهي ۽ نام سڄي
 آهي.. مٿيا وستو اڏڻ کان پوءِ نه آهي، تنهنڪري]
 مٿيا روپ [اڏڻ] نام کان الڳ نه آهي.
 ائين سڀني پدارتن جا آڪار پنهنجي پنهنجي نام کان
 ٻين نه آهن. بلڪ نام سڀني ئي روپ آهن.

هاڻ ڪل نام وري اوڻڪار کان ٻين نه آهن،
 بلڪ اوڻڪار سڀئي آهن. ڇو ته وڌيڪ شيد ڪي
 چئجي ٿو ”نام“ ۽ لوڪن خواهه ويدن جا ڪل
 شيد، اوڻڪار مان ئي انهن ٿيل آهن، سو شرقي ۾
 پندرو آهي. وري ڪل ڪاريءَ آهن ڪارڻ سڀئي،
 تنهنڪري اوڻڪار جا ڪاريءَ، جي وڌيڪ شيد روپ
 نام آهن، سي ڪل اوڻڪار سڀئي آهن. انهيءَ ريت
 روپ پاڳ پدارتن جو، نام سڀئي ٿيو ۽ ڪل نام
 اوڻڪار سڀئي آهن. تنهن ڪري اوڻڪار سڀئي
 سڀئي آهي.

(۲۸۴) اوڻڪار ۽ ٻرهم جو اڀيد.

جيئن سڀئي سڀئي اوڻڪار آهي، تيئن وري
 ٻرهم به سڀئي سڀئي آهي، تنهن ڪري اوڻڪار، ٻرهم
 روپ آهي. يا [هن ريت چاڻ ٿو] اوڻڪار ٻرهم

اڀاسا جي ريت جو ڏڪر ڪجي ٿو:-

جو ڪجهه ڪارٽ ڪاريءَ وسو آهي، سا اونڌڪار
 سروب آهي تنهن ڪري سڀ ڪجهه اونڌڪار روپ
 آهي. [سو من ريت :-] سڀني ٻڌارتن ۾ به پاڳر آهن،
 ڪه ٿام ٻيو روپ. روپ پاڳر ٻڌنجي ٿام پاڳر کان ٺيارو نه
 آهي، بلڪ چننجي نه ٿام سروب ٿي، روپ پاڳر آهي.
 ڇو نه ٿام ه واران ٻڌارتن جي روپ جو ڏڪر ڪري،
 انهن جي ڌي وٽ ڪجي ٿي. ٿام ڄاڻي ٻان ڦلاڻ روپ
 جي آڌار تي وندوار ڦلاڻ نه آهي، ٺڌڻڪري ٿام ٿي
 سار آهي. وري روپ جي ٿام ٿيڻ تي به، ٿام قائم
 رهجو رهيو. ڇئين ڪهت جي ٿام ٿيڻ تي متي
 باقي رهيو، نه ڪهت متي کان الڳ وسو نه آهي،
 بلڪ متي روپ ٿي آهي. ڇئين روپ جي ٿام ٿيڻ
 تي متي والڪر ٿام جيڪو باقي رهيو، تنهن کان روپ
 الڳ نه آهي. ائين سڌ ٿيو ته ٿام سروب ٿي روپ آهي
 يا وري ڇيڻن سمجهجي ته ڪهت، سرائي (ڪهڪي).
 وغيره ۾ متي وياڳ آهي، ۽ ڪهت، سرائي وغيره
 ڪه ٿي ڪري * ويچار ٿي تنهن ڪري ڪهت،
 سرائي وغيره مٿيا آهن، مگر انهن ۾ وياڳ جا متي
 آهي، ساڻي سڃه آهي. تنهن وري ڪهت جا روپ به

* سرائي ڪهت به نه آهي ۽ ڪهت سرائي به نه آهي، الڪي

ڪجي ”ويچاري“، يعني وياڳ جو ضد.

(۲۸۲) ڀرڱڻ ۽ سڱڻ ڀرڱو جي اڀاسا جو ڦل سميت ڪڍڻ.

جيتوڻيڪ ڀرڱو اڀاسا ڪهڙن ئي اڀيڻيڻن ۾ ڇيل آهي ته به مائڊو ڪي اڀيڻيڻ ۾ ڪهڙي قدر ڦٽل آهي. پاشير ڪار ۽ آندڙ ڪريءَ تنهن جي ريت ڪوئي لکي آهي ۽ اُٺائي ريت وارن ڪار ٻنڌڻي ڪرڻ ۾ لکي آهي. نه به جهنگلي ٻڌي انهن ڪرڻن جي ويچارڻ لاءِ ٻلي نه آهي، تنهنجي سولائيءَ لاءِ مان ٿوري ۾ ٻڌايائين.

ڀرڱو جو چنڻن ٻن نهونن جو ڇيل آهي. هڪ آهي ٻر ٻرهر روپ ڊواران، ٻيو آهي اُڀر ٻرهر روپ ڊواران. ٺرڱڻ ٻرهر ڪي چوان ”ٻر ٻرهر“ ۽ سڪڻ ٻرهر ڪي چوان ”اڀر ٻرهر.“ ٻر ٻرهر روپ ڀرڱو جي چنڻن کان موڪ ملي ٿو، اڀر ٻرهر جي چنڻن کان ٻرهر لوڪ.

(۲۸۳) ڀرڱڻ روپ ڀرڱو اڀاسا جو طريقو.

هتي ٺرڱڻ اڀاسا جي ريت لکائجي ٿي ۽ نه سڪڻ جي. جنهن کي ٻرهر لوڪ جي ڪامندا هوندي، تنهنکي ٺرڱڻ اڀاسا سان ٻر ٻرهر لوڪ ملي ٿو، ۽ نه موڪ ۽ چوان. ٺرڱڻ ڪامندا موڪ ۾ اٽڪ آهي. ٻرهر لوڪ ۾ هر ٻلي نه اُٺائجي ڪامندا موڪ ۾ پوکڻ بعد، ڪيان ٿيندو ۽ پوکڻ وائڻ ٻوڪ ٻوڪ ٻوڪ جي ڪامندا نه آهي. موڪ ملندو. جنهن کي ٻرهر لوڪ جي ڪامندا نه آهي. تنهن کي هن لوڪ ۾ ئي ڪيان ٿيڻ تي، موڪ ملڻ نه آهي. انهيءَ ڪري چئبو ته سڪڻ اڀاسا جو ڦل به ٺرڱڻ اڀاسا جي ڦل اندر اچي وڃي ٿو تنهن ڪري ئي ٺرڱڻ

”اھمکرم“ ڏيڻ ڪري، تہ اُنکي بہ ”کيان بہايت“
ٿئي ٿو ۽ اوڻو موڪر ڀائي ٿو.

(۲۸۱) - پڙ ٿو جو اھمڪرد ڏيان.

سڀني (- دھيان اھمگھڙھ پرنवरूपको, कही सुखर भुति अनुसार ।
अच्छर पनव ब्रह्म मम रूप सु, यू अनुभव निज मति गतिधार ।
ध्यानसमान आन नहिं याके, पञ्चीकरण प्रकार विचार ।
जोयह करतउपासन सो मुनि,तुरित नसे संसारअपार ॥ ६८॥

ڪمڊايو ۱۶۸ - ڏيان اھمڪر ڪرہ، پڙ ٿو، شري جي السار،
چيو سر پڙور چاء سان، پنڄي ڪرڻ وچار،
پنڄي ڪرڻ وچار، پڙ ٿو سو ارم ڀڄائي،
ارم آرم ڪر روپ، پاڻ لڄي سان ڄاڻي،
انهيءَ پراڻ ڏيان ٿو، ٺاھ مڃوہ سسار،
جيڪو ڌاري ڏيان سو، پڙ ساگر مان پار.

ٽيڪا. هي شش پڙ ٿو يعني اوڻو ڪار سروب جو اھمڪر
ڏيان، جو ”مانڊوڪيہ“ ۽ ”پرشن“ وغيره شرين
ڪر ڪيل آهي، سو سر پڙور آچار ڪولي ٻڌايو آهي
اھو ڏيان ٿون ڪر. انهيءَ جو مختصر بيان هي آهي
پڙ ٿو، اُڪير پرم سروب آهي، ”سو پڙ ٿو سروب پرم،
مان آسان“ انهيءَ ريت سان ڪر مقرر جي بہ وڃو ٿي
رمت، ٻڪيءَ طرح پنڄي مت (پڌي) جي ورتي،
ڌار. انهيءَ چارو ٻيو ڪوبہ ڏيان ڪونهي انهيءَ ڏيان
هي ريت سر پڙور جي ٺاھيل ”پنڄي ڪرڻ“ ڪرنت
ويچار.

وڌي، وشواس ۽ اڃا ٻڌان ڌيان ٿيڻو نه آهي.
 ڪو وڃن منهنجي ڇوي ته ”هيءُ اڃا ساڳيو آهي، سا
 هي وڌي، انهيءَ وڃن ۾ شرڌا آهي وشواس. اڃا سا
 ڪرڻ جي ڪامنا واري انتهائين ڪرڻ جي رڳو ڪرڻ ورتي
 ٿي اڃا. اهي ٿي آهن ڌيان جا هيٺو (وسيلو)، ۽ نه ڪيئن جا.
 ڌيان ٿئي ٿو هن سان. ڪيئن ۾ هن جي ڪهڙج نه آهي.
 ڇو ته نه نٿو يعني وڌي ڪانسواءِ ڇت جي ورتي ڪي
 ڌيڙهه آڳاٽو ۾ رڪڻ آهي ڌيان. ۽ جنهن وقت ۾ ورتي ۾
 وڪيڻ پوي، تنهن ٽنهن وقت هن ڪري ورتي اسٽ
 ڪرڻي ٿي پوي. ڪيئن روپ انتهائين ڪرڻ جي ورتي
 سان تهڪال آورڻ پنهنجي ٿي پوڻ بعد، ورتي ڪي
 اسٽ ڪرڻ جي ضرورت ڪانه ٿي رهي، تنهنڪري
 هن جي ڪهڙج نه آهي.
 اهنڳره ڌيان.

ڇهن وڌڪن واسي چترينچ وڌو ۽ جو ڌيان
 پرنڪ نه آهي، پر ڌيڙهه هي انوسار آهي، ٽين ”مان
 برهم آهيان،“ اهو ڌيان به ڌيڙهه جي انوسار آهي، پر انهيءَ
 کي چئجي ٿو ”اهنڳره ڌيان.“ ڌيڙهه روپ جو ڀاڱو ۾
 اڀر ڪري، ڇهن ڪرڻ آهي اهنڳره ڌيان
 جڏهن منهنجي ڪي. اڀر ڪيئن نه ٿي، پر ويد جي
 آڳاٽو پوي وڌي ۾ وشواس رکي، هن سان نه نٿو اها
 ورتي اسٽ رکي ته ”مان برهم آهيان“ يعني ته

هي اڃا پاڻ ديهي تي ته ”مولڪي اڃ ڇنڊ ڇو درشن نه
 لئي“ ته به هي ڪنهن ريت اڪه پرمات جو ڇنڊ پرمپير
 سان سهڻي ٿي وڃيڻو ته ڇنڊ اوش پرتڪه ٿئي ٿو.
 وري ڌيان جي ريت هيءُ آهي ته ٻڌل آهي ته ”سالڪرام
 و شطو روپ آهي، اهو ڌيان جيڪو ڪري تنهن کي
 آتم قل هت ٿو اچي“. هاڻي شاستر دواران خبر آهي ته وشدو
 ڇو پڇ يعني ڇهن ٻانهن وارو آهي ۽ ڇهن پر سنڪه، ڇڪر،
 کدا، پدم ڌارڻ ڪيل ائس. مڪراڪ پرمات ڪري
 سالڪرام کي ته پڙهي ڪري ٿو ڏسجي. ته به وڏي،
 وشواس ۽ اڃا موجب ”سالڪرام و شطو آهي“ اهو ڌيان
 ٿيڻ جو آهي.

ڌيان جو پيد.

پر ڌيان ٻن قسمن جو آهي ته وسڻو ۽ ڪ
 قس جي ۽ ڌيان ڪجي ٿي ريت، جيئن سالڪرام پڙهي
 و شطو ۽ ٻيو تنهن کي ڇڏجي ٿو پرتيڪ ڌيان. پر
 ٻئيڪت واسي و شطو جو، سنڪه، ڇڪر وغيره سميت
 ڇڏي [خيالي] روپ دواران جڏهن ڌيان ٿئي ٿو،
 تڏهن اهو پرتيڪ نه پر ڌيڀرو روپ الو سارڻي ڌيان آهي.
 ٻئيڪت واسي و شطو جو سڙو پ پرتڪه نه آهي
 ڪنهن رڳو شاستر دواران ئي معلوم ٿيل آهي ته و شطو
 سنڪه، ڇڪر، کدا وغيره سميت آهي. تنهنڪري اهيءُ
 ڌيان کي ”ڌيڀرو سڙو الو سار“ ڌيان ڇڏجي ٿو.

ٻوهر چيئن جي شڪتي. سو چيئن ڀرڻ جي ٻل
 شڪتي، ڀرڻ کان پڻ نه آهي، ٽيئن چيئن ۾ ڀرڻ
 شڪتي، ٻوهر چيئن کان پڻ نه آهي.
 انهيءَ ريت گل اٽاڪم پڌارڻ جو، ٻوهر ۾
 لٽ چيئن ڪري، وري چيئن ڪري ته ”سو ادويه ٻوهر
 مان آهيان.“

(۲۸۰) ڌيان ۽ گيان جو پيدا.

هي لٽ چيئن آهي ڌيان، سو آهي انهن لاءِ، جن کي
 من ٻڌي هڻي هڻل سبب، يا * پرتيخت يعني رڪاوٽ
 سبب مهاواڪين جي ويچار دوان، اڀروڪ گيان
 نٿو ٿئي.

”ڌيان ۽ گيان جو پيدا“ هي آهي :- گيان آهي
 ڀرماڻ ۽ ڀرميه جي آڌين، مگر وڌي خواه ڀرڻ جي
 لڇا جي آڌين نه آهي. پر ڌيان آڌين آهي وڌي جي،
 ڀرڻ جي لڇا جي ۽ وشواس ۽ اٽ هٿ جي.
 پرتيڪر گيان ۾ اڪر ڀرماڻ آهي ۽ گهٽ
 وغيره ڀرميه آهي. اتي اڪر جو ۽ گهٽ جو سبب هڻل
 سان، منڪر هي لڇا نشان به گهٽ جو پرتيڪر گيان ٿئي
 ٿو. ٻڌي جي سڌي ڇوٽ جي چندرما جي ڌس
 جو نشيد (منع) ڪيل آهي، يعني وڌي نه آهي ۽ منڪر

* (۱) پيدا وادين جي وچن ۾ وشواس، (۲) وشين ۾ آڪتي

(۳) ٻڌي مند لا، آليڪ جنمن جي اڀاڙ ٿي. اٽ ڪري خيال بچاڻ.

جو ڪارج آهي. اُت پرڻويءَ جا ڪارج ڪل پرڻوي
 سروي آهن، ۱. جل جا جل سروي. ائين ٻين
 پوڻن جا ڪارج به ٿين پوڻن سروي آهن. (۲) ٿين وري
 پنڇيڪرت پوت به پنڇيڪرت پوڻن جا ڪارج
 آهن، تههڻڪري پنڇيڪرت پوت پنڇيڪرت سروي
 ٿي. آهن ۴ ر ٻين. (۳) انٿيڪرڻ وغيره سو ڪم سرشتي
 به پنڇيڪرت پوڻن جا ڪارج آهن ۴ پنڇيڪرت
 سروي ٿي آهن.

۱. انٿيڪرڻ سڀني پوڻن جي ستي
 ڪرڻ جو ڪارج آهي، جهڙڪري ستي ڪرڻ روپي آهي.
 پراڻ پوڻن جي رهي ڪرڻ انش جو ڪارج آهن ته رهي
 ڪرڻ سروي آهن. ڪڍيا اندري، پرڻويءَ جي رهي ڪرڻ
 انش جو ڪارج آهي سا پرڻويءَ جي رهي ڪرڻ سروي
 آهي. ٺڪ اندري پرڻويءَ جي ستي ڪرڻ جو ڪارج آهي
 ۴ ستي ڪرڻ سروي آهي. ائين رسنا ۴ آهست، جل
 جي ستي ۴ رهي ڪرڻ سروي آهن. اڪيون ۴ پير،
 ٽيجهه جي ستي ۴ رهي ڪرڻ سروي آهن. ڪل ۴ هٿ
 واڌ جي ستي ۴ رهي ڪرڻ سروي آهن. ڪن ۴ واڪ،
 آڪاس جي ستي ۴ رهي ڪرڻ سروي آهن. ائين ساري
 سو ڪم سرشتي پنڇيڪرت پوڻن سروي آهي.
 (۲۷۹) سڀني اناٿه پدارٿن جو ٺهه وارو ٺهه ٺهه چنڻ.
 اهو چنڻ ڪري، وري پنڇيڪرت پوڻن جو
 جو ٺهه چنڻ ڪجي.

وئي لا وئي، مل، ڇڏي لا ڇڏي ٿو،

هلي لا هلي، ٺار، ڀوڳي سياهي؛

عجب روپ آهي، اها ڳالهه پيارا،

اهو ڳجه، ٻڌايان، ڪري دل خلاصي.

سڀڀا- নিজविषयनमें इंद्रिय वर्ते, तिनतें मेरो नाहि संग ।

مैं इन्द्रिय नहिं मम इन्द्रिय नहिं, मैं साछी कूटस्थ असंग ॥

त्यागहु विषय कि भोगहु इंद्रिय, मोकूं लगै नरंचकरंग ।

यह निश्चय ज्ञानीको जातै, कर्ता दीखै करै न अंग ॥१६६॥

ڪنڊ ليو ۱۶۶- پنهنجي پنهنجي وشي ڪي، ڀوڳين اندريون پاڻ،

آءُ نه، اندريون آهيان، منهنجون سي لا ڄاڻ،

منهنجون سي لا ڄاڻ، اسنگ اچل مان ساڪي،

اندريون ڀوڳين ڀوڳي، ڏکن يا لا آيلاکي؛

ڳياني جو لشڪو آهي، پرڳهه سمجهه سڃاڻ،

دٻوي ڏنڌن ۾ ڏسين، نه به سو چٽل سڃاڻ.

ليه چئتن (۲۷۷ - ۲۸۰)

(۲۷۷) سَرَوَ ڀرپنج جي ايشور روڀتا.

انهيءَ ريت آچاري، شش ڪي ڳجهو تنو جو آپديش

ڪيو، پر شش جو منهن ڀرسان نه ٿي، آچاري به ڄاڻو ته

شش ڪر تارت (تريپت) نه ٿيو آهي. ڇو ته هوئن نه ته

انجو مڪر پرست ظاهر ڪري ها، تڏهين آچاري وري

استول ريت (موٽي طرح) يعني ڳجهي ڳوڙهي ڪيان

بدوان، لئه چڏتن جو آپديش ڪيو.

د وروړو ساګي آلم مدد مان، من جوړو و سسار،
لمجل اشچر کړو مان، کوړو چک وهدار.

سږيا- جاګه هيو ځان وځيارو، تم اڅيارو څري ځيارا ।
سدا असंग एकरस आत्म, ब्रह्मरूप सो स्वयं प्रकाश ॥
نا कुछ भयो न है नहिं द्वै है, जगत मनोरथ मात्र विलास ।
ताकी प्राप्ति निवृत्ति न चाहत, ज्युं ज्ञानी किंकाउन थास । १६५५

خدا ابو ۱۶۴- چدهن جي دل ۾ گيان جي، سوږج کيو پرکاش،
اولده جا لږ اګيان جي، نئي سموري لاس،
نئي سموري لاس، لهي اګي رس منجه. آلم،
پاک پرکاشي اړه، پڑهي وېدن مان چال،
لا لېدو لا کچه ليو، سږ چک من چو کيل،
کمالی چاهي کړل نو، نهون مان وځړل مېل.

سږيا- देखै सुनै न सुनै न देखै, सब रस गहै रु लेत ॥ १६५६ ॥
सुंघि परसि परसै न न सुंघै, वैन न बोलै करै ब्रह्म ॥
ग्रहि न ग्रहै मल तजै न त्यागै, चलै नहौ ब्रह्म ॥ १६५७ ॥
भोगै युवति सदासंन्यासी, सिपलसि यह ब्रह्म ॥ १६५८ ॥
پهنگه پړاوت چود

— ۱۶۵ —
— چکي ليو، چوما سواد کمالی،
— سږ چک ليو، لاس چاهي ليو،
— کچي ليو، سږو سږو ډالۍ،

— ۱۶۶ —
— څري کک وګمان وادي چي،

— ۱۶۷ —

ईश न सूत्र विराट न प्राज्ञ न, तैजस विस्व स्वरूप न जामैं ॥
भोग न जोग न बंध न मोछ, नहिं कछु वामैं रु है सब वामैं ॥१६२॥

اندوچند

۱۶۲- بروهم اکند اسنگ سدا، ان هر چمٹو مرٹو پٹ لاهی؛
کین اکٹین ڈسجی کڈھین، جنهن رنگ نہ روپ نہ لانی نہ آھی؛
نا اودیا جگہ پاڑ جتی، اُت سوکیر ٹول ڈسیو نا ڈاھی؛
نا اُکڑو نہ گھٹا پٹ سولہ، ایش وراثت بہ لانی نہ چاہی،
کنڈلیو- کیجس؛ پراکیر، وشو لالو جنهن نساہ،

یوگہ یوگہ ہند موکیر سپ، ناعہ؛ جنهن ہر آہ؛
ناعہ؛ جنهن ہر آہ، تہنجی کالہ، ہڈایان،
اگیان کوی ہند موکیر، پُرکام پولی کان پابان؛
گیان نظر سان جی ڈسون، جت کت پورٹ پاٹ،
آد اُت جنهن ناعہ کا، آہ سکھ جی کاٹ،

जाग्रत में तु प्रपंच प्रभासत, सो सब बुद्धि विलास वन्यो है ।
ज्यूं सुपनेमहिं भोग्य न भोग, तऊं इक चित्र विचित्र जन्यो है ॥
लीन सुषुपति में मति होतहि, भेद भगै इकरूप सुन्यो है ।
बुद्धि रच्यो तु मनोरथमात्र सु, निश्चल बुद्धि प्रकाश भन्यो है ॥१६३॥

اندوچند

۱۶۳- جاگٹ ہر سنسار ڈسون، من جو سپ جاٹج سو نہ ہسارو؛
جیمن ڈسین نند ہر سپنی سک، ٹو اُت آئی خوش یوگٹ وارو؛
جاگٹ ہر رنگ روپ تئیں، قدوت سندوس سپ جاٹ نظارو؛
لین شہیت ٹیو جڈھین من، آند روپ ڈسون نہ بہارو،

۴ آلهن کان ڪلهش ملي ٿو. جڏهن ڪو اُتس آچار ۾
ملي ٿو ۴ ويدانت واکين جو اُپديش ڪري ٿو. تڏهن
آلهن جي شروعات سان اهو ڪيان ٿي ٿو ته. مان ڪر ٿا
پوڪتا نه آهيان. بلڪ برهم سروب آهيان. ۴ تڏهن
ڪري مون لاءِ ڪوبه ڪرتوبه ڪونهي. ائين چاڻي
ٿي آهي شروعات وغيره جو ٿي. برهم پراپتي ويدانت شروعات
جو ٿي نه آهي جو ته برهم ته پنهنجيئي سروب آهي. ۴ اهو
سچ ته نت پراپت آهي.

(۲۷۵) هاڻي ڪيائي ۴ اڳيائي ۴ جون علامتون

يا جهن چڱن ٿا.

دوہا- يہي چيھ آجڻانکو، جو مانے کتंवय ।

سوई ज्ञानी सुधरनर, नहि जाकूं भवितव्य ॥ १६१ ॥

دوہا ۱۶۱- ڪر ٿو. مڃڻ باڻ ۾. اود يا نشاني آه.

سوئي ڪيائي ڪوڙ آ. ڪار رکي ڪا چاه.

ٿي ڪا:- ڪرتوبه مڃڻ آهي اڪيان جي نشاني.

۴ ۴ ڪو ڪجهه پراپت ڪرڻ جي خواهش کان آڏو

آهي. سوئي اڳيائي آهي.

(۲۷۶) ڳڻهي ٿو جو اُپديش.

इदं छंद

एक अस्तित्व ब्रह्म असंग, अजन्म अदृश्य अरूप अनामं ।

मूलब्रह्मज्ञान न सूक्ष्मभूल, समष्टि न व्यष्टिपन्नो नहि तामं ॥

ياھ جڳائي ترسا کي يا هرڪ، ڪوئست چيئن کي
 ڇيو ٿو وڃي جنهنڪري اُنڇو نشيت بڻي ٿو، ته به
 ساڪر جي ڪريئي ساڪي، ۴۵ رشير جي ڪريئي هرڪ
 نالا ڇيا وڃن ٿا. تنهن ڪري ساڪر ۴ هرڪ نالن جو
 نشيت ڪيل آهي ۽ نه اُنهنجي سروب جو.

ٻڌت هجي ته ٻڌ جي نورتي روپ موڪر به هجي،
 سو ٻڌ نه آهي ته موڪر به نه آهي. اڳيان هجي
 ته اُن کي ڪيان ناس ڪري، اڳيان آهيتي
 ڪونه ته ناس ڪرڻ وارو ڪيان به ڪونهي.

لاهه ڄاڻي، انهيءَ ٻڌيءَ کي ٿي ٿيا ٻي ڇڏڻ
 ڪهرجي ته ”مون لاهه هي ڪهي“ ڪرتويه آهي. ”ڇو ته
 هي لوڪ توڙي پرلوڪ ٻئي ڇڏي آهن، تن سانگي ڪڇ
 به ڪرڻ جوڳر نه آهي. وري آتما به ٻڌ آهيتي ڪونه.
 ٿڌهنڪري موڪر سانگي به ڪڇ ڪرتويه ڪين آهي.
 انهيءَ ريت آتما کي نت مڪت برهم سروب ڄاڻي،
 جڏهين نهڇل ٿو، تڏهن سڀ ڪرتويه ٿيا ٻي، نهڇل
 يعني اڪريه برهم سروب ٿي، ويهر مڪتي پائهي.

انهيءَ جو مطلب هي آهي ته جيتوڻيڪ آتما، ڪيان
 کان اڳر به نت مڪت برهم سروب آهي، ته به ڪيان
 کان اڳر آتما کي مڪتا طور ڪرڻا پوڪتا هجي، سکر
 جي پراپتيءَ لاءِ ۴ هرڪ جي نورتيءَ لاءِ ائڪ ساڌن ڪجن ٿا

۽ ڪرڻ جوڳر.

इ: छन्द- नाहिं खपुष्प समान प्रपंच तु, ईश कहा करता तु कहावै ।
 साछय नहीं इम साक्षिरवरूप न, दृश्य नहीं दृक काहि जनावै ॥
 बंधुहू होई तु मोछ बनै अरु, होय अज्ञान तुज्ञान नसावै ॥
 जानि यही करतव्य तैं सब, निश्चल होतहि निश्चल पावै ॥१६०॥

اَلذَّوْجِند ۱۶۰

ڪين ٿيا ڪڏهين، اپ هر گل رباع الهی سلسار نه آهي،
 لاهيو سلسار نه، ايشور ڪرنا دور له. ڏاهي،
 چيز هجي نه، نه ڇا نه سڄي آئي ساڪي سڏائڻ جو ڪپ چاهي،
 ٻنڌ هجي، ايس موڪبه ڪهي اڳيان هتي تڏهين گمان نه ڏاهي،
 دوهرو- ڪرنا ٻڻ جي يور ڪي، ڇڏي ٿو حدهن دور،
 اِسْتَيْفِ اَم اچل ٿيو، الجا سب دوڪ دور.

ٽيڪا:- جيون مڪت جي درشتي ۾ اڳيان
 ۽ اڳيان جا ڪاريڻ ٽچ آهن. اهو جيون مڪت جو
 لڳو ڪرو ٿو سمجهائي:- هي شش، هي ڀرپڻج آهستي
 ڪونه جيئن آڪاش جا ٽول ڇڏيا آهن، پر آهن
 ڪين، اهي ڀرپڻج جو ڪرنا پوء ڇا لاء؟ يعني ايشور
 پر ڪونهي. اهي ريت ”ساڪيه“ يعني ”ساڪي“
 نه وڌي آهستي ڪين، ته ساڪي پر ڪونهي. جو ڏهر
 وغيره درشيه آهستي ڪونه، ته ڏهرشيه جو پر ڪاشڪ
 ”ڏورڪ“ پر آهستي ڪونه.

۽ وستو، جنهن جو پر ڪاش ٿئي. + ستا شتر لي ٿي ٻڌڻ
 يعني پر ڪاش ڪندڙ. ۽ جيڪي ٿي. + درشتا.

هاڻي ڌرتيءَ کي ڪو آلو ڪين ٿو ڪري، يا جيئن
مٿيا سڀ سبب، ٺوڙي وڌي واري ڪانه ٿي ٿئي.

ٽنهن ڪري آتما، ڪل مٿيا شپ اشپ ڪريا
جو ڪرڻا ڇوڏي ۾ حقيقت ۾ ڪرڻا نه آهي، اهڙو
ٽنهنجو اڌيت يعني اهرج جهڙو ۽ انوپ يعني اڀما
(ڀيت) ريت روپ آهي.

مطلب آهي ته ٻيهر کان نه نيماري ٽنهن جي
سروپ ۾، استول سو ڪم سرور ۽ ٽنهن شپ اشپ
ڪريائون ۽ انهن جا جنم مرڻ، سر ۾ ٺرڻ، سڪه ۾
ڪل ڦل اوڍيا کان ڪلپيل (بڻيل) آهن، ۽ ڪلپيل
سامگريءَ کان ٽنهنجو ٻيهر پاڻ (هستي) بگڙڻو نه آهي.
ٽنهن ڪري ڪيئن ٿيل کان اڳ ۾ آتما، ٻيهر سروپ ٿي
آهي. ٽنهن آتما ۾ ٽنهي ڪالن ۾ سرورن ۽ انهن جي
ڌرم جو سهڻو ڪونه آهي، بلڪ آتما سدائين ٺٽ
مڪت آهي، ٽنهن آتما جو ٻيهر کان ڪڍهه ۾ پيد
نه آهي.

(۲۷۴) جهون هڪت جو نشچو. ويدانت شروڻ جو ڦل.

اٽي جيڪڏهن ڪو ڇوي ته آتما جيڪڏهن
سداهڪت ۽ ٻيهر سروپ آهي ته ٻيو وري،
شروڻ وغيره ڪيئن جا ساڌن چالاءِ؟ آهي ته نسل ٿي
چٽا. اٽجو جواب هي آهي ته سچ آهي ته.

ڪنڊا ليو ۱۵۹ :- پنجن ڪوشن کان پوي، اتر ساڪي ڇاڻ،

سو ساڳيو ٻوهر روپ آ، سٺ ڇٽ آندڻ پاڻ،

سٺ ڇٽ آندڻ پاڻ، الهی کان جيڪي لهارو

ڏسڻ ٻڌڻ سنسار، سمجهه سو ڪوڙ ٻسارو،

اڏسڻان آڏار ڪي، ڪيئن بگاڙي ڪوڙ،

راجا سڀني ۾ پئي، ٿان به ڪنگال نه مورو،

دوهو :- آڻ ڪرڻا ڪرم جو، ظاهر ڏسون جهان،

ٿان به اُڪرڻا پاڻ ٿون، اچرج روپ اڃان.

ٽيڪا :- هي شش پنجن ڪوشن کان آتما ڪي

ليارو ڄاڻي ڄاڻ ٿر آمو آتما ٻوهر سڙوڻ آهي.

(۲۷۲) اتي شدڪا ٿي اُتي ٿر آتما ٿو ڪري ٻچ ٻاپ،

ٽنڊڪري سرڪر يا مورت لوڪ ۾ سکر هڪر ٿو پوکي

پوءِ اُلهي آتما ۽ ٻوهر جي ايڪتا ڪيئن ٻڌي؟

(۲۷۳) آتما جو ٻوهر سان اڀيد ورتن.

اُلهي شدڪا جو نوارڻ مڻين ڪنڊلشي جي

ٻوڙن ٻن ٽڪن ۽ هوهي و آهي. ٻوهر سڙوڻ ڪي آتما کان

ٻن ڪري ٽسڻ، يا شاستر هواران آتما لاءِ سرڪر ٺرڪ،

ٻچ ٻاپ لاءِ ٻڌڻ، اهو سڀ مڻيا ڀرم آهي.

وري هي ياد رکجي ٿر جا وست مڻيا آهي،

سا اڏسڻان جو ٻکاڙو نه ڪندي، جيئن سڀني ۾

جيڪڏهن راجا بيڪر ٿو مڻي ٿر اُلهي ڪري ڪو سڄو

هرهري (سڄو) ڪين ٿو ٿي پوي، يا جيئن رڃ جو

آئندڙيه ڪوش آهي ڪارڻ سرويءَ ۽ سوڪر سرويءَ
پراڻمير، منومير ۽ وڪيان مير ڪوش داخل آهن.

جيئن چيو جو سروي پنڊجن ڪوشن کان الڳ
آهي تيئن ايشور جو سروي به سمشتي (ڪل جي)
پنڊجن ڪوشن کان الڳ آهي. چوٿين ٽرنگهه ۾ آڪاس
جي سمجهاڻيءَ ۾ چيو ايشور جي لکير سروي جو وويڪ
وستار سان سمجهايو ويو آهي. وري ايندڙ ٽرنگهه ۾ آتما
جو سروي، استي، پاڻي، ٻريهه سمجهاڻيءَ وٽيڪ
ڪوٺيو ويندو ۽ پنج مهاواڪين جي ارڻ سمجهاڻي سان
به آتما جو ٻه مارڻ سروي سمجهايو ويندو. هت
مختصر طور اٽم وويڪ ڪيل آهي.

(۲۷۱). - مهاواڪير جي ارڻ جو اُڀديش.

آتما کي رکڻ لاءِ ريت پنڊجن ڪوشن کان
الڳ ڄاڻ سان ڪرتڪرتيه ٿئي ٿاڃي، ڪرتڪرتيه
ٿڌين ٿاڃي جڏهن ڪرتا پاو لاس ٿئي، اُن لاءِ
گهر جي آڀيد نسڇو. آڀيد نسڇي جي حاصل ڪرڻ لاءِ
مهاواڪير جو ويچار هيٺ ٿي ٿو.

سڀڀا— پڻڪوسٽئ آراتم نڀارو، جانن سوجانهُ برهاسڀورُپ.

تاتئ مڀنن ٻو دئڀئ سونڀي، سو مانهُ مڀڀا ارمڪُپ ॥

مڀڀا اڀڀان ن وڀارئ، سڀن مڀڀ ن درڀڌرئ مڀڀ ॥

سڀ ڪڙڪرتاٽاڪرتا، تڀ اڀڀ اڀڀرُپاڀڀ ॥ ۱۲۴ ॥

اوسڻا ۾ سو کمر سرڙو ۾ ڇاڻ لڻي رهي ۽ سو کمر سرڙو پئي
 آندا، جو خود پرڪاش سروب آهي، ته ته ڇڏي پيا
 يعني پوئتي رهڻي. جيڪڏهن ڪيري ۽ لڏ ۾ سو کمر ۾
 ڇاڻ ۾ هجي ته ڇا ڇڻي تي جا ياد ڪيري رهڻي ته ”مان
 سو کمر سان سمجهيو ٿو“ اها ياد ڪيري جيڪر رهڻي
 ڪين، ۽ سو کمر ۾ اها ياد ڪيري رهڻي ته سمجهڻ ڪري
 ته سڪهت ۾ سو کمر جو ڪيان رهڻو، وري سڪهت ۾
 ته ڪا وشير آهڻي ڪانه، تنهن ڪري اهو سو کمر، وشير
 سو کمر ۾ ڇڏي، بلڪ اهو سرڙو پئي ٿي ڇڏي، اهو آندا
 آهي ڇاڻ پرڪاش، ۽ اهي ڪري سڪهت سرڙو پئي آندا ڇاڻ
 پرڪاش وارو منڍ ڪري سڪهت ۾ پاسي ٿيو. وري
 لڏ پيا ۽ هو ٿي جا ٿرو ڪلپ سماڙي آهي، تنهن اوسڻا
 ۾ اڪيان جي آوڻ (پوڏي) کان آيو، جو آندا آهي،
 سوئي پاسي ٿو، ۽ اڪيان، جنهن کي ڪارڻ شري ڪري
 ڇڏي، سو به لڏو پاسي.

ائين ٿيڻي ديون وڃاري ثابت ٿيون، ۽ سو ته
 اوسڻا جي ڦيري سان آهن ۽ ڇاڻ لڏي ٿي، پر آندا
 نه سڀدي اوسڻائن ۾ پاسي ٿو، ته ڇڏي ويا ڪي آهي.
 ائين وڌيڪ دوان آندا ڪي تنهن ۾ ڪان لڏو ڇاڻ.
 ٿيڻ وڌيڪ ڪري آندا ڪي پنجن ڪوشن کان به
 لڏو ڇاڻ: انهن ڪوشن آهي اسٽول سڙي،

پر موڪ ڌر ٻرهم ڪيان بنان ٿيڻو نه آهي، تنهن
ڪري جيڪڏهن موڪ جي اڃا هجي ڌر وويڪ دواران
جي ۴ ايشور جي سروب کي پنجن ڪوشن کان الڳ
ڪرڻ گهرجي. اهو ائين ڪجي، جيئن مڇ ۾ جهڪا
اڻيڪا (ٽيلو) آهي سو مڇ کان الڳ ڪيو آهي.
(۲۷۰) پنجن ڪوشن جو وويڪ.

وويڪ هلائي، جي ۴ ايشور جي سروب کي پنجن
ڪوشن کان ڪيئن الڳ ڪجي، تنهن لاءِ هيٺ
ذڪر آهي.

सवैया- स्थूलदेहको भान नहोवै, स्वप्नमांहि लखि आतम ज्ञान ।
सूक्ष्मज्ञान सुषुप्ति समै नहिं, सुख स्वरूप द्वै आतम भान ॥
भासै भये समाधि अवस्था, निरावरन आतम न अज्ञान ।
ऐसै तीनिदेहव्यभिचारी, आतमअनुगतन्यारोजान ॥ १५८ ॥

ڪنڊيلو ۱۵۸- هي بُست سڀني نا ڏسون، پر سڪپت سڀني لاه.
سڪپت وري سماڌ ۾، نظر نه ايندي آهي.
نظر نه ايندي آهي، الي پي آتم ڄاڻو،
جاگرت سڪپت سڀني، ٽنهي ۾ آتم ناڻو.
ناهه اڳيان سماڌ ۾، آتم جو پر ڪاش،
هرهند آتم پاڻ سو، اسنگ جيئن آڪاش.
ٽيڪا:- سڀني اوستا ۾ اسٽول ۽ ۽ جي ڄاڻ
رهي، پر آتما (آپي) جي ڄاڻ رهيتي. وري سڪپت

آهي ”اقت“ ٻڌو ”لکيه“، انهيءَ کي ڇڏي، ڪي
چون ٿا مائو روپ آندو مه ڪوش وشت (مليل)
جيڪو انءِ ريامسي ”قت“ ٻڌو واهيه آهي، سوئي
”نرم نتو“ آهي. ڪي نه مرليه ڪري، ونشوانر، وشو،
پرهما، شو، ڪطيش، ديوي ۽ - ووج وغيره ڪانولي ڪلوار
ڪوٽر، بهر، آڪ، ولس (بائس) ٿاڻن پدارتن کي
پرمانما محي انڪي پيا آهن.

جيتوڻيڪ حقيقت ۾ ڪل پدارتن ۾، لکيه
پاڳر نه پرمانما کان جدا آهيئي ڪين، نه به انهيءَ
آباديءَ - سوڌو جو پرمانما ڪري محين ٿا ٿين ۾
آهي انهن جي پرائي. انهيءَ ڪري ئي جيڪو جيو ۽
ايشور جو پرمات روپ پنهنجن ڪوشن سان ۽ ڪيل
آهي، انڪي نه چاڻي ۽ ٻه وغيره ۾ آئر پرائي ڌاري
پاپ پچ ڪن ٿا، بلڪ انءِ ريامسيءَ ڪانولي بهر ٿاڻن
پدارتن ڪسي ايشور روپ محي آراءِ ٿا ڪري سکر
چاهين ٿا. سي جنهن جنهن آباديءَ جو آراءِ ڪن
ٿا ٿين ٿين موافق ٿل پائين ٿا. ڇو ته سارو پوهنج
ايشور جي ٿن شيرن اندر سمايل آهي، ٿين سبب
آپاسا الو سار ٿل به سڀني پدارتن کان ٿئي ٿو.

+ ”نرم مستي“ مهاواڪيه ۾ ٿس ۽ نرم ٻڌ (لنظ) آهن ۽
ٿس چاڻائي ٿو ايشور کي ۽ نرم چاڻائي ٿو جيو کي.

ڪوش ۾ ئي ”آتم“ پڙائڻي آهي. جيو ۾ آتم سڙوڻ کي
 انٿير ڪيان ٿا. مڃين، بلڪ انٿير ڪيان ٿا مڃين.
 اهو انٿير ڪيان سڏائڻ ۾ آهي انهيءَ ڪرڻ جي، وڌيڪ معنيٰ
 ٻڌي. انهيءَ ريت معلوم ٿيو ته پڙياڪر ۽ نيماڪ مت
 ۾ آندو ميه ڪوش آهي آتما ۽ ٻڌي آهي آندجو ڪرڻ.
 اهو مت به ٿيڪ نه آهي ڇو ته:

ڪيان کانسواءِ جي دل و غيرة ڇڏو ستو آهن، سي
 انٿير آهن. جيڪڏهن آتما به ڪيان سڙوڻ (ٿوري ذات
 وارو) نه هجي ته دلي وانگر ڇڙهڻ سبب انٿير ٿيندو
 ۽ پوءِ ته موڪر واسطي ڪشالا سڀ تشوئل ٿيندا. ان
 ريت ويدانت واکين ۾ ويسا نه رکڻ وارا ڪي شوائي
 ٻاهر مڪي پرش، پنجن ڪوشن مان ڪ نه ٻئي کي
 ئي آتم طور سمجهي رهيا آهن ۽ جيڪو مڪي آتم سڙوڻي
 ساڪي آهي، تنهنکي ٿا ڄاڻن. اهڙيءَ طرح انٿير
 وغيره ڪوش آتما کي ڇڪين ٿا. ڪوش لفظ جي
 معنيٰ آهي ڇڪندڙ.

(۲۶۹) ايشور جا ڪوش.

جيئن جيو جا پنج ڪوش جيو جي * ساڄي سڙوڻ
 ”ساڪي“ کي ڇڪي رهيا آهن، تنهن ايشور جا
 مڃتي (ڪل جا) پنجن ڪوش ايشور جي ساڄي
 سڙوڻ کي ڇڪي رهيا آهن. ايشور جو ساڄو سڙوڻ

(۲۶۸) انٺر ڀرپاڪر ۽ ٺيايڪن جو هٿ.

ٻورو ميمالسا جو اڪه ديشي ٻرڻاڪر ۽ لياڪ، وري
چون ٿا ته: آتما شوليه نه آهي. هو چون ٿا ته
شوليه وادي، جيڪو آتما کي شوليه روپ مڃي، اُن کان ٻڌو،
ته ”نو شوليه جو اُليو ڪيو آهي ڪنهن نه؟“ جيڪڏهن
چوي ته ”ها ڪهو اٿم“، ته اِنمان سڌ ٿيو ته شوليه جو
اُليو ڪوڙ وارو ”آتما“ شوليه کان لڙايو آهي. جيڪڏهن
شوليه وادي چوي ته ”نه، شوليه جو اُليو ڪونه ڪيو اٿم“
ته اِنمان ثابت ٿيو ته ”شوليه“ جي هستي ڪانه آهي.
انهيءَ ريت ثابت ٿيو ته ”آتما“ شوليه کان ولڪڻ يعني
لڙايو آهي.

پرويا ڪرڻ لاءِ ايڪڻ جي مت ۾ ڪي ان ٿئي ٿو من جي سفاڪي کان. انما ڪيان ڪڻ (صلت) سبب ڇڏين ٿو ڇڏجي ۽ سڙوڻ (ذات) ڪري ڇڏي آهي. سڪ، ڊڪ، ٺٺا، دوش، پوڻ ۽ ڍڙ ۽ اڌ ڍڙ ۽ ڪڻ انما ۾ آهن. ڪڻ ڇڏي ٿو انهي مت ۾ ”آئندو مه ڪوش“ ڪي ٿي انما ڪري مڃيل آهي. انهي مت موجب وڪهان مه ڪوش ۾ جا ٻڌي آهي، سا آهي انما جو ڪيان ڪڻ. ڪڻ آئندو مه ڪوش ۾ ڇڏين آهي ڪو [ڪيل] سو وڌيڪ مين پوڻ ڪي پوڻ ٿئي. پرويا ڪرڻ لاءِ ايڪ، ائين مڪبت ۾ آئندو مه ڪيان مين مڃي، سڙوڻ ڪري ڇڏي ٿو انهي ڪري ڇڏي ٿو انهن ڪي ڇڏين ڪي ڇڏي ٿو آئندو مه

آتما جي آهانت مڃڻ ڪري آتما کي به است روپ مڃڻو پوندو. لاهيءَ ريت آتما ۽ آتما ڪل وسعو است روپ هئڻ سبب، شونيه يعني سچ کي ئي پرم ٿيو ڇو ته ڪو به. اهو آهي ”شونيه واهي“ مادو به مڪه ٻوڏن جو مت.

ائين اهي اڪيان روپ ”آند ميه ڪوش“ جو ئي ذڪر ڪن ٿا. ڇو ته اڪيان ٽن روپن ۾ پرتيت ٿئي ٿو. (۱) اهو پرت شاستر جي سنڌڪارن ريت جيڪي مورڪ آهن، ٽن کي جڳت جي صورت ۾ آيل اڪيان، سچ طور پرتيت آهي. (۲) اهو پرت شاسترن انوسار يڪتي ۾ مادر پنجون کي، ست است کان نرالو انروچميه روپ اڪيان ۽ ٽنهنجو ڪاريه انروچميه جڳت پرتيت ٿئي ٿو. (۳) اڪيان نشا کي پراپت ڪيل جي ڇيئون مڪت دوان آهن تنهن کي ڪاريه (جڳت) سهت اڪيان، ٽي روپ پرتيت ٿئي ٿو. ٽي، است، ۽ شونيه شهن جو اوت ساڳيو ئي آهي.

لاهيءَ ريت ڇيئون مڪت، جنهن اڪيان کي سچ روپ ڄاڻن ٿا، تنهن ۾ ئي ”شونيه واهي“ ريت ٿئي، پرم پرشارت کي نشا ڄاڻن ۽ ٽي روپ آند ميه ڪوش کي ئي آتما ٿا چون.

سب پرکاش سوپ آهي ۽ نه چاڻ سب بدن
پرکاش سوپ آهي. اهو پرکاش روپ ۽ اهرکاش
روپ آهي ”آند ميه ڪوش“ جو نه سگهت ۽ چيئن
جي آياس سميت جو اڪيان آهي تنهن کي ئي آند ميه
ڪوش جو چئجي ۽ اتي آياس آهي پرکاش روپ،
۽ اڪيان آهي اهرکاش روپ. ائين پت جي مت
۸. ”آند ميه ڪوش آهي آندا“.

(۲۶۷) هاڻيڪ ٻوڏين جو پڻ ساڳيو هتو آهي.

”شونيه واهي پوڏي“ وري هيئن ٿا چون ۽ آندا
آهي اشن يعني پاڻن رمت، اهي ڪري ڪي آندا
کي پرکاش روپ ۽ اهرکاش روپ جوڻ بڻي ئي
ٿيو. ڪو ڪهڻي جو ڪ اشن پرکاش وارو آهي ۽ ٻيو
اشن پرکاش بدن آهي. اهي ۽ سان آندا جي پيت
ڪرڻ ليڪ نه آهي. جو نه آندا ۽ اهرکاش
ٻئي روپ مڃڻ لاءِ آندا کي اشن وارو مڃڻو پوندو
اشن وارا پدارت، هلو وغيره آهي ۽ ناس ٿيڻ وارا
آهن، تڏهين آندا کي پر اشن سميت مڃڻ سان
آهي ۽ ناس ٿيڻ وارو مڃڻو ٿهندو. آهي ۽ ناس
ٿيڻ وارن پدارتن جي، آهي ڪان اڪ ۽ ناس کان
پوءِ مهي ڪار آهي، جڏهن ڪري آءِ ۽ ائت ۽
است آهن. جي آءِ ۽ ائت ۽ است آهن، سي
وهر پڻ ست ٿا هتي سگهجن. اهڙن پدارتن وانگر

هي سرور آهي“ وغيره. پرورتي وگيان ڌارا پيدا ٿي ٿئي ٿي آهي وگيان ڌارا مان. من جو سروپ به پرورتي وگيان ڌارا ۾ آهي. انهيءَ ڪري آهي وگيان ڌارا، جا ٻڌي روپ آهي تنهنجو من پڻ ڪاري آهي. تنهنڪري ڪڍڪ وگيان وادي چون ٿا. ٻڌي آهي آتما. انهن جي من ۾ آهي وگيان ڌارا ۾، پرورتي وگيان ڌارا جي ٻاڌ چشتن (اير) سان، نروشيش ڪڍڪ وگيان ڌارا جي اسٽي ٿي ”وڪير“ آهي.

انهيءَ ريت وگيان وادي، ٻڌيءَ کي ڪڍڪ روپ ۽ ڀاڻ ۾ ڪاش روپ ڪلهي آتما چون ٿا.
(۲۶۶) آتما ۵۱۵ ڪوش آتما آهي.

پورو ميمانسا جو وارنڪ ڪار ”پت“ وري من ريت ٿو چوي :- آتما ڪوڙ وانگر ڪڍڪ روپ نه آهي بلڪه اسٽر روپ آهي. آتما ”ڇڙ سروپ“ ۽ ”چيشتن سروپ“ آهي. انهيءَ ۾ انجو مطلب هي آهي ته، سڪپت مان اٿڻ تي منڪر جو چوي ٿو ته ”مان ڇڙ ٿي سمجهيو پيو دوس“ تنهن مان آتما جو ”ڇڙ سروپ“ معلوم ٿو ٿئي. وري جاڳڻ تي سمري رهيس ٿي، سمري ٿيندي آهي چاڻ ڪالهه جي. سڪپت ۾ آتما کانسواءِ ڪو ٻيو گيان جو ساڌن رهي ڪونه ٿو. تنهنڪري گيان پڻ آتما جو سروپ آهي. اهڙي پرڪار ڪو ڪهڙي وانگر آتما جو پرڪاشي ڇڙ سروپ آهي. ڀاڻ وارو من

آنا آهي. (۲) ٻنڌ موڪل جو من تي مدار آهي، جو
 وشير ۾ آسڪت من آهي ٻنڌ جو ڪارڻ ۽ وشير واسا
 رمت من آهي موڪل جو ڏيئرو. (۳) من جي سهند
 ڪريشي اندريون ڪيان جو ساڌن آهن، من جو سهند
 ٿيو رهي نه ڪيان به ٿيو ٿي. انهيءَ ڪري ڪل وهندو
 جو مدار آهي من تي ۽ من تي آهي. (۲۶۵) ٻڌي آهي.

وري و ڪيان وادي پوڏن جو مت آهي ته من جو
 واپار آهي ”ٻڌي“ هي آڏين، جو نه من آهي ٻڌي
 جو آڪار (روپ). تنهنڪري آهي ”ڪيڪ و ڪيان“
 روي ٻڌي ۽ نه من. انهن جي چوڻ جي مراد آهي ته
 ڪل ٻڌت آهن ٿي و ڪيان جو آڪار. اهو و ڪيان پرڪاش
 روپ آهي ۽ ڪيڪ ڪل ۾ آهي آهي ۽ ناس ٿيندو
 ٿو رهي. و ڪيان وانگر ٻڌي و ڪيان جي ٻڌا ٿي
 ٿي پوريون و ڪيان ڪم ٿيو وڃي، تنهن و ڪيان جي پيدا
 ٿي ٿي ٿيو ناس ٿيو پوي. انهيءَ ريت ٿي و ڪيان
 وانگر و ڪيان جي ڌارا بڻي رهين. اها و ڪيان جي ڌارا
 وري ٻن قسمن جي آهي. هڪ کي چون ”آله و ڪيان“
 ڌارا جهڙن ۾ ”اهم، اهم“ (مان، مان) ٿيندي ٿي
 رهي، انهيءَ کي ٻڌي به چون. ٻي کي چون ”پروڙي
 و ڪيان ڌارا“، جنهن جي صورت آهي، ”هي هلو آهي“
 + اڪيل.

(۲۶۳) پراڻ آهن آتما.

هر ڳيهر کي ڄا آپاسڪ، وري ”پراڻ“ کي آتما
 ۾ ڇڏين ٿا. انهيءَ لاءِ هيءَ دليل ڏين ٿا:— (۱) جذمين
 مورچا ٿئي ٿي، تڏهين پڻ منهنجي ڄا سهندِي اُنڪي
 جيترو چون ٿا، جو پراڻ اٿس. پراڻن جي حالت ٿيڻ
 تي اُنڪي مثل چون ٿا [تڏهين ڪري آثار آهن پراڻ ۽ نه
 اندريون]. (۲) سرير هر جي اڪيوان ۾ آهن، ته منهنجي
 اندر آهي. جي ڪن نه آهن ته ڀوڙو آهي. جي زبان
 نه آهي ته ڪنڪو آهي، يعني ته اندرين بنان به جيوت
 جو چرخو هلي ٿو، پر پراڻن بنان سرير مڙهو ۽ امڪن
 (ڪنو) ٿيو پوي. (۳) ”مان ٿسانٿو“ وغيره، انهيءَ
 مان پڻ اندرين کان نرالو آتما سڏ ٿئي ٿو، ڇو ته
 مطلب اهو نه آهي ته ”اڪه سرور جو مان آهيان
 سو ٿسانٿو“، پر اهو آهي ته ”مان اڪه وارو جو آهيان،
 سو ٿسانٿو“. (۴) سڪپت اوستا ۾ ته اندرين جو اڳو
 آهي پر پراڻن جي هٽل ڪري سمهيل پرش کي جيترو
 مڃيو ٿو وڃي. تنهنڪري به ثابت ٿيو ته جيتوڻيڪ پراڻ جو آثار
 اندريون نه آهن، پر پراڻ آهن ۽ اهوئي آتما آهي.

(۲۶۴) هن آتما آهي.

ڪي وري ”من“ کي آتما ٿا چون. اُهي چون ٿا
 ته [۱] پراڻ آهن * ڇو ته منهنجي آتما ڇڙ هلي وانگر
 * جو نه پاڻ کي ڄاڻي نه پٽي کي ڄاڻي.

۱ ”اهم“ ٻڌي رهي. اها اهم ٻڌي ته آهي ستول ۽ ٻيو ۽
 ڇو ته هر ڪنهن کي اها ٻوڙي رهي ٿي ته ”مان منهنجو
 آهيان.“ ”مان ٻوڙي آهيان“ وغيره، ۽ اهو منهنجو ٻوڙي
 يا ٻوڙي ٻوڙي، آهي ستول شر ۽
 جنهن ۾ مکيه ٻوڙي ٿئي، سو آهي آتما. اڪري، ٻوڙي
 دن، مال وغيره ستول شر ۽ اهڙاڪاڻا (ڪارائتا)
 آهن، جنهن ڪري انهن ۾ ٻوڙي رهي، پر جي ستول
 سر ۽ اهڙاڪاڻا نه هجن ته انهن ۾ ٻوڙي نه رهي. تنهن
 ڪري چئبو. ته مکيه ٻوڙي آهي ستول سر ۽، تنهن
 ڪري ستول سر ۽ آهي ۽ ٻوڙي ٻوڙي آهي ۽
 ستول سر ۽ جو ٻوڙي ٻوڙي، انهن ۾ ٻوڙي ۽
 ڪرائي. اهو آهي وروڻ جو سکائت.

(۲۶۲) اندريون آتما آهن.

وري کي مڃين ٿا ته اندريون آتما آهن. انهن
 جو ٻوڙي آهي ته ستول سر ۽ آتما نه آهي، ڇاڪاڻ جو
 خود ستول سر ۽ جو آتما آهي اندرين آهي. اندرين جي
 روي سان ستول سر ۽ جيئرو ٻوڙي ٿو وڃي. انهن جي
 لکري وڃي ڪري ستول سر ۽ ٻوڙي ٻوڙي ٿو وڃي.
 وري، ”مان ٻوڙي“ ”مان ٻوڙي“ ”مان ٻوڙي“
 انهن ۾ ٻوڙي ”اهم“ ٻڌي اندرين ۾ ٿئي ٿي ۽ تنهن ڪري
 اندريون آهن آتما.

انهن تنهي سرين رٿي پنجاهه ڪوش آهن. ڪارڻ
 سرين کي آئند منير ڪوش ٿو چٽاڃي. سو ڪم سرين ر آهن.
 وڪيان مير، مندو مير ۽ پراڻ مير ڪوش. سڀول سرين
 کي ان مير ڪوش، ٿو چٽاڃي. وڪيان مير ڪوش ر اڇن
 ٿيون، پنجاهه ڪيان اندريون ۽ انهي ڪرڻ جي نشاڇي
 ڪرڻ واري ورقي يعني ٻڏي. مندو مير ڪوش ر
 آهن، پنجاهه ڪيان اندريون ۽ انهي ڪرڻ جي سنڪاپ
 وڪاپ ڪرڻ واري ورقي يعني من. پراڻ مير
 ڪوش ر آهن پنجاهه ڪم اندريون ۽ پنجاهه پراڻ.
 ان ريت ٽن سرين رٿي پنجاهه ڪوش آهن. ايشور جي
 سرين ر ايشور جا ڪوش آهن ۽ چيو جي سرين ر چيو جا.
 ڪوش آهي مياڻ [جڏهن مياڻ اندر ٿار ڇڪيل
 رهندي آهي تئين] پنجاهه ڪوشن اندر آتما ڇڪيل
 رهندي آهي سبب آهي جو مند ٻڏي وارا منڪه
 پنجاهه ڪوشن جي ڪنهن نه ڪنهن خزي کي آندو
 طور ماڃي، مڪه ساڪي آتم سروب کان ٻي

روڃو وڃن. (۲۶۱) وروڇن جو سڌاڌت، (ان مير ڪوش آتما
 ڪيترا نيمچ منڪه، وري * وروڇن جي مت انو
 ”سڀول سرين“ روڻي آتمه ڪوش کي ٿي آتما ٿا چو
 آهي انهيءَ لاءِ دليل ٿا ٿين ته آتما ادو آهي، جڏهن
 * دٽن يا اسون چورا جا

(۳) سَوَهَ لوڪ (۴) مَهَ لوڪ (۵) جَن لوڪ (۶) تَبَ لوڪ (۷) سَتِيہَ لوڪ ۽ ست جيت ۽ (۸) اَنَلُ لوڪ (۹) سَعَلُ لوڪ (۱۰) پاڻال لوڪ (۱۱) وِئَلُ لوڪ (۱۲) رَسائلُ لوڪ (۱۳) نَلالُ لوڪ (۱۴) مہائلُ لوڪ. انهن چوڏهن لوڪن ۾ جڙون هي لاءِ ان وغيره ڏوڪ ۽ ڏوڪڙ جا آستان استول سري، ۴۴ لوڪ ۵ دي، منڪ، پسون وغيره ٿين ٿا. اهو آهي مختصر سرشتي ٿيڻ جو ذڪر. مایا جي ڪارڻن جي ذڪر ڪرڻ جو اٽ ڌڻ ٿيڻوئي نه آهي، ڪري ايمان ڪندڙ هي ڪروڙين برهمائن جيتري ۶۵۰ رڳو آهي. اهو والميڪ پيو ڪه واسشت ۾ کولي ٻڌايو آهي. (۲۶۰) پنڊج ڪوش.

مایا ۽ تدهنجي ڪارڻن ۾ ٽن قسمن جا سريو ۽ پنڊج ڪوش شمار ٿا. سريو آهن ۽ (۱) ڪارڻ (۲) سوڪم (۳) استول. ايشور جو ڪارڻ سريو آهي شڌ سعي ڪرڻ، سهت مایا، جيو جو ڪارڻ سريو آهي ملن سعي ڪرڻ. هت اوديا، جيو جو سوڪم سريو آهي ۽ پنڊج سوڪم پوت. من ٻڌ، هت ۽ احمدڪار. پنڊج پراڻ. پنڊج ڪيان اندريون ۽ پنڊج ڪرم اندريون. ايشور جو سوڪم سريو آهي، ڪل جيون هي سوڪم سريون جو مبلو. ايشور جو استول سريو آهي، ڪل استول برهمالڊ. جيو جو استول سريو آهي وِيشتي استول سريو.

• ڏاڏا پاڙ وارو، ڪل کي چوڻ سمجهي.

اناسر جي هڪ اڌ جا وري ڪڇن چار چار ڀاڱا، باقي ٻيو
 اڌ هيون جو ٽيون رطل ڌڄي. هڪ هڪ اناسر جي اڌ
 جو چوڻو ٿو ڪٽي، ٻين اناسرن جي اڌ اڌ ڀاڱي سان
 ملائجي. انهيءَ ريت جو ميلو ٿيندو تنهن ۾ اڌ جهڙو
 ٿيندو هڪ اناسر ڀاڱي ۽ باقي اڌ ٿيندو هنن چئن اناسرن
 جي اڌ جي چوڻين ڀاڱي جو [ٻين چئن پوٽن جي
 الين ائين پئي]. اها آهي هڪ ريت پنڇيڪرڻ جي.
 ٻي ريت آهي: هڪ پوٽ جا ٻه ٻه ڀاڱا ڪڇن، پر ٻه
 هڪ جيڏا اڌ، بلڪه هڪ هڪ پوٽ مان پنڇون حصو
 ڪڍي ۽ ٻيو حصو ۽ پئيءَ جو ڪڍي. هر هڪ پوٽ جي
 پنڇين پئيءَ واري ڀاڱي کي وري پنڇن پنڇن هنن
 ۾ ورهائجي. اهو هر هڪ پوٽ جو پنڇو ٿيندو پئيءَ وارو
 ڀاڱو ملائجي هڪ هڪ پوٽ جي وڌي ڀاڱي ۾. اها آهي
 پنڇيڪرڻ جي ٻي ريت مڃيل. انهيءَ ۾ هڪ هڪ پوٽ
 ۾ پنڇو ٿيندو هن مان ۴ حصا ٿيندا ٻين چئن پوٽن جا.
 انهيءَ ريت پوٽن جي مرڪب کي پنڇيڪرڻ چئجي.
 ۽ پنڇيڪرڻ ڪيل پوٽن کي ”پنڇيڪرت“ ٿو چئجي.

(۲۵۹) استول برهمانڊ وغيره جي آڻي.

انهن پنڇيڪرت پوٽن مان ستول برهمانڊ بڻي ٿو
 جو آهي اندرين جي وشير. انهيءَ برهمانڊ ۾ ۱۴ لوڪ
 مڃيل آهن، ست مٿي:— (۱) ڀو لوڪ، (۲) ڀوم لوڪ،

ڪنڊ ليو ۱۵۷ - پوت آڀڻڇيڪرڪ ۴ ٽن ڪارج ٻڌ جوءُ،
 جملي سوڪر سرشتي ٿئي، لڻڇي، ڪر ٿون سوءُ،
 لڻڇي ڪر ٿون سوءُ، آڀڻڇيڪرڪ پوڻ ٻارو،
 ليو مشول آهن مان، جڳه جو سڀ وڻتارو،
 ڪارڻ سوڪر آڙل هي، شرير ٿئي ڄاڻ،
 پنج ڪوش ٻڌ آهن ۽ سمجهي دلچ سڄاڻ،
 دعوو: ڪوش شريرن کان جدا آهي آلم باڻ،
 ٻڌي ۽ ڪاڻي پڻ اندر لڏهن ۽ لبارو ڄاڻ.

ٽيڪا - * آڀڻڇيڪرڪ پوت ۴ آهن جا ڪارڻ
 الهڪرڻ، پراڻ، ڪيان ۴ ڪرم اندر پون، اما آهي
 سوڪر سرشتي، جنهن جو ڪيان، اندرين دواران ٿيڻ جو نه آهي،
 اڪيون، لڳه وغيره هي ۴ ڪولڪ آهن، ٽن هي اندرين
 دواران ڄاڻ ٿي سگهي ٿي، پر آهن ڪولڪن ۽ ويٺل
 اندرين جيڪي آهن، ٽن هي ڄاڻ اندرين جي وسيلي
 ٿي ٿئي سگهي. انهيءَ سوڪر سرشتي ۽ هي پيدا ٿيڻ ڪالهو ۽
 ايشور هي اڃا سان اسٿول سرشتي ۽ هي پيدا ٿيڻ سانڪي
 [پوت سٿول روپ وٺن ٿا ۴ ٽڏمين] پوڻ جو
 پنڊهڪرڻ ٿئي ٿو يعني حصي وار مرڪب ٿئي ٿو.

(۲۵۸) پنڊيڪرڻ جا طريقا.

پنڊيڪرڻ جا ٻه نمونا مڃيل آهن: (۱) ڪڪه
 پوت يعني الاسر جا ٻه ۽ ڪڪڻ ڪڪڙا. ڪڪه

• جڳه اڃان پنڊيڪرڻ يعني حصي وار ۽ ملو ليل نه آهي.
 ۽ اندرين جي رهڻ جون جاءِون.

(۲۵۶) گیان اندرین ۽ گرم اندرین جي آهتي .

ڪڪ ڪڪ ٻه ت جي ستي ڪٽي جي انش، ڪڪ ڪڪ
 گیان اندري ڏاهي آهي. يعني ته آڪاس جي ستي ڪٽي
 جي انش مان ڪن، واءِ جي ستي ڪٽي انش مان ڇمڙي،
 تيجر جي ستي ڪٽي انش مان اڪر، جل جي ستي ڪٽي انش
 مان رسنا (ڇپ)، پوڙهيءَ جي ستي ڪٽي انش مان
 ٺڪ. اهي پنجاهي اندريون آهن گیان جا سادن، تنهنڪري
 گیان اندريون ٿيون چئجن، ۴ وري گیان ستي
 ڪٽي مان ٿئي ٿو، تنهنڪري پوئن جي ستي ڪٽي مان
 آهن ٿيل چئجن ٿيون. دوڏاڻن ڪرم اندريون جي
 آهن، تن مان واک اندري (زبان) آڪاس جي رجي
 ڪٽي انش مان ٿي آهي، هاجي رجي ڪٽي انش مان هٿ،
 تيجر جي رجي ڪٽي انش مان پير، جل جي رجي ڪٽي
 انش مان ڀوڪر اندري ۽ پوڙهيءَ جي رجي ڪٽي انش
 مان گديا، ڪريا ٿئي ٿي رجي ڪٽي مان، تنهنڪري
 پوئن جي رجي ڪٽي انش مان ڪرم اندرين جي آهتي
 ڇيل آهي.

(۲۵۷) سوکرم جي سمجهاڙي .

सवैया- भूत अपंचीकृत औ कारज, इतनी सूक्ष्मसृष्टि पिछान ।

पंचीकृत भूतनतैं उपज्यो, स्थूलपसारो सारो मान ॥

कारन सूक्ष्म थूलदेह अरु, पंचकोस इनहीमैं जान ।

करिविवेकलखिआतमन्यारो, मुंजइपीकातैज्युं भान ॥१५७॥

(۳) ديودت (۵) دَلْعَجِيَه جن جن ڪريائون ڇيل
آمن :- اوکرائي، آکر ڇمپي، ڇڪ، اُهاسي ۽ لاش جو
سجڻ. پوڙي، ڇل، تيج، هوا ۽ آکاس جي رڃ
کڻ آتش يعني پاڳر مان ڪڪر جي سلسليوار اُٿي
ڇيل آهي. ۽ اُها، سمان، هراڻ، اُهان ۽ ويسان،
انهن جي ڀڻ پوڙي وغيره ڪڪر جي رڃ کڻي
آتش مان اُٿي ڇيل آهي ۽ نه سڀني جي ملايل
رڃي کڻ جي آتش مان.

پر ادويت سڌانت ۾ اها پرڪريا (ریت) مڃيل
نه آهي، ڇو ته وديارڻ سوامي، توڙي هنجيڪرڻ ۾
وارثڪار، سوکرم سرپر توڙي پنجن ڪوشن ۾ * ناگ،
ڪورم وغيره نه قبوليا آهن، ۽ هراڻ، اُها، وغيره
پنجن پراڻن جي اُٿي پوڻ جي رڃ کڻ آتش
جي مرڪب يعني ميل کان ڇڻي آهي. يعني ته
ادو ليڪ نه آهي ته ڪو ڪڪر رڃ کڻ جي آتش
مان اُها، وغيره اُٿت ٿيا آهن. پراڻن جو وکپ
(ڇڏڻ) روپ آهي ۽ وکپ سڀا آهي رڃ کڻ جو
تهدڪري پوڻ جي رڃ کڻ واري پاڳي مان پراڻن
جي اُٿي مڃيل آهي. اهو ٿو اوت ڪوت جي
تهدڪر ٿي جو.

* سڌانت ۾ ڇيل آهي ته موليو وقت سوکرم سرپر، پراڻن
کي سوار ٿي استول سرپر کي جڏي وڃي ٿو ٿو ٿو
پراڻن کي سڃاڻڻ جو ڪارو ڪيئن ڪري سگهندو!

جو ڪاريده آهي ته اُنڪي ”ستو“ ڪري ٻه چئجي ٿو.
 انهيءَ ڪرڻ جو پُراڻو (ٿورو) ٿئي ٿو، جنهنڪري ”ورني“
 چئجي ٿو. انهيءَ ڪرڻ جون ورقيون چار آهن :- (۱)
 بهادرت جي ڀلي ٻري روپ جي نشچي ڪرڻ واري
 ورني آهي ٻڌي (۲) سڌڪلپ وڪلپ (ٿرڻو) ڪرڻ
 واري ورني آهي هن (۳) چئن ڪرڻ واري ورني آهي
 چت (۴) ”اهم“ (مان)، اڙي ايمان واري ورني
 آهي اهمڪار.

(۲۵۵) پراڻ جي پندون پمدن سميت اُتپتي.

پندون ڏهن جي رهي ڪڍ واري پاڻن مان پراڻ
 اُنهن ٽين ٿا. آهي پراڻ وري ڪريا ٻه سبب ۽
 استان پيد سبب آهن ٻڌجه :- (۱) پراڻ، جنهن جو
 استان آهي هرڻ ۽ ڪريا آهي بڪ ۽ اُچ، (۲) اڍان،
 جنهن جو استان آهي ڪڍيا (خروچي جي جاءِ) ۽ ڪريا
 آهي ٿورو پيشاب هيٺ لاهي تياڳڻ، (۳) سمان، جنهن
 جو استان آهي هن ۽ ڪريا آهي ڪاڌل ٻيٽل آن
 جل پچائي رس ڪرڻ، (۴) اڍان، جنهن جو استان
 آهي ڪڍ ۽ ڪريا آهي سواس ڪڍڻ، (۵) ويان
 جنهن جو استان آهي سارو سرير ۽ ڪريا آهي رس،
 مبلن (دڻ پڪيڙڻ). ڪي ته وري ٻڌجه پراڻ ٻه
 به چوڻ ٿا :- (۱) ڏاڳ، (۲) ڪورم (۳) ڪرڪل

تڪو رس آهي (۵) سڳند ۽ درڪند پئي گند (ٻوڏ) امن . انهيءَ
 ريت آڪاش ۾ هڪ واءُ ۾ به تهيڄ ۾ ئي، جل ۾ چار ۽
 پرتويءَ ۾ پنج کڻ آهن، تن ۾ هڪ ته هرڪنهن ۾ پنهنجو
 پنهنجو آهي، ۽ باقي پنهنجي ڪارڻن مان وٺن
 ٿا. سڀ جو مول ڪارڻ ته آهي ايشور، تنهنجا هر ڀاڱو
 (ڀاڱا) آهن: هڪ مایا ۽ ٻيو چيئن، ٻڌارڻن جو مڙياڻو
 مایا جي ڪري آهي ۽ سڌا سڌوئي (مڙل ٻڌو ۽ چاڻ)
 چيئن ڀاڱو ڪري آهي. ائين ڪوت جي هن تڪن
 جو اوت آهي ويو.

(۲۵۴) انهيڪرڻ جي چئن پيدن سميت ايتي.

سَوَ يعني انهيڪرڻ آهي اُڀايل پنجن ڀوتن جي
 سڌي کڻ واري اٽس جي مرڪب يعني ميلي مان.
 انهيڪرڻ آهي ڪيائون جو وسولو ۽ اڌو سڌ ڪيل آهي ته
 ”ڪيائون جي انهيئي ٿئي ٿي. هي کڻ هواران“، انهيڪري
 انهيڪرڻ پنجن ڀوتن جي سڌي کڻ جو ڪاريه آهي.
 وري پنجن ڪيائون اندريون، جي پنجن ڀوتن جو ڪاريه
 آهن، تن جو انهيڪرڻ سڀاڻڪ آهي، انهيءَ ڪري
 انهيڪرڻ جي اڏهتي پنجن ڀوتن جي سڌي کڻ جي
 ميلي مان ڇيل آهي. انهيڪرڻ شهد جو اوت آهي،
 ”انهيءَ“ يعني اندريون يعني سڌو جي اندر وارو، ”ڪرڻ“
 يعني ڪيائون جو ساڌن ۽ وري جو ڀوتن جي سڌي کڻ

جو ڪاريءَ ۽ آهيءَ ڪري آڪاس جو شبد ڪڍ به واءِ ۾
 آهي ۽ واءِ جو پندڻ جو ڪڍ ”سهرش“ ٻڌل آهي. (۳) واءِ
 مان ٽيچ پيدا ٿئي ٿو، ايئن ٽيچ ۾ آڪاس وارو شبد
 ڪڍ ۽ واءِ جو سهرش ڪڍ ۽ ٽيون سندس ڪڍ ”روپ“
 آهن. (۴) ٽيچ مان ڇل پيدا ٿيو، ايئن ڇل ۾ آڪاس
 جو شبد، واءِ جو سهرش، ٽيچ جو روپ ۽ سندس ڪڍ
 ”رس“ آهن. (۵) ڇل مان ڀرڻ ٿئي ٿي، ايئن
 ڀرڻ ۾ آڪاس جو شبد ڪڍ، واءِ جو سهرش، ٽيچ جو
 روپ، ڇل جو رس ۽ سندس ڪڍ ”ڪنڌ“ رهن ٿا.
 آڪاس ۾ ڀرڻ ٿي روپ شبد ڪڍ آهي (ڀڙڙو).
 واءِ ۾ (۱) سي سي شبد آهي (۲) گرميءَ، سرويءَ،
 ڪنڌا (ساخت) کان نرالو سهرش آهي. اڳن ۾ (۱)
 پڪ پڪ شبد آهي (۲) گرميءَ جو سهرش آهي (۳)
 ڀوڪاڻ روپ آهي. ڇل ۾ (۱) ڇل ڇل شبد آهي
 (۲) ٿڌاڻ جو سهرش آهي (۳) شڪل (سفيد) روپ
 آهي (۴) مٺو (مٺو) رس آهي ڇل ۾ جو ڪاراط يا
 ڪوڙاڻ معلوم ٿيندي آهي، سا زمين جي اثر سبب،
 نه ته ڇل جو رس مٺو آهي، جا چاڻ هرڙو وغيره کائي
 ڇل ٻيٺ مان معلوم ٿيندي آهي. ڀرڻ ۾ (۱) ڪٽ
 ڪٽ شبد آهي (۲) گرميءَ، سرويءَ کان نرالو ڪنڌا
 جو سهرش آهي (۳) سفيد، ٺيلو، ٻيلو، ساڻو وغيره
 روپ آهن (۴) مٺو، ڪٽو، ڪارو، ڪوڙو، ڪسارو،

ہرہڪ لئد منجھان، رچوڪڻ هٽ ڪري،
ان مان پراڻ جوڙي، لڙ ڪي اِهاڻ ڪيو.
دوهرو ~ هرہڪ لئد چوڪڻ ستو، لئهن جي بڻ پيدائش،
ڪيان اندرون جي اُچڻي، ٺهي چڙي لئون (اس)
وري لئجي ٿڻ وڃي، ڪور اندرون لئون لبار،
شرير سوڪير جو اهو، مٿي ڪير وِستار.

ٺيڪا ~ هر لئد وڃي ٿي ٺڌهين، جڏهين جيون جا
ڪور ڀوڪڻ ٺيڻ لاءِ اُڏاسين آهن يعني اِها تيار نه آهن.
اُلهي ~ هر لئد وقت سڀني پدارٿن جا سڪڪار مایا ۾ رهن
ٿا، لئهن ڪري جيون جا باقي رهيل ڪور ۾ سوڪر
روپ ۾ مایا ۾ رهن ٿا. وري جڏهين ڪور ڀوڪڻ ٺيڻ
لاءِ ظاهر ٿين ٿا، ٺڌهين ايشور ڪي اِها اِها ٿئي ٿي نه
”جيون جي ڀوڪڻ سانڪي چڪٽ اُهاڃي وڃي.“

(۲۵۳) پنج پوت ۽ تن جي ڪٽڻ جي اڻٽي.

اڏوي ايشور جي اِها سبب، مایا ٽموڪڻ پوڏان روپ
ٿئي ٿي (اُن ۾ ٽموڪڻ مڪير روپ وٺي ٿو.) اُلهي ~
روپ واري مایا مان آڪاس، دوا، قيمچ، جل، پڙوي،
۽ پنج پوت يعني اَناسر پيدا ٿين ٿا. هرہڪ پوت جا
شبد، سهرش [چوٽ]، روپ، رس ۽ ڪند [بوم]،
هي درجيوار پنج ڪڻ آهن. يعني ٺٺ (۱) مایا مان
”شبد“ سميت آڪاس جي اُٽهي ٿئي ٿي. (۲) وري
ڪاس مان واڌ جي اُٽهي ٿئي ٿي، اُٽي واڌو آڪاس

۱۱۲. نه ايشور اوچ نيچ سرير ۽ اوچ نيچ پوگر رچيا
 هوندا ۽ تنهن مان سندس وکر درشتي يعني به آکيائي
 ظاهر آهي. نه اهو ان جو چوڻ بڻي ئي کين ٿو. ڇو ته
 سنسار آهي ”آزادي“ ۽ ڪه ٻئي ٻئي سرشتي لاءِ اوس
 آڳر آڳر ڪرم ڪارڻ آهي. سڀ کان آڳر يا آوائلي
 سرشتي ته ڪا به ڪانهي، تنهن ڪري ايشور ۱۱۲ ڪو دوش
 ٿي نه ڪهرجي.

(۲۵۲) ايشور جي جڳت اُڻي لاءِ اڃا.

کवित्त— जीवनके पूर्व सृष्टि कर्म अनुसार ईश ।

इच्छा होय जीव भोग जग उपजाईये ॥

नभ वायु तेज जल भूमि भूत रचै तर्हा ।

शब्द स्पर्श रूप रस गंध गुण गाईये ॥

सत्त्वअंस पंचनको मेलि उपजत सत्त्व ।

रजोगुनअंस मिलि प्रान त्यूं उपाईये ॥

एक एक भूत सत्त्वअंस ज्ञान इंद्रि रचै ।

कर्मइंद्रि रजोगुनअंसतै लखाईये ॥ १५६ ॥

ڪرت ۱۵۶- آڳر جا ڪيل ڪم، جيڪي جيڪي جيون جا،

ٿيل ۽ وڳائڻ لاءِ، ايشور خيال ڪيو؛

هوا ۽ اڱن جل، آڪاس زمين (س)،

آواز جهڙو روپ، بوءِ کي بحال ڪيو؛

پنجن نئن منجهان، ستو ڪڍ کڻي ڪري،

انتهڪوڻ ان، منجهان ان ڪال ڪيو؛

ٿا، تڏهن سمي سرشتي ٿئي ٿي ۽ ۽ جڏهن وقت ڏهون جا ڪرم، ڦل ڦيٽ لاءِ سامهون نه آهن تڏهن وقت پراڻو ٿئي ٿي. انهيءَ طرح سرشتي آهي، جيئن ڪرم آهي آڏين. ان ڪري ورهين ڪجهي ٿو (۲۵۰) جڏو جو سرونپا.

دوہا- ملینسستو अज्ञानमें, जो चेतन आभास ।

अधिष्ठान युत जीव सो, करत कर्मफल आस ॥१५५॥

دوہا ۱۵۵- ملین ستي اکیان ۾، چیتن جو آभास ۽

ادشنان کسڻ جو سو، ڪري ڪرم ڦل اس.

ٽوڪاڻ- ملهين ستوڪڻ آهي، جو رڃي ۽ ٿهي ڪڻن کان هپل آهي، تيئن شد ستوڪڻ آهي، جو رڃي ۽ ٿهي ڪڻن کي هپي رکي ٿو. جيو آهي تن حالتن جو مملوٽ. (۱) ملين سعي ڪڻ واري اکیان جي الش ۾، جيڪو چیتن جو آभास آهي، (۲) اکیان، ۽ (۳) تڏهڻجو ادشنان ڪوٽس. اهو جيو ڪرم ڪري ٿو ۽ ڦل جي آس رکي ٿو.

(۲۵۱) ایشوروت وکر درشتي یا فالح ڪونه آهي.

انهيءَ جيو جي ڪرمن الوساڙ، اوچ لپچ پوکڻ سانڪي ایشور درشتي رڃي ٿو. تڏهڻڪري ایشوروت ۾ اکیائي یا ڪوڙڙڦاڻ آهي. ان نسي ڪو سوال پڇي ته اوائلي سرشتي لاءِ ته اکر ڪيل ڪرم سر ڇڏو، ڪين، ۽ نڪي ڇڏو، ۽ انهيءَ پهرين سرشتي

۴ مٽي ۽ بدن دلو بيهڪڻي نشو وٺي سگهي. نمت ڪارڻ
 آهو آهي، جنهن جو ڪاريه ۾ پرويش ڪونهي، بلڪ
 ڪاريه اُٿين ڪندي، اُن کان الڳ آهي ۽ اُٿي ۽ کان
 پوءِ جيڪڏهن ڪارڻ ناس ٿي وڃي ته به ڪاريه
 ثابت رهي ٿو، جيئن ڪنير، ڇڪ ۽ ٽنڊو وغيره آهن
 هلي جا نمت ڪارڻ.

(۲۶۹) جڳت جو اُبادان ۽ نمت ڪارڻ.

جيئن هڪڙي ڪوريتڙو يا مڪڙي چار ٽاهڻ لاءِ
 اُبادان توڙي نمت، ٻئي ڪارڻ پاڻ ٿيندي آهي،
 تيئن جڳت جو اُبادان خواه نمت ڪارڻ ايشور آهي.
 انهي تي جيڪڏهن ڪو اعتراض اُٿاري ته مڪڙي
 ۾ ۾ ڀاڳ آهن، هڪ آهي چڙ سرير، جو آهي چار جو اُبادان
 ڪارڻ، ۽ ٻيو آهي چيٽن ڀاڳ، جو آهي نمت ڪارڻ،
 تنهن ڪري مڪڙي جو مثال لاڳو نه آهي، ته اُن جو
 جواب آهي ته:- مڪڙي وانگر ايشور جي سرير مثال چڙ
 مايا آهي، جا جڳت جو اُبادان ڪارڻ آهي، ۽ اُن جو
 چيٽن ڀاڳ نمت ڪارڻ آهي. انهي ريت هڪڙي ايشور
 جڳت جو اُبادان توڙي نمت ڪارڻ آهي، جنهن لاءِ
 رواجي مثال مڪڙي آهي ۽ مکيه مثال * سپندو آهي.
 جنهن سمي جهون جا ڪرم، ڦل ٽيڻ لاءِ ڪڍا ٿيون

* مکيه مثال سپندو انهي ڪري آهي جو سڀني جا پدارتھ

پاڻ خود مان ئي بنائجن ٿا، بنان ٻيءَ ٻاهرين سامگريءَ جي.

ٺو ٿئي. ”اوڊيا“ لاهي ڪري چونس جو وڊيا سان
 ٺاس ٿي ٿئي. ”اڪيان“ لاهي ڪري چونس، جو
 *سروپ کي لڪايو يا ڇڪيو ڇڏي.

ڇڪا ميا چيئن جي آسري آهي، تنهنجو سامان
 چيئن وروڌي نه آهي، بلڪ سامان چيئن ان ميا جو
 نسادڪ آهي، ۽ ان کي سَلَّطُ جِي شڪتي ٿئي ٿو.
 ان جو وروڌي آهي اهو چيئن، ڇڪو ورتي ۽ سوار
 يا بست آهي، يعني نه چيئن بهت ورتي، وروڌي
 آهي. ائين ڪوت جي ٽن ٻڪن جو ارت آهي ويو ۽
 ميا جو سروپ ظاهر ٿيو.

(۲۴۸) ايشور جو سروپ.

چوٿين ۽ ٽڪر چيل آهي ايشور جو سروپ، اهو آهي
 عدن ٽن ٻاون جو ميلو. (۱) شد سڌوگل بهت ميا
 (۲) ميا جو اڌ شان چيئن (۳) ميا ۽ چيئن جو آياس.
 سو ايشور سروپ (سڀ جالندڙ) آهي، سوئي جگت
 جو ڪارڻ يا معو آهي.

ڪارڻ ٻن پرڪارن جا آهن. (۱) آبادان ڪارڻ ۽
 (۲) نمت ڪارڻ. آبادان ڪارڻ اهو آهي، جنهن جو
 ڪاريه جي سروپ ۽ پرويش (دخل) آهي ۽ جنهن
 ٻڌان ڪاريه بيھڪ نه وٺي سگهي، جيئن دلي لاءِ
 متي، ڇو نه دلي جي سروپ ۽ آهي متي ۽ پرويش

۽ حق يعني جگري شڪل. اڻهائڪ ۽ پائتا.

”مان اڪيائي آهيان،“ ان اڪيان جو ايمانِي روپ
 آسرو جيو ٿئي ٿو. اهڙي پرڪار اڪيان آهي، ”سو آسري
 سو و شير.“

(۲۴۷) ايڪ اڪيان پنڪش ۾ ٻڌت هو ڪيم جي سمجهاڻي.

[ڏانا اڪيان واهي جي شڪا (فقرو ۲۲۲) جي سمجهاڻي.]
 اڪيان جي ٽوڙ ڪڍ ڪڍي، ۽ اُنڇي نورتي ڪيان کان ٿئي ٿي، مگر
 جنهن انتهڪرڻ ۾ اڪيان رهي ٿو، اُنهيءَ ئي انتهڪرڻ
 واري اوچن (ڌار ٿيل) ڇيٽن ۾ اسٽت جيڪو اڪيان
 جو اَنس آهي، اُنهيءَ جي ئي نورتي ڪيان کان ٿئي ٿي،
 ۽ اُهو ئي مڪت ٿو ٿئي. جنهن انتهڪرڻ ۾ ڪيان ٿئي
 ٿئي، تنهن انتهڪرڻ وارو اڪيان جو اَنس رهي ٿو ۽
 ٻڌت ۾ رهي ٿو. اُنهيءَ ريت اڪيان جي ڊڪ هوندي ۾ ٻڌت
 موڪ ۾ جو و هونوار هلي ٿو.

۾ واهسپتيءَ وارو ڏانا اڪيان مٿ، جيڪڏهن
 سمجهه ۾ ويهي وڃي ته ٻه ادويت ڪيان ٿي سگهي ٿو،
 تنهن ڪري اڻڇي ڪنڊن ڪرڻ جو ارادو ڪونه آهي.
 ڇو ته مطلب آهي ته ڪنهن ۾ ريت ٻڌي ۾ ادويت
 ٻوڏ ويهي وڃي.

شت ٻرهم جي آسري جا مايا آهي، تنهنڪري اوديا ۽
 اڪيان ٻه چون. ”مايا“ اُنهيءَ ڪري چونس، جو
 *آڇنڊنڊيه شڪتي آهي ۽ يڪتي يعني دليل اُت ڪم

* ڇا خيال ۾ اچي نه سگهي..

بلڪ ڇٽو نه شد برهم جي ئي آسري آهي، ڇو ته
 جيو خود آهي اڪيان جو ڪاري، وري اڪيان ڪڏهن
 بر ستنتر رمي لڳو سگهي، ۽ تراشيد اڪيان مان جيو
 پاڻو ٽپل جو نه آهي. ندهڪري ڇڏهن پهرين اڪيان
 ڪڍي سڃي آسري سڃي ڏڏهن ئي اڪيان جو ڪاري جيو پاڻو ٽپي.
 وري ڇڏهن جيو پاڻو، نيتن ايشور پاڻو به اڪيان جو
 ڪاري آهي، ندهڪري اڪيان ايشور جي آسري به نه آهي،
 بلڪ چوڻ گهرجي ته اڪيان انادي آهي ۽ شد برهم جي
 آسري آهي. اڪيان به انادي، ڇڏهن به انادي، ته انهن
 جو سهد به انادي آهي، انهيءَ انادي سهد مان ئي
 جيو جيو پاڻو ۽ ايشور پاڻو اٿيا آهن، نه آهي به انادي آهن.
 مگر جيو پاڻو ۽ ايشور پاڻو، جو اڪيان جي آڏين آهن، ته
 ”اڪيان جا ڪاري“ ٿا ڇڏجن.

جيتوڻيڪ ”مان اڪيان آهيان“، اهي ڇوڻ مان
ائين پيو پڙهيت ٿئي ته اڪيان آهي ڇو ڇي آسري،
مگر شد برهم ڇي آسري، جو اڪيان آهي، تنهنڪن ٿي
اهو ڪي اهو ايمان ٿو پيدا ٿئي ته ”مان اڪيان آهيان.“
نه ته ڇو آهي اڪيان جو ڪاري، سو ته اڪيان جو اڌ نشان
روپ آسرو ٿو ٿي سگهي، بلڪ شد برهم ئي اڪيان
جو اڌ نشان روپ آسرو آهي.

عاطل اهوئي اڳيان، جو شدي جرم جي آسوي آهي،
سوئي اڳي: جرم کي ڪي ٿو، ۽ آهي ۽ کان پوءِ ئي

ايشور ۽ برهمانڊ جي نورتي ٿئي ٿي ۽ نه ٻين جي .
پر اهو واپس هتي ۽ جو مت ٺيڪ نه آهي . انهيءَ لاءِ
سبب هي آهن :-

(۲۴۵) واپس هتي ۽ جي مت جي غلطي .

اهو جو چيو ويو ته ”ايشور ۽ جيو جي اڪيان
کان ڪلپيل آهي“ سو شرقي سمورتي ۽ پراڻن جي
برخلاف آهي . اهو چوڻ به انهن جي برخلاف آهي
ته ”ايشور ائنٽ (ائيڪ) آهن ۽ جيو جيو هر سرشتي
جو پيدا آهي“ ان سبب ڏاڏا (ڪهاڻا) اڪيان مڃڻ
ٺيڪ نه آهي .

اڪيان ڏاڏا مڃي ، اهو چوڻ ته ”ايشور هڪ آهي ۽
سرشتي هڪ آهي“ سو غلط ٿي پوندو . ڇو ته جيو ،
ايشور ۽ پرڻج ، اڪيان ڪري ڪلپيل آهن ، ۽ جيڪڏهن
اڪيان ائنٽ مڃبا ته هڪ اڪيان ڪري ڪلپيل ،
جيو وانگر ايشور ۽ پرڻج به ائنٽ مڃڻا ٿيندا ۽ انهيءَ
ڪري تي ته واپس هتي ڪي ائين مڃڻو پيو . [سو ثابت
ڪيو ويو ته ايشور ائنٽ آهن ، سو مڃڻ غلط آهي ته
واپس هتي ۽ جو اهو چوڻ ته اڪيان ائنٽ آهن ، سو به غلط
چئبو ۽] انهيءَ ڪري ”اڪيان هڪ آهي“ سو ئي مڃڻ
ٺيڪ آهي .

(۲۴۶) سؤ آشرم سؤ وشم پڪش جو انگيڪار .

اهو جو اڪيان هڪ آهي ، ته جيو جي آسري نه چئبو

جي آسري آهي [۴ نه ٻهر جي]، جيڪو ٿيڪ ٻهر ڪي
 وشير ڪري يعني ۲ ڪي رهيو آهي. [۵] جيڪا پوئيتي
 آهي ته ”مسان اڪيان، ٻهر ڪي ٿو ڄاڻان،“ تنهن ۾
 ”مان“ شهد جو اوت آهي جيو، ”۴ اڪيان“ چوڻ
 مان [۱۰ جيوئي] اڪيان جو آسرو معلوم ٿئي ٿو، ”ٻهر
 ڪي ٿو ڄاڻان،“ تنهن مان اڪيان جي وشير، جا
 پوئيتي ٿي ٿي سا آهي ٻهر. ائين اڪيان آهي جيو
 جي آسري ۴ - ۵، ٻهر ڪي ۲ ڪي وشير ٿو ڪري.

ٽا اڪيان واد.

وري واپسهيءَ جو چوڻ آهي ته ”۱۰ اڪيان ڪي
 نه آهي، پر اٽڪ آهن“ جو ته اڪيان جيڪڏهن ڪي
 مڃبو ته ڪيان ۵ وارن ڪي ڇڻي جو اڪيان نودت ٿي
 وڃي ته ٻين جو اڪيان ۴ اٽڪو ڪاڍي، جو جڳت آهي،
 سي ٻڌ رهڻ نه ڪنهن ۾. جيڪڏهن اٽڪ ۲ ڪي ڇڻي
 ته ڪيان اڄ ٽوڻي ڪنهن ڪي ٿيوي ڪوئي، نه اٽڪ
 ٻڌ ڪيان ڪنهن ڪي ٿيوي ڪين آهي، پوءِ نه شروڻ
 وغيره، هي ساڻن ڇڏي آهن، سي ڪل لڻال ٿي
 پوندا. تنهنڪري اهو قبول ڪرڻو پوندو ته اٽڪ جيون
 جي آسري اڪيان ٻه اٽڪ آهن، ٻه اهو به قبول
 ڪرڻو پوندو ته اٽڪ جيون جي اٽڪ اڪيان
 کان ڪلهيل (بنايل)، ايشور ۽ ٻه اٽڪ ٻه اٽڪ
 آهن. جنهن جيو ڪي گمان ٿئي ٿو، تنهنجي اڪيان،

يا اڻرو چڏيم ڇٽجي ٿو. اڻهي ڪري مايا ۽ مايا جي
ڪارين کان هويت (پيائي) جي سڌي ٿيل جي نه آهي.
ڇو ته جيئن ڇڏين ست روپ آهي، تيئن جيڪڏهن
مايا ۽ مايا جا ڪاري ست روپ هجن ته هويت بڻي،
پر جو مايا ۽ مايا جا ڪاري ست است کان ولڪيڻ آهن
يعني ته مٿيا آهن، ته مٿيا پدارتن مان ناست يعني
کڻائي ٿيڻ نه آهي، جهڙي طرح سڀني جي مٿيا پدارتن
کان ڪا کڻائي نٿي بڻي.

(۲۴۳) اڳيان جي سو آشر یتا ۽ سو وشیتا.

جيو ايشور ويا ڪر (چيني) رهت، جو شت برهم آهي.
تنهنجي ئي آسري آهي مايا، اها وري ڇڪي به خود
شت برهم کي ٿي، جيئن ڪر جي آسري جا اونداهه آهي،
سا خود ڪر کي ڇڪي ڇڏي ٿي. اڻهي مت کي چون،
”سو آشر یتا ۽ سو وشیتا“ اتي سو يعني پاڻ، ڪر
آندل آهي شت برهم لاءِ، جو پاڻ مايا جو آسرو آهي، ۽
پاڻ ئي وشيتا يعني مايا کان ڇڪيل آهي. اڳيان کي
سو آشر یتا ۽ سو وشیتا ڪهڙن ئي ڪرڻن ۾ قبول ڪيل
آهي، جيئن ڪي سنڪيپ شاربڪ، وورن،
ويدانت مڪاوالي، ادويت سڌي ۽ ادويت ديپڪا وغيره.

(۲۴۴) واپسپتي ۽ جو هت.

واپسپتي ۽ جو هت وري هي آهي ته ”اڳيان، جهو

ست آما وست آهي، جڏهن جو ٽنهي ڪالن ۾ ٻاڏ
 (فنائتي) نه ٿئي، سو ٿر آهي چيئن، پر مایا جو ٿر ڪيان
 سان ٻاڏ ٿئي ٿو، تڏهن ڪري ست کان لڙائي آهي.
 جڏهن وسوءَ جي ٽنهي ڪالن ۾ پڙهيتي نه ٿئي سا آهي
 آست، جيئن سڀي جا سگر، وانجهي پٽ، يا آڪاش
 جا گل، پر ڪيان کان اڳ ٿر * مایا ۽ مایا جي ڪارين جي
 پڙهيتي ڏهي ٿي. جاگرت اوستا ۾ مایا پڙهيت ڏهي ٿي، جو
 چئجي ٿو ته ”مان اڪيائي آهيان، ٻوهر کي لڏو ڄاڻان،“ سڀي
 اوستا ۾ اليڪ پدارت پڙهيت ٿي ٿا، جن جو آبادان ڪارڻ
 مایا ئي آهي. سگهت اوستا مان اٿل بعد اهڙي سهرڻي
 ڏهي ٿي ته ”مان سکر ۾ ستل دوس ۽ ڪجهه نه ٿئي
 ڄاڻو.“ سهرڻي اٿل ڄاڻل وسوءَ جي ٿئي ڏهي، تڏهن ڪري
 چئبو ته سگهت ۾ اڪيان جي ڄاڻ ڏهڻي، اهو اڪيان ۽
 مایا هڪئي ڳالهه آهي. اهڙيءَ طرح ٽنهي اوستائن ۾ جو
 مایا پڙهيت ڏهڻي ته چئبو ته مایا آست کان ولڪيڻ
 (لڙائي) آهي. ٻي ساڳيءَ طرح سمجهجي ته اهڙي ست
 آست کان ولڪيڻ مایا جا ڪاريه به، ڪل ست آست
 کان ولڪيڻ ئي آهن.

اهو پٽ ست ۾ ست آست کان ولڪيڻ کي ئي مٿيا

* مایا جو ڪاريه ڇڪت ٻي ٻوهر ٻوهر پڙهيت آهي.

(آد رهت) آهي، يعني نه انجي اڻپتي نه آهي. جيڪي مايا جي اڻپتي قبول ڪن ٿا، تن کان سوال پڇڻ گهرجي ته مايا جي اڻپتي ڪنهن مان ٿا مڃو؟ پر پڇڻ کان ته مايا جي اڻپتي بڻي نٿي سگهي ڇو ته پر پڇڻ خود مايا جو ڪاريه آهي، جنهن ڪري پر پڇڻ کان مايا جي اڻپتي مڃڻ ائين آهي جيئن پتا جي اڻپتي پت کان. وري چيئن کان به مايا جي اڻپتي نٿي بڻي، ڇو ته جيئو پاڻ ۽ ايشور پاڻ ته مايا جا ڪاريه آهن، مايا جي سڌ (موجوده) هتي بنان، جيئو ۽ ايشور جو سروپ سڌ (ثابت) نه آهي. انهيءَ ڪري جيئو چيئن يا ايشور چيئن کان مايا جي اڻپتي ممڪن نه آهي.

شد چيئن ته اسنڪر آهي، اڪريه آهي، نروڪار آهي، تنهن مان مايا جي اڻپتي مڃڻي ته شد چيئن کي وڪاري ڪري مڃڻو پوندو. وري جيڪڏهن شد چيئن مان مايا جي اڻپتي مڃي ته موڪ جي حاصل ڪرڻ کان پوءِ به، وري مايا جي اڻپتي ٿي پوڻ جو امڪان آهي، پوءِ ته موڪ لاءِ ڪوبه ساڌن ڦلداڻڪ نه چئبو، انهيءَ ڪري سمجهڻ گهرجي ته (۱) مايا اڻپتيءَ کان رهت آهي، جنهن ڪري انادي آهي، (۲) هڪئي آهي، (۳) شانت (سهر + انت) يعني انت واري آهي يعني ته ڪيائين هواران ان جو انت ٿئي ٿو (۴) ست است کان ولڪڙيڻ يعني نرالي آهي.

باقی مایا وششت، جو ایشور آمی، تھن کان جکت
جی انھنی لیل چھجی لی، ۽ آہی، ڪري مایا ۽
ایشور جو سروب کي لڄي ٿو۔

(۲۴۲) مایا جی سڙو روپ جی ڪول۔

کڍت - جیوڙش بهدھن چتونسورپمؤھي۔

مایا سؤ اناڊي اڪ ساٿ تاهي مانينے ॥

سٿ آري اسٿتئ ڍيلچن سورپ تاڻو۔

تاهيڪ ڻاڍيا آري اڻڻانھو وسانينے ॥

چتونسامانئ ن وريوڻي تاڻو ساڍڪ هي۔

وٽيمئ ڻاڙوڻ و وريوڻي وٽت اڻانينے ॥

مايائيمئ اڻاڻاس اڻڻڻان اڻر مایاميل۔

ئش ساروڻ ڻاڻهتو ڀڙڇانينے ॥۱۵۸॥

ڪوٽ ۱۵۴۔ جو ايش ڀوڊ ٺاھي، ساڻي روپ چيئن ۽

مايا جي ڊ آڊ ڪا، اڻاڻي ڻاڻ چاڻجي ۽

ڪٿن ۽ ڪوڙي سڃي، چئي ٺا ڪهون ان،

اڻڻا اڻيان جي ڊ، ٺاڻي سان وڪاڻجي ۽

ساماڻي چيئن ساڻي، مایا ھو مددگار،

مايا جي ميٽ ڪاڻ، ساڻي وري اڻجي ۽

مايا ساڻ ملي ڪري، چيئن اڻاس ساڻ،

جڪ اڻاڻڻ واري، ايش ڪي ڀڄاڻجي۔

ٺيڪا۔ جو ۽ ايشور جي ڀيائي ڀان، جو شڊ چيئن آمي،

تھنجي اشرٽ (آسري واري) آمي مایا، آفا مایا اڻاڻي

جو ويدان جو ايمپرايه پرپنچ جي اڻپتيءَ ۾ ڪونهي،
پر اٽلو ان جي نشيت ۾ ئي آهي.

(۲۴۱) سوٽرڪار ۽ ڀاشيڪار جي شوقي وچن انوسار

جڳت اڻپتيءَ جي ڪٽن ڪرڻ جي مراد.

سوٽرڪار ۽ ڀاشيڪار جو برهم سوتر جي ٻئي اڌيءَ

۾ اڻپتيءَ جي باري ۾، شرتهن جي وچن جي ورو

مٿاڙن سانڪي، اڻپتيءَ جو ڪٽي روپ ٿيڻي ۽ اپنيدش

موافق قبول ڪيو آهي، سو به رڳو ان خيال کان ته

مند جڳياسو مٿان اپنيدش ۾ ان کي ورو سمجهن،

۽ مٿي ظاهر ڪيل ڀاءُ نه سمجهي، ويساه مٿاڙي ڇڏين ۽

ان ۾ ٻيو سبب هيءَ به آهي ته جن کي برهم ويچار

داران يشارت ڪيان ٿو دت اچي، تنکي ليه چنن جو

ايمان ڪرائڻو ٿو پوي، تنهن ايمان لاءِ اڻپتيءَ جو

ڪرم يعني سلسلو ٻڌائڻو ٿو پوي ته وري ليه چنن

ان جي ابتڙ ڪري سگهجي، ٿان ڪ ٻڌي وڃي ادويت

۾ اسٽي وٺي. انهيءَ ليه چنن جو ڪار پڌر ڪرڻ

۾ وارٽڪ ڪار سریشور آچار ۽ لکيو آهي.

هيءَ ڪرنت آهي اتم جڳياسن واسطي، انهيءَ ڪري

ان ۾ جڳت جي اڻپتيءَ ۽ ليه جو نمونو ٽيڪارڻو نه

آهي، پر ساڳئي وقت ساگر روپ آهي، تنهن ڪري

اٽو به مختصر ڇڏجي ٿو. شڌ برهم کان جڳت جي

اڻپتي آڻيٽي ڪانه، ڇو ته شڌ برهم آهي اسڪر ۽ اڪري.

آهي. اهوئي ريت جڳت جي آهتي وڌن ۽ اٽڪ
ريتن سان ٻڌايل آهي. اٽي وڌڻ جي مراد اٽائي
سمجهڻ ڪوڙ جي ٿر جڳت مڃيا آهي. جيڪڏهن *جڳت
ڪو ٻڌارت مڃي ها، ٿر آهتي آهتي جا وڌ ايترا
ٺهڻا ٿر ٻڌائين ها. اهي مان سمجهڻ ڪوڙ جي ٿر وڌن
جي اڃا مراد ئي ڪين آهي ٿر جڳت جي آهتي لي
آهي، بلڪ اهوئي ٻرهر جي سمجهائڻ سانگي، جڳت
جي لشيءَ ڪرڻ جي خيال کان، مڃيا جڳت جو ڪنهن
ٿر ڪنهن ريت آروپ ڪيو ويو آهي (خيالي ٻڌارت
ٻڌائي ويئي آهي).

اهي ٽي هن درشتانت جو ويچار ڪجي ته ڪيل
جي سانگي ڪو ٻڌارت جو ماڻي ٺاهيو آهي؟ جيڪڏهن
ان جو ڪو الڪ، ڪن يا ٻچ ٿرڪو ٿڌو ٺهي پوندو
آهي ته ان جي پرواهه نه ڪبي آهي، تيئن ئي ٻڌڻ
[جي ٻڌارت] جو آروپ، وڌن رکڻ ان ٻڌڻ جي
کي لشيءَ ڪري، اهوئي ڪيان ثابت ڪرڻ لاءِ ڪيو
آهي، تنهن ڪري وڌ اهوئي پرواهه نه رکي آهي ته
ٻڌڻ جي آهتيءَ جي ڪئن ۽ ڪوڙي سلسلو ٿسي.
اهي ڪري سمجهڻ ڪوڙ جي ٿر وڌن جو ٻڌڻ جي
آهتيءَ جو ڪو روپ نه ٿيڪاريو آهي، سو اهي ڪري

* اهي ٽي ٻڌارت ڪي ٻه ۱۵ اڌ ٻه جي ۳ شاوڪ
چڱيءَ ٻر ڪولڻو آهي.

جو ويدان جو اڀيڀرايه پرپنچ جي آتپتيءَ ۾ ڪونهي پر اٿلو ان جي تشيت ۾ ئي آهي.

(۲۴۱) سوترڪار ۽ پاشيڪار جي شوت تي وڃن انوسار

جڳت آتپتيءَ جي ڪٿن ڪرڻ جي مراد.

سوترڪار ۽ پاشيڪار جو برهم سوتر جي ٻئي اڌيءَ

۾ آتپتيءَ جي باري ۾، شرمن جي وڃڻ جي ورو

هٿاڻن سانگي، آتپتيءَ جو ڪٿي روپ ٿئي ٿو ۽ اڀيڀرايه

موافق قبول ڪيو آهي، سو به رڳو ان خيال کان ته

منڊ جڳياسو مٿان اڀيڀرڻ ۾ ان کي ورو سمجهڻ،

۽ مٿي ظاهر ڪيل ڀاءُ نه سمجهي، ويسا هٿاڻي ڇڏين ۽

ان ۾ ٻيو سبب هيءَ به آهي ته جن کي برهم ويچار

داران يشارت ڪيان ٿو مٿس اچي، تنکي ليه ڇڏڻ جو

ايمان ڪرائڻو ٿو پوي، تنهن ايمان لاءِ آتپتيءَ جو

ڪردم يعني سلسلو ٻڌائڻو ٿو پوي ته وري ليه ڇڏڻ

ان جي ابتڙ ڪري سگهجي، تان ڪ ٻڌي وڃي ادويت

۾ اسٽي وٺي. انهيءَ ليه ڇڏڻ جو ٻڌڻ ڪار ٻڌڻ ڪرڻ

۾ وارٽڪ ڪار سریشور آچار ۽ لکيو آهي.

هيءَ ڪرنت آهي اُتر جڳياسن واسطي، انهيءَ ڪري

ان ۾ جڳت جي آتپتيءَ ۽ ليه جو نمونو ٽيڪار ٿو نه

آهي، پر ساڳئي وقت ساگر روپ آهي، تنهن ڪري

اڌو به مختصر ڇڏجي ٿو. شت برهم کان جڳت جي

آتپتي آيتي ڪانه، ڇو ته شت برهم آهي اسنڪ ۽ اڪري.

آهي. اهڙي ريت جڳت جي آڻهڻي ۽ ڀڃڻ ۽ اٽڪ
ريڻن سان ٻڌايل آهي. اتي ۽ ڀڃڻ جي مراد اهائي
سمجهڻ ڪهڙي ۽ جڳت مڻيا آهي. جيڪڏهن *جڳت
ڪو ٻڌاوت ڪجي ها، ته اڻڄي آڻهڻي جا ويد ايترا
ٺهڻا نه ٻڌائين ها. انهيءَ مان سمجهڻ ڪهڙي ته ۽ ڀڃڻ
جي اها مراد ئي ڪيئن آهي ته جڳت جي آڻهڻي ئي
آهي، بلڪه ادويت پهره جي سمجهائڻ سانڪي، جڳت
جي ٺهڻ ڪرڻ جي خيال کان، مڻيا جڳت جو ڪنهن
نه ڪنهن ريت آروپ ڪيو ويو آهي (خيالي ٻڌاوت
ٻڌائي ويئي آهي).

انهيءَ ئي هن درشتانت جو ويچار ڪجي: ڪل
هي سانڪي ڪو ٻڌاوت جو ماڻي ٺاهيو آهي ۽ جيڪڏهن
ان جو ڪو الڪه، ڪن يا ٻچ ٿيڻ ٿڌو ٺهي ٻڌو
آهي ته ان جي پرواهه نه ڪجي آهي، تيئن ئي پهرينج
[جي ٻڌاوت] جو آروپ، ۽ ڀڃڻ وڌو ان پهرينج کي
کي ٺهڻ ڪري، ادويت کيان ثابت ڪرڻ لاءِ ڪيو
آهي، تنهن ڪري ويد اهڙي پرواهه نه رکي آهي ته
پهرينج جي آڻهڻي جي ڪئن ۽ ڪهڙي سلسلو ٿئي.
انهيءَ ڪري سمجهڻ ڪهڙي ته ۽ ڀڃڻ جو پهرينج جي
آڻهڻي جو ڪو روپ نه ٿيڪاريو آهي، سو انهيءَ ڪري

* انهيءَ ڳالهه کي ڀڳوت ڪها به ۱۵ اڌيا ۽ ۳ شاوڪ ۽
چڱيءَ پر ڪوٺيو آهي.

دوها ۱۵۱- هي گر برهم نه چاڻ کان، پيدا جو سندسار،
تي ٿو ڪهڙي سلسلي، پيدا ڪهران اظهار.

(۲۴۰) سڀني وانگر ڪنهن به وڌيڪ بڻا

جڳت جو پاسو.

ڪرو ٿو اتر ڏئي:-

چوڀاڙي

जैसे स्वप्न होत विन क्रमते, यूँ मियया जग भासत अमर्ते ।

जो ताको क्रम जान्यो लौरै, सो मरुथलजल वसन निचौरै ॥१५२॥

چوڀاڙي ۱۵۲- سڀن سلسلي وار نه پائي، پاڻي جڳ- ٿيئن ڀرم ڪمائي،

سلسلو جوئي سهڻو چاهي، رڃ جل ۾ سو وهندڙ آهي.

दोहा- उपनिषदनमें बहुत विधि, जगउत्पत्तिप्रकार ।

अभिप्राय तिनको, यही, चेतनभिन्न असार ॥१५३॥

دوها ۱۵۳- اڀرڻ ۾ چيل جو، اڀرڻ جڳ- ويچار،

مطلب ان جو آه سو، چيئن ڀن اسار.

ٽيڪا:- اڀرڻ ۾ ڏسبو ته جڳت جي آهتي

ڪهڙن ٿي نمونن ۾ نروار ڪيل آهي، چاندوڪير ۾ چيل

آهي ته ”ست روپ پرماتما کان، اکن، جل، پرڻوي

سلسليوار پيدا ٿيا“ ٽيڪريءَ ۾ آهي ته ”آڪاش،

وايو، اکن، جل ۽ پرڻوي سلسليوار ٿيا“ انهيءَ ريت

پنهنجن ڀوتن جي آهتي ٻڌايل آهي. ڪٿي ته

وري چيل آهي ته ”پرهه شور سڀني ٻڌارڻن جي آهتي

ڪٿي آهي“ ۽ انهيءَ ريت سلسلي بنان آهتي چيل

لوڙي، وارو سڀ ۽ رڄ جو ڀاڱي وغيره تنجو بومر
 ڪيان ٻيان ڀاءُ ٿئي ٿو ۽ سنڌاري ڊڪر جو بومر ڪيان
 ٿيڻ بعد ئي ڀاءُ ٿئي ٿو؟ اُن تي ڪو به وڙلي ٿي.

(۲۲۸) اڌ شلن جي ڪيان سان ڪلهيٽ جو ناس.

चौ- सकल अविद्या कारण मिथ्या, सिध तामे रंचकहु न तथ्या ।

जा अज्ञानतें उपजत जोंई, ताको ज्ञान बाध तिहि होई ॥१५०॥

چوڀالي

۱۵۰۔ اوديا ڪارج مٿيا آهي، سج شمس ٺهڻ ۾ ڏرو ۾ ٺاهي

جنهن اڪيان کان اچي چڙهي، تنهن ڪيان کان ٻاڏ ۾ ڇولي.

ٿيڪاڏي هي شمس، ليڪڻ آهي ته بومر کان پڻ ٻو

سڀ اوديا جو ڪاري آهي، تنهن ڪري مٿيا آهي

۽ اُن ۾ ڪڇ ۾ سڄ ڪونهي. پر جنهن جي اڪيان

کان ڪو ڀاءُ اُٿي ٿو، تنهنجي ئي ڪيان کان اُٿي

ڀاءُ جو ڀاءُ ٿيڻو آهي. سڀي، لوڙي ۽ رڄ وغيره

جي اڪيان کان رڀو، سڀ ۽ ڄل وغيره ڀاءُ اچن

ٿا، ته تڏهن جو ڀاءُ ٻڻ سڀي، لوڙي ۽ رڄ جي ڪيان

سان ئي ٿيڻو آهي. وري جنم مرڻ وغيره سنڌاري

ڊڪر، اچن ٿا بومر جي اڪيان کان، ته انهنجو ڀاءُ

پڻ بومر جي ڪيان کان ٿيندو.

(۲۲۹) شمس ٿو ڇڪي.

दोहा- मगवन ब्रह्म अज्ञानतें, जो उपजै संसार ।

सो क्दिदि क्रमतें होत है, कही मोहि निरधार ॥१५१॥

ڪري مڻيا ويد ڪروڙ دواران، مڻيا سنساري هڪ جو ناس
 ٿي سگهڻ جو آهي. دوڏانهن وري ڏسبو ته بڪر، اُڃ
 آهي پراڻن جو ڌرم، پراڻ ۽ ڌن جي ڌرم بڪر اُڃ جو،
 ڌرم ڪيان ٻڌان ڀاءُ ٿيو نه آهي، تنهن ڪري چئبو
 نه اُڃ ۽ آهي وندوارڪ ستاءُ پر رڃ جو چل ڌرم ڪيان
 ٻڌان ٿي، رڃ جي ڪيان سان ڀاءُ ٿيو وڃي، تنهن
 ڪري چئبو ته رڃ ۽ آهي پراڻي پاسڪ ستاءُ. يعني ته
 اُڃ ۽ رڃ جي چل جي وچ ۾ سم ستا ڪانهي، ۽ اهڙي
 سبب آهي جو رڃ جو چل اُڃ ناس ٿيو ڪري. انهيءَ
 ڪري ئي چيو ويو ته ڏنل درشتانت رڃ جو لاڳو
 نه آهي.

(۲۲۷) ايو ٻڌي، وري شش هيءَ شڪا ٿو اُٿاري.

चौपाई

ब्रह्मभिन्न मिश्रया सव भाखौ, तिनको भेद हेतु किहि राखौ ।

उपज्यो यह मोकूँ सन्देहा, प्रभु ताको अब कीजै छेहा ॥ १४६ ॥

چوٻائي

۱۴۹- برهم بنا سڀ ڪوڙ ٻڌايو، وري ستائن پيد سڏايو.

سنسو من ۾ آئي اهڙي، ڪرپا ڪري ڪر لاهيو سوئي.

ٽيڪا:- هي ٻريو! اوهان چيو ته برهم کان سواءِ

ٻيو سڀ مڻيا آهي، تن مڻيا پدارتن جي وچ ۾ هي

پيد وري ڪهڙي سبب رکيو ته سڀيءَ وارو رهيو،

ايشور جي سرشتي وارن پدارتن بنسبت، سواءِ برهم
 ڪيان مشط جي، ڪنهن کي به ٿيڻ نه آهي. انهيءَ
 ڪري ڇو ويو ته مول اوديا جو ڪاري، جيڪي به
 جاگرت پدارت ايشور جا بظايل آهن، تن ۾ ”وحدوارڪ
 ستا“ آهي. وحدوارڪ ستا ٽنهن ڪري اها ستا آهي
 جا جهر مرط، پنڌ موڪ وغيره وحدوارڪي سڌ ڪري
 رهي آهي.

(۲۲۴) برهم ڪيان بيان ٿي جنهن پدارت جو پاڌ
 ٿئي، تنهن کي ڇوڻ پراڻيپاسڪ ستا، چيئن سهيءَ
 لوڙيءَ ۽ رڇ وغيره جي ڪيان کان ڊپ، روپ ۽ جل
 وغيره جو پاڌ ٿئي ٿو. پراڻي پاس شمد جو اوت آهي
 پرتيبي ۽ ستا يعني مشط. [چيئن مول اوديا جي
 ڪارڻن ۾ آهي وحدوارڪ ستا ٽيئن] ٽول اوديا جي
 ڪارڻن روپ پدارتن جي پرتيبيءَ واري ستا آهي،
 پراڻي پاسڪ ستا.

(۲۲۵) جنهن جو وري ٽنهي ڪالن ۾ پاڌ ٿيڻو
 نه آهي، تنهنڪي چئجي پرمارٽ ستا، چيئن جو پاڌ
 نه ڪڍين به نه ٿيڻو آهي، تنهن ڪري پرمارٽ ستا
 آئيني چيئن جي.

(۲۲۶) ويد گرو ۽ سدسار دڪ جي سمان ستا آهي

انهيءَ ريت ويد، گرو ۽ سنساري دڪ ۾ سر ستا
 کي ڪڍي ستا آهي، جا آهي وحدوارڪ ستا، تنهن

ڪا آهي، وري اگنيءَ ۽ ڪاڻ جي پاڻي سم سٿا
 ڪري، تنهنڪري اگني ڪاڻ کي ناس ٿي ڪري
 معنيٰ ٻڌاڪ آهي. سنسار جي دڪ، گروءَ ۽ ويد سنسار جو دڪ
 آهي سم سٿا، تنهنڪري گرو ۽ ويد جي پاڻي ۾ سم سٿا
 ڪاڻي سگهن ٿا. رڃ جي ڄل ۽ اُڇ جي پاڻي ۾ سم سٿا
 ڪانهي [اُڇ وهندڙ آهي، رڃ جو پاڻي ٻراڻيپاسڪ
 آهي،] تنهنڪري رڃ جو ڄل اُڇ جو ٻڌاڪ نٿو ٿي سگهي.
 هاڻي هيءَ ڳالهه به سمجهي ڪهڙي ٿي چوڻ جي آهي
 ”پرمات“ سٿا ۽ پر چيئن کان ٻن جيڪي مٿيا پدارت
 آهن. ٽن ۾ سٿا ٻن قسمن جي آهي: - هڪ کي چون
 ”وهندڙڪ“ سٿا ۽ ٻئي کي چون ”ٻراڻي پاسڪ“ سٿا.
 (۲۳۳) وهندڙڪ، ٻراڻيپاسڪ ۽ پرمارٽڪ سٿائون.
 جنهن پدارت جو برهم ڪيان، بدن ٻڌاڪ نه ٿئي، بلڪ
 برهم ڪيان سان ئي ٻڌاڪ ٿئي، تنهن پدارت جي آهي
 وهندڙڪ سٿا. اها وهندڙڪ سٿا آهي، ايشور سرشتيءَ
 سبب، ڇو ته ديه اندريون وغيره پرنسج، ۽ ايشو
 سرشتي آهي، تنهنجو ٻڌاڪ، برهم ڪيان پدار
 سرشتي. جيتوڻيڪ ايشور سرشتيءَ جي
 نٿو ٿئي. ڪيان کان سواءِ ناس (نهر ٿا)
 پدارتن جو برهم ڪيان کان سواءِ آهن
 ٿيندو رهي ٿو ته به برهم ڪيان کان سواءِ
 ”ٻڌاڪ“ نٿو ٿئي. ٻڌاڪ چٽاڇي ٿو
 جنهن ۾ اهو ڪه ريت مٿيا ڪري

چو پائي

۱۴۷- ڪوڙو رڃ جو پاڻي آهي، ڪنهن اڇيل هي اڃ لاهي،
 ٺيڪ مثال ڏٺو تو هاڻي، پيد ستا جو ٻن ۾ آهي.
 ٺيڪا:- جيئو ٺيڪ هي شش، ندمتجو آڻو چوڻ
 برار آهي ته رڃ جو پاڻي جو مٿيا آهي، قديم مان ڪنهن
 جي اڇ لاهي نه آهي، پر تون جو چوڻ ٿو ته جيڪڏهن
 مٿيا ڪرو ۽ ويد مان سنساري ڏک لهي ٿو ته رڃ جي
 پاڻي مان به اڇ لاهي ڪري، يا ته قبول ڪري ڪري
 ته مٿيا ڪرو ۽ ويد مان سنسار جو ڏاڏو ٺٽو ٻڌي، جو
 ٺيڪ نه آهي. ڇو ته ندمتجو [رڃ وارو ڏاڏو] ورثا
 مت لاڳو نه آهي. رڃ جي پاڻي ۽ اڃ ۾ آهي ستا جو
 پيد، سو توکي سمجهائي ڪري ٿو.

(۲۲۲) ساڳيءَ ستا جي هڪ ٻئي ۾ ساڌڪتا ٻاڌڪتا.

समसत्ता भवदुख गुरु वेदा, यूँ गुरुवेद करत भवछेदा ।

आपसमें समसत्ता जिनकी, लखि साधकबाधकता तिनकी ॥ १४८ ॥

چو پائي

۱۴۸- ستا برار ٿي آهي، سڪھن ويد ڪر ڇڪ ڏک لاهي،
 ستا ساڳي آهي ڄاڻي، ساڌڪ ۽ ٻاڌڪ ٿي ٿو ٿاڻي.
 ٺيڪا:- ساڌڪ چڻجي ڪارڻ ڪي ۽ ٻاڌڪ چڻجي
 ٺاس ڪندڙ ڪي. مٿي ۽ ڏي جي پاڻي سر (ساڳي)
 ستا آهي، تنهن ڪري مٿي ڏي جي سڀاڪ يعني

۱- هستي. ۲- پيدا ڪندڙ. ۳- ٺاس ڪندڙ.

جو مٿيا زخم ٿيو ته اُنکي ڪو به ساڄو راج وٺڻ يا جراح
ڪم نه آيو، مٿيا جراح وٺ ويو، تڏهن پيسو گهريس، ته
شاهي ساڄي خزاني هوندي به، راجا کي ڪهڙو نه ملڻو.
ايتن ڪو به ساڄو ساڌن، راجا کي مٿيا هڪر جي ناس
ڪرڻ ۾ ڪم نه آيو. بلڪ مٿيا منهنجي جي مٿيا ملهه سان
آهو مٿيا هڪر ناس ٿيو.

انهيءَ نموني جي سهڻن جو آئينو سڀني کي ٿئي ٿو،
[۴ سڀڪو ڄاڻي ٿو ته] جا ڪوت وارن پدارٿن مان ڪو
به سهڻي وقت ڪم نٿو اچي. انهيءَ ريت سنساري هڪر،
جو ڪلهه آهي، تڏهنجي ناس ڪرڻ لاءِ به ڪلهه
ويد ۽ ڪرو ڪارڪر ٿين ٿا، ساڄي ويد ۽ ڪروءِ جي
ڪهرج ڪانهي.

(۲۳۱) رڃ جي پاڻيءَ ۽ اُڇ ۾ ستا جو پيڻ.

شش جا هيءَ شڪا اُٿاري ته ”جيئن رڃ جي مٿيا
پاڻيءَ مان اُڇ ٿئي اُجهاهي، تيئن مٿيا ويد ۽ ڪروءِ کان
به سنسار جي هڪر جي نورتي ٿئي بڻي. جيڪڏهن اها
ڳالهه قبول ٿي ته سنسار جي هڪر جي نورتي مٿيا ويد ۽
مٿيا ڪروءِ کان ٿيل جي آهي، ته اهو به ٿيل ڪهرجي، جو
رڃ جي پاڻيءَ کان اُڇ ٿي.“ تڏهنجو جواب ڪرو ٿئي ٿو:-

चौ- यद्यपि मिथ्या मरुथक पानी, तातै किन्हु न प्यास बुझानी ।

तदपि विषम दृष्टांत सु तेरो, सत्ताभेद दुहनमै हेरो ॥१४७॥

- جنهن لست سان اڪيون نه ٿيون، تنهن لست سان النون آيون.
- ۱۴۲- نار وڙد کي ڇائي لائي، پاسي ٻيل نه ڪوڙ ڇڏي پائي،
ناس اچڻ کان پاڻ بچائي، لڳي ٻيل نه ٻه اوت گهٽجائي.
- ۱۴۳- مات ٻٽا هن ڪوڏ لٽو، هٿ سان وسعت ٿين ڪٽيائون،
ڀاءُ ملو ٿي پاڪو پائي، سو نه پري کان بهي ڳالهائي.
- ۱۴۴- مطالب سان سڀ جهڳو وهندڙو، بنا پريون لڳي نه ٻارو،
قسم سان لست ڪنهن ڪم جو، ٿورو ٻاٻ طمسم ٻار جو.
- ۱۴۵- اهي وقت هڪ چوڳي آيو، ٿيئي ٻوٽي زخم ڇٽايو،
راجا لٽ مان ڇاڳيو ڇڏي، چوڳي زخم رهيو لا ٿڌي.
- ۱۴۶- شش مثال مون لو نه ٻڌايو، جابلو مٿيا کي هٽايو،
ڪوڙا ٿڌ ٿي راجا، تن نه مٿايو سج سمايو.

(۲۳۰) مٿئين ڀرسلنگ جي سمجهاڻي.

اها ۽ هو ڀاءُ ۽ ڀيڻ آهن. سنار روپ ۾ آهي.
مٿيا، تهنڪري اٽلجي هور ڪوڙ لاءِ ويد ۽ گورو پر مٿيا
ٿي ڪنهن ڪلهٽ جي ناس ڪوڙ لاءِ سڄو ساڌن ڪون
گورو ۽ سڄو ساڌن اٽلو مٿيا جو ناس ڪري ٿو
سگهي.

راجا وٽ سڄي ۾ جيڪا ڪڏاري اهي ٻيئي سا
راجا ۽ سڄي ۾ نوج کان نه روڪي ويٺي، راجا ۽
ٻڪارڻ ٿي ڪوڊ پهريندار ان ڪڏاري ۽ کي ماري نه سگهيو.
راجا وٽ اٽل سڄا شسر موجود هئا، نه پر اهي ڪر نه
آيا ۽ مٿيا ڪڏاري، مٿيا لٽ سان مٿي. وري راجا کي

विधि अधीन कोढी सो होवै, सब अंगनिमें पानी चोवै ।
 अरु जरि परी आंगुरी जाके, भिनभिनात मुख माखी ताके ॥१४०॥
 कहत ताहि ते घरके प्यारे, मरि पापी अब तौ हतियारे ।
 जाहिदेखतअखियांनअघानी,तिहिलखिग्लानि वमनज्यूंआनी ॥१४१॥
 जो तिय हिय लागत अति प्यारो, किय न चहत पल उरतैं न्यारो ।
 तांकी पवन वचायो लौरै, भिरै जू वसन तु नाक सकौरै ॥१४२॥
 जिहि पितु मातु गोदमें लेते, सकुचत विहि करते कछु देते ।
 मिलत आत जो भरि भुज कोरी, सो वतरात बीचदैं डोरी ॥१४३॥
 ऐसैं जग स्वारथको सारो, विन स्वारथको काको प्यारो ।
 मुहि स्वारथ योग्य न विधि कीनो, यातैं इन फोहा नहिं दीनो १४४
 यूं चिंतत इक मुनि तिहिं भेटयो, तिन दैं जरी घाव दुख भेटयो ।
 निद्रातैं जाग्यो नृप जवही, घाव दरद मुनि नासै तवही ॥१४५॥
 सिप यह तुहि दृष्टांत प्रकास्यो, लखि मिथ्यातैं मिथ्या नास्यो ।
 मिथ्या दुख देख्यो जव राजा, साचसमाज न किय कछु काजा ॥१४६॥

چو پائی

- ۱۳۸۔ مات پتا پائر پت ناري، مطلب سان بڈل سپ ياري؛
 مطلب اگر سڌ نا ٿيندو، منهن ڏسڻ پوءِ پسند نه ايندو.
 ۱۳۹۔ جنهن ڌاران هڪ ٻل نه گذاريو، وڇڙڻ سان غمن ۾ گهاريو؛
 جڏهين ڏٺائون گهر ۾ آيو، پاڻي مليا پاڪو پايو.
 ۱۴۰۔ قسم سان ٿي ڪوڙهه بيماري، وهي رڳن مان روڳ به جاري؛
 ڳري آڱريون جنهن جون ويون، مڪيون منهن تي پڻڪن پيون.
 ۱۴۱۔ چون انکي گهر جا پاڻي، ڇت پايي ٿئي تنهنجي حياتي؛

کوس۔ ڈانڈن لگیٹ کری، اولیا اولیا ٹٹ نیا،
 راجا لک ساٹھ ہلیو، معد مندکار سان،
 حکمر جی گھر آيو، روٹی راجا ٹی سٹاپو،
 جیلد چٹائی ٹٹ، ملر آڈار سان،
 ہینر حکمر چو، ملر لہ کونٹی گھر،
 کوڑ لہ کندس، ٹوہان چوڑی دلدار سان،
 پتو ہک ڈینر آٹی، ملر پٹائی ڈیان،
 پسی بیان موٹی آيو، لنگڑو لاچار سان،

लाग्यो सांच करन टरि घरतैं, बूझै वात कौन बिन जर तैं ।
 जो मै.होत धना बडभागा, आवतु घर घावरिया भागा ॥१३६॥
 मांहि निकम्मा जानि कैंगाला, घरतैं तुम्ह रोग ज्यूं टाला ।
 यादीकूं कछु दोष न दीजै, बिनस्वारथको किहि न पतीजै ॥१३७॥

کتنلیو۔ راجا من ر سوچ کیو، پسی بن سب کوڑ،
 بالہ ہڈی کولہ لہو، ڈکی جڈن لا دور،
 ڈکی جڈن لا دور، ہجان جی دولہ وارو،
 ایس سزار حکمر، کبان پل مان کن ٹارو،
 کمو حلی اح مولکی، سب ٹا کن لاکار،
 نہو ایس کی جو ڈیان، سب مطلب جا بار،

मात पिता बांधव सुत नारी, करत प्यार नहि करत
 जो नहिं स्वारथ सिद्धी पावै, तो इनकूं नहिं
 जा बिन घरी एक नहिं रहते, दुस्त अरु
 जब देखै आयौ घर पौरा, घरके

مٹان محل جی محل، اندھین لی بٹیل ماڑیوں،

سندر سیجا لی سمھی، راجا ویسی رات،

یکی نہ بھجی نا جتی، کجی کھڑی بات۔

تहां भूप देख्यो अस सुपना, पकरयो पैर गादरी अपना ।

भूप छुडायो चाहत निज पग, तजत न गादरि पकरि जु पगरग ॥१३०॥

तव राजा यूं खरो पुकारै, है को अस जो गादरि मारै ।

जोधा जो ठाढ़ै निजिद्वारा, तिन रंचकहु न दियो सहारा ॥१३१॥

तव नृप दंड लियो निज करमें, आपुहि मारयो स्यारनि सिरमें ।

लगत दंड भौ ताको अंता, तव निसरै पगरग तैं दंता ॥१३२॥

کوٹ۔ راجا آلی خواب لڈو، گداڑیہ چک وڈو،

چڈانٹ زور لالو، چٹی نہ گدڑ کان،

ہاء ہاء راجا کری، ہیڈالھن کو بہر پاری،

گداڑی کو اچی ماری، چٹان مہاجار کان،

جوڈن نہ سڈ پیٹی، اوڈا آسا کین سیٹی،

گداڑیہ مٹی ہنیو، راجا ڈلڈو خار کان،

راجا پاٹ ہٹ ساٹ، گداڑی نہ ماری چڈی،

ہوہ جدا ڈلڈ لیا، قٹن جی ٹاڑ کان۔

दांत लगै गाढ़ै नृप पगमें, यूं लंगरात सु चालत मगमें ।

तव चाल्यो ले लाठी करमें, पहुँच्यो घावरियाके घरमें ॥१३३॥

ताहि कह्यो फोहा अस दीजै, घाव पांवको तुरत भरीजै ।

घावरिया नृपतैं यह भाख्यो, फोहा नहि तयार धर राख्यो ॥१३४॥

जो तूं दै पैस इक मोकूं, तौ तयार करि देहूं तोकूं ।

तव उलख्यो नृप लाठी टेका, नहीं दैनकुं कौडिहु एका ॥१३५॥

(۲۲۹) مٹیا دکھ جی مٹیا علاج سان پورتی ۔

ہک راجا ۽ گداڑیہ جی کھاٹی

جو میٹھا ہن دسک بیدا، کسے کرہی بھدوس بیدا ।

یاکو ابھو اتر سون لہجے، میٹھا دوس میٹھا تے لہجے ॥۲۲۵॥

بند ر گورو ستر جو ہوئے، تو میٹھا بھدوس نہی سوائے ۔

یامے ہک دھانت سناؤں، جاتے تھو سندرہ نساؤں ॥۲۲۶॥

چوہالی

۱۲۵۔ وید گورو جی کوڑا تہدا، سساری دکھ کیشن کتہدا

سچ جراب سونی دل لائی، مٹھا دکھ مٹیا لئی مٹائی

۱۲۶۔ ہجن سچا گر وید سیتی، کوڑا پو دکھ لہجن نہ سیتی

ان مٹی مال اداپان، سس تہدا سچ نہ مٹاپان

سورپتی ہندو ستر میں جیسو، پرتلپرتاپ بھو ہک پتو

بھو سمان ستر بھوتے، تینکے بھو بھو بھو ॥۲۲۷॥

۱۲۷۔ راجا اندر سرک ۽ جھڑو، طاقتمند راجا ہک لہڑو

پیر پیر جودا جیتی، پیر پیر پیر پیر پیر

جودا لہ نیج نیج ہن پیران، ستر رہے تہی ہزار ہزار

ہندو ہندو بھو بھو، لہیہ بھو بھو بھو ॥۲۲۸॥

اچو مہل بھو جاتی، پھولپھول سوائے نپو تاتی

پنڈو ہو پوچن نہی پاتے، تہاں بھو کسے بھو جاتی ॥۲۲۹॥

کندلہ۔ سی ۽ ہمدان سچ ہتا، جودا جودا جودا

کی پیر دالان ۽ کی پیر مدھ، دودھ دودھ

کی پیر مدھ، دودھ دودھ، مہا مان کدی پیر پیر

دوہا— بہدوچن ویثواسکاری، سونو جو کوو ازانان |

سو جن دوخ بھوتے سدا، ہئے ن برہمکو جان ॥۱۲۱॥

یارتے سونے جو بہدو، وچن لکھے سو اساتھ |

توہی تا کوں جان ہئے، مہاواکھتے ساتھ ॥۱۲۲॥

دوہا ۱۲۱— بیانیء جی وچن مٹی، ویسہ کری اجان؛

سو نو دھو یوگی سدا، تھی نہ برہم جو گیان.

۱۲۲— وچن ہڈی بیانیء سندا، سمجھی کوڑ سچا،

لڈھین لہن کی گیان تھی، مہاواکھ سچ چا.

چوہائی

شیو تے سونی جو بہدوہانی، جانی بڑھ تے نرکانسانی |

تینکے کھنہار سب بڑھ، پورپارث سوختے سٹھ ॥۱۲۳॥

تینکو سب ن کھو کیجے، ہئے جو سب ن وچن سونیجے |

جو کھو سونے تو سونوہی تیاگھو، مٹھ جین وچ سب لکھ بھاگھو ॥۱۲۴॥

چوہائی

۱۲۳— تو شش بیانی ہڈی کھاٹی، چا کوڑ سا لوک لکھالی؛

کالھ کھنڈر سپ چاٹھ کوڑا، آدم سک جو نہ کن مٹھوڑا.

۱۲۴— ان جو سنگ لا کوڑو آھی، وچن لکھی دل ڈرٹو لکھی؛

ہڈی وین تان چڈج واری، جیٹن ملیج چاٹی کن تری.

[شش سوال پچھو تہ مٹھا ہر جو، مٹھا وید کرو

آہک ساکن، ناس بکھن کری سکھندا؟ ان جو

جواب میٹ ملی ٹوٹ—

کائی کھائی باٹ، پچھی سو جان اچائی،

راجا ککو وشواس، پکی پرتیبہ چھائی،

سح کوڑ مد لا لڈی، پولی پر علطان،

کٹی علیو نہ شکار تی، حک دن لہر کمان،

तपत तहां इक तरुतरै भुलै निजदावान ।

पेखि ताहि भाज्यो उलटि, मानि प्रेत दुखदान ॥११६॥

کدیلو۔ بہتو کھائی جھمکے پر، جالی شہنہن ہزار،

وہنل دھ ہمنان ڈار، پوچو لب لٹی لیار،

پوچو لب لاء لیار، بدن کی چار لگائی،

بدم آسٹ پر باٹ، ڈٹھی جو ڈبان چھائی،

پک ڈٹھی پک لی پگو، راجا چاٹی ہوس،

ساء کدلی اح مون سدو، کائی کدو پٹ قوس،

(۲۲۸) درجوع واری درشدالت جو سدالت

इन्द्र छंद

भुलै मरयो रु परेत भयो यह, वाक्य असत्यहु सत्य पिछाना ।

देखि लियो निज आंखिन जीवत, तीहु परेतहमानि भगाना ॥

वंचकतै सुनि द्वैत तथा मति, मै विसवास करै सु अजाना ।

ब्रह्म अद्वैतलखै परतच्छहु, तीहु न ताहिहिये रहराना ॥२०॥

ادوجند

۱۲۰۔ مٹو پچھو ۶ یوم لہو، ان کالہسن کی سح راجن چالو،

باٹ لڈی جیٹرو اکٹین، پو کان نہ پگو چٹ یوم سیچالو،

نوکین ہی ابدیش مٹی، اعتبار کروی لہر ہورک کالو،

پر عمر بھائی دی نہ سچی، نہ نہ نو نہ نہنیں سکے لہنیں نہ لاو،

جو نرٲ جوٲٲ سوٲئٲ، ٲلئٲ وا كاھو ناكٲ ॥

ٲوٲو ھٲ ھوھئٲ، ٲوٲ ٲٲ سوٲر ٲنٲا ۛ

ٲاٲئٲ اٲٲ ٲلئل كھو، ٲرٲ ٲوٲ ٲرٲنٲا ॥۱۱۲ۛۛۛ

(۲۲۷) راجا كئٲ ٲرٲوٲ ٲر ٲوٲ ٲٲئٲ ٲوٲ

كنٲلئٲا ٲنٲ

ۛۛۛ- جوھنٲل جوٲ ائكاٲٲ ٲر، ٲرٲو كئو ٲٲٲ شائٲٲ

كٲئٲ ٲرٲرئٲ جوھن ٲلئٲ، اٲھئٲ ٲنٲو ٲرٲاٲٲٲ

اٲھئٲ ٲنٲو ٲرٲاٲٲٲ، ٲنھن كئٲ ٲنٲا جا كئٲ،

كوٲر ٲٲ لڪنٲو ھور، ٲوٲ سٲ راجا ساٲئٲ

ٲرٲو جوٲٲرو جوٲٲ، ٲلئٲ ٲلئٲ واٲٲ ٲا ٲنٲٲ

عزٲ وئٲئٲ ائٲاٲ وٲو، ٲرٲھئٲ سوٲلئٲ كنٲٲ

ٲوھا- كئر سلاھ ٲھ ٲرٲٲر، ٲئٲ كٲھرئٲ وئٲ ۛ

سٲھئٲ كھئٲ ٲھ ٲوٲئٲ، ٲرٲ ٲرٲ ٲوٲ ٲئٲ ॥۱۱۳ۛۛۛ

ٲوھا ۛۛۛ- سٲھئٲ سٲ كٲٲ جوٲ ٲئٲ، راجا ٲٲ وئٲ وئٲ ٲاٲٲ

ٲرٲو ٲوٲ سو ٲوٲ ٲئٲ، ٲاٲ ٲنٲو سٲن ٲاٲٲ

ٲوھا- راء لٲاٲئٲ ٲھ ٲئٲ، ٲلئٲ جاھئٲ وٲرٲاٲ ۛ

ٲئھئٲ ٲارٲ سو ٲر وٲٲٲ، جو ٲئھئٲ ٲئٲ ٲرٲاٲ ॥۱۱۴ۛۛۛ

سوٲئٲ ٲوٲھو ٲئٲٲٲ كئٲو، ٲرٲ ٲرئٲ ٲوٲ ٲرٲ ۛ

ساٲٲوٲ ٲوٲ ٲ لٲٲٲٲ، ھئٲ سو ٲرٲاٲ اٲٲٲ ॥۱۱۵ۛۛۛ

كھو ٲئٲ وئٲئٲ ٲوٲ ٲٲ، ٲارٲ ٲئٲ شكار ۛ

ٲئٲو ٲئرئٲ وٲٲٲٲٲٲٲٲ، جوھئٲ ٲرٲرٲاٲ ھٲار ॥۱۱۶ۛۛۛ

كنٲلئٲو- ٲئٲئٲ لائئٲ ٲنٲ ٲئٲ، وئٲو ٲنٲو ٲاٲٲ

اوٲو ٲاٲھو جو اٲئٲ، كائئٲ كئٲئٲ ٲاٲٲ

دوہا ۱۱۰۔ جڈی زال بت دن کھری، لہن ہی مہن و ڈور;
دن مڑو لہنکی رک، کوح کورٹ سو سورد۔

چیپاई

جو چاہے ماया बहु जोरी, करै अनर्थ सुलास करोरी ।
जातिधर्म कुलधर्म सु त्यागै, जो धनकूं जोरन जन लागै ॥१११॥
बिना भाग तदपि न धन बुरि हैं, बुरे तु रच्छा करि करि मरि हैं ॥
सरचत धन घटि है यह चिंता, नासै निसिदिन ताप अनंता ॥११२॥
कंदोला- जो डन मरु ठो कुरी, लप कुरी न कुरी;
जसि डोर कल डोर की, मही जडी ठो ओर;
मही जडी ठो ओर, पाई न मली न मली;
मली रोजी कहेन रस, रक न रस रोजी;
कوح कुरी न डन कही, लह न चेत न डोर;
रस न डेधान डक न कुरी, बि حد सही सुर-

सदा करत यूँ दुख धन मनकूं, चही ताहि धिक धिक तिहि जनकूं ।
युवति पूत धन लखि दुख दाता, तज्यो भछूं ममताको नाता ॥११३॥

चोपाई

११३- नास ठो डन (न डक डाली), लप रकी लह मही मही;
डक डेद डसी डन बत डाली, जडी रोजी न रोजी;

(२२७) राजा की प्रज्ञा में जूत पड़ी लख

कुंडलिया छन्द- भछूं बन एकांत में, गयो कियो चित सांत ।
भयो नयो दीवान तिन, सुन्यो सकल वृत्तांत ।
सुन्यो सकल वृत्तांत, चिन्त यह उपजी ताके ।

- ۱۰- بچو پوانی ڈیہم بچائی؛ ڈیندس توکی گڈہ چرائی؛
چٹا کٹی تو پلے بہ پائی، کری وینتی خر کارائی۔
- ۱۰۱- سہی گھٹا دکہ پت کی یارن، جوین نانء دکہ ہ گھارن؛
ہجی عمر جی پت جی توری، کال اگیان اہلن وس کروڑی۔
ہجی پتہ پتا تہی دین نمائا؛
- ۱۰۳- مٹو پٹیندا موت بچاٹا، مات پتا تہی دین نمائا؛
روئن رات دن کن ہیء گھوڑا، پلٹ ڈکارن مٹ جا تورا۔
- ۱۰۴- پت ہرٹ جو ڈکہ تہی اہڑو، نپٹی کی اسپٹی جھڑو؛
ہجی حیائی جوالی ماٹی، دن کٹی ڈٹی لاریء آٹی۔
- ۱۰۵- مات پتا ڈکہ ڈسی اپاو، پائی ڈیٹ لن ڈکیو پانیو؛
سیج مٹی سیکاری لاری، مات پتا کی ڈی تو گاری۔
- ۱۰۶- آٹی سوہرو سہات چہ-ہوئی، ڈورون لمی ماء ہیء سوئی؛
چون مات اچ پت اوری، اکہ سان کین نہاریو چوری۔
- ۱۰۷- ہجی کپات صبح جو جاگی، ڈٹی مائین سخن اپاگی؛
ڈار تہی دن وئی وراہی، مات پتا ہڑ حاصل داعی۔
- ۱۰۸- وری سنپال لہی نا ن جی، پلٹ سار نار جی کن جی؛
ڈڈڑا ساہ کٹن پت ماا، الہیء ریت پتر دکہ دانا
- تہا- करि विचार यूं देखिये, पुत्र सदा दुखरूप ।
सुख चाहत जे पूततैं, ते मूढनके भूप ॥१०६॥
- دوہا ۱۰۹- پتر سدا دکہ تو ڈٹی، جی من کچی وچار؛
تو سک چاہی پت مہجھان، بی عقلن سردار۔
- (۲۲۶) دن جی سہگ، مان دکہ جو ڈکر۔
- तजि तिय पूत जु धन चहै, ताके मुखमैं धूर ।
धन जोरन रक्षा करन, खरच नास दुखमूर ॥११०॥

مرنے ماترپیت کھڑھي ماٹھا، مانن آپکھن دین اناٹھا ।
 ہایہایہ کرین نینسدین روتے، کرین بیکبیک نینج جنم بیگوتے ॥ ۱۰۳ ॥
 پوت مرنکاں ہے دھک جیساں، لکھت سپوت آپوت نہ تیسو ।
 جو جیوتے توں ہاتھ تھلنا، لگات ناٹکے پاپن بھرنہ ॥ ۱۰۴ ॥
 جین انیک یاتھنن پرتیپاروں، تینکھن جال پیاون ہے بھارو ।
 رجنن-سجپوں سیکھتے ناریں، تھ پیتماٹ دھو مھن گاری ۱۰۵ ॥
 دھ سوپوت تھو پراتھي اٹھکے، نہتے دھرتے ماٹ نہ گٹھکے ।
 چھن ماترپیت آوتے نہرے، پوت نہ سمنوٹھ آتھن دھرتے ॥ ۱۰۶ ॥
 دھ سوپوت توں اٹھتھي پراتا، بچن گاریسم بکھ اناٹھاٹا ।
 بھدو ہایہ لے سبھ بھرتاں بھن، دھ پیتماٹھي دھک تینکھن تن ॥ ۱۰۷ ॥
 پھرن سبھارت کھدھو نہ تنکھن، پاپن سبھدین تھن-نینج تنکھن ।
 دھلھلھت پیتماٹ اناٹھا، یا بھین پوت سدا دھکھراٹھا ॥ ۱۰۸ ॥

چوہالی

۹۷۔ ہندو کڈھن مچھن نہ جنم، پڑھي خاطر مچھن نہ جنم
 پورہ پوت مچھن ئی ایاٹھا، مٹھ مٹھن کڈھن کڈھن
 ۹۸۔ کولھي پوت ڈاک وجاٹھن، شرم چڈھي لہ سبھ لھٹھن
 جھن مٹھن لھٹھن لکھٹھن، پوت پیاٹھي بھٹھن پائی۔
 ۹۹۔ وشو پوت کل جی لھٹھن، سونہ پوت نہ پئی سان پرتھي
 سو کل لھٹھن پوت کارٹھ، جھٹھٹھ پتھن جھٹھن وپچارٹھ
 ۱۰۰۔ بالکھ کی جی لھٹھن مائی، لاس لھٹھن پتھن مائے سرھائی
 چڈھي سان ملھن کڈھي، پتھن پوت کڈھ کی ڈاری۔

۹۵- ہار مرن نہ گھٹا اُن دیتی، مات پتا د کہ ٹٹی پرتیتی
د کہ کان ڈ پرو بالکے ٹیندو، کدیو کڈاٹو اُن لٹی ویندو۔

مستعجب چمار چھہرے کوری، تینتے ہسراوت دھج تھری۔

سڈھد رواجی پیر فکریا، تھوت جورت ہاتھ اتریا ॥۵۶॥

کندلیا چند ۹۶- ہر عرصہ کتری وٹس جی، بت د کہ لالہ کاٹ

چھاڑ وجھاٹ ٹا وجن، پیرین پیادا ہاٹ

پیرین پیادا ہاٹ، ڈسن ٹا ڈینھن نہ والی،

خواجا پیر فقیر، پیا ہٹ مات کے ڈالی

ہائی ہاند کچی، ہٹ پٹی وٹن سی داس،

سو والی آھیون نو سندا، مون نہ پچاؤ آس۔

جاکوں ہندو کدھوں نہی مانے، پترہتو تھہر ڈھٹ پیٹھانے۔

بہرو بھوت مٹاوت نانا، دھرت سواوتل بھومیسانا ॥۵۷॥

دھانککو ڈمرو دھری واجے، کر جورت پوجت نہی لاجے۔

آریر جنر تاویج دھنہرے، لکھ مٹھواپ پوت-گر گہرے ॥۵۸॥

نیکولمیں ڈک اچھوت پوجا، کینھو نہ سوپنھو سوہ-گو دوجا۔

سو کول نہم پوتھت تیاگھو، ویمبچارن جیوں جھے تھے لاکھو ॥۵۹॥

ہوت سیتلاکو جھو نیکسن، نہست ماتپیتو منکو ویکسن۔

سنان کریا تاجی رھت مٹلینا، پرمدھو گدھاکر کینا ॥۶۰॥

موری وارک وکسھو سسومورا، گدھا مات چراڈن تورا۔

یوں کھہی چنا گودمیں دھارے، وینتی کرہ گدھاکر چارے ॥۶۱॥

اس ارننتدھوتے سسو پارن، یوا ہوتلے آریر ہزارن۔

اومر پتکی ہے جو تھری، مری ہے کرھو اٹاچ کروری ॥۶۲॥

چاپاई

गर्भ धरत नालीं नहि नारी, दुख दंषति मन तौलीं भारी ।
 द्वै जु गर्भ यह चित न नारी, पुत्री होय कि पुत्र प्रकासे ॥६१॥
 गर्भ गिरनके हेतु अनंता, तिनतैं डरत करत अतिचिंता ।
 द्वै जु पूत नवमास विधानै, जननी जनक अधिक दुख मानै ॥६२॥
 नवग्रहमें इक द्वै नहि विगरे, अस जनको जन्म न जग सगरै ।
 विगरे ग्रहकी निसिदिन चिंता, करत मातपितु बंठि इकंता ॥६३॥
 सिसु उदास द्वै जब तजि घोषा, तब दाऊ मिलि लागत रोषा ।
 यूं चिंतत कहु गये महानै, दांत पतकें निकसै झानै ॥६४॥
 मरत बाल बहु निकसत दंता, तब यह चिंता दुख तिय कंठा ।
 जिये दूबरो दुखत वारो, देख बुहारो धरत उतांग ॥६५॥

چوپائي

۹۱- کوب له ډاري جيسين ټاري، زال مؤس لیسین له که ټاري،
 کوب لیځ سان غم لسا ویندو، پندا لواطی جکی پست لیسندو.
 ۹۲- کوب کړو جا سبب الاهی، لښون ډېپ کان لې چنډا شاهي،
 کډوډا لږ مېا پست جاڼو، ماء پي ۽ کي دکن ورايو.
 ۹۳- لږن کړغې مان هک له کړي، اغزو کيږ جکې ۽ سکري،
 خراب کړه جي سدا جوړوي، ماء پتا کي ټی له لوري.
 ۹۴- ټار دکی ټي لږ له ذاتي، ماء پي ۽ روڼي حال وچائي،
 اچي عمر جي ټولن وادي، له ستن اکين اڼو بيماري.

جهرکटाक्ष नैनसर वोरै, तानि कमान भौंह युग जोरै ।

मारत सारत हिय सब जनको, बिझहूँ वचत न धन सठ गनको ॥८५॥

भयो न तियमें तीव्रविरागा, यूँ मतिमंद करत पुनि रागा ।

करत विविध आज्ञा ज्यूँ चाकर, हुकम करै वैठी मनु ठाकर ॥८६॥

जे नर नारनयनसर वीधे, तिनके हिये होत नहिं सीधे ।

भलो बुरो सुखदुख सब बिसरत, ते कैसेँ भवदुखतें निसरत ॥८७॥

नारि बुरी वेश्या अरु परकी, तीजी नरक निसानी घरकी ।

तजत विवेकी तिहूँ में नेहा, करै नेह तिह सठमुख खेहा ॥८८॥

چوڀائي

۸۷- لار اکين جي ليرن گهايو، تن دل جو ڦٽ ڪنهن لڙ چٽايو،

پلو اڀو سڳ ڏک نه وساري، سي ڪيئن سگهن ٻڌي ٿاري .

۸۸- لار اري گنگا ۽ آڙ جي، ٿي پٺ لڙ ڪ لڙائي گهر جي؛

چڏن وويڪي ٿا تن پريتي، ليهن رکڻ سا مورڪ ٻيٽي .

دوہا- अर्थ धर्म अरु मोक्षकूँ, नारि विगारत ऐन ।

• सब अनर्थको मूल लखि, तजै ताहि ह्वै चैन ॥८९॥

دوہا ۸۹- ڌرم ارت ۽ موڪ ڪي، ليک وڃائي لار؛

آئند ٿئي جڏهين تون چڏين، پاڻ جي جا پاڙ .

(۲۲۵) پتر سنگه جي دکن جو ورڻ

دوہا- पुत्र सदा दुख देत यूँ, विन प्राप्ति दुख एक ।

गर्भसमय दुख जन्म दुख, मरै तु दुःख अनेक ॥९०॥

دوہا ۹۰- پتر سنگه ۾ ڏک اٿن، هڪ ڏک ملي نه جان؛

گروپ سمی ڏک جنم ڏک، وري مري ڏک تان .

करि सुरूप धन बलको अंता, कहत ताहि तूँ काको कंता ॥७८॥
 तिहि पुनि मिलन चहै जु अनारी, कर धरपैँ धरतहु दै गारी ।
 नाक चटाय आंखिहु मोरै, जाय न पति सेजहुके धोरै ॥७९॥
 कोटिवज्र संघात जु करिये, सबको सार सींच इक धरिये ।
 तियके हिय सम सो न कठोरा, रिषि-मुनि गन यह देत ढंढोरा ॥८०॥
 करत गुमान हठत तिय ज्यूँ ज्यूँ, चिष्टत सठमति जन मन त्यूँ त्यूँ
 कबहुक ताको बांछित करिके, मरन अत छोडत न पकरिके ॥८१॥
 دوهرو ۸۱- لا اصل کان سست دل، کدهن حی لئی کالہ
 دشی منی سب سجن حی، بدالن واکیان

पढ्यो पुरान वेद स्मृति गीता, तर्कनिपुन पुनि किनहु न जीता
 करत अधीन ताहि तिय ऐसै, बाजीगर बंदरकूँ जैसै ॥८२॥

चोपाई

۸۲- شاستر وید اڑهمو سیونئی، بصفت بر جیتی لا حدھن کوئی
 اڑهمو لا کوئی وس اهڑو، کوئی بازیکر بددر اهڑو
 (मत वरी न को होपायोन साक्यी सब हति योन
 वियोन अन०)

चोपाई

सब कछु मन भावत करवावत, पढै-पशुहि भलभांति नचावत ।
 उक्ति युक्ति सब तबही विसरै, जव पंडित पढि तियपैँ दिसरै ॥८३॥
 जव कबहु सुमरत यह वेदा, तव तियमें मानत कछु खेदा ।
 तिहि त्यागनकी इच्छा धारै, पुनि तिय नैन सैन सर सारै ॥८४॥

- ۶۹- قسم قسم جا کاذا کائي، تن جو رس او پند اباڻي؛
 بند آڌاري سين حيائي، بند ڪري سڀ شوڪن شالتي.
- ۷۰- جڏهن منش من تي مل وائي شوڪ ڪري ٿي اُلي اُداسي؛
 رت اندر من جڏهن آيو، چمچل ٿئي رجو ڪٽ چايو.
- ۷۱- من ڪري جڏين بند لواسو، آڌ چمچل ڪن سي پاسو؛
 لڏهين پاڻ ۾ طاقت چاڻي، ڪري خوشي شپ ڪم ٿين ٿاڻي.
- ۷۲- بند وڌيڪ جهن لو ۾ آهي، تن ۾ ٿيڻ سندر ٿا ٺاهي؛
 بند سو جهرو ٿن ۾ چاڻي، گهڻي بند ڪايا ڪو ماڻي.
- ۷۳- بند ڪڏهين جو لٿو وڃائي، نه اچا اچن ڄم گهٽج نه کائي؛
 ڪيچري مندرا ڪن ٿا جوڳي، بند رکي سي رهن اڻوڳي.
- ۷۴- انس سڏين ڪي ڌاري ٻوڱي، بند وڃائن ور ٿا ٻوڱي؛
 بند چڱي جا جڳ منجهه ساري، نار ٿري ٿي ٿينهن ٿا ٻڪاري.
- (وري هت استردين جي سپاءِ برخلاف ڪهڙو ڪجهه
 چيل آهي، جنهن جو نت هيٺ ۾ ٿي ٿو.)

ज्यूं किसान वेलनमैं ऊपहि, पीरत लेत निचोरि पियूषहि
 वार वार वेलनमैं धारहि, ह्वै असार दथ्या तव जारहि ॥७५॥
 त्यूं तियभीचि भुजन मैं पीकूं, भरत योनि घट खीचि अमीकूं
 पुनिपुनि करत क्रिया नित तौलौं, शेष विंदुको विंदु न जौलौं ॥७६॥
 कियो असार नारि नरदेहा, खींच फुलेल फूल ज्यूं खेहा ।
 भौ अकाम सब तोहि जरावे, सूके वैन मुरार लगावे ॥७७॥
 ह्वै जुसरूप जोर धन भारी, ता नरपै नारी वलिहारी ।

کام दोष यूं नरहि विगोवत, सो प्रकट सुन्दरी तिय जोवत ।
 यातैं अतिसुरूप तिय दुखदा, ताको त्याग कहत मुनि सुखदा ॥६७॥
 जो सुरूप तियमें अनुरागत, विषम दुखद पेखि नहि भागत ।
 उभय लोककी करत सु हानी, मुनिजन गन गुन साख वखानी ॥६८॥

۶۸- لار سندر سان لیمون لیکانی، و کہ جاٹی لا جند جڈانی،
 کری ہی سالو کن هائی، سا کہ ذہن لا سند سچائی،

(۲۳۴) (ستوری سلگہ پر ہند (ویریم) جو ناس

चौपाई

जो नानाविध भोजन खावै, रस ताको फल बिंदु उपावै ।
 जीवन बिन्दु अधीन सवनको, नसत शोक बिन्दुहुतैं मनको ॥६९॥
 द्वै जब जनको मन मलवासी, करत शोक अति धरत उदासी ।
 रुधिर निवास धरत मन जवहू, चञ्चल अधिक रजांगुन तवहू ॥७०॥
 जब मन करत बिंदुमें बासा, तवैं शोक चंचलता नासा ।
 पुनि आपहि चलवत जन जानै, द्वै प्रसन्न शुभ कारज ठानै ॥७१॥
 बिन्दु अधिक होवै जा जनमें, सुन्दर कांति रूप ता तनमें ।
 बिन्दुहुको तनमें उजियारां, नसै बिन्दु तन मन हतिघारो ॥७२॥
 जाकां बिन्दु न कवहूँ नासै, बलि न पलित तिहि तन परकासे ।
 यांगी करत खेचरी मुद्रा, तातैं बिन्दु राखि द्वै भद्रा ॥७३॥
 अष्टसिद्धि जे धारत योगी, बिंदु खसैं हारत ते भोगी ।
 अस अति उत्तम वद जु जगमें, तिहि तिय छीनि लेत निजभगमें ॥७४॥

- ۶۹۔ قسم قسم جا کاڌا کائي، ٺن جو رس ٿو ٻڌڻ اُٻائي؛
 بند آڌاري سڀن حياتي، بند ڪري سڀ شوڪن شالتي .
 ۷۰۔ جڏهن منش من ٿي مل واسي شوڪ ڪري ٿي اُٻي اداسي؛
 رت اندر من جڏهن آيو، چمچيل ٺاڻي رڄو گڻ ڇايو .
 ۷۱۔ من ڪري جڏين بند ٺواسو، آڌ چمچيلتا ڪن سي پاسو؛
 ٺڏهين ٻاڙ ۾ طاقب ڇاڻي، ڪري خوشي شپ ڪم ٺنهن ٺاڻي .
 ۷۲۔ بند وڌيڪ جهن ٺر ۾ آهي، ٺن ۾ ٺيڄ سندر ٺا ٺاهي؛
 بند سو جهرو ٺن ۾ ڇاڻي، گهٽي بند ڪايا ڪو ماڻي .
 ۷۳۔ بند ڪڏهين جو ٺٽو وڃائي، نه اُڃا اچن ڄم گهٽج نه کائي؛
 ڪيچري مندرا ڪن ٿا جوڳي، بند رکي سي دهن اڍوڳي .
 ۷۴۔ انس سڏين ڪي ڌاري ٻوڱي، بند وڃائن وڍ ٿا ٻوڱي؛
 بند چڱي جا جڳ منجهه ساري، ٺار ٺري ٿي ٺيهن ٺيڪاري .
 (وري هت استردين جي سپاءُ برخلاف ڪهڻو ڪجهه
 ڇيل آهي، جنهن جو نت هيٺ ٿي ٿو.)

ज्यूं किसान वेलनमैं ऊपहि, पीरत लेत निचोरि पियूपहि
 वार वार वेलनमैं धारहि, है असार दथ्या तव जारहि ॥७५॥
 त्यूं तियभीचि भुजन मैं पीकूं, भरत योनि घट खीचि अमीकूं
 पुनिपुनि करत क्रिया नित तौलों, शेष बिंदुको बिंदु न जौलों ॥७६॥
 कियो असार नारि नरदेहा, खींच फुल्ले फूल ज्यूं खेहा ।
 भौ अकाम सब ताहि जरावे, सूके वैन मुरार लगावे ॥७७॥
 हैं जुसरूप जोर धन भारी, ता नरपैं नारी वलिहारी ।

काम दोष यूँ नरहि विगोबत, सो प्रकट सुन्दरी तिय जोबत ।
 यातैं अतिसुरूप तिय दुखदा, ताको त्याग कहत मुनि सुखदा ॥६७॥
 जो सुरूप तियमें अनुरागत, त्रिपसम दुखद पेखि नहि भागत ।
 उभय लोककी करत सु हानी, मुनिजन गन गुन साख बखानी ॥६८॥
 ५८- لار سندر سان لیتھون لیکائی، وک حائی ॥ جند جڈائی،
 کوی اسی سالوکن هائی، ساک ذہن ॥ منہم سچائی،
 (२२४) استوری سنگم پر ہند (ویرویر) جو ناس

चौपाई

जो नानाविध भोजन खावै, रस ताको फल बिंदु उपावै ।
 जीवन बिन्दु अधीन सवनको, नसत शोक बिन्दुहुतैं मनको ॥६९॥
 द्वै जव जनको मन मलबासी, करत शोक अति धरत उदासी ।
 रुधिर निवास धरत मन जवहू, चञ्चल अधिक रजंगुन तवहू ॥७०॥
 जव मन करत बिंदुमें बासा, तयैं शोक चंचलता नासा ।
 पुनि आपहि बलवत जन जानै, द्वै प्रसन्न शुभ कारज ठानै ॥७१॥
 बिन्दु अधिक होवै जा जनमें, सुन्दर कांति रूप ता तनमें ।
 बिन्दुहुकी तनमें उजियारां, नसै बिन्दु तन मन हतियारो ॥७२॥
 जाकां बिन्दु न कवहूँ नासै, बलि न पलित तिहि तन परकासे ।
 योगी करत खेचरी मुद्रा, तातैं बिन्दु राखि द्वै भद्रा ॥७३॥
 अष्टसिद्धि जे धारत योगी, बिंदु खसे हारत ते भोगी ।
 अस अति उत्तम बिंदु जु जगमें, तिहि तिय छीनि लेत निजभगमें ॥७४॥

جैसेँ मोर मोरनी आगै, नाचि रिझाय आप अनुरागै
तैसेँ विविध वेष करि तियको, मन रिझाय रीझत मन पियको ॥६१॥
जव दुहूँनको मन अनुराग्यो, तवहि मदन मदिरा मद जाग्यो ।
भये वावरे यसनहु त्यागे, अति उन्मत घूरन पुनिलागे ॥६२॥

(۲۲۳) استريء جي سنگم ۾ ڌرم جو ۽ گناڙو.

چو پائي

۶۰- جيئن ڇتون ڀڃري ۽ آهي شد يا اشد سڪيل ڳالهائي ۽
تڻ جيئن ار کي نار سڪائي، مات پتا ڪر سو نه ٻڌائي.
۶۱- مؤرخ ٻيل جي موٽ خاطر ڪري اڄ ٿو ڪام ٿي آڻي ۽
قسم قسم جي روپن ٺاهي، ار ٿو نار ڪوٺ وس چاهي.
۶۲- جڏهن پنهي جو هر ڪيو هئڙو، ڪام لڌو دارون جيئن ٿيڙو.
[مٿي ڪي چو پايون ترجمون ڪيل نه آهن، جو

سنڌي ۽ ۾ اڪهاڙن لفظن کانسواءِ ڪري نٿو سگهجي]

چوپڙي

پرتروپधरि नग्न अमंगल, भिरि फिरि भिरत मेप मनु दंगल ।
ज्यूं लोटत मद्यपि मतवारो, गिनत मलीन गलीन न नारो ॥६३॥
त्यूं नरनारि मदन मद अन्धे. अतिगलीन अगंनमें बंधे ।
करत मदन मद भ्रम जे मनकूं, हूँ अचरज सुनि त्यागी जनकूं ॥६४॥
नसै मदनमदतैं मति नरकी, लखत न ऊँच नीच परघरकी ।
तियहूँ वावरी मदन बनाई, क्रिया दुखद जिहि हूँ सुखदाई ॥६५॥
प्रवल काम मदिरा मद जागै, तव द्विजतिय धानक तैं लागै ।
पिये मदन मदिरा नरनारी, ऐसेँ करत अनंत खुवारी ॥६६॥

چوپائي

۵۲۔ منجهه اڪائس اهو سڪ آهي، ڏن پٽ ٺاري هر سو ٺاهي
 ٺار ڪروڻ ڪڙو جا اولي، نر کي شوڪ اندر سا رولي.
 (۲۲۱) استري هوه جي دڪن جو ورڻ.

چوپاڙي

پربو پुरي پڙا يه رڙا، ديد مهي ڪوئن پاپڪو دڙا ।
 والٽ وئن ويا ل ڪا گنيڪه، بهڙ ٻئي نيوڙي ناگنيڪه ॥۵۳॥
 بهت بهاتئي اڙنيڪو هي، وول خريڪو سوني خري موهي ।
 ريني ٺو اڙي سوريه اچارٽ، سيار هزارن سوني پڪارٽ ॥۵۴॥
 نيرپراڌ تيرين وين ويراگا، تڙت ن وٺت پاپ جيري لاڳا ।
 ريت ديري ٺو نيسيدين پيرمين، تيري ڪوئل سوني ليري ڪرپ تڙا ॥
 ڪامني هڻ ٺو سوريه سواني، سو ڪرپت هڻ ديري داني ।
 چمڪ چامڪي پيري پيري، اتر ڌرم نيسي موهي ويري ॥۵۵॥

چوپائي

۵۳۔ وشتا جي پٽي پري ٺاري، ڏن ڏن ڪنهن پاپ ڪان پاري
 نازڪ ڪانگهه جي ٻولي واري، مثل مينهن ري نالڪه ڪاري.
 ۵۴۔ ٻولي جي جا ساهه واري، اولي گڏهه خورن آ پيري
 رڙيون رات جون ڪري نه اهڙيون،
 گڏهه پڙي ڪن ڪوڪون اهڙيون.
 ۵۵۔ ڏوهه بنان جو چڙي نه ٺاري، تنهنڪي پاپ لڳي ٺو پاري
 پل ڏينهن رات دڪي به ڪڏاري، ڪاريءَ ٺار ڪوئل ساهي.

सर्वदेवनको गुरु बृहस्पति, लहेई इंद्रवै शतगुन सुखगति ।

जाको नाम प्रजापति भाखत, गुरुवै सुख सौगुन सो राखत ॥४६॥

ڪوٺ - راجا ڪٺان سؤ ڀاڱان، ماڻو ڪٺارو سڪو.

اي کان ڏيو ڪٺرو وڏو، سؤ سڪو ماڻي آو.

لنهن کان پوءِ پٿرن، ان کان ”آڃاڻ ڏيو“

هرهڪ سؤ سؤ وڏو، سڪو ڄاڻي ٿو.

وري سؤ ڀاڱان وڏو، ڪورم ڏيون سڪو.

ان ڪٺان مڪو ڏيو، ملي نه لڪائي آو.

وري نه ڏيڏو سڪو لنهن کان، وڏو وڏو سڪو.

لنهن کان ڏکيو پرڄاڻي، وڏو سڪو ڄاڻي ٿو.

दोहा- ताहत्तै सौगुन ब्रह्महि सुख, लहेई न रंचक सो कवहै दुख ।

इतनै या कमतै सुख पावत, तैत्तिरीय श्रुति समुदावत ॥४७॥

دوهرو ۵۰- الهیہ دیت برهم لوڪ ۾، سؤ ڀاڱي سڪو ڄاڻ.

اهو سلسلو سڪن جو، ٿٽو ۾ ارمات.

सोरठा- राजातै ब्रह्मात, कह्यो जु सुख सगरो लहेई ।

रहत सदा एकांत, कामदग्ध जाको न हिय ॥४८॥

سورٿو ۵۱- ڪري واشيا ٿاس، وهي سدا ايڪانت ۾.

سڀ سڪو ان لاءِ خاص، راجا کان برهم لوڪ جا.

चौपाई

द्वे एकांत देसमें श्रस सुख, युवति पुत्र धन संग सदा दुख ।

युवति कुरूप कुत्रालिनि जाके, सदा शोक द्विय द्वै यह ताके ॥४९॥

چوڀائي

۵۲- منجه، اڪانت اهو سڪم آهي، ڏن پت لاري هر سو ٺاهي ۽
 نار ڪروڻ ڪڙو جا اولي، نر کي شوڪ اندر سا رولي.
 (۲۲۱) استري هوه جي دکن جو ورڻ.

چوڀاڙي

پربو پوري پڙا يه رنڊا، ديد موهي کون پاپکو دندا ।
 والت وئن ويا ل کاگنيڪه، مهڊ مئسي نيوڙي ناگنيڪه ॥۵۳॥
 بھت باوڙي اڙنيڪو هي، وول خريڪو سوني خري موهي ।
 ريني ڄو اڙي سوريه اچارهت، سيار هزارن سون پوڪارهت ॥۵۴॥
 نيرپراڌ تيرين وين ويراڱا، تڙت ن ورت پاپ جيري لاڱا ।
 رھت ڏوخت يھ نيسيدن پيرمين، تيري ڪوولسوني لخي ڪرھن تنن
 ڪامني ڏھ ڄو سوريه سواني، سو ڪورھن ڏھ ڏوختاني ।
 چمڪ چومڪي پيري پيري، اڙي ڏھ نسي موهي ويري ॥۵۵॥

چوڀائي

۵۳- وھن جي پتلي پوپ لاري، ڏن ڏن ڪنھن پاپ کان پاري ۽
 نالڪ ڪالڪ ڄڻ اولي واري، مثل مينھن ري نالڪ ڪاري.
 ۵۴- اولي جي جا سياه واري، اولي ڪڏھن ڄڻ آ پيري ۽
 وڙيون رات جون ڪري نه اڙيون،

ڪڏھن ڏي ڪن ڪو ڪون نه اڙيون.
 ۵۵- ڏوھ بنان جو چڙي نه لاري، لھي پاپ لڳي ٿو پاري ۽
 پل ڏيھن رات ڏي به ڪڏاري، ڪاريءَ لار ڪول سھاري.

सबदेवनको गुरू बृहस्पति, लहै इंद्रतै शतगुन सुखगति ।

जाको नाम प्रजापति भाखत, गुरुतै सुख सौगुन सो राखत ॥४६॥

کوت۔ راجا کمان سؤ پاگان، مائو کندروؤ سکے،

نی کان دیو کندرو وڈ، سؤ سکے مائی او۔

لنھن کان بوم پترن، ان کان ”آجان دیو“

هرهک سؤ سؤ وڈ، سکے چاٹلی ئو۔

وری سؤ پاگان وڈ، کوم دیون سکے

ان کمان مکھ دیو، ملی نہ لکائی ئو۔

وری نہ لیدر سکے لنھن کان، وڈ ورہسٹ

لنھن کان دکیہ پرچاہتی، وڈ سکے سچاٹلی ئو۔

दोहा- ताहूतै सौगुन ब्रह्महि सुख, लहै न रंचक सो कबहूँ दुख ।

इतनै या क्रमतै सुख पावत, तैत्तिरीय श्रुति समुदावत ॥४७॥

دوھرو ۵۰۔ الھیہ ریمت برہم لوک مے، سؤ پاگی سکے چاٹ،

اھو سلسلو سکن جو، لکترہ مے ارمات۔

सोरठा- राजातै ब्रह्मात, कह्यो जु सुख सगरो लहै ।

रहत सदा एकांत, कामदग्ध जाको न हिय ॥४८॥

سورٹو ۱۔ کری واشیا لاس، رھی سدا ایکالت مے

سب سکے ان لاء خاص، راجا کان برہم لوک جا۔

चौपाई

द्वे एकांत देसमें अस सुख, युवति पुत्र घन संग सदा दुख ।

युवति कुरूप कुबालिनि जाके, सदा शोक हिय द्वे यह ताके ॥४९॥

چوہائي

- ۴۱۔ کاتم کير کير ٿيون پڙا، يوچن گهم ۾ ٻڌل گهٽيو ۽
 ٻيا ٻيٺ يوچن کاتم کيٺي، ماٿيا چپ سواد سڀيئي.
 ۴۲۔ ڏي نه انهن مان ٿيو اڃ ٿاڻي، اندريون پاليم ٿي اڻڄاڻي ۽
 بک لاهڻ ليءَ ڦل بن سندا، ڪو نه غلامي پئي جي بندا.
 ۴۳۔ غفا محل بن باغ بڻايان، راج نوڪري ڇو نه ڪمايان ۽
 سڄ پٿر جي ٻانڌن وڃاڻي، بک واسط ۾ پئجو پاڻي.
 ۴۴۔ ٿي آزاد رهي نه اڪيلو، ڀرڇو ڪو ڀر مانند هيلو ۽
 ان اڪالت نه آند ٿاڻين، راج ملي سر زمين ٿاڻين.
 (۲۲۰) اڪالت سک ڇي وڌيائي.

دोहा- पृथ्वीपति निरोग युव, दृढ स्थूल बलवन्त ।

विद्यायुत तिहि भूपमें, मानुषसुखको अन्त ॥४५॥

دوہا ۴۵۔ طاقتمند تند رست جو، ود يادوان ۽ جوان ۽
 راجائن راجا هجي، سڀ سک ملن جهان.

चौपई

जे मानव गंधर्व कहावत, ता नृपते शतगुनसुख पावत ।
 होत देव गंधर्व जु औरा, तिनते तह सौगुन सुख व्यौरा ॥४६॥
 सुख गंधर्व देवको जो है, ताते शतगुन पितरनको है ।
 पुनि आजान देवमें तिनते, सौगुन कर्मदेवमें जिनते ॥४७॥
 मुख्यदेव जे हैं पुनि तिनमें, कर्मदेवते सौगुन जिनमें ।
 जो ब्रलोकपति इंद्र कहीजै, तामें पुनि सौगुन गिनि लीजै ॥४८॥

तियकी जेघ जघन्य सदाही, रंभा करि कर उपमित जाही ।
 आर्द्र मृतकी मनु पतनारो, रुधिर मांस त्यक अस्थि पसारो ॥३७॥
 लगत जु नीके स्थूल नितंबा, तिनके गच्छ मलिन मलयंबा ।
 तट ताके ते अति दुर्गंधा, द्वै आसक्त तहां सो अंधा ॥३८॥
 अधर जो थूक लारसैं भीजत, तजि ग्लानि निज मुखमें दीजत ।
 दृष्टमदा नारी मदिरा भजि, मुद्ग अमुद्ग विवेक दियो तजि ॥३९॥
 चौपाई- कहत नारिके अंग जु नीके, करत वीचार लगत पूं फीके
 कपट कूटको आकर नारी, मैं जानी अथ तजन विचारो ॥४०॥

... - ...
 ...
 ...

(२१९) ...

चौपाई

कला कंद दधि पायस पंरा, तंदुल धृत व्यंजन बहुलेन ।
 आर विविध भोजन नै कीने, तिन सबके रसना न्त लेने ॥४१॥
 अवलों भई न तृप्ति जु याकूं, यातैं वृथा पोषना ताहें ।
 सुखा विनामहि वनफल कंदा, द्वै क्यू पराधीन रहें ॥४२॥
 गुहा मटल वन बाग वनेरा, क्यूं राजाको द्वै हें जेरा
 सैजमिला अरु निज भुज तकिया, निर्झरजल कर पावना ॥४३॥
 बट द्रव्य होय मुछंदा, लहिये भर्तू परमानंदा ।
 विन एकांत न आनंद कवहु, मिलै अव्यक्तो पृथक् ॥४४॥

۲۰۔ سگهن ڪري لڙڇو جي هالي، جيڪو راجا جو دل جاني،

ملی سہن ہی اللہ نہ بچاویں، ڈاڑا نہ لنگو خوب مچاویں۔

۲۱۔ راجا جہت پت سہا لہائی، گالہ، وزیرن کی سمجھائی،

لومعہ نو عین مسپ کویو لیماری، ماری چورکتو جس پاری.

۲۲- سون ملي هي اتر سٿاڻو، ڀرڇو ٽڏهنجي هن کي ڀاڙو

وچون اسين چٽ مرڻو آهي، چوله وڃي اس پر چرڪاھي.

۲۳- پرچو هت ٻڌي ته ٻڌايو، حضور منهنجو عرض اڳهايو

هو ڪل مالڪي ڏيو جي راجا، ماريان ڏاڙل پي انداجا.

۲۴۔ ارجو ڪي راجا سمجهايو، ڏاڙيل مارڻ جو ڪو سبب ڪو

پروچو وڃي سڀ ڏاڙل ماري، ڏک ٻرجا جا سهڻي ٿوري.

۲۵۔ یوحنا فتح ہدیٰ لن جڈھین، راجا کی ہڈا یو لڈھین،

مٿو پڙجڻ لاءِ سڌارو ڪا ڄاڻ ٻڌا وڃي ٿي ڪوڙا راجا

۲۶۔ راجا ایشی کی ڈلی (وہڑی، چوٹر ہالکے ہانچ امیری)

لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَكِيمُ .

۲۷۔ پرچہء حال سیونی جانو، نپسین وارو بیک نہ ہالو

راجا دت مون وچھوٹا لہندا، درگی ماہی اکت چہ پندا۔

[پرائی لو پر جو کی ویاک لکھی ۴ آن ۸ ویاچار

نو کبریٰ]

दोहो- अवलग सवहि पदारथ भोगै, देह रु इद्रिय रहे करंगे ।

तियजोचारिचतुर्पदसोहत, च्यारि फूलफलद्वयनमोहदादिन

نہج و مہجہ نہ فوی سکہ دنیا سندا، مالیا مون نہ سپوء.

تلكا، و هم، شری، و بعد، سے آنوں سوہ.

برجوعہ جی کتا۔

चौपई- राजाको इक भर्छ मंत्री, राजकाज सब ताके तंत्री।

और मुसाहिव मंत्री जेतें, करै ईरपा तासू तेते ॥१६॥

करि न सकत भँईकी हाना, महाराज निजजिय प्रिय जाना।

तवसत्रमिलियह रच्छो उपाया, धारीदौर दंगा मचवाया ॥२०॥

सां सुनिराजहि करी कचहरी, लिये बुलाय मुसाहिव जहरी।

तिनसुं कह्यो वेग चढि जावहु, दौरत धारि सुधूम नसावहु॥२१॥

तव सव मिलि उत्तर यह दीना, सदाएक भर्छहि तुम चीना ।

मरणलिए अवहमहिंपठावतु, भईकूँ कह कयूँ नचढावतु?॥२२॥

तव वोल्यो भई कर जोरी, महाराज सुनु विनती मोरी ।

आज्ञा होय मोहि यह रौरी, माखूं सकल धारि जो दौरि ॥२३॥

तव भर्छकूं बोल्यो राजा, तुम चढ़ि जाहु समारहु काजा ।

तत्र जातहि भर्छु सव मारे, वनक कृपीवल किये सुखारे ॥२४॥

चँहँ विजय सुन्यो तिन जवही, राजापैं भाख्यो यह तवही ।

“भर्तुः स्योनसुधयोकाजा” मिथ्या वचनसुनतहीराजा॥२॥

और प्रधान मुसाहिव कीनो, छत्ररु पीनस पंखा दीनो ।

वंदावस तिन कीने अपनहु, सुनै न राजा भर्छ सुपनहु ॥२६॥

सब वृत्तांत भर्छ तव सुनिके रूप तपस्वि धन्यो यह गुनके ।

राजापै मुंह जान न दै हैं, गये द्वारलग प्रानु लैं हैं ॥२७॥

ٲوٲائي ١٩- هڪ وزير هو ٻر چوء نالي، راجا جو ڪم ڪار سنڀالي،

خارجی وزیر سپاہی کائن: برچوہ کی ام پچائٹ چاھن .

بياريو اٿن. نه ته درحقيقت وياس جي وچن پٽاندر شري
شڪر جو وياڪيان ٿي يثارت آهي.

وري آه ڪوي ۽ سرويڪه والهيڪ رشيءَ هـ
اٿر رامائڻ ارڙاڻت واششت نالي ڪرنت لکيو آهي، تنهن ۾
ان ادويت مت ۾ جا مکيه آهي ”هرشتي سرشتي واه“
تنبهجو انيڪ اتهاس ٿيئي بيان ڪيو آهي. تنهن ڪري
هر ادويت مت پرماٽڪ آهي، ۽ پيد مت پرماٽڪ آهي،
چو ته پيد واه ڪل رشين مخين جي وچن جي برخلاف
آهي ۽ يڪتيءَ جي بر، جيئن شري هوش ۽ ٻين
”ڪنڊن“ ۽ ٻين ڪرنتن ۾ ٿيڪاريو آهي.

(۲۱۶) پيد واد جو ڌڪار.

चौपाई- कियो ग्रंथ श्रीहर्ष जु खंडन, खण्डनभेद एकतामण्डन।
लिख्यो तहां यह बहु विस्तारा, भेदवाद नहियुक्तिसहारा ॥ १२ ॥
और भेद धिकार जु ग्रंथा, तहां भेद खण्डनको पंथा।
कठिन दुरूहतर्कहैं ते अति, नहीं पैठिहि शिष तिनमें ते मति ॥ १३ ॥
यातैं कही न ते तुहि उक्ति, करे जुं भेदहि खण्डनयुक्ति।
अप्रमानमतभेद लख्यो नव, खंडनमें युक्तिनचहियत तव ॥ १४ ॥
भेदप्रतीति महादुखदाता, यम कठमें यह ढेरत ताता।
यातैं भेदवाद चित त्यागहु, इक अद्वैतवाद अनुरागहु ॥ १५ ॥

چوٻائي ۱۲ - ”ڪنڊن ڪنڊ“ کي ڏس ٿون واهي،
جيوبهر هر هڪ ڏس ٿون جاڳه
پيد واد ڪنڊن جو رايو، شري هرش آسو سمجهه

(۲/۴) شکر مت جي پر ماڻڻا.

چौपाई- چارچار مध्वादिक जे हैं, वेद विरुद्ध कहत सव ते हैं ।
 यामें व्यासवचन सुनि लीजै, शंकरमतहिं प्रमान करी जै ॥४॥
 “कलिमें वेद अर्थ बहु करि हैं, श्रीशंकरशिव तव अवतरि हैं ।
 जैनबुद्धमत मूल उखारै, गङ्गातैं प्रभुमूर्ति निकारै” ॥५॥
 जैसैं भानु उदय उजियारो, दूरि करै जगमें अधियारो ।
 सव वस्तुहि ज्यूं को त्यूं भासै, संसै और विपर्यय नासै ॥६॥
 वेद अर्थ में त्यूं अज्ञाना, नसि है श्रीशंकर व्याख्याना ।
 करि है ते उपदेश यथारथ, नासहि संशय अरु अग्रथारथ ॥७॥
 और जु वेद अर्थ कूं करि हैं, ते शठ वृथा परिश्रम धरि हैं” ।
 यूं पुरानमें व्यास कही है, शंकरमतमें मान यही है ॥८॥

- چو پائي ۴- ماڻ و آد ک چارئي جيئي، ويدن ايتڙ چون سيئي
 اهر وياس وچن سڀ پيارا، شڪر مت کان ٿيو نه نيارا.
 ۵- ” ويد ارت گهڻا کل پر ٿيندا، شنڀوچن اولار ڏيندا،
 مورني گنگا مان اچي ڪيندا، جڻن ٻوڏ مت پاڙ ٿيندا.“
 ۶- اڀري سج جڻن مٿي اندارو، اچي بسڻ پر سيئي بسارو،
 جيئن جو ٿيئن سڀ وستو ياسي، التو سنسو من جو ناسي.
 ۷- ويد ارت پر ٿيئن ڀرم ڀلو، شڪر وياڪيان مٿي سڀ رولو،
 سو شڪر ٿو سچ سمجهائي، سنسا سيئي ٿرت مٿائي.
 ۸- ويد ارت جو ڏوٿين ٺاهيو، سو تن خالي مغز ڪپايو،
 وياس ڀراڻ چيو ايتن آهي، شڪر مت پر هانگ آهي.

(۱) جيو ٻوهر جي امانجي مڃندڙ.

ترنگ پندجون

(۲۱۳) ويد خواہ ڪرو ڪيان ڏيندڙ ڏٺا ٿي سگهن ۽
 اڳئين ٿرنگه ۾ جو ڪرو ۽ ڇيو ته ”ڪرمڪ دواوان
 ويد واکيه شرط ڪري، ادويت ڊهر جو ساڪيانڪار
 ٿئي ٿو“ سو ٻڌي، ادرشتي شش ڏو شڪا اڏاري
 ته ويد ۽ ڪرو ڪان ادويت ڪيان ٿي، سو ٻڌي ٿي ڪين
 ٿو، جو ته جي ويد ۽ ڪرو، ڪي ست مڃهو ته ادويت جي
 هاڻي ٿيڻدي، ۽ جيڪڏهن انهن ڪي است مڃهو، ته
 ان کان *پوشادٽ جي پراپتي ٻڌي ٿي سگهي.

चौपाई- वेद र गुरु जो मिथ्या कहिये, तिनतैं भवदुखनख्योनचहिये ।
 जैसे मिथ्यामरुथलको जल, प्यासनासकोनहिं तामैं घल ॥१॥

सत्यवेद गुरु कहैं तु द्वैत, भयो गया सिद्धांत अद्वैत ।

यूं संकरमत पेलि अशुद्धा, तज्यो सकल मध्वादि प्रवुद्धा ॥२॥

यह संका भगवन मुहि उपनि, उत्तर देहु दयाल न कुपिनि ।

गुरु बोले शिष्यका मुनि वार्ता, शंकरको मत परम प्रमानो ॥३॥

۱۔ ٻڌي ۱۔ ويد ڪرو جي ڪڙڙا، جهڙو ڏک ٿي نه ڏورا

ٻاڻي رح جو ڪوڙو آهي، اڃايل جي آڇ نه لاهي.

۲۔ ويد ڪرو جي سبب ٿا ڄاڻو، هم ڪڙائي، جو ٿو نه ٿڪاڻو

شڪر مع ۽ خامي ڄاڻي، ماڻو آڏو مڃن نه وائي.

۳۔ سوال مڃن جي ڏاڍو سمجهاڻي، ڪيما ڌاري موڪلي هاڻي،

جي نش ٿو ڪي مان سمجهايان، شڪر مع وڃن مع ٻانين.

* بشر معنيٰ منهنجو ڄاڻندڙ يعني مقصد، جو آهي ڪٿو جو ڪيان.

۔ شري شڪر آڇاريه.

”अहं ब्रह्म” या वृत्ति में, निरावरन है भान ।

दादू आदू रूप सो, यूँ हम लियो पिछान ॥१२०॥

دوہا ۱۱۹۔ ستگر جي اُپديش سان، نتو درشتي بدوان؛

”بوهر روپ آتم“ لکيو، رهيس رهي پرم کان۔

۱۲۰۔ ”اھم ابرھم“ ورتي، ظاهر ٿئي جو پاڻ؛

دادو اصلي روپ سو هون آ لکيو پاڻ۔

ايشن اُتم اذڪاريءَ جي لائق اُپديش پورو ٿيو۔

چوٿون ترنگ پورو ٿيو

ڪن سان سڀيڪ جو ٻاهريون ساڌن ڪهريل رهيتو.

انهيءَ ريت جتي وشير سان ورقيءَ جو سڀيڪ ٿئي ٿو، اُتي ٻرڻڪه ڪيان ڇڏجي ٿو. ”اهر ٻرهر اسمي“ ورقيءَ جو ٻرهر، جا وشير آهي، تڏهن سان سڀيڪ ٿئي ٿو، تڏهن ڪري ٻرهر جو ٻرڻڪه ڪيان ممڪن آهي. جتي ٻرهر جون ٿي سگهي ٿو، اُتي اکرن جو ڪيان ٿئي ٿو، پر ٻرهر جو ڪيان ٻرڻڪه آهي ۽ اکرن جو ڪيان ٻرڻڪه نه آهي، ڇو ته ورقيءَ جو سڀيڪ ٻرهر سان آهي ۽ نه اکرن سان، جيئن ٿيڪه انومان واري انهيءَ ڪرڻ جي ورقيءَ، سڀيڪي اندر اکرن جو آڪار وٺي ٿي. اهو ڪيان ٻرهر آهي، جتي ورقيءَ جو وشير سان سڀيڪ ڪونهي، وشير ٻاهر (ٻري) آهي يا ڪڍري ويل آهي يا اڃا ٿيڪي آهي يا ڊوڪو انومان ٿيڪه واران اندر رهي ورقيءَ وشير. آڪار ٿيل آهي.

ماڻھو هي شش، چاڻ ته اندرين واران ڪيان ٿي ٻرڻڪه آهي، سو ٺهر ڪونهي. سڪه هڪ جو ڪيان اندرين وسيلي پيدا ٿيل ڪونهي ته ٻه ٻرڻڪه ڪونهي، تڏهن ٻرڻڪه جو ڪيان شهد مان پيدا ٿيل ڪونهي پر ٻرڻڪه ٿئي ٿو. انهيءَ ريت ڪرو واران جو ويد جو مهاواڪيه ٻي جي ٿو، تڏهن مان ٻرهر ڪيان جو ٻرڻڪه ٿئي ٿو.

دوہا— گुरکو अस उपदेश मुनि, तच्चदृष्टि बुधिमंत ।

ब्रह्मरूपं लखि आत्मा, कियो भेदअमं अंत ॥११६॥

جتي اندرين وغيره ٻاهرين ساڌن ڪري ورتي
 ڪهان ڪري ٿي، نتي ڪيان جي وشير ساڪي پاسير چوٽ
 نه گهرجي [چوٽ ادا آهي ٻه ماڻا جي آسري،] پر سکر هڪ
 جي وشير ڪرڻ واري ورتي ٻه ٻاهرين اندرين جي گهرج نه آهي،
 ۽ جڏهن سکر هڪ انهن ٽين ٿا، تڏهن ڪنهن به ٻئي
 ساڌن يا وسيلي جي مدد بنان، انهي ڪرڻ جي ورتي
 سکر آڪار يا هڪ آڪار ٿئي ٿي، ۽ انهي ورتي تي سوار
 ساڪي سکر هڪ کي پرڪاش ڪري ٿو، تنهن ڪري سکر
 هڪ ساڪي پاسير ڇيل آهي.

ٻاهرين جيڪي ڪم وغيره آهن، تن سان انهي ڪرڻ
 جي ورتي جو سنڀال ڪر وغيره اندرين هواران ٿئي ٿو،
 تنهن ڪري ڪم وغيره ساڪي پاسير نه آهن.
 (۲۱۲) ٻه هاڪار ورتي جو ذڪر.

هاڻي جيئن هڪ سکر جو اندر ٿي پرئڪر ٿئي ٿو، تيئن
 ٻه هاڪار انهي ڪرڻ جي ورتي پٽ ٻاهر ڪين ٿي وڃي، بلڪه
 سکر جي اندر ٿي آهي، ۽ تنهن ورتي سان ٻه سکر جو سنڀال
 آهي، جنهن ڪري ٻه سکر جو ڪيان به سکر هڪ جي ڪيان
 وانگر پرئڪر ٿيڻ جو آهي. مگر اتي اهو ياد رکڻ گهرجي
 ٻه سکر ساڪي پاسير نه آهي، جيئن سکر هڪ ساڪي پاسير
 آهي، چوٽ سکر آڪار هڪ آڪار ٿي ڪنهن به ٻاهرين
 ساڌن جي ضرورت ڪانهي، پر ٻه سکر آڪار جا انهي ڪرڻ
 جي ورتي ٿئي ٿي، تنهن رگرو هواران ويد وڃن جي

زمين جي آڪار ورتي ٿي پوي ٿي، ۽ شهد مان زمين جو گمان ڀرتڪ ٿئي ٿو. ساڳيءَ ريت ڀرمانا ۾ جڏهن سکر هڪ ٿئي ٿو، تڏهن انهيءَ طرح جي ورتي سکر يا هڪ جو آڪار ڌاري ٿي، ۽ ان ورتي جو ان سکر هڪ سان سنڀل ٿئي ٿو، ۽ سکر هڪ جو ڀرتڪ گمان ٿئي ٿو.

اڳ ٿيل سکر هڪ مان ٿي وڃي ٿو، پر وري جڏهن پناه اچي ٿو، تڏهن به انهيءَ طرح جي ورتي آهه آڪار ڌاري ٿي، پر ورتي جو اهيءَ سکر هڪ سان سنڀل ٿئي ٿو، ڇو ته آهه سکر هڪ مان ٿيل آهي ۽ ان وقت موجود نه آهي. تنهن ڪري ان گمان کي ڀرتڪ ٿئي ٿو چڱي، بلڪ سمورتي ٿو چڱي.

”ساڳي پاسي جي سمجهائي.“

جيڪو ٿيڪ انهيءَ طرح جو ڌرم، جو سکر هڪ آهي سو ساڳي ٿو ڀرتڪ ڪري، ته هڪ آڪار ۽ هڪ آڪار انهيءَ طرح جي ورتي ڌاران ٿي، ساڳي اهيءَ سکر هڪ کي ڀرتڪ ٿو ڪري، يعني ته ساڳي پاسي ڀدار ٿي کي هڪ ساڳي، ورتي جي مدد سان ٿي ڀرتڪ ٿو ڪري. جيئن سهيءَ ۾ ڇاندي ۾ آهي ساڳي پاسي، پر اوديا جي ورتي جي مدد سان ساڳي ان کي ڀرتڪ ٿو ڪري. ايئن سکر هڪ جي ڀرتڪ ڪرڻ ۾ انهيءَ طرح جي ورتي ساڳيءَ سان سهاڪ آهي ۽ مٿيا ڇاندي وغيره جي ڀرتڪ ڪرڻ ۾ ساڳيءَ سان اوديا جي ورتي سهاڪ آهي. يعني ته ٻنهي حالتن ۾ ساڳي پاسي گمان ۾ ورتي جي مدد ڪرڻ آهي.

انهي ريت برهم جو ڪيان ڪنهن به اندري دواران
 ٿيل جو نه آهي. اندرين جو ڪيان ئي پرته ڪيان آهي ؟
 انهيءَ کي ئي اهڙو ڪيان ٿو چئجي. تنهن ڪري برهم
 جو اهڙو ڪيان ٿيلو ئي ڪين آهي. بلڪ چئبو ته برهم
 جو شبد دواران ئي ٿئي ٿو، ۽ شبد دواران ته فقط پرته
 ڪيان ئي ٿيل جو آهي، تنهن ڪري سڌ ٿيو ته برهم
 جو ڪيان ٿيل پرته ٿئي ٿو ۽ نه پرته ڪو. ٿي هين ڪرو ٿو
 جواب ٿئي ٿو:-

(۲۱۱) برهم جو پرته ڪيان ممڪن آهي.
 दोहा- इंद्रिय विन प्रत्यच्छ नहि, शिष यह नियम न जान ।
 विन इंद्रिय प्रत्यच्छ है, जैसे सुखदुख ज्ञान ॥ ११८ ॥

۱۱۸- دوا:- اندرين بن پرته ڪو شش سو ليم نه مان ۽
 بن اندرين جيئن ٿي ٿئي، دڳهه سڪه جي ڄاڻ.
 ٽيڪا:- شش، اءِ ڪا نيت (نير) ڪا به
 نه اندرين جي سنهڻي بنان، پرته ڪيان ٿيلو ئي نه آهي
 ڇو ته شش سڪه ڪو ڪيان اندرين دواران ڪونه
 ٿئي، نه پرته ڪو آهي. پرته ڪيان ان کي چئجي
 جتي ورقي وشيه سان سنهڻي يعني ميلاپ ڪري وئي
 جو آڪار وئي. اهو ورقيءَ جو ميلاپ وشيه سان ڪو
 اندرين دواران ٿئي ٿو، ڪتب شبد دواران ٿئي ٿو
 شبد سان ٿيل جو مثال آهي ”ڏهون ٿون آهين“
 ڏهون جو پٽ ٿي، تنهنسان انهن ڪرڻ جي ورقي سنهڻي ڪو

آهي، ٽيٽن ايشور جي مایا ورقي روپ ”اهم برهم اسمي“ کيان جو آدرش کي نورت ڪرڻ وغيره ڪو به ٻريو جن ڪونه آهي ۽ اُهديش بهان سپاويڪه رهي ٿو.

انهيءَ ريت رام ڪرشن وغيره کي ڇوڻن کان نرالي ايشور ٿا آهي [سو ڪري مڃان]، ته به ٽن جا سريو مایا وڃي هل آهن جنهن ڪري آهي برهم ڪين آهن بلڪه مڃيا ئي آهن. انهن کي مایا، هٿ بهر وغيره عضون وارو ۽ روپ وارو ڪيو آهي، جنهن ڪري انهن جا سريو اکر وغيره جي وشهر آهن [۽ انهيءَ ڪري انهن جو پرتڪب کيان ٿئي ٿو]، پر برهم ته اکين جي وشهر نه آهي.

(۲۰۸) ساڳئي طرح ڇهڙي جو حواس به سهرش (ڇهڙ) ۽ سهرش جي آشره (رڪندڙ) پدارت جو کيان ڪرائي ٿو، پر برهم ته ڇهڙ جو آشره نه آهي، تنهنڪري ڇهڙي ۽ اندرئيءَ جي به وشهر نه آهي.

(۲۰۹) رسا اندوي (زبان) دس جو کيان، ٺڪ ٻوڙ جو کيان، ڪن شهد جو کيان، ٽين ٿا، پر برهم ته دس، ٻوڙ ۽ شهد کان نرالي آهي، جنهن ڪري انهن اندرين دواران به برهم جو کيان نٿو ٿئي، يعني ته برهم جو کيان ڪنهن به کيان اندريءَ جي وسيلي نٿو ٿئي.

(۲۱۰) ڪرم اندريون ته کيان جا سادن ڪين آهن، بلڪه ڪالهائڻ وغيره ڪريائن جا سادن آهن، تنهنڪري انهن دواران ڪو کيان ٿيڻو نه آهي.

ڪيان لاءِ ضرورت آهي. پر رام ڪرشن وغيره هر اهڙو
 آورڻ ۽ پرائشي ڪانهي جنهن ڪري انهن کي ڪيان
 لاءِ اپديش جي پٺ ضرورت ڪانهي، بلڪ انهن کي
 سپاويڪ ايشور جي مائيا جي ورقي روپ، آتما جو
 ڪيان ته اپديش بدن ئي اهڙي پرڪار رهي ٿو، جهڙي
 پرڪار جيون کي انهن ڪرڻ جي ورقي روپ ڪيان
 سپاويڪ رهي ٿو. ان هر دهره هيءُ آهي جو
 جڏهن جهو کي ڪهت وغيره جو ڪيان ٿئي ٿو، تڏهن
 ڪڙو ته آورڻ پنهنجي ٿو ٿئي ۽ ٻيو ته ڪهت وغيره
 جي وشيدون آهن، تن جو پرڪاش پٺ ٿئي ٿو ۽
 جڏهن جيو کي دهر روپ آتما جو ڪيان ٿئي ٿو،
 تڏهن ڪيان جي وشير جو آتما آهي، تنهنجو فقط
 آورڻ پنهنجي ڪيان کان ٿئي ٿو، باقي آتما نه پاڻ
 پرڪاش روپ آهي. تيسرن ايشور کي پٺ مائيا جي
 ورقي روپ جو ”اهم برهم اسمي“ ڪيان آهي، تنهن
 جي وشير يعني ايشور جي آتما، سوتر اڳيئي آورڻ ريت
 آهي ۽ پاڻ پرڪاش روپ به آهي، تنهنڪري اوتارن
 جي حالت هر ايشور جي ڪيان جو نڪو آورڻ پنهنجي
 جو پريوچن آهي، ۽ نڪو سروپ جي پرڪاش جوڻي آهي.
 جيئن جهون مڪت جي حالت هر نر آورڻ آتما جي
 وشير ڪرڻ واري انهن ڪرڻ جي ”اهم برهم اسمي“ ورقي
 جو آورڻ کي ناس ڪرڻ وغيره ڪوبه پريوچن ڪونه

ٿري وڃي ٿي. مڪروام ڪرشن وغيره جي سريون ۾ ٻڌڻ جو
اڀاءُ ٻه شارت ڪري ڪين آهي پر سپاڻيڪ آهي. [تنهن
ڪري رام ڪرشن جي سريون کي پوئن مان ٺهيل چئي
ڪين سگهيو.]

مالدو ڪير پاشير جي ٽيڪا ۾ آندو ڪري، رام وغيره
سريون کي پوئن مان ٺهيل چيو آهي، سو رڳو ٿلهي
لمڪي چيل آهي، انهيءَ ٽيڪا ۾ لاه ٿر انهن جا سريون ۾
هنن سريون والڪر ٽسٽ ۾ آهن ٿا، پاشير ڪار يعني
شد ڪر آڇاريه پاڻ کيتا جي پاشير ۾ چيو آهي ٿر ”جيون
ٽي ڪر ڪر ڪري سريون ڌارين ڌون وانگر، مایا جي
ڀل سان ٻه ماڻها ڪرشن روپ ٻه ٻه ٿيو آهي، سو
جنم وغيره رمت آهي، ۽ تنهنجو وسندو ۽ وارن
۽ ڏوڪي ۽ مان جنم ۾ مایا ڪري ٻه ٻه ٿيو آهي.“
تنهنڪري چئبو ته اوقارن جو سريون پوئن مان انهن ڪين
ٿو ٿئي بلڪه انهن جو اڀادان ڪارڻ آهي ساڪيات مایا.
وري جيون کي ڏهه وغيره ۾ آڻڻ (مان ٻڌي جي)
پراڻي رهڻي، سا رام ڪرشن وغيره ۾ ڪانهي. ڇو ته
جيون جي اڀادي آهي ملين ستي ڪڍ واري اوديا، ۽
رام ڪرشن وغيره جي اڀادي آهي شد ستي ڪڍ واري مایا،
تنهنڪري جيون ۾ اوديا ڪري پراڻي يعني ٻه ٻه رهي
ٿو، ۽ رام ڪرشن وغيره اوقارن ۾ مایا ڪري سرويڪيا
رهڻي. جيون کي اڪيان جي آوڙ (ٻه ٻه) ۽ پراڻي کي
ناس ڪڍڻ لاءِ آڇاريه وٽان مهاواڪين جي اڀديش جي

رام ڪرشن وغيره ڏاڻن، ۽ پيغامبر ڌاري (پيمان ڪپڙان
ڪرڻ وارا) شام سندس * وکره روپن جي آنپشي ٿئي ٿي،
۽ اُهي وکره سندن ڪرمن جي آڌين نه آهن. جيتوڻيڪ
رام ڪرشن جي وکرهن کان ساڌن کي سڳا ۽ دشمن
کي دکر ملن ٿا، ۽ ڪو ڪٽي چوي ته دکر سکر جو سبب
آهي ئي پيچ ۽ پاپ، جنهن ڪري رام ۽ ڪرشن جي سرڀون
کي به پاپ پيچ جي آڌين چوڻ گهرجي. ته ان جو جواب
هي آهي، ته اوتارن جا سرڀر ڇڏيل آهن ساڌن جي
پاڇن ڪري ساڌن کي سڳا ٿيڻ لاءِ ۽ آسرن ۽
دشمن جي پاڇن ڪري کين دکر ٿيڻ لاءِ تنهن ڪري
جيئن جيئن جا سرڀر سندن اکين پاڇن جي آڌين
آهن، تنهن رام ڪرشن وغيره جا سرڀر آکاڻي آهڪ پوٽن
وري رام ڪرشن وغيره جا سرڀر جي آسري جا مايا آهي.
جو پر طاف نه آهن، مگر چيئن جي آسري جا مايا آهي.
تنهنجو پر طاف آهن. جيڪڏهن انهن کي پنهنجي ڪرت
پوٽن مان ٽيمل چٽو ته اهو شاسترون جو چوڻ غلط ٿي
پوندو ته ”ڪرشن جو سرڀر توڙي سان ٻڌي نه سگهيو
جيتوڻيڪ اهو برابر آهي ته ٻڌ چٽ وغيره ست يوگين
ڏيئا ٿين، ۽ انهن جا سرڀر ته پنهنجن پوٽن جا ڇڏيل آهن
ته به انهن جي سرڀرن ۾ اوائل ۾ ته اهي پنهنجن دهن
۽ پوءِ يوگه اپياس جي پرشارت سبب انهن جي حال
۽ وکره روپن معنيٰ سرڀر ڪ روپن.

آهن، باقي ٻاڌ ڪرڻ ڌارن ٻين سرڻن وانگر هٿ
 وغيره عضون سميت، روڊن ۽ ڪريوانن سرڻن جي
 روپ دمت، اڪري ۽ بنا عضون واري ٻهر سان ايڪتا
 بڻي ڪين سگهه ٿي. تنهن ڪري سمجهڻ گهرجي ته
 رام ۽ ڪرشن جي سرڻن کي ٻهر نه ڇڏيو ويو آهي.

مان، اهو تفاوت آهي ته جيئن جدا سرڻن جي ٻاڻ
 جي آڌرن آهن، اڪاڻ آه ڪي ڇوڻ جا ڪاري آهن، ۽
 جيئن کي اوديا جي ٻل کان اڻاڻ پڌارڻن (غيره)
 ۾ اهر ۽ مهر (مان ۽ مڊهڻجو) اڏياس آهي ۽ آڇاري جي
 اڻديش کان ئي اهو اڏياس نودت ٿئي ٿو. پر رام ڪرشن
 وغيره جا سرڻ ”سندن“ ٻچ ٻارن جا ڇڏيل نه آهن، نه ڇوڻن
 جا ڪاري نه آهن، بلڪه جيءَ سرشتي جي آه ۾ جڏهين
 ٻيو ڪو ڦيٽ لاه پرائين جا ڪرم سامهون اچن ٿا، تڏهين
 خود ايشور سنگپ ڪريو ته ”مان جهڪت جي اڻهڻي
 ڪريان“ ۽ جهڪت اُنهن ٿئي ٿو، وري سرشتي جي
 رڇنا بعد ۾ سنگپ ڪري ٿو ته ”مان جهڪت جو ٻالن
 ڪريان“، ۽ ٻيو ڪرم اڻسار ڪر ڪم جي سنهڻن سان
 جهڪت جو ٻالن ٿئي ٿو، تيئن ئي ٻالن جي سنگپ
 جي وچ ۾ منهن جي اُٿاسا جي ٻل کان ايشور کي
 سنگپ ٿئي ٿو ته ”رام ڪرشن وغيره ٻالن وارا سرڻ
 سڀني کي برقيت ڏين“ ته اُنهيءَ سنگپ ڪري
 ايشور جو وڻيس دعويٰ خاص ٿام روپ دمت آهي، تنهن

دواران پيدا ٿيل ڪيان ٿي پر ٿڪ آهي ۽ ٻڙم جو ڪيان
الدرين ڇڏين ٿي ٿو نه آهي.

(۲۰۷) اوتارن جي باري ۾ ويچار.

اگر اندريءَ سان روپ واري جو، يا نيل وغيره
روپ جو ڪيان ٿئي ٿو، ٻڙم ته اهو نه آهي. ڇيتو ٿيڪ
رام يا ڪرشن منڪر آڪار وارا آهن، جنهن ڪري
روپ وارا آهن، پر اهي مٿيا آهن، مابا رڇت آهن،
آهي ٻڙم نه آهن. پراڻن ۾ ڪري رام ۽ ڪرشن وغيره
کي ٻڙم روپ ڪوٺيل آهي، مگر تهنهجو اهو مطلب
نه آهي ته انهن جا سريو ڪي ٻڙم روپ آهن، بلڪه همراه
رڪمل آهي ته انهن جي سريون جو اڌ نشان ٻڙم ڇيڻ
آهي. ڇيتو ٿيڪ انهيءَ ۾ هيءَ شڪا اٿي ٿي ته ٻڙم ته
ڪل سريون جو اڌ نشان ڇيڻ آهي، پوءِ ته ڇو ٿو ٻڙم
ته ڪل منڪر پسون وغيره جا سريو ٻڙم روپ آهن ۽ رام
۽ ڪرشن به ٽن سريون موافق آهن؟ پوءِ اهو مڃي ته رام
ڪرشن وغيره ٻين جيون کان اٽل آهن، سو بٽي ڪين
سگهندو، ۽ انهيءَ ڪري اهو مڃي مشڪل ٿو ٿئي ته
رام ڪرشن کي ٻڙم روپ ان ڪري چيل آهي جو انهن
جو اڌ نشان ڇيڻ ٻڙم آهي. انهيءَ جو جواب هي آهي:-
سريو جي * ٻاڌ ڪرڻ بعد رام ڪرشن جي سريون کي
ٻڙم روپ مڃيو ته ڪل سريو به ٻاڌ ڪرڻ بعد ٻڙم روپ

ٿئي تهن لاءِ انتھڪرڻ جي ورتي ٻاڏو ٿئي وڃي، بلڪ
 سڀي جي الدرتي آتم آڪار ٿئي ٿي. سو هن ريت نه
 آهي، ورتي سان آتما جو آوڻ ناس ٿئي ٿو، آتما پنهنجي
 پرڪاش کان ورتي پرڪاش ٿئي ٿو. ايتريقدر (دست آئين ۾)
 ورتي آتما تان آوڻ پري ڪري، آتما کي ورتي جي
 وشير ٿو ڇڏجي، باقي ڇڏاپاس روپ جو ورتي ۾ ٿيل
 آهي، تهنجي وشير آتما نه آهي. [جو نه آپاس ٿو ٿي
 ڇهين خواهه جي آسري، ۽ آءُ ڇهين جي پرڪاش پرتڪه
 ٿيل ٿي، ٻاءُ يعني ڪم آهي ٿو وڃي.] آهي مان ثابت
 ٿو ته ساکي آتما، پاڻ پرڪاش روپ ٻان ٿو ٿئي يعني
 ڄاڻو ٿو وڃي [۽ آپاس آهي وشير يعني پرڪاش ٿيل
 ڇهين خواهه جي ڪئي وقت ”مان“ ورتي ۾ ٻان
 ٿين ٿا، ساکي انتھڪرڻ واريءَ اُهاڙيءَ سبب ۽ آپاس
 انتھڪرڻ جي ڇهين جو پرتنب جهڙو سبب.]
 (۲۰۶) آءُ درشتي ٿو تڏهين وري ۽ ڇڏي.

دوہا - इंद्रियके संबंधिन, “अहं ब्रह्म” यहज्ञान ।

कैसे है प्रत्यक्ष प्रभु, मोक्ष कही बखान ॥११७॥

دوہا ۱۱۷ - الدارين جي ملامت ۾، ”اھم برھم“ ھي ڪيان
 پر ٿڪھ ٿيندو ڪيئن سو، ڪري سڃاڻو بيان.

ٿيڪا - آهي ڇڏيل آهي ته ”برهم جي اڀرو ڪير ڪيان
 سان ٿي ڪل اوڌيا ڄار ناس ٿئي ٿي، نه پر وڪير ڪيان
 سان“. آهي ٿي ٿي آهي شڪا - ته برهم جو ڪيان
 پرتڪه بڻي ٿي ڪين ٿو، جو ته الدريه جنير يعني الدريه

شت چيٽن وانگر گهٽ و ششت به پرماتا ٿيل گهرجي.
دوش انتھڪرڻ ۾ آپاس قبول ڪرڻ ڪري
و رهي، ڇو ته انتھڪرڻ آهي پوئن جي سٽي ڪرڻ
ڪارڊ جنهن ڪري آهي شدي ۽ گهٽ وغيره آهن
رڻ جي ٽهي ڪرڻ جو ڪارڊ جنهن ڪري شدي نه آهن
يڪي شدي پدارت آهن سيئي آپاس جهڙيل لاء لائق
آهن، ۽ نه ملين پدارت.

(۲۰۴) جڙ ۽ چيٽن پدارٽن ۾ تفاوت.

انهي ريت انتھڪرڻ ۾ به پرڪاش آهن ۽ ڪ
آهي وياپڪ چيٽن جو، ۽ پيو آهي آپاس جو. سرڀرن ۾
ٿوڙي گهٽ وغيره ۾ وياپڪ چيٽن جو پرڪاش ته
آهي، پر آپاس جو پرڪاش ڪونهي ۽ ”چيٽن پرماتا“
چٽجي ٿو انهيءَ ڪري، جنهن ۾ بهيئي قسم جو پرڪاش
هائجي ۽ نه گهٽ وغيره ڪري، جن ۾ فقط ڪ پرڪاش
آهي. هال جن جي ست ۾ انتھڪرڻ ۾ آپاس هائجيل
ڪونهي، تن جي ست ۾ پيو جو آپاس جو پرڪاش
آهي، سو ته آهستي ڪونه يعني ته انتھڪرڻ به ايتن ئي
ٿو رهي [ڪ پرڪاش] سان چيٽن گهٽ وغيره ۽
پوءِ ڇو ته انتھڪرڻ وانگر، گهٽ و ششت يا سرڀر و ششت
يا ست و ششت به پرماتا ٿيل گهرجي؟ انهيءَ مشڪلات
سبب انتھڪرڻ ۽ گهٽ وغيره جي ڇڻ ۾ اهو تفاوت
مجهڙو ٿو پوي ته انتھڪرڻ آهي سٽي گهڻي ڪارڊ

وششت ۾ وهندوار ٿيو. اوچيد واه ۾ انتهڪرڻ و شيشڻ
آهي، ۽ آڀاس واه ۾ آڀاس سٺ انتهڪرڻ و شيشڻ آهي،
۽ ٻنهي مٿن ۾ چيٽن و شيشير آهي، جنهن ۾ جنم مرڻ
سمنار ٻڻي ٿو، پر انتهڪرڻ اڏو آڀاس سٺ انتهڪرڻ،
جو و شيشڻ آهي، تنهنجو ڌرم، جو جنم وغيره سمنار
آهي، تنهنجو و ششت چيٽن ۾ اڳيائي پوسن پرائتي،
سبب ۾ ٿيڻي ۽ ڪرڻ جو وهندوار ڪن ٿا.

(۲۰۳) آڇاريه آڀاس واد ۾ ٿيڻ ڪٿي آهي.

آڀاس واد ۽ اوچيد واد ۾ ايترو تفاوت آهي جو
آڀاس واد ۾ انتهڪرڻ، آڀاس سٺ مڃيل آهي ۽ اوچيد واد
۾ انتهڪرڻ آڀاس بنا مڃيل آهي. ٻنهي مٿن مان
آڀاس واد جو مٿ اتر آهي، جو ته ڀانڊيم ڪار (شڪر
آڇاريه) آڀاس واد مڃيو آهي. ۽ تنهن کان سواءِ
وديارڻيم سواهي اوچيد واد مان * دوش ڪڍيو آهي ته
جيڪڏهن آڀاس بنان انتهڪرڻ اوچن چيٽن کي ڀرماتا
مڃجي، ته ڪهت اوچن چيٽن ۾ ڀرماتا ٿيڻ ڪهڙي
جو ته چيٽن انتهڪرڻ پوڻن جو ڪاريه آهي ٿيڻ ڪهت
۾ پوڻن جو ڪاريه آهي، ۽ چيٽن انتهڪرڻ چيٽن جو
اوچيد ڪي بهي جدا ڪندڙ يا وياورڪ آهي، ٿيڻ ڪهت
۾ چيٽن جو اوچيد ڪ آهي. تنهنڪري انتهڪرڻ

* اوچيد واد ۾ اڏو ڪري جو ٿو ٿي ڪري ٿي، تنهنڪري
آهي ڪنڊن ۾ ويدانت جي مراد به آهي، (ڏسو صفحو ۴۴۲)

”ساگر“ آهي اهڙي طرح پنهنجي متن، اوچيد ۽ آڀاس واد
 ۽ وشيشل سٺ چيئن چيو آهي ۽ اهوئي سنساري آهي ۽
 وشيشير ڀاڳر جو چيئن آهي ۽ تنهن ۾ جذم مرط وغيره
 سنسار ممڪن ڪين آهي ۽ رڳو وشيشل ۾ سنسار آهي
 ۽ اهوئي وششت چيئن ۾ پرتيت آهي. عام طرح ڪٿي
 وشيشل جي ڌرم جو وششت ۾ وندوار ٿئي ٿو ۽ ڪٿي
 وشيشير جي ڌرم جو وششت ۾ وندوار ٿئي ٿو ۽ ڪٿي
 وشيشل وشيشير پنهنجي جي ڌرم جو وششت ۾ وندوار
 ٿئي ٿو. مثلاً ڏنڊي مٿل سان ڪهت آڪاس جو ناس
 ڪاجي ٿو اتي وشيشل، جو ڪهت آهي، تنهنجو ڏنڊي
 سان ناس ٿيو ۽ وشيشير، جو آڪاس آهي تنهنجو
 ناس نه بڻي ٿيو، نه به وششت جو ڪهت آڪاس آهي،
 تنهنجو ناس پرتيت ٿئي ٿو. [اهڙي طرح وشيشل جي
 جي ڌرم جو وششت ۾ وندوار ٿئي ٿو] وري جي چٽاجي
 ته ”ڪنڊلي (ڪنڊل وارو) ڀرڻ سمهيل آهي“، ته
 اتي ڪنڊل وشيشل آهي، ۽ ڀرڻ وشيشير آهي. سمهڻ
 ته وشيشل ڪنڊل ۾ نٿو بڻي ۽ بڻي ٿو وشيشير ڀرڻ ۾،
 ته به وندوار ۾ چوڻ ۾ اچي ٿو ته ڪنڊلي ڀرڻ سمهيل آهي
 ۽ اهڙي طرح سمهڻ جو وندوار وڃي پيو وششت ۾ ”ششري
 (هٿيارن وارو) ڀرڻ ۾ ويو آهي“، اتي وشيشل، جو
 شستر آهن ۽ وشيشير، جو ڀرڻ آهي، ٻئي اهي ڀرڻ ۾ ويا
 آهن، ۽ ايئن وشيشل ۽ وشيشير پنهنجي جي ڌرم

آکاس آهي، تنهن ۾ گهٽ جو ڀرويش ڪونهي، گهٽ آهي پر ٿوريءَ جو ٻنڌيل، سو نه جاءِ ڪين ٿو ٺٽي ۽ انهيءَ ڪري گهٽ جو آکاس ۾ ڀرويش ٿو بٽي، نه به وياپڪ آکاس کان گهٽ آکاس کي پن ڪري ٿو ڄاڻائي.

انهيءَ ريت ”انهڪرڻ اُڀت“ جو جهڻن آهي سو ساڪي آهي، اتي انهڪرڻ ساڪيءَ جي آهي اُڀاڏيءَ جو نه. ساڪيءَ جي سروي ۾ انهڪرڻ جو ڀرويش ڪونهي ۽ ڀرويش جهڻن کان ساڪيءَ کي پن ڪري ٿو ڄاڻائي.

”اڀتن ڪئي انهڪرڻ، ساڪيءَ جي اُڀاڏيءَ آهي نه پر ماڻا جو وشهه ٿي آهي“ انهيءَ ريت انهڪرڻ اُڀت جهڻن آهي. ”ساڪيءَ“ انهڪرڻ وشهه ٿي آهي ”پر ماڻا“. اُڀت چون انهيءَ کي جو اُڀاڏيءَ وارو هجي، وشهه ٿي چون انهيءَ کي جو وشهه ٿي وارو هجي. جو انهڪرڻ وشهه ٿي آهي، سو آهي ڪرڻا ڀوڪڻا، سڪي هڪي سدساري هيو. ”اهو آهي اوچيڻ واد وارن جو طريقو“.

(۲۰۲) آپاس واد پٽاندر ”پرماڻا“ يعني هيو

جو سروي

آپاس واد وارن جي طريقي پٽاندر آپاس سميت انهڪرڻ، هيو جو وشهه ٿي آهي ۽ آپاس سميت انهڪرڻ، ساڪيءَ جي اُڀاڏيءَ آهي. آپاس سميت انهڪرڻ وشهه ٿي، ”هيو“ آهي ۽ آپاس سميت انهڪرڻ اُڀت جهڻن

جا نيلتا داي ۾ ڀرويش ڪيل (گهڙيل) آهي ۽ وري
 اها نيلتا ٻين پيلن وغيره دٻن کان ٺيلي داي کي ٻين
 يعني نرالو ڪري ڄاڻائي ٿي ۽ تنهن ڪري اها نيلتا
 وياور ٿي آهي. انهيءَ ريت ٺيلو دٻو پيلن وغيره دٻن
 کان جدا ڪري ڏيکاريندو ويو انهيءَ کي ”وياور ٿيو“ به چئجي
 ته وڌيڪ به چئجي. ساڳيءَ ريت جيڪڏهن چئجي ته
 ”جي ڏيڏائي ڀرڻ آهي“ ته ڏنڊي کي وڌيڪ چئبو.
 انهيءَ ريت ڀرماتا جو انتهائيه ڪرڻ آهي وڌيڪ ۽ ڇو
 ته ڀرماتا جي سرور ۾ انتهائيه ڪرڻ جو ڀرويش آهي ۽ ڀرماتا
 جيئن کان نرالو ڪري، ڀرماتا جي سرور کي ٿو ڄاڻائي
 جنهن ڪري وياور ٿي به آهي.

ڀر جو وياور ٿي ڇڏي مڪر ڀرويش ڪيل نه ڇڏي تنهن
 کي چئجي ٿو اُڀاڏي. جيئن نيار مت ۾ ڪرڻ شڪائي
 (ڪن اندريءَ جي سوراخ) کان ڌار ڪيل آڪاس
 کي شروتر (ڪن) چون ٿا، اتي ”ڪرڻ شڪائي
 کي شروتر جي اُڀاڏي“، ڇو ته شروتر جي سرور
 ڪرڻ شڪائيءَ جو ڀرويش به نه آهي ۽ شروتر کي
 ٻين آڪاس کان ٻين ڪري ٿي ڄاڻائي ۽ جنهن ڪري
 وياور ٿي به آهي.

وري جي چئجي ته گهٽ آڪاس، مٿ مٿ جي
 ن کي جاء ٿو ڏئي ته اُتي به ”گهٽ آهي آڪاس
 اُڀاڏي“، ڇو ته مٿ مٿ ان کي جاء ڏيڻ وارو جيڪو

(۲۰۰) پرماتا آڌڪ چار چيٽن.

* جيتوڻيڪ ويدانت سڌانت ۾ اندرين کي پرما گيان جو ڪارڻ چوڻ بڻي ٿو، ڇو ته چيٽن جا چار پيد ڪيل آهن:- (۱) پرماتا چيٽن (۲) پرمات چيٽن (۳) پرمتي چيٽن يا پرما چيٽن ۽ (۴) پرميمير چيٽن يا وشير چيٽن، ۽ انهيءَ ريت (مٿي چيل) پرما ڏالوئي آهي چيٽن جو، جو نت آهي ۽ اندرين مان ٿيل نه آهي، جنهن ڪري اندريون ان جو ڪارڻ نه آهن، مگر چيٽن کي ورتيءَ ڪري ئي پرما ڏالو ٿو ٿو وڃي ۽ تنهنڪري ورتيءَ کي به پرما چيو ٿو وڃي ۽ اندريون الڳو ڪرڻ چئون ٿيون وڃن.

ديگر اندر، جو انتهڪرڻ آهي، تنهن ڪري اوچن (ڌار ڪيل يا ڪهيريئل)، جو چيٽن آهي، سو چٽڄي پرماتا. چيٽن حوض جي موريءَ مان پاڻي نڪري ڏاليءَ دواران وهي ٻاري ۾ وڃي ٿو ۽ وڃي ٻاري جي صورت اختيار ڪري ٿو، تيئن انتهڪرڻ اڪه وغيره اندرين دواران نڪري جيعرو به پري گهٽ وغيره رکيل هجن، اوترو پري وڃي، انهن گهٽ وغيره سان ملي انهن جو آڪار ٿو ڌاري. سرير کانوئي گهٽ وغيره پدارٿن ٿاين جو ڏاليءَ وانگر انتهڪرڻ جو پرمات آهي، تنهن کي چٽڄي

* هن سنسي کي وري فقره نمبر ۲۰۵ ۾ اٿاري ان جو جواب به آيتي ڏنو ويو آهي.

ورتيءَ ۽ ساکيءَ جي آسري محيل آهن.

(۱۹۹) پرما گيان جو ڪرڻ يعني ساڌن.

ايشن ڇهن پوڪارن جا پرما آهن :- پرتڪ پرما،
الومتی پرما، اڀمتی پرما، شادي پرما، ارڻاڀتي پرما ۽
اياڙ پرما. انهن موافق جي ڇهر پرمات آهن، سي آهن
ڪَـرَڻ. جيڪي سڀ ڪارين جا ڪارڻ
آهن، سي ڇڻجن ٿا ”ساڌارڻ ڪارڻ“ جيئن ڌرم اڌرم
سڀني ڪارين جا ڪارڻ آهن، تنهن ڪري انهن کي
ساڌارڻ ڪارڻ ٿو چئجي. جيڪي اساداڻ (خاص)
ڪارڻ آهن، سي آهن ڪرڻ، جيئن ڌندو گهٽ ڌرتي
ڪارڻ آهي ۽ نه سڀني ڪارين جو، نه ڌنڌي کي گهٽ
جو اساداڻ ڪارڻ چئجي ٿو ۽ ڪرڻ به چئجي ٿو.
انهيءَ ريت پرتڪ پرما جا، ايشور ۽ ان جي * اڃا وغيره
آدم ساڌارڻ ڪارڻ، ڇو ته ايشور وغيره سڀني ڪارين
جا ڪارڻ آهن ۽ انهن بنان ڪوبه ڪارڻ ٿيڻ جو نه آهي
۽ اڪه وغيره جي اندر پون آهن، سي پرتڪ پرما جا
”ساڌارڻ ڪارڻ آهن“ يا چئجي ته ڪرڻ آهن ۽ انهيءَ
ڪري اڪين وغيره اندرين کي پرتڪ پرمات به چئجي ٿو.

۱. ايشور، ايشور جي اڃا، ايشور جو گيان، ايشور جو جتن،
ڪل، نسا، ادرشت، پراگه، اڃا، ۽ پرتيبت جو اڃا ۽
’هي ڪل نه (۹) سڀني ڪارين ۾ ڪارڻ آهن، جنهنڪري
ساڌارڻ ڪارڻ چيا وڃن ٿا.

ٻان پرمه ڪيان جي وصف ۾ نٿو اچي سگهي، تنهن ڪري مٿي ڪيل وصف درست آهي.

(۱۹۸) ڪي ته سمورتي ڪيان کي به پرمه روپ

ڪري مڃن ٿا، انهن جي مت ڀتاندري پرمه جي لفظ معنيٰ وصف ۾ فقط ايترو ڇيل آهي ته ”اڻاڻت ارڻ کي وشيه ڪرڻ وارو (ظاهر ڪرڻ وارو) جو ڪيان آهي، سو پرمه ڪيان آهي.“ هن وصف ۾ ”سمورتي ڪان لڙالو“ اهي لفظ ڇيل نه آهن. هن مت وارا سمورتي ڪيان کي انتهه ڪرڻ جي ورقي چون ٿا ۽ نه اوديا جي. ۽ چون ٿا ته سمورتي ساڪي ۽ جي آسري نه آهي پر پرماتا جي آسري آهي، جو انتهه ڪرڻ جي ورقي ۽ جو آسرو آهي پرماتا ۽ نه ساڪي. پر ويچار درشتي سان ڏسبو ته سمورتي ڪيان نه انتهه ڪرڻ جي ورقي آهي، ۽ نه پرماتا جي آسري آهي، مگر آهي اوديا جي ورقي ۽ ساڪي ۽ جي آسري. ويدانت جي آچارين پرمه ڪيان ڇهن پرڪارن جو مڃيو آهي. سمورتي ڪيان انهن ۾ نٿو اچي. ان ڪري به سمورتي ڪيان پرمه ڪيان نه آهي. سوامي مڌو سوتن پٺل سمورتي ڪيان ساڪي جي آسري چيو آهي ۽ نه پرماتا جي آسري.

پرائتي ڪيان، ڏاڻاڻت ارڻ کي وشيه نٿو ڪري، بلڪ ڏاڻت ارڻ کي ئي وشيه ٿو ڪري، انهيءَ ڪري پرمه جو لفظ پرائتي ڪيان ۾ نه آهي. پرائتي ڪيان ۽ سنسي وارو ڪيان، اهي ٻئي، سڀني متن ۾ اوديا جي

سبب، جو ٻڌارڻن جي اپريٽي آهي. تنهن کي چون انهيءَ ڀرماڻي:

(۱۹۷) ڀرماڻي ۽ ڀرما گمان جي وصف.

ڀرما ڪيئن جو ڪَڙ (وسيلو) سو آهي ڀرماڻي. سمرتيءَ کان ٻن (ٺالو) جيڪو ڪيئن *اڳاٽ ارت کي وشه ڪري ٿو، تنهن کي چون ڀرما. ڀرما سمرتي ڪيئن نه آهي [پر ڀڄارت اٿيو آهي]، ڇو ته ڀرما ڪيئن آهي ڀرماڻا (انتهڪڙ) جي آسري ۽ سمرتي ڀرماڻا جي آسري نه آهي، پر ساڪيءَ جي آسري آهي. سمرتيءَ ۽ رانتي ۽ سندس وارو ڪيئن ٿيئي ساڪيءَ جي آسري قبوليل آهن، اهي ٿيئي ڪيئن، آڀاس سٺ اوڀا جي ورقيءَ روپ آهن ۽ نه انتهڪڙ جي ورقيءَ روپ، جيڪو انتهڪڙ جي ورقيءَ روپ ڪيئن آهي، سو ڀرماڻا جي آسري آهي ۽ ان کي ڀرما گمان ٿو چئجي. سمرتي ڪيئن انتهڪڙ جي ورقي نه آهي ۽ تنهن ڪري ڀرماڻا جي آسري نه آهي ۽ نه ڀرما آهي.

جهڙوڪ سمرتي ٻن اڳاٽ ارت کي وشه ڪڙ وارو ڪيئن آهي، پر ڀرما ڪيئن جي لڳل يحد وصف ۾ چيو ويو ته ”سمرتيءَ کان ٻن“، تنهن ڪري سمرتي

* اڳاٽ - اهو ٻڌارت، جنهنجي وهنوار ڪال ۾ گمان سان لورلي نه ٿئي، جيئن دوشانتس ۾ لوڙي اڳاٽ آهي ۽ سوب ٻاڏت آهي.

نهن تي دو خيال ٿيڻي، اهو ڪيان مت ٿو ڪري ته
هي پسون ڪو به آهي؟ سو ڪيان جيڪر ٿيس ئي ڪين.
نهن ڪري اهيان پرمات ٻه قبول ڪرڻو پيو.

(۱۹۵) پورو ميمانسا جو ايڪه ديشي، جو پٽ آهي،

نهن جي شش پريڪو وري پنجون ارتاڻي پرمات ٻه
ٻوليو آهي. ڪنهن مٿي ٿينهن جو پوڄن کائڻ ڇڏي
ٿو آهي ته ٻه ٿلهو مٿارو آهي، نهن کي ٿسي اڳلي کي
ڪيان ٿو ٿئي ته ”هيءُ منهنڪ رات جو پوڄن ڪري ٿو.“
انهي اهو ويچار ٿو اٿي ته ٿينهن جو پوڄن نه کائيندڙ، رات
جو پوڄن کائڻ بنان مٿارو رهڻو ئي ڪين آهي، انهيءَ
ٻه سٿولتا (مٿارو مٿل) آهي رات جي پوڄن جو سمهاديه
(حاصل ڪندڙ)، ۽ رات جو پوڄن آهي سمهادڪ (حاصل
ڪرائيندڙ)، اهو جو ڪيان سٿولتا (سمهاديه) جو آهي،
جو سبب آهي رات جي پوڄن (سمهادڪ) جي ڪيان جو
نهن کي چون ارتاڻي پرمات.

(۱۹۶) پورو ميمانسا جي مت واري پٽ، ڇهون

انهي پرمات ٻه قبول ڪيو آهي. ۽ ”ويدانت شاستر“
ٻه ڇهه پرمات قبول ڪيل آهن. انهيءَ پرمات جو پوڄن
هيءُ آهي: ۱- جڏهين ڪو به ڪو به (داو) وغيره جي
اڀاو (نه مٿل) جو ڪيان ٿئي ٿو، تڏهين جو پدارت
پر تيت (ظاهر) نه آهي، تڏهين ئي اڀاو جو ڪيان ٿو ٿئي.
انهي پرمات آهي اهر ته هي. پدارتن جي اڀاو جي نشاچيه جو

پوڻڪو ٻه ماڻھو مان ٿيل پوڻڪو ڪيائون، آهي ئي ڪيائون،
 ڪري اهو مڃڻو پوندو ته اڳ ۾ جڏهن جڏهن
 ڪاڌل آهي، تڏهن تڏهن ٿيندي ۽ هو اهو ٿيو آهي
 ڪري ته ڪاڌل پوڻڪو ۾ پل ٿيندي، انهن ۾ واراڻ
 ٿيندي، ٿيندي ۽ هي خاطر پوڻڪو ۾ پوڻڪو ٿئي ٿي. اهي
 ڪيائون انهن ٻه ماڻھو به قبول ڪرڻ ٿيو.

(۱۶۳) وري سالڪيم شاستر جو ڪوٽا جو ڪپل
جيڪي پنهنجي دست رتيون شهد پرمات پر قبول ڪيل
آهي ان جو چوڻ آهي ته جيڪڏهن دڳو پرتڪ، ۽ الومان
... نه هجن، ته جڏهن ڪنهن جو پتا پئي ايس ته
... ان کي ڪو اهڙي سچي ڳالهه چوي ته
... مري ويو آهي، ته ان کي بدعنوان سان جهڪو
... نه ٿين ٿيڻ نه ڪهرجي، ڇو ته پتا جي مرط جو ڪيان
... ناهن هوانان ته هن کي ٿيوئي ڪونه آهي،
تنهن ڪري شهد پرمات پر قبول ٿيو.

[illegible]

جون جيڪي و شيون آهن، تنهنجي پرتڪه ڪيان جي ريت به ساڳي طرح ڇاڻڻ ڪيو جي. ورتي ۽ ڪمٽ (دلو) ٻڌي ڇڏين ڪهڙي ر اسٽ ٿين ٿا يعني ميلاپ ڪن ٿا، تڏهين ڪمٽ جو ڪيان پرتڪه ٿئي ٿو انهن ڪرڻ جي ورتي ڀاڻ ڪمٽ جو آڪار به وٺي، پر ڇهڪڙن ڪمٽ سان ميلاپ نه ڪري، ۽ * اندر ئي رهي ته ڪيان ڀرو ڪر ٿيندو ۽ نه اڀرو ڪر.

”ٻي ڪمٽ آهي“، اها آهي اڀرو ڪر ڪيان جي حالت، ۽ ”ڪمٽ آهي“، يا ”اڀو ڪمٽ آهي“، اها آهي ڀرو ڪر ڪيان جي حالت. جيستو ٻه ڪمٽي ڪيان به ڀرو ڪرائي آهي، ته به سمرتي ڪيان ته سمنسڪار مان ٿئي ٿو، باقي الومان وغيره ڀرو ڪر ڪيان، الومان وغيره ڀرماڻن مان ٿين ٿا، اهو تفاوت آهي.

(۱۹۱) ڪمٽ ڀرماڻن جو ذڪر.

جيڪي چار واڪ آهن، سي نه ڪئي پرتڪه ڀرماڻ قبول ٿا ڪن.

(۱۹۲) ڪٺاد (وئشيشڪ شاستر جو ڪرڻا، جنهنڪي

ڪُٺَ پَڪُ به چون) ۽ سَنَگَت هت (ٻڌ ڌرم) وارا ٻيو ”الومان ڀرماڻ“ به قبول ڪنٿا. اُهي چوٿي ته جيڪڏهن رڳو پرتڪه ڀرماڻ هجي، ته ٿر ٻڌي (ڇو) لاءِ جيڪو ارڻي (اڇاڻو) هجي، تنهنڪي جيڪر ڀوڄن ۾ ڀرورتي ٿئي ئي ڪين، ڇو ته نه ڪا اڌل ڀوڄن ۾ ٿر ٻڌي جي ڪارڻا جو

* جيئن الومان ڪيان ۾ ٿئي ٿو.

پريوچن پٺيان به ڪيل هدارت کي هٿ اٿڻ ڪيل هدارت
والڪو ڪي ٿو.

تڏهين ڇٽو نه اڳيان کان ڪيل گهٽ کي جو
الهيڪرڻ هي آياس بهت گهٽ آڪار واري ورقي ملي
رهي آهي، تڏهن به ورقيءَ وارو ڀاڱو گهٽ هي اوڙڻ
کي دور ڪري ٿو ۽ ورقيءَ به جو آياس ڀاڱو آهي
سو گهٽ کي پرڪاش ڪري ٿو. اهي ڪري ذات
ٿيو ته ”هادرين هدارن جي ڄاڻڻ لاءِ ورقي ۽ آياس پٺي
هي ضرورت آهي.“

(۱۹۰) درشتالاءِ: هيءُ طرح الڌڪار به ڪو
لڪر جو يا لوم جو ڀرتن ڪنهن ڪوندي سان ڪو
ٿيو هجي، ڄاڻ ٿندي سان آهو ڪونڊو پهاڄي نه به
مٽي يا لوم وارو ڀرتڻ ٿسڻ هئي ڪين ايندو جهڙاڻين ڪ
ٿيو نه آڻيو، هيءُ طرح اڳيان سان ڪيل جو گهٽ
آهي، تڏهن هي اوڙڻ (ڪ) کي ورقي ناس به ڪري
ٿي، نه به گهٽ هي ڄاڻ ٿي ڪين ٿيندي، ڇو ته گهٽ
سروپ ڪري ٿو آهي ۽ ورقي به ٿو آهي، تڏهن
جو مطلب رڳو اوڙڻ پنڪه ٿي آهي پر ان کان پرڪاش
ٿئي ٿي، تڏهن ڪري سمجهڻ ڪري ته گهٽ جو
ڪاش ڪندڙ آهي آياس.

انهن جي وشير، جا به وسڻو آهي، تڏهنجي ڀرتڪه
هي ريت اها سمجهائي وڃي. ڪن وغيره الڌرين

جون جيڪي وشيون آهن، انداجي پرڻڪ، ڪيان جي ريت به ساڳي طرح ڄاڻڻ ڪيرجي. ورتي ۽ ڪهت (دلو) پٽي جڏهن ڪهت ديش ۾ اسٿت ٿين ٿا يعني ميلاب ڪن ٿا، تڏهن ڪهت جو ڪيان پرتيڪه ٿئي ٿو انتيڪرڻ جي ورتي پاڻ ڪهت جو آڪار به وٺي، پر جيڪڏهن ڪهت سان ميلاب نه ڪري، ۽ * اندر ٿي رهي ته ڪيان پروڪ ٿيندو ۽ نه اڀرو ڪ.

”جيڪي ڪهت آهي“ ادا آهي اڀرو ڪه ڪيان جي حالت ۽ ”ڪهت آهي“ يا ”آڻو ڪهت آهي“ اها آهي پروڪه ڪيان جي حالت. جيستو ٿيڪ سمري ڪيان به پروڪ ٿئي آهي، ته به سمري ڪيان ته سسڪار مان ٿئي ٿو، باقي اڻو مان وغيره پروڪ ڪيان، اڻو مان وغيره پروڪ مان ٿين ٿا، اڻو تفاوت آهي.

(۱۹۱) ڪت پروڪ مان جو ذڪر.

جيڪي چار واڪ آهن، سي نه ڪئي پرتيڪه پروڪ

قبول ٿا ڪن.

(۱۹۲) ڪٿاد (وئشيشڪ شاستر جو ڪرڻا، جنهنڪي

ڪٽ پڪ به چون) ۽ سنگت مت (پڌر) وارا ٻيو ”اڻو مان“ پروڪ به قبول ڪنٿا. اڻي چوٿا ته جيڪڏهن ر پرتيڪه پروڪ ڪجي، ته ترپتي (ڇو) لاء جيڪو ارڻ

(اڇاڻو) ڪجي، تنهنڪي جيڪو ڇوڻ ۾ پروڪي ٿئي ڪين، ڇو ته نه ڪا ٻي ڇوڻ ۾ ترپتي جي ڪارڻا

۽ جيئن اڻو مان ڪيان ۾ ٿئي ٿو.

آهي ۽ نه ڪهت ر، جو ته اڪيان جو آسرو .
 ۽ ڇهين کي ئي وشيه ٿو بڻائي، اهو ته ويد
 آهي. ستن اوسٿائن واري بيان ۾ جو اڪيان
 انٽيڪرٽ سٺت آپاس ڇيو ويو، سو آهي اڪيان
 ”مان اڪيائي آسمان“، اهو ايمان انٽيڪرٽ -
 کي آهي (اهو ايتري قدر ٿيڪ آهي سا ئي ؟
 پر مکيه آسرو اڪيان جو ته ڇهين ئي آهي ؟
 سٺت انٽيڪرٽ، آپاس سٺت انٽيڪرٽ ته اڪيان
 ڪاري آهي، پوءِ اهو (ڪاري) ڪڇين پڏيڻجي
 جو آسرو ٿي سگهندو ؟

وري ڇهين کي اڪيان وشيه ڪري ٿو، ڪيئن جو
 جو آوڙ ڪوڙ ٿي آهي وشيه ڪوڙ. ڪيئن
 ڪيٽ آوڙ، ڇو وٽ ۾ ٿو بڻي، ڇو ته ڇو
 ڪري ٿي آوڙ ۾ آهي، تنهن ۾ اڪيان
 جي ڪا به ڪهڙ ڪانهي.

انهيءَ ريت ڇهين جيڪو جي وچ ۾
 سو جيڪو جي وچ ۾ آهي ڪيئن
 ڇهين اڪيان جو آهي.

ڪهت ر اڪيان جو او.
 تنهنجو جواب هي آهي،
 (۱۸۹) اناٿر پڌار ٿيڻ ڇهه
 ٻڌهي

ڇهين ڇهين جي

کان و لکينٹ يعني نرالو اڳيان آهي، سو چيئن جي آسري
 آهي ۽ تنهن اڳيان کان چيئن آورڻ ۾ يعني ڊڪيل
 آهي، تيئن گهٽ جي سروب کان پڻ اڳيان، جيتوڻيڪ
 گهٽ جي آسري نه آهي، ته به اڳيان، گهٽ وغيره
 اُڀايا آهن، جي سپاء ڪري پرڪاش رعت ۽ جڙ روپ
 آهن، جنهن ڪري سدائين اولهه سمان آورڻ ۾ آهن.
 گهٽ وغيره جو اهو آورت يعني ڊڪيل سپاء اڳيان
 ڪيو آهي، ڇو ته اڳيان ۾ تھو گھل پڙدان يعني مڪھ
 آهي جنهن مان آڪاس وغيره پوڻن جي اُڻهي ٿئي
 ٿي، جن مان گهٽ وغيره پيدا ٿين ٿا. اهو تھو گھل
 آهي آورڻ يعني ڊڪيل سپاء وارو، تنهن ڪري گهٽ
 وغيره پرڪاش رعت ۽ اڳيان جي آورڻ يعني پردي
 وارا ٿيا آهن. انهي ريت چئبو ته آيت ڪار روپ آورڻ يعني
 اڳيان جو پڙهو، گهٽ وغيره ۾ اڳيان ڪار
 پيدا ٿيل، قدرتي آهي. وري جو اڳيان جو سپاء آهي
 ڊڪل، سو گهٽ وغيره جو اڻڻان، جو چيئن آهي
 تنهن جي آسري رهي، اُن اڻڻان چيئن کي ڊڪل
 وري سپاء ڪري آورت يعني ڊڪيل گهٽ وغيره
 به آورت ڪري رهيو آهي يعني ڊڪل رهيو آهي
 جيتوڻيڪ سپاء ڪري ڊڪيل پڌارڻن کي و
 آورڻ ڪرڻ يعني ڊڪل ۾ ڪو پڙهو جن ڪو بهي، ته به
 لوڪ ۾ مشهور آهي ته آورڻ ڪندڙ يعني ڊڪل پڌا

جيئن ته اهو ڏسڻ ۾ اچي ٿو ته اڪيان جو آسرو خود چيئن آهي
 چيئن جيئي ٿو وڃي ٿو بدائي، اهو ته ويدانت سڏائڻ
 آهي ته اهو سڏائڻ واري بيان ۾ جو اڪيان جو آسرو
 نه ٿو ڏئي سگهي آهي سو آهي اڪيان جو ايمان.
 ”جيئن ته اڪيان“ اهو ايمان الله ڪرڻ سڀت آهي
 آهي (جيئن ايتري قدر ليکڪ آهي سا ئي ڳالهه آهي)،
 ته اڪيان جو ته چيئن ئي آهي ۽ نه آهي
 ته ڪرڻ. آهي سڀت الله ڪرڻ ته اڪيان ڇو ٿو
 ٿي، پوءِ اهو (ڪارڊ) ڪيئن پڌر ٿي ڪارڊ
 ٿي سگهندو؟

جيئن ته اڪيان وڃي ٿو، ڪيئن ڇو سڏو
 ٿو ٿي آهي وڃي ڪرڻ. ته ڪري اڪيان
 ڪرڻ ۾ وڃي ٿو ٿي، ڇو ته ڇو وڃي سڏو
 ٿو ٿي، آهي ته اڪيان ڪرڻ آهي
 ٿي ڪرڻ ٿي.

جيئن ته اڪيان ڇو وڃي ٿو ٿي
 ڪرڻ ٿي آهي ڪرڻ ٿي وڃي آهي،
 ته اڪيان ٿو ٿي وڃي ٿي آهي،
 ته اڪيان ٿو ٿي، اها آهي شڪا

جيئن ته اڪيان ڇو وڃي ٿو ٿي
 ڪرڻ ٿي آهي ڪرڻ ٿي وڃي آهي،
 ته اڪيان ٿو ٿي، اها آهي شڪا

جيئن ته اڪيان ڇو وڃي ٿو ٿي
 ڪرڻ ٿي آهي ڪرڻ ٿي وڃي آهي،
 ته اڪيان ٿو ٿي، اها آهي شڪا

جي ورقيءَ جي وشير ٿيو ٿي سگهي .

ٻاڊرين پدارتن جي ڪيان بندسبت هيءَ ريت آهي :-
جڏهن ڪهت يعني دلي جو اک اندريءَ سان سمجھو ٿو
ٿئي ٿو، تڏهن اکر دٿاران انٽيڪرٽ جي ورقي ٻاهر
نڪري ڪهت جو آڪار پائي ٿي . ڇيٽن سالن جي ۾ وڌل
ٿامو، انهيءَ سالن جي جو آڪار پائي ٿو، ٽيٽن انٽيڪرٽ
جي ورقي به ڪهت جي آڪار جهڙو آڪار پائي ٿي . هاڻ
اهو ياد ڪجي ته اها ورقي آپاس سهت آهي، ڇو ته
ورقي آهي انٽيڪرٽ جو ۽ پڙ ٿامه يعني پيدائش، وري
اهو ياد ڪجي ته انٽيڪرٽ آهي سٽي ڪرٽ جو ڪاريءَ،
تنهن ڪري شت آهي ۽ انهيءَ ڪري ئي ان ۾ ڇيٽن جو
آپاس پوي ٿو ورقي به ته شت انٽيڪرٽ جو ڪاريءَ آهي
تنهن ڪري ان ۾ پٽ ڇيٽن جو آپاس رهي ٿو ۽ ورقي
اتهن به ته آپاس سهت انٽيڪرٽ مان ئي ٿي آهي انهيءَ
ڪري به ورقي آپاس سهت آهي .

(۱۸۸) اڪيان جو آشريءَ ۽ وشير ڇيٽن .

ڪهت پدارت آهي ٽمي ڪرٽ جو ڪاريءَ، جهڙوڪي
سروپ ڪري ٿو آهي ۽ تنهن (ڪهت) ۾ اڪيان ۽ تنهنجو
آورٽ آهي .

انهيءَ تي هيءَ شڪا اٿي سگهي ٿي :- ته اڪيان
۽ تنهنجو آورٽ، ويچار درشتي سان ٿيسو ته ڇيٽن ۾

ٿيندي، پر تهذيب جو خيال ڇڏي يعني ان کي ٻاڌ
ڪري پنهنجي پاوا ٿي رکجي ٿي [پر تهذيب جي پنهنجي سان
هڪڙائي ٿي ٿئي، الهه کي چون ٻاڌ سمان اڌيڪرڻ.
ڇو ته جنهن وسٽوءَ جو ٿي وسٽوءَ سان ٻاڌ ٿيڻ تي اڀيد
ٿئي، تنهن ۾ ان وسٽوءَ جو ٿي وسٽوءَ سان ٻاڌ سمان اڌيڪرڻ
ڇڏيو وڃي ٿو.

يا وري مڙس سمجهجي ٿو. ٺوٺ يعني سڪل
ٿي ۽ ٻرڻ جو ٻرڻ ٿئي ٿو، پر ٺوٺ جي ڪيان ٿي
ڇٽاڇي ٿو ته ”ٻرڻ ٺوٺ آهي.“ ايئن ٻرڻ جو ٺوٺ
۽ ٻاڌ سمان اڌيڪرڻ ٿئي ٿو، ساڳيءَ ريت آپاس جي
ٻاڌ ٿيڻ تي ٻرڻ سان هڪڙائي ٿي وڃي ٿي.
تنهن ڪري چئبو ته ”مان“ شبد ۽ پاڻ، جو
ٿئي ٿو آپاس، سو سچ ته ٻرڻ آهي، ٻياري نه آهي. الهه ريت آپاس
جو ٻرڻ سان آهي، ٻاڌ سمان اڌيڪرڻ. ايئن، هي
شس، ڄاڻ ته ”اهم“ شبد ۽ پاڻ، جو ڪوئست آهي،
تڏهائجو آهي مڪير اڀيد (ٻرڻ سان) ۽ جو آپاس آهي
تنهن جو ٻاڌ ڪري اڀيد آهي.

(۱۸۶) تنهن درشتي شس تنهن ٿو چوي:-

दोहा - अहंवृत्ति मैं भान है, साछी अरु आभास ।

सो क्रमतेवाक्रमविना, याकोकरहुप्रकाश ॥११४॥

دوہا ۱۱۴ - ساڳيءَ آپاس جو، ”مان“ ورتيءَ ۽ ڪيان،
ڀڳون هڪڙي وقت ٿي، ڪين اڳي ٻوڙ ڄاڻ؟

۱۱۳ ڪوٽ آف ايجل جو، برهم ڪنان نا ڌار،
 ناٿ مڃل آپاس سو، ٿئي نه برهما ڪار.
 ٿيڪاڻ: هي شھر، جيھو ٿيڪ ۽ اڌو ڪيان نه ”مان“
 برهم آهيان“ ٿئي ٻڌي، سبت آپاس کي ٿو، ۽ نه
 ڪوٽ کي، نه نه اهو آپاس، ان وقت ڪوٽ
 کي توڙي پنهنجي سروب کي (پنهي کي) پنهنجو
 آتما ڪري ڇڏي ٿو. مان شبد چوڻ سان ان آتما
 جو ڪرڻ ٿئي ٿو، اڌو ٿي ”ادبر“ يا مان شبد جو
 ارٿ آهي.

فاصل، ”ادبر“ شبد ۾ جو ڪوٽ واري چاڻ
 ٿي، ته ان جي ته برهم سان سدائين هيڪڙائي آهي،
 جيئن ڪم آڪاس ۽ ميا آڪاس جي. انهيءَ ڪري
 ويدانت شاستر چوڻ ٿا ته ڪوٽ جو برهم سان
 هڪدم سمان اڌيڪرڻ آهي. انهيءَ جو مطلب آهي ته
 جنهن وسوءَ جي ڪڏهن وسوءَ سان سدائين هيڪڙائي
 آهي. تنهن وسوءَ سان ان جو ”مڪير سمان اڌيڪرڻ
 آهي.“

وڌي ”مان“ شبد ۾ جا آپاس جي چاڻ ٿي ٿئي
 تنهنجي برهم سان پنهنجي (آپاس) سروب کي ٻڌ
 يعني ڪر ڪرڻ بعد هيڪڙائي آهي. جيئن آريءَ ۾
 * پرتيب ٻوڙو منهن جو، جو آهي پن، سو [پرتيب
 * آريءَ ۾ منهن وسوءَ جو پرتيب يعني عڪس آهي،
 تنهن کي پنهنجي پرتيب ۽ عڪس کي چئجي پرتيب.

اھو ڪيان ٿئي ٿو ”منهنجو اڌ نشان ڪو ٿيڻ آهي، سو
 ٻيهر روپ آهي“ ته ان کي حقيقت وارو ڪيان چئي
 سگهيو. باقي آپاس کي اھو ڪيان ته ”مان ٻيهر آهيان“
 سو يثارت نه آهي، ڇو ته ”مان“ نالو آهي ”پنهنجي
 سروپ جو، سو آهي آپاس روپ. آپاس آهي مٿيا،
 ان جو سروپ ٻيهر کان نالو آهي، تنهن ڪري ٻيهر
 کان ٻيڻ جو آپاس جو سروپ آهي، ته انکي ٻيهر سروپ
 ڪيان ڪوڙو ٿيندو، جيئن سڀ کان ٻيڻ جا
 ٺوڙي آهي، تنهن (ٺوڙي) جو سڀ روپ ڪري
 ڪيان مٿيا آهي. مٿيا آهي پراڻي، سو ٻيهر ڪيان کي.
 پراڻي روپ چوڻ ته مناسب ئي ڪين آهي.
 (۱۸۵) اھم شبد جي اڙت جي سمجھاڻي.

گرو ٿو جواب ڏئي :-

دوٻا -- ”अहं“ ब्रह्म शब्दके अर्थको, सुन अब शिष्य विवेक ।
 तव हियके जासुं नसै, संक कलंक अनेक ॥१११॥
 है यद्यपि आभासमै, अहं ब्रह्म यह ज्ञान ।
 तथापि सो कूटस्थको, लहै आप अभिमान ॥११२॥
 ताको सदा अभेद है, विभुचेतनतै तात ।
 बाध समैनजरूपहू, ब्रह्मरूप दरसात ॥११३॥

دوہا ۱۱۱ - ”آءُ“ جي پڻ اڙت جو، هي شس سڻ ويچار،
 سڀا سڀ ٽنهنجا مٿن، اھو سڀاڻان سار.

۱۱۲ - آهي سڄ آپاس ۾، ”آءُ“ ٻيهر جي ڄاڻ،
 تڏھين به سو ڪوٽست کي، سمجھي پنهنجو پاڻ

ज्ञान होत है कौनकूं, यह पूछी तैं बात ।

मैं ताको उत्तर कह्यो, चहै सुपूछ बतौत ॥१०७॥

دوہا ۱۰۶ - سچا اوسٹائون مون چھون، ٹوکی شش عی جاٹ

آہن سی آپاس حوں، تن ہر آہی گبان۔

۱۰۷ - برہم جاٹ کنہن کی ٹھی، اہا پچی ٹو گال

سو جواب ٹوکی ملیو، لیل چہ ہر سوال۔

(۱۸۴) جہن مطلب سان شش (۱۷۶) ششکا

کئی، ان مطلب کی کولی ٹو چوی :-

دوہا - भगवन है आभासकूं, “अहं ब्रह्म” यह ज्ञान ।

तुम भाख्यो सो मैं लख्यो, पुनि शंका इक आन ॥१०८॥

चौपाई - है आभास ब्रह्म तैं न्यारा, अस तुम पूर्व कियो निर्धार ।

“अहं ब्रह्म” सो कैसे जानै, आपहि भिन्न ब्रह्म तैं मानै ॥१०९॥

जो जानै तौ मिथ्या ज्ञाना, होइ जेवरी भुजंग समान ।

श्रीगुरुग्रहसंदेहमिटाय, युक्तिसहितनिजउक्तिसुनाऊ ॥११०॥

دوہا ۱۰۸ - پکون ٹھی آپاس کی، ”آء برہم“ عی جاٹ

ٹوہان چھو مون سمجھجو، ہی ششکا حک جاٹ۔

چرپائی ۱۰۹ - آہ آپاس برہم کان نیارو، ٹوہان ندایو سو وستارو

”آء برہم“ سو کجتن جہتو، خدا باطن کان برہم جہتو۔

۱۱۰ - جی جاٹی تان متبا گیا، تھی دسی ہر سرب سمان

سسو سوئی گرو متایو، پندھنجی اہو سان سمجھایو۔

ٹیکا - ہی پکون! اوہان اکہ سمجھایو تہ ”کوئست

۴ برہم تہ ہٹی حک آہن، ہر آپاس برہم کان نیارو آہی“

اہی برہم کان نیاری آپاس کی اہو کیان تہ ”مان

برہم آہیان“، سو ٹیک تہ آہی۔ جیکڈھین آپاس کی

دوہا - جنم مرن मोमें नहीं, नहीं सुख दुखको लेस ।

किंतु अजन्य कूटस्थमें, आंतिनास यह वेस ॥१०४॥

دوہا ۱۰۴ - چمٹ مرٹ مون ۾ نکو، سک دک ذرو بہ ناہے

چمٹ رھت مان آتما، پرائت ناس سا آہے

تیکاکا :- مون ۾ چمٹ مرٹ کونہی، مون ۾ سک

دک کونہی، کوہ سساری ترم مون ۾ کونہی، بلک

چم رھت کوٹست ”مان آہیان“، انہی ریت کل

چم وغیرہ انرٹن جو نشید کرط، سو آہی ”پرائتی ناس“

جو سروپ، ہتی چیٹن کوٹست ۾ چمٹ جی پاو جو

نشید کیو ویو، تیمن کل وکارن جو نشید سمجھجی،

چو تر چم جی پرتیت ٹیٹ کان پوء پیا انرٹ پرتیت

تیمن تا، تمہن کری چم جی نشید سان سپ جو نشود

اچی ویو، پرائتی ناس ۽ شوک ناس ساگی کالہ سمجھجی

دوہا - संशय रहित स्वरूपको, होइ जु अद्वय ज्ञान ।

तव उपजै हिय मोद तव, सो तू हर्ष पिछान ॥१०५॥

دوہا ۱۰۵ - سنسی رھت سروپ جو، بیائی ۽ ری ٹی گیان

لڈھین خوشی چمٹ ۾ ٹی، اہو ”ہرش“ دک ڈیان

(۱۸۳) تیکاکا :- ہی شش، توکی چڈھین ادروپکو سنسی

رھت گیان ٹیددو تر ”مان ادوید برہم آہیان“، تڈھین

جیکو توکی آند ٹیددو، تڈھکی تون ہرش کری چاٹ

دوہا -- कही अवस्था सोतमें, तोकू शिस्य सुजान ।

सो सगरी आभासकी, है तिनहीमें ज्ञान ॥१०६॥

ٽيڪا:- جدم مرط وغيره جو سندسار آهي، تنهنجي
لج سروپ (ڪوئست) ۾ جا پوتيتي ٿئي ٿي، تنهنڪي
وين ۾ پرائتي يا شوڪ ڪري ڇڏي آهي.

دوها -- द्वैविधज्ञान वखानिये, इक परोछ अपरोछ ।

“अस्तिब्रह्म” परोछही, “अहंब्रह्म” अपरोछ ॥१०२॥

“नहि ब्रह्म” या अंशको, करै परोछ विनास ।

सकल अविद्या जालकूँ, दूजो नसै प्रकाश ॥१०३॥

دوها ۱۰۲- ان قسم جو ڪيان ٿئي، ڀروڪه ۽ اڀروڪه.

“آهي ٻوهم” ڀروڪه سو، “آهي ڀروهم” اڀروڪه.

۱۰۳- “ناھ ٻوهم” ان الش ڪي، ڀروڪه ڪري ٺهن ٺاس.

جملي اوديا چار جو، ڪري اڀروڪه ٺاس.

ٽيڪا:- آوڙ جو جيڪو ائش، “ٻوهم نه آهي”،

ٺهن ڪي ڀروڪه ڪيان يعني “ٻوهم آهي”، سو ٺاس

ٿو ڪري، ڇو ته اهي ٻئي پاڻ ۾ ٻئي جا وروڌي آهن،

سي ٻئي گڏ نه رهندا.

“مان ٻوهم آهيان” اهو ڇوڪو اڀروڪه ڪيان آهي

سو ڪل اوديا چار جو وروڌي آهي. اهيءَ اوديا چار ۾

هي ۳ پاڻ آهي وچن ٿا:- ٻيون “مان ٻوهم ڪي ٿو

ڄاڻان” اهو اڪيان، ٻيو “ٻوهم نه آهي” ٻوهم ڀان ٿو

ٿئي” اهو آوڙ، ٽيون “مان ٻوهم نه آهيان، بلڪه ٻج

پاپ جو ڪرڻا ۽ ڪڍڪ جو ڀوڳتا ڇو آهيان”، اها

پوائتي. اهيءَ ڪل اوديا چار ڪي اڀروڪه ڪيان ٺاس،

ٿو ڪري.

ٿيندو. ڇو ته ٽوڙين اهو اڳي ڇڏيو آهي ته ڪوئسٽ ۽ ٻرهر جي ئي اڀڪتا ٻڌي آهي. ٻڌي ۽ آڀاس ته ٻرهر کان پڻ آهي، سو آڀاس جيڪڏهن سمجهي ته ”مان ٻرهر آهيان“ ته اها اهڙي ڀرائي آهي، جهڙو ٺوڙي کي سڀ سمجهي.

”مان ٻرهر آهيان“ اهو ڪيئن جيڪڏهن ڀرائي روپ ئي قبول ڪجي، ته اهڙي ڪيئن سان مٿيا ڊگهت جي ٺوڙي لپڻ جي نه آهي، ڇو ته يثاوت ڪيئن سان ئي مٿيا جي ٺوڙي ٿئي ٿي، جيئن ٺوڙي جي يثاوت ڪيئن سان ئي مٿيا سڀ جي ٺوڙي ٿئي ٿي. اهي ڪري ”مان ٻرهر آهيان“ سو ڪيئن آڀاس سمجھي ٻڌي ۽ نه ٻڌو ٻڌي.

(۱۷۷) ڪرو ٿو جواب ڏئي ۽

سورठा- ' कहं अवस्था सात, तुन शिष्य व आभासको ।

नहिं चेतनकी तात, तिनहीं में यह ज्ञान है ॥ १८ ॥

سورठा ۹۸- ست اوستانون جاڻ، آهن جي آڀاس جون
تن ٻرهر ڪيئن پڇاڻ، چيئن ٻرهر سمجهه اٿون.

ٿيڪا:- هي شش! ڄاڻ مان توکي آڀاس جون سمجھ اوستانون ٿو ڏاڍيان، سي ٻڌ. چيئن جو ڪوئسٽ آهي، تنهنجي انهن ستن مان، ڪا به ڪانهي. ”مان ٻرهر آهيان“ اهو ڪيئن ٻرهر انهن ستن اندر آهي.

(۱۷۸) آپاس جون ست اوستائون .

چوٿاڙي— اڪ اڙڻان آڙاڙن ڄاڻي، آڙاڻي، ڌڻيڌڻي ڀڻي ڄاڻاڻي .

شونڊناش آڙاڻي ڀڻاڻي، سڀ آڙاڻي اڙي ڄاڻاڻي ॥ ۴۴ ॥

چوٿاڙي ۶۹— ”اڪ اڙڻان ۽ ڀڻاڻي ڄاڻاڻي، ڀڻاڻي ڀڻاڻي، ڀڻاڻي ڀڻاڻي .

اڪ اڙڻان ڀڻاڻي، اڪ اڙڻان ڀڻاڻي .

ڌوڙا -- ”نهي ڄاڻي“، ”اڪ اڙڻان“، ”اڪ اڙڻان“ .

”اڪ اڙڻان“، ”اڪ اڙڻان“، ”اڪ اڙڻان“ .

ڌوڙا ۱۰۰— ”اڪ اڙڻان ڀڻاڻي“، ”اڪ اڙڻان“ .

اڪ اڙڻان ڀڻاڻي، ”اڪ اڙڻان“ .

اڪ اڙڻان ڀڻاڻي، ”اڪ اڙڻان“ .

اڪ اڙڻان ڀڻاڻي، ”اڪ اڙڻان“ .

اڪ اڙڻان ڀڻاڻي، ”اڪ اڙڻان“ .

اڪ اڙڻان ڀڻاڻي، ”اڪ اڙڻان“ .

اڪ اڙڻان ڀڻاڻي، ”اڪ اڙڻان“ .

اڪ اڙڻان ڀڻاڻي، ”اڪ اڙڻان“ .

اڪ اڙڻان ڀڻاڻي، ”اڪ اڙڻان“ .

اڪ اڙڻان ڀڻاڻي، ”اڪ اڙڻان“ .

اڪ اڙڻان ڀڻاڻي، ”اڪ اڙڻان“ .

ڌوڙا -- ڄڻم ڄڻم ڄڻم، ڄڻم ڄڻم ڄڻم .

ڄڻم ڄڻم ڄڻم، ڄڻم ڄڻم ڄڻم ॥ ۱۰۱ ॥

ڌوڙا ۱۰۱— ”اڪ اڙڻان ڀڻاڻي“، ”اڪ اڙڻان“ .

اڪ اڙڻان ڀڻاڻي، ”اڪ اڙڻان“ .

ٿيندو. ڇو ته توهان اهو اڳي چيو آهي ته ڪوٽسٽ ۽ برهم جي ئي ايڪتا ٻڌي آهي. ٻڌيءَ و آڀاس ته برهم کان ٻن آهي، سو آڀاس جيڪڏهن سمجهي ته ”مان برهم آهيان“ ته اها اهڙي ڀرائي آهي، جهڙو توڙيءَ کي سڀ سمجهو.

”مان برهم آهيان“ اهو ڪيئن جيڪڏهن ڀرائي روپ ئي قبول ڪجي، ته اهڙي ڪيئن سان مٿيا ڊگهت جي نور تي ٽيڙ جي نه آهي، ڇو ته يثاوت ڪيئن سان ئي مٿيا هي نور تي ٿئي ٿي، جيئن توڙيءَ جي يثاوت ڪيئن سان ئي مٿيا سڀ جي نور تي ٿئي ٿي. لاهيءَ ڪري ”مان برهم آهيان“ سو ڪيئن آڀاس سمه ٻڌيءَ و نه ٿو ٻڌي.

(۱۷۷) ڪرو ٿو جواب ٿئي :-

سورتا - ' कहं अवस्था सात, सुन शिष्य व आभासकी ।

नहि चेतनकी तात, तिनहीं में यह ज्ञान है ॥६८॥

سورتا ۹۸ - ست اوستانون جاڻ، آهن هي آڀاس جون

ٽن ۾ ڪيئن ڀڄاڻ، جيئن ۾ نا سمجه ٿون.

ٿيڪاڻ - هي شش! مٿي مان ٽوڪي آڀاس جون

ست اوستانون ٿو ٻڌايان، سي ٻڌ. جيئن جو ڪوٽسٽ

آهي، تنهنجي انهن ستن مان، ڪا به ڪانهي. ”مان

برهم آهيان“ اهو ڪيئن به انهن ستن اندر آهي.

ايشن ڄاڻ ٿر ”مان برهم آهيان“. ٿڌي ”اهم“ جو ارٿ ڪوٽسٽ سماجه ۽ برهم شبد جو جيڪو مها آڪاش وانگي لکيم ارٿ چيم، سو ڄاڻ ڇو ٿر ”اهم“ شبد ۽ ”برهم“ شبد وڃي ارٿ ڪري آيڊ ٿر به هڪن، ٿر به لکيم ارٿ ڪري آيڊ آهن.

سو هي شش! جيستائين ”اهم برهم اسمي“ ايشن ٿر ڄاڻندڙين تيستائين پاڻ کي ڏين ۽ ڏکي ٿي سمجهندڙين ۽ جيستائين پرماتما کي پاڻ کان جدا سمجهندڙين، تيستائين ٿون ٿي رهندڙين.

(۱۷۶) اهم برهم گيان ڪنهن کي ٿو ٿئي!

دوها - कहौ गुरु है कौनकू, “अहंब्रह्म” यहज्ञान ।

नहिं जानूँ मैं आपके, भाखि विना सुजान ॥६७॥

دوها ۹۷ - سنگر ڪنهن کي ٿو ٿئي، ”اهم برهم“ جو گيان سمجهائڻ تنهنجي بنان، سمجهان ڪين سڃاڻ.

ٿيڪا:- هي ڪرو! اوهين ڪرڻا ڪري ٻڌايو ٿر اهو ”اهم برهم اسمي“ گيان ڪنهن کي ٿو ٿئي؟ اوهانجي سمجهائڻ کانسواءِ مان اها ڳالهه ڄاڻي ڪين سگهندس. شش جي ڇت ۾ پيا آهي ٿر اهو گيان، ڪوٽسٽ کي ٿو ٿئي يا آپاس سٺ ٻڌي ۾ ٿو ٿئي. جيڪڏهن ڪوٽسٽ کي ٿيڻو آهي ٿر ڪوٽسٽ وڪاري ڇڏيو. جيڪڏهن آپاس سٺ ٻڌي ۾ ٿيڻو آهي، ٿر اُنکي ”مان برهم آهيان“ اهو گيان، اٿلو پوانتي روپ

۹۴- هي چوئين جا پاڇا بڻجي، آب عڪس جيئن ڏار آهستي

پاڇو ٻڌ ۾ ڪر من ڪندڙ، مايا پاڇو ڦل جو ڏيندڙ.

۹۵- حيرو (ايش) ۾ جيتن چوئي، وهڪر بڻائي آهي سوئي؛

ٻوهر-ووپ پاڻڪي جاڻي، آهر ارت ڪوئست سڃاڻي.

۹۶- ٻوهر حرف جو ارت ٻڌايم، ويا بهڪ آب جيئن لڪه سڃاڻيم

آهر کي ٻوهر روپ نه ڄاڻي، لبسبن نه ڏک ڏلبا جا ماڻي.

ٽيڪاڙهي شش، تنهه شجھي سوالن جو جواب ڏنم، تو چيو

ته ”هڪ وڻ ۾ ٻه ٻڪري آهن، جن مان هڪ آهي ٻوڙي، ۽

ٻيو آهي ٻوڙاڇا، تنهنڪري [ٻوڙي] چيو [ٻوڙاڇا] ٻوهر جي

ايڪتا ٿئي ٻڻي“، تنهن جو جواب ڏنم ته هن ٻوهر ۾

جيءُ ۽ ٻوهر نه سمجهي ڪو ڇڻ، پر سمجهي ڪو جي نه هڪ

آهي ڪوئست [ٻوڙاڇا] ۽ ٻيو آهي ٻڙي، ۽ آياس [ٻوڙي]،

تڏاڻو ٻوهر ساڳيو آيو پيو آهي، جو ڪهت آڪاس ۽ آڪاس

جسي پر تنهنب يعني ڇاڻا جي وچ ۾ آهي.

وري جو تو چيو ته ”جيءُ نه ڪرم اُپاشدا ڪرڻ وارو

آهي ۽ ٻوهر ماڻها ڦل ڦيڻ وارو آهي، تنهنجي ايڪتا نه

ٿيندي“، انهيءَ جي جواب ۾ چيم ته ڪرم ڪرڻ وارو

جيءُ نه آهي، ۽ ڦل ڦيڻ وارو ايشور نه آهي، پر جيڪو جيءُ

۾ آياس انهن آهي، سو ٿو ڪرم ڪري، ۽ ايشور ۾ به جو

آياس انهن آهي سو ٿو ڦل ڦي. جيءُ ۽ ايشور ۾ جيڪو

جيتن انهن آهي، تنهن ۾ ڌرو به پيد ڪونهي، جيئن

ڪهت آڪاس ۽ ميا آڪاس ۾ ڌرو به پيد ڪونهي. انهيءَ

ریت جي شش! جيءُ ٻوهر جي ايڪتا ٻڻي ٿي، ۽ تون

ايئن چاڻ ته ”مان برهم آهيان“. اڏي ”اهم“ جو ارٿ ڪوٽست سمجهه ؟ برهم شبد جو جيڪو مها آڪاش وانگي لکيم ارٿ چيم، سو چاڻ ته ”اهم“ شبد ؟ ”برهم“ شبد وڃي ارٿ ڪري اڀيد نه به هجن، ته به لکيم ارٿ ڪري اڀيد آهن.

سو هي شش ! جيستائين ”اهم برهم اسمي“، ايئن نه چاڻهندين تيستائين پاڻکي دين ؟ ڏکي ٻيو سمجهندين ؟ جيستائين پرماٽما کي پاڻ کان جدا سمجهندين، تيستائين تون ٻيو نه ڏيندين.

(۱۷۶) اهم برهم گيان ڪنهن کي ٿو ٿئي !

दोहा - कहौ गुरु द्वै कौनकूँ, “अहंब्रह्म” यहज्ञान ।

नहिं जानूँ मैं आपके, भाखे विना सुजान ॥६७॥

دوھا ۹۷- ستگر ڪنهن کي ٿو ٿئي، ”اهم برهم“ جو گيان، سمجهائڻ تنهنجي بنان، سمجهان ڪين - جان.

ٺيڪا:- هي ڪرو ! اوهين ڪرڻا ڪري ٻڌايو ته اهو ”اهم برهم اسمي“ گيان ڪنهن کي ٿو ٿئي ؟ اوهانجي سمجهائڻ کانسواءِ مان اها ڳالهه چاڻي ڪين سگهندس. شش جي چت هر پاسي آهي ته اهو گيان، ڪوٽست کي ٿو ٿئي يا آپاس سميت ٻڌي، هر ٿو ٿئي. جيڪڏهن ڪوٽست کي ٿيڻو آهي ته ڪوٽست وڪاري چڻبو. جيڪڏهن آپاس سميت ٻڌي، هر ٿيڻو آهي، ته اُنکي ”مان برهم آهيان“ اهو گيان، اڻڻو ڀرائشي روپ

۹۴- سی چوئن ما پاچا بیتی، آپ عکس حمین دار آھمی،
پاچو ہڈ پر کر من کدڑ، مایا پاچو قل جو لیددڑ.

۹۵- حبو (ايش) چيٽن جوئي، رھم ڀائي ۽ آهي سوني؛
رھمرسروپ پاڻڪي چاڻي، اُھر اردت ڪوئست سيڙي.

۹۶۔ ہر حرف جو ارت پڑا، وہاں ایک آب جبین لکھ سٹھا،
آئم کی ہر دوپ نہ جاٹی، تبسین نہ نہا جا مائی۔

ٺيڪڙا. هي شمس، تنهنجي سوالن جو جواب ڏيندو ٿو ڇو ته ”ڪو وڻ ۾ ٻوٽو ٺڪي آهن، جن مان ڪو آهي ٻوٽو ۽ ٻيو آهي ٺوڙو“ تنهنڪري [ٻوٽو] ڇو [ٺوڙو] ٻوٽو جي اڪيائي ٿي ٻڌي؟ تنهن جو جواب ڏيندو ته هن ٻوٽو ۾ ٻوٽو ۽ ٻوٽو نه سمجهي ڪوڙين، پر سمجهي ڪوڙي نه ڪو آهي ڪوئو [ٺوڙو] ۽ ٻيو آهي ٻڌي ۽ آيا [ٻوٽو]، تنهن ٻوٽو ساڳيو آيو ٻيو آهي، جو ڪوئو آڪاس ۽ آڪاس جي ٻوٽو ٻڌي ڄاڻا. جي وڃي آهي.

وري جو ٿو چيو ته ”جيءُ نه ڪرم اُپاشاءِ ڪرڻ وارو
آهي ۽ پرمانما ڦل ڦيڻ وارو آهي، تنهنجي ايڪتا نه
ٿيندي.“ انهيءَ جي جواب ۾ چيو ته ڪرم ڪرڻ وارو
جيءُ نه آهي، ۽ ڦل ڦيڻ وارو ايشور نه آهي، پر جيڪو جيءُ
۾ آياس انهن آهي، سو ٿو ڪرم ڪري ۽ ايشور ۾ به جو
آياس انهن آهي سو ٿو ڦل ڦي. جيءُ ۽ ايشور ۾ جيڪو
جهڻن انهن آهي، تنهن ۾ ڏرو به پيد ڪونهي، جهڻن
ڪهڻ آڪاس ۽ مها آڪاس ۾ ڏرو به پيد ڪونهي. انهيءَ
ديت جي شش! جيءُ ۾ ڪم جي ايڪتا ٻڌي ٿي، ۽ تون

ميٽن اٿس جو آهي، تنهن ۾ ڪنهن به ڳالهه جو تعلق
 ڪونهي. جيڪو ڪرم يا ڦل ڦيٽ چيٽن ۾ ٿو ڦسي سو
 سور ڪم آهي، ڇو ته چيٽن ۾ بهي ۾ اسنگر ۽ هڪ روپ آهي.
 سور ڪم ٿي ڇيو چيٽن کي ايشور چيٽن کان يا ايشور
 چيٽن کي ڇيو چيٽن کان پڻ يعني پيارو سمجهڻ ٿا.
 وري ڇو سوال ۾ اهو ڇيو ويو هو ته ”ڇيو ۽ پر مائٽا
 جي ايڪتا قبول سان ڪرم ۽ آپاسنا جي ويدن مقرر
 ڪيا آهن سي نشٽل ٿيندا“. تنهنجو جواب به اچي ويو
 ڇو ته ڇيو ۽ ايشور ۾ جيڪو آپاس ڀاو آهي تنهن ۾ ته پيد
 آهي. [تنهنڪري جيسين آپاس ڀاو نورت نه ٿيو آهي
 جيسين ڪرم ۽ آپاسنا نشٽل نه ڇڻيا].

(۱۷۵) ويد واکيم جو لکيم ارت.

चौपाई--

अहो शिष्य तँ प्रश्नं त्वं कीनै, तिनके ये उत्तर मैं दीनै ।
 कहै त्वतँ तरुमें द्वै पच्छी, इक भोगै इक आहि अनिच्छी ॥ ६३ ॥
 ते चेतन आभास लखाये । नभ छाया ज्युं भिन्न वताये ।
 कह्यो भिन्न कर्मी फलदाता, मति माया छाया सो ताता ॥ ६४ ॥
 जीव ईशमें चेतन रूपं, भेद गन्धतँ रहित अनूपं ।
 यातै ”अहं ब्रह्म” यह जानौ, ”अहं” शब्द कूटस्थ पिछानौ ॥ ६५ ॥
 ”ब्रह्म” शब्द को अर्थ सुभाख्यो, महाकाश समलक्ष्य तुराख्यो ।
 ”अहं ब्रह्म” नहिं जौ लौं जानै, तौ लौं दीन दुखित भयमानै ॥ ६६ ॥

چو پاڻي ۹۳- هي شش نو جي سوال سڻايا، تنجا مون نه جواب ٻڌا
 وري چيڻ وٺ ۾ به اچي، هڪ ڀوڳي ٻيو آه اٿس

ايشور شبد جي اوت کان نرالو ڪري ٽيڪاريو ويو آهي.
(۱۷۳) داخل ٽي سو سوال (۱۰۸) وارو. ائين جواب آهي نه

دوہا - चतुर्मासि चेतन दशो, तामे मिथ्या जाँव ।

पुण्य पाप फल मोगवै, चितवृद्धत्य नु सीव ॥६१॥

دوہا :- چار مہینہ چیتن جی، تین سو مہینہ جیو

پوڄي قل پنج باب سو، سو ڪوئست سچو.

ٽيڪا :- جي شش ا چئن قمن جو چیتن چيس،
تن ۾ جيئو جي سوڀ ۾ جيڪو مٿيا آپاس اٿس آهي
سو پنج باب ٿو ڪري ۽ ٽن ٿو پوکي، ۽ ڪوئست جو
چیتن آهي، سو شيو يعني ڪلياڻ سوڀي آهي.
تنهنڪري جو سوال اڏاڻيل جو نه ”هتيءَ روپي وڻ ۾ نه
پکي آهن، ڪه پوماٽا پيو جوڙي اتي پوماٽا ۽ جيئو نه
سمجهڻ ڪپن، نه ڪه آهي ڪوئست، جو پوکاڻ ڪريو ۽
پيو آپاس جو پوکيندو آهي.

(۱۷۴) ڪرم ڪرڻ ۽ قل پوڳڻ آپاس ۾ آهن.

چیتن نسلگ آهي.

دوہا - कर्मों छाया देत फल, नहि चेतनमें जोग ।

सो असंग इकरूप है, जानै मित्र कुलोग ॥६२॥

دوہا :- ڪرم ڪرمي پيو قل ڏئي، سي چیتن آپاس ۽

چیتن آهه اسگ سو بيائي ڏس بند ٿاس.

ٽيڪا :- جيئو ۾ جو آپاس آهي سو ڪرمي آهي ۽ ايش
۾ جو آپاس آهي سو ٽن ٽيڻ وارو آهي. انهن ٻنهي

جي وياپڪتا موجود آهي، سا وسٽ آهي برهمر شبد جي
 واچيه ۽ آما ٻنهي قسمن جي وياپڪتا آهي، ”مايا وششت
 چيئن“ ۽ چو ته * وششت ۾ جو مايا اٿس آهي، تنهن
 ۾ آهي آپيڪشڪ، ۽ جو چيئن اٿس آهي، تنهن ۾ آهي
 ٺرپيڪشڪ وياپڪتا.

جيتوڻيڪ مايا وششت چيئن ۾ ٺرپيڪشڪ وياپڪتا
 بڻي نٿي، چو ته مايا آهي چيئن جي رڳو ڪهڙو ڪهڙو
 تنهنڪري مايا وششت چيئن کان شدي چيئن جي وياپڪتا
 وڌيڪ آهي، انڪري شدي چيئن ۾ ئي آهي ٺرپيڪشڪ
 وياپڪتا ته ٻه مايا وششت چيئن جو آهي، سو پرمات
 ه رشتي ڪري يعني حقيقت ۾ شدي چيئن کان ٺرالو نه
 آهي، بلڪ شدي روپ ئي آهي. تنهن ڪري مايا وششت
 ۾ جو چيئن اٿس آهي تنهن ۾ ٺرپيڪشڪ وياپڪتا آهي.
 انهيءَ ريت مايا وششت ئي برهمر شبد جو واچيه بڻي ٿو،
 ۽ شدي چيئن آهي برهمر شبد جو لکيه. ايئن معلوم ٿيو ته
 ايشور شبد ۽ برهمر شبد ٻنهي جو ارتڪ ڪهڙو آهي ٺرالو. انهيءَ
 هوندي به هي ياد رکڻ گهرجي ته برهمر شبد جو سپاڳ آهي
 ته ڪهڙن هندن تي لکيه ارتڪ سمجهائي ۽ رڳو ڪن
 هندن تي واچيه ارتڪ سمجهائي ۽ ايشور شبد جو سپاڳ
 آهي ته ڪهڙن هندن تي واچيه ارتڪ سمجهائي. انهيءَ
 ڪريتي لکيه ارتڪ جي خيال کان برهمر شبد جو ارتڪ

دو ٻار ۹۰ ۽ ۹۱ جي اندر ٻارن، جيئن جو ٽوٽڪو
مهاڪاش جيئن ٻوٽو سو ٿا وڻجيو ٿا ٿورڙو.

ٽيڪا: ٻوٽو ٿوڙي ٻار، جو مها آڪاس
سمان ٻوٽو ٻوٽن آهي، سو چڻجي ٿو ٻوٽو.
آهو لڪي ويجهو آهي لڪي دور، جو نه ويجهو يا
دور آهي، ڪي ئي ٻوٽي سگهو، جو چوڻ واري کان
ٻيڙو هجي ۽ ٻيڙو ۽ ٻيڙو جي آهائيءَ وارو هجي.
ٻوٽو نه ڪڍن کان نه ٿورو نه آهي، بلڪ ڪل جو
آهي، ۽ ٻيڙو وغيره ڪل آهائيءَ وٽ آهي، تنهن
کي وڻجيو يا ٻيڙي چئي ڪين سگهو.

”ڪري ڪو ٻوٽو ته ’وياڪ‘ وست جو ٿا ٻوٽو
آهي، تنهن ڪري ٻوٽو شهد جو واهير به آهائيءَ وارو
آهي.“ ته اهو جواب هيءُ آهي ته وياڪا ٻن نمونن
هي آهي. هڪ کي چون ”آهڪڪڪ“ ٻيءَ کي
چون ”آهڪڪڪڪ“. ٻيءَ وست ڪڍن ٻڌارڻ جي
* آهڪڪا ڪري وياڪ آهي ۽ ڪڍن ٻڌارڻ جي
آهڪڪا ڪري نه، تنهنجي ”آهڪڪڪ وياڪڪا“ چون،
جيئن مائو، ٻوٽو ۽ ٻيڙو ۽ ٻيڙو جي نسبت ۾ وياڪ آهي
۽ جيئن هي نسبت ۾ وياڪ نه آهي. ٻي وست سڀ
جي نسبت ۾ وياڪ آهي، تنهنجي ”آهڪڪڪڪ وياڪڪا“
چون، سا ته آهي جيئن ٻوٽو ڪڍن وست ۾ ٻيڙي قسمن

اٿس جو اڌ نشان جو ڪوٽسٽ آهي، تن ٻنهي جي ميل
کي جيءَ پڌ ٿو ٿي. انهيءَ ۾ ٻراگيه جو اڀاءُ نٿو ٿئي ۽ چوڌر
سڪپٽ ۾ اڳيان رهيو ۽ سڪپٽ ۾ چيٽن جي پرتي
سٺ جو اڳيان جو اٿس آهي، سوئي جا ڪرت ۽ سڀن
۾ ٻڌي جي صورت وٺي ٿو ۽ چيٽن جو پرتي ٿي ان
۾ شروع کان ٿئي ٿو.

انهيءَ ڇڏاڀاس سٺ ٻڌي ۾ ٻچ ٻاپ وغيره سنسار
پرقيت ٿئي ٿو. انهيءَ ڪري ئي ڪن شاسترن ۾ ”ٻڌي“
کي جهوپٽي واري اُٻاڌي ڪري چيو ويو آهي، مگر ويچار
درستيءَ سان ٿي جيوپٽي واري اُٻاڌي آهي ”اڳيان“.

(۱۷۱) ايشور سروب جو ذڪر.

دوها -- चित् छाया माया विषै, अधिष्ठान संयुक्त ।

मेघ व्योम सम ईशसो, अंतरयामी मुक्त ॥ ८९ ॥

دوها ۸۹ - چيٽن ۽ آڀاس ۾، مليل مايا ساڻ ۽
انترامي مڪس، جيئن، ميگه آڪاش ۾ جاڳ.

ٽيڪا: - برهم جو ٻاڳو يعني آڀاس جو مايا ۾ پويو،
۽ مايا جو اڌ نشان برهم ٻنهي جي ميلي کي ايشور
چون ٿا، اهو ايشور ايئن آهي جيئن ميگه آڪاس
۾ اهو ايشور انترامي آهي، چو ٿر سڀ جي اندر
پريڙ ڪندڙ آهي. اڻ سڌا مڪس آهي، چو ٿر اُنڪي
ٻنهي سروب ۾ اوڙل ڪونهي، جنهنڪري اُنڪي
جدم مرڻ وغيره ٻڌي پرقيت ٿي ٿين. ۽ اڻ سروب

نه ڪل وڪادن کان رهت آهي.

مطلب نه چيئن جل پڙيل هلي جي وڪادن کان
هلي وارو آڪاس آهي. چيئن ڪوئست کي به چاڻ.
تنهن ڪري جيوبڻي جا ڌرم ڪل ڇڏاياس ۽ آهين ۽
ڪوئست ۽ رڳو اڪيان سبب پرقيمت ڏهن ڏا. الهه
پرقيمتي سبب ئي ٻڌي ۽ ڪوئست سميت جو ڇڏاياس
آهي تنهن کي جهڙو ڇڏو ويو آهي.

(۱۷۰) جيءُ جو اهو سرويپ ڏڪر ڪرڻ سان ”پراڪيه“
سڏيو وڃي ٿو. چوڻ، سڪپت جي ايمان جي جهڙو جو نالو
پراڪيه آهي ۽ پر سڪپت ۽ نه ٻڌي جو آيا آهي ۽ الهه
ڪري سڪپت وقت ٻڌي ۽ آياس جو ٻڻ. آيا آهي
جنهن ڪري سڪپت ۽ پراڪيه نالي جيءُ سڏيو وڃي ٿو ۽
پراڪيه جو سرويپ جيڪي شاستر بهائين ڏا، تن جي
مخالفت يعني ورور ٿهندو. الهه ڪري جيءُ جو ٻيو
سرويپ ڪيئن ڪجي ٿو.

دوھا -- अथवा व्यष्टि अहानमें, जो चेतन आभास।

अधिष्ठान कूटस्थयुत, कहे जीवपद तास ॥८८॥

دوھا ۸۸ -- يا نه ويشتي اڪيان ۽ چيئن جو آياس
ادشنان ڪوئست سان، جو نان ۽ نه واس.

ٽيڪا: اڪيان جي انش جو نالو آهي ”ويشتي“
اڪيان ۽ ڪل اڪيان جو نالو آهي ”سمشتي اڪيان“.
الهه اڪيان جي انش ۽ چيئن جو آياس آهي ۽ اڪيان

اچل وچل، اهي سڀ ڪرم آپاس سهت ٻڌي ڪري
 ٿي ۽ نه ڪوئست چيئن. ڪوئست ۾ رڳو پرائتيءَ کان
 پرتيبي ٿئي ٿي. اها پرائتي به ته ٻڌيءَ سهت آپاس کي
 ئي پرتيبت ٿئي ٿي ۽ نه ڪوئست کي. چوٽه ڪوئست
 آهي اهو، جو نروڪار روپ سان ”ڪوٽ“ وانگر
 اسٽ آهي. ”ڪوٽ“ جو ارت آهي لوهار جي اهرط
 يعني سنداط، يا ”ڪوٽ“ جي معنيٰ آهي ڪوڙ يعني
 مٿيا ۽ مٿيا ٻڌيءَ ۽ ڇڏاپاس ۾ جو اسنڪر ٿي ويٺل،
 تنهن کي چئاجي ٿو ڪوئست. انهيءَ ڪري ته پرائتي
 ڪوئست ۾ لٿي بڻي، پر بڻي ٿي ڇڏاپاس ۾.

(۱۶۹) پورو پورو ويچار ڪري ڏسبو ته ٻج پاپ،
 سڪه هڪ، لوڪن ۾ اچل وچل، رڳو ٻڌيءَ ۾ آهي،
 آپاس ۾ به ڪين آهي ۽ آپاس ۾ رڳو ٻڌيءَ سان سنجوڳ
 سبب آهي. جيئن جل ڀريل هلو آهي، سو ٿيڊو هجي
 ڪ سڌو هجي، ڪ ڪڇي ويندو پيو هجي ڪ ڪڇي
 ايندو پيو هجي، ته اُن جي سنڪه ۾ جيڪو آڪاس جو
 پرتيبت آهي، تنهن ۾ به اُن هلي جي سنڪه ڪري چل
 ڪل ڪريائون پيئون ٿين. جيستويڪ حقيقت ۾ اُن
 ۾ پنهنجائي سرڪار ڪريا لٿي ٿئي. ٿيئن ئي ڪام ۽
 ڪرم روپي جل سان ڀريل، ٻڌي روپي هلو ٻج پاپ
 وغيره ڪل وڪار ڌاري ٿو ۽ ڇڏاپاس جو ڌاري ٿو،
 سو رڳو ٻڌيءَ سان سنڪه هٽل سبب، پر ڪوئست چيئن

پرتهسب ٿئي ٿو، سو به ڪو ليم ڪونهي؛ ڇو ته روپ
رعت شهد جو روپ رعت آڪاس ۾ پرتهسب ٿئي
ٿو، اهو اکر سماجهاڻي آهي. نيشن جهڙن جو به پرتهسب
ٿئي ٿو. انهيءَ رعت ٻڌيءَ ۾ آپاس ۽ اڌشان جهڙن،
ٻڌيءَ جو نالو جهڙو ڏيو ويو. اهو جهڙو آهي ”نوم“ ٻڌ
جو * واچيه ۽ ٿڌن ۾ ڇڏا پاس جي نياڪ ڪرڻ سان، جو
ڪيل ڪوئسٽ رهي ٿو، سو آهي ”نوم“ ٻڌ جو لکيه،
يعني ته جهڙو آهي ”اڌر“ شهد جو واچيه ۽ ڪوئسٽ آهي
”اڌر“ شهد جو لکيه.

(۱۶۸) آپاس وڪاري آهي مگر ڪوئسٽ

نروڪار آهي.

دوہا - बुद्धिमाहिं आभास नो, पुन्यपाप फलभोग ।

गमन प्रागमन सो करै, नहिं चेतनमें बोग ॥ ८६ ॥

• मिथ्या नभ घट संग ज्यूं, लहे क्रिया बहुभांति ।

घटाकास अक्रिय सदा, रहे एकरस शांति ॥ ८७ ॥

دوہا ۸۶ - یوگی قل تو باب بیج، ٻڌ ۾ جو آپاس؛

۸۷ - گهڙي اندر آڪاس جو، ڪريا ڪري ٿا ٿورڙا
ٿئي ڪريا پرتهسب ٿي، سڀ ڌلي، سو ڪوڙ.

• نیکا:- جيمسٽيڪ ”جهڙو“ نالو آهي ڪوئسٽ ۽

ڇڏا پاس جو، ته به جهڙو ٻڌي جو سارو ڌرر آپاس ۾ آهي.
بيج ٻاڻ ۽ انهن جو قل سڀ ڌڪه ۽ سر ڀڳ آڌڪ لوڪن ۾

* واچيه ۽ لکيه جي ڪول جهڙن نرونگه ۾ ڪيل آهي.

ڪنهن ڪاٺجي گل مٿان * سڌڪ رکجي ۽ ٿر
شفاف سڌڪ هر گل جي لالچ جي ڊمڪ ٿئي ٿي،
سا آهي لعل گل جو پر تهنب. انهيءَ ريت ڪوٽسٽ
جي آسري جا ٻڏي آهي، تنهن ٻڏيءَ ۾ ڪوٽسٽ
جي پر ڪاش جي ڊمڪ ٿئي ٿي ۽ ڇو ته جيئن سڌڪ
بلڪل اوچل آهي تيئن ٻڏي به بلڪل سٺ آهي،
سبب ته ٻڏي آهي سٺي ڪل جو ڪاريءَ. اها جيڪا
ڪوٽسٽ جي ڊمڪ آهي، تنهن کي ڏالو ڏنل آهي پر تهنب.
(۲) يا ائين ڪري چئجي ته اهو پر تهنب ٻڌڻ
چيئن جو آهي ۽ جيئن مها آڪاس جو هلي جي جل
۾ پر تهنب آهي ۽ نه اندر واري آڪاس جو. ڇو ته
چيٽري ڪنڀير ٿئي (ڪهراڻي يا اونڀاڻي) جل ۾ پوزيت
ٿئي ٿي، اوڀري ڪنڀير ٿا اندرئين آڪاس ۾ ڪاهي ۽
تنهن ڪري چئبو ته ڪنڀير ٿا. جا آهي آڪاس جو
پر تهنب، سا ٻاهرئين آڪاس جو ئي پر تهنب آهي.
اها شنڪا جا اٿاري ويٺي هئي ته ”وياپڪ چيئن
جو پر تهنب چوڻ بڻي ٿو“، سا شنڪا آڪاس جي
درشتانت مان دور ٿي. ڇو ته آڪاس به وياپڪ آهي
نه به ان جو پر تهنب ٿئي ٿو. وري جو ڇو ويو هو ته
”روپ وارن پدارتن جو ئي، روپ وارن پدارتن
* سڌڪ هڪ قسم جي سفيد مٽي آهي جا بلوري شيشي
جهڙي آهي.

تڏهن سميت ڇڏاڀاس کي جيئو چئجي ٿو. انهيءَ ڪري
 ثابت ٿيو ته ”ٻڌيءَ ۾ جيڪو ڇڏاڀاس يعني چيئن
 جو عڪس آهي ۽ جيڪو ٻڌيءَ جو اڏڻان چيئن
 آهي، تن ٻنهي جي ميلاپ کي جيئو ٿو چئجي.“
 (* ۱۱۶ ص ۱۱۷).

دوها -- अधिष्ठान कूटस्थसै, द्वै आभास बहाल ।

रक्त पुष्प ऊपर धरयो, स्फटिक हीइ निमलाल ॥ ८५ ॥

دوها ۸۵ - اڏڻان ڪوئست سان، ٽي آڀاس بحال،
 ڳاڙهي گل ٿي رکڻ سان، - ڪوئست ڏي لال.

(۱۶۷) ٽيڪا: - ڪوئست (۸۳) ڏوھي ۾ ڇوڪرين
 ٿر ٻڌب، جو ڪوئست، تڏهن سميت آڀاس سو آهي
 ”جيئو“. انهيءَ مان (۱) اها چال ٿي ته ٻڌيءَ ۾ جو
 پرڏيڻ ٻڌي ٿو سو آهي ڪوئست جو، ۽ نه ٻاهرئين
 ٻڌي چيئن جو. هن ڏوھي جي ٻاهرئين ٿڪ ۾ ٻه اڏوئي
 ٽيڪا ڏي وڌو آهي.

* هڪ ”ڇڏاڀاس“ لفظ جو اردو ٻڌيءَ سميت ڇڏاڀاس
 سمجهڻ گهرجي ۽ ڪوئستڪار هن ڳالهه کي اڳتي کولي ٻڌو.
 پنج ڏسيءَ ۾ پڻ آهي ته ”ٻڌيءَ ۽ ان ۾ اسٽيف ڇڏاڀاس،
 ۽ تن ٻنهي جو اڏڻان ڪوئست چيئن، انهن ٻنهي جو
 مٿس آهي جيئو.“ مٿس ٻيهر آهي گهٽ، سو ڪنهن ڪن
 پرڻ آهي (۱) ٻڌي ڏوھي جل سان، تڏهن ۾ چيئن جو
 (۲) پرڻ، ۽ (۳) ڪوئست، ٻنهي جو نالو آهي جيئو.

آهي، تنهن جي اڌڻان جو نالو آهي ڪوٽسٽ. اهو ڪوٽسٽ اڻپڻي رهت آهي. ايئن چوڻ ۾ مراد هيءُ آهي ته ٻرهر کان نيارو جيئن ڇڏاڀاس اڻپڻ ٿيو آهي، تيئن هي اڻپڻ نه ٿيو آهي، مگر ٻرهر روپ ئي آهي، جيئن گهٽ آڪاس مها آڪاس کان نيارو ڪين ٿي پوي ٿو، بلڪ مها آڪاس روپ ئي آهي.

اهو جو ”ڪوٽسٽ“ آهي، سوئي ”آٿر“ ٻڌ جو لکيل اڌ بتائي ٿو، ۽ انهيءَ کي ”پوٽيڪ“ چئجي ٿو ۽ انهيءَ کي ئي ”لڄ روپ“ چئجي ٿو ۽ اهوئي ”جيئو ساڪي“ آهي.

(۱۶۶) جيئو سر روپ جو ذڪر.

دوہا -- काम कर्मयुत बुद्धि मैं, जो चेतन प्रतिबिंब ।

जीवकहै विद्वान तिहिं, जल नभ तुल्य सविं ॥८४॥

دوہا ۸۴ - کام ڪرم سنگ ٻڌي ۽ ۾، جيئن جو آڀاس ۽ چوڻ جيئو ودوان تنهن، مثلي جبل آڪاس.

ٿيڪا :- انيڪ شپ ۽ اشپ ڪامڊائن ۽ ڪرمين رکڻ واري جيڪا ٻڌي آهي، تنهن ۾ جيڪو جيئن جو پرتشوب يا عڪس آهي تنهن کي ودوان چوڻ جيئو، مگر اهو رکڻ جو پرتشوب آهي تنهن کي جيئو ڪهن چوڻ ٿا، پر جيئن گهٽ آڪاس سميت آڪاس جي پرتشوب کي چل آڪاس چوڻ، تيئن ٻن جو ڪوٽسٽ آهي

* انٽر آتما يعني پنهنجو پاڻ.

دوہا ۸۲۔ چار قسم آکاس جا، چہر ويد اُنسار،
چمتن جا پٹ کو حوان، جنهن سان لهن وچار.
ٺيڪا:- آکاس جي چئن قسمن جا لکچل پڌايمان،
باط چمتن جا لکچل پڌ، تر تو ۾ ويچار ڇاڪي، ۴ ويچار
جو ٿل کبان توکي ملي.

(۱۶۵) ڪوئسٽ هو ذڪر.

دوہا - मति वा व्यष्टिब्रह्मानको, अधिष्ठान चैतन्य ।

घटाकाश सम मानिये, सो कूटस्थ ब्रजन्य ॥८३॥

دوہا ۸۳۔ مت يا ويشتي اگيان هو، اڌشان چمتن،
گهت آکاس چمتن حاٿجي، سو ڪوئسٽ اجنس.

ٺيڪا:- مت يعني پڌي ۽ ويشتي اگيان جو،
چڪو اڌشان چمتن آهي، سو ڪوئسٽ چمتي، چڪو پڪي،
جيءُ کي پڌي سميت چمتن مڃي ٿو، تڏهن پڪي
۾ پڌي هي اڌشان کي ڪوئسٽ چمتي، ۴ چمتن
مٿي ۾ ويشتي اگيان سميت چمتن کي جيءُ چمتي
ٿو، تڏهن مٿي ۾ ويشتي اگيان جو، چڪو اڌشان
آهي تڏهن کي ”ڪوئسٽ“ چمتي.

اتي سڌانت اهو آهي ته جيءُ پڌي جو چڪو ويشتي

(۱) اڇل (۲) جمر رهيو. + اگيان جا ائس يا پاڻ، جن ڪري هڪ

هڪ جيءُ جدا پرلپتي ٿي رهي آهي، تن مان هر هڪ
انس کي چمتي ويشتي اگيان، ۴ سيني کي گڏي چمتي
سمشتي اگيان.

दोहा -- वर्षत मेघ अनंतजल, उदक सहित इतिहेत ।

दक नहिं नभ आभास विन, इम प्रतिविंव समेत ॥८०॥

دو ۱۵۰- میگو، وسائی جل گھٹو، تنهن ۾ پاڻي جاتو؛
جل نه ٿئي آڀاس بن، ان گڏ سمجهه سڃاتو.

ٺيڪا:- جهڙو ٿيڪ چل ۾ آڪاس جو پرتهندب
 ميڪم ۾ پرتڪم نشو ۽ ساڄي، ٿر ۾ انومان سان ڄاتو وڃي
 ٿو. ميڪم جو چل وسائي ٿو ٿر انومان ڪري سگهجي
 ٿو ٿر ميڪم ۾ چل آهي، ڇو ٿر ميڪم ۾ چل نه هجي
 ٿر چل وسي وري ڪيئن؟ وري جهڙو ڪڏهن ميڪم
 ۾ چل آهي نه اهو اوس آڪاس جي پرتهندب سميت
 هوندو، ڇو ٿر چل، آڪاس جي پرتهندب بنا ٿيندو ئي
 ڪين. تنهن ڪري صاف انومان آهي ٿر ميڪم ۾
 چل آهي، ۽ اهو چل آهي آڪاس جي پرتهندب سميت.
 دوهي - باهه ۾ اڪاس، ٻاھه ۾ اڪاس، ٻاھه ۾ اڪاس،
 دوهي - باهه ۾ اڪاس، ٻاھه ۾ اڪاس، ٻاھه ۾ اڪاس.

महाकास ताक्ं कहैं, कोविद बुद्धि अनूप ॥८१॥

دوہا ۸۱۔ ویاہک اندران باہران، ھکڑوئی آکاش،
مہاکاس تنھن کی چون، پنڈت بد پرکاش۔

ٿيڻ ڪاٺ. ٻاهر اندر، گل ڏک رس، جو ويا ڏک
آڪاس آهي، تنهن کي پڻ يوان پنڊت هها آڪاس
ڪري چوڻدا آهن.

(۱۶۴) چار چیتن۔

दोहा - चतुर्भांति नभके कहै, लच्छन श्रुति अनुसार ।

अव चेतनके शिष्यसुन, जासंतहौविचार ॥८२॥

دوہا ۷۷۔ جي حل ۾ آڪاس جو، پرتنب ڪين لڪاءُ

ٿوري ۾ گھيرائي ٿئي پرتنب نه ساءُ

۷۸۔ پاڻيءَ ۾ آڪاس جو، مڃ آڀاس سڃان

روپ نه آه آواز جو، نه ٻڌائي پاڻ

ٿيڪا:- جيڪڏهن حل ۾ آڪاس جو پرتنب

نه پوي، ته کڙي جيڙي حل ۾ منجهه جي ماپ جهڙي

اولهائي جا پرتنت ٿئي ٿي، سا جيڪر نه ٿئي، تڏهن

ڪري آڪاس جو پرتنب قبول ڪرڻو پوي ٿو،

وري جو ائين چيو ويو ته ”روپ رمت ڀدارت جو

پرتنب نه ٻڌندو آهي“، سو ٿيڪه نه آهي، جو ته روپ

رمت شهد جو جيڪو ٻڌندو آهي، سو به نه پرتنب ٿي

آهي. اهو رمت روپ رمت آڪاس جو به پرتنب

ٻڌي ٿو.

دوہا - जो मेघहि अवकाश दे, पुनितामैं आभास ।

तिन दोनूंकूँ कहत हैं, बुधजन मेघाकाश ॥ ७६ ॥

دوہا ۷۹۔ جاء منجهه ڪي جو ٿئي، تڏهن ۾ ٻڌ آڀاس

انهن ٻنهي کي ٿا چون، سڃاڻا منجهه آڪاس

ٿيڪا:- منجهه يعني باهل کي آڪاس جيڪا

جاء ٿئي ٿو، باهل واري حل ۾ جيڪو آڪاس جو

پرتنب آهي، تنهن ٻنهي کي چون منجهه آڪاس

انهي ڪو شدڪا ڪري ته منجهه ٿيو آسمان ۾، تڏهن

۾ حل ۾ آڪاس جو پرتنب، قسطن بنا ڪيئن ڄاڻو

ويڌو، ته جواب آهي:-

جاء آکاس ڏئي ٿو، تڏهن آکاس کي پنڊت جن
گهٽ آکاس چوڻ ٿا.

دوہا - जलपूरित घटमें जु पुनि, है नभको आभास ।

घटाकाशयुत विज्ञजन, भाखत जलआकाश ॥ ۷۶ ॥

دوہا ۷۶ - جل یریل گهٽ یر وری، آکاسی آپاس،

سار گهٽ آکاس سو، آهي جل آکاس.

ٽيڪا - ۽ شش، جل سان یریل دلي ۾ ڏکڻون
سميت جو آکاس جو پرتنب پوي ٿو، اهو آکاس
جو پرتنب، گهٽ آکاس ۽ سميت، جل آکاس
ڪري چوڻ ٿا.

اتي جيڪڏهن ڪو شڪ ڪري ته جل ۾
پرتنب ڏکڻون جوئي پوندو آهي ۽ نه آکاس جو،
چو ته آکاس روپ رمت آهي ۽ پرتنب ته روپ
واري پدارت جوئي پوندو آهي، ته ان جو جواب
هي آهي -

دوہا - जो जलमें आकाश को, नहीं प्रितिर्विव लखाइ ।

थोरेमें गंभीरता, है प्रतीत किहि भाइ ॥ ۷۷ ॥

यातै जलमें व्योमको, लखि आभास सुजान ।

रूप रहित जिम शब्दतै, है प्रतिध्वनिकोमान ॥ ۷۸ ॥

* تارن . آکاس جو پرتنب يعني پر چارو ۽ گهٽ آکاس

بني ڪڏ.

जव इनको तूं रूप पिछानै, निज शंका तवहि सवमानै ।
 यातें सुन इनको अब भेदा, नशैं सुनत जन्मादिक खेदा ॥७४॥

چو پائي

۷۲۔ ڪڪ وچار۔ ٻچ دل لائي، جو شش لڻينجو وشم وڄائي،
 نام آڪاش نه ڪوت جل جيئي، ميڪه مها ڪل چار ائيئي،
 ۷۳۔ جدا آڪاش ٻڌء چار پئي، چيئن تاء چار سڻ سيئي،
 جيو ايش نيو ڪوئست آهي، هر چو تون وڪ هر د ناهي،
 ۷۴۔ سمجھي سڃاڻا اريد انهنجو، لاهي سگهندن منسو من جو،
 هاڻ سڃاڻا ٿن سمجھائي، ناس ٿي وڪ، ڪڪ تون مالن،
 ٽيڪا۔ تهنجي شڪا متائڻ لاء، ڪي شش! هي،
 ويچار توکي ٻڌايان ٿون۔ آڪاس جا چار قسم مڃڻ وڻا
 اچن: (۱) ڪهت آڪاس (۲) جل آڪاس (۳) مينگه
 آڪاس (۴) مها آڪاس۔ تيئن تون چيئن جا به چار
 قسم سمجھ: (۱) ڪوئست (۲) جيو (۳) ايشور (۴) برهم
 جڏهن انهن جو سڙو ٿي چڪو، وٽ سڃاڻندين،
 تڏهن تون تهنجي شڪا جو پاڻ جواب ڏيئي
 سگهندن ۽ ٻيو جنم موٽ وغيره وڪ ڪڍينجا ٿاس ٿي ويندا.

दोहा - जलपूरित घटकूं तु दे, जितनो नभ अबकाश ।

शुक्तिनिपुण पंडित कहैं, ताकूं, घटआकाश ॥७५॥

دوہا ۷۶۔ جل پوريل ڪهت ڪي ڏئي، جيڏي ٿو آب جا،
 گهٽا ڪاش لهنڪي چو، پنڊتن جي سا راء.

ٽيڪا۔ هي شش، جل سان پوريل دلي ڪي جيتري

(۱۵۸) پو ماڻھو ڪٿي ٿي سگهي ٿو.

चौपाई-- सुनहु गुरु दूजो पुनि संशै, जीव ब्रह्म एकत्व प्रनशै ।

एक वृक्षमें समद्वै पक्षी, फल भोगै इक दूजो स्वच्छी ॥७०॥

भोग रहित परकाश असंगा, वेद वचन यह कहत प्रसंगा ।

कर्म उपासन पुनि बहु भाखै, जीव ब्रह्म यातै द्वय राखै ॥७१॥

چوپائی

۷۰۔ نو بچ سسوا اندر قری تو، جدا برہم کان جھو کری او

ان پکمن کتو پند و ط واسو، کک یو گپی ۱۰۰ یو کک لراسو.

۷۱- آه اسنگ - سو پوکي لاهي، وڌن ۾ پڻ وڌن آهي،

گورم ایاسن چهل نه جاني، چو زهر هي صاف باني.

نیکا :- می کروا مہندجو ڏيو سڄو ۽ آهي

و به یگو. آمو سخسو آذو آعی، جزمین مان جوو :رم

ایکے جو لشکر و قتل و جی گو۔ اہو سندو دی

وہابی مولانا لاہور۔ ویدن و چیل آئی قہ ہدی

یہی دلیل ہے کہ امن، یعنی سامانِ امن، کے زمین

۱. قل ڏوکی ٿو، ۲ ڏهه شت آهي، ۳ ڏو ڪر دمت آهي، اسڪر

۵ : اهو پوڳڻ واري کي پرڪاش ڪري ٿو. ايئن

۴ جو پوکڻ وارو آهي، سو جيئي پوکيت لئي ٿو، ۴

و ڀرماڻيا ٿي ڀرتيت ٿئي ٿو، تنهن ڪري انهن ۾

سڪا بطني ئي لٿي. وري ويدن ۾ ڪرم ۽ اڀاسا جا

ڪي نمونا ٻڌايل آهن، سي ته جوڙو ٻرهم جي ايڪتا جي

مت ۸ نشتل گئی ہوندا | سو چیتن جو اوہن جو ۵۵

(۱) پوڊيٽ ڪارن وهڪر ۽ معنيٰ شد.

100

जो यातें विपरीत स्वरूपा, ताक् ब्रह्म कहत मुनिभूषा ।
कहो एकता तैले ताका :

कहो एकता कैसे जानूं, रूप विरुद्ध हिये पहिचानू ॥६६॥

چوپاڻي

۶۸- باب ہج مان کریان جیئی، دکہ سکے یوگیان جوٹین سیئی؟

٦٨- ڀاڻ ڀڄ مان ڪريون ڇڏي، چاهيان گيان اڳيان ڪي ناسي .
گهڻن نمونن سان جڳ ڀاسي، چاهيان گيان اڳيان ڪي ناسي .

٦٩- آهي ان کان آيتڙ جوئي، † رش § من چون ڄاڻ برهم سوني؛

آهي ان کان ايتڙ جولي، ڀرسان پيرن جو نيارو راتلا.
تنڪي هڪ ڪري ڪيئن چاٽان، روپ پنهي جو نيارو راتلا.

ٲیکا :- شش ٲو چوی :- هی ٲیگون ! *مان آجیان

ٽيڪا - شش ڏو ڇوڙي ۽ ٻي ڏي ڇوڙي ۽ ٽي ڏي ڇوڙي ۽ چنڊ مڙي ۴ سکر
پاڇن پاڇن جو ڪرڻا ۽ انهن جي ڦل، انيڪ ٻرڪارين

پڇن پاپن جو ڪرنامو، پاڻين جي سڃاڻپ
هڪ جي قادر (يوگي) وارو، مون واري
پر ڪارڊن انيڪ جهڙو.

هڪر جي ڦارڻ (ڀڄڻ) وارو ڪردار آهي. جڳت جو
جڳت جا ڪليش پرتيت ٿي رهيا آهن. جڳت جو

چڱت جا ڪليشن پوزيت ٿي ويا. ڪارڻ ڪي ڪارڻ لاءِ ڪيائون
ڪارڻ، ڇو اڪيان آهي، تنهن ڪري دور ڪارڻ لاءِ ڪيائون

ڪارڻ، جو اڪيان آهي، نهن ري سارو ٿي ويندي ۽ نه چنبر نه
چاهي رهيو آهيان. جو ٽانهن برهم نه پڇ نه پاڻ، نه جمنر نه

چاہی رہیو آہیان۔ جو ڈالین برہمہ سہ پچ۔ کوہ کلیش کوہ آہی
 مہرط نہ سک نہ دکہ ان کوہ کلیش کوہ آہی مہرط نہ سک نہ دکہ

۴. منہ شاہجی

[illegible]

سروپ جي پاڻي ۾ مخالفت آهي، پر مون ۽ جشم و غفريه سنسار
ڪيئن بچندي؟ جيتوڻيڪ مون ۽ جشم و غفريه سنسار

کے بطن بطن دی؟ جیت تو گئی؟ مون اور چمر روتے ہوئے

پرمات (حکمت) کری آئی ہے، ہر علم ہر کائنات، ہر
جو مٹی پر تھی آئی ہے، ہر علم ہر کائنات، ہر

جو مٿيا پڙهتي ٿي رهي آهي، ۴- پڙهڻ جي
 به پڙهڻي ۽ چڙهڻي پوءِ ايڪا ڪيئن ٻڌندي؟

پونہ ماٹھو 'ت' بڑھ سترہن، یہ مے لکھو نہ بہد بگڑن۔
 یامے مہی شکا ایک آہی، جیہ بڑھکو بہد جناہی ॥۶۵॥
 ۶۵۔ ستھو لو جا کٹی سمجھاٹی، دل لی ڈارہ سا سچ جاٹی؛
 جگہ لدان اکیان مون جالو، کیان پچی لدھن سورہ سچا لو۔
 ۶۶۔ آہر بڑ ہڈاؤ سوامی، کھوڑ جاٹی جگہ لیس آہمی؛
 آہد روپ اصل مان آہیان، پاچھ پاچھارا لدھنچی پان۔
 ۶۷۔ وری چہو خود برہم اون آہن، سمجھہ کھن آہو کچھہ سالن؛
 ان لی ہیء سوال آلی لو، جہو برہم جو دوہرہ رتی لو۔
 ٹیکہ کا۔ ہی کھو ہی ا جیہ کی اوہان جیہو سز مون
 سچ جالو، اوہان جیہو نہ "جگت جو لدان یعدی ککارٹ
 آہی اکیان، ؛ لدھن اکیان ہی لاس سان جگت ہی
 اور لی، کیان ہواران ٹی ٹی گی"، سا وارٹا بہ جاتھ۔ لدھن
 کہان جو سروپ اوہان میٹھن جیہو "جگت مٹیا آہی،
 جیہو آہد سروپ آہی، ؛ آہو جیہو برہم کان پٹن نہ آہی،
 ہلکے برہم روپ آہی، اڑی لکھی جو نالو آہی کیان۔"
 ایٹھن مون جالو نہ "جگت مٹیا آہی، ؛ جیہو آہد سروپ
 آہی۔" ہر "جیہو برہم ہٹی مک آہن،" سا وارٹا ٹھو
 سمجھان، جو نہ جیہو برہم جی پید کی جاٹاٹھ وارے شکا
 مستحی مری نہ ٹی رہی آہی۔

(۱۵۷) یوہیم گت سلسو۔

چیپاई

पुण्य पापका हं मैं कर्ता, जनम मरण श्री सुख दुख धर्ता।
 और अनेक भांति जग भासै, चहुँ ज्ञान अज्ञान जु नासै ॥६८॥

دوہا ۶۳۔ گرم آپاسن ٺان ڪري، اڳيان انڌيرو ناس،
جڏهن گهر ۾ اوندهه هجي، وڃي نه ٻڌ ڪاش.

ٽيڪا۔ هي شش، چڱت جو ٺڌان يعني آپادان
ڪارڻ آهي، ٿم يعني اڳيان، اهو اڳيان ناس ٿو ٿئي،
نه چڱت پاڻمرادو ناس ٿيو وڃي، ڇو ته آپادان جي ناس
ٿئي کان پوءِ ان جو ڪاريه به رهندو ئي ڪين آهي.
انهيءَ اڳيان جو ناس رڳو اڳيان کان ئي ٿئي ٿو، ڪرم
۽ آپاسنا ان کي ناس ٿيا ڪري سگهن، ڇو ته اڳيان
جو وروقي اڳيان آهي، نه ڪرم ۽ آپاسنا. جيئن گهر ۾
اوندهه سواءِ پر ڪاش جي ٻئي ڪنهن آڏاءِ سان ناس ٿئي
ٿئي، تيئن اڳيان روپي انڌ ڪار، اڳيان روپي پر ڪاش
سان ئي دور ٿئي ٿو، نه ٻئي ڪنهن ساڌن سان.

دوہا۔ भारव्यो शिष उपदेशमें; ग भञ्जक हियधारि ।

جو يامڻ سنڌي رھيو، سو تھ پھل وچار ॥۶۴॥

دوہا ۶۴۔ نصيحت ٺوڪي مون ٺٽي، جڳهه ٿئي ڪنهن سان ناس،
اڃا به ڀرم ٺوڪي هجي، اڃي اڃانچ آس.

(۱۵۶) ٺٽو ورهڻي ڇوٽو۔

چوٿاڙي

भो भगवन जो कह्यु तुम भारव्यो, सो सब सत्य जानि हिय राख्यो ।
जग निदान अज्ञान बखान्यो, ताको भञ्जक ज्ञान पिछान्यो ॥६५॥
ज्ञान रूप वर्णन पुनि कीना, ज ॥ मध्या सो में भल चीना ।
सुख स्वरूप प्राप्त परकाख्यो, दया तिहारी सो मुहि भाख्यो ॥६६॥

۶۲- ”جڳهه مون ۾، ٿان ٻه ٻه ۾، ”آءُ ٻه ٻه“ سڄ ڪيان ۽
 سو توکي شش! مون ڇو، ٻيو نه آيا نه هان.
 ٿيڪا: هي شش، پنهنجي آٺ سڙو ڇي اڪيان
 کان ٿي ڇڪت روڊ ڪيڏ پڙيت ٿئي ٿو، ۽ سو آٺ ڪيان
 کان ٿي مٽي ٿو. اڏو ٿيهر آهي ته ”هڪا وستو جڏهن ڇي
 اڪيان کان پڙيت ٿئي ٿي، سا تڏهن ڇي ڪيان کان
 مٽي ٿي.“ جيئن ٺوڙي ڇي اڪيان کان سڙو پڙيت
 ٿئي ٿو، سو سڙو ٺوڙي ڇي ڪيان کان مٽي ٿو، جيئن
 آٺ ڪيان کان ڇڪت مٽي ٿو. اڏو آٺ ڪيان ٻڌايومان ۾.
 مون ۾ ڇڪت تڏهن ڪالن ۾ ڪوٺي، ڇو ته مٿيا
 آهي. جا وستو مٿيا آهي، سا اڏشان ڇي ڪاڙ هاجي
 ٺٽي ڪري. جيئن رڄ جو ٻاٺي پوڙو آلي ٺٽو ڪري،
 جيئن ڇڪت پڙيت ٿيندي ۾ پنهنجي ڪا هاجي ڪرڻ
 لاءِ سمور ڪين آهي، ڇو ته مٿيا آهي. ڪيان لالو
 آهي هن لشچي جو ته ”مان ست ڇت آٺ روڊ ٻه ٻه
 سڙو آهيان“ ۽ اهوئي موڪ ڇو ساڏن آهي،
 ٻيو ڪو ساڏن ڪوٺي. انهيءَ ڪيان جو مون اوائل ۾
 ٿي توکي اُپديش ٿو.

(۱۵۵) ڪيان سان ٿي اڪيان جو ٺاس ٿي

سگهي ٿو ۽ نه ڪرم اُپاسا سان.

دوہا -- کرم ٺاسناتے نہی، جگنیدان तम नास ।

अधकारजिमगेहमें, नशै न विन परकास ॥ ६३ ॥

نوارط لاء چپ* وغيره ساڌن ڪيا ٿا وڃن، تڏهن هي
سنسار ڪري مٽيا آهي، ته پر او جو مون کي جنم مرط
وغيره ڏکن جو هيتو ٿو پاسي، تنهنڪري الهجي نورتي
چاهي رهيو آهيان. اوهين ڪرڻا ڪري ڪو اپاءَ بچايو.
(۱۵۴) جڳت جي نورتيءَ جو اپاءَ فقط
آتم گيان ٿي آهي.

मोरठा - सो मैं कह्यो वखानि, जो साधन तैं पछयो।
निजहिय निश्चय आनि, रहै न रंचक खेद जग ॥६०॥
سورنا ۶۰۔ ساني ڏنيم ڄاڻ، لاء جهڻن جي ٿو پڇيو:
هردي نشچو آڻ، رهي نه ڏک سنسار جو.
ٽيڪا:- هي شش، جڳت روپي ڏک جي نورتيءَ
جو ساڌن جو ٿون پڇين ٿو، سو ته اڳ ٿي مان ٿو کي
ٻڌائي آيو آهيان (۱۱۰ ۽ ۱۲۳). اُهيءَ هر جڳت ۾
نشچو ٿاريندين ته، جڳت روپي ڪيد (ڏک) رهندو ٿي
ڪين.

दोहा - निज आतम अज्ञान तैं, है प्रतीत जगखेद।
नशे सु ताके बोधतैं, यह भाखत मुनिवेद ॥६१॥
जगमोमें नहिं “ब्रह्ममें” “अहंब्रह्म” यहज्ञाई।
सोतोक्कं शिपमेंकह्यो, नहिंउपायको आन ॥६२॥
دوہا ۶۱۔ آتم جي نه اڳيان کان، ٿئي جڳ ڪيد پوئيت:
ناس ٿئي سو ٻوڏ سان، ويد چون ان ريت.

* پيانگ سپنن کي هٽائڻ لاءِ سڀني ڏسندڙ ٻيو ڏوتي
سمهندو آهي. يا پنج ان مٿن کان رکي سمهندو آهي، وغيره.

ئيئن جيءَ جڳت ڀڄ مٽيا آهي، تنهنجي نور تي ۽ لاءِ
چاندا بڻيئي ڪين ٿي.

(۱۵۳) توهن درشتي شش ٿو ڇوي :-

چوپاڙي

जग यद्यपि मिथया गुरुदेवा, तथापि मैं चाहूँ तिहि छेवा ।
स्वप्न भयानक जाकूँ भासै, करि साधन बन जिम तिहि नासै ॥५८॥
यातैँ द्वै जातैँ जगहाना, सो उपाय भाखो भगवाना ।
तुम समान सतगुरु नहिँ आना, अवलोककदे बंधक नाना ॥५९॥

چوپاڙي ۵۸

پسڪ جڳ، جي ڇڙاؤ ناري، تان نه ڇڏايو ٿي گر راضي،
سڀني جو پڻ مدد ڪي ناري، لاهڻ چاهن سر ۽ ناري.

چوپاڙي ۵۹

لاس ڪيسا هو ٿئي جهن مانس، - وڏس ڏس سترڪ مون سامن
سترڪ او سر ڪول نه ڏيائو، بگ ڪن ٿو ڪن پهن ٻاڙو.
ٿيڪا :- هي پڳون ! اهو اوهان سچ چيو ته ”جڳت
تو ۾ مٽيا روپ ڪري آهي، ۽ نه سچ ڪري“ ته نه
اهو ته اها ٻڌايو ۾ مون ۾ جدم مرط وغيره سسار جو
پان نه رهي. وري اهو جو اوهان چيو ته ”مٽيا هي
نور تي واسطي ساڌن جي ڪورج ٿي ڪاڻهي“، اهو ۽ سچ
آهي، پر هي پڳون ! جيڪو مٽيا پدارت ڏک ٿيندڙ آهي
سو ۾ ته اها ڪري متاثر ڪهي، جيئن ڪو ڀرڻ پيانڪ
سپدا ٿيندڙ آهي، جي آهن ته مٽيا، پر نه ۾ ان جي.

دوہا - چٲن ميٲيا سٲمڪو، اٲيٲان نيٲار۔

سوڙي ٲرٲا مين نهٲي، ٲسئيؑ جगत ويچار ॥۲۶॥

دوہا ۵۶ - ساڪي مٲيا سٲن جو، اٲشان جيئن آءِ
ساڳيو ٲسندڙ جڳت جو، چيئن ان ٲيو آءِ۔

ٲيڪا:- سٲني جو اٲشان آءِ ساڪي چيئن،
سوئي سٲني جو ٲرٲا آءِ، ٲنن جڳت جو اٲشان ٲر
آءِ، ٲر ٲرٲا ٲر خود آءِ۔ سچ ٲر هيءُ شش جي
شڪا، ۽ گروءَ جو جواب آءِ ٲلهي ويچار کان، جنهن
ٲر ٲوڙيءَ کي سڀ جو اٲشان ڪري ٲيڪاريل آءِ،
ٲوٲن سٲانت مٲ ٲر ٲر سڀ جو اٲشان آءِ ساڪي
چيئن، ۽ سوئي ٲرٲا ٲر آءِ، انهيءَ ڪري حقيقت
ٲر اٲو سوال ۽ جواب اٲئي ٲي۔

(۱۵۲) مٲيا سلسار جي ٲورٲي۔

دوہا - ٲم ميٲيا سٲسارٲوخ، ٲئي ٲوئي اٲممان۔

ٲاڪي ڪها نيٲٲي ٲي، چاهئي شينٲ سٲان ॥۲۷॥

دوہا ۵۷ - ٲيئن ٲڪ ڇڙو جڳت جو، ٲو ٲر خواب سمان
آزادي انجي گهرين، چو شش سگهڙ سجان۔

ٲيڪا:- هي شش، انهيءَ ريت سٲسار روٲي ٲڪ
مٲيا ٲرانتني سبب ٲو ٲر ٲاسي رهيو آءِ، ٲنن ڪري
ان جي ٲورٲي ٲون چو چاٲي رهيو آءِ؟ جيئن باز يڪر
ڪنهن منڪا کي منٲر جي ٲل سان خيالي دشمن
ٲيڪاري ٲو، ٲر او انجي مارٲ لاءِ ڪو ٲرٲن ٲو ڪري

دوهار ۵۴- هي ځو مډبا جگه جو، درشتا ڪهڙو آهي.
ادشنان اڌار جيو، درشتا ٿيڻو لاهو.

ٿيڪاڻ- تڏو درشتي ٿو پڇي ته جگه جو اڌار ؟
ادشنان آيو آسمان، تڏئين جگه جو * درشتا
آسمان کان ته لڙلوي هوندو؟ جيئن سڀ جو اڌار ؟ ادشنان
ٿوري آهي، ڌر سڀ جو درشتا يعني ٿسندڙ لڙلو
منڪر آهي، ته ڪري ڪرو جي ٻڌايو ته جگه جو درشتا
ڪير آهي ؟

(۱۵۱) ڪرو ٿو جواب ڏئي :-

چوپاڙي

मिथ्या विस्तु जगतमें जेहैं, अधिष्ठानमें कल्पित ते हैं ।
अधिष्ठानसो द्विविध पिछानहु, इक चेतन दूजो जड़ जानहु ॥५४॥
अधिष्ठान जड़ वस्तु जहां है, द्रष्टा तारें भिन्न तहां है ।
जहां होय चेतन आधारा, तहां न द्रष्टा होवै न्यारा ॥५५॥

چوپاڙي ۵۴

ڪوڙيون جگه جون وستو جيئي، ادشنان پر ڪلپت سڀئي
ادشنان هن قسم آهن، ڇڙ، جيئن ٿا لاهن سڌائن.
۵۵- ادشنان ڇڙ وٺي جيئي، ٿسندڙ آهي ڌار ٿيئي،
جست جيئن جو آهي اڌارو، پاڻ پسي ٿو پاڻ پٿارو.
ٿيڪاڻ- پاء هيءُ آهي نه، جيئي ڇڙ، ادشنان هوندو
آهي، اتي ٿسندڙ، ادشنان کان الڳ هوندو آهي، پر
جيئي ادشنان جيئن آهي، اتي ادشنان خود درشتا آهي،
الڳ نه آهي.

روپ آهي سامانير ۽ "اسنڪتا" * ڪوٽسٽا ۽ نشير
مڪتيا" وغيره آهن وڌيش روپ: اڪيان وقت ڄاڻجي
ٿو ته "سٿول" سوڪر اسنڪيات آهن" اتي "سٿول
سوڪر اسنڪيات" جي پراڻي سمي پڻ مٿيا اسنڪيات
سان آهن ٿي، مٿسپڻ پوريت ٿئي ٿو، ان ڪري اهو
آهي آتما جو سامانير روپ ۽ سٿول سوڪر اسنڪيات جي
پراڻي سمي آتما جو اسنڪ، ڪوٽسٽ، نٺ مڪت
سروپ پوريت نه آهي ۽ بلڪ آتما جي اسنڪتا وغيره
پرايت ٿيل ٿي اسنڪيات پراڻي نيري وڃي ٿي ۽ تنهن
ڪري اسنڪپڻو، ڪوٽسٽ پڻو، نشير مڪت پڻو،
وياپڪتا پڻو آتما جو وڌيش روپ آهي. هاڻ اتي ڪل
پراڻي ۽ سامانير روپ آڌار سمجهڻ ڪهڙي ۽ وڌيش
روپ اڏڻان. سڀ جو آسرو جا نـوڙي، ٽنهنجو
سامانير سروپ "هي" سڀ جو "آڌار" آهي ۽ وڌيش
سروپ نوڙي، ان جو "اڏڻان" آهي. ٽيئن مٿي
پرنديچ جو آسرو جو آتما، ٽنهنجو سامانير روپ "ست"
پرنديچ جو آڌار آهي ۽ اسنڪتا وغيره وڌيش روپ
اڏڻان آهي.

(۱۵۰) مٿيا جڳت جو درشتا.

ها - भगवन मिथ्या जगतको, द्रष्टा कहिये कौन ।
अधिष्ठान आधार जो, द्रष्टा होय न तौन ॥५३॥

ڏيو آهي، انهيءَ ڪري جيڪي جو آڌار ۽ اڌشان ٿون
 خود آهين. اهو ايئن آهي، جيئن ٿوريڪو آهي اڪيان
 کان سڀ ٿو پاسي ۽ مٿيا سڀ جو اڌشان ٿي ٿوريڪو آهي.
 جيئن ٿوريڪو مٿيا سڀ جو اڌشان ٿي ٿوريڪو آهي وري
 اڀر ۽ [سو آهي مڪير پڪر] ۽ پورين پڪر ۽ آهي ٿوريڪو
 اڀر ۽ جيئن مڪر ٿوريڪو ڪڏهن به پڪر ۽ اڌشان ٿي
 نه آهي، نه به پورين پڪر ۽ جيئن آهي اڌشان ٿي جي
 اڀاري ٿوريڪو آهي، تنهن ڪري ٿوريڪو (سڌو)
 درشتي کان چٽجي ٿو، نه ٿوريڪو اڌشان آهي، سو
 ڪرو ٿو چوي ته هي شش، جيئن مٿيا سڀ جو اڌشان
 ۽ آڌار ٿوريڪو آهي، نيئن مٿيا جيڪي جو اڌشان ۽ آڌار
 ٿون آهين.

(۱۴۹) هيءُ ئي سمجهڻ جيڪائيءَ جيئن ٿوريڪو جا
 ۽ سڀ آهي: ڪي سامانيه روپ ٻيو وڌيڪ روپ، نيئن
 آهي جا به ۽ سڀ آهي، اهو آهي ٿوريڪو جو سامانيه
 روپ ۽ ٿوريڪو آهي ان جو وڌيڪ روپ. ”هي
 سڀ آهي“، اتي مٿيا سڀ کان اڳي ساطس ڪي
 پراڻي سڀ ۽ جو ”هي“ روپ پراڻي آهي،
 آهي ”سامانيه“ ۽ جو سڀ واري پراڻي ڪال، ۽ پراڻي
 ٿوريڪي: ڪي جيئن جي پراڻي ٿي ٿوريڪي سڀ
 پراڻي مٿي وڃي، سو ٿوريڪو آهي ”وڌيڪ
 روپ. انهيءَ ريت آهي لاءِ ”ست“ (ست ٿوريڪو)

جنهنجي ورقي چيشن ۾، جو پدارت ڪمپيل آهي، سو
 ان کي پرقيت ٿئي ٿو ۽ نه پئي ڪنهن کي. تنهنڪري
 ثابت سمجهيل ڪهرجي ته پادريئن سڀ وغيره ۽ انهن جي
 ڪيان جو اڌشان آهي ورقي اڀت ساڪي. سڀني جي
 پدارتن ۽ انهن جي ڪيان جو به انهنڪري اڀت ساڪي ئي
 اڌشان آهي. ايئن سم است کان ولڪيل چيڪو
 اورو چنڊيه اوديا جو پر ٿام، اورو چنڊيه سڀ وغيره، تن
 جي ڪيائي يعني پرقيتي ۽ ڪئن، سا چنڊي ٿي
 اورو چنڊيه ڪيائي.

(۱۴۷) جڳت جو آڌار ۽ اڌشان.

تدو درشتي شش ٿو پڇي :-

دوہا -- यह मिथ्या परतीत हूँ; जामैं जगत अपार ।

सो भगवन मोकूँ कहौ, को याको आधार ॥५१॥

دوہا ۵۱ - جنهن ۾ هي پرقيت ٿئي، ڪوڙو - پ سنسار،
 هي ڀڳون! مونکي چئو، جڳ - جو ڪير آڌار؟

(۱۴۸) ڪرو ٿو جواب ٿئي :-

दोहा - तव निजरूप अज्ञानतैं, हूँ मिथ्या जगमान ।

अधिष्ठान आधारतूं, रज्जुमुजंग समान ॥५२॥

دوہا ۵۲ - اتم جي اڳيان کان، مٿيا جڳ - پرقيت ۽
 اڌشان آڌار ٿون، نوڙي - پ جنهن ريت.

ٺيڪا :- هي شش، ٿون جو پنهنجي پاڻ ۾ رڳو
 کان اڳيائي ٿيو آهين ان کان هي مٿيا جڳت پرقيت

آهي، اوتو وٺي ساکي، جو آڪار سهجهڻ گهرجي. سرور
اندر اسٿرت جو انهيڪرڻ آهي، سڀئي ورقي سروب جو
پوڀاڙ ڀائي ٿو، جڏهنڪري ورقي اڳهت ڇيڻ پڻ ساکي
آهي، ۽ انهيڪري ساکي ئي سروب ڪيان جو آسرو بڻبو.
لوڙي جو جڏهن ساکيانڪار ٿئي ٿو، تڏهن
لوڙي ڇيڻ ۽ ورقي ڇيڻ ٻئي هڪ ٿين ٿا، تڏهنڪري
لوڙي جي ڪيان سان سروب ۽ سروب ڪيان جي نورتي ٿي
سگهڻ جي آهي.

(۱۴۶) هڪئي لوڙي ٽن ماڻهن مان ڪڍندي
سروب ٿي پاسي ٿي، ڪڍندي لڪڻ، ڪڍندي مالها،
ڪڍندي زمين ۾ ٿار، ڪڍندي چل جي ٿارا، اٿو
ٽن ئي کپ سروب جي پوڻي ٿئي ٿي، ۽ ٻه انهن مان
جڏهنڪري لوڙي جو ساکيانڪار ٿئي ٿو، تڏهنڪري ورقي
ڇيڻ ۾ ڪلهت اڏياس جي نورتي ٿئي ٿي، مگر
جڏهنڪري لوڙي جو ڪيان ٿيو آهي، تڏهنڪري اڏياس
نورتي ٿئي ٿي، انهيڪري ڇو ته لوڙي اڳهت ڇيڻ
ڪلهت سروب آڏو وڌيڪن جو اڏشان ٿي آهي پر ورقي
اڳهت ڇيڻ ئي اڏشان آهي.

جيڪڏهن لوڙي اڳهت ڇيڻ کي سروب ۽ لڪڻ
وغيره جو اڏشان مڃبو، ته ٽن محڪن کي جي ٿار ٿار
ٿو، پدارت لوڙي ۾ ٽسڻ ۽ آيا، سي هر هڪ کي ٽسڻ ۾
اهڻ گهرجن، جو ٿو ٿئي، پر سڌائت موجب ته

ساڳي ڇيٽن مڃاڻي، ته سرپر جي اندر انٽيڪرٽ ڏيس
 ۽ سڙپ جي پرتيٽي هٽل گهرجي ۽ ۴ نه نوڙي واري جاء
 ۽ وري جيڪڏهن ائين ڇڏيو، ته اندر اپڇيل سڙپ
 جي پرتيٽي، مايا جي ڀل کان ٻاهر ٿئي ٿي، ته ”آتم ڪيائي“
 مت ست ٿيندو.

تنهن ڪري نه نوڙي اُڀت ڇيٽن، گيان جو
 اڌشان ٿو بڻي، ۽ نه وري انٽيڪرٽ اُڀت ڇيٽن سڙپ
 جو اڌشان ٿو بڻي. انهيءَ سبب سڙپ ۽ سڙپ جي
 گيان جو اڌشان ڪ نه ٿيو آهي.

[پر جيڪي اڌشان، ڪئي مڃين ٿا سي هن
 ريت سمجهائين ٿا:—] انٽيڪرٽ جي * ”اڌم“ آڪار
 ورقي نوڙي جي ويجهو جڏهن ٿئي ٿي، تڏهن ان
 (ورقيءَ) ۾ اسٽ ڇيٽن جي آسري واري اوديا، سڙپ
 آڪار ۽ سڙپ گيان آڪار وارو پريٽم هٿ ڪري ٿي.
 اتي ورقي اُڀت ڇيٽن ۾ اسٽ اوديا جو تهرڪلي اٿس،
 ”سڙپ“ جو اڀادن ڪارڻ آهي، ۽ ان ۾ اسٽ هٿي ڪرڻ
 وارو اٿس، ”سڙپ گيان“ جو اڀادن ڪارڻ آهي.
 اهڙي پرڪار سڙپ ۽ سڙپ گيان جو اڌشان آهي ورقي
 اُڀت ڇيٽن. ورقي جڏهن نوڙي جي جاء تي ٻاهر ويهي،
 تڏهن ورقي اُڀت ڇيٽن نه نوڙي جي جاء تي رهيو، ۽
 انهيءَ ڪري او سڙپ جو آسرو بڻيو. جيڪو انٽيڪرٽ جو آڪار

ڪندڙ آهي ساڪي. انهيءَ ريت ڪل ٽرپٽين جو ساڪي
پرڪار، ڪري ٿو. هاڻ جيڪڏهن ساڪي هاڻ اڳيائت
هجي، ته ٽرپٽي جو ڪيان ساڪي کان نه بڻي،
تڏهن ڪري ڪل ٽرپٽين جي ڪيان ۾ ساڪي جو ڪيان
اوس رهيو. انهيءَ ساڪي ڪيان کان سرپ ڪيان جي
ٺورتي ممڪن آهي.

اڌي پرڪار سرپ ۽ سرپ جي ڪيان جي اڌڻان
کي جدا جدا مڃي ان ۾ شڪا سماڏان ٿو ويو. هن
پڪي ۾ ٻيا به شڪا سماڏان گهڻا آهن، تڏهنڪري ”سُرپ
۽ سرپ ڪيان جو اڌڻان ساڪي آهي“ ان پڪي جو
ڪڏن ٿو ڪجي.

(۱۴۵) سرپ ۽ انجي ڪيان جو اڌڻان

هڪ ساڪي چيئن.

جڏاڻو پڪي يعني مت آهي ته ”سُرپ ۽ سرپ
جي ڪيان جو اڌڻان جدا جدا آهي“، سي
ڇوڻ ٿا ته سرپ ۽ سرپ ڪيان جو اڌڻان هڪڙو
ڇوڻ نه ڪري ڇو نه جي (۱) ٻاهرئين ٺوڙي اوچن چيئن
کي ٻڌي جو اڌڻان چٽجي، ته اڏو ڏيک نه آهي،
ڇاڪاڻ ته جيڪو به ڪمان آهي، سو پرمانا ۽ ساڪي جي
آسري آهي، ٻاهر جو ٺوڙي اوچن چيئن آهي، تڏهائجي
آسري ڪيان ڇوڻ بڻبي ٿو. (۲) وري جيڪڏهن
سُرپ ۽ سرپ جي ڪيان جو اڌڻان، انهيءَ ڇوڻي

ڪي پر ڪاش ڪندڙ چيئن مائڙ آهي، سوئي ساڪي ٿو چٽجي. انهيءَ ريت ٺوڙي جي ڪيان سمي ساڪي چيئن ۽ ٺوڙي اڀيٽ چيئن اڀيٽ آهن. ٺوڙي اڀيٽ چيئن جي ڄاڻ ٺوڙي جي ڪيان دواران ٿئي ٿي، ۽ ٺوڙي اڀيٽ چيئن * اڀيٽ ساڪيءَ جي ڄاڻ به ٺوڙي ڪيان سان ٿئي ٿي، انهيءَ ريت ٺوڙيءَ جي ڪيان ٿيڻ وقت اڌڻان ساڪيءَ جي ڄاڻ ٿيڻ تي ڪلپت سڀ ڪيان جي نورتي ٿيڻ بيشڪ ممڪن آهي.

(۱۴۴) ڪل ٽِر پُٽِيُن جي ڪيان به ساڪيءَ جو ڪيان ٿئي ٿو.

سوامي وديارٿيم پنڊچدشيءَ جي ڪوٽست هيٺ به هن ريت چيو آهي: ”آپاس سميت انتهڪرڻ جي ورتي اندرين دواران ڪري هلي وغيره وشين کي پرڪاش ڪري ٿي. اتي هليو وغيره وشيون، هن جو آپاس سميت ورتي روپ ڪيان، ۽ آپاس سميت انتهڪرڻ روپ ۱ گياڻا، انهن ٽنهي کي ساڪي پرڪاش ٿو ڪري.“

”هي هليو آهي“ انهيءَ طرح آپاس سميت ورتيءَ دواران فقط هلي جو پرڪاش ٿئي ٿو. (۱) ”مان هليو ڄاڻان ٿو“، اتي ”مان“ شبد جو اڌ آهي گياڻا (ڄاڻندڙ)، (۲) ”هليو“ آهي گياڻم (ڄاڻڻ جو ڳا- وشير)، (۳) آهي هلي جو ڪيان. انهيءَ ”ٽرپتيءَ“ جو پرڪاش

هنڪرڻ جي ورتي اڪر دواران نڪري نوري واري
 جاءِ تي پهچي ٿي، ۽ نوريءَ جي سمان ورتيءَ جو
 نڪار ٿي پوي ٿو، ۽ نوريءَ جي پرتڪيه ٿيل سمي،
 ورتي اُڀت ڇيٽن ۽ نوري اُڀت ڇيٽن هتي هڪ
 روپ ٿين ٿا، ۽ اُڀندڙو پيد ٿو رهي. اتي ايترو
 سمجهي ڇڏڻ ڪهڙي تر، ڇيٽن جي سروب ۾ ته پيد
 ڪت ۾ ڪونهي، پر اُهاڏيءَ جي پيد ڪري ڇيٽن
 جو پيد ٿي سگهي ٿو.

خالق مٿي ويچار ڪجي ته ورتي اُڀت ڇيٽن ۽
 نوري اُڀت ڇيٽن جون پيد ڪندڙ اُهاڏيون آهن.
 ورتي ۽ نوريءَ سي ورتيءَ ۽ نوريءَ جڏهين ڌار ڌار
 هند آهن، تڏهين اُهاڏيءَ واري ڇيٽن جو پيد رهي ٿو.
 پر جڏهين هتي اُهاڏيون ڪئي هند آهن، تڏهين
 اُڀت ڇيٽن جو پيد ٿو بڻي، اها وارتا ”ويدانت پري
 پاشا“ ۽ ٻين گرائين ۾ کليل آهي.

ڌار ڌار هندن ۾ اسٽ اُهاڏيءَ کان ئي اُڀت
 ڇيٽن جو پيد ٿئي ٿو، ڪئي جاءِ ۾ جڏهين هتي اُهاڏيون
 آهن، تڏهين هندي اُهاڏين هوندي به اُڀت ڇيٽن
 ڪئي رهي ٿو. انهيءَ ڪري نوريءَ جي پرتڪيه ڪيان
 سمي نوري اُڀت ڇيٽن ۽ ورتي اُڀت ڇيٽن ڪئي
 آهي. اتي ساڳي ڇيٽن ئي ورتي اُڀت ڇيٽن آهي،
 جو نه انتهڪرڻ ۽ اُن جي ورتيءَ ۾ اسٽ، جو انهن

ٿيڻي نه آهي، ۽ سڙپ جو ڪيان به ڪلپت وسڻو آهي،
۽ ان جو اڌڻان آهي ساڪي چيڻ، ته ان جي ڪيان
بنا ڪلپت سڙپ جو ڪيان نورت ٿيڻو نه آهي.

(۱۴۲) ته انجو جواب وري هي آهي:--

نورتي ٻن قسمن جي آهي، هڪ آهي ”انهيت
نورتي“، ٻي آهي ”ڪارڻ ۽ لئه“ روپ نورتي.
پهرين حالت ۾ ڪاري، ڪارڻ سميت نورت ٿئي ٿو. سڀني
ڪلپت وسڻ جو ڪارڻ آهي اڌڻان جي آسري
اڪيان تنهن سميت ڪلپت ڪاري جي نورتي اڌڻان
ڪيان کان ئي ٿئي ٿي. پر ڪارڻ ۽ [ڪاري جي]
لهه روپ نورتي ته اڌڻان ڪيان بنا به ٿئي ٿي،
جيئن سڪپت ۽ پراڻهه ۽ اڌڻان جي ڪيان بنائي ڪل
پدارت اڪيان ۽ لهه ٿين ٿا، ۽ انهيءَ حالت ۾ سڀني
پدارتن جي لهه جو ڪارڻ آهي، پوکڻ جي نيت ڪرڻ
جي* سڌمڪتا جو اڀاءُ. تيئن اڌڻان ساڪي
جي ڪيان بنا به سڙپ ڪيان لهه ٿي وڃي ٿو ۽ اتي
سڙپ ڪيان جي وشيه جو سڙپ آهي، تنهنجو اڀاءُ
سڙپ ڪيان جي لهه ٿيڻ ۽ نيت آهي.

(۱۴۳) يا ته هيئن چئجي ته سڙپ ۽ سڙپ
جو ڪيان، ٻئي نوڙي جي ڪيان کان نورت ٿين ٿا. ڇو
جڏهن نوڙي جو ڪيان پرتڪر (ظاهر) ٿئي ٿو، تڏهن

سڀ جو اڌسڻان آڏي نوڙي اُڀت چيئن، ۴ نر-
 نوڙي، تڏهين نوڙي جي ڪيان کان سڀ نورت
 نه ٿيڻ ڪهڙي.

(۱۳۸) انهيءَ جو جواب هي آهي: ”نوڙي وغيره
 جڙ پدارتن جو ڪيان انتهڪرڻ جي ورتيءَ روپ
 آهي، اتي آورڻ توڙي آڏي ورتيءَ جو پريو جن، اهو
 آورڻ آهي اڳيان جي شڪتي، آورڻ جڙ پدارت جي
 آسري نه آهي، بلڪ جڙ پدارت جو اڌسڻان جو چيئن
 آهي، تڏهائجي آسري آهي. تنهن ڪري نوڙي آڪار
 واري انتهڪرڻ جي ورتيءَ کان نوڙي اوچن چيئن جوئي
 آورڻ پنڪر ٿئي ٿو، ورتيءَ ۾ جو *چڏاپاس آهي، تنهن کان
 نوڙيءَ جو ڀرڪاش ٿئي ٿو، چيئن آهي پاڻ ڀرڪاش،
 تنهن ۾ آڀاس جي ڪهڙج ڪانهي.“ (وڌيڪ ۱۸۷)

انهيءَ ريت چڏاپاس سميت انتهڪرڻ جي ورتيءَ
 کان نوڙيءَ جي ڄاڻ ٿئي ٿي، تنهن ۾ جو ورتي پاڳو
 آهي، تڏهائجو ڦل آڏي چيئن جو آورڻ پنڪر ڪرڻ، ۴
 چڏاپاس پاڳي جو ڦل آهي نوڙيءَ جو ڀرڪاش ڪرڻ.
 تنهن ڪري چٽو ته ورتي ڪيان جي وشير رکڻ جڙ نوڙي
 نه آهي، پر اڌسڻان چيئن سميت نوڙي. انهيءَ مراد سان
 سڌانت ڪرڻن ۾ لکيل آهي ته ”انتهڪرڻ مان پيدا
 ٿيل ورتي ڪيان، ساري ڀر ڪي وشير ڪري ٿو.“

اڌشان ٺٺي ٿي سگهي. * وري نوري وششت (گڏيل)
چيئن کي اڌشان جيڪڏهن چيو، ته نوري ۽ چيئن
ٻئي [ڀاڱا] اڌشان چوڻا پوندا، مگر نوريءَ واري
ڀاڱي جو ته اڌشان پڻو ڀاڱت آهي، يعني ٺٺو ٻئي
سگهي [چيئن مٿي سڌ ڪيو ويو]، تنهن ڪري
نوري اُڀت چيئن ٿي اڌشان سمجهڻ ڪوري ۽ نه
نوري وششت چيئن.

تئين وري سڀ جي ڪيان جو اڌشان آهي
ساڳي چيئن. انهيءَ ريت ٻي ۽ وڌيڪ ۽ اڌجي ڪيان
جو اڌشان جدا جدا آهي، مگر نه آهي. ايئن ٿو-ون
ته چيئن ۽ وشيش روپ ڪري نوريءَ جي اڀرڻي
اوهيا ۽ ڪوب دواڙان ۽ ٻڌهي جي اڻڀڻيءَ جو نمٽ
آهي، تئين نوريءَ جو وشيش ڪيان ٻڌهي جي نورنيءَ
جو نمٽ آهي.

(۱۳۷) هيءَ به مڪ شڪا اُٿاريل آهي، ته نوريءَ
جي ڪيان کان سڀ جي نورتي ٻئي ٿي، ڇو ته
”مٿيا وستوءَ جو جيڪو اڌشان هجي، تنهن اڌشان
جي ڪيان سان ئي مٿيا وستوءَ جي نورتي ٿي سگهي
ٿي.“ اهو آهي ادويت جو سڌائت. هاڻ جڏهن مٿيا

۽ ڇو نه مڪا وستو تنهي ڪالن به سم آهي ۽ ڪلبه
وستوءَ جو آڌار آهي، تنهنڪي ئي چئجي اڌشان. اخاص.
اوشه ۽ وشه جو ڪيان.

جنهن جو آبادان جهڙو هجي سڀاڻي يعني سڀا، پر سروب
يعني شڪل هجييس آبادان کان هي. وورت اهو آهي
جو اڌشتان کان هجي آلتني سڀاڻي يعني سڀا وارو،
سروب يعني صورت به هجييس اڌشتان کان هي. نوڙي
واري سروب جو آبادان ڪارڻ آهي اوهيا، ۽ اها آهي
انڙ وچنير. ٽيٽن سروب ۽ ان جو ڪيان به آهن انڙ وچنير.
تڏهن ڪري نوڙيءَ وارو سروب ۽ تڏهنجو ڪيان اوهيا
سان سمان سڀاڻي وارا آهن، پر اوهيا کان ٻئي سروب
يعني ٻئي ڏالي ۽ ٻئي قسم جا آهن، تڏهنڪري انهن کي
اوهيا جو ”پريٽام“ ٿو چئجي. وري نوڙي *آوچن
اڌشتان چيٽن ست روپ آهي، سروب ۽ ان جو
ڪيان ست کان ولڪيڻ آهي، تڏهن ڪري چئبو ته
نوڙيءَ وارو سروب ۽ ان جو ڪيان اڌشتان چيٽن کان
مخالف يا آلتني سڀاڻي وارا آهن، ۽ انهن جو سروب
يعني آڪار ٻڌ چيٽن کان ٻئي قسم جو آهي، تڏهن
ڪري انهن کي چيٽن جو ”وورت“ ٿو چئجي.

(۱۳۶) [هاڻ وري هيءَ ويچار هيءَ] مٿيا سروب
جو اڌشتان نوڙي اڀت چيٽن آهي، نوڙي خود نه
آهي، چوٽه سروب وانگر خود نوڙي به ڪلپت (بناوت)
آهي. ”هڪ ڪلپت وستو هيءَ ڪلپت وستو جو

ٺوڙي، واري چيئن جي آسري واريءَ اوديا ۾ ڪوپ ٿئي ٿو، تنهن ئي نعت ساڪي چيئن جي آسري واريءَ اوديا اٿس ۾ ڪوپ ٿئي ٿو، ۽ وري ٺوڙي وغيره اڌشان جي ڪيان کان ڪٽي سمي پئي لين ٿي وڃن ٿا.

تڏهين چئبو ته سڀ وغيره ڀرم ۾ ٻاڏينءَ اوديا وارو اٿس سڀ وغيره ٻڌائڻ جو * اُٻاڏان ڪارڻ آهي، ۽ ساڪي چيئن جي آسري وارو اندريون اوديا وارو اٿس آهي انهن ٻڌائڻ جي ڪيان روپ ورتي جو اُٻاڏان ڪارڻ. سڀني ۾ ته ساڪي جي آسري واريءَ اوديا جو ٺهي ڪٽي اٿس، ٻڌائڻ جي صورت وٺي ٿو، ۽ اُڏجو سٽي ڪٽي اٿس، ڪيان روپ ٻڌڻ ڪي پراڻت ٿئي ٿو. جڏهن ڪري سڀني ۾، اندرين اودياڻي ٻڌائڻ ٺوڙي انهن جي ڪيان جو اُٻاڏان ڪارڻ آهي. انهيءَ سبب ئي ٻاڏيان ٺوڙي ۾ سڀ وغيره ۽ اندريان سڀني جا ٻڌائڻ ساڪي پاسي ۾ چئجن ٿا. ”ساڪي پاسي“ انهيءَ کي ٿو چئجي، جن جو ساڪي اوديا جي ورتي ۾ واروان پرڪاش ڪري.

(۱۳۵) ٺوڙي ۾ اڻ وڃي سڀ ۽ ان جو ڪيان ”ڀرم“ يا ”اڌياس“ ڪري ڇوڻ ۾ ٿو اچي. اهو ڀرم آهي اوديا جو ٻڌڻ ۽ چيئن جو ورت. ٻڌڻ چئجي ان کي

۽ معدي وارو ڪارڻ جيئن مٿي دلي جو ”اُٻاڏان ڪارڻ“ آهي (Material cause).

وري جي است. هجي، تر جيڪر پرتيت ئي نه ٿئي،
 هيئن* وانجهي پٽ پرتيت نٿو ٿئي. پر پرتيت ٿئي
 ٿو، تنهن ڪري چئبو ته است به نه آهي. تڏهين چئبو
 ته اهو اوديا جو ڪاريه سرپ ست است کان ولڪيڻ
 (نرالو) آهي ۽ ان کي ”انر وچنييه“ ٿو چئجي. سڀي
 هنڌ رپو، ۽ ٻيا ڪلپت پداوت پڻ انهيءَ ريت انر وچنييه،
 اُپن ٿين ٿا. تنهن انر وچنييه جي پرتيتي ۽ ڪن چئجي
 ”انر وچنييه، ڪيائي“.

(۱۳۴) اتي سرپ ٿو خود اوديا جو پريڻام، تيئن
 ئي سرپ جي ڪيان روڻي ورتي به اوديا جو پريڻام آهي
 ۽ نه انتهڪرڻ جو، ڇو ته جيئن نوڙيءَ جي ڪيان سان
 سرپ جي نورتي ٿئي ٿي، تيئن سرپ جي ڪيان جي
 به نورتي ٿئي ٿي. جيڪڏهن اهو پريڻام انتهڪرڻ جو
 هجي ها ته ائين نورتي نه ٿئي ها! انهيءَ ڪري [سَرپ
 جو] ڪيان به سرپ وانگر اوديا جو ڪاريه آهي، ۽ ست
 است کان ولڪيڻ (نرالو) انر وچنييه آهي. باقي تفاوت
 هيءَ آهي، ته اوديا جو پريڻام جو سرپ آهي، سو نٿي
 آهي نوڙيءَ اُپٽ چيئن ۾ وينڻ ۽ موڪلي پـروڻان
 اوديا جي † انش جو، ۽ ورتي ڪيان پريڻام آهي،
 † ساڪي چيئن ۾ وينڻ اوديا جي سڀي ڪلي انش جو،
 اهي ٻئي پريڻام هڪ ئي سڀي ٿين ٿا ڇو ته جنهن ‡ نمٽ
 * ڪڍڻ ۽ † پاڻي. ‡ انتهڪرڻ اُپٽ چيئن. § سبب ڪري.

(۱۳۳) انر وچديم کياتي.

ويدانت سدالت واري جهڪا انر وچديم کياتي
 آهي، تهنهجي ريت هي آهي ته اللهڪرڻ جي ورتي
 اڪه وغيره واران ٺڪري خود وشيه وارو آڪار وٺي ٿي،
 تهن سبب وشيه وارو * آورڻ ٿئي پوي ٿو ۽ پدارت جي
 پرتيتي ٿئي ٿي، اتي پرڪاش [جيتن سورج جو سوچرو]
 به سهايڪ ٿئي ٿو، ڇو ته پرڪاش بنا پدارت هي پرتيت
 ٿئي ٿي.

جتي لوڙي ۽ ڦاٽڪ جو پرم ٿئي ٿو. اتي اللهڪرڻ
 جي ورتي اڪه واران ٺڪري لوڙي سان سهندڙ رکي
 ٿي، پر اولده وغيره اٽڪ وجهن ٿا، جتن ڪري ورتي
 لوڙي جو سمان آڪار ٿئي وٺي، ۽ لوڙي جو آورڻ
 ٺاس ٿو ٿئي. ايئن آورڻ ٿيندڙ ڪرڻ سانگي ورتي
 جو سهندڙ ٿيندي پر، جو لوڙي جو آورڻ ٿئي ٿي، ته
 لوڙي واري جيتن هي آهي، جا اوه يا آهي ان ۾
 ٺڪوب ٿئي ٿو ۽ سڀ آڪاري پريڻام پائي ٿي.

حال جيڪڏهن الهه اوه يا جو ڪاري سڀ ست
 سڄي، ته جيڪر لوڙي جي گمان سان ان جو اها نه
 ٿئي، پر اها ٿئي ٿو، تهن ڪري چئبو ته ست نه آهي.

* پدارتن کي ڏيکيندڙ اڳان هي شڪتي. ۽ ٿورڙ ٿوري به
 اچڻ جي حالت کي ”ڪوب“ چئجي ٿو. ۽ ٿورو، تبديل يا
 ٽٽڻ جو ٿوري.

يک نه آهي، چو تر اکیاتي "هي سرپ آهي" تنهن ۾
 گيان ٿي مڃي، ڇو "هي" جو آهي نوڙي جو
 ٻانڌڻ پر تڪر گيان ۽ ٻيو "سپ آهي"، جو آهي اڳ-
 ل سرپ جو سمورتي گيان. هاڻ چيڪڙن ۾ انهيءَ
 ت موجب اهو مڃي ٿو ته، سامهون پيل نوڙي واري
 ٿي ڇو سرپ جو گيان نه آهي، ۽ رڳو اڳ ڏنل سرپ
 ٿي ياد کيري آهي ته ڏسندڙ منهنجي چيڪر چوي "سو
 سرپ"، ۽ نه "هي سرپ". وري ان کي ڪو ڀڄو پيدا
 ٿيل نه ڪهرجي، ۽ ان کي ڀڄي وڃي نه ڪهرجي. ان مان
 ثابت آهي ته سامهون نوڙي واري هنڌ سرپ جي ئي
 پرڏي آهي، ۽ نه اڳ ڏنل سرپ جي سمورتي.

(۱۳۲) وري نوڙي جي وڌيڪ روپ جي گيان
 مثل پڇاڻان [سپ بنسبت] ڏسندڙ چوي ٿو ته "مون
 کي سرپ جي پرڏي ڪوڙي ٿيل هئي"، ايئن ٿيو
 چوي ته "مون کي سرپ جي ياد کيري آئي هئي"،
 تنهن ڪري ثابت آهي ته، نوڙي هنڌ سرپ جي
 پرڏي ٿي ٿيل هئي ۽ نه اڳ ڏنل سرپ جي سمورتي.
 ۽ "هي سرپ آهي"، انهيءَ ۾ ڪڙي ئي ڄاڻ پرڏي
 ٿي ٿي ۽ نه ٻيو. سچ نه انهن ڪرڻ ۾ ڪڙي ٿي ڄاڻ پرڏي
 ڇو سمورتي روپ، ٻيو پر تڪر روپ بطن ٿي ڪين
 ٿا. تنهن ڪري اکیاتي به بلڪل اسڪٽ يعني
 ٺهندڙ آهي.

آهي ته اتي به ڪيان آهن، هڪ ”هي“ يعني لوڙي جو ساماڻيه ڪيان، ٻيو ”سڀ آهي“، اهو سهرتي ڪيان، ته به ٻيو جي ڪري اهو وريڪو ٿيو رهي، ته مون به ڪيان آهن ٿيا آهن، انهيءَ ئي اوڙيڪي کي سانڪيه ٻڙيا ڪر وارا ”پوم“ ڪري ٿا چون. [مطلب ته لوڙي به سڀ ٿي سگهي ۽ مٿيان پئي سڃا ڪيان آهن. مثيلا ڪو به ٿي سگهي، يعني اڪيائي آهي.]

سو ٿيو درشتي شش، ٿو چوي ته ”انهيءَ ريت لوڙي وغيره به سڀ وغيره پوم جي اٿن ٿا ٿن لاءِ مون چئن ڪيائين جا مٿا ٻڌا آهن، انهن به اٿر ڪهڙي آهي؟ سو ٻڌايو ته مان اوڻهن مڃان.“

(۱۳۱) اڪيائيءَ جو ڪنڊون.

لڌمين ڪرو ٿو جواب به چوي ته:-

दाहा - ख्याति अनिर्वचनिय लखि, पंचम तिनते थौर ।

युक्तिहीन मत च्यारि ये, मानहु अम की ठौर ॥५०॥

دو ۵۰۔ دليل ڪوڙا ٿن سندا، ڇڏ ڪيائون سي چار،
اٿر چئي سڄي جاڻ ٿون، ٿس ٿيڪا وستار.

ٿيڪا:- هي شش، انهن چئن ڪيائين کان جدا ٿون ٻڌجمن ڪيائي جا اٿر وڃي پير آهي، تنهن تي ڌيان ٿي. هنن چئن ڪيائين جا دليل اٿهورا آهن. چئن مٿي ٿن ڪيائين است ڪيائي، اٿر ڪيائي؟ اٿي ڪيائي، جو ڪنڊون ٿيو آهي ٿيئن ”اڪيائي“

است کيائي ٺيڪ نه آهي.

(۲) ڪيٽڪ وڪيان ڄاڻي سڙپ وغيره آڪار هجن ته ڪٽ ماٿر آهي آڪار ملڻ ڪهرجن ۽ نه وڌيڪ وقت لاءِ تنهن ڪري آٿر کيائي ٺيڪ نه آهي.

(۳) انيٽا کيائيءَ جي پهرين ريت چئنامطيءَ وارن ڪنڊن ڪٽي آهي، پر خود انهن جي انيٽا کيائي به ٺيڪ نه آهي، چوٿه * ڪيهه انوسارئي کيان هچڻ ڪهي. ”ڪيهه نوڙي ۽ کيان سڙپ جو“، ايئن چوڻ ٿي انيٽ (بلڪل) وروڌي آهي.

تنهن ڪري هن ريت مڃڻ ڪهرجي:— ”جتي نوڙيءَ ۾ سڙپ جو ڀر-رم آهي، جتي نوڙيءَ سان اڪه جي ورقيءَ جو سنڀڙت ٿي، نوڙيءَ جي ”اڏم“ روپ جو سامان به کيان ٿئي ٿو، ۽ سڙپ جي ”سموڙي اٿي ٿي.“
 ماڻ ٿسو، ”هي سڙپ آهي“، انهيءَ چوڻيءَ ۾ ٻن قسمن جو کيان آهي:— هڪ آهي ”هي“ ۽ ٻي آهي، جو آهي نوڙيءَ وارو سامان به پر تڪر کيان. ٻيو آهي ”سڙپ آهي“ جو آهي سڙپ جو سموڙي روپ کيان. پر ٿه سندن ڪي اهو ۽ وڌيڪ ٿيو رهي ته مون کي به کيان ٿيا آهن.“
 تنهنجاءِ سبب هي آهن:— هڪڙو ۽ ٻيو ماڻا ۾ ٻڙو وغيره جو دوش، ۽ ٻيو ۽ ٻيو ماڻ ۾ ڏنڌ وغيره دوش. ايئن ظاهر

* ڄاڻڻ جو ڀڳ پدارت ۽ اڙتات پدارت جنهنجو کيان ٿئي.
 † هيءُ. ‡ ياد ڪيري. §§ پاڳو. †† عقل. ‡ انتھڪرڻ. || هيءُ: ٺيڪ.

ٻاٺ ٻل ۾ وڌي ٿي، ڦيٽن اڪه کي به دوش سبب
ڪڏهين دور جڳهه ۾ رهندڙ سڀ هي * پڙتڪه ڪڙل
جو ٻل وڌي ٿو.

الهيءَ ريت ٻر ۾ اسٿت سڀ هي ايتا يعني
ٻڻي ٻرڪار سان يعني سامهون ٺوڙي واري جڳهه تي
جو ڪيائي يعني ڄاڻ ۽ ڪٿن ٿي ٿو، تنهن کي
”ايتا ڪيائي“ ڪري چون.

ايتا ڪيائيءَ لاءِ وري ”ڇنڀامڻي ڪار“ واري جو
هيءَ مت آهي ته، [اندرو ڇوڙ ليڪ نه آهي جو ٺر]
جيڪڏهين دوش واري اڪه ٻر واري سڀ هي ڄاڻ
ٿئي، ته الهيءَ مفاصلي جي وچ ۾ ٻيون جيڪي شيون
(وڻ ٺڻ) آهن تنجي ڄاڻ ۾ ٿئي! تنهن ڪري
ايتن نه آهي ته ٻڻي جڳهه ۾ اسٿت ٻيا ٻڌارو اڪين
سان ٿي-جن ٿا، بلڪه ڇا ٿو ٿئي جو دوش سبب
اڪه کي ٺوڙيءَ جي ڏچ روپ هي ڄاڻ بهجه سڀ
روپ هي ڄاڻ ٿئي ٿي. يعني ته ٺوڙيءَ جوئي ”ايتا“
يعني ٻيءَ ريت، سڀ روپ هي ڪيائي يعني ڄاڻ ۽
ڪٿن ٿي ٿو، تنهن ڪري ايتا ڪيائي چئجي ٿي.

(۱۳۰) اڪيائي وادي هي وري هيءَ مراد آهي ته-

(۱) جيڪڏهين اسٿت جي پڙتيت ٿئي ته والاهجي

ٻت ۽ سهي جا سڱ به پڙتيت ٿيڻ ڪهڙجن، تنهن ڪري

پڻي روپن ۾ پرتيت ٿئي ٿو. انهيءَ ڪري ان
چون آتم ڪيائي. اني آتما جو اوت ڪن ٿا، ڪي ٻڌ
ڪيائون روپ هي پرتيتي ۽ انجو ڪٽن.

(۱۲۸-۱۲۹) ايتا ڪيائي: - نياڪ ۽ وئشيشڪ وارن

جي هيءَ مراد آهي - هر ۾ ساڄو سرپ رهي ٿو، جو اکين
جي دوش سبب دورتي جي بدران نوڙي جي جاءِ تي
ويجهو پيو ٿو ساڄي. جيتوڻيڪ ساڄي سرپ ۽ اکين جي
وچ ۾ پٽ وغيره انيڪ پرڪارن جون رڪاوٽون آهن
تہ به دوش وارين اکين سان سرپ پيو ٿو ساڄي.

انهيءَ تي ڪو ڪٽي شڪا اٿاري تہ دوش سبب
تہ ٻل گهٽيوئي آهي، وٽندو ڪين آهي. جڏهن جنم
اڪن جو ٻل، وات، پٽ، ڪف، دوشن ڪري گهٽيو
آهي، تيئن اکين جو ٻل پٽ دوشن جي ڪري گهٽيو
ڪٽي ۽ جي هر وارو ساڄو سرپ جو پري مفاصلي تي
آهي، سو جي نوڙي هندي قسطن ۾ اچي تہ پاڻ چٽيو
”دوش سبب اکين جو ٻل اٿل وٽيو“ سو تہ نٿو ٻڌو
ائين جو شڪا ڪري ايتا ڪيائي جو ڪنڊن ڪاڄي
تہ نياڪ چوندا تہ:

اها شڪا نٿي بڻي، چوڻ ٿو ويو آهي تہ ڪڏهن
پٽ جي دوش ڪري اهڙي بيماري ٿئي ٿي،
روکي چوڻو ڪاڄ ڪايو وڃي، تہ به ڇاول نٿو
انهيءَ ريت، جيئن پٽ جي دوش، سبب جنم

دوهاره: چڱي چئن مان جا هتي، سمجهايو سا ڇاڻ،
ڌاريان دل تي ڳالهه سا، هلند ڪريان ٻڌ ڇاڻ.

ٽيڪا: جنمي لوڙي ۾ سڀ، يا سهي ۾ رهي
جي پڙم جو درشتانت ڏين ٿا، اُتي چار مٿا ٻڌل اٿن:-
(۱) سولير وادي چون، ”استير ڪيائي“، (۲) ڪٽڪ
وڪيان وادي چون، ”آئر ڪيائي“، (۳) ڏيار ۽ وئيشڪ
معن ۾ چون ”اڀي ڪيائي“، (۴) سانڪير ۽ پوپاڪو
وارا چون ”اڪيائي“.

(۱۲۶) استير ڪيائي:- شولير وادي ۾ جي هيءَ مراد
آهي:- لوڙي ۾ واري هنڌ سڀ بلڪل است آهي،
تيئن سڀ ٻين ڏين ۾ است آهي. انڙي اڻيشت
(بلڪل) است سڀ جي لوڙي ۾ پڙيشت ٿي ٿي،
نهن کي است ڪڍي چون. ڇو ته اڻيشت استير سڀ
جي ڪيائي چڱي سڀ جي روپ جي پڙيشتي ۽
ان جو ڪنن.

(۱۲۷) آئر ڪيائي:- وڪيان وادي ۾ جي هيءَ مراد
آهي:- لوڙي ۾ يا ٻئي ڪنهن هنڌ، ٻڌي ڪان ٻاهر سڀ
آهي ٿي ڪين. پڌارت ٻڌي ڪان الڳ ڪين
آمن، بلڪ ڪل پڌارڻ جا آڪار ٻڌي ڌاري رهي
آهي، اُها ٻڌي ڪٽڪ وڪيان روپ آهي، ڪل ڪل
۾ ناس ۽ اڻيشت کي پائي ٿي. اهو وڪيان (ٻڌي) ٿي

سڀني روپن ۾ پرقيٽ ٿئي ٿو. انهيءَ ڪري ان
کي چون آٿر ڪيائي. اني آٿر جو ارٿ ڪن ٿا، ڪي ٻڌڪا
وڪيان روپ هي پرقيٽي ۽ انجو ڪٽڻ.

(۱۲۸-۱۲۹) ايڏا ڪيائي: - نياڪ ۽ وڻشيشڪ وارن

هيءَ مراه آهي - پر ۾ ساڄو سرپ رهي ٿو، جو اکين
جي دوش سبب دوريءَ جي بدران نوڙيءَ جي جاءِ تي
ويجهو پيو ٿو سڄي. جيتوڻيڪ سڄي سرپ ۽ اکين جي
وچ ۾ پٽ ۽ فيرهه انيڪ پرڪارن جون رڪاوٽون آهن
تہ ٻه دوش وارين اکين سان سرپ پيو ٿو سڄي.

انهيءَ تي ڪو ڪٽي شڪا اٿاري تہ دوش سبب
تہ ٻل گهٽيو ٿي آهي، وڌندو ڪين آهي. جڏهن جنڙا
اڪن جو ٻل، وات، پٽ، ڪف، دوشن ڪري گهٽيو
آهي، تڏهن اکين جو ٻل پٽ دوشن جي ڪري گهٽجي
ڪٽي ۽ جي ٻه وارو سڄو سرپ جو پري مفاصلي تي
آهي، سو جي نوڙيءَ ۾ ٽٽي ٿو ۽ اچي تہ پاڻ چٽيو تہ
”دوش سبب اکين جو ٻل اٿل وڌيو“ سو تہ ٿيو بٽي
اٿين جو شڪا ڪري ايڏا ڪيائي جو ڪنڊن ڪڇي ۽
تہ نياڪ چوڻا تہ:

اها شڪا ٿئي بٽي، چوڻ ٿو ويو آهي تہ ڪڏهن
پٽ جي دوش ڪري اهڙي بيماري ٿئي ٿي، جو
روڳي چوڻو ڪاڇ ڪايو وڃي، تہ ٻه ڇاول ٿيو ٿئي.
انهيءَ ريت جڏهن پٽ جي دوش، سبب جنڙا اڪن

دوها:- جگي چئن مان جا هجي، سمجهايو سا هان،
 ڌاريان دل تي ڳالهه سا، هلس ڪريان ٻڌ هان.

ٽيڪا:- جتي ٺوڙي ۾ سڙپ، يا سڙي ۾ رهي
 جي ڀرم جو درشتانت ڏين ٿا، اُتي چارمڻا ٻڌل اٿن:-
 (۱) سولير وادي چوڻ، ”استير ڪيائي“، (۲) ڪٽڪ
 وڪيان وادي چوڻ، ”آتم ڪيائي“، (۳) نيار ۽ وئشيشڪ
 معن ۾ چوڻ ”اڻڻا ڪيائي“، (۴) سالڪير ۽ ڀوپاڪر
 وارا چوڻ ”اڪيائي“.

(۱۲۶) استير ڪيائي:- شولير وادين جي هيءَ مراد
 آهي:- ٺوڙي ۾ واري منڍ سڙپ بلڪل است آهي،
 ٿيڻ سڙپ ۾ن ڏيسن ۾ بر است آهي. اهڙي اڻڻت
 (بلڪل) است سڙپ جي ٺوڙي ۾ ڀرڻت ٿئي ٿي،
 تڏهن ڪي است ڪيائي چوڻ. ڇو ته اڻڻت استير سڙپ
 جي ڪيائي چٽڪي سڙپ جي روپ جي ڀرڻتي ۽
 ان جو ڪٽڻ.

(۱۲۷) آتم ڪيائي:- وڪيان وادين جي هيءَ مراد
 آهي:- ٺوڙي ۾ ڀاڻتي ڪڏهن منڍ، ٻڌي ڪان ٻاهر سڙپ
 آهي ٿي ڪين. ڀڌاوت ٻڌي ڪان الڳ ڪين
 آهن، بلڪ ڪٽل ڀڌاوتن جا آڪار ٻڌي ڌاري رهي
 آهي، اها ٻڌي *ڪيٽڪ وڪيان روپ آهي، ڪٽل ڪٽل
 ۾ لاس ۽ اڻڻت ڪي پائي ٿي. اهو وڪيان (ٻڌي) ٿي

ڇو ٻائي ۴۸-

پلي نانگ ٺوڙي ۽ ۾ ڏسجي، آتم ۾ ٿيڻ جڳه ٿو ٻاڄي،
 ڪيئن ٿو ٺوڙي ۽ مان سڀ پاسي، ان سڀني ۾ من مون ٿاڻي،
 ٿيڪا:- سوامي! اوهان ڇيو ته ڇيڻ ٺوڙي ۾
 مٿيا سرپ آهي، ٿيڻ آتم ۾ سنساري هڪ ۾ مٿيا
 آهي. * درشتانت جي سمجهڻ کانسواءِ درشتانت يعني
 سڌانت سمجهي ٿو سگهجي، تنهن ڪري ”ٺوڙي“
 ۾ سرپ ڪيئن ٿو پاسي؟ اهو منهنجو درشتانت
 ۾ سنسو آهي، سو ڪرڻا ڪري نورت ڪريو.
 (۱۲۵) ڪيائون.

چؤپاڙي

असत ख्याति पुनि आतम ख्याती; ख्याति अन्यथा अरु अख्याती ।

सुने चारि मत अमकी ठौरा; मानूं कौन कहौ यह व्यौरा ॥४६॥

ڪوٽ ۴۹- ڏسڻ ۾ اچي ڄاڻي، ڇوڻ ۾ هجي ساڻي،
 انڪي ڪيائي ڪري چون گرتڪار ٿا،
 ٺوڙي ۽ ۾ نانگ جيڪو ڏسڻ ۾ اچي ڪر،
 جدا جدا مٿ وارا رابا، ڏين چار ٿا،
 ڌڙي ٻڌي نانگ روپ آتم ڪيائي ساڻي،
 آست ڪيائي ڪن نانگ، اڪار ٿا،
 ظاهر جو سڀ سو نه ڏٺل ٿو ياد پوي،
 هيءُ ٻڌو ٺوڙي ڪن اڪيائي اچار ٿا.
 ڏوها:- ٻئي هنڌ ويٺل نانگ جو پاسي ٿو هٿ هار،
 (ٺيٽا) ڪيائي ٿا چون، ڇوٽين هي ڪر ڄاڻ.

* روزمره جي وهندار ۾ ڄاڻل آزمودو.

ڪري آهڻ ٿي ڪونه، ته هر ڳالهه پرقيت ڇو آهڻ؟ جا
 وستو ڪانه آهي، سا پرقيت به ٿيڻ نه ڪري. والڳي
 بهت ۽ آڪاس جا ڪل نه آهن، ته پرقيت به ڪين
 ٿا ٿين، ٽيئن سندس به نه هجي، ته پرقيت به نه
 ٿيڻ ڪونهي، پر اهو جو جدم کان وٺي ڪل سندس
 ظاهر آهي، ته اهو چوڻ بطني ٿو، ته ”جدم مرڻ وغيره
 سندس روپي هڪ آهڻ ٿي ڪونه.“

(۱۲۲) ڪرو جواب ۾ تڏهين ٿو چوي:-

دوہا -- ध्यातमरूप अज्ञानतै; द्वै मिथ्या परतीति ।

जगतस्वप्न नभनीलता; रज्जुमुजगकी रीति ॥४७॥

دوہا ۴۷- آهر جي اڪيان کان، ڪوڙي جڳ پرلست،

سبوءَ آبه لعلتا، ٺوڙي ٺالڪ جي رست |

ٺڪا:- جدم مرڻ وغيره جڳت پرمارت (حلايت)

۾ آهڻي ڪونه، ته به آهڻا جو جيڪو ڀرهر سروب
 آهي، تڏهه جي اڪيان کان مٿيا طور پرقيت ٿئي ٿو.
 ڇهڻ سڀني جا ڀدارت، آسمان جي ٺهلاءَ ۽ ٺوڙي
 ۾ سرب پرمارت ڪري آهڻ ٿي ڪين، ۽ مٿيا پرقيت
 ٿين ٿا، ٽيئن جدم مرڻ وغيره جڳت پرمارت ۾ ڪونهي
 به مٿيا پرقيت ٿئي ٿو.

(۱۲۴) نعو ۽ رشتي ٿو چوي:-

चौपाई- मिथ्या सर्प रज्जु मैं जैसे; भाख्यो भव ध्यातममैं तैसे ।

कैसे सर्प रज्जुमें भासै; यह संशय मन बुद्धि विनासे ॥४८॥

ٿيڪا:- هي ڀڳون! اوهان چيو ”تون پرمالند
 سروب آهين“ اهو غلط مون چڱيءَ طرح ڄاڻو. پر
 اوهان چيو ته ”جنم مرڻ وغيره سنسار روپ هڪ ئي
 ۾ آهن ئي ڪين، تنهن ڪري ان جي نورني ٽولاءِ
 نٿي ٻڌي“. تنهن ۾ مون کي هيءُ سنسار آهي ته جنم
 مرڻ وغيره هڪ جيڪڏهن مون ۾ ڪين آهن، ته
 جنهن ۾ آهي آهين، سو مون کي ڪرڻا ڪري ٻڌايو،
 ته مان ان ۾ آهي سنساري هڪ ڄاڻي پاڻ ۾ نه مڃان!
 (۱۲۱) جنم مرڻ آڌڪ بدن وٺي ڏيا جي پٿر
 وانگر آليڪ آهي.

سورठा- सुनु शिष्य मम वानि; जातै तव शंका मिटै ।

हे जगकी अति हानि; तो मोमै नहि औरमै ॥४५॥

سورठा ۴۵- سڄ شس سچ هي آهي، جنهن مان سنسو ٿو مٽي
 جڳهه بلڪل ڪجهه ناهي، ٿو، مون ۾، لا ٻين ۾.

دوها-- जो भगवन कहुं नहीं, जन्ममरणा जगखेद ।

हैं प्रत्यक्ष परतीति क्युं, कहो आप यह भेद ॥४६॥

(۱۲۲) دوها ۴۶- هي ڀڳون جڳهه ناهي، جنم مرڻ جي ٻيڙ
 ظاهر ٿي سڄي ڪيئن ٿي، سمجهايو سڏيو.

ٿيڪا:- هي ڀڳون! جيڪڏهن جنم مرڻ وغيره
 سنساري هڪ ئي مون ۾ خواهه ٿئي ڪنهن ۾ حقيقت

سو منهنجي سروب کان ليارو نه آهي، بلڪه ان جو
 ئي آپاس آهي. ان ڪري ڪيائيءَ کي وشهه ڏيو
 ۾ ۾ سماڏي آهي. باقي اڪيائيءَ کي اما چاڻ ڪانهي
 ته ڪو ”اهو منهنجو ئي سروب آهي“ مطلب
 نه، آهي ته ڪي سروب آهي، پر وشهه آهي ته
 پراڻي رکي اڪيائيءَ کي ئي رهي ٿي.

(۱۲۰) ٻنڌن جو آسرو ڪير آهي.

چوپاڙي

हे प्रभु परमानंद बखान्यो; मेरो रूप सु मै पहिचान्यो ।
 नहि तोमै भवबंधन लेशा; कह्यो थाप पुनि यह उपदेशा ॥४३॥
 यामै शंका मुहि यह आवै; जातै तब वच हिय न सुहावै ।
 नहि मोमै यह बंध पसारो; कह्यो कौन तौ आशय न्यारो ॥४४॥

چوپاڙي ۴۳-

پرمانند اڏاڻو سوامي، پنهنجو حال سروب اُلامي،
 هن سروب کان ڇڏو ليارو، مون ۾ ڏک جو ٺاهڻ لڌو.
 ۴۴- اهر شڪا منهنجي آهي، وڃن ٺاهڻو ڪين سڃاڻي،
 مون ۾ ٻنڌن ٺاهه پيارو، ٻنڌن ڪڍهڻي مان ڪين ليارو.

* وشهه ڏيارڻ مان جو آهي پر لڳ ڀڳ ٿئي ٿو، تنهن کي
 سروب آهي هو پاڻو نشي ڪري، ڪيائون ان ۾ آسڪي
 نه رهي، پر آهي آهي سڄي سڄي پاڻي ٿو، انجو ٺاهو آهي
 سماڏي، ايئن نه سمجهو ڪهو جي نه وشهه ۾ سماڏي ٿي
 لڳي، وڌيڪ ڏکيو ٻوڙ ۾ ٿو. ۱- ڏري.

ٿيڪا:- هي ڀڳون! اوهان چيو ”تون پرمائند
 سروب آئين“، اهو عالم مون چڱيءَ طرح ڄاڻو. پر
 اوهان چيو ته ”جنم مرط وغيره سنسار روپ هڪ ته
 هر آهن ئي ڪين، تنهن ڪري ان جي نورني ٽولاءِ
 ٿئي ٿئي.“ تنهن هر مون کي هيءُ سنسار آهي ته، جنم
 مرط وغيره هڪ، جيڪڏهن مون هر ڪين آين، ته
 جنهن هر آهي آين، سو مون کي ڪرپا ڪري ٻڌايو.
 ته مان ان هر آهي سنساري هڪ ڄاڻي پاڻ هر نه سمجهان!
 (۱۲۱) جنم مرط آڌڪ ٻڌڻ وقت يا جي پٿر

وانگر آليڪ آهي.

سورठा - सुनहु शिष्य मम वानि; जातै तव शंका मिटै ।

है जगकी अति हानि; तो मोमै नहिं औरमै ॥४५॥

سورठा ۴۵- سڄ شش سچ هي آهي، جنهن مان سنسو ٿو ٿئي؛

جڳهه بلڪل ڪجهه ٺاهي، تو مون هر، ٿا ٻين هر.

دوहा -- जो भगवन कहुं नहीं, जन्ममरणा जगखेद ।

हैं प्रत्यक्ष परतीति क्युं, कहो आप यह भेद ॥४६॥

(۱۲۲) دوها ۴۶- هي ڀڳون جڳهه ٺاه جي، جنم مرط جي ٻڌڻ؛

ظاهر ڏسجي ڪيئن ٿي، سمجهايو سڏيو.

ٿيڪا:- هي ڀڳون! جيڪڏهن جنم مرط وغيره

سنساري هڪ مون هر خواه ٿئي ڪنهن هر حقيقت

سو منهنجي سروي کان ليارو نه آهي، بلڪ ان جو
 ئي آياس آهي. ان ڪري ڪيائيءَ کي وشير ڀڄو
 نه ۽ سماڏي آهي. باقي اڪيائيءَ کي اها چاڻ ڪانهي
 ته ڪو ”اهو منهنجو ئي سروي آندو آهي.“ مطلب
 نه، آهي پنهنجي کي سروي آندو، پر وشير آندو جي
 پرالتي رکڻ اڪيائيءَ کي ئي رهي ٿي.

(۱۲۰) ٻنڌن جو آسرو ڪير آهي.

چوڀاڙي

हे प्रभु परमानंद बखान्यो; मेरो रूप सु मैं पहिचान्यो ।
 नहि तोमैं भवबंधन लेशा; कह्यो आप पुनि यह उपदेशा ॥४३॥
 यामैं शंका मुहि यह आवै; जातैं तव वच हिग न सुहावै ।
 नहि मोमैं यह बंध पसारो; कह्यो कौन तौ आधय न्यारो ॥४४॥

چوڀاڙي ۴۳۔

پرمانند اٿاڙو سوامي، پنهنجو جالسر روپ اُلامي،
 جنم مرڻ کان ڇڏو ليارو، مون ۾ ڏک جو ٽانھن لغارو.
 ۴۴۔ اڀر شڪا منهنجي آهي، وڃن ٿو هاڻو ڪن سھائي،
 مون ۾ ٻنڌن ٺاھ پसारو، ٻنڌن ڪنھنڪي مان ڪئن ليارو.

• وشير ٻڌائڻ مان جو آندو پوئيت ٿئي ٿو، تنهن کي
 سروي آندو جو ڀاڄو لهڻ ڪري، ڪيالوان ان ۾ آسڪو
 نٿو رهي، پر آتما جي آندو ۾ ستوش پائي ٿو، اڄو ٺالو آهي
 سماڏي، ائين نه سمجهڻ گھرجي نه وشن ۾ سماڏي ٿي
 لڳي، وڌيڪ ڏکڻ ڀڄو ڏسو. ان ڏري.

سورठा - सो तूं मोहि व भाख, जो यामें शंका रही ।
निज मतिमें मति राख, मैं ताको उत्तर कहूं ॥३८॥

سورठा ۳۸ - سو تون صاف سڌاء، جيڪو سنسو او هجي ؛
مون کان ڪنهن لڪاء، جلدي ڏيان جواب ٿو.

(۱۱۸) گيانوان جي ورتي

چوپاई

भो भगवन तुम दीनदयाला, भेट्या मम संशय ततकाला ।
यामें कष्टुक रही आशंका, सो भाखुं अब द्वे निर्वका ॥३९॥
आतमविमुख बुद्धि अज्ञानी, ताकी यह सब रीति बखानी ।
ज्ञानी जनको कहौ विचारा, फोउ न तुम सम और उदारा ॥४०॥

چوپائي ۳۹ - هي ڪردارو ڏيائو آهيو، سنسو منجه ڪو آڻو مٽايو
هاڻي ٿوري شڪا - وامي، سا ر مٽايو اترامي.

۴۰ - آءٌ سمجه ٿو ته اڳيائي، ڳالهه ٿي جي اٿو وٺائي،
گهڻن جو پڻ حال ٻڌايو، پرش اڏار اوهين جڳه آهيو.

ٽيڪا:- مي پڳون! ارهان اک وشير سهند
آتما آند جي چاڻ جي ريت جيڪا ٻڌائي، سا اڳيائي
پرش جي، ۽ نه ڪيائي پرش جي، ڇو ته اوهان ڏڪر
ڪيو آهي، جو، جڏهنڪي ٻڌي آتما کان بيمڪه آهي،
آءٌ ته اڳيائي ئي چئبو ۽ نه ڪيائي. هاڻي مولڪي ڪيائي،
جي باري ۾ ٻڌايو ته، اُن کي وشير هي اڃا، ۽ مٿي
ڏڪر ڪيل نموني اڃا جي سهند مان سڪه جي چاڻ

وقت جي وچوڙي بعد پيارو پٽ يا ڪو ٻيو پيارو کڏ جي وڃي ته اُن کي جيڪو اُن وقت آئند ٿئي ٿو، سو قائم هليو هلي، پر ايتن ٿئي ٿي ڪين ٿو، ڇو ته اُن پياري جي ويڙهي ٿي هوندي، ان جي ٻڌيءَ جي ورتي وري ٻين ٻڌارتن جي پٺيان وڃڻ ڪري چٽاڇل ٿئي ٿي ۽ آخر آئند جو پرتنب جهڙي ٿئي سگهي. تنهن ڪري ثابت آهي ته ڪنهن به اڻاتر ٻڌارتن ۾ پنهنجو آئند ڪونهي. وري هيئن سمجهه ته جيڪڏهن وشير ۾ آئند هجي ته سماڌيءَ جي وقت ۾ جو يوهين کي آئند جي ڄاڻ ٿي ٿئي سا جيڪو نه ٿئي، ڇو ته سماڌيءَ ۾ ڪنهن به وشير سان سڏهند نه رهي.

يا وري هيئن به سمجهه ته جيڪڏهن وشير ۾ آئند هجي ته سڪپت ۾ آئند جي ڄاڻ اصل نه رهي ڇو ته سڪپت ۾ پڻ ڪنهن به وشير سان سڏهند ڪونهي. انهيءَ ڪري ڄاڻڻ ڪهڙي ته وشير ۾ آئند ڪونهي پر آخر سروي آئند ئي، ڪل آئند جي ڄاڻ ڪرائي ٿو، انهيءَ ڪري ئي ويد ۾ چيل آهي ته ”آخر سروي آئند وٺي مرڪو آئند وارو ٿيو آهي.“ [وڌيڪ ڏسو (۳۶)]
 دوها - विषय संगतै है प्रगट, आतम आनंदरूप ।

शिष्य सुनायो तोहि मैं, यह सिद्धांत अनूप ॥ ३७ ॥

دوها ۳۷ - وشين مان جو سک مليو، ظاهر منجهه جهان ۽ سو سک آخر اڄل مان، سچ ٻچ ڄاڻ سڄان.

ٿي ڇڏي هجي ٻڌي آتما ڪسان بي مک آهي. ”وشير“
 شيد ۾ ڪل ٻوڳ جا ساڌن اچي وڃن ٿا، يعني ڏن
 ٻٽ وغيره. انهن وشين جي اڃا ڪري ٻڌي ٿي ٿي
 ڇڏي ڇڏي. ٻڌي ۾ آتم سروي آندو ڇو *آپاس
 ٿي سگهي. جڏهين هاعيل هدارت حاصل ٿي ٿو،
 تڏهين ڪل مائر ٻڌي جي ورقي اندر مڪي ٿي ٿي،
 ان ڪل ۾، آتم سروي آندو ڇو پرنهڻ ڇڏي ٿي،
 انهيءَ آتم سروي آندو جي پرنهڻ ڇو اٿڻ ڪري،
 مڪي پرائي ۾ ٿي پائڻ ٿو، ته مونکي ”وشير مان
 آندو ڇو لاپ ٿيو آهي“ مڪر سچ ٻچ آندو وشير ڇو
 آڏي ڪين.

جيڪڏهين وشير ۾ آندو هجي، ته جڏهين مڪي
 ڪ وشير حاصل ڪري ٿي، لاءِ اڃا ٿو ڪوي، تڏهين به
 هوند پهرين، وشير مان آندو ماڻهندو رهي، پر ايترو ٿي
 ٿي ڪين ٿو، ڇو ته ٻي اڃا ڪري ڇو ٻڌي ڇڏي
 ٿي ٿي، نه آندو رهڻي ڪين ٿو. ويدانت سڌانت ۾
 ته اهيءَ حالت ۾ آندو رهڻي ڪين آهي، ڇو ته ڇڏي
 ٻڌي آتم آندو ڇو پرنهڻ ڇڏي ٿي سگهي.

وري هيئن سمجهه ته جيڪڏهين وشير ۾ آندو هجي
 ته جيڪر هيئن ٿي، ڇو جڏهين اوچتو ڪنهن کي ڪهڻي

۳۳ پرمائند سک پاڻ تون، تو پر ڪجهه نه ڪلپش؛

اخر امر چيئن تون ڏکڻ نه اچي تو پيش!

ٽيڪاڻه هي شش! تو ۾ جو اها اچي ٿي آهي، تر

پرمائند پراپت ٿي، ۽ جدم مرط وغيره ڏکڻ روپ سنسار

جي نور تي ٿئي، سا اچا خود پراپتي يعني پرم کان تو ۾

اٿين ٿي آهي، ايئن چاڻ. تون پاڻ پرمائند سروب

آهين، جدم ڪري اٿين پراپتي، لاء اچا بڻي ٿي ٿئي.

جو ته جا وست دت نه هجي، تدمجي پراپتي بڻي ٿي!

پر جيڪو پدمجو سروب آهي، سو نه سدائين پراپت

آهي، تدمجي پراپتي لاء اچا، پرم تر چوڻ ڪوڙي.

وري سچ تر تو ۾ جدم وغيره سنسار ڏرو پر ڪوڙي.

سو اڻ ٻولي، وسوء جي نور تي لاء اچا به ٿئي ٿئي!

اها اچا پر پراپتي ٿي پيشي. انهن ڪري هي شش، تون

جو جدم ۽ ناس دت، چيئن روپ پرم آهين، سو تون

پدمجي دروي ۾ جدم وغيره جو کيد اصل مچ ٿي ڪين.

(۱۱۶) وشير سکه جو ٿرڻو.

ٽڙمين ٿو ورشي ٿو ٿي.

دوها -- विषयसंग क्यों भान है, जो मैं आनंद रूप।

अब उत्तर याको कहौ, श्रीगुरु मुनिवरभूष ॥३३॥

دوها ۳۳ -- وشين پر سک جو ٽسان، جي ”مان“ آند روپ؛

اٿر ٽڙو ان ڪاله، جو شري ڪرڻو السوب.

ٽيڪاڻه -- هي پڳون! جيڪڏهن پدمجو آندا آند

پر قل جو گهر ٻو هو، سو مليو ته ڪين، اٽلو سنسار جي
 ٿاسي وڌي ويئي، هاڻي اوهين اهڙو ڪو اهاڻ ٿسيو،
 جڏهن مان منهنجو مطلب پورو ٿئي.

(۱۱۵) گيان جو اُڀديش.

دوहा -- मोक्षकाम गुरु शिष्य लिखि, ताको साधन ज्ञान ।

वेदउक्त भाषण लगे, जीवब्रह्म भिद भान ॥३०॥

دوھا ۳۰۔ موكيم اڃا شش جي ٿسي، ستگر ڪيو بيان،
 ويدن جي ويچار سان، سمجهايو برهم گيان.

ٽيڪا:- ”موڪم“ آهي هڪ جي نورتي ۽ پرمائنند جي
 پراپتي. اها اڃا جو گروه شش جي هڙدي ۾ ٿئي، ته
 ويدن ۾ ان لاءِ جو ساڌن ٻڌايل آهي گيان، سو چوڻ
 لڳو. جهڙو ٿيڪ ٿار ٿار شاسترن ۾ گيان جو سڙوپ ٿار
 ٿار ريت ٻڌايل آهي، ته به جهڙو برهم جو پيد نورتن ڪرڻ
 وارو جو گيان آهي، سوئي ويدن موجب موڪم جو
 ساڌن آهي.

दोहा -- परमानंद मिलाप तू, जो शिष्य चहै सुजान ।

जन्मादिक दुख नाश पुनि, भ्रान्तिजन्य तिहि मान ॥३१॥

परमानंद स्वरूप तू, नहिं तोमैं दुखलेश ।

अज अविनाशी ब्रह्मचित्, जिन ज्ञानै हिय क्लेश ॥३२॥

دوھا ۳۱۔ پرمائنند سڪ ٿو گهرين، جنم مرڻ ڏک ناس ۽

پرائتي ۽ اندر پلجي پئين، ناحق ٿي نه نراس!

دوڙا -- ڱرڪو لڙو دٲالوٲا، شلڱ ٺلٲو مو ڇنل.

ڪاڇ سلڙ نلڇ مانل ٺلٲ، موٲو سلونل ڇنل ॥۲۶॥

(۱۱۴) دوڙا ۲۶- ٲاٲ مٲل ڪر ڇل دٲا، ٲلو لٲ اسل ٲوشن؛
 ”سمٲو ٲڪ ڪم ٲلڱ ڇل، ڇمانٲن ڪر ٲن ٲن.“

ڇوٲاڙ

مو موڱون ٲوم ڪٲانلڊانا، هو سارنل مٲو ش سامانا.

ٲم اڇانانمٲل ڪٲ ن اڇانل، اڇنماڊلڪ سنسٲل موٲمانل ॥۲۷॥

ڪم ٲٲاسن ڪنل موٲل، اوٲر اڇلڪ اڇڲاٲا ش ڏاٲل.

اڇٲ ٲٲاٲ ڪٲو ڱر دٲا، ٲل اڇٲو موڱوٲ ڪو ٲٲا ॥۲۸॥

ٲونل ڇاٲٲ ٲم ٲرماننڊا، ٲاڪو ڪٲو ٲٲاٲ سوٲنڊا.

اڇ ڪٲا ڪرل ڪٲل هو ٲاٲا، ٲٲ ٲل هو ٲمرو ڪو شلاٲا ॥۲۹॥

۲۷- ڪرٲا ساڱر ٲوٲن ڪر-سوٲل، شو سمان ٲٲ اٲرٲاٲل،
 اسن اٲ ٲاٲ ڇلر ڪٲ لاٲل، اڇن مرٲ ڇو ٲڪ ٲڪاٲل.

۲۸- ڪرم اٲاسن ڪلر ٲٲاڙل، ڪرٲل وٲ ڪو اڇٲاٲس اڇاڙل؛

ٲوٲن اٲاٲ ٲسو ڪر ڱلٲل، سوو سنسارٲ ٲلن لٲ ٲاٲل.

۲۹- وړل ٲسوٲر اٲاٲ اٲوٲل، ٲٲل اٲنڊ مٲل سڪ سوٲل؛

ڪرٲل دٲا ٲس ٲلنڊا دٲاٲا، ٲوٲن ڪرو منٲنٲاٲس مٲاٲا.

ٲلڪا:- مٲل ٲڪون! اڇن مرٲ اڊ ڪو اڇو وڪر روٲ

سنسار آٲل، سو موٲلڪل ٲٲاڇاڙل رهلو آٲل، ان ڪرٲل

اڊو ڪو اٲاٲ ٲسوٲو اڇو سنسار ڇل ٲوٲل ٲٲل ۴ ٲرماننڊ

ٲاصل ٲٲل. مون اٲلڪ ڪرم ڪلٲا، اٲاسنا ٲل ٲڪس،

दोहा

ह्य प्रसन्न श्रीगुरु तवै, ते पूछै मृदुवानि ।

किहिं कारण तुम तात तिहँ, वसहु कौन कह आनं ॥२१॥

तत्त्वदृष्टि 'तब' लखि हिये, निज अनुजन की सैन ।

कहै उभय कर जोरि निज, अभिप्राय के वैन ॥२२॥

भो भगवन हम आत तिहुँ, शुभ संतति संतान ।

लख्यो चहैं बहु भेव हिय, दीन नवीन अजान ॥२३॥

जो आज्ञा है रावरी, तो है पृथि प्रवीन ।

आप' दयानिधि कल्पतरु, हम अति दुखित अधीन ॥२५॥

دود ۲۱- مگر خوش تيو شيوا ڏسي، ڀڄڻا لڳو ٿي پاڻ،

”کنہنجا بہت کمٹا رہو، آیا کنہن کم سا طاق؟“

۲۲- ڏٺو ۽ رشتي ٿڌهين چيو، ننڍڙن جي رخ سان،

مطلب پنهنجو ٿو چوي، هٿ جوڙي پئي هاڻ.

(۱۱۳) ۲۳- ”پښوان! ڀانږ ٿي اُسيڻ، شپ سمنٽ سمنٽان،

جاڻڻ. چاهيون ٻرهم ڪي، آهيون موليٰ اڃان.

۲۴- آڻيا مستيگر جي ڏٺو، ٻاڇي ٿيون * ۽ ٻين،

دیال مکاپ و ط جتن نوھین، اسمین، تہ دکی اڈین۔

کرو، تو تنہا ہی جواب دے۔

सोरठा- सुनहु शिष्य मम वात, जो पूछहु तुम सो कहूं ।

लहो हिये कुशलात, संशय कोऊ ना रहे ॥२५॥

سورنا ۲۵۔ ”سُتُ شش منهنجي ڳالهه، پل ٻچ ٺڄڻو جو اٿئي ۽

سطی تنہدجو سوال، میٹیان پولی یوم کی۔"

۱- نیشانی یا اشارو. * هوشیار. ۲- آهو و طُ جنهن کان چو

گھر جی سو کاپی یا بنائی ڏي .

مَنهُ شَمْبُو کَیلاَسَ مَیں، ۛپَدَ شَت سَنکا دِی۔

پَیخِ تاهِ تِہِ لَہِ شَرِی، کَری دَڙَ وَت آدِی ॥ ۱۵ ॥

کَیو وَا سَ پَٹ مَاسَ پُنی، شِیَ پَری تِی اَنُ سَار۔

کَری اَدِی کُ رُ سَ وِ تِہِ، مَی کَ کَ مَ هِی دَار ॥ ۲۰ ॥

دو ھا ۱۴۔ راج مول هیء ڏکن جو، آئر سڪ شپ راج،

ایشن وڃاری گھر ڇڏی، نڪتا سی سراج۔

۱۵۔ سکر ڳالھ سی لڳا، موکھ ڪامنا ڌار۔

وڃن پوروڙي ہیء ھو، مڇو لڳا اڳکار۔

۱۶۔ ڳولي ڳولي ڏیسڙا، کُگ ڪناری ھھڳ۔

لھن ھر ٻڙ وڃ ھڃ ھو، وینل سڀ سڱ۔

۱۷۔ پدماس لائی ڪری، پدرا پدرا ڌار۔

ھو ٻھ ھی ایڪتا، ڪتن ڪئی اُن وار۔

۱۸۔ دوشن سڃی کان سوا، مَن اندرون وٺس ڄاڻ۔

ڇبلا اڇڙا گر ڪنان، ٻوڏ ٻڏن سڪ ساڻ۔

۱۹۔ ڄڻ شیعُر ڪیلاس ھر، سڪاڌڪ اُپدیش۔

تہی ڪمارن سڀ کي، اڇی ڪبو آدیش۔

۲۰۔ اُپ اُڏ ورھہ وھی ٻڃا، بَش ریتی اُسار۔

سڪ مَنھان شیوا ڪئی، موکھ ڪامنا ڌار۔

۱۔ اھر پاو رھہ، ۲۔ ھڃن لوڀا مدوا، ٽرڪ مدوا، ڪنان مدوا

۳۔ شرڀر جا دوش آھن۔ چوری، جاري (وڃڻ وار) ۽ ھنسا وائی۔

ھا دوش آھن۔ لندا، ڪوڙ، ڪوٽوڻا ۽ واڳ چالنا (اھاڻو

ڳالھائڻ) مَن جا دوش آھن۔ ترشا، چنڌا ۽ ٻڏي ۽ جي مندلا

ڏسو لرسنگ لابی اپنشد۔

چوٹائی ۸۔ شب سنتی یہ اهو پچايو، وزیر کی سو حال سٹايو،

حاج اکیلی پتن کھرايو، حال وبرا کی تن سٹايو۔

۹۔ هن راجت بت راج سديالو، نبی لوک نوہن نان ہالو،

هڪ ہمال سر پہ تیون کاشی، جتی رھو شو ابھاسی۔

۱۰۔ مَرکَمی ڈنی شُر اُپدیشا، نرس ملی شَو لوک پَو پشا،

اُتر پاسی کنگا وہی لی، سوہیا انھی وِڈ کریتی۔

دوہا -- کرھو راج ہم मित्र तिहुं, पालहु निज निजदेश ।

विन विभाग आतानको, भूमि काज है केश ॥११॥

دوہو ۱۱۔ راج کرو ائن ڈار لی، پالیو پندھجو دپس،

ہا ورھاگی ہی لئی، پائون منجھہ کلپش۔

इदं छंद

राजसमाज तर्जौं सबमें अत्र, जानि हिये दुख ताहि असारा ।

और तु लोक दुखी अपने दुख, मैं भुगत्यो जग केश अपारा ॥

जे भगवान प्रधान अजान, समान दरिद्रन ते जन सारा ।

हेतु विचार हिये जग के भग, त्यागि लखुं निज रूप सुखारा ॥१२॥

الدوچند ۱۲

راج جذبان، سب کاج جذبان، جنون اندر جانر کی کجھہ ناھی،

نیا نہ دکی پندھجی دکہ بر، پو مون سر لی سب جو دکہ آھی،

دولتمند هجی پل کو ہو نردن والگہ ڈسی دکہ ناھی،

یوکن اندر روکے ڈسی، جذبان اڈبان سکہ چیتن چاھی۔

इदं छंद

वाक्य अनंत कहे हम तात, सुनै तिहुं आत सुबुद्धि निधान ।

چونائي ۴- بالپٹو سپ راند وچايو، جوپن پر بٹ کام ستايو۔
سيج بلنگ، سند رثاري، تنهنسان يوگيا سکر سنساري۔

دوہا-- स्वर्ग भूमि पातालके, भोगहि सर्व समाज ।

शुभसंतति निज तेजवल, करत राजके काज ॥५॥

دوہا ۵- راجا يوگيا يوگي ٿي، سرگ، مرگ، پاتال،
شب سميت پل سان گئي، پر جا جي نه سنيال۔

دوہا- लहि अवसर इक तिहिं पिता, निज हिय रच्यो विचारा

सुख स्वरूप अज आतमा, तासूं भिन्न असार ॥६॥

इहिं कारन तजि राजयह, जानूं आतमरूप ।

स्वर्ग भूमि पातालके, तिंहु पुत्रहु करि भूप ॥७॥

(۱۱۰) دوہا ۶- گکڑي وقت راجا کيو، دل پر هي وچار،

”آند آتم روپ سو، پيو سپ کوڑ پزار“!

۷- ”ان لک راجائي چڙي، چاٹان پنهنجو پاڻ،

ٿي پتڙا لوڪن ٺهي، راجائي ڪن هاڻ۔“

چौपाई--

अस विचार शुभसंतति कीना, मंत्रि पेखि तिहूं पुत्र प्रवीना ।

देश इकंत समीप बुलाये, निज विरागके वचन सुनाये ॥८॥

भाख्यो पुनि यह राज संभारहु, इक पताल इक स्वर्ग सिधारहु ।

अपर बसहु काशीभुवि स्वामी, रहत जहां शिव अंतरयामी ॥९॥

जिहिं मरतहि सुनि शिव उपदेशा, अनयासहि तिहिं लोक प्रवेशा ।

गंगअंग मनु कीर्ति प्रकासै, उत्तरवाहिनि अधिक उजासै ॥१०॥

ترنگ چوٿون

اٿم اڌڪاريءَ کي اُڀرڻ

دوہا - گुरु شپکے سَڀاڌڪي، کڙھُ ۽ ڳاڙھُ نڀيڻ ।

پهڻي ٻاھي ڇڏيائون جن، ھوٽ ڀڃڻا پريڻ ॥۱۱॥

دوہا ۱- ڪر شش سوال جواب ۾، ڪر مان ڪٿا ٻڌاءِ
جهڙن کي ڇڪيا- وڌي، سچ جي ڄاڻ پراءِ.

(۱۰۹) شپ سَلَت راجا ۽ تڏھڻجي ٽن پٽن

(۱) ورشي (۲) اڏرشي (۳) ٽرڪ ورشيءَ جي ڪٿا.

دوہا - ٽين سڏوڌر ٻالڻم ڇڪڙاڻي سَڌان ।

شومسَڌتپيتو تڏھي نڀي، سَڌرڻ پٽال ڇڏان ॥۱۲॥

تڏھڻجي ڏک نام اڏھي، ڏوڏو ڪڏھت اڏھڻ .

ٽرڪ ڏھڻي پوني ٽيڏرو، ٽٽم مڏھ ڪڏھڻ ॥۱۳॥

دوہا ۲- ڪڙو شاهنشاھ ۾، سَڌرڻ پٽال ڇڏان

”شپ سَلَت“ ٺالو اڏھي، ٽي پٽ ٽنھن پڏوان.

۳- ”اڏو ڏرشي“ پوريون ٺالو، پٽي جو ٺالو ”اڏرشي“

”ٽرڪ ڏرشي“ ٺالو ٽيڏرو، ٺالو مڏھ ڪڏھڻ .

ڇوڀاڙي-

ٻالڻن سڄي ڳالھي، ٻالڻن پاڻ پوني مڏھ ڇڏي ॥

ڏاڍي ٺالو ڏھ مار پڏھي، ٺالو ٺالو تڏھي سڄي ڳالھي ॥۱۴॥

روپائی ۲۲-

۲۲- و پائي
بِ انهيءَ سان موقعو پاڻي، کُرُ روشن ٿسي رُ نائي؛
ڪري وينتي بئي هت جوڙي، حال اُندر جو کُر سان اوڀي.
اڪندڙ جڏهن تڏهن

ڪري وينتي هئي. (10) ٿيڪا. انهيءَ ريت وندوار ڪندي، ڇڏين ٿا سي
ٿر ڪروءَ کي مٿي ڦرست آهي ۽ ڪرو آهي به، پرسن
مڪر، ٿڌين هٿي ڇوڙي ڪروءَ جي آست ڪري،
۽ وينتي ڪري ٿر ”هي پڳوان، مون کي ڪاڇو ٻاڇڻ
جي لڇا آهي.“ پوءِ جيڪڏهن ڪرو آڳيا ٿا ٿي ٿر،
پنهنجو سوال ٻاڇي.

ڪڏهن به ايتن نه ٿيو پوي جو جنهن جي اثر
ڪرمن سبب ڪرو ڪري، شش کي، سواءِ
شش جي ٽن وغيره ارپل ڪرڻ هيءَ شيوا ڌاران ٿي،
اپديش ڪري ٿو، انهيءَ حالت ۾ شت اڪاريءَ جو
ترت ڪلياڻ ٿي پوي ٿو، ڇو ته ڪروءَ جي شيوا مان
هر قل مان ٿا:- هڪ ڪروءَ جي پرستيا ٻيو انتھ ڪرڻ
جي شدت آهي هتي اهڙي شش کي اڳيئي ميسر آهن
-- تن من دھن وانھي --

तन मन धन वानी अरपि, जिहिं सेवतचितिलाय ।
सकल रूप सो आप है

सकल रूप सो आप है, दादू सदा सहाय ॥२३॥

دوها ۲۳- تن من دن چمت چانه سنان، رانچي
روپ سين ۾ پاڻ سو، دادو سدا سها.

قرنیک ٲیون ٲورو ٲیو

छंद - भाखत गुण गए गुरुके वानीशुद्ध ।

दोष न कबहुं अर्पण करि हम बुद्ध ॥१८॥

چند ۱۸- گُر گُنا گُنا، دوش نہ آٲی،

واٲی ارٲٹ انکی چاٲی.

ٲیکا:- ہمیشہ گروء چا گُٲ ٲی کین کری،

انچا دوش نہ ٲٲائی، انکی ”واٲیء جو ارٲٹ“ چو
وہ آئی.

सोरठा -- जो चाहै कल्याण, तन मन धन बच अरपिइम ।

वसै बहुत गर थान, भिक्षा तैं जीवन करै ॥१९॥

سورٲا ۱۹- جی چاہین کلیاٹ، تن من آدک ارٲ گُر،

رہی سدا تنھن ساٹ، کر گدائیء ٲی گدر.

(۱۰۶) ٲیکا:- چیکو منکر ٲنہنجو ٲلو چاہی، تنہنکی

مٲینء ریت تن وغیرہ ارٲٹ کھرچی، ؟ گروء جی
آسٲان ٲی یا انجی ویجھو ٲی نواس کُٲ کھرچی
؟ گھرچیس نہ ٲراٹ رکیا لاء گدائیء، یعنی بکیا ٲی
گذران کری.

चौपाई --

सो भिक्षा धरि देशक आगे, निज भोजनकूं नहिं पुनि मागे ।

जो गुर देखतु जाठरडारैं । नहिं दूजे दिन वृत्ति संभारैं ॥२०॥

(۱۰۴) ۱۶-

مال، خزانہ، گھر، ہفت، تار، لوکر، چاکر، زَمبِداري،
لہاؤ کري کَر شولي آو، سوچو کر کی ذبتي چُکايو.
سورठा - धन अर्पणको भेव, एक कह्यो सुन दूसरो।

है गृहस्थ गुरुदेव, याज्ञवल्क्य सम देह तिहि ॥१७॥

سورठा ۱۷- دَن اُڀڻ هي ريس، پي نہ ٻڌايان سا ٻڌو،
يا تبه ولڪي هي ريس، گرهستي گُر کی سب ٺاو.

تیکاء- پستیء کان وٺي اُن ٺاڻين کُل ڌن
آهي، اُهو کُل ٺياڳي، گهرجي نه جو ٺياڳي ڪرو
هجي تڏهجي شرن گهجي. الهيءَ کي چڻهجي ٿو ”ڌن
جو اڀڻ ڪرڻ.“ ڪرو جو ٺياڳي آهي، سو تر ڪجهه
به نہ قبول ٿندو، تر به اهو ڌن جو ٺياڳي ڪروءَ کي
ڌن اڀڻ ڪرڻ جي برابر آهي، ڇو تر ڪروءَ جي پراڻتيءَ
لائي ڌن جو ٺياڳي ڪيو ويو.

پر جيڪڏهن ڪرو ٺياڳي نہ ڪجي ۽ گرهستي هجي،
نه اُن اکيان کُل ڌن اڀڻ ڪجي. جيڪڏهن
ڪو چوي تر برهمو ديا جو آچار به گرهستي دوند وٺي ڪون، تر
انکي يا گيه واکيه ۽ اڌالڪ وغيره جا مثال ٿين،
جي گرهستي ٿي به، برهمو ديا جا آچار ٿي گذريا آهن.

(۱۰۵) اڀڻ ”واڻيءَ يا وچن هي اڀڻ“ تي

۱- رشيءَ جو ٺالو.

चौपाई-

गुरु समीप पुनि करिये वासा, जो अति उत्कट ह्यै निज्ञासा ॥

तन मन धन वच अर्पि देवै, जो चाहै हिय बन्धन छेवै ॥१३॥

چوپائی ۱۳۔

پياس ڀوپ جي، سڻ جي ڀاڻي، گر جي سنگ، ۾ رهڻ، سدائي،

آن من دن ستگو کی دیتی، بندن نهن جا کئی سپیٹی.

चौपाई --

तन कर बहु सेवा विस्तारै, आज्ञा गुरुकी कबहूँ न टारै ।

मनमें प्रेम रामसम राखै, हूँ प्रसन्न गुरु इम अभिलाखै ॥१४॥

दोषदृष्टि स्वपने नहि आनँ, हरि हर ब्रह्म गंग रवि जानँ ।

गुर मूरतिको हियमें ध्याना, धारे जो चाहै कल्याना ॥१५॥

पत्नी पुत्र भूमि पशु दासी, दास द्रव्यं ग्रह व्रीहि विनाशी ।

धनपद इन सवहिन कूं भाखै, है गुरु शरण दूरि तिहि नाखै ॥१६॥

(۱۰۲) چوپائی ۱۴-

تن سان خوب گر تھل ڪمائي، آگيا آنجي هڏ نه هٽائي،

من م پریم دام سم ڌاري، ڪو پوسن ٿئي ايئن ٿي وڃاري.

-15 (1.3)

دوش دشتي گر بر نه آئي، برهما، وشن، مهاديو چاڻي :

جيڪو پنهنجو ڀلو وڃاري، گر جي موت من ۾ ڌاري.

۱۔ سدا چاري ٿي گرو ٻڌويءَ جو لائق بڻي سگهي ٿو.

۲- گروه جو وهنوازي روپ برهما - ۳- گروه جو رکيا روپ

وشطو. ۴۔ گروہ جو ڪروڙ روپ مهاديو.

۽ مني ٿي ويا آهن. تن سمرتيون، پراڻ ۽ اڻهاڻ
 رهي، تن ۾ برهم وديا به کولي آهي. جيڪڏهن
 ويدن کانسواءِ ڪيائين ٿيل جو نه هجي، ته اهي ڪل
 گوشت نشاڻ ٿي پون. ڏهن سماج ۾ ڪهرجي نه جيڪي
 به واکيه، آتما جي سڙپ جي بتاڻ وارا آهن، پوءِ
 ڪري ويدن جا هجن يا هن ڪرڻن جا هجن، ته
 انهن مان ڪيائين ٿيل جو آهي. ائين ثابت ٿيو ته
 ”پاشا ڪرنت دواران به ڪيائين ٿيل جو آهي“.

دوہا -- واراڻاڪي ويدسم، کيڙي تاڪي سه.

है प्रसन्न जव सेवतै, तव जानै निज भव ॥११॥

دوہا ۱۱- ويد برار وچن جنهن، ڪجي نه انجي شيو.

شیوا سان پرشن ٿئي، ملي نه آتم ديو.

ٽيڪا:- برهم وديا ڪرو جنهن جو وچن ويد سمان
 آهي، تڏهن جي جڳياسوءَ کي شيوا ڪرڻ ڪهرجي.
 شيوا دواران ڏهن آچار به راضي ٿئي، ڏهن پنهنجي
 سڙپ جي ڄاڻ ملي سگهي ٿي. مطلب آهي ته
 آچار به شيوا ايشور جي شيوا کان به وڌيڪ آهي ۽
 ته ايشور جي شيوا فقط ادرشت (جو قسط ۾ نه اچي تڏهن)
 ڦل جو هيو آهي، ۽ آچار به شيوا پنهنجي ادرشت
 ۽ درشت ڦلن جو هيو آهي. ”ادرشت ڦل“ آهي
 ڌرم اڌرم جي اڻپڻي دواران ڦل ۽ درشت آهي
 ساڪيات (حاضر) ڦل، جو ڌرم اڌرم جي اڻپڻي بنا ٿي

(۹۹) ايئن جو چيو ويو ته ڪيائون کان ويد پڙهجي،
 تڏهن تي مٿان ڪو هيءُ شڪا ڪري، ته ”ويد جون
 هي شريون آهن، تن دوان تي چيو پهر جو روپ
 ويچارڻ سان ڪيان مٿ ٻڌو آهي، تڏهن ڪري ٻيا
 سنسڪرت يا پاشا ڪرنت ٿيڻ لڳا آهن، جو ته انهن مان
 ڪيان ٿيڻ نه آهي“ ته اڻڄي جواب ۾ هيءُ وڏو ٿوڻو ٿي.
 دودھا - ब्रह्मरूप अहि ब्रह्मवित, वाक्ता वाणी वेद ।

भाषा अथवा संस्कृत, करत भेद अम छेद ॥१०॥

دودھا ۱۰ - پهر وٺا پهر روپ جي، والي ويد سان
 پاشا، سنسڪرت ۾ هجي، ڪري ٻيڊ پهر هان.

ٺيڪاڻه - شريءَ ۾ اهو صاف ڪيل آهي ته ”جيڪو
 پهر پهر وٺا آهي، سو پهر روپ آهي“، تڏهن ڪري
 الڳ والي ويد روپ ڄاڻڻ ڪري، ڪري آيا پاشا
 ۾ هجي، يا سنسڪرت ۾، هر طرح پيد جو جيڪو پهر
 آهي، سو مٿائي ڇڏيندي. اهو ڪو نيم ڪو نه آهي
 ”پيد جي وچن بنا ڪيان ٿيڻ جو نه آهي“
 ۱۱ - طرح آيو ويد ۾ ڇيل وڌيڪن ۽ انهن جي علادن
 انهن سنسڪرت يا هندي يا ٻين پاشائن
 انهن مان به پوي ٿي، تهڙيءَ طرح سڀ جو
 انهن مان به آهي، تڏهن ڄاڻ پاشا وغيره ڪوئن
 انهن مان به آهي ڪري جي * سڙوڪه رشي

انهيءَ ريت مٿي ڏيکاريل لڇڻن رعت ڪرو
کان يا ڪنهن پيد وادي کان جيڪو ويد پڙهي، اڻ وڀڄاري
ٿو، سو پيد روپي ڪارڻ انڀؤ ڪري ٿو، ۴ جنم مرڻ روپي
ڪلش پوکي ٿو.

پر جيئن سمند جو پاڻي ڪارو آهي تڏهن بادل دواران
مڙو ٿئي ٿو، تيئن جيڪو بادل روپي *برهمرو ڪرو
جي واٽون ويد پڙهي، وڀڄاري ٿو، تنهن کي اڻ ويد
روپي سمند جو پاڻي، امرت کان به وڌيڪ ڏيڻ وارو
ٿئي ٿو.

(۹۸) گيانوان ئي ڪرو ٿين جو لائق آهي.

दोहा - दृति पुटघट सम अज्ञान, मेघसमान सुज्ञान ।

पहै वेदइहि हेतुतै, ज्ञानीपै तजि आन ॥६॥

دو ها ۹- مَنُش اڳيائي مُشڪَ جيان، گياني بادل جڙي

گياني ڪُر کان ويد پڙهي، رهي نه اڳيائي ساڻ.

ٽيڪا- اڳيائي مُشڪ يا دلي سمان آهي، ۴ گياني

باهل سمان. جيئن سمند جو ڪارو پاڻي، مُشڪ يا دلي ۾

سوا ٿيڙي مڙو ٿئي ٿو، پر ميڪر، دواران ئي مڙو ٿئي ٿو

۴ آندڙ ڏئي ٿو، تيئن گيانيءَ کان ئي ويدن جو پات

آندڙ روپ ٿئي ٿو. انهيءَ ڪري دوهو چوي ٿو ته مُشڪ

يا دلي سمان اڳيائي ويد پاڻڪن کي ٿياڳي، ميڪر

سمان برهمڻيشي گيانيءَ کان ويدن جو اڻ پڙهي يا پڙهي.

* برهم کي ڄاڻندڙ. ۱- ساندرو. ۲ ويد پڙهائيندڙ آچاريه.

ٿيڪاڻو. ويد روپي جو سمند آهي، سو ڪرو، بنا
لوڻ سمان ڪارو آهي. جيئن ڪاري سمند ۾ ويهي، جو
انجو ڄل ٻيٽي ٿو، سو فقط ڪاراط کي انيڙ ڪري ٿو ۽
ڊڪ ٻائي ٿو، تيئن ڪرو، بنا جيڪو ويد جي اوت کي ويچارڻ
ٿو، سو پيد روپي ڪاراط کي انيڙ ڪري، جنم مرط
روپي ڊڪ ٻائي ٿو.

واماليج ۽ مادو وغيره ڪهڙن ئي پرشن ويد جي اوت
جو ويچار ٿو ڪيو آهي، پر ڪرو، دواڙان نه ڪيو آهي،
تهدڪري اهي پيد ۾ لڳل رڪي، جنم مرط روپي ڪوڊ
(ڊڪ) کي پراڻ ٿيا، آهن کي مڪتي هٿ نه آئي.
اٿين آهي، ته واملج ۽ ٻين پنهنجن پنهنجن ڪون کان
ويد پڙهي، آهن ئي ويچار ڪيو، ۽ ويچار ڪري آهن
تي ويا ڪيان ڪيا، ته ٻن جن وٽ آهن ويد پڙهيا، ڪن
کي ڪرو نه چوڻ ڪري، جو ته ”جيڪو جيڪو پڙهي
ايڪڻا جو اهديش ڪري، سوئي ڪرو آهي“ جيئن
اڳ ڪرو جي لڳڻ جي وٽن ۾ ڪوليو ويو آهي. مگر اهي
سچ نه ڪرو نه هئا، پر * اوهنت سمان هئا. اوهنتن کي
سندن شش ”ڪرو“ چوندا هئا، پر اوهنت جو ارت ڪرو
نه آهي. لاهي ڪوب ڇير ته واملج ۽ ٻين، جو ڪرو
دواڙان ويدن جو ويچار نه ڪيو، ته اهي ٻه وادي ٿي
پيا، ۽ جنم مرط جي ڪليش ۾ پيا.

دوھا ۵۔ موکھ ملي سنسار کان، ڪري آھو اپدیش ۽

سچو ڪري، سمجھو چوڻ، رڳو نه ڪيڙو ويس.

(۹۶) ۶۔ ڪر جا ڪر سڀني چيم، من ویدن اٺسار ۽

شش سڀاڙ سي مون چيا، اول ترنگه اڌ ڪار.

ٽيڪا:- شاستر موافق ڪرو ۽ جا لاڳو ٻڌائي رهيس.

جن ساذن سان ڪرنت لاءِ اڌ ڪار ٻڌائي آيو آهيان،
سي ئي شش جا لاڳو سمجھو ڪي جن.

(۹۷) ڪرو پڳتيءَ جو ڦل

دوھا- ईश्वरतै गुरुमैं अधिक, धारै भक्ति सुजान ।

विन गुरुभक्ति प्रवीनहू, लहै न आत्मज्ञान ॥७॥

دوھا ۷۔ اهڙي ڪر ۾ ايش کان، ڌاري وڌ ويساه ۽

پنڊت ٻڌ ڪر ڪر ڪر، لهي نه آتم راه.

ٽيڪا:- ساڃاه منڪا ڪي ڪري نه ڪرو ۽ جي

ايشور کان به وڌيڪ پڳتي ڪري، ڇو ته ڪل شاسترن

۾ جو منڊس هوشيار هجي سو به ڪرو ۽ جي اپديش بنا ڪيان

پراپت ڪري نٿو سگهي، جيئن هن درشتانت (مثال)

مان ڏسڻ ۾ ايندو.

دوھا- वेद उदधि विनगुरु लखै, लागै लौनसमान ।

वादर गुरुमुख द्वारहै, अमृतसै अधिकान ॥८॥

دوھا ۸۔ ويد سمنڊ جَل ڪر بنان، لڳي نه لوڻ سمان،

بادل ڪر کان اوت جَل، امرت کان وڌ جان.

جي ٽٽ مان واقف هجي ۽ برهمڻيشي هجي اهوئي
آچار به بدجڻ جو اڌڪاري آهي.

شس جي ٻڌي به هيٺيان ٻهجن ڏسمن جا پيد
رهن ٿا:

(١) جيو ۽ ايش جو پيد (٢) جيو ۽ جيو جو پيل
پيد (٣) جيو ۽ جڙ جو پيد (٤) ايش ۽ جڙ جو پيد (٥)
جڙ ۽ جڙ جو پائلر پيد، انهن پيدن کي نوارڻ لاءِ ڪهڙيون ئي
ڪهڙيون ڪهڙيون آهي به آچار به کي اچڻ ڪهڙن.
”پيد ئي آهي جو ڪارڻ“، سو نوارڻ اوس ڪرڻو به
(فرض) آهي.

وري آچار به کي ڪهي ته اهي پيد ناري، جو ٻائي،
رمت ۽ اوه يا وغيره مان رمت، برهمڻ آهي، تنهنهه کي اثر
روپ ڪري سا ڪيات ڪرائي.

آچار به هميشه ساري سمار جي مٿيا غلط جو آهڻ ايش
ڪندو رهندو. آچار به آهي جو غلط پنهڻاڇا ۽ شس
جا وار منڊائيندو رهي، يا پيون غلط ٻاهر وٺڻ لڏائون
ڪنهن سمجهڻاڻي يا ٻڌڻ جوڻ ٿيندو هجي.

دوها - ڪرت موکٺ بھگراھتے، دے असि निज उपदेश ।
सो दैशिकदुधजनवहत, नहि कृत गैरिकवेष ॥५॥
दैशिकके लक्षण कहे, श्रुतिमुनि वच अनुसार ।
सो लखणहै शिष्यके, है जिनते अधिकार ॥६॥

(۵۹) گروءِ جا لچھٹ

चौपाई-- वेद अर्थकं भजेपिछानै, आतम ब्रह्मरूप इक जानै ।

भेदपंचकी बुद्धिनशावै, अद्वयग्रमन ब्रह्मदरशावै ॥३॥

भवमिथ्या मृगतृषा समाना, अनुलव इम भाखत नहि आना ।

सो गुरु दे अद्भुत उपदेशा, छेदक सिखा न लुंचित केशा ॥४॥

چوپائي ۳۔ ويد ارب پر چڱي پڇاڻي، آتم برهم ۵۰ روپ سڀاڻي،

پیداینجون جو وُهمُ وڃائي، شُدُ برهم جو روپ لڪائي.

۴۔ جوٹ جگت رُج مثل سُٹائی، ہر ہمیشہ ہی کالہ ہڈائی؛

اچرج اودڙي کُڙجوني، پاڪند ۾ نه ڦسائي سوني.

ٺٽڪا۔ آچار ۾ اُڍو آني جِھرو جا * وید چڱي طرح

پڙهيل مڃڻ، ۽ جيئو ٻر دم جي ايڪتا ۾ پڻ نشانچو مڃيس.

جو ويد ته پڙهيل ٻڌجي، پر جي ڪيان ۽ نشا (بيوڪ)

نہ سچیس تہ ان کی آچاریہ نہ چوڑ کھی ۔ وری جنہن

جي ڪيان ۾ نشا ڪجي پر جو ويد ۽ ڌريل نه ڪجي ، سو

کری پاٹ مکت آئی، تہ بہ اپدیش کرط جوک

آچار نه ٿي سگهندو، ڇو ته الڪي جڳيا سوڌ جي شڪائين

جی. میسٹر جی یکتی دت نہ آئی، اتر چکراسو چنہندجی

چیت شڪاڻون نه اٿن، تنهنڪي اڌرو ڪيان نشا

وارو پلي، اُڀديش، ڏيڙ جو سمرڻ هوندو، ٿر ۽ سڀني

جگہ پر اس نے کہ: اُپدیش کے رُط جو کہو نہ تیندو، تیندکری

اُنکے آچار پھوٹ نہ چکائی۔ تہذکری جیکو ویدن

ۛ ویدانت شاستر جیڪو جڳياسوءَ جي سنسن ميٽل لاءِ

کافی بجی تهنهجو، ورنه بهیسی (توان سندان).

۾ ۽ شپ ۽ اشپ ڪرم ڪيل اٿس انهنجي ڦل
 پوکڻ لاءِ اٿس سرير ملندس. انهي ڪري ڪيائون
 دوان ٻڌي جي نورتيءَ لاءِ ڪرنت جو ٻيو جن ٻڌي
 ٿو، ڇو ته جيئن سڀني جا مڻيا پدارت، جي سڀني ۾
 پرتيت آهن، تنهنجي نورتي جاڳڻ ٻڌا ٿي ٿئي، تيئن
 مڻيا ٻڌي، جو پرتيت ٿي رهيو آهي، تنهنجي پل ڪيائون
 ٻڌا نورتي ٿئي ٿئي.

(۹۳) ايئن ڪرنت جا اڌ ڪاري، وشه ۽ ٻيو جن
 ٿيڻ جا آهن، ۽ انهن جو سڀني به ٿيڻ جو آهي، تنهنڪري
 ڪرنت جو آرنپ ٻڌي ٿو.

دوھا - دادو دین دयाल जू, सत सुख परमप्रकाश ।

जामैं मतिकी गति नही, सोई निश्चलदास ॥१५॥

دوھا ۱۵ - دادو آھ دयाल جو، سَت سُڪھ پَرَم پَرڪاش؛
 ٻڌ جو ٻَل جيت نان ھلي، سوئي نَشچلداس!

ٿرنگ ٻيو ٻيو ٿيو

تہ * کيان ڄاڻي ساڌن آمن ۽ الهی ڪري ڪل پاپ
هي لاس ڪرڻ وارا آمن، تنهن ڪري ڇوڻ ڪهر جي نه
کيان ئي ڪل پاپن جي لاس ڪرڻ وارو آهي.

(۹۱) وادي هيءَ به چيو ته ”نصير نيمڪ ڪرمين
ڪرڻ جو جيڪو اُڪلايش آهي، سوئي اڳين سنجت
نشد ڪرمين جو ڦل آهي ۽ سنجت نشد ڪرمين جو
پيو ڪو ڦل ڪونه ٿيندو“، سو به ليڪ نه آهي. ڇو ته
جيڪڏهن سنجت نشد ڪرم ائست يعني بيشمار
پرڪارن جا ڦولدا ته الهنجو ڦل به ائست پرڪارن جو
ڏک ڦولدا، تن لاءِ مڃيون ڇوڻ ٺهي ئي نٿو.

(۹۲) اهو جو واديءَ چيو ته ”ڪل ڪاميه ڪرمين
ڪري مڪئي سرور ٿي سگهڻ جو آهي“، سو به ليڪ نه
آهي، ڇو ته سنجت ڪاميه ڪرم بيشمار آهن، تن جو
ڪه جنم ۾ پڙڪ بڻي نٿو سگهي. ”مڪئي سرور
ڪي، مڪئي سم ۾ ڪها سرور ٿي سگهڻ جا آهن“، ايئن
جو واديءَ چيو، سو به ته رڳو سڌ يڳين سان لاڳو آهي،
۽ نه ٻين سان. ويد جو سڌاڻت هيءَ آهي ته ”سڌ
يوگين کي ٻي ته ڪل سامر ٿي (طاقت) آهي، پر کيان
بنا آهن کي به موڪر ٿيڻو نه آهي.“

الهيءَ ريت اڳيائي جي ڪاميه ڪرمين ۽ نشد ڪرمين کي
تياڳي، فقط نصير ۽ نيمڪ ڪرم ڪري، ته انکي موڪر ڪونه
ملندو پر نصير ۽ نيمڪ ڪرمين جو ڦل پوڳڻ لاءِ ۽ اڳين جنمن
۾ انهن ڪرڻ جي سڌيءَ دوارا اُڪلايش.

کي ويدانت مت پتاند ڪرم جو ڦل ملڻو نه آهي، تيمئن
ڪرم ڪرڻ کان پوءِ به جيڪڏهن ڦل جي اڇا دور ٿي
وڃي، ته ڪرم جو ڦل ملڻ نه ڪهرجي، سو اڃا ڪالهم
ويدانت مت کي نه ڇاڻي چوي ٿو. ڪرم، ڦل جي
اڇا سان ڪجهي، يا ڦل جي اڇا کان سواءِ ڪجهي ته
به ڦل نه اوس ٿيڪاريندو، مگر اڇا رت ڪرم جو ڦل
آهي انتهڪرڻ جو شت ٿيڻ، ۽ اڇا سميت ڪرم جو ڦل
آهي رڳو پوک، ۽ نه انتهڪرڻ جي شت ٿا. ويدانت
سدانت هي آهي:— ”(۱) جيڪو اڇا رت ڪرم ڪري
انتهڪرڻ کي شت ڪري شروڻ دواران ڪيان حاصل
ڪري ٿو تنهن کي ڪرم جو ڦل نٿو ٿئي.“ (۲) جنهن
جو ڪرم ته ڦل جي اڇا رت ڪيل آهي، پر جي ان کي
شروڻ وغيره سادنن دت نه اچڻ سبب، يا ٻئي ڪنهن
سانگي ڪيان دت نه آيو آهي ته ان لاءِ اڇا رت ڪرم
جي ڦل جو به پوک، دور نٿو ٿئي [مڪراوس پوکڻو ٻوندو]،
اهو ويدانت جو سدانت آهي، تنهن ڪري ڪيان بنا
ڪرمين جو ڦل پوکڻ کان سواءِ چٽي نٿو سگهي.

(۹۰) وادي جو چيو ته ”پرايشچت سان سڀ اشپ
ڪرم ناس ٿيندا.“ سو به ٺيڪ نه آهي. ڇو ته اشپ ڪرم
جيڪڏهن انيڪ جنمن جا ٻندا ته تڏهوڪو ناس ڪ جنم
جي پرايشچت سان مڃڻ مناسب نه ٿيندو. اهو جو ڇيل
آهي ته ”ڪنڪا اشدان ۽ ايشور جي نام جو جاپ وغيره کان
ڪل پاپ ناس ٿين ٿا.“ سو ان ڪري جو آهي سچ

ڪرم جي نور تي ٿئي ٿي. انهيءَ ۾ ڪجهه هي آهي :-
 ۱- ڪرم، ڪرنا ۽ ڦل، اما ٽڪريهتي پرمسارت
 ۾ نه آهي ڪانه. رڳو اوه يا هي بنايل آهي، انهيءَ
 اوه يا جو بروقي آهي ڪيان، يعني ته اوه يا جي ڪلهيل
 ڪرم وغيره پاوڻا ڪيان سان ٺاس ٿي وڃي ٿي. جيئن
 سڀني جي پدارتن جو ڄاڳرت ۾ اها ٿي وڃي ٿو، جيئن
 اوه يا روپي ٺهڻ ۾ ڀوتيت ڪرم ڪرنا ۽ ڦل جو، ڪيان
 روپي ڄاڳرت ۾ اها ٿي وڃي ٿو.

ايتن ۾ نه ٿيڻو آهي ته اڃا جي اهاو کان ڦل جو پوکڻ
 نه ٿيندو. ايشور جو اهو سڌڪلپ آهي ته، ”اڪيائي ڪي
 ڦل پوکڻ بعد ڪرم جي نور تي ٿيڻي نه آهي“، سو ايشور
 جو سڌڪلپ پوءِ مٽيا ٿي هوندو! ايشور ڪي ته ست
 سڌڪلپ وارو ٿي ڪري مڃڻو آهي، اهو شاسترن مان
 پڌرو آهي. وري جيڪڏهن ايتن مڃي ٿي ته ڦل جي
 اڃا نه مڃڻ ڪري ڪامير ڪرم ڦل نه ٿيندا، ته اهي
 ڪرم جو ڦل به ڪنهن کي نه ملندو، ڇو ته انهن جو
 ڦل، جو هڪ ئي آهي، سو هرگز ڪو به ڪونه ٿو ڄاڻي
 ڪنهن ڪري ايتن ٿي سمجهڻ ڪو ڇي ته ”ڪيان بعد
 ڪرم جي ڦل جو اها ٿيڻي نه آهي“.

(۸۹) وري جو واهي ايتن چيو ته ”ڪرم
 جي * اڻڻاڻ ڪال ۾ جيڪو منجهه اڃا رهت آهي، تنهن

ادرشت نالو آهي ڌرم، اڌرم جو. شپ ڪرم
 مان شپ واشنا ۽ ڌرم روپي به انڪور ٿين ٿا
 ۽ اشپ ڪرم مان اشپ واشنا ۽ اڌرم. شپ واشنا
 ڪري آئينده شپ ڪرم ٿانهن لاڙو ٿيندو، ۽ ڌرم
 ڪري سکر پوکيو وري اشپ واشنا مان اشپ ڪرم
 ۾ پروڙي ٿيندي، ۽ اڌرم کان ڊڪڙي پوکيو پوندو. انهي
 ريت سان واشنا ۽ ادرشت روپي انڪور ڪرم
 روپي بهج مان پيدا ٿين ٿا انهن مان واشنا روپ انڪور
 تر آهون سان ٺاس ڪري سگهيو، پر ادرشت روپ
 انڪور نه ٿي ٿا ٺاس ٿيڻ جو نه آهي، اهو شاسترن
 ۾ ٿري ڪيل آهي. اشپ ڪرم مان ٿيل اشپ واشنا
 سسنگهه وغيره آهون سان ٺاس ٿي ٿي، شپ ڪرم
 مان ٿيل شپ واشنا، ڪسنگهه وغيره ۾ ٺاس ٿيو وڃي.
 شاستر ۾ جو پرشارت چيل آهي تنهن سان،
 * پروڙي جو هيتو ڄا واشنا آهي، ساڻي ٺاس ٿي ٿي
 تهنڪري پرشارت بيشڪ ڦلداڪ آهي، باقي ادرشت
 جو ٺاس پوکي ٿي ٻن ٿيڻو نه آهي، اهڙي پرڪار
 شاستر ۾ جو چيل آهي ته ”ٿل ٿيڻ ڌارن ڪرم جي نورتي
 ٿيڻي نه آهي، تهن سان به ڪو ڏورو
 ڪونهي، اڳيائي ڪي ٿل پوکي بنا ڪرم جي نورتي
 ٿيڻي نه آهي، باقي ڳيائي جي حالت ۾ پوکي بنا به

انهن ڪرمين جي بيان ڪرڻ وارا ويد لڌل ٿيندا،
 ڇاڪاڻ ته ”نعيه ٿمڻڪ ڪرمين نه ڪرڻ ڪري ٻاپ
 ٿئي ٿو“ سو جيڪڏهن قبولو ته پوءِ انهيءَ ڪرڻ
 جو ٿل مڪو ٻاپ هي * ڪٽي هي. مگر ان تي هي
 اعتراض آهن: ڪهه ته نعيه ٿمڻڪ ڪرم هي نه ڪرڻ
 ڪري ٻاپ ٿيل نه ڪري، ڇو ته اهاو مان پاڻ لپڻو نه
 آهي، اهو پڪوان کيتا جي آيتي اڌاڻو فرمايو آهي.
 نعيه ٿمڻڪ ڪرم نه ڪرڻ آهي اهاو روپ، ۽ ٻاپ
 آهي پاڻ روپ، تنهن ڪري نعيه ٿمڻڪ ڪرمين هي
 نه ڪرڻ روپ ”اهاو“ مان ٻاپ روپ ”پاڻ“ هي
 انهيءَ ناممڪن آهي. اهڙيءَ طرح نعيه ٿمڻڪ ڪرم
 ڪرڻ جو ٿل ٻاپ هي انهيءَ نه آهي. پوءِ ته نعيه ٿمڻڪ
 ڪرم بدا به ته (مروقت) ٻاپ جي انهيءَ ثابت آهي،
 ۽ نعيه ٿمڻڪ جو ٿل سرڳهه وادي ٿو قبولي ته پوءِ نعيه
 ٿمڻڪ ڪرم لڌل ٿيندو، ۽ ٿمڻڪ ٻوڏ ڪي (سمجهاڻي
 وارو) ويد به لڌل ٿيندو. تنهن ڪري مڪو ٻوڏ و ته
 نعيه ٿمڻڪ ڪرم جو ٿل سرڳهه وغيره آهن ۽ نه موڪر.

(۸۸) وري جو واديءَ ۾ ٿو ته ”جنم جنمانع جا ڪاميه
 ڪرم جيڪي آهن، تنجي ٿل جي اڃا هي ڇڏي ٿي
 ڪري ٿل نه ٿيندو“ سو به ٿيڪ نه آهي. ڇو ته ڪرم
 روپي ٻيچ مان به انگور لڪرن ٿا. ڪهه اشا ٻيو^۱ ادرشت،

مراد هن ۾ رڳو اها آهي ته ست روپ ڪري
 ٿي، ۽ چيئن ۽ آئندڙ ٿي، نشي ٿي مڪت ۽
 ۾ روپ ڪري اڪيات آتما ۾ ٻنڌ جو اڌياس ٻڻي
 ٺهي ٿو ۽ اڌياس روپ ٻنڌ جي نورتي ڪيان هواران
 سگهي ٿي ۽ جهنگري هن ڪرنت جو پريوهن ٻڻي ٿو.
 (۸۷) وري وادي ڪرمين جي باري ۾ (۵۸-۵۹) چيو
 ”نش ۽ ڪامير ڪرم تياگي، نشير، نشمڪ ۽ پراڻشچت
 ڪرم ڪجن ۽ پوءِ نش ڪرمين جي ٿي هٿ ڪري
 ٻي لوڪ نه ملندا، ڪامير ڪرمين جي نه هٿ ڪري
 ٿي لوڪ نه ملندا، ۽ نشير نشمڪ ڪرمين نه ڪرڻ ڪري
 هي پاپ ٿين ٿا، سي اهنجي ڪرڻ ڪري نه ٿيندا.
 هن جنم ۾ توڙي ٻين جنمن ۾ اڳ ڪيل پاپ، تنجو
 ساڌارڻ ۽ اسادارڻ پرايشچت سان ٿيندو ۽ اڳ
 ڪيل جي ڪامير ڪرم آهن تن جي ڦل جي اڃا نه هٿ
 سبب موڪ اڇاڻو ڪي ڦل نه ٿيڻو آهي، تنهن ڪري
 موڪ اڇاڻو ڪي ڪيان بنائي جنمن کان چوٽڪاري روپ
 موڪ ٿئي ٿو.“ اهو ٺيڪ نه آهي، ڇو ته ”نشير نشمڪ
 ڪرمين جو ٻي سرڳر روپ ڦل ٿئي ٿو“ اها ڳالهه پاشير ڪار
 * ڪتي توڙي ۱ ۾ ماڻ سان صفا ڪئي آهي تنهن ڪري نشير
 نشمڪ ڪرمين مان مڪتي حاصل ٿئي ٿي پر اُن لوڪن جي
 پراپتي ٿي ٿئي، جيڪڏهن نشير نشمڪ ڪرمين جو ڦل نه قبوليو ته

۽ ۴ ڪهڙي ڏيس ۾ رهي ٿو، سو آهي سامانير روپ؛
 ۽ جيڪو ٿوري ڪال ۾ ۽ ٿوري ڏيس ۾ رهي ٿو،
 سو آهي وشيش روپ. ايئن سچ آهي ته، آتما - روپ
 ڪري چيئن آندو روپ آهي، جنهن ڪري - ت
 والڪر چيئن آندو به جت ڪت وياپڪ آهي؛ ۽ انهيءَ
 ڪري ان لاءِ ڪهڙو ڪال، ٿورو ڪال، ڪهڙو ڏيس،
 ٿورو ڏيس، سامانير ۽ وشيش ڇوڻ ٻڌي ٿي ڪين
 ٿو، نه به اوه يا جي - مه (اڳيان جي وقت ۾)
 هر ڪنهن کي آتما جي - ت روپ جي پرتيتي ٿئي ٿي،
 پر آتما جي چيئن آندو روپ جي پرتيتي هر ڪنهن
 کي ٿئي رهي، رڳو ڪيائيءَ کي رهي ٿي تهههڪري اوه يا
 ڪال ۾ به آتما چيئن آندو روپ، شد روپ ۽ مڪت روپ
 آهي، پر انهيءَ پرتيت اڪيائيءَ کي ڪانه آهي، جهههڪري
 نه مڃي والڪر آهي. تهههڪري مٿي ٽيڪاريل فرق چيو ويو
 آهي، جو هرحقيقت نه هوندي به، اوه يا ڪري پرتيت
 ٿي رهيو آهي. ان سبب آتما جو ست روپ ”سامانير
 انش“ ۽ چيئن ۽ آندو ”وشيش انش“ چيا ويا آهن.
 سو ڄاڻڻ ڪهههجي ته، انهيءَ ٽوڻي ڪوڙ ۾ سڌانت جي
 به حاجي ڪانهي، ڇو ته انهيءَ ڇوڻ سان آتما کي نه
 نروشيش ٿي مڃجي ٿو، رڳو اوه يا ڪال ۾ سامانير
 ۽ وشيش پاڻ والڪر ڄاڻڻ ۾ اچي ٿو تهههڪري سامانير
 وشيش پاڻ چڻجي ٿو.

پر انهيءَ ڪرڻ جي جيڪا ٻرڻ آڪار ورتي آهي، تنهن
۾ اسٽ ڇيڻن اڳيان جو ويري آهي.

تنهن ڪري ڇوڻ ڪهڙي تہ ڪڍڻ ڇيڻن اڳيان
جو وروڌي ڪين آهي، پر ورتي ۾ سميت ڇيڻن اڳيان
جو وروڌي آهي، يا تہ ڇٽجي تہ ڇيڻن سميت
ورتي اڳيان جو ناس ڪندڙ آهي. پهرين ڇوڻي ۾
ڇيڻن ٿيو ناس ڪندڙ، ۽ ورتي ٿي ڇيڻن جي سڻاڻڪي
ٿي ڇوڻي ۾ ورتي ٿي ناس ڪندڙ، ۽ ڇيڻن ٿيو
ورتي جو سڻاڻڪي جي ريت آهي * ”اوچيد واد“ جي.

۱ ”آپاس واد“ ۾ تہ اڳيان جو وروڌي نه آهي
سامان ڇيڻن، نه آهي وشيش ڇيڻن، اڳيان جو وروڌي
آهي ورتي سميت آپاس، يا آپاس سميت ورتي.

مطلب ٽيڪارڻ جو آهي تہ، پوکاش روپ ڇيڻن
اڳيان جو وروڌي ڪين آهي، بلڪ اڳيان خود ڇيڻن
جي ئي آسري آهي. تنهن ڪري اڳيان سان آسريت
(ڪيل) جو آتما آهي، تنهن ۾ هڪ جو اڏياس ٿيڻ
جو آهي.

(۸۶) وريءَ جو واهي ڇيڻن ڇيو تہ ”سامان

۾ هيءَ ڳالھ اڳتي ڪندي، اوچيد واد جو پوکيڻ
واچيڻي، صر ڪيو آهي. ۱ آپاس واد جو پوکيڻ دن سنڪراچار
ڪندڙ آهي، هن ڪرڻ جي چوڻن ٺولنگ ۾ الجڙ ۾
ڪرڻ آهي.

هائجي، سو سڪوپٽ وارو سڪر ۽ اڪيان، جاگرت وقت
 سامهون رهي ٿي ڪين ٿو، انهيءَ ڪري اٽڪي
 پر تڪر روپ بدران چٽهجي ٿو سمر ٿي (يادگيري) روپ.
 هاڻي سمر ٿي ”نر ڇاڙ“ وسته جي نه ٿيڻي نه آهي،
 تنهن ڪري ڇوڙ گهرجي ته سڪوپٽ هر سڪر ۽ اڪيان
 جي ٽي ڇاڙ هٿي. هاڻ وري سمجهڻ گهرجي ته سڪوپٽ هر
 اٽڪر اڪيان اٽڪر ۽ اندرين مان ٿيل ٽي ڪين ٿو،
 ڇو ته سڪوپٽ هر اٽڪر ۽ اندرين جو اڍاءُ آهي. انهيءَ
 ڪري چٽو ته سڪوپٽ هر اٽڪر سروي ڪيان آهي ۽
 ڪيان ۽ پر ڪاش جو اٽڪر ساڳيو ئي آهي. چٽو ته انهيءَ
 پر ڪاش روپ اٽڪر مان سڪر ۽ اڪيان پرقيت ٿيو، سو
 جيڪڏهن اٽڪر سروي پر ڪاش اڪيان جو وروڙي هائجي
 نه اڪيان پرقيت ٿئي ٿي ڪين، هاڻ ايئن ثابت ٿيو ته
 اٽڪر سروي پر ڪاش اڪيان جو سهاڻڪ ٿي آهي. انهيءَ
 ڪري ٽي ويدانت شاستر چون ٿا ته ”سامانير چيئن
 اڪيان جو وروڙي ڪين آهي“ اڪيان جو وروڙي آهي
 وشيش چيئن. وياپڪ چيئن آهي سامانير چيئن، ۽
 ورتي ۽ اسٽ چيئن آهي وشيش چيئن. انهيءَ جو
 مثال آهي: اٽڪي جا ڪاٺ هر وياپڪ آهي، سا اولده جي
 وروڙي نه آهي، پر جڏهن گهٽ سان پرقيت ڪري
 بڻي ۽ اسٽ ڪجي ٿي، تڏهن اولده جي وروڙي
 ٿئي ٿي، تيئن وياپڪ چيئن هر اڪيان جو ويري نه آهي،

دوہا - چيت سامانئ پرکاشتے، نہي نہي ازان۔

لہي پرکاش مپوئي مي، چيتن تي ازان ॥۲۵॥

دوہا ۱۴ - سو چيئن سامانہ جو، کوي ايمان نہ ناس؛
مدد سکوت پر کوي، تنهن چيئن پرکاش.

تیکا - وادي جو چوڻ آهي ته اڌياس تڏهين آو
تشي جڏهين اڌستان جي وشيش انش جو ايمان هجي.
آتما پاڻ پرکاش روپ آهي تنهن پر ايمان ٿيل جو نه
آهي. جو نه اولده؛ پرکاش جو پاڻ پر وروڌ آهي،
تنهن کوي پرکاش روپ آتما پر هنڌ جو اڌياس هجي
ڪين سگهندو، جيئن پرکاش واري هنڌ رکيل نوڙي
پر سرپ جو اڌياس ٿي ٿو سگهي. اها وادي جي شڪا
پڻ ليڪ نه آهي. جو نه جيئو ليڪ آتما پرکاش روپ
آهي، ته پر اهو پرکاش، ايمان جو وروڌي نه آهي،
ائين نه هجي ته سکوت اوستا پر، پرکاش روپ آتما
پر ايمان پرقيت تشي ٿي ڪين.

گهري نند مان ڳاڙهي تي مشڪ چيلو آهي ته ”مان
سڪه پر سهيو پيو هوس، ڪيچ پر چاڻ نه هيو.“ ائين چيو
ته اهڙي مشڪه جي کيان جي وشير، هڪ ته سڪه، پيو
هو ايمان. هاڻ ڳاڙهي تي يعني ڳاڙهي پر جو سڪه؛ ايمان
جي چاڻ ٿيس، سا پوکي روپ نه آهي، جو نه ”پوکي
روپ“ تڏهين چيو، جڏهين کيان جي وشير سامهون

ائين ثابت ٿيو ته ”اڌشان ۽ مڻيا و ستو ۽ جو
سادرشه دوش اڌياس جو * ڏيتو ڪين آهي.

(۸۴) ماط ڀرماتا دوش جو ڪڍڻ هلندو. ڀرماتا
جو جيڪو لوپ يا پڙ وارو دوش آهي، سو به اڌياس
جو ڏيتو ڪين آهي، ڇو ته جيڪو ويراڳي منڪ آهي ۽
جنهن کي رڀي لاءِ ڪو پير يا لوپ ڪونهي، سو به
سڀئي کي ڀريان ڀڙو ڪري ڏسي ٿو.

نه وري ڀرمات جو دوش ڪو اڌياس جو ڏيتو آهي.
ڇو ته، آڪاش، جو سچ ڀڄ روپ بن آهي، سو سڀني
منڪن کي ڦيلو ڏسڻ ۾ اچي ٿو ۽ ڪنڊ يا تڏيو واندو
آڪار ۾ ڏسجي ٿو، اهو آهي اڌياس. ماط ائين چوڻ ته
سڀني منڪن جي اکين يعني ڀرمات ۾ دوش آهي، سو
نه مناسب ڪين آهي.

آڪاش ۾ ڦيلتا جو جيڪو اڌياس آهي، تنهن ۾
ئين نه آهي ته رڳو ڀرمات جو دوش ڪونهي، پر نه آهي
ان ۾ سادرش جو دوش، ۽ نه آهي ڀرماتا جو دوش، يعني
ڪل دوش جو اڀاءُ آهي. اهڙي طرح سمجهڻ گهرجي
نه آتما ڀرمات جو اڌياس پڻ بنا ڪنهن به دوش جي ٿيل آهي.
(۸۵) ماطي اڳيان واري سامگري جو جيڪو واهي
ڌڪر ڪيو (۵۰ ۾) تڏهنجو ڪڍڻ ٿئي ٿو.

* جنهن کان سواءِ ڪارج ائين ٿي نه سگهي اُنکي چڱي
”هيتو“. جيئن ڪپڙي جو هيتو آهن ٿري، نمتو ۽ ولير.

جو آتما ۾ اڌياس ٿي ويٺو آهي، جو چئجي پيو ته ”مان دوج آهيان“ يعني ته برهمڻ يا ڪتري يا وٽس آهيان. اهوئي آتما ۾ ذات جو اڌياس، جو ته آتما ۾ ذات نه هوندي به ذات جي معلوميت ٿئي ٿي، جيئن نوري ۾ سڀ نه هوندي به، سڀ جي جاڻ وٺي ٿي. عالمي آتما سان ذات جي ڪا ڪجهڙائي نه آهي ٿي ڪين، جو ته آتما وياڪ آهي ۽ ذات پڻ آهي، آتما * پرتيڪ (اندر) آهي ۽ ذات پراڪ (ٻاهر) آهي، آتما وڻي آهي ۽ ذات وڻي آهي. انهي مان قسطن ۾ آيو ته [ڪجهڙائي جي دوش نه هوندي به بلڪ] ورو (مخالفت) هوندي به اڌياس ٿئي ٿو.

جهڙي طرح آتما ۾ سادشيه يعني مشابيهت بنا به ذات جو اڌياس ٿئي ٿو، جهڙي طرح آتما ۾ اندڪار وغيره هئڻ جو اڌياس به ٿئي ٿو. جيڪڏهن ائين سمجهي ته سادشيه دوش اڌياس جو هجڻو آهي ته جيڪر آتما ۾ ذات جو اڌياس نه ٿئي، سنڪه [جو اچو آهي] ندين ۾ پيلاڻ جو اڌياس نه ٿئي، مصري ۾ ڪوڙاڻ جو اڌياس نه ٿئي، جو ته اڇاڻ ۽ پيلاڻ، ۽ مٺاڻ ۽ ڪوڙاڻ جي وچ ۾ مشابيهت نه ڪانهي اٿل ورو ٿي آهي.

• آتما يعني آيو اٿو پنهنجو پاڻ. پنهنجي پاڻ کان اندر يا ويجهو بي ڪار وٺو ٿي سگهي.

انهنجي پرقيتي لاءِ ٿئي ٿي، تنهن وقت اهي به لاءِ ٿيو وڃن. انهيءَ مان اهو ڄاڻڻ گهرجي ته اڌياس ڏالوئي آهي ”اهڻڪار وغيره ۽ انهنجي ڪيان“ جو. هيءُ ڳالهه وڌيڪ اندر ڇڏي رهيا آهن جي بيان ۾ ڪولي ويندي (ڌڻي ۲).

جيئن ته ”وشيه“ جو ذڪر ڪندي چيو ويو ته ”اهڻڪار“ ساڪي پاسي آهي، جنهن ڪري اهڻڪار جي پرقيتي خود ساڪي روپ آهي، ۽ ان سبب اڻڄي اٿس ۽ لاءِ چوڻ ٿيڪ نه آهي، مگر ساڪي، ورتي هواران ٿي اهڻڪار کي پرڪاش ڪري ٿو ۽ نه ساڪيان. انهيءَ سبب اٿس ۽ لاءِ آهي ورتي جي ۽ پر چوڻ ۾ اچي ٿو ته اهڻڪار جي پرقيتي جي اٿس ۽ لاءِ ٿي آهي. انهيءَ ريت هڪ ٻئي پٺيان اهڻڪار وغيره ۽ تنهنجي ڪيان جي ها اٿس آهي، تن ۾ هينئر آهي سنسڪار آهن جيڪي انهن کان اڳين اهڻڪار وغيره جي ڪيان مان پيدا ٿيل آهن.

(۸۲) هاڻ هڪ ڪو چوي ته ”اهو ڪري سگهجي ته هڪ ٻئي پٺيان اهڻڪار وغيره جي اڌياس لاءِ“ اڳئين اڳئين اڌياس جو سنسڪار هينئر آهي، ته به ”بهريون“ جو اهڻڪار آهي، تنهنجي ڪيان لاءِ اول جو سنسڪار ته ملندو ئي ڪين، ۽ انهيءَ ريت چئبو ته ڪل وسڻ

* ساڪيءَ کان پرڪاش ڪيل. † سڌيءَ طرح.

وست جي ڪيان جو سندس ڪار ٿي اڏياس جو هيتو آهي ؟
 ”مٿيا“ وست جي ڪيان جو سندس ڪار ٿي سو ڪچور
 جي وٺ جي درشتالت مان ٿي سون . تڏهن ڪري ”مٿيا“
 وسعو جي ڪيان جو سندس ڪار به اڏياس جو هيتو ٿئي ٿو .

(۸۱) اهو ڪل ڇو وٺ ٻڌي جي اڏياس به نسبت به
 ٻڌي ٿو . اهو ڪار کان وٺي ڪل اٿار وسعو ؟ تڏهو ڪيان
 ٻڌي ڇڏجي ٿو . ”سو [اٿار] اٿار وسعو ڄاڻين ٿو ٿي
 ۾ سر ۾ والڪر ٿي اٿار ، ٿاڻين اٿار ، جي ٿي اٿار
 (ظاهر) نه اٿار نه اٿار ٿي ڪين .“ اهو آهي وڌيڪ جو
 سدائيت . سڪوت اٿار ڪو به ٻڌار ٿي اٿار ،
 سارو ٻڌي ٿي ٿي وڃي ٿو ، تڏهن ڪري سڪوت ۾
 ساري ٻڌي جو اٿار (فنائي) مڃجي ٿو . اٿار ۾ ست جو
 ٿاڻو شاعري آهي * درشتي سرشتي واد ، جڏهن جو اٿار
 اٿار (۳۲۸) وڌيڪ ٿيندو .

اٿار ۾ طرح اٿار وغيره ؟ اٿار ڪيان ٻيو
 اٿار (ٻڌا) ٿي ؟ اٿار (ٿاڻ) ٿي . اٿار وغيره ؟
 اٿار ڪيان جي ڪڏو ڪڏو اٿار ؟ اٿار ٿي ٿي ، يعني ٿي
 جڏهن وقت اٿار وغيره جي ٿي اٿار ٿي ٿي ،
 تڏهن وقت اٿار وغيره اٿار ٿي ٿي ، جڏهن وقت

* درشتي يعني اودا جي وڏي روپ ڪيان جي سمان
 ڪال ۾ ، سرشتي يعني ٻڌار ٿي جي اٿار ، ان ڪٿن ڪي
 ”درشتي سرشتي واد“ چيو وڃي ٿو .

کيان مان ٿيل ”سنسڪار ٿي“ هيتو آهي. تينهن سڀني
 ۾ ٻي جي اڌياس جو هيتو رهي جي گمان مان پيدا
 ٿيل سنسڪار آهي. انهيءَ ريت ڪل سنسڪار ٿي
 اڌياسن جا هيتو آهن. وري سنسڪار جو هيتو آهي وسٽوءَ
 جو کيان. اهو سنسڪار انهيءَ ڪرڻ ۾ ايتن رهي ٿو جيئن
 مٿي ڏسي آيا آهيون ته شپ اشپ ڪرمن مان ٿيل
 ڌرم اڌرم انهيءَ ڪرڻ ۾ رهي ٿو.

جنهن مندر کي اڳ سڀ جو کيان اصل ڪو نه
 آهي، تنهن کي ڪري ٻين وسٽن جو کيان آهي ته
 به اُو ٺوڙي ۾ سڀ جو اڌياس نه ڪندو، ڇو ته ٻيون
 وسٽو سڀ سان سڃاڻي (هر جنس) نه آهن. سڀ
 جو سڃاڻي سڀ ٿي آهي. تنهن ڪري (ڪوٽ
 ۾ ڇو ويو آهي ته) سڃاڻي وسٽوءَ جي گيان جو
 سنسڪار اڌياس جو هيتو آهي، جنهن ۾ چوڻ جي مراد
 هيءَ به آهي، ته * وڃائيءَ جي کيان جو سنسڪار هيتو
 نه آهي. اهو سنسڪار سوڪر اوستا ۾ آهي، انهيءَ سوڪر
 اوستا جو ئي نالو آهي سنسڪار.

تنهن ڪري ثابت ٿيو ته اڌياس کان اڳ جو
 ”سڃاڻيءَ وسٽوءَ جي کيان جو سنسڪار آهي“ سوئي
 اڌياس جو هيتو آهي ۽ اهو ئي نه آهي ته ”سٿير“

* غير جنس ۽ جيئن دل ٺوڙي وغيره سڀ جا وڃائيءَ
 آهن.

جا وست آهي، سائي هيٺو آهي. شپ ڪرم،
 اويو هيت * اٺر ڪال ۾ ڌرم (پڇ) جي اُٺت ڪري ٿا
 ڇڏين ۽ اشپ ڪرم اڌرم (پاپ) جي اُٺتي ڪري ٿا
 ڇڏين. اهو ڌرم اڌرم انهي ڪرڻ ۾ رهي ٿو، ۽ ٽن کان ٽي
 اُڪال اٺرو سر ۾ ٽر ۾ ڀرايت ٿين ٿا. انهيءَ مراه سان
 شاستر ۾ شپ ۽ اشپ ڪرم اڀورو ۽ واران ڦل جا هيٺو
 ڪري ڇيل آهن، ۽ نه ساڪيات.

”اڀورو“ نالو آهي ڌرم اڌرم جو، ۽ ”آه رشت“ به
 ان کي چون، ته پاپ پڇ به ان کي چون، ڪڏهن
 ته ڇو شپ اشپ ڪرم، جي ڌرم اڌرم جا جنگ (بهدا
 ڪندڙ) آهن، ٽن کي به ڌرم اڌرم چون، جيئن عام
 طرح به شپ ڪرم ڪندڙ کي ڌرم ڪرڻ وارو چون
 آهن ۽ اشپ ڪرڻ واري کي اڌرم ڪندڙ چوندا آهن
 ۽ آيو (عمر) وقت اٺل واري کي، شاستر ۾ ”آيو“
 ڪري ڇيل آهي. ايئن ثابت ڪيو ويو ته ”اويو هيت
 ڀورو ڪال ۾ ٿي هيتو ٿيندو آهي.“

(۸۰) ماڻهي ٿسو ته ٺوڙي ۾ سڙپ جي اڌياس ڪار
 اويو هيت ڀورو ڪال ۾ سڙپ جو ڪيان ته ڇوئي ڪونه
 ٺهين ڪري سمجهڻ ڪهڙي ته سڙپ جو ڪيان ٺوڙي
 سڙپ جي اڌياس جو هيتو آهيئي ڪين، مگر سڙپ ۾

* ايندڙ وقت: اويو هيت اڌ ڪال يعني هڪدم بنيا
 ۽ آئينده ۾. ۽ ڏوشت نه يعني ظاهر نه.

جي ڪو سوال اڏاري ته ”هيتو ۾“ پورو (اڳيون) ڪال
 ۾، پر اويوهيت پورو ڪال چوڻ ضروري نه آهي،
 شاستر جي هيءَ وارتا به ٿئي پوندي ته ”* وٽ
 سرڳهه جي پراپتيءَ جا ۽ نشست ڪرم ٺرڪ جي پراپتيءَ
 ۾ آهڻ.“ ڪرم نالو آهي ڪريا جو، جا ڪايا،
 يا من دواران تي ٿئي، اها ڪريا ته آئيني ختم
 وڃي، ۽ سرڳهه ۽ ٺرڪ ته گهڻو پوءِ ملن ٿا، جنهنڪري
 ۾ چئي سگهيو ته سرڳهه، ٺرڪ جي پراپتيءَ کان اويوهيت
 و ڪال ۾ ته وٽ ۽ نشست ڪرم ڪين آهڻ پر ويوهيت
 و ڪال ۾ آهڻ، سو، جيئن ويوهيت (اڳ) گذري
 (۾) پورو ڪال جا شپ اشپ ڪرم سرڳهه ٺرڪ جي
 پتيءَ جا هيتو آهڻ، تيئن ”ويوهيت پورو ڪال ۾
 سرڳهه جو ڪيان جو، سو به نوڙيءَ ۾ سرڳهه جي اڏياس
 و هيتو ٿئي ٿو.“

ستائشي انهيءَ تي ٿو جواب ڏئي ته اها وارتا نٿي
 طيءَ جو ته جيڪڏهن ايتن قبول ڪندين ته ناس ٿي
 ويل ڪيان اڏياس جو ۽ ناس ٿي ويل ڪرم سرڳهه ٺرڪ
 جي پراپتيءَ جو هيتو ٿي سگهن ٿا، ته پوءِ هلو به، ناس
 ٿي ويل ٿندي يا مري ويل ڪنڀار دواران پيدا ٿيڻ
 ڪهرجي، اهو ته ٿيڻ جو نه آهي. اويوهيت پورو ڪال ۾

* جن ڪرم جي ڪرڻ لاءِ ويد اُمرُ ڪيو آهي. † جن
 ڪرم لاءِ ويد جهل وڌي آهي.

ثابت آهي ته مٿيا ڪچور جو ڪيان به اڌياس جو هيتو بڻي ٿو. تنهن ڪري ڪوت جي پهرين ٽڪر ۾ چيل آهي ته *سجاني وسوءَ جي ڪيان مان ٿيل سنسڪار ئي اڌياس جو هيتو (ڪارڻ) ٿئي ٿو.

مطلب آهي ته اڌياس جو هيتو آهي ”سنسڪار دواران ڪيان“، انهن لفظن ۽ ”ڪيان مان ٿيل سنسڪار“ لفظن ۾ ارت جو پيد ڪون آهي ۽ ڇو نه ڪيان آهي سنسڪار جو هيتو، ۽ سنسڪار آهي اڌياس جو هيتو.

(۷۶) رڳو ”وست جو ڪيان“ اڌياس جو هيتو آهي سو چوڻ ڪين بڻندو، ڇو ته اهو نير آهي نه ”جو هيتو آهي، سو ڪاري جي اَوِيؤمِيتِ پُورؤ ڪال ۾ ولدو.“ جيئن هلي جو هيتو ٿندو آهي، سو هلي جي اَوِيؤمِيتِ پُورؤ ڪال ۾ موجود آهي، جيئن هلي اڌياس جو هيتو وست جو ڪيان قبول ٿو ته اهو به اڌياس کان اَوِيؤمِيتِ پُورؤ ڪال ۾ موجود بڻجي، پر ايئن ڪون ٿو ٿئي، ڇو ته ايئن به ٿو ويو آهي ته جڏهن منهنجي سڙپ جو ڪيان ٿيو آهي، تنهن کي اُن ڪيان کان مهيدو ڪن پوءِ به ٿو ٿي ۽ سڙپ جو اڌياس ٿي پوي ٿو، پوءِ ٿو ٿي ۽ سڙپ جي اڌياس جو هيتو جو سڙپ ڪيان ڇو ويو سو ٿاڻس ٿي

*-ڪاني يعني ساڳيءَ جاليج وارو، جيئن سڙپ جو سڃالي آهي سڙپ. پيد يا وٽيءَ ٿاڻ، يعني ٿرڻ اڳئين وقت ۾، يعني ويجهو.

(۷۸) ستيم وستو گيان جنيم سندسڪار جو هڪڙو

نیمہ کری ضروری نہ آھی۔

وادي (۴۶ کان ۴۸ ۾) چيو ته ”اڏياس جو سٺو آهي
سنسڪار دواران ساڄي، وستو ۽ جو گهٽن ۽ جيتن سٺي
سروپ جو ڪيان، سنسڪار دواران سروپ جو اڏياس
اڏاري ٿو، تيترو ۽ پنڌ جڏهن سچ ساڄي، ٿڌين ته سٺي
پنڌ جو ڪيان به ٿئي، پر سڌانت ۾ اڏاوت وستو ته ڪا به
سٺي ڪانهي، ۽ ٿڌن ڪري جو اڏياس جي سامهون
يعني سٺي وستو جي ڪيان مان ٿيل سنسڪار آهي
ڪونه ته چٽو نه پنڌ [جو پر تيت آهي سو] اڏياس نه
آهي، پر سٺي ئي آهي.“

اها شدڪا بڻيٽي ٿئي ۽ ڇو ته اڏياس هر سندسڪار
هواران ”ستير“ وسٽ جو ڪيان هيتو ڪونهي. پر هيتو
آهي ”وسٽ جو ڪيان“، پوءِ اها وسٽ خود ستير ڊاڄي
يا مٽيا. اهو نيم نه آهي نه رڳو ستير وسٽ جو ڪيان ئي
اڏياس جو هيتو آهي. مثال وٺو: ڪنهن منڪر ساڄو
ڪاڄور جو وٺ ٿو ٺوئي نه آهي، مگر ڪنهن ڄاڍوگر جو بنايل
مٽيا ڪاڄور جو وٺ ٿو اٿس، ۽ ان ڄاڍوگر کان ٻڌو
اٿس ته ”هيءُ ڪاڄور جو وٺ آهي“ سو اڳ نه ٿو ٺاڙيل
جو وٺ ٿو ڏسي ڀلاجي ٿو ۽ چوي ٿو ته هي ڪاڄور جو وٺ
آهي. هاڻي ٿو ڏسو ته هن کي ساڄي ڪاڄور جي وٺ جو
ڪيان نه آهي ڪونه ته به پل ڪري وڃي ٿو هن مان

नम नील रूपवान भासत कटाह तंव ।

जिनके न कोई पित प्रभृति अक्षेम है ॥१३॥

ڪوٽ ۱۳- سڃاڻي ۽ جو سڃاڻڪار، ڪيان مان بطل هجي،

سڀ يا اُسب وسڻ، ڪوڙي نه سڃاڻي،

بچي دوش رس، پراڻي ڪين ٻڌي سگهي،

ڪڙو بڻدو تڏهن، ڪڙو ڏورا اڻڇسي،

ٻيا دوش پور ڪري، شڪ پر بهلاڻ پاسي،

مصري نه ملي آهي، ٻلي ڪوڙي جاڻي،

ٻيا لوب وڙائي نه، سڀي ۽ پر ديو ڏسي،

سمرو ۽ سمرو جهڙو، آب نه وڪاڻي.

دو ھا ۱۴- اڻهي ۽ ريتي آيا، ذات ورڻ ڪان دور،

پاسن پر لائن ٿو اچي، دانهون منجهس ضرور،

ٽيڪا- واهي ڇيو نه ”ٻنڌ سڄو آهي“ ۽ اُن جي

ٿورتي ڪيان دواڙان ٿيڻي نه آهي، ڇو نه ڪيان ڪند

ٿورتي مٿيا وسٽو جي، آڻا پر مٿيا ٻنڌ جي سامڪري

آهيتي ڪانه، تڏهن ڪري ٻنڌ سڄو آهي، تنهن جي

ٿورتي ڪيان نه ڪندو. ”اها ڳالهه ٿيڪ نه آهي، ڇو ا

ٻنڌ سڄو مٿيا آهي، ۽ ڪيان ڪان اڻهي ٿورتي ٿيڻ

جي آهي.

جو ٲرڪاش ڪرڻ ٲڻ، انٽهڪرڻ اٲاڌي جي درشتي (نظر) دواران ئي ٲرقيٽ (ظاهر) ٿئي ٿو، انٽهڪرڻ جي اٲاڌي جي درشتي بنا ”ساڪي“ نالو، ۽ ڌرمڻ سمٽ انٽهڪرڻ جو ٲرڪاش روٲ ڪارڊ ٲرقيٽ ٿيڻ جو ذمہ آهي. ٿڌ ڏيڻ ڇوڻ ڪٲي ٿر ڇوڏڻ مائٽر ٲرڌر ئي (ساڪي ريت) ٲرقيٽ ٿئي ٿو. تنهن ڪري ”ساڪي“ ٲرڌر روٲ آهي.

انٲي ۽ مراه سان ئي دوهي جي ٲرڌن ۽ ٿڪ ۾ ساڪي ”ڪ“ ڪري ڇڏو ويو آهي، ڇو ٿر اٲاڌي جي درشتي ئي اُن ڪي نانت (گهٽائي) ۾، ۽ ٲرڌن ٲاو ۾ ٲرقيٽ ڪري ٿي. ساڪي آهي جيو ٲڊ جو لڪير، اهو * اٲئي وڌيڪ ڪولبو. اڌري طرح مٻڙڻ ڪٲي ٿر جيو ٲرڌر جي ايڪٽا ڪرنت جي وشير بڻي ٿي.

(٧٧) هاڻ ٲريو جن ڏنڊن ۽ ڏنڊن وٽ جڏهن ڪنڊن (٢٥) ٿيل آهي.

کचित - سجاतीय ڄاڻ سڻسڪارته اڌياس هوت ।
 ساتيڄاڻانجنئي سڻسڪارکو ن نيم هئ ॥
 دوشڪي ن هتوت اڌياس ويٲه ڊسويٲت ।
 ٲٲويٲه هتو ڄسئ توري تننتو ويٲه هئ ॥
 آراتما ڌويڄاٲي شڻڻ ٲوت سياتا ڪڌو مايسئ ।
 سٲيٲمئ ويراڄي رٲا ڊسئ ويني ٲريم هئ ॥

ڪهڙي نه گهٽ آڪاش، مها آڪاش روپ ئي آهن.
 انهيءَ ريت ڪهڙائيءَ ۾ جي پوئين ساڪي آهن، سڀ به بوم
 روپ ئي آهن.

(۷۶) وادي هيٺن جو ڇيو (۴۱، ۴۳ ۾) نه ”سڪه
 دڪه انهيءَ ڪرڻ جي ورتي جي وشيه نه آهن“ سو به اسڪنت
 (ليڪه نه) آهي. ڇو ته، جيعو ٿيڪ ڇهل آهي نه سڪه
 دڪه * ساڪي پاسيه آهن ۽ اهو ساڪي ڪهڙائيءَ ۾ آهي، ته
 به جنهن وقت انهيءَ ڪرڻ جو پوڻام (ڦيرو) سڪه روپ يا
 دڪه روپ ٿئي ٿو، تنهن وقت ئي انهيءَ ڪرڻ جي گهٽ
 روپ ورتي سڪه دڪه کي وشيه ڪرڻ واري ٿئي ٿي ۽ تنهن
 ورتي ۾ جو ساڪي آهي، سو انهيءَ پرڪاش ڪري ٿو
 ڪونه ڪارن انهيءَ پاڻ کان ئي سڪه دڪه کي ساڪيءَ جي
 وشيه ڪري ڇيو آهي، ورتيءَ بنا ڪيول ساڪيءَ جي
 ڪا به وشيه ٿئي نه آهي.

هن هنڌ هيءَ راز آهي، ته جيئن آڪاش ۾ گهٽ
 آڪاش نالو ۽ هاڻي آڻڻ جو ڪم ٿيڻ ۾ اچي ٿو سو دلي
 جي اهاڏيءَ کان پرنيت ٿئي ٿو مگر دلي جي اهاڏيءَ کان
 سواءِ گهٽ آڪاش نالو ۽ جل جي آڻڻ جو ڪم پرتيت
 ٿئي ٿي ۽ فقط آڪاش ئي پرتيت ٿئي ٿو، انهيءَ ڪري
 گهٽ آڪاش ئي مها آڪاش جو روپ آهي. جيئن ڇيو
 ۾ ”ساڪي“ نالو ۽ سڪه دڪه وغيره ڌرم واري انهيءَ

جی. جی. ۱. جیڪڙو ھين ڪلشيش وشميشه ڀاڳ ۾ قبول
 ڪيو ۽ نه رڳو انھي ڪرڻ وشميشه ۾ [جيتن مٿي چيو
 يو آھي]، ته ڪلشيش ساڪي ۾ به قبول ڪرڻو ٿيندو.
 ۽ وڌيڪ جو سڌاڻت آھي ته ”ساڪي ڪل ڪلشيش
 ۾ آھي.“ انھيءَ ڪري ئي دوھي ۾ چيو ويو آھي
 ته راکھ ھوئيش، من (پڌيءَ) جا ڌرم آھن ۽ نه خود
 جيو جا.

تنھن ڪري ثابت ٿيو ته جیڪڙو ھين انھي ڪرڻ -
 وشميش - چيئن جي ڌرم سان ايڪتا نه ٿي ٿئي، ته به
 انھي ڪرڻ - اُپھت - چيئن ساڪي جي ڌرم سان ايڪتا
 ٿي ٿئي.

(۷۵) وري جو واديءَ چيو ته ”ساڪي گھڻا آھن ۽
 ڌرم ڪڙو آھي، تنھن ڪري انھيءَ جي ايڪتا ٿئي ٿئي ۽
 ۽ جیڪڙو ھين وياپڪ ڪ ڌرم جي ساڪي سان ھيڪڙائي
 قبول ڪبي ته ساڪيءَ کي به ڪل سرڀون ۾ وياپڪ
 ڪئي قبول ٿي ٿي ۽ پوءِ ته ھر ڪنھن کي ڪل سرڀون
 جي دڪن سڪن جي چاڻ رھڻ ڪھڙي!“ اھو چوڻ به ٿئي ٿئي
 ٿئي. ڇو ته، جيتوڻيڪ اڌ ڌرم ساڪي ڪ آھي، ۽ جی
 ساڪي ڪھڻائي ۽ ۽ ڀرجن (ڌار ڌار) آھن، ته به وياپڪ ڌرم
 کان پن نه آھن. مثلاً * ڪھت آڪاش ڪھڻائي ۽ ۽ ڀرجن
 آھن، ته به ھي آڪاش کان نٿا نه آھن ۽ بلڪ ڇو

* دل ۽ اندر آيل آڪاش.

ڄاڻائي. جيئن ”ڪنڊل وارو پرڻ آيو آهي“، مت
ڪنڊل آهي پرڻ جو وڻيش، ڇو ته ڪنڊل پاڻ
سميت ڪنڊل واري پرڻ کي ايندڙ ڪري ڄاڻايو.
”ٺيلي روپ وارو دلو مان ڏسان ٿو“، اٺي به ٺيلو
روپ، هلي جو وڻيش آهي. جيئن انٿڪرڻ به ڪرڻا
پوکڻا، جو جيئو ڇيڻ آهي، تنهنجو وڻيش آهي، ڇو ته
انٿڪرڻ سميت ڇيڻ کي ڪرڻا پوکڻا روپ ڪري
انٿڪرڻ ڏيکاريو. تنهن ڪري ثابت ٿيو ته انٿڪرڻ
جي وچ ۾ ايل ڇيڻ ۽ انٿڪرڻ، [پتي ڪڍيل پاڻو
۾] چنانچن سنساري (جيئو). وڌيڪ ڏاهيءَ کي *اڳتي
کوليو ويندو.

(۷۴) [عالمي ياد رکڻ گهرجي ته] ڊاڪٽر هويش
وغيره ڪلهن سنساري ۾ آهن، ۽ نه ساڳيءَ ۾ سو
به سنساريءَ جو جيڪو وڻيش انٿڪرڻ آهي تنهن
۾ آهن، ۽ نه خود وڻيش جو ڇيڻ آهي تنهن ۾.
ڇو ته سنساريءَ ۾ جيڪو وڻيش، ڇيڻ پاڳ آهي،
تنهن ۽ ساڳيءَ جي وچ ۾ ڪو به پيد ڪونهي. ڪٿي
ڇيڻ آهي، جو انٿڪرڻ سميت ”سنساري“ ٿو ڇوڻ
۾ اچي، ۽ انٿڪرڻ پاڻو ڇڏي ڌيڻ سان ساڳي ٿو

۶۴۴ ٽرنگ به: روپڪيءَ جي درشتيءَ ۾ انٿڪرڻ
ڇيڻ جي آبادي آهي، ۽ اوپڪيءَ جي درشتيءَ ۾
وڻيش آهي.

آهي، تنهنجو به نشيد ٿي ويندو. [ندين ڪري ساڪي
 ڪي والجهي پتر سمان چٽي اُنڇو ناس ڪرڻ نه چڱائي.
 ڇو ته پوءِ خود جيوڻي نه رهندو.]

هڪئي چيٽن ۾ ٻه ڀاڙ آهن ته هڪ آهي ساڪي
 ڀاڙ، ٻيو آهي ڪرڻا پوڳتا ڀاڙ. انتهائيه ڪرڻ ساڪي ڀاڙ
 جي آهي اُڀاڏي، ۽ ڪرڻا پوڳتاڻي جو آهي وشيشٽ.
 وشيشٽ ڀاڙ کان چٽجي ”وششت چيٽن“، ۽ اُڀاڏي
 ڀاڙ کان چٽجي ”اُڀٽ چيٽن“.

اُڀاڏي انهيءَ وسوءَ کي ٿو چٽجي جا جيتري
 جڳهه والاري نيتري ٿي جڳهه ۾ اسٽت وسوءَ کي جدا
 ڪري ڄاڻائي، پر پاڻ اُن کان الڳ رهي. جيتن
 نياڪ مت ۾ ڪن ڪواڪ (ڪن جي عضوي) جي
 وچ ۾ آيل آڪاس کي ”شروتر“ ٿو چٽجي، اهو ڪن
 ڪواڪ شروتر جي اُڀاڏي آهي، ڇو ته اهو ڪن
 ڪواڪ جيتري جڳهه ۾ پاڻ آهي، اوتري جڳهه ۾ اسٽت
 جو آڪاش آهي، تنهنڪري شروتر روپ ڪري ڄاڻائي
 ٿو، ۽ پاڻ ڪواڪ الڳ رهي ٿو. انهيءَ ريت انتهائيه ڪرڻ
 به جيتري ديش ۾ پاڻ آهي اوتري ديش ۾ اسٽت
 چيٽن کي ساڪي نالي سان ڄاڻائي ٿو، ۽ پاڻ الڳ
 رهي ٿو، تنهن ڪري انتهائيه ڪرڻ ساڪيءَ جي اُڀاڏي
 آهي. انهيءَ مان اڃو ڄاڻڻ ڪهڙي ته انتهائيه ڪرڻ جي
 وچ ۾ آيل جو چيٽن آهي، سو آهي ساڪي.
 (۷۳) وشيشٽ اڃو آهي، جو وست کي پاڻ سميت

۱۰. ڪري ڪرنت ۽ ٻرورت ٿين ته به اُٺڪو ٻرورت ٿيڻ
۽ ڪو ٻرورت ٿيڻ لڳو نه آهي.
دالمي ثابت ٿي چڪو ته موڪ اڃا به اڌڪاري
(جڪياسو) موجود آهن.

(۷۲) حاجی وشیم جو منہن گو جلی.

दोहा- साक्षी ब्रह्मस्वरूप इक, नहीं भेदको गंध ।

रागद्वेष मतिके धरम, तामें मानत अध ॥१२॥

دوہا ۱۲- ساکي بوم سروب عک، پيد ذرو پي لاء،
راڳ دويش پڻ ها ذرم، انڌا چرن نئون آهم.

ٽيڪا۔ واهي جو چوڻ هو ته ”جيو ۾ راکه وغيره
ڪلش آهن ۽ ٻرهر آهي ڪلشن رات، ٽنهنڪري
جيو ٻرهر هي ايڪتا ڪرڻ جي وشي، ٻڌي ٿي.“
سو اهو واهي جو چوڻ جيتوڻيڪ سچ آهي، ته ٻر جيڪو
ساڪي آهي سو راکه دوش کان آيو آهي، ۽ انجي
ٻرهر سان ايڪتا ٿي سگهي ٿي. وري واهي جو چوڻ
آهي ته ”ڪرنا پوکتا کان نيارو ساڪي والجهي پت
سمان است آهي“، سو ليڪ نه آهي. ڇو ته ڪرنا
پوکتا سنساري چٽاڇي جهڙي، ٽنهنڪري * وشيش پاڪ
جو نالو آهي ساڪي. جيڪڏهن ساڪي جو نشيد (ڪنڊن
يا ناس) ڪيو ته سنساريءَ جي وشيش پاڪ، جي
نشيد ڪرڻ سان، خبره جو ڪرنا پوکتا يعني سنساري

۱۰۴ آسري وشېښا وهي، سو چنډي وشيش پياځي.

جڳياسن جي *پرورتي ٿيڻي آهي ۽ نه آندڙجيءَ جي
 ٻاهر يا وشتي آهن يا جي مڪت آهن.

ٻاهر يا وشتيءَ کي ته رڳو وشير جي سڪا جي اڇا
 ٿي رهي ۽ جيڪڏهن ڪنهن وشتي پرش کي پر سڪا
 جي به اڇا ٿئي ته به ان کي آڀاءُ جو ڪيان ڪونه ٿو رهي ۽
 ڇو ته آڀاءُ جو ڪيان ست سنگهه ڪرڻ ۽ ست شاستر ٻڌڻ
 سان هٿ ٿو اچي، سو وشتي کي پراڻت ڪونهي. ان
 ڪري وشتي ۽ ٻاهر پرش هڪ جي نورتيءَ لاءِ پياڻي آڀاءُ
 ڪن ٿا ۽ تنهنڪري ٻاهر ۽ وشتيءَ جي گرنٽ هر پرورتي
 نه ٿيندي.

جڳياسن کي وشين جي سڪا سان سنڌوش ٿئي
 رهي ۽ انهن کي اڇا آهي پر سڪا ^{پراڻتي ٿئي} آندڙجيءَ نورتيءَ جي.
 سا پر سڪا جي پراڻتي ۽ هڪ جي اڻيخت نورتي ڪيان بنا
 ٿيڻي نه آهي ۽ اهڙا جيڪي ست سنگهه ڪري ويڪي
 ٿيل آهن، تنهنجي هن گرنٽ هر پرورتي ٿيڻي آهي.

مڪت پرش جي به هن گرنٽ هر پرورتي ٿيڻي نه
 آهي، ڇو ته ڪيان وان ٿي مڪت چڙهجن ٿا ۽ ڪيائي نه
 ڪرت ڪرڻي آهن (جو ڪرڻو آهي سو ڪري چڪا) ۽
 انهن لاءِ وڌيڪ ڪرڻو نه (ڪرڻ چوڳهه) ڪونهي. انهيءَ
 کي وڌيڪ † اڳتي کوليو ويندو. اهڙا جيڪڏهن وندر

* رجوعات. † پنجين ٿرنگ جي ۲۷۵، ۲۷۶ فقهه به
 کليل آهي.

جو ”ساقن“ مور ڪين آهي. تڏهين معلوم ٿيو ته پيد گيان جي نور تيءَ کان سواءِ انڪول گيان ۽ ٻرتڪول گيان نور نه ٿيندا.

اهو پيد گيان آهي اوديا مان چاول، چو ته ڪل ويد شاستر اهو وقتي واکي سان چون ٿا ته ”ڪل پونهچ؟ پونهچ جو گيان آهي ان سمي ۾ جنهن ۾ سروب جو اڪيان رهي ٿو.“ تنهن ڪري چئبو ته ڪل دڪن جو ڪارڻ آهي سروب جو اڪيان. اهو سروب جو اڪيان سروب جي گيان بنا نور تي ٿيو نه آهي، جيئن نور تي جو اڪيان نور تيءَ جي گيان بنا ناس ٿيوئي نه آهي. سروب (آتما) جي گيان ڪري ٻرهر جي پراپتي ٿئي ٿي، سو ٻرهر نت آهي، آندو سروب آهي، دڪ جي سمجهڻ کان آڏو آهي. ايئن ”سروب جو گيان“ وسيلو آهي دڪ جي نور تيءَ ۽ ٻر مائند جي پراپتيءَ جو. تنهن ڪري ”سروب جاڻڻ جو ڪم آهي“ اهڙو جنهن کي وويڪ ٿيو آهي تنهن کي جڳياسو ٿو چئجي.

(۷۰) هڪ آئين کي ٿو چئجي، جن کي اها اپروڪ (ظاهر ظهور) ريت ڄاڻي ته جيڪو پنهنجو سروب استول، سوڪر ۽ ڪارڻ سربن کان نيارو آهي، سو ٻرهر روپ آهي.

(۷۱) هن ڪرنت ۾ مٿين چئن قسمن جي منهن مان

ته ديوتا جو دڪر يا ايوڪا وغيره ڏوڪين ٿا سو ديوتا سرير کان اڳ
 سريرن ۾ اڻهجي ڪيل ڪرمن جو ڦل آهي. ٿريڪ، پسن
 ۽ پڪين جو سرير به گڏيل ڪرمن جو ڦل آهي، ڇو
 ته آهن ۾ هڪ ظاهر آهي، اهو اوس اڳ ڪيل ڀاڻن
 جو ڦل آهي، ۽ مڻڻ (ڪام سنڃوڳهه) وغيره سڪه ڀڄن
 جو ڦل آهي. ٿريڪ سرير حقيقت ۾ اڏي آهن جي ڀيٽ
 ۾ هلن، پڪن سان جي هلن ٿا تن کي پڪي چئجي، ۽
 چئن پيرن وادن کي پسون چئجي ٿو، پر ڪڏهين ته
 پسون پڪي سريرن کي به ”ٿريڪ“ ڪري چون ٿا. اڻهڻ
 ريت گل سرير پاپ ۽ پڪن جا وڇيل آهن.

اڏي طرح سريرن جي بڻاوت گهٽ يا وڌ ڀاڻن ۽ پڪن جي
 مهيل ڪري آهي، ديوتائن جا سرير پڻ گهٽ ڀاڻن ۽ وڌ پڪن
 ڪري ٻڌيل آهن، تنهنڪري آهن لاءِ مڻيون شاستر
 جو وچن آهي ته ”ديوتائن جو سرير فقط پڪن جو ڦل آهي“
 جيئن رواجي ٻوليءَ ۾ به جيڪڏهين ڪنهن ڳوٺ ۾
 گهڻا برهمڻ رهندا ته چئبو آهي ته ”هيءُ برهمڻ جو ڳوٺ
 آهي.“ ٿريڪ، پڪي ۽ پسن جا سرير گهڻن ڀاڻن ۽ ٿورن
 پڪن جا وڇيل آهن. منهن ۾ جيڪي اتر آهن تنهنجي
 حالت ديوتائن وانگر آهي ۽ جيڪي ٺيچ آهن تن جي
 حالت نانڪن وغيره ٺيچ جيون وانگر آهي.

اڏيءَ طرح جڏهين سرير ڦل ٿي آهي ڌرم ۽ اڌرم

ٽيٽري وقت ۾ به ڪونه ڪو دڪر شامل آهي؛ وري جو آخر ڦيرو ڪاٽي سکر ناس ٿيڻو آهي، ته سکر هوندي به سکر جي چٽي وڃي ڇو کان، ٻيڻ دڪر جو ڪارڻ آهن. اهڙيءَ طرح وڃين جا سکر، دڪر سان مليل آهن تنهن ڪري دڪر روپ آهن.

(۲) دڪر جي نور تي لوڪ ڳڻڻ سان ٿيڻ نه آهي؛ ڇو ته انهن ڳڻڻ سان دڪر سمورو ته ناس نٿو ٿئي، ۽ جيڪڏهن نور تي ٿئي ٿو ته نور تي ٿيڻ بعد وري به پيدا ٿيو پوي.

(۳) جيترو وقت سرير آهي تيترو وقت دڪر جي نور تي ممڪن ئي ڪين آهي ڇو ته سرير بڻيل ئي پاپ پڇ ڪرمن جو آهي. منهنجي سرير آهي * گڏيل ڪرمن جو ڦل. هي سرير به گڏيل ڪرمن جو ڦل آهي، جيڪڏهن رڳو پڇ ڪرمن جو ڦل عجيبي ته ديوتائن کي پاڻ کان وڌا ديوتا ڏسي، ايرڪا يا ساڙ ڪري دڪر نه ٿئي، خود اندر کي به دٻڻن کان دڪر ٿين ٿا. شرقيءَ ۾ جو چيل آهي ته ”ديوتا پاپ رهن آهن،“ تنهنجو مطلب هيٺ ٻڌائجي ٿو. ديوتا جوڻ ۾ ڪيل شپ يا اشي ڪم ته پڇ پاپ جو روپ وٺي انهن کي سکر دڪر نٿا ڏيئي سگهن، ڇو ته ڪرمن جو اڌڪار رڳو منهن لاءِ مڃيل آهي، تنهن ڪري مڃيڻو ٻوندو

(۶۹) ٻاهر ۽ وشئي ڀرڻ جا لڇڻ.

وري جو واديءَ (۳۸ ر) چيو ته ”سڀني کي
وشير سکر لاءِ اڃا آهي ۽ نت سکر جي ڪڏهن کي
ڇاندا ڪانهي“ سو ٻڌي لٿو.

ڇو ته مڊڪ ”ڄڻن قسمن“ جا آهن: (۱) ٻاهر
(۲) وشئي (۳) جڳياسو (۴) ڪيائي (مڪت).

(۱) * ٻاهر آهي آهن، جي شاستر سندسڪار ريت،
هن لوڪ ۾ لشت ۽ ريت پوکڻ ۾ آڪت (اٽڪيل)
آهن. وشئي آهي آهن، جيڪي هن لوڪ يا ٻرلوڪ ۾
۽ وشڻن جي پوکڻ سانڪي شاستر انوسار ڪرڻ ڪن ٿا.
(۷۰) جڳياسن جا لڇڻ

جڳياسو الهندي ٿو چئجي، جڏڪي سندسڪارن
سبب ست شاسترن جو شروطن ٿئي ٿو، ۽ آهن کي
هن ريت وڌيڪ ٿئي ٿو ته:-

(۱) وشڻن جا سکر آلتير (ناسوان) آهن، ۽ هڪ
روپ آهن، ڇو ته جيترو وقت آهي مڪمل حاصل آهن،

ڪٿي آهي، ۽ ڪمان جو اڀرڻس ڪرڻ ڪرڻ، تن
کي آڪرڻو آهاسير ڇڏو ويو آهي، آهن ۾ ڪو ڪو ساڌن
موجود رهي اوهن اڌڪارين کي لڌياسن جي ضرورت
رهي ٿي. هيءَ ٻانهه ڪرڻڪار ڇهين ٿرنگ ۾ کولي آهي.

• شب ڪرڻ ۾ آلسو، وشڻن ۾ الي پراس
شب ڪرڻ ۾ وڏي آهين، ٻاهر کي به ريت.

اڌڪاري ۽ رليپ آهن، تنهن ڪري ٻياڻ ۾ آهي ساڌن
 نه ٿي سگهن جي هن ڪرنت ۾ پروڙي ٿيڻي نه آهي“
 ته تنهن کان پڇاڃي ته ”تنهنجو ٻيا مطلب آهي :
 ايئن ٿو چوڻ ڪهڙين ته ڪهڙا اڌڪاري ڪين آهن ،
 يا اڌڪاري اصل ڪونهي ؟“ جيڪڏهن جواب ٿئي
 ته ”ڪهڙا اڌڪاري ڪين آهن“ ته اهو ته ٺيڪ ئي آهي
 پر جيڪڏهن چوي ته ”اصل اڌڪاري ڪونهي“ ته
 اهو بڻي ٿيو. ڇو ته انتهائين ڪرڻ ۾ ٿي دوش هن ٿا :
 (۱) مل (۲) وڪيپ (۳) سرويپ جو آورڻ.

”مل“ نالو آهي ٻاپ جو، ”وڪيپ“ چئنڊاڇلڻا
 جو، ۽ ”آورڻ“ آهي اڳيان، سو، مل چڱن ڪرمن
 ڪرڻ سان دور ٿئي ٿو، وڪيپ اُڀاسنا سان ۽ آورڻ
 ڪيان سان. جن منهن جي انتهائين ڪرڻ ۾ مل ۽ وڪيپ
 آهن سي ڪري اڌڪاري نه پر هجن، پر چئنڊاڇلڻا
 دوش هن جنم ۾ يا اڳين جنمن ۾ ڪيل شپ ڪرمن
 ۽ اُڀاسنا ڪري نورت ٿيل آهن، سي ته ڪيان جا
 جوڳ * اڌڪاري آهن ۽ انهنجي پروڙي ڪرنت ۾ رهندي.

* ”ڪو ٿو اُڀاسي“ ۽ ”اڪو ٿو اُڀاسي“ پيد ڪري اڌڪاري
 بن برڪارن جا آهن. چئنڊاڇلڻا ٻوريءَ طرح سان اڳين جنمن
 خواه هن جنم ۾ اُڀاسنا ڪيل آهي، تنهن ڪري ٿو اُڀاسي
 ٿو چئنڊاڇلڻا، ۽ انهن ۾ وريڪ آڌڪ سڀ ساڌن پورن طرح
 ساڻ موچن آهن. پر جن اُڀاسنا ٻوريءَ طرح سان نه

آهي ۽ هيءَ ڪرنت ويڄار ۽ منڊن روپ آهي تنهن ڪري
اسر پاوئا جي دوش جي نورتي دواران موڪل جو ڪارڻ
آهي. تنهن ڪري اهو چوڻ ته ”هن ڪرنت سان موڪل
ٺهڻو نه آهي“، سو بٽي ٺٽو ۽ رڳو منڊ ڪري چيل آهي.

(۶۷) پر جيڪڏهن وادي چوي ته ”ڪرنت مان
موڪل نه ملڻ جو آهي، پر موڪل لاءِ ٻيا ساقن به آهن،
تنهن ڪري ڪرنت اڃا به آهي.“ ته ان کان پڇڙجي ته
”آهي ٻيا ساقن موڪل لاءِ ڪهڙا آهن؟“ جيڪڏهن
جواب ۾ چوي ته ”اهڻڊ، سوٽر، ڀاشي وغيره سنسڪرت
ڪرنت جيو ٻوهر جي ايڪا ٽيڪارڻ لاءِ ڪهڙيتي آهن، جن
کان ڪيان دواران موڪل ٿئي ٿو، تنهن ڪري هيءُ
ڪرنت نٿا آهن“ ته ٽيڪارڻ ڪهڙي ته جيئوٽيڪ اهو سچ
آهي ته به، جن منهن جي ٻڌي منڊ آهي يعني اُهنڊجي
ٻڌي سنسڪرت ڪرنتن جي اوت سمجهڻ لاءِ ٻليوان نه
آهي، ٽنڪي نه اُهنڊ سنسڪرت ڪرنتن مان ڪيان
ٿيندو ٿي ڪين، جڏهن ڪري اُهنڊجي ٻوهرتي اُهنڊ
ڪرنتن ۾ ٿيندي ٿي ڪين، پر هن ڪرنت ۾ ٿيڻ هي آهي.

(۶۸) حال وري جيڪڏهن وادي جواب ٿئي ته
”هن ڪرنت کان موڪل به ٿيڻ جو آهي ۽ منڊ ٻڌي وارن
لاءِ هيءَ ڪرنت سنسڪرت ڪرنتن کان وڌيڪ ڪارائتو به آهي،
۽ موڪل جي اڃا وارا به آهن، ته به هن ڪرنت ۾ ٻوهرتي
ٿيڻ جي نه آهي، ڇو ته وويڪ وٽاڪ شمر وغيره وارا

وڀريت ڀاؤنا هنجي ته پوءِ ٻيو قسم شرط جو
 بلڪ مڻن ۽ نڌياسن ڪري. ويدانت واکيه
 جو وهار روپ شرط، پرمات ۾ اسم ڀاؤنا دور ڪري ٿو،
 ”ويدانت واکيه سچ پچ برهم جو ارث کولي ٿو يا ٻيو
 ڪو ارث کولي ٿو،“ اٽري پرڪار جي سنسي کي ”پرمات
 ۾ اسم ڀاؤنا“ چئجي ٿو. مڻن سان پرميه جي اسم ڀاؤنا
 دور ٿئي ٿي. ”پرميه جي اسم ڀاؤنا“ آهي ته ”جيو برهم
 جي ايڪتا سچ آهي يا جيو برهم جو پيد سچ آهي؟“ اهو
 سنسو مڻن سان دور ٿئي ٿو. وڀريت ڀاؤنا نڌياسن
 دواران دور ٿئي ٿي.*

مطلب ته ٻهريون قسم شرط آهي ڪيان دواران
 موڪر جو هيتو ۽ ٻيو قسم يعني ويچار روپ شرط توڙي
 مڻن ۽ نڌياسن آهن اسم ڀاؤنا ۽ وڀريت ڀاؤنا جي ذريعي
 دواران موڪر جا هيتو.

ويدانت نالو آهي آپنشدن جو. جيتوڻيڪ هن
 گرنت کان اپنشدن آهن، ته به جو هن گرنت ۾
 آپنشدن جا ئي واکيه پاشا يعني هندي ٻوليءَ ۾ آهن
 ته هنجي شرط سان به ڪيان ٿيل جو آهي، اهو اڳتي
 وڌيڪ پرتپادن ڪيو ويندو يعني کوليو ويندو. تنهن
 ڪري ڪيان دواران موڪر لاءِ هي گرنت به هيتو (وسيلو)

* ڏسو فقره (۱۸، ۱۹). † ٽئين ترنگ جي ائين دوهري ۽
 ڏيکاريل آهي ته پاشا گرنت دواران به ڪيان ٿي سگهي ٿو.

اجايو آهي؟“ ته اُن کان پڇجي ته (۱) ڪرنت موڪ
جو ساڌن نه آهي جنهن ڪري انهنجي ڪرنت ۾ زور ڏئي
ٿئي ٿئي؟ (۲) يا ڪرنت کان سواءِ ٻيو ڪو ساڌن
آهي جنهن ۾ ضرورت ٿيڻ سبب ڪرنت ۾ انهنجي
وجوہات ٿئي ٿئي؟ (۳) يا شهر ۾ وغيره جي ڪرنت
۾ اڌڪار لاءِ ضروري ڪري ڏيکاريا ويا آهن، سو شهر
۾ وغيره ساڌن سٺ ڪيان لائق اڌڪاري ڪوئي
نه آهي، جنهن ڪري ڪرنت ۾ ضرورت نٿا ٿين؟
جيڪڏهن ائين جواب ڏئي ته ”ڪرنت موڪ
جو ساڌن ڪين آهي“ ته اهو جواب ليڪ نه ٿيندو
چوڻ وڃي ٿو جو اهو سڌائت آهي ته موڪ ڪيان دواران
اوس ٿيندو، انهيءَ لاءِ شروعات ضروري آهي. شروعات
ٻن قسمن جو آهي: ڪن آهي ويدانت واکيه ۽ ڪن
جو سنجوگ (ميلو)، ٻيو آهي ويدانت واکيه جو
ويچار سٺ ٻڌڻ. ڪيان جو هيتو (وسيلو) بهرڙو
قسمن شروعات جو آهي ۽ نه ٻيو، چوڻ جيڪڏهن
شادي ڪيان (شهد مان پيدا ٿيل ڪيان) ٿئي ٿو
تڏهن تڏهن اندري (ڪن) سان شهد جو سنجوگ ٿئي
ميو آهي، جنهن ڪري ٻيو ڪو ويدانت واکيه ۽
ڪن جو سنجوگ روپ شروعات بهر ڪيان جو هيتو آهي.
اها ڳالهه اڳ به ڪولي وڃي آهي.

پر جيڪڏهن انهيءَ ڪيان هوندي به آسميائو ۽

اڌڪاريءَ جي نه عيوض ڪري گرنٽ جو رچل نيشنل آهي. تنهن کان پڇڻ ڪري ته (۱) موڪل اڇائڻ آهي ئي ڪونه ڪين (۲) موڪل اڇائڻ آهي پر انهن جي گرنٽ هر پرورتي نٿي ٿئي؟ تنهن ۾ پهرين ڪالهه ته ٿيڻ جي ڪين آهي ۽ ڇو ته هرڪو ڪل هڪن جو ناس ۽ نه سڪا جي پراپتي چاهي رهيو آهي ۽ انهيءَ کي ئي ته موڪل ٿو چٽاچي. ۽ واديءَ جو اهو چوڻ ته ”هرڪو وشين جوئي سڪا چاهي ٿو“ سو پڻ واجبي نه آهي. درحقيقت هرڪو انسان چاهي ٿي ٿو سڪا جي پراپتي. پوءِ اهو سڪا عهدي وشين مان ملي يا وشين کان سواءِ ملي. جيڪڏهن رڳو وشين جي سڪا لاءِ چاهندا هجي ته ڪوبه سڪپت جو سڪا ڪونه چاهي. سڪپت ۾ ته وڌيڪ جو ڪوبه سڪا موجود ڪونه ٿو رهي ۽ ڪيول سڪا آهي. وري ٿيس ته هرڪنهن کي وڌيڪ جو سڪا ٿورو يا گهڻو ته هميشه موجود آهي ته به هرڪنهن کي سدائين ادا چاهندا ٿي رهي ته ”مون کي اهو سڪا پراپت ٿئي جنهنجو ناس ڪڏهن به نه ٿئي.“ اهڙو سڪا ته آخر سروي ”موڪل“ ئي آهي تنهن ڪري ثابت آهي ته هرڪو موڪل اڇائڻ آهي ۽ ائين چوڻ ته ڪوبه موڪل اڇا وارو ڪونهي سو درست نه آهي.

(۶۶) گرنٽ جي آرٽي جي سقلا

وري جيڪڏهن وادي چوي ته ”موڪل اڇائڻ ته آهي پر گرنٽ ۾ پرورتي نٿا ٿين ۽ تنهن ڪري گرنٽ رچل

(۶۴) وري جو واهي (۳۷-۳۸) ۾ چيو ته ”جنهن وسعو ۾ واهي ٿئي تنهنجي ئي پراڻي لاءِ اڃا ٿئي ٿي ۽ ٻيو جو اهو ڪنهن به نه ڪيو آهي، تنهن ڪري موڪر جو ٻيو انڪر يعني ٻيو پراڻي ڪو نه ٿو ڄاڻي.“ تنهنجو جواب هي آهي:-

دوहा - किय अनुभव सुख को सबही, ब्रह्म सुन्योसुखरूप ।

ब्रह्मप्राप्ति या हेतुतै, चहत विवेकीभूष ॥१०॥

دوहा ۱۰ - سَڪُ الڳو سڀني ڪو، ٻيو ٻڌو سَڪُ روپ ۽

ڇا وڌيڪين ٻيو جي، جو سَڪُ ٿي ٿي ٿي ٿي.

ٽيڪا - هرڪنهن سَڪُ جو الڳو ڪو آهي، تنهن ڪري سَڪُ جي اڃا هرڪو ٿو ڪري. ست شاسترن هواران ٻڌو ويو آهي ته ”ٻيو نه سَڪُ روپ آهي.“ تنهن ڪري اهو وڌيڪي پيش ٻيو پراڻي لاءِ بيشڪ اڃا ڪري ٿو.

دوहा - केवल सुख सब जन चहैं, नहीं विषयकी चाह ।

अधिकारी यातै वनै, द्वै नु विवेकी नाह ॥११॥

دوहा ۱۱ - هرڪو چاهي سَڪُ سڌا، ڇڏ ٻيو وشن سَڪُ؛

سو اڌڪاري ٻيو ٿئي، جنهن نه وڌيڪي ڏاڪو.

ٽيڪا - واهي (۳۸) ۾ چيو ته ”هرڪو وشن جو سَڪُ

ٿو ڄاڻي ۽ وشن سَڪُ، موڪر نه ٿو پراڻي ٿئي پر ڇوڪر نه ٿي پراڻي ٿئي ٿو، تنهن ڪري موڪر جي اڃا واري

پتي نه ٿئي. ڇڏهين ڪ اٽري اٽمينٽ (صفا يا بالڪل)
 رتي ٿئي ٿڌهين ”نورتي“ چٽجي: اٽري نورتي
 ڪپي، هڪن جي ساڌن (ڪارڻ) جو داس سو،
 هڪن جي ساڌن جي نورتي جي لڇا سڀ ڪنهنڪي

رهي ٿي.
 (۶۳) اهو هڪن جو ساڌن (ڪارڻ) آهي اڳيان،
 جنهنجو ڪاري آهي پر پنڇ. اهو هڪر چاندو ڪير اُڀرندو
 آيل آهي جو هن ريت آهي: ”ڪنهن سمي ٺاره،
 سنٽ ڪمار وٽ آيو ۽ چيائين، هي پڳوان، آتم
 ڪيائيءَ کي شوڪ ٿيو رهي، مون کي نه شوڪ رهي
 ٿو، تنهن ڪري مان اڳيائي آهيان، سو مون کي
 اڏو اُڀريش ڪريو جو منهنجو اڳيان دور ٿئي. سنٽ
 ڪمار چيس، هي ٺاره! پوما شوڪ رهت آهي، سڪر
 روپ آهي، پوما کان سواءِ سڀ ڪڇ ٿڇ آهي ۽ هڪ
 جو ساڌن آهي.“ پوما چون برهم کي. مطلب آهي
 ته برهم کان پن جا وست آهي، سا ڪل هڪ، جو
 ساڌن آهي. برهم کان پن آهي اڳيان ۽ اڳيان
 ڪاري، تنهن ڪري آيوئي هڪ جو ساڌن آهي،
 انهيءَ جي نورتي سان ئي نيم ڪري (ضرور) ڪا
 هڪ جي آئينٽ نورتي ٿيل هي آهي. انهيءَ ڪري
 ڇيم ته اڳيان سميت پر پنڇ جي نورتي روپ مو
 جي پورئين انش لاءِ اڇا بڻجي ٿي.

دوها ۹۔ ان لاءِ چاهن سڀئي سو، بهاريون موڪل جو انش)
اوديا ۽ جڳ ناس ٻن، ٿي دڪ ٿين لڌ ٿولس.

ٿيڪا۔ جڳت جو ڪارڻ آهي * اڪيان، جنهن
کي ”مول اوديا“ به چئجي: ان سميت جڳت جي
ٿورتي ٿيڻ کان سواءِ ٽن پرڪارن جا هڪ، ٻئي
ڪنهن به اهاو سان ٿولس يعني اڻڀت ناس نه ٿا
ٿين مول اوديا جي ناس ٿيڻ سان سڀئي قسمن جا دڪ
۽ اڻهڃا ڪارڻ بهاريون وغيره ۽ ٽنڊو آسرو شورو
وغيره انهن سڀني جو ناس ٿئي ٿو. ان ڪري ٽنهي
قسمن جي دڪن جي ٿورتي ڪرڻ لاءِ ”ڪارڻ سميت
جڳت جي ٿورتي“ روپ موڪل جي بهارين انش جي
سڀ منسل اڃا ڪن ٿا.

ٿورو آهي ته دوائن وغيره علاجن ڪرڻ لاءِ
جيڪي صرطوح سمور ٿين، تنجا به دڪ، ٿيم
ڪري (بعدي هميشه يا سرورپرو) دور ٿا ٿين.
ڪن جا روڳ، دوائن وغيره سان ناس ٿين ٿا
نه ڪن جا نه به ٿا ٿين. وري جنجا دڪ اڻن ناس
ٿي به وڃن ٿا ته ٿورو اهي انهن کي لڳن ٿا. دڪن
جي ٿورتي تڏمهن ڇوڻ ڪري ڇڏين وري انهنجي

* جا الادي وستو، آورو (ڍڪندڙ شڪتي) ۽ وڪيپ
(ڪاڇ جي آڻي جي شڪتي) واري هجي، نه سڀ هجي
نه اسف. ڪبان سان لري وڃي، تنهنڪي اڪيان چئجي.

۴ پر ٽيپاڊير سهند بڻي ٿي ٿيو. (۲) اڌڪاري ۽ ڦل جي
 نه هٽل تي پراپير ۽ پراپڪ سهند ٿيو بڻي. (۳) جيڪڏهن
 اڌڪاري ڪونهي ته ويچار جو ڪٽري ۽ ڪٽير ڀاء وارو
 سهند ٿيو بڻي. (۴) گيان جو نشتل ٿيو، ته ڪرنت جو
 ۽ گيان جو جڏڪ ۽ جنير ڀاؤ وارو سهند ٿيو بڻي. (۵) گيان
 جو سروپ ٿي ڪونهي ته پوءِ گيان ۽ ڪرنت جو سهند به
 ٿيو بڻي ۽ ڇو ته سڌانت ۾ ”گيان“ آهي ڇيو ۽ ٻرمر جي
 وچ ۾ اڀيد ٿا وارو نشتچو. وادي چوي ٿو ته ٿي رهيا
 آهيون ته اهو اڀيد نشتچو ٿيڪ نه آهي.

(۶۱) هارل سڌانتي انهيءَ ڪڏجن جو جواب ڏيندو
 ويندانت سڌانت جو مڊان ٿو ڪري. سڌانتيءَ پهرين
 انش موڪ جو ”ڌيڪاريو“ ڪارل سميت جڳت جي نورتي
 ۽ ٻيو ڌيڪاريو ”ٻرمر جي پراپتي.“ انهيءَ پهرئين انش واسطي
 (۳۳ کان ۳۶) واديءَ ڇيو ته انهيءَ لاءِ ڪو به اڃا ٿيو
 ڪري، مگر اڌيانمڪ وغيره ٽن ٽن جي. هارل جي
 سو هرڪو اڃا ڌاري ٿو ۽ چيائين ته انهنجي نورتي
 پنهنجي پنهنجي يعني موافق آهائين سان ٿئي ٿي،
 جنهن ڪري جڳت جي اڪيان سميت نورتيءَ جي
 اڃا وارو اڌڪاري ڪونهي، تنهنجو هيٺ آهي جواب:-

(۶۲) اڌڪاري مڊان

دوہا - مूलसहित जग हानि विन, वहीनत्रिविधदुःखध्वंस ।
 याते जन चाहत सकल, प्रथम मोक्षको अंस ॥६॥

انهي ريت وادي چوي ٿو ته ڄاڻو ويو ته پرايشهت
ڪرڻ بدا به، رڳو نشير ۽ ٽمڪ ڪرمڻ ڪرڻ سان
موڪ ٿي سگهڻ جو آهي.

اڌو جو واديءَ جو من آهي، تنهنڪي ”ايڪ پوکُ
واه“ ڪري شاستر چون ٿا [يعني باقي ڪڪ جنم بعد
مڪتي مڃڻ جو سڌائت يا ڪڪ ڪرم ٿي، موڪ جو
سڌڻ آهي، اڌو سڌائت.]

(۵۹) وادي ايتن چوي ٿو ته، ان ڪري ”ڪيان
دواران پنڌ جي نورتي ٿئي ٿي“، سو ڪرنت جو پريوڄڻ
ڪين چئبو. خاص طرح ته پريوڄڻ انهيءَ کي ئي چئبو
آهي، جڏهن بدا هيءَ طرح وسٽ نه ملي سگهي. جيئن
روپ جو ڪيان اڪه کان سواءِ هيءَ طرح ٿيڻو نه آهي تڏهن
ڪري چئجي ٿو ته روپ جو ڪيان اڪه جو پريوڄڻ آهي.
پر پنڌ جي نورتي هن ڪرنت بدا ڪرم دواران ٿي سگهي
ٿي، تڏهن ڪري پنڌ جي نورتي هن ڪرنت جو پريوڄڻ
نه آهي.

انهيءَ ريت وادي چوي ٿو ته، هن ڪرنت لاءِ نه
اڌڪاري بڻيو، نه وشير بڻي ۽ نه پريوڄڻ بڻيو.

(۶۰) هاڻي وادي سهڻو جو ڪڍڻ ٿو ڪري.
اڌڪاري وغيره جڏهن هن ڪرنت لاءِ رهائي ڪين،
تڏهن سهڻو وري ڪيئن رهندو؟ ڇو ته نه.

(۱) وشير نه رهي ته ڪرنت جو ۽ وشير جو پرتيهاڊ ڪڪ

سڃاڻت ڪري يا نه ڪري، ڇو ته سڃاڻت، نشٽ ۽
مير ڪرم، موڪه اڃا واري جا اوس ناس ٿيڻ ٿي آهن،
من خود ويدانت سڌانت وارا به مڃين ٿا ته ڪيائي

سڃاڻت ڪرم ناس ٿي وڃن ٿا.

(۳) يا ته آهي نشٽ، ڪامير ۽ سڃاڻت ڪرم، موڪه اڃا

ري کي ڦل پوکڻ لاءِ ڀيو هڪ جنم وڌائي ختم ٿي وڃن ٿا.

(۴) يا ته جيئن يوگي ڪهڙي ڪاڍئون (سرير)

ڌاري سگهن ٿا، تيئن موڪه اڃا وارا هڪ ئي سمهي

سڃاڻت جو ڦل پوکي نٿا لاءِ انيڪ سرير ٻاڻل جي ڀاڙا

ڌاري آهي ڦل پوکي ڇڏن ٿا.

(۵) يا ته ايتن سماج جي ته نشٽ ۽ نٿمڪ ڪرم

ڪرڻ ۾ جو ڪليش يا ڪشت ٿئي ٿو سوئي جنم انتر

جي سڃاڻت نشٽ ڪرم جو ڦل آهي، جو پوکي رهيو،

۽ وري جنم جي ضرورت نٿي، وري جيڪي سڃاڻت

ڪامير ڪرم آهن، سي هڪ ئي جنم ۾ يا هڪ ئي سمهي

۾ انيڪ سريران جي ٻاڻل جي ڀاڙا ڌاري نٿا ڇڏن

ٿا. انهيءَ ڪري ايتن ئي سماج ۾ ڪهرجي ته موڪه اڃا

واري کي ايندڙ جنم ۾ ڪو به ڊڪ ڪين ڏسڻو آهي

بلڪ سگهڻي ماڻهو آهي، ڇو ته جنم انتر جا سڃاڻت ڪل

وٽ ڪرم جي آهن، تن سبب ان کي اڏو سرير مل

آهي. ۽ سڃاڻت جي نشٽ ڪرم آهن، تڏهو ڦل او

نٿمڪ ڪرم ڪرڻ جي ڪليشن سهڻ سان پوکي ره

ٿي، تنهن وقت قل جي اڃا نورت ٿي وڃي ٿي،
جنهنڪري ممڪن ٿي ته اڳين جنهن جا ڪاميه ڪم
به قل جو ڪارڻ ٿين. جيئن ڪو منجهه ڏن
مسلط سانگي ڪنهن ڏني پوش کي سوال ڪري،
پر جلد ئي پوءِ ڏن جي اڃا لاهي ڇڏي، ته ڏن جي
پراڻي جو قل ٿيندو ئي ڪين، جيئن جدمانتر (ڪهڻن
جنهن) جي ڪاميه ڪرڻ جو قل موڪل اڃاڻو ڪي ٿيل
جو ٿو رهي. [اين چيو ته ڪي ان موڪل لاءِ ضروري
ڪين آهي] رڳو ڪم ڪاٽي موڪل ٿي سگهڻ جو آهي.

(۵۸) ملندڙ جدمر ڪاميه ۽ نشت ڪم نه ڪيا
ته اُتر يا ليچ لوڪ نه پائبا. اڳين نشت ۽ ڪاميه ڪرڻ
ڪري بڻيل پراڻي ۽ پوکڻ سان ناس ٿي وڃي ٿي. نعيم
۽ نيمڪ ڪرڻ سان موڪل اڃاڻو ٻاهي ٿيڻو ئي نه
آهي. سدڃت (ڪنا ٿيل) اڳين جنهن جي نشت ڪرڻ
کي ساڌارڻ پرايشت سان ناس ڪجي ٿو. اڳين
جنهن جا سدڃت ڪاميه ڪم، موڪل اڃا ٿيل سبب
يعني قل اڃا هي نه هٽل سبب قل ٽيڙ وارا ٿين،
تنهن ڪري موڪل اڃا واري کي ڪهڙي ته:-

(۱) نعيم ۽ نيمڪ ۽ ساڌارڻ پرايشت وارا ڪم
ڪري، ۽ ملندڙ جدمر ڇاڻل نشت ڪم جي ڪيل هجن،
ته تن لاءِ ساڌارڻ پرايشت ڪري.
(۲) يا ته نعيم ۽ نيمڪ ڪم ٿي ڪندو رهي،

جي پاپ دودت ڪرڻ لاءِ مقرر آهي ته هتي پاسي سرگر جي پراڻي لاءِ به مقرر آهي. پر موڪل جي اڃا ڪندڙن کي ته سرگر وغيره ڪامنا جي اڃا ڪانهي، تنهن ڪري انهن لاءِ پراڻي ڪم پاپ ناس ڪرڻ لاءِ ئي گهربل رهن ٿا. يعني نه انهن کي ڪم رکڻ ”پراڻي ڪم“ آهن پر جنهن کي اُتر لوڪ جي ڪامنا آهي تنهن جا پراڻي ڪم ڪم پاپ به ناس ڪن ٿا ۽ اُتر لوڪ جي پراڻي ڪم ڪرائين ٿا، تنهن ڪري انهن لاءِ ”ڪاميروپ پراڻي ڪم“ آهن. هاڻي وادي ٿو چوي ته جڏهن ويدانت مت ۾ اهو چيل آهي ته ”ڪل ڪم ڪامنا واري پرش لاءِ سندسار (جنم مرڻ) جو ڪارڻ آهن ۽ نشڪام ڪم انهن ڪرڻ کي شڪست ڪرڻ سبب موڪل جو ڪارڻ آهن،“ ٿڌهين اهو به قبول ڪرڻ گهرجي ته ڪشڪا لشنان يا ايشوا جي نام جو پاپ ڪامنا واري پرش لاءِ ڪاميروپ پراڻي ڪم آهي ۽ نشڪامي پرش لاءِ فقط پراڻي ڪم روپ آهي ۽ تنهن ڪري موڪل اڃا واري کي ساڌارڻ پراڻي ڪم ڪرڻ گهرجن ۽ اهڙي ريت جنم جنمن جا پاد ڪيان کان سواءِ ئي ناس ٿي سگهڻ جا آهن.

(۵۷) هاڻي وادي ٿو چوي ته ويدانت سڌانه اهو به قبول ڪري ٿو ته ”اڃا سان ڪيل ڪم ئي ۽ وغيره ٿل جو ڪارڻ ٿين ٿا ۽ نشڪام سان ڪيل ٿل جو ڪارڻ ٿين ٿا ۽ وانجهه استري سان آهن.“ سو جنهن وقت منهنجي ڪي موڪل جي اڃا جا

امي کرم نياکي، نتيه کرم سدائين کندا رهندا، ۴
 نتمتک کرم نمت سارو کندا رهندا، چو ته آهنن جي
 نه کرڻ سان ڀاپ جا پاڳي ٿيندا ۽ نتيهجو اهو ٿيندو جو
 اٽلو ٺهڻ لوڪن کي پراپت کندا.

(۵۵) هر جيڪڏهن اتفاق سان موڪ اڇاڻو کان
 ڪو لشه کرم ٿي به پوي ته ان جي دوش نوارڻ
 لاءِ ان کي پرايشچت کرم به ڪرڻو ٿيندو. پرايشچت
 کرم ته هونئن به ڪرڻ چڱائي آهن، چو ته اکين جدمن
 جي ڀاڻن کي دور ڪن ٿا. پر هي به ياد ڪرڻ کپجي ته
 پرايشچت کرم به ٻين قسمن جا آهن، هڪڙا آهن ”آساڌارڻ“
 ۽ ٻيا آهن ”ساڌارڻ“ يعني رواجي. ڪڏهن خاص ڀاپ
 لاءِ شاستر آساڌارڻ يعني خاص پرايشچت مقرر ڪن ٿا،
 جيئن اڀواس، جدمن جو اکر به ذڪر آيل آهي، جيئن وري
 عام ريت ڀاڻن جي ناس ڪرڻ لاءِ شاستر ساڌارڻ پرايشچت
 مقرر ڪن ٿا، جيئن ڪڏهن اشدان يا ايشور نام جو آچارڻ
 ۽ ٻيا. مطلب آهي ته جن ڀاڻن جي چاڻ آهي تن لاءِ
 آساڌارڻ ۽ جن جي چاڻ نه آهي تن لاءِ ساڌارڻ پرايشچت
 مقرر آهي.

(۵۶) ٽيسو نه ڪنڪا ايشان ۽ ٻيا اهڙا ساڌارڻ
 پرايشچت کرم وڏو پرايشچت جو ڪم نٿا ٿين پر ڪاميه
 به آهن، پرايشچت انهي ڪري آهن جو ڀاپ ناس ڪن ٿا
 ڪاميه انهي ڪري آهن جو آخر لوڪ پراپت ڪرائين
 ٿا. انهيءَ ريت ئي اڻوڻيڪي به ڪهڙي ٻيهر ٿي.

هن ڪامير ڪرم، مثلاً ورڪا لاءِ ”ڪازيري“ يڪير يا سرڪر ڪامندا لاءِ ”اڪن جوڙ“، ”سوم“ يڪير وغيره.

(۳) جن ڪرمين جي نه ڪرڻ سان پاپ ٿئي ٿو ؟ جن جي ڪرڻ سان ڪوبه پاپ يا ڀڄ جو ڦل ملڻو نه آهي، ؟ جن جي ڪرڻ جو سدا لاءِ وڌان (حڪم) نه آهي، پر رڳو نمٽ (وقتي موقع) پٽاندڙ مقرر ڪيل آهن، سي آهن نئمٽڪ ڪرم، جيئن ڪرڻ ۽ شراعت آهن، يا اوسٽا ڪري، ذات ڪري، آشرم ڪري، وديا يعني شاستر جي ڄاڻ ڪري، ڌرم ڪري، ڪيان ڪري جي وڌا هجن تنڪي اچڻ تي مناسب نمسڪار ڪرڻ. مٿئين سلسلي ۾ نمبروار هڪ ٻئي کان اڌڪار ۾ اٿن آهن.

(۴) جن ڪرمين جي نه ڪرڻ ڪري پاپ ٿئي ٿو ؟ ڪرڻ ڪري ڦل ڪونه ٿو ٿئي، ؟ هميشه لاءِ حڪم ڪيل آهن، سي آهن نئمير ڪرم، مثلاً سڌان، سڌيا وغيره ڪرڻ.

ايتن مڙيئي پنڊجن قسمن جا ڪرم ٿيا، چار وٽ ڪرمين جا قسم ۽ پنڊجون قسم آهي نشت ڪرم.

(۵۴) واديءَ جي چوڻ جو مطلب آهي ته موڪه - اڇاڙو نه ڪامير ڪرم ڪندا ؟ نه نشت ڪرم ڪندا ؟ ڇو ته ڪامير ڪرمين جو ڦل آهي اُٿر لوڪ ۽ نشت ڪرمين جو ڦل آهي ٺيڇ لوڪ، تنهن ڪري موڪه اڇاڙو

ڪندو سو چوڻ ٿي اُڪَٽَ يعني بيواجبي آهي ۽ ٺڌهن ڪري جنهن منهن کي مڪت ٿيڻ جي اڃا عجيبي ٺڌهن کي ڪهرجي ته سدائين نعيم ڪرم ڪندو رهي.

(۵۲) ڪرم هن قسمن جا آهن: ۱. ڪڙن کي ڇڏڻ وڌڻ، ۲. ڇڏڻ ٿيڻ، ۳. وڌڻ جن ڪرمن ۾ ڪرڻ لاءِ آڳيا ڪري آهي ۽ انهن جو سڙوڻ ڪوڙيو آهي سي آهن وهڻ، ۴. جن ڪرمن جي ڪرڻ جي وڌڻ منع ڪئي آهي، سي آهن لڌڻ. جيڪا ڪريا سپاويڪ ٿئي ٿي سا ڪرم ٿي نه آهي. جيڪا ڪريا وڌڻ پرور ٿي يا نور ٿي سائڪي ٻڌائي آهي، سا آهي ڪرم. مگر اداسين ڪريا ڪرم نه آهي. ايئن ڪرم هن قسمن جا ٿي چوڻ ڪهرجن ۽ نه ٿن ۱.

(۵۳) وڌ ڪرم ڇڏڻ قسمن جا آهن: ۱. پرائيشچت (۲) ڪامير (۳) ٺٽوڪ (۴) نعيم.

(۱) ٻاڏن ناس ڪرڻ سائڪي جي ڪرم مقرر ڪيل آهن سي آهن پرائيشچت ڪرم. مثلاً سنياسي ڪو * ٻرماڻ کان جو ڌن وڌڻ کان پاپ لڳي ٿو، ٺڌهن جو ناس ڪرڻ سائڪي، ڌن جو ٿيڻ ۽ ٺي اڻواس وڪڻڻ اهو پرائيشچت آهي.

(۲) ڦل سائڪي جي ڪرم مقرر ڪيل آهن

* ڪرڻ جوڳ ڪريا نه ڪرڻ ۽ نه ڪرڻ جوڳ ڪريا ڪرڻ

ڪاهي ڪرم، مثلاً ورڪا لاءِ ”ڪاريڙي“ يڪير يا
ڪامدا لاءِ ”اڪن جوڙ“، ”سوم“ يڪير وغيره.
(۳) جن ڪرمين جي نه ڪرڻ سان پاپ ٿئي
۽ جن جي ڪرڻ سان ڪوبه پاپ يا پيچ جو ڦل ملڻو
آهي، ۽ جن جي ڪرڻ جو سدا لاءِ وڌان (حڪم)
آهي، پر رڳو نمت (وڃي موقع) پٽاندڙ مقرر
ڪيل آهن، سي آهن نڌمڪ ڪرم، جيئن ڪرڻ
شراف آهن، يا اوستا ڪري، ذات ڪري، آشرم
ڪري، وهيا يعني شاستر جي چاڻ ڪري، ڌرم ڪري،
ديان ڪري جي وڌا هجن تنڪي اچڻ تي مناسب
نمسا ڪرڻ. مڻئين سلسلي ۾ نمبروار ۾ ٻئي
کان اڌ ڪار ۾ اثر آهن.

(۴) جن ڪرمين جي نه ڪرڻ ڪري پاپ ٿئي
ٿو ۽ ڪرڻ ڪري ڦل ڪونه ٿو ٿئي، ۽ هميشه لاءِ
حڪم ڪيل آهن، سي آهن نڌير ڪرم، مثلاً
سدان، سڌ يا وغيره ڪرڻ.

ايتن مڙيتي پنڊاجن قسمين جا ڪرم ٿيا، چار
وقت ڪرمين جا قسم ۽ پنڊاجون قسم آهن نشي ڪرم.
(۵۴) وادي جي چوڻ جو مطلب آهي ته موڪر-
لڇاڙو نه ڪاهي ڪرم ڪندا ۽ نه نشي ڪرم ڪندا
چو ته ڪاهي ڪرمين جو ڦل آهي اُتر لوڪ ۽ نشي
ڪرمين جو ڦل آهي ليچ لوڪ، تنهن ڪري موڪر اڃا

”وشير“ آهي پرڪاش وڌندڙ وسعو. پر ٿيڪ ۾ ٻراڪ جو يا ٻراڪ ۾ پر ٿيڪ جو اڌياس اڌ وڌي، جهڙو پنهنجي ڏي، ۾ ٻت وغيره جو اڌياس ٿئي يا ٻت وغيره ۾ ڏي، جو ٿئي، جو ٿيڻي نه آهي. نه وري وشير ۾ وڌي جو يا وڌي، ۾ وشير جو اڌياس ٿيڻ جو آهي، اهو اڌ وڌي جهڙو ڏي ۾ ٿئي جو يا ٿئي ۾ ڏي جو! انهي ريت ساهه وشير (ڪجهڙائي) جي اڀاو ٿيڻ سبب، آتما ۾ ٻڌ جو اڌياس ٿيڻي نه آهي.

(۴۹) ٿيڻ وري ٻر مانا جي دوش ۽ ٻر مانا جي دوش جو ٻر اڀاءُ آهي، ڇو ته ٻر مانا وغيره سارو ٻر پنهنجي خود اڌياس روپ آهي ۽ اهوئي ”ٻڌ“ آهي اهو جڏهين ويدانت سکانت جو مت آهي، تڏهين ٻر مانا ۽ ٻر مانا خود ٻڌ کان اول نا ثابت آهن، ۽ جي اهوئي نه آهن ته انهن جا دوش وري ڇا ڇا؟ تنهن ڪري ٻڌ جو اڌياس بڻي ٿو.

(۵۰) وري اڌشان جي وشيش روپ جو اڳيان ٻه ٿو بڻي. ڇو ته ٻڌ جو اڌشان جو مڃيل آهي خود ٻر، سو ته پاڻ پرڪاش ڪيان روپ آهي. اهو جو پاڻ پرڪاش ڪيان روپ ٻر روپي سورج آهي، تنهن ۾ اولده جهڙو اڳيان بڻي ٿو، اٽلو جيئن پرڪاش وان سو رڳو ۽ اولده جو پاڻ ۾ وڌو آهي، ٿيڻ پرڪاش روپي چيئن جو، اولده روپ اڳيان سان وڌو آهي. جيڪڏهن

وري اڌ نشان ۾ اڳيان جو ٿيل قبولجي، ته به ٻنڌ جو
اڌياس نٿو بڻجي، سبب ته جت بلڪل اڳيان آهي يا
جت بلڪل ڪيان آهي اتي اڌياس ٿيڻو ئي نه آهي،
اڌياس ٿيندو آهي، جتي سامانيه روپ جو ڪيان آهي،
پر و شيش روپ جو اڳيان آهي. مگر ٻڙهر ته سامانيه ۽
وشيش ٻڙن کان آڇو آهي، نه و شيش آهي، اهو
ويدانت جو سڌانت آهي. تنهنڪري جيڪڏهن بحث
۾ سوپ جي هيچ کان، ٻڙهر ۾ ٻڙو ۽ سامانيه، و شيش
ٻڙ قبوليو ته سڌانت کي ٿياڳڻو ٻڙندو. اهڙي نه و شيش ٻڙهر
اڌياس نٿو بڻجي. تنهن ڪري ايئن چوڻ ته ”ٻڙهر ۾
ٻنڌ اڌياس روپ آهي“، سو ٺيڪ نه ٿيندو. تنهنڪري
[واڌي چوي ٿو ته] چوڻ جڳائي ته ٻنڌ ساڇو آهي. اهڙي
ساڇي ٻنڌ جي نورتي ڪيان هواران ناممڪن آهي، انهي
ڪري ڪيان هواران موڪي ٿيڻو نه آهي، پر ڪرم هواران ئي
ٿيڻو آهي.

(۵) ڪرم سان هڪٻئي جي سڌي.

دوہا - सत्यबंधकी ज्ञानतै, नहिं निवृत्ति संयुक्त ।

नित्यकर्म संततकरै, भयो चाहै जो मुक्त ॥ ८ ॥

دوہا ۸ - بَندَ سچي جي نورتي، ڪري نه سگهندو ڪيان

نِتيہ ڪرم تان نٿ ڪري، هونءِ لهي ٻڙوان.

ٺيڪا - ٻنڌ جو ساڇو آهي ته انهي جي نورتي ڪيان

نالڪ جو اڌياس ٿڌمين ٿو ٿئي، جڏهين سڄي چاندي
۽ سڄو سڀ اکر ٿل آھن. الھي ۽ کي چڻجي ٿو ست
وسعو ۽ جي کيان مان ٿيل سسڪار.

(ب) :- دوش ٽن قسمن جا آهن :- (۱) پرمپ
جو دوش، (۲) پرماتا جو دوش، (۳) پرمات جو دوش.
(۱) سڀي ۽ سڀ جو ۽ ٿوري ۽ ربي جو اڌياس ٿيو نه آهي،
ٿڌين ڪري ٿو چڻجي ته پرمپ، يعني وسن ۽ ڪ
چڙائي ۽ جو دوش يا حبيب اڌياس جو ڪارڻ آهي. (۲)
روي پرماتا يعني اٽڪرڻ ۽ ٻو يا لوپ چڙو دوش ۽
اڌياس جو ڪارڻ آهي. (۳) دوش آهي پرمات (جڏهن
جي وسيلي چاڻ ٿئي) جڏهن اکر ۽ سائي يا ٿلي وغيره
جو دوش.

(ج) اڪيان :- اڌشتان جي وشيش روپ (خاص
روپ) جو اڪيان اڌياس جو ڪارڻ يا سامگري آهي
جيٽو ليڪ ان جو سامانير روپ جو کيان هجي ۽، جڏهن
سڀي پيئي هجي ۽ پر الھي پوري چاڻ نه هجي فقط
سمجھجي ته ڪا وسعو پيئي آهي، اهو آهي سامانير کيان
پر خبر پوي ته اها وسعو ”سڀي آهي“ اهو آهي وشيش
کيان. جڏهين وشيش کيان ڪونهي، ٿڌمين ٿو ٿئي
اڌياس. پر جي سامانير کيان پر نه هجي ته پر اڌياس ڪونه
ٿئي. ٿڌين ڪري محظو ٻوندو ته وسعو جو سامانير کيان

جو سپاڻ آهي ته جڏهين وسندڙ جو ڪيان ٿيندو، تڏهين ان وسندڙ ۾ اڌياس ۽ اڪيان نورث ڪري ٿو ۽ جيئن نورثي جو ڪيان، سرپ اڌياس ڪي ۽ نورثي جي اڪيان ڪي دور ڪري ٿو. پراڻت ڪيان ۽ پراڻت ڪيان جي وشير * مٿيا وسندڙ ڪي چئجي ٿو اڌياس. مگر جا وسندڙ مٿيا نه آهي پر سچ آهي، تنهنجي نورثي ته ڪيان سان ٿيڻي نه آهي. هاڻ چيڪڙهين امدڪار وغيره ٻڌي، آتما ۾ اڌياس يا مٿيا هجي ۽ ته ڪيان دواران نورث ٿيڻ جو آهي، پر آتما ۾ ته مٿيا ٻڌي جي سامهڙي هڻي نه آهي، ۽ تنهن ٻڌي به جو اهو ٻڌي پر تيمت (ظاهر) آهي ته چئبو ته اهو ٻڌي سچو آهي ۽ انجي نورثي جي ڪيان دواران آسا رکڻ نشتل ڇوڻ ڪهر هي.

(۴۶) هاڻي واهي اڌياس جي سامهڙيءَ جو

ڪئن ڪري ٿو.

دوہا - सत्यवस्तुके ज्ञानतै, संस्कार इक जान ।

त्रिविधदोष अज्ञान पुनि, सामग्री पहिचान ॥७॥

(الف)

دوہا ۷ - संत وستو جي ڪيان مان، سنسڪار هڪ جاڻ ۽

(ب) (ج)

ٽيئي دوش اڪيان ٻڌي، سامهڙي نه سڃاڻ.

ٽيڪا - (الف) :- سڀي ۾ رهي جو، ۽ نورثي ۾

* جيئن نورثي ۾ سرپ جو پراڻت ڪيان ۽ پراڻت ڪيان جي وشير مٿيا سرپ.

تي ڪل ائبڪرڻن ۾ آهي ۽ ساڳئي سڪه هڪ جو اثر معلوم
ٿئي ٿو پر ايئن آهي ڪيئن، تڏهين محسوس ٿيندو ته ساڳي
گهڻا آهن. وادي وڌيڪ چوي ٿو ته ايئن محسوس ٿي ٿو
مسل ٻه نه ڪهرجي، ڇو ته ساڳي ۽ هي ”آپاڏي“ ته ائبڪرڻ
آهي، ۽ ڇڻو ته ساڳي ۽ ڪي پنهنجي ئي آپاڏي ۽ جي ڏهن
جي چاڻ ٿي ٿئي ۽ ۽ اهوئي سبب آهي، جو ڪي
هڪ سڪه وارن ڏهن جي، ٻين کي خبر نٿي رهي.
عارف سڏي ٿو ته ساڳي جو گهڻا آهن، تنهن ڪري
ساڳي ۽ هي ٻنهي سان اڻڪا ٿيڻ جي نه آهي. اهڙيءَ
طرح وڌيڪ جو ڪنڊن ڪري، عاڻي وادي ڀريوڄن جو
ڪنڊن ٿو ڪري.

(۴۵) ڀريوڄن ڪنڊن

دوहा - बंधनिवृत्ति ज्ञान ते, वनै न विन श्रद्धयास ।

सामग्री ताकी नहीं, तजो ज्ञानको आस ॥६॥

دوहा ۶- ڪيائين ٻوري يا ڪري، ٻنڌ نه ڏين اڏياس،

ري سامان اڏياس جي، ڪيائين اڃائي آس.

ٽيڪا - اھڙا وغيره ڇهه ڪي اٽالو وستو آهن تن

کي ”ٻنڌ“ ٿو چئجي. سو ٻنڌ جي اڏياس روپ ۾ ڪي

نه ڪيائين اڏياس ڪري، پر جي اڏياس روپ نه.

آهي نه ڪيائين هواران ٿوري ٿيڻ جو نه آهي، ڇو ته، ڪيائين

* تڏهو ٿوري (۷۲). ۱- ٻوم يا يل يا ايتار ڪيائين.

پر اڳن کان ذراليون شيون ڪاٺ وغيره، سڀئي ساڙڻ جي وشير ٿين ٿيون، ٿيڻن انٽيڪرڻ کان الڳ شيون ٿي، انٽيڪرڻ مان ڄاول ورتي جي وشير ٿين ٿيون ۽ نه خود انٽيڪرڻ.

(۴۳) اهوئي سبب آهي جو انٽيڪرڻ جا ڌرم، انٽيڪرڻ جي ورتي جي وشير ٿين ٿين. وشير ٿڌهين ٿي سگهن ڇڏهين اها ورتي خود انٽيڪرڻ کي وشير ڪري سگهي، يعني ڇڏهين انٽيڪرڻ انهي ورتي جي سامهون ٿئي. پر ايئن ته ٿيڻو ٺي نه آهي. نيم (يعني قانون) آهي ته ورتي جي وشير اها وسڻو ٿي سگهي، جا سندس آسري کان ڪجهه دور هجي، پر جا وسڻو اُنجي آسري کي تمام ويجهي آهي سا وشير ٿيڻ جي نه آهي، مثلاً سڙهه جو اڪه جي ورتي جي آسري يعني اڪه خود جي تمام ويجهو آهي، ته اُن کي اڪه جي ورتي وشير ڪري نٿي سگهي (ڏسي نٿي سگهي). ساڳي ريت سڪه وغيره انٽيڪرڻ جا ڌرم انٽيڪرڻ جي تمام ويجهو آهن، سي انهي ورتي جي وشير نٿي سگهندا. ايئن ثابت ٿئي ٿو ته انٽيڪرڻ ۽ اُنجا ڌرم، اندرين دوارن، بلڪ خود انٽيڪرڻ دوارن ڇاڻا ٿين وڃن، پر ساڳي جا وشير ٿين ٿا.

(۴۴) تنهنڪري ٿو غلط واهي چوي ته جيڪڏهن اهو ساڳي ڪه قبول ٿيو، ته ڪه انٽيڪرڻ هر سڪه ڪه ٿيڻ

ٿر جي - اڪي ڪٽي قبول ٿر ڪڇي، ٿر آيو ڪڙو ٿر، ٿر
 ڪڇي ٿيڻدا. سبب ٿر خود ويدالت مت آهي ٿر
 "انڪرڻ خود ۽ انڪرڻ جا دور سک ڊڪ وغيره،
 سي اندرين ۽ انڪرڻ جي * وشه ٿر آڏن ٿر ساڳي ۽ جي
 وشه آڏن. " اندرين جي وشه ۽ پنڇيڪرت پٺت آڏن،
 ٿنهن ۽ ٻيو ٿيو آهي، جو اڪيون ۽ ڇوڙي، روپ ۽
 سرش ڪٽن - ٿن ڪڏ ٿنهن جي آڏانن کي ٿر ڪوڏڻ ڪن
 ٿيون، جيئن ٿيلي ٿيلي روپ وارو ڏاڍو وغيره. ٿر وٺا
 ٺڪ ۽ ڪن، ڊڪر ڊس ۽ ڪڏ (ٻو) ۽ شهد ڪٽن کي
 ڪوڏڻ ڪن ٿيون. مگر انڪرڻ پنڇيڪرت پٺت جو
 ڪارڊ آهي ٿنهن ڪري ٿن کي اڪيون وغيره اندرين
 وشه ٿر ڪري سڪنديون. وري اٿن ٿر آهي، ٿر
 اندرين ٻاھرين وٺن کي وشه ڪن ٿيون، ٿر انڪرڻ
 اندرين کان اندر آهي، ٿنهن ڪري ٿر اندرين جي وشه
 ٿي ٿيو سگهي.

(۳۲) ٿر وري انڪرڻ جي ورتي انڪرڻ کي
 وشه ڪري يعني ڄاڻي سگهي، ٿر ٿر انڪرڻ پاڻ
 انڪرڻ جي ورتي جو آڏار آهي، جيئن اڪن - سڙڻ
 جو آسرو آهي، ٿر اڪن خود سڙڻ جي وشه ٿي ٿي.

* انڪرڻ وشه ڪري ٿو يعني ڄاڻي ٿو اڪي ڪان
 کي وشه ڪري ٿي يعني ڄاڻي ٿي. ٿر جيئن ٿرنگ ٿر هن
 جي ڪول ڪيل آهي.

مرط جي ڀؤ کان، جا هيءَ جي رکيا ڪرڻ لاءِ ڇڪ
 ٿي رهي. [برعمر انهن ڪليشن کان آڃو آهي، اوڻو ڀؤ
 يعني وياپڪ آهي، اڪ آهي يعني * سڃاڻي ۽ پيد رعت
 آهي ۽ ڇو ته برعمر سان سڃاڻي ۽ پيو ڪو برعمر ڪواري.
 جيءَ ۾ مٿيان پنج ٿي ڪليشن آهن، اوڻو ڀڄڻ
 آهي، گهڙائيءَ ۾ آهي، ڇو ته جيترا سرير آهن اوڻا جيءَ
 آهن، جيڪڏهن ڌار ڌار سريرن ۾ ڇڪائي جيءَ ۾
 ته ڇڪائي سرير ۾ هڪ يا سڪ ٿيل سان سڀني سريرن
 ۾ اهو هڪ يا سڪ ڇانو وڃي.
 واهيءَ جو چوڻ آهي:-

(۴۰) اهو جو ويدانتين جو چوڻ آهي ته ”سڪ
 هڪ وغيره ڌرم انٽيڪرٽ جا آهن، سي انٽيڪرٽ
 گهڻا آهن، جنهنڪري ئي هڪ جو سڪ هڪ ٻئي کي
 معلوم نٿو ٿئي، ۽ جيڪو ساڳي آهي، سو سڪ هڪ
 کان آڃو آهي، هڪ آهي ۽ ڪل ڪليشن رعت آهي،
 ۽ انهيءَ ساڳيءَ جي ئي برعمر سان ايڪتا آهي.“ اهو
 به بڻي نٿو.

(۴۱) ساڳي گهڻا آهن.

ڇو ته، جو جيءَ ڪرنا پوئيا آهي، تنهن کان الڳ
 ساڳي ته سڀئي استريءَ جي پٽ مثل اڻ ڏوندو ٿيندو.

* ساڳي ذات واري کي ”سڃاڻي“ ٿو چئجي. + وياپڪ نه.

ڪري ٿو ته ٻرلوڪ جا اُتر پوک مائٽ لائق ٿيان.
 ٺڌين ڪري چٽو نه لڄا جا اُٿي ٿي، سا رڳو هن لوڪ
 يا ٻرلوڪ جي وڻين جي سکر مائٽ لاءِ. سو ڪر ته
 اهي وڻيون ڪين آهن، ٺڌين چٽو نه موڪ جو
 بدت يا ساڌن ڪو به ڪونه ٿو چاهي! انهيءَ ڪري
 وٽراڪر، شمر، ۽ اُپوت به ڪنهن به ٿيڻ نه آهي، جي
 ڪڏهن ائين آهي ته چٽن ساڌن وارو اڌ ڪاري ٿيڻو
 ٿي نه آهي، ته پوءِ هن ڪرڻ لاءِ آڻي لڙڻ چٽو!
 ايئن وادي اڌ ڪاريءَ جو ڪنهن ڪري، هاڻي
 وڻن جو ڪنهن ٿو ڪري.

(۲۹) وڻن ڪنهن

دوہا -- जीवब्रह्मकी एकता, कल्यो विषय सो कर ।

जेशरहित विभुब्रह्म इक, जीव जेशको मूर ॥५॥

دوہا ۵۔ جيو بھم جي اڪتا، وڻن ڪنهن سا ڪوڙج
 بھم ڪلشن کان جدا، ھم ڪلشن موڙ.

ٽيڪا۔ پنج ڪلشن چيل آهن :- (۱) ”اوڏيا“
 [يعني جا ويچار جاڳڻ تي نه رهي] (۲) ”آسمتا“
 [يعني آتما به ٻڌيءَ جي ايڪتا جي پرڻيءَ، جنهن
 کي سامانيم اهنڪار به چون] (۳) ”راڳ“ [يعني
 دنيا جي بهدارڻن کي ڪڍائي ڄاڻي انهن به پرڻيءَ
 ڪرڻ] (۴) ”دویش“ (نفرت) (۵) ”آپدویش“ [يعني

برهم جي ڄاڻ آهي، سو اڌڪاريءَ جي درجي ۾ نه آهي، پر مڪت جي درجي ۾ آهي ۽ برهم جي پراپتي اٿس ۽ جنهن ڪري ان کي به برهم جي پراپتيءَ جي اڃا نٿي ٿي سگهي ۽ تنهن ڪري پنهنجي حالتن ۾ برهم جي پراپتيءَ جي اڃا نه ٿيڻي ٿي نه آهي.

الهي ريت معلوم ٿيو ته ڪارڻ سميت ڊگهت جي نور تيءَ جي اڃا ۽ برهم پراپتيءَ جي اڃا نٿي ٿي ڪين ٿي ۽ پوءِ ”موڪر اڃا“ جو ساڌن، جو اڌڪاريءَ لاءِ سڌائت ۾ ضروري ڪيل آهي، سو بڻيڻي ڪين ٿو. وادي انهيءَ ريت موڪر اڃا جي ساڌن کي ڪنڊن (ره) ڪري، هال وري وٺراڳ ۽ ٻين ساڌن جو ڪنڊن ٿو ڪري ۽ ايتن ٽيڪاري ٿو ته سڄو اڌڪاري سڌائت موافق ٿيڻو ٿي ڪونهي.

(۳۸) ٻيءَ طرح اڌڪاريءَ جو آياو.

रोहा - चहत विषयसुख सकलजन, नहीं मोक्ष को पंथ ।
अधिकारी या तैं नहीं, पढ़ै सुनै जो ग्रंथ ॥४॥

دوها ۴- هرڪو چاهي وشه سکر، چاهي موڪيه نا پنت،
اڌڪاري سو ڪونه ڪو، پڙهي ٻڌي جو گوشت.

ٽيڪا- هرڪو وشين جو سکر چاهي ٿو، پر جو
ڪنڊين ڪو وشين جا سکر ٿيا ٿي، تپشائن کي لڳ
ٿو ته به اهو الهيءَ اڃا سان ٿي ٽڪليفون پاڻ ٿي هم.

وغيره هوائن سان ٿي وڃي ٿي، بک جي نورني کاڌي کانئ سان ٿئي ٿي، اهڙيءَ طرح هرڪو دڪ، موافق اُٻائڻ سان نورن ٿئي ٿو. تڏهين چئبو ته اڳيان سميت جڳت جي نورن ٿيل ٻڌا به، دڪن جي نورني ٿئي ٿي، ته پوءِ ڪارڻ (اڳيان) سميت جڳت جي نورنيءَ جي اڃا جي ڪا ضرورت به نٿي ٿئي!

انهيءَ ريت واهي، موڪ جي ”پهرئين انگه“ تي اعراض اٿاري، وري ”ٻئي انگه“ بعدي ٻههه پراپتيءَ تي به اعراض ٿو آئي.

(۳۷) ٻههه پراپتيءَ جي اڃا روپ هوش جو

ٻههه انگه پڻ ٻڙي ٿئي سگهي

دوहा - किय अनुभव जा वस्तुको, ताकी इच्छा होइ ।

ब्रह्म नहीं अनुभूत इम, चहै न ताकूं कोइ ॥३॥

دوहा ۳- ڄاڻ ٿيل جنهن ڇڄي، طلب به ناهي هوءَ،

ٻههه ٽل اڳ ٿاهه جو، سڀ نه چاهي ڪوءَ.

ٽيڪا- جنهن وسندو جي انڙو يا ڄاڻ هوندي ڪين،

تڏهجي پراپتيءَ جي اڃا وري ٿيندي ڪيئن؟ مثلاً ٻين ديسن ۾ ڪيڪريون وستون ٿين ٿيون، تنجي ڄاڻ نه هئڻ سبب، تڏهجي پراپتيءَ لاءِ ڪوبه اڃا ڪول ٿو ڪري. ساڳيءَ طرح جيڪو اڃا اڌڪاري آهي تنهن کي ٻهههه جي ڄاڻ ڪانهي، تنهن ڪري اُن کي اڻ ڄاڻ ٻهههه جي پراپتيءَ جي اڃا ٿي نٿي سگهي، وري جنهنکي

دوها ۲۔ اوديا سهت جڳه ناس جي، ڪري ڪونه ٿو آس،
سمجهو چاهن ٿا سدا، ٿن ٿاڻن جو ناس.

ٽيڪا۔ جڳه جي پاڙ چٽجي اوهيا يا اڪيان. ان
سميت جڳه جي ناس ڪرڻ جي اڃا ٿئي اُٿي، ته به
وويڪي پرش ٿينبي قسمن جا هڪ ناس ڪرڻ چاهين ٿا.
آهي ٽن قسمن جا هڪ هي آهن:۔ (۱) * اڏيانم هڪ،
جيئن روڳه (مرض) ۽ بڪه وغيره، (۲) † اڏيوٽ هڪ،
جيئن چور يا واڳو يا سڙپ کان هڪ، (۳) ‡ اڏيو هڪ،
جيئن ڪش، راکاس، پڙپٽ، هوا، ۽ سرهي وغيره
کان هڪ.

(۳۵) انهيءَ ريت ٽينبي قسمن جي هڪن جو ناس
سڀيئي چاهين ٿا، پر هڪ کان الڳ جو پدارت آهي،
يعني اڪيان ۽ جڳه، تنهنجي ناس جي اڃا وويڪي
پرش ٿي رکن، ايشن شنڪا اُٿارڻ وارو وادي چوي ٿو
ته اسدانت، جو موڪيه جڳه ڪارڻ اڪيان سميت
ڪل جڳه جي نورتي به داخل ڪري ٿو سو ٺيڪ ٿو
ٿئي. ڇو ته اُنڊجي اڃا ڪوبه نٿو ڪري.

(۳۶) تنهن کان سواءِ روڳن جي نورتي آيو ويدڪ

۱۔ دکن. * استول خواه سوڪير سرڙ جي آسري، جو دڪ
هجي. † سرڙ کان ٻاهر ۽ اُڪين سان جو ٽسڻ ۾ اچي اُنڪري
جو دڪ پراپت ٿئي. ‡ سرڙ کان جو ٻاهر هجي ۽ اُڪين سان به
ٽسڻ ۾ نه اچي، اُن ڪري جو دڪ ملي. || ويدانت.

ٲرنگ ٲيو

آلٲڊن جو وشيش (وڌيڪ) ڏڪر.

(۳۳) [ٲهرئين ٽرنگ ۾ اڌڪاري آهڪ الٲڊن جو ڏڪر
ڪيو ويو. من ٽرنگ ۾ واهي هليل ڌيعدو تر الٲڊ ٻڻي
لٽا سڪن جنهن ڪري ڪرنت جي رهڻا وٽر آئي.
آن ئي سڌالتي، واهي جي هليلن جا جواب ڌيٻي سي
ڪڍو تر الٲڊ ٻڻي سڪهڻ جا آهن.]

دوها - ڀاڪڻ ٲرথমترنگ مڻ، ڪنڀر انرورڻڀر ٲيچار |

ڪهڻ و ڌرٲيٲيترنگ مڻ، ٲينهيڪو ٲيستر ||۱||

دو ها ۱- ٽرنگ ٲهرئين ۾ ٲيو، الٲڊ جو واهو |

ڪول ٽرنگ هن منجهه رڻي، ڇوان سڄو وسار.

ٲيڪا- ٲهرئين ٽرنگ ۾ ساڌن وارو اڌڪاري ڇهو
ويو، تن ڇتن ساڌن ۾ موڪيه اڃا ٲر ڇٽي ويٺي، موڪيه
آهي ڪارڻ سميت ڇڪٽ جي ٺورتي ؛ ٲرهم جي ٲراٲي.
ٲر واهي (شدڪا ڪڍڻ) ٺو اعراض الاري، ٺر ”موڪيه
جو ٲهريون الڪه يعني ڪارڻ سميت ڇڪٽ جي ٺورتي
ٺر هل ڪري ڪو ٲر لٽو ڇاهي.“

(۳۴) اڌڪاري ڪڍڻ

دوها - مٺلصهيت زگ ڄنٲسڪي، ڪوڙ ڪرٲ نهي آراس |

ڪنٲو ٲيٲيڪي ڪهٲ هي، ٲريٲيڌيڌو:خڪو ناس ||۲||

دوہا ۲۸۔ آدشتان کان نا جدا، جڳت نورتي جاڳ

نانگ نورتي جيئن ٿئي، نورتيءَ جي نه سڃاڻ.

(۳) ٽيڪا۔ ڪارڻ سميت جڳت جي نورتي خود

* آدشتان برهم روپ آهي ٻي نرالي شيءِ نه آهي، جيئن

سڀ جي نورتي آدشتان نورتي روپي آهي. || پاشيه ڪار

جو سڌانت آهي ته ”ڪل ڪلپت يعني خيالي بنايل

وستن جي نورتي آدشتان روپي ٿئي ٿي، اُن کان نرالي

نه آهي.“ تنهن ڪري سمجهڻ گهرجي ته انرت جي

نورتي برهم روپ آهي؛ يعني ته اڀار روپي نه آهي پر پاڻ

روپي آهي. ثابت ٿيو ته جذمين انرت جي نورتي به پاڻ روپ

آهي جذمين اڻ ڪرنت جو پريو جن ٿي ڪي سگهي ٿو.

دوہا - जो जन प्रथम तरंग यह, पड़े ताहि तत्काल ।

करहु मुक्त गुरुमूर्ति है, दादू दीनदयाल ॥२६॥

دوہا ۲۹۔ جو ترنگ پھريون پڙهي، تنهنڪي سچ نه ڪال؛

مڪت ڪري گر مورتي، دادو دين ديال!

ترنگ پھريون پورو ٿيو

* آڌار ڪلپت وستوءَ جو، جيئن نورتي آهي آدشتان

ڪلپت نانگ جو. يعني جنهن جي ڄاڻڻ سان ڪلپت جي

جي نورتي ٿئي. || شڪراچار. ۱ - سوامي نشچلداس هن

گرنت جو وچيندڙ، شش هو ”دادوءَ“ مہراج جو.

(۳۰) جڙيءَ طرح پراپتيءَ جي پراپتي ڪرڻت جو پريوڄن ٿي سگهي ٿو، توڙيءَ طرح نت نوريءَ جي نورتي به پريوڄن ٿي سگهي ٿو. درشتالت :- توڙيءَ هر سڀ جي نت نوري آهي، [يعني ته توڙيءَ هر سڀ واسعو ۽ ڪڏهين به آهيتي ڪونه] ته به توڙيءَ جي ڪيان سان ئي سڀ جي نورتي ٿئي ٿي، ٿيڻ آڏا به به سحرار جي نت نوري آهي، نه به آخر ڪيان سان ئي نورتي ٿئي ٿي. ٿيڻ ڪري اهو پريوڄن به ليڪ بڻي ٿو.

(۳۱) وري شڪا آڳي سگهي ٿي ته ڪٿي پدارت (جهڻ موڪ) ۾ پاڻو يعني هتي ۽ اڀاو يعني نيهتيءَ ٻئي ڪڏ ممڪن ڪنهن آهن، ٿيڻ ڪري اهو چوڻ ليڪ نه ٿيندو، ته ”ڪارڻ سميت جهڙت جي نورتي ۽ پرمالند جي پراپتي ڪرڻت جو پريوڄن آهي.“ ڇو ته نورتي نالو آهي ڏوٿس جو، ڏوٿس ۽ ٺاس ٻئي پريوڄن يعني ڪه اڏت وارا شبد آهن، ٺاس آهي اڀاو يعني نيهتيءَ روپ، ايئن موڪ ۾ پاڻو ۽ اڀاو روپ ٻئي ظاهر ڪرڻا ٿيندا، اهو ته ليڪ نه ٿيندو. سبب ته اڏت جي نورتيءَ ۾ اڀاو روپ ظاهر آهي ۽ پرمالند جي پراپتيءَ ۾ پاڻو روپ ظاهر آهي! به وروڙي ڏور ڪٿي ڪال ۾ ڪٿي وسندو ۽ رهي ٿا سگهن. اها ئي شڪا. آڏجي نوارڻ لاءِ جواب آهي :-
 دوها -- अधिष्ठानते भिन्नं नहि, जगत निवृत्ति वखान ।

सर्व निवृत्ती रज्जु जिम, भये रज्जुको ज्ञान ॥२८॥

ته ٻانهن هر ئي اٿم. پوءِ او جيڪر چٽي ٿئي ته ”مون پنهنجو ڪيڪڙ پراپت ڪيو.“ سو، پرمانند سرويپ آتما هر ٻه اوڍيا جي ٻل ڪري اهڙي پراپت اچي ٿي ٿئي، ته ”آتما پرمانند سرويپ نه آهي، پر برهم ئي پرمانند سرويپ آهي، تنهن برهم کان مون کي وڇوڙو ٿي پيو آهي، هاڻ مان برهم کي آپاسنا هواران پراپت ڪندس.“

انهيءَ ريت پراپت ڪرڻ ئي مورد، پراپتن کي ٿي رهي آهي. ڪيترا پنڊت (عادل) به ايئن چٽي رهيا آهن، پر انهن کي به مورد ٿي چوڻ جيڪائي. ڇو ته جيو ۽ برهم جو وڇوڙو قبول ڪرڻ موردڪتا آهي. انهن منهن کي جڏهين ڪڏهن اٿم سنسڪار سبب، ڪڏهن برهم ڪيائي آچاره هواران، ڪو ويدانت ڪرنت ٻڌڻ سان ان جي ٻڌايل اُرت تي لڳي ٿو، تڏهين اڻ ڇوڻ ٿا ته ”ڪرنت ۽ آچاره جي ڪرپا سان اسان کي پرمانند پراپت ٿيو آهي.“ سچ ته انهن جي چوڻ جي مراه اهائي آهي ته، ”آتما ته پرمانند سرويپ اصلي هو پر مون کي اها سمڪ ٿي ڪانه رهي ته منهنجو آتما پرمانند سرويپ آهي، جنهن ڪري اُپراپت وانگر هو مڪر هاڻي آچاره هواران ڪرنت ٻڌڻ سان، جو ٻڌيءَ ۾ ڄاڻ پيشي آهي، تڏهڪري پرمانند پراپت ٿيو اٿم، ايئن ٿو چوان ”هن مان ڄاڻ پيشي ته، ”پراپتيءَ جي به پراپتي“ ٿي سگهڻ جي آهي ۽ هن ڪرنت جو ”پريوچن“ پرمانند جي پراپتي ممڪن آهي

اهڙي شڪا آڻ ٺهون، ويهه، وڌاءِ ٿي،
 ٻچي ٿي ڏيو ڪٿان، ٿو ڪي ڪان ٿي ٺهون،
 هٿ هي ڪنگڙي هي، ٻل مان وڃائي وينين،
 جابلو ڪان جابلو ٿي، لڏي شي ڇو ٺهون.

(۲۸) ٽيڪا- اڳ ڇو ويو ته ڪرنت جو ”ٻريون“

آهي اڌرت جي نورتي ۽ پرمالند جي پراپتي، انهيءَ ئي
 هيءَ شڪا اُٿاري سگهجي ٿي ته اهو ”ٻريون“ ليڪ ٺٽو
 ٿئي، ڇو ته وڏين جو چوڻ آهي ته ڇو * پرمالند سروب
 آهي، ۽ اهو چوڻ سڌانت ۾ به قبوليل آهي، تڏهن جي
 معدي ته ڇو اڳ ۾ ئي آئند سروب آهي، تڏهن ڪري
 آئند سروب ڇو لاءِ پرمالند جي پراپتي بڻي ٿئي سگهي.
 اهڙي پرڪار مٿي ڇيل ٻريون جن ٻن بڻي ٺٽو سگهي.

(۲۹) اهڙي شڪا ٻڌي ڪرنت جي ڇيل ٻريون ۾ شڪ

آخري جوڳ نه آهي، اٽلو ڪهرجي ته آتم وهيا جي اُڀرڻ
 ڪرڻ واري ڪروءِ جي ڪروا سان انهيءَ شڪ کي ڪٽڻ
 يعني ڪوڙو بحث سمجهي، ٽٽل درشتانت يعني مثال
 تي ويچار ڪري ٽارڻ ڪهرجي. اهو درشتانت هيءَ آهي
 ته ڪنهن کي هٿ ۾ ڪڪڙ ڀيل هجي، هو اُن کي اهڙو
 ڀرم اچي ڇاڳي ته منهنجي هٿ ۾ ڀيل ڪڪڙ ڪم ٿي ويو
 آهي ۽ ٻيو اُنکي ڪنهن هواران ڇاڻ پوي ته ”ڪڪڙ

پراپتيء جي اڀلاشا آهي، اهوئي موڪل جو سروب آهي
 تنهنڪري ٻيڙم ٻريو جن موڪل آهي ۽ نه گيان. سڳ جي
 پراپتيءَ ۽ دڪ جي ٺورتيءَ جو ساڌن گيان آهي، پر گيان
 انهنجو جو روپ نه آهي، تنهنڪري گيان (آتم ۽ ٻيڙم)
 جي هيڪڙائيءَ جي ڄاڻ) کي اوائل ٻريو جن ٿو چٽاڇي
 آوائل ٻريو جن آهيءَ وسٽو کي ٿو چٽاڇي، جنهن دواران
 ٻيڙم ٻريو جن حاصل ٿئي، اها وسٽو آهي گيان. ڇو ته
 گراٽ ڪري گيان دواران مڪتي روپ ٻيڙم ٻريو جن
 ملي ٿو.

कवित्त -- जीवको स्वरूप अति-आनंद कहत वेद ।
 ताकूं सुखप्राप्तिको असंभव वखानिये ॥
 आगे जो अप्राप्त वस्तु ताकी प्राप्ति संभवत ।
 नित्य प्राप्त वस्तुकी तो प्राप्ति किम मानिये ॥
 ऐसी शंका लेश आनि कीजे न विश्वास हानि ।
 गुरु के प्रसादतैं कुतर्क भले भानिये ॥
 करको कंकन खोयो ऐसो भ्रम भयो जिहिं ।
 ज्ञानतैं मिलत हम प्राप्त प्राप्ति जानिये ॥२७॥

شڪا: ڪوٽ - ۲۷ - جيو جو سروب نٿو، آئند چون ويد،
 تنهن لاءِ چوڻ پيل، آئند کي لهه نون، (۲۷)
 اڳ نه جا حاصلات، تنهن پلي ڳولهي لهه،
 سدائين قائم آهي، ڳولڻ کان رها نون،

دوها ۲۵- جيءُ برهر هڪ روپ سا، وشه جون ودوان
تن بر بهائي هي ڏسن، آهن سي نه آهن.

ٽيڪا- جيءُ برهر جي ايڪا آهي هن ڪرنت جي
وشهر، جيڪي برتقهادن ڪجي تنهنڪي چئجي ”وشهر“.
اها ايڪا، ڪل ويدن جا وهن ڪن ڪن ٿا، تنهن
ڪري جيڪي جيءُ برهر جي وچ پيدا ٿيندا آهن، لهر آهن،
مورڪ آهن، ويدن جا وروڌي آهن.

(۲۶) ويدانت شاستر جو پريوجن

دوها -- परमानंद स्वरूपकी, प्राप्ति प्रयोजन जानि ।
जगत समूल अनर्थ पुनि, ह्वै ताकीअतिहानि ॥२६॥

دوها ۲۶- پرمائد هي پراپتي، اهو پريوجن جان،
اڪيان ائوٽ هڪس پڻ، بلڪل ئي تنهن هان.

ٽيڪا- * پريوجن جو ڪارڻ اڪيان آهي، ۽ پريوجن ئي
جنم مرڻ روپي هڪ جو ڪارڻ آهي. انهيءَ ڪري پريوجن
کي ائوٽ ڪري ڇڏيل آهي. انهيءَ ائوٽ جي ٿورڙي ۽
پرمائد جي پراپتي آهي هوڪيم، اهو آهي ڪرنت جو پرم
پريوجن. ”اڪيان جي پراپتي نه آهي“ اوائس پريوجن.

جنهن وسعوءَ ۾ منهن جي اپلاشا (خوادم) چئجي
تنهنڪي چئجي پرم پريوجن، بلڪ ان کي پريشارت ۾
چون. سڀني جيون کي هڪ جي ٿورڙي ۽ سڪا جي

جی ناس کرط لاء ضروری آہن ۔ تنہن کری چھو ویو
 نہ شروط وغیرہ گیان جا وسیلا آہن ؛ شروط وغیرہ جا
 وسیلا وویک وغیرہ آہن ؛ ائی پاو کان ئی وویک وغیرہ
 کی بہ گیان جا ساڈن کری چھل آہی ۔ اہن چٹن
 ساڈن واری کی اڈکاری چھل آہی ۔
 (۲۴) سہیڈ جو ذکر

دوہا - प्रतिपादक प्रतिपाद्यता, ग्रंथ ब्रह्म संबंध ।

प्राप्य प्रापकता कहत, फल अधिकृतको फंद ॥२४॥

چوہالی ۲۴-

پرتیپادک پرتیپادیتا چالو کرنٹ برہم سو سہیڈ سچاٹو
 پراپکیتا جوئی ۔ قل ۔ اڈکاری سوئی ۔
 ٹیکا - کرنٹ آہی ”پرتیپادک“ یعنی وشہ
 کولہدڑ ؛ کٹن کیل وشہ (مضمون) آہی ”پرتیپادک“ ۔
 موکہ روپ ٹل آہی ”پراپک“ ؛ اڈکاری ، قل ہائیہدڑ
 آہی ”پراپک“ ۔ اڈکاری آہی کرتا ؛ ویچار آہی
 ”کرتویر“ یعنی کرط جو کہ ۔ کرنٹ آہی ”جک“
 یعنی چٹہدڑ گیان جو ؛ گیان آہی ”جنہ“ یعنی چٹیل ۔
 ایقن پرتیپادک پرتیپادک ، پراپک پراپک کرتا کرتویر ،
 جک جنہ ؛ پراپک بر سہیڈ آہن ۔

(۲۵) ویدانت وشہ

دوہا -- जीवब्रह्मकी एकता, कहत विषय जनबुद्धि ।

तिनको जे अंतर लहै, ते मतिमंद अबुद्धि ॥२५॥

هولدي به ان جو پروڪيه ڪيان ٿيندو؟ هر جيڪڏهن
 چئجي ته ”اڄو ٽيون نون آئين“ ته ان مان اڀوڪيه
 ڪيان ٿيندو. اهي ريت سڌالت ۾ برعمر سڀ جو آتما
 منط ڪري بلڪل آويدهيت آهي. ته ٻه اوائعو واسڪيه
 سان اُهي برعمر جو پروڪيه ڪيان ٿي ٿئي ٿو، ۽ ”ٽيون
 نون آئين“ تنهن موافق مهاواڪيه ٻڌندڙ کي آتما يعني
 آهي جو برعمر روپ ڪري ٻڌ (ڄاڻ) ڪرائي، ترٽ اڀوڪيه
 ڪيان ٿئي ٿو.

(۲۳) ٻه وري ٻه جيڪڏهن ڪو چوي ته ”جنهن
 وسو جو اڀوڪه ڪيان ٿئي ٿو، تنهن بنسٽ جو اسم ٻاونا
 ۽ وپريت ٻاونا ممڪن ڪين آهي، نه شروطن وغيره
 بيڪار چئبا،“ ته اها شڪا ٻه ٻي ٿئي. ڇو ته جيئن
 ”برجوه“ جو اڪين سان اڀوڪيه ڪيان هولدي به، راجا جي
 وپريت ٻاونا دور نه ٿي، تيئن مهاواڪيه سان اڀوڪيه
 ڪيان هولدي به، جيڪڏهن اسم ٻاونا ۽ وپريت ٻاونا جا
 دوش دور ٿيل نه آهن، ته ڪيان جو ڦل هٿ نٿو اچي.
 سو جيڪڏهن اهي دوش هجن ته انهن جي اوارطن لاءِ
 منهن ضرور شروطن آڌڪ ساڌن ڪمائي، هونئن ٻي
 نه ڪمائي.

ايئن ثابت ٿيو ته مهاواڪيه ٿي ڪيان لاءِ ساڌن
 آهي ۽ نه شروطن وغيره. پر اهي اسم ٻاونا وغيره دوشن

* هيءُ ذڪر هن ڪرڻ لاءِ جي ٻڌجين ٺورنگه ٻهراون.

پر ياد ځځائي ته سڌانت مت ۾ به شروط وغيره وٺرت نه آهن، ڇو ته اُهي اسم ڀاونا ۽ وپريت ڀاونا ناس ڪن ٿا. پر انهيءَ ئي وري ايڪه ديشي چون ٿا ته جنهن وسٽو جو اپروڪيه ڪيان آهي، تنهن بدسبت اسم ڀاونا ۽ وپريت ڀاونا اصل ٿيڻيون ئي نه آهن، پوءِ ته فقط ”تت-توم-آسي“ جهڙي واڪيه مان، ڀرعم جو اپروڪيه ڪيان ٿيڻ ئي، اسم ڀاونا ۽ وپريت ڀاونا ٻرهر بدسبت ممڪن ڪين آهن، جيڪڏهن ايتن آهي ته شروط وغيره وٺرت ئي چٽبا. تنهن ڪري مڃڻ ڪهڙجي ته شروط سان پروڪه ڪيان ٿو ٿئي، ۽ منهن، ندياسن سان اپروڪه ڪيان ٿو ٿئي. ڪهڙن ڪرنتڪارن پڻ اهو مت مڃيو آهي.

(۲۲) اهو چوڻ به ٺيڪ نه آهي، شبد (واڪيه) جو سپاڳ آهي ته جا وسٽو * ويه-وهيت هوندي ٿيندڙ جو اڻ رڳو پروڪه ڪيان ٿيڻي سگهندو ۽ نه اپروڪه. جيئن شاسترن دواران اندر ڀا سڙڳه لوڪ جو پروڪيه ڪيان ئي ملي ٿو. پر جا وسٽو آيو به - وهيت آهي ٿيندڙ جو ٻنهي قسمن جو ڪيان شبد دواران ٿيڻ جو آهي. جيئن ڏهين ماڻهو لاءِ چٽجي ته ”ڏهون آهي“، ته ان مان ڏهون آيو به - وهيت

* ديش يا ڪال ڪري ويه وڌان (وچوڻيءَ) واري يعني لڪل يا ڍڪيل يا پري هجي. آيو به وهيت نه. ڏهن مسافرن واري اتهاس جو مثال ورتل آهي.

نهن کي چيو ٿو وڃي، جيڪي واکيه پرمالما ^(۱) جو
 سروب خواهه چيو جو سروب ^(۲) ٿروپڻ ڪن، [مثلاً:
 ”پرمالما شد ۽ چيئن سروب آهي“] اهو آواز واکيه
 آهي. [پرمالما ۽ چيو جي فيڪرائي، جيڪي واکيه
 ٻڌائين سي آهن ها واکيه، [مثلاً: ”ننو مسي، يعني
 سو نون آهين،“] اهو مها واکيه آهي.] آواز واکيه
 کان پروڪه ڪيان ٿئي ٿو ۽ مها واکيه کان اڀروڪ
 ڪيان. ڄاڻڻ ته ٻيهر ست-چت-آند سروب آهي،
 سو چئجي پروڪه ڪيان ۽ ڄاڻڻ ته ست-چت-آند
 سروب ٻيهر مان آهيان، سو چئجي اڀروڪه ڪيان
 آهاري، يعني ڪرو ٻڌائي ٿو ته ”نون ٻيهر آهين،“ سو
 ڪنن مان ٻڌڻ تي شش کي اڀروڪه ڪيان ٿئي ٿو
 ته ”مان ٻيهر آهيان.“ نهن ڪري مڃڻ گهرجي ته
 ڪنن سڀڌي واکيه ئي ڪيان جا وسيل آهن. مگر
 آواز واکيه وسيل آهن پروڪه ڪيان لاءِ ۽ مها واکيه
 آهن اڀروڪه ڪيان لاءِ.

(۲۱) من تي ”* ايڪه ديشي“ مت وارا چون ٿا ته
 فقط مها واکيه جي ٻڌڻ مان پروڪه ڪيان لڳڻ جو
 آهي ۽ نه اڀروڪيه. اڀروڪيه ڪيان لاءِ واکيهن سان ڪڏ شروطن،
 منن، ۽ ٺڌياسن به ضروري آهن. انهيءَ لاءِ اڻ سبب
 ٿين ٿا ته روشن شروطن وغيره وڌيڪ يعني اجايائي رحندا.

* جيڪي ڪجهه ڀاڱو ويدالسا سڌالسا جو مڃين ۽ ڪجهه نه مڃين.

يا ڇڪائي ته سڌانت مت ۾ به شروطن وغيره وٺڻ نه
 ن، ڇو ته اُهي اسم پاون ۽ وپريت پاون ناس ڪن ٿا.
 لڳي ٿي وري ايڪه ديشي چون ٿا ته جنهن وسوءَ جو
 پروڪيه ڪيان آهي، تنهن بدسبت اسم پاون ۽ وپريت
 پاون اصل ٿيڻيون ئي نه آهن، ٻيو ته فقط ”نت-توم-آسي“
 جهڙي واڪيه مان، برهم جو اپروڪيه ڪيان ٿيڻ تي،
 اسم پاون ۽ وپريت پاون برهم بدسبت ممڪن ڪين آهن،
 جيڪڏهن ايتن آهي ته شروطن وغيره وٺڻ تي چٽجا.
 تنهن ڪري مڃڻ ڪهڙي ته شروطن سان پروڪيه ڪيان ٿو
 ٿئي، ۽ منهن، ندياسن سان اپروڪيه ڪيان ٿو ٿئي. ڪهڙي
 گرنتڪارن پڻ اهو مت مڃيو آهي.

(۲۲) اهو چوڻ به ٿيڪ نه آهي، شبد (واڪيه) جو
 سپاءُ آهي ته جا وسوءَ ۽ ويهيت هوندي ٿيندڙ جو اڻ رڳو
 پروڪيه ڪيان ٿيڻي سگهندو ۽ نه اپروڪيه. جيئن شاسترن
 دواران اندر يا سرڳڙهه جو پروڪيه ڪيان ٿي ملي ٿو. پر
 جا وسوءَ آوِيهه - ويهيت آهي ٿيندڙ جو ٻنهي قسمن جو ڪيان
 شبد دواران ٿيڻ جو آهي. جيئن ٿيڻ مڃي ٿو
 چٽاڇي ته ”ٿيڻ آهي“، ته ان مان ٿيڻ آوِيهه - ويهيت

۽ ديش يا ڪال ڪري ويه وڌان (وڇوٽيءَ) واري يعني
 لڪل يا ڍڪيل يا پري هجي. ۽ ويهيت نه. ٿيڻ مسافر
 واري اٽھاس جو مثال ورتل آهي.

آئين کي چيو ٿو وڃي، جيڪي واکيه پريه لاءِ ^(۱) چيو
سروپ خواه چيو چيو سروپ نروڻ ڪن، [مثلاً:
 ”پرماتما شد ۽ چيئن سروپ آهي“] اهو آوانتر واکيه
 آهي. [پرماتما ۽ چيو جي هيڪڙائيءَ جيڪي واکيه
 ٻڌائين سي آهن مها واکيه، [مثلاً: ”نمو سي، يعني
 سو نون آئين“] اهو مها واکيه آهي. [آوانتر واکيه
 کان پروڪه گيان ٿئي ٿو ۽ مها واکيه کان اڀروڪه
 گيان. ڄاڻڻ نه پرهم ست-چت-آند سروپ آهي،
 سو چتھي پروڪه گيان ۽ ڄاڻڻ نه ست-چت-آند
 سروپ پرهم مان آهيان، سو چتھي اڀروڪه گيان
 آھار، يعني ڪرو ٻڌائي ٿو نه ”نوان پرهم آھين“ سو
 ڪمن سان ٻڌڻ تي شش کي اڀروڪه گيان ٿئي ٿو
 نه ”مان پرهم آھيان.“ تنهن ڪري مڃڻ ڪهڙي نه
 ڪمن سھڻي واکيه ئي گيان جا وسيل آهن، مگر
 آوانتر واکيه وسيل آهن پروڪه گيان لاءِ ۽ مها واکيه
 آهن اڀروڪه گيان لاءِ.

(۲۱) هن تي ”* ايڪه ديشي“ مت وارا چون ٿا ته
 فقط مها واکيه جي ٻڌڻ مان پروڪيه گيان ٿيڻ جو
 آهي ۽ نه اڀروڪيه. اڀروڪيه گيان لاءِ واکيهن سان ڪڏ شروطن،
 مدن، ۽ لذت ياسن به ضروري آهن. الھيءَ لاءِ اڻ سبب
 ٿين ٿا ته دولتشن شروطن وغيره وڻڻ يعني اجايائي رهندا.

* جيڪي ڪجهه ڀاڱو ويدانت سڌانت جو مڃين ۽ ڪجهه نه مڃين.

سمر پاونا چڻجي ۽ سنسو ۽ وهريت پاونا يه-ني
آلتي پاونا .

هرماڻ ۽ سنسو يا شڪ شروطن سان دور ٿئي ٿو، ۽
هر ميه ۽ شڪ منهن سان دور ٿئي ٿو. ويدانت واکيه
آدويت برهم جو ڪتن ڪري ٿو يا دويت جو، سو آهي
”هرماڻ ۽ شڪ“ سو شروطن سان نورت ٿئي ٿو. جيو
۽ برهم ۽ حقيقت آهيد آهي يا پيد، اهو آهي ”هر ميه
۽ شڪ“ سو منهن سان هتي وڃي ٿو.

ديه وغيره ست آهن جيو برهم جو پيد سچ آهي،
اها آهي ”وهريت پاونا“ انهيءَ کي ندياسن دور ڪري
ٿو. انهيءَ ريت شروطن آهڪ تي ساڌن، آسمر پاونا
وهريت پاونا هي ڪيان ۽ رڪاوٽ آهن، تن کي ناس
ٿا ڪن. تنهن ڪري چڻبو ته هيءَ ساڌن ڪيان
رڪاوٽ متاڻن دوارا وسيلآ آهن، پر ساڪيات يعني
سڌا وسيلآ ڪين آهن.

(۲۰) اڀروڪه گيان جو ڪارڻ مهاواڪيه
جو بڌڻ آهي

ڪيان لاءِ ساڪيات ساڌن آهن ڪن سببن
ويدانت واکيه. مگر ويدانت واکيه هن قسم جا
ڊڪٽرا آوانتر واکيه، ۽ ٻيا مهاواڪيه. آوانتر واکيه
۽ جيتن هيءَ نوڙي آهي آلا جي سڀ آهي، اهڙو
۽ جيتن نوڙي ڪي چڻجي نه هيءَ سچ سرپ آهي.

آهڪن جي ڀيٽ ۾ ڀڄڻ وويڪ آهڪ ائٽرنگه آهن، تنهن ڪري سهڻي گرلٽ ڪارن وويڪ وٽراڳر وغيره کي ڪيان جا ائٽرنگه ساڌن ڪٽڻ ڪيو آهي.

(۱۸) ڪيان جا هڪدم ائٽرنگه ساڌن

آيا ۾ ويچار ڪري ڏسو ته ڪيان جو هڪدم ائٽرنگه ”نعموسي“ وغيره مهاوڪيه آهن ۽ نه شروطن وغيره. شروطن آهي ويدائت واکيه ٻڌي، اُن جو ڪي به سان ٻورو. نانهرج ڪڍي اُنجو ٺڃڻو ڪرڻ. هندن آهي ڪي به سان آهويت ٻورم جو چڏڻ ڪرڻ. اُنهن ڪي به مان ڪي ڄيو ٻورم جي آڀيڏا ثابت ڪرڻ ۽ سهاڳهه هجن، ۽ ڪي ڄيو ٻورم جي پيد ڪي ناس ڪرڻ واريون هجن. نڌياسن آهي ٻرهماڪار ورقيءَ ۾ آڙي استعفي وٺڻ، جو ڏاڏا نماڪار ورقي ڪڍڻ نه وڃي. اِها اوسا جڏهن هڪ ئي وڃي ٿي تڏهن اُن کي سهاڳي چئجي ٿو. تنهن ڪري سهاڳيءَ کي به نڌياسن ۾ داخل سمجهڻ گهرجي ۽ نه ڌار ساڌن ڪري سمجهڻ گهرجي.

(۱۹) شروطن وغيره ڪيان جا آڻ سڌا ساڌن آهن.

اهي شروطن معن ۽ نڌياسن ڪيان جا ساڪيات ساڌن ڪين آهن پر ٻڌيءَ جيڪي ”آسر ٻاونا“ ۽ ”وهريت ٻاونا“ جا دوش آهن، تنهنجي ناس ڪرڻ وارا آهن.

* ڄيو ٻورم جي ايڪتا ڏاڏا روپ جي ستا جو خيال.

جن جو به * تياڳه ڪرڻو آهي. ڪيان جي آڌ ڪاري بڻجي
کان پوءِ يڪيه وغيره ٿين ٿي ڪين ٿا تنهن ڪري ئي
اهي دؤر چيل آهن.

(۱۷) وويڪ وغيره آئرننگ ساذن آهن

وويڪ وغيره ساذن ڪيان جي آڌ ڪاري ه سونهن
رڪن ٿا، تنهن ڪري ”ويجهڻا“ چيل آهن. پر انهن ه
هيءَ پيد آهي، جو وويڪ، ويراڳ، ڪٽ سمهڻي ۽ موڪ
اڇا، شروطن آهڪن لاءِ ضروري آهن ۽ شروطن، منهن،
نڌياسن ڪيان لاءِ ڪهربل آهن. تنهن ڪري وويڪ وٽراڳ
وغيره جي پيٽ ه شروطن آهڪ آئرننگ آهن، ۽ شروطن
منهن وغيره جي پيٽ ه وويڪ آهڪ ٻهونگه آهن. پر سڀني ڪرڻن
ه وويڪ آهڪ ساذنن کي ڪيان جا آئرننگ ساذن چيو ويو
آهي ۽ نه ٻهونگه. سو هن ڪري جو جيتوڻيڪ وويڪ
آهڪن جو سڌو اُڀوڪو (ڦل) شروطن آهڪن ه آهي ۽ نه
ڪيان ه، نه به شروطن آهڪن وانگر وويڪ، وٽراڳ وغيره
ٻڻل جڳياسوءَ کي ساذن آهن ۽ نه ڇڏن آهن. وري يڪيه

* هن ۾ سوال ٿو اٿي ته گرهستيءَ کي ڪيان جو آڌ ڪار
ڪونه آهي ڇا؟ انجي سمجهاڻي سوامي نشچلداس ورتي ٻرياڪر
جي ۸ پر ڪاش ۾ ڏني آهي ته جنهن گرهستيءَ جي ٻڌي
نرمل آهي ۽ وهنوار وڪيپ وارو نه آهي، تنهن ٻج آتما کي
گرهست آشرم ۾ به ڪيان جو آڌ ڪار آهي.

ٿرلڪا۔ هن دوشي و مٿين اٿن کيان جي سادنن
 کي ”اٿرلڪ“ ڪري ڪوليل آهي ۽ يڪيه وغيره سادنن
 کي ”ٻهراڻڪ“ ڪري ڪوليل آهي. جڳياسو ٻهراڻڪ
 سادنن کي ٿياڳي، اٿرلڪ سادن ڌارڻ ڪري. اٿرلڪ
 سادن اٿنن کي ٿو چڻجي جن جو شروطن خواهه ڪمان و
 پرتڪب يعني سڌو يا ظاهر ظهور ٿل ٿئي. وويڪ وغيره
 چاوا سادن شروطن و ڪر آهن ٿا. چو ٿر وويڪ وغيره
 سادن رمت پش ٻهراڻڪ آهي، ۽ ٻهراڻڪ پش جو ويدانت
 شروطن ٿي ڪين سڪهندو. جيئن شروطن، منن، ٺڌ ياسن
 کيان و ڪارائتا ٿا ٿين ۽ اٿن شروطن وغيره بنا کيان
 ٿيڻو نه آهي، تيئن ”نت ۽ نور“ بدن جي ادت چاڻڻ بنا
 و ”آپيد کيان ٿيڻو نه آهي.

(۱۶) يڪيه وغيره ڪرم کيان جا ٻهراڻڪ سادن
 چڻجن ٿا. چو ٿر اٿن مان شروطن يا کيان جو پرتڪ ٿل
 ٿنو ملي، پر اهي اٿرلڪ کي شد ڪن ٿا، ۽ سو و
 ٿڌهن، جڏهن ٺڪار ٿي ڪجن ٿا، ۽ اهي حالت و ٿي
 ٻهراڻڪ سادن چڻجن ٿا.

”ٻهراڻڪ“ پاڻ ٿيڪارين ٿا وڌيڪ جو ۽ ”اٿرلڪ“ پاڻ
 ٿيڪارين ٿا ويجهائيءَ جو. اهيءَ ڪري ئي چيل آهي ٿر
 کيان جو آڌڪاري ٻهراڻڪن جو تهاڳ ڪري. اٿن يڪيه
 وغيره ڪرم لاءِ سادن آهن استريءَ ڌن. پت وغيره

دوہرو ۲۱۔ ارمہ ملو سب ذبہ منو، مہنکی مکتی جاو،
موتیہ اچانی ”مہوگیتا“، منی چون تا پاو۔

ٹیکا۔ دوکھ جو سروپ آئی بہ رھم جی، پراپتی ؟
* آئرت جی اورتی۔ آئری موکھ جی لچا کی چون مہکشتا،
مہچشتا یا موکھ لچا۔

دوہا -- ये चव साधन ज्ञानके, अथनादिक त्रय मेलि ।
तत्पद त्वंपद अर्थको, सोधन अष्टम भेलि ॥ २२ ॥

دوہرو ۲۲۔ شروط آدک کی کڈی، ساڈن سَف لائن جاو،
کت توم پد جی سوڈلا، آھی آلون سچا۔

ٹیکا۔ کیان جا چار ساڈن، وویک، وٹراک، کت
سمپتی ؟ موک لچا، ؟ تن سان کڈی ۽ تی بہ ضروری
آمن، شروط منن ؟ نڈ یاسن، لہی لیا ست، آلون
آجا بہ وہ ضروری آھی، سو آھی ”کت توم“ پدن جو
آرت جو آندریون پاک سوڈی مٹ کرط۔
(۱۵) آئرننگ ۽ بھرننگ ساڈن

अंतरंग ये आठ हैं, यज्ञादिक वहिरंग ।
अंतरंग धारे तजै, वहिरंगनको संग ॥ २३ ॥

دوہرو ۲۳۔ آئرننگ ساڈن آئنی، یگیہ آدک بھرننگ۔
آئرننگ ڈاری چڈی، بھرننگ جو سنگ۔

* جنم مرط آدک سنسار۔ ۱۔ ایشور ۲۔ جیو۔ ۳۔ و

چوہائی ۱۸-

کمر چلدي کن ساڏن جيئي، ڏسي زور حق وشيون - چيئي؛
 لار ڏئي من ڪشش رهاجي، لڀڻ ”اُڀري“ ملن - ياڳي.

(۱۳) تہ کیا لکھو

दोहा- आतप सीत छुधा तृषा, इनको सहनत्वभाव ।

ताहि तितिच्छा कहतहैं, कोविद मुनिवर राव ॥१६॥

دوہرو ۱۹ - گرمی سردی لباس بنگہ، سہی وچن سو لیک

بندوب میوزیقا جون، "لیکجا" لهن ائقی.

दोहा- समाधि पट्संपत्ति को, भाखत साधन एक 1

इम नव नहिं साधन भनै, किंतु च्यारि सविवेक ॥२०॥

دوهرو ۲۰ - شمر سوڌاون جهه سَمبستون، ساڌن هڪڙو جابلو

آهن ساذن چار سپ، لولان سمجهه سچاڻ.

ٲيڪا۔ شرع ۽ ٻيون مڪمل جڙھ سھتون گڏي مڪ

سادن ڪري شمار ڪرڻ ڪهڙي، وڌيڪي معاملي

جملہ چار ساکن کری ساریں آہن ۴ نہ ہو۔

(۱۴) مہوکیٹا لکھن

दीहा -- ब्रह्मप्राप्ति अरु बंधकी, हानि मोछ को रूप।

ताकी चाह मुमुच्छता, भाखत मुनिवरभूष ॥२१॥

۱۔ بکھ آدکن جو لبائے کرب گھر جی، ۴ آلهن کر من

جا "سادن" آهن ڏن پٿر اڌڪ ٿي جو به لياڳت ڪري

ٻيو جي. ا. مول پرست اهي ڪلانا (درويش ناري لک هوڻ لاءِ ڪلانا) جي ڏڪار جو پاڻ ڏيکارين ٿا. مول پرست ڪلانا

زندگی فیروزانو آبی. ۳- سریش منی.

دوهرو ۱۴- ابرهم لوڪ اڪي پوڻ جي، لنڇو ڪرڻ لياڻ،

ڇاڻو ويدن جا مٺي، تنهنڪي چون ”وراڻ“

(۹) شمر اڌڪ ڇهن ساڌن جا ٺا

دوہا - سم دم اڌا ٽيسري، سماधान उपराम ।

छठी तित्तिच्छा जानिये, भिन्न भिन्न यह नाम ॥१५॥

دوهرو ۱۵- شمر دم، شردا ۽ پيا، سَمَاذَان، اُپَرَام

تِيڪيا پڻ ساڻن گڏيو، ”ڪٽ سَمَپَس“ ٺهي ٺام.

(۱۰) شمر ۽ دم جا لڇڻ

دوہا - मन विषयनतै रोकनो, सम तिहि कहत सुधीर ।

इन्द्रियगनको रोकनों, दम भाखत बुधवीर ॥१६॥

دوهرو ۱۶- وَشِين کان من روڪڻو، ”شمر“ تنهن چون سڏيو،

”دم“ ڪل اندرين روڪڻو، ڪوئن ٿا ٻڌ ويو.

(۱۱) شردا ۽ سَمَاذَان لڇڻ

دوہا - सत्यवेद गुरु वाक्य है, अद्धा अस विश्वास ।

समाधान ताकूं कहत, मन विछेपको नास ॥१७॥

دوهرو ۱۷- سَچُ ڪُر ويدن واک سڀ، ”شردا“ سو وشواس،

”سَمَاذَان“ تنهن ٿا چون، وڪيپ من جو ٺاس.

(۱۲) اُپَرَام لڇڻ

चौपाई -- साधन सहित कर्म सब त्यागै ।

लखि विष सम विषयनतै भागै ।

दृग नारी लखि द्वै जिय ग्लाना ।

यह लच्छन उपरोम वखाना ॥१८॥

(۶) چار ساڈن ورنن

دوہا - پرথম ویکه ویراگ پونہ، شاما دی پٹسंपत्ति ।

कही चतुर्थ मुमुच्छता, ये चव साधन सति ॥१२॥

دوہو ۱۲ - اول وویک ویراگ لان، کت سمبھتی شر آل،
چوئین اچا موکے جی، "ساڈن" گرسی یاد.

(۷) وویک لچٹ

دوہا - अविनाशो आत्म अचल, जग तार्त प्रतिकूल ।

ऐसो ज्ञान विवेक है, सब साधनको मूल ॥१३॥

۱۳ - ناس نہ لئی آلم اچل، لاسوٹ جگہ چاٹ،

وویک لان کی تا چون، سب ساڈن اکراٹ.

تیکا - आत्मा अबासी ॥ करिया रहत आमी ॥ १ ॥ जेक

लक्ष्मी अहेर ऐसी लसोत ॥ २ ॥ ऐसी बदल जेदो आमी.

۱. ۲. سمجھ جو لالو وویک آمی. ۳. ۴. وویک لئی سینی

ساڈن جو مول آمی، جو نہ اول جدمین وویک جاگی،

جدمین ویراگ وغیرہ ساڈن برمت اچن. نہ نہ وویک

کان پوء جا ٲیکاریل ساڈن مت نہ ایعدا. ندین کری

چاٹ نہ ویراگ، شر آہ ۵ کت. سمبھتی ۶ * سمجھا

جو کارٹ وویک آمی.

(۸) ویراگ لچٹ

دوہا - ब्रह्मलोक लीं भोगजो, चहै सधनको त्याग ।

वेद अर्थ ज्ञाता मुनी, कहत ताहि वैराग ॥१४॥

۱. وغیرہ. ۲. شر آہ جہن ساڈن جی پراپتی. * موکے جی اچا.

ٿئي، تنهنڪري جن آلهنڌن ڄاڻڻ بعد ڪرنت پڙهڻ يا ٻڌڻ ڪهڙجن، سي هاڻ ڇوان ٿو.

سورठा -- अधिकारी संबंध, विषय प्रयोजन, मेलि चव ।

कहत सुकवि अनुबंध, तिनमें अधिकारी सुनहु ॥१०॥

سور ٿو ۱۰- اڌ ڪاري، سَنَڀَڌَ، وشيہ پريو جن ميل سان ؛
چون ڪوي ”آلهنڌ“، ٻڌ اڌ ڪاري ٿن مان.

(۵) اڌ ڪاري

دوہا -- مل विछेप जाके नहीं, किंतु एक अज्ञान ।

है चव साधन सहित नर, सो अधिकृत मतिमान ॥११॥

دوهرو ۱۱- مل وکيپ جنهن لاه ڪو، باقي هڪ اڳيان،
سادن جنهن ٿر چارئي، ”اڌ ڪاري“ سو مان.

ٽيڪا- آلهنڪرڻ ۾ ٿي دوش آهين :- (۱)

*مل (۲) وکيپ يعني ڇڏڇڻا (۳) آورڻ يعني پڙهڻ.
نشڪام ڪرم سان ”مل“ آهاسا سان ”وکيپ“ ؛
کيان سان ”آورڻ“ دور ٿئي ٿو. جنهن پيش نشڪام
ڪرم ڪري مل دوش دور ڪيو آهي ؛ آهاسا ڪري
وکيپ کي لاس ڪيو آهي باقي آٿر سرويپ کان بي خبر
آهي، ؛ وويڪ وغيره چارئي سادن ساديل اٿس سوئي
اڌ ڪاري آهي.

۱- چئن جو ميلو ۲- مڃ. * پاپ، جنهن ڪري من ۾
ڪام آڌڪ اشي ٿر ٿا اٿن.

شاعر اٺوسار آهي ٻڙ ڪن ٻاڱن ۾ ويدانت شاسترون
جي ورهه يعني برخلاف آهي. انهيءَ ڪري انهن ۾ ڄا
سمجهاڻي ڏنل آهي سا سنو ٺٽي مڻي سگهي. (۲)
نه ڪن وري پهنجي مڊهن، شاعر ٻڙهي ڪرنت
لکيا آهن، جهڙن ڪه * آٺر ٻڙهه، انهن ۾ ويدانت جي
پرڪريا سموري آيل نه آهي. جنهن ڪري انهنجي
ويچار ٻڙ کان پوءِ به سڌا رهنجو وڃن. پر هن ويچار
ساڱر ڪرنت ۾ پرڪريا به سموري آهي ۽ آهي به سڀ
ويدانت شاعر اٺوسار، بلڪه آٺر گيان لاءِ جيڪي به
ضروري ڏهندا آهن، تن کي هن ڪرنت ۾ وسار
سان کوليو ويو آهي، جنهن ڪري سڄي ويدانت
جي منڍي پاشا ڪرنتن ۾ هيءُ آٺر ڪرنت آهي.

(۴) آٺر ٻڙهه ڄا ٺا

چوٻاڙي - نहि अनुबंध पिछानै बी लौ, द्वै न प्रवृत्त सुधर नर ती लौ ।
जानि जिनै यह सुनै प्रबंधा, कहूं व यांते ते अनुबंधा ॥ ۵ ॥

۹- آٺر ٻڙهه جي ڄاڻ نه هئسڻ - لڳي ڪرنت ۾ ڇو نه هئسڻ،
ڄاڻي ٻڙهه ڪرنت نه هئسڻ - هاڻ چواڻو آٺر ٻڙهه هئسڻ.

ٺيڪا - (۱) آڌ ڪاري (۲) سڏهه (۳) وشه (۴)

ٻڙهه ڄڻ، انهن کي آٺر ٻڙهه چئجي ٿو. انهن آٺر ٻڙهه
ڄاڻ ٻڙهه ويڪي ٻڙهه جي ڪرنتن ۾ ضروري ٺٽي

* انهيءَ کي ماڻڪ ٻڙهه به چون ٿا ويچار نه ڇو، ڇو
ڇو ٺيڪ آهي ماڻڪ داس جو. ڏسجهڻ ٺيڪ.

۷- سوٽر پاشيه ۽ وارٽڪ، ديون واڻي گرنٽ ۽

هندي پاشا ۾ لنڪان، چاڻ ٻوي سڪه پنٿ.

ٽيڪا- جيٽو ٽيڪ ديون واڻي يعني سنسڪرت زبان
 ”سوٽر“ (جيٽن برهم سوٽر) ”پاشيه“ (جيٽن سوامي
 شڪر آچاريه جا پاشيه يا ٽيڪائون ۽ ”وارٽڪ“ (جيٽن
 شري سریشور آچاريه جو وارٽڪ) ۽ ٻيا ڪهڙيئي گرنٽ
 هو جو ه آهن (جداجو هڪر پومڪا ۾ ٽنل آهي) پر
 ڪهڙن کي سنسڪرت ٻوليءَ جي چاڻ ڪانهي ۽ هندي
 پاشا هواران ٻوڙ، پٽجي سڪهي ٿي، تنهنڪري پاشا
 ۾ گرنٽ لکڻ جو آرٽپ نسل نه آهي.

کविजन कृत भाषा बहूत, ग्रंथ जगत विख्यात ।
 विन “विचारसागर” लखे, नहि संदेह नशात ॥८॥

دوهرو ۸- ڪوڙين ڪهڙائي جوڙيا، هنديءَ ۾ ٻڌ گرنٽ،
 سنسي لاهڻ لاءِ هيءُ، پڙهي ٻوڙيو پنٿ.

ٽيڪا- جيٽو ٽيڪ هندي پاشا جا گرنٽ ڪهڙا آهن
 نه به ويچار ساگر بنا ٻين گرنٽن سان آتم وستو
 سنسو هور نٿو ٿئي. انهيءَ لاءِ ڪارڻ هي آهن:
 ته ڪي پسنڪ رڳو ويدانت وديا ٻڌي رچيل آهن
 جيٽن * پنڀ پاشا، انهن جي ڏپر ڪريا ڪن پاڻ

۱- سنسڪرت. ۲- وستو.
 * هنن گرنٽن جا نالا آهن:- ڪت پرشني، شت پرش
 گيان منجري، گيان چورڻ، ويدانت سار، جي رچيل
 منوهر داس جا. ڏجوڙڪ يا نمونو يا وشيه.

۵۰ ۵ - ٻوڏ يعني ڪيان جي چاٽا رکي، اُهاشڪ
لوڪ لشڪار ساڻن جنهن رام جي اُهاسا ڪن ٿا،
ننهن ۽ منهنجي آتما جو اڀيد يعني هيڪڙائي آهي،
ٿر ٻوڏ ڪنهن کي ٻوڏ ڪڍي يعني ڪنهن جي
اُهاسا ڪجي! ڪرڻڪار چين ٿرڻڪ جي (۳۷۷) فقره
۾ ٽيڪاريو آهي ته ”ٻڌارٿ جي آنتي“ آهڪ پنجن
پرڪارن جو ٿل اُهاسا سان حاصل ٿئي ٿو. پر آتما
۾ انهن مان ڪو به ٿل بڻي نٿو سگهي، ڇو ته آتما
ٿل مڪت آند سڙو آهي، ننهن ڪري اهو
آتما کي ٻوڏ يعني اُهاسا سان ڄاڻي نٿو سگهي،
بلڪ ويدانت واکي جي ويچار سان ئي ڄاڻي سگهيو.
هن اوت جي ڪول ڪرڻڪار چوڻين ۽ چين ٿرڻڪ ۾ ڪٿي آهي.]
[نوٽ:- هن ٽيڪا جي باري ۾ دليل پيمڪار ۾ ٿسو.

(۲-۳) گرنٿ ۵۵

دوہا - भयों वेद सिद्धांत जल, जमैं अतिगंभीर ।

अस “विचारसागर” कहूँ, पेलि मुदित है धीर ॥६॥

सूत्र भाष्य वार्तिक प्रमृति, ग्रंथ बहुत सुरवानि ।

तद्यपि मैं भाषा करूँ, लखि मतिमंद अजानि ॥७॥

دوہا ۶ - ٻريل ويد سڌاٿ سان - جنهن ۾ جل ڪنيسر:

ويچار ساگر هي چوان - پڙهي ٿين خوش ذبُر!

۱. اونپو. ۲. ذبُر = ڌي + وڃي يعني ڪام ڪروڙ وغيره وڪارن

کان رکيا ڪيل ٻڌي وارو يعني ٻڌي جنهن جي قبضي ۾ آهي.

جيئن سڀني ۾ سڀني جي سرشتي ايشور جي بڻايل سمجهي،
ايشور لاءِ سرشتي ڪرڻا وغيره ڀاونا ٿئي ٿي ۽ جيئن حقيقت ۾
اها ڀاونا ڪوڙي آهي، تيئن جاگرت جي سرشتي ايشور جي
بڻايل مڃي، ايشور لاءِ جا سرشتي ڪرڻا وغيره ڀاونا
ٿئي ٿي سا پڻ مٿيا آهي. تنهنڪري جاگرت ۾ مڃيل
ايشور پڻ سڀني وانگر ڪلپت آهي. جيئن سڀني جي
گهاو کي سڀني جو ملڻ فائدو پهچائيندو، تيئن جاگرت
۾ مٿيا ڪرم آپاشنا جو مٿيا ڦل، مٿيا ايشور کان ملي
ٿو. هن اُرت جي کول ڪرڻڪار ڇهين ترنگه ۾ ڪئي آهي.
دوهرو ۲- جهڙي پرڪار جيوري يعني نوڙي
جي *وشيش آتش يعني نوڙي پٽي جي آڳيان کان،
ڀرم ڪري نانڪ- جي پرڻيت ٿئي ٿي ۽ پرڪاش
ٿيل تي جڏهين نوڙي جو ڀورو ڳيان ٿئي ٿو، تڏهين
نانڪ جو ڀرم ٿوري ٿي وڃي ٿو، ساڳيءَ طرح آتما
جي چيستن ۽ آندڙي جي وشيش آتش آڻي، تن
جي آڳيان ڪري ڪلپت جڳت پاسي ٿو ۽ انهنجي
پورڻ ڳيان ٿيل سان ڪلپت جڳت جي نور تي ٿئي
ٿي. اهڙيءَ طرح جڳت جو آتما سان ”ڀاءُ سمان
اڌيڪرڻ“ آهي. ڀاءُ يعني مٿيا پٽي جي نشاچي کان
پوءِ، جناجو سمان- اڌيڪرڻ يعني اپيد هجي، جناجو
”ڀاءُ سمان اڌيڪرڻ“ چيو ٿو وڃي. هن اُرت جي
کول ٻئي ۽ چوٿين ترنگه ۾ ڪيل آهي.

* وشيش آتش جي سمجهاڻي پڻ ترنگه ۾ ڏنل آهي.

ٺٽي سگهي، ٺٺڙي پرڪار آهه هن من ۽ لاندري جي
وڪارن کان پري آهيان ۽ شڪ آهيان.

جهڙو طرح، هڪ سکر، ڪرنا پوکيا وغيره سڏول، سوکير
سرڀون جا ڌرم مولڪي سڀڻ نڪري ٿا سگهن. آهه
اڀار آهيان، يعني بي انت آهيان. ڇو ته جداپاس جي
ٺٽل - ويابي مولڪي ڄاڻي ٿي سگهي. هن بنسبت وڌيڪ
ڪول هن هستڪ جي چوڻهن ٺرنگ ۾ ٺٽل آهي.

درو ۲ - منهنجو آتم سڙوڻ آوڻي يعني ساگر
وانگر اڀار آهي. جيئن ساگر جو ڪنارو يعني حد ڪانه
آهي، تيئن هيش، ڪال، وسو جو پوڄيد يعني حد
مون ۾ نه آهي. منهنجي سمند روپي سڙوڻ ۾ وڌو،
ميش وغيره هيٺائون لهرين وانگر ڪلهت آهن ۽ آهه
انهن جو اڏڻ آهيان.

درو ۳ - هن جي معنيٰ منن شيل پرش، جنهن
سروڪيه پرماتما کي ڪرپالو ڄاڻي هر ڀر سندن ڌيان.
ڌارين ٿا، سو ٻڌ سڀني جي ايشور وانگر مايا ڪري مون
۾ ڪلهت آهي. ڪرنگار چوڻين ٺرنگ ۾ سمجهايو آهي
ته ايشور جو سڙوڻ آهي مايا ۾ آپاس، ۽ مايا جو اڏڻ
چيئن. تنهن ۾ چيئن پاڳ جو ست - چت - آند سڙوڻ
آهي سو شد آهي، باقي انجا ڌرم ”سڙشتي ڪرپالو“
وغيره آپاس پاڳ ۾ آهن. سو آپاس پاڳ ڪلهت آهي.
نهنڪري سڙشتي ڪرپالو وغيره ڌرم ٻڌ ڪلهت آهن.

آرت :- ” اصل روپ کي تيا ڳر نه ڪندي، ٻي رت ۾ ڀرتيت ٿيل کي ” ورت “ ٿو چئجي. نام پ وارن پدارتن جو پرڪاش يعني چاٺ، هت يعني يءِ هواران ٿئي ٿي، پر آتما پاڻ پرڪاش سروب شش ب ٻڌي هواران نٿو لڳيو وڃي يعني نٿو ڄاتو وڃي ڪ ٻڌي کي پاڻ پرڪاشي رهيو آهي، يعني نيتا سڦرتي پتي رهيو آهي. نيتا سڦرتي جي معنيٰ آهي شش پٽو ۽ چاٺ. سو برهم آهيان. آر ٿاٺ هڪ سڪه وغيره مون ۾ نه آهن. بلڪ برهم جو آند ۽ نيتا وغيره ئي مون ۾ آهن. جيڪو پنهنجو شش پٽو، مون کي آبرو ڪم آهي سو برهم چوئي آهي. آڙي ريت پنهنجي آتما يعني پنهنجي چاٺ، ۽ ست چت آند ڪن برهم جو ” مڪيه سمان اڌيڪر “ آهي، جيئن ڪم آڪاس ۽ مٺ آڪاس جو ” مڪيه سمان اڌيڪر “ آهي. جن پدارتن جو پراڻي وقت به پيد نه ٿيو هجي، نساڄو ” مڪيه سمان اڌيڪر “ چيو ويندو آهي. آڌ سٽول ۱ سو ڪير، ڪارڻ ۲ ديون خواه آتميه آهڪ * ڪوشن کان پڻ، سڪه ۽ نيت سروب آهيان، ديون من ۽ اندريون آهڪ مون ۾ ڪري نيتا سڪن. ڪافو آئين جا وڪار مونکي سهرش ۳ ڌوڙ جي ۴ اڌ جي سڪند، ڪير جي ڪڏائي، ڌوڙ جي ۵ سهرش ڪر پاڻي جي ۶ اڌ جي ڇوڙي پر ڪار آڪاش کي سهرش ڪر ڪوشن جي کول پنجن ترنگ ۾ آهي.

(تورنگ) آتم و ستو سکه روپ يعني آلند روپ آهي. آتما
 جو آند پائي نام، روپ وارو جڳت (سرير آهڪ) پڻ
 پورو پاسي رهيو آهي؛ تنهن ڪري جرو ستو ۽ پريتا آتما
 هي آهي. آتما آتم آهي، يعني سدا قائم آهي. تنهن
 ڪري نه آلجي آلپتي ٿئي ٿي ۽ نه لاس. جو نه آلپتي
 ان و ستو هي ٿئي، جا اگر نه هجي، پر آتما نت مطل
 سبب آلجو ڪڏهن به آيا نه آهي، تنهن ڪري آلجي
آلپتي بڻي ٿي سگهي. ساڳي طرح نت مطل سبب آتما
 جو لاس پڻ اٿي ٿي سگهي. آزادي ريت آتما آلپتي ۽
لاس ريت نت و ستو آهي. آتما پوکاڻ سروپ يعني
چوٿين روپ آهي. لام روپ ۽ پانٿا يعني چاڻ پڻ آتما
 جي پاسي رهي آهي. آزادي طرح صاف بلور سندس
پرسان رکيل اعل ڪل جي لاال باسط ۽ آچي ٿي، آزادي
 طرح لام روپ ۽ پانٿا پڻ آتما جي پرڻيت ٿئي ٿي. آتما
 نام روپ وارن پدارتن وانگر پرڻجن (حد اندر آيل) نه
 آهي، بلڪه اڻ روڻو يعني ويانڪ آهي. آتما لام روپ
وارن پدارتن جو آڌار آهي، جيئن ڌاڪا ڪپڙي جو آڌار
 آهن. جيئن ڪپڙو ڌاڪن جو وڌرت آهي، تيئن سڀ
پدارت آتما جو وڌرت آهن.

وڌرت جو لفظ يعني وصف هي آهي:

पूर्व रूप अपरित्यागेन अन्यथा भावो विवर्तः ॥

آرت :- ” اصل روپ کي تيا ڪر نه ڪندي، ٻي صورت ۾ پرقيمت ٿيڻ کي ” وڌرت “ ٿو چئجي. نام

روپ وارن پدارثن جو پرڪاش يعني چاڻ، هت يعني ٻڌيءَ دؤاران ٿئي ٿي، پر آتما پاڻ پرڪاش سرور هئڻ

سبب ٻڌيءَ دؤاران ٿيو لڪيو وڃي يعني ٿيو ڄاتو وڃي،

بلڪ ٻڌيءَ کي پاڻ پرڪاشي رهيو آهي، يعني سڌا سڌرتي

ٿي رهيو آهي. سڌا سڌرتي جي معنيٰ آهي هئڻ پڻو ۽

چاڻ. سو برهم آهي آمان. آرت هڪ سکر وغيره مون ۾ نه

آهي، بلڪ برهم جو آندو ۽ نيتا وغيره ٿي مون ۾ آهن.

جيڪو پنهنجو هئڻ پڻو، مون کي آڀرو ڪر آهي سو برهم

چوڻي آهي. آڙي ريت منهنجي آتما يعني پنهنجي

پاڻ، ۽ ست چت آندو ڪن برهم جو ” مڪيه سمان

اڌيڪرڻ “ آهي، جيئن ڪهت آڪاس ۽ مٺ آڪاس جو ” مڪيه

سمان اڌيڪرڻ “ آهي. جن پدارثن جو پرانتي وقت به ٻڌو

ٿيو ڪجي، اندجو ” مڪيه سمان اڌيڪرڻ “ چيو ويندو

آهي. آءٌ سڌو (۱) سو ڪير (۲) ڪارڻ ديون خواه انهن آهڪ (۳)

* ڪوشن کان پڻ، سکر ۽ نيت سرور آمان، ديون،

من ۽ اندريون آهڪ مون ۾ ڪلپت آهن، تنهنڪري

انهن جا وڪار مون کي سهرش ڪري نٿا سگهن. ڪافور (۱)

جي سگهڻ، ڪير جي ڪڏائي، ڌوڙ جي ميراڻي، اٿوا

پاڻي جي آلاڻ جهڙي پرڪار آڪاش کي سهرش ڪري

* ڪوشن جي کول پنجن ترنگ ۾ آهي.

وانڪر) آتم و ستو سڪم روپ يعني آندڙ روپ آهي. آتما جو آندڙ ٻائي نام، روپ وارو جڳهه (سرير آهڪ) ۾ پڻ پڙي پاسي رهيو آهي، تنهن ڪري و ستو ۾ پڙي آتما جي آهي. آتما آلت آهي، يعني سدا قائم آهي. تنهن ڪري نه آلتجي آهتي. ٿئي ٿي ۽ نه لاس. ڇو نه آهتي ان و ستو جي ٿئي، جا آکر نه هجي، پر آتما لت مشط سبب آلتجو ڪڏهن به آيا نه آهي، تنهن ڪري آلتجي آهتي بطني ٿئي سگهي. ساڳي طرح لت مشط سبب آتما هو لاس ۾ ٻڻي ٿو سگهي. آتريءَ ريت آتما آهتي ۽ لاس ريت لت و ستو آهي. آتما پو ڪاش سروپ يعني چيئن روپ آهي. نام روپ ۾ پالتا يعني چال ۾ آتما جي پاسي رهي آهي. جهڙيءَ طرح صاف پلور ۾ سندس پرسان رکيل آهن گل جي لالڻ پاسي ۾ آهي ٿي، جهڙيءَ طرح نام روپ ۾ پالتا ۾ آتما جي پرڻيت ٿئي ٿي. آتما نام روپ واري پدارتن وانگر پرڻجن (حد الدر ايل) نه آهي، بلڪه او ويو يعني وياڪ آهي. آتما نام روپ واري پدارتن جو آڌار آهي، جيئن ڌاڪا. ڪپڙي جو آڌار آهن. جيئن ڪپڙو ڌاڪن جو وڌو آهي، تيئن سڀ پدارت آتما جو وڌو آهن.

وڌو جو لفظ يعني وصف جي آهي:

पूर्व रूप अपरित्यागेन अन्यथा भावो विवर्तः ॥

منگلا چرل ٿو ويندو آهي. منگلا چرل جو آديش اهو آهي
 ڪرنت جو ڇرل ۾ جي وڳهن يعني رڪاوٽون آڇڻيون
 ٺاهجن، تن جي نور تي ٿئي. ٻيو اهو به آديش يعني
 مقصد آهي ته آچار ۾ ڪرنتن ۾ منگلا چرل وجهندا آيا
 آهن، تن جي ريتي جي آبت ۾ ٻيو ته ناسيڪا جو ڪلڪ
 جي سرشت ريتي جي آبت ۾ ٻيو ته ناسيڪا جو ڪلڪ
 لڳندو جنهن ڪري لوڪن جي پرور تي ڪرنت ۾ نه
 ٿيندي ۽ پرچار نه ٿي سگهندو. منگلا چرل تن پرڪارن
 جو آهي: ۱. ”وستو نرديش روپ“، يعني وستو جو آهي
 آتما، تنهنجو نرديش يعني ڪيرتن. ۲. ”نمڪار
 روپ“، يعني ايشور خواه ڪروڙ جي آستتي. ۳. ”آشيواد
 روپ“، يعني پاڻ يا ٻين لاءِ پرماتما يا ڪروڙ جي ڪرپا ڪرڻ.
 منگلا چرل ڪرنت جي آدم وچ ۽ آنت ٽنهي هنڌ ٿي
 ويندو آهي. ساڌو نشچلداس هن ڪرنت جي شروعات
 ۾ جيڪو منگلا چرل ٿو آهي، سو آهي پهرئين پرڪار جو
 يعني ”وستو نرديش روپ“. هن ۾ ڪل پنج دوه
 آهن جن جي ڪول هيٺ وستار سان ٿي ٿي، ڇاڪا
 جو هي منگلا چرل چٽڪ ساڄي ڪرنت جو نت آهي
 (نوٽ - هن کان آڳوڻو جيڪو آرٽ ڪرنتن ۾ ٿو ويو آ
 تنهن کان هيٺيون آرٽ هتي پرڪار جو آهي. ان با
 ۾ دليل پومڪا ۾ ٿي ويا آهن.)
 دوهرو ۱ - (آتما برهم روپ آهي تنهن ڪري

منگلا چرط

دوعا ۱- حوريس جڙي سڪ واري، لام روتب آڌار :-

مَسْ نَ لَڪِي، مَسْ نَ لَڪِي، سو شَدِ آءِ آڌار!

۲- سمنڊ آڌار سروب مون، لهر وٺون وڻن، مهيش

برهما، سج، چنڊ، وڙڻ، شڪس، ڏيڻش، گنڀش!

۳- ڪرپالو سڙو ڪجھه جو، ڌارن جنهن مَن ڌيان،

مون ۾ آهي اهاڻ ڪان، اٿو مڻيا پاڻ!

۴- برهم نه ڄاڻي جي ڪري، ڪجھه ئي سج ٻولي

لوڙي جي نه سڃاڻ ڪان، نالڪ ڏ-ون جنهن داس

لوڙي ثابت جڏهن ٿي، نالڪ رهيو نا مور،

لن ڪجھه جو هڪڙو لستو، آءِ برهم پوءِ وڏا

۵- ڪيان لاءِ ڌرمالما، دام جن لشڪار،

سو جو آتم مون سندو، ڪنهن نه ڪو بيان ٻولام؟

[ٽيڪا- آسڪ ڪرڻن ۾ منگلا چرط ڪيو ويندو

آهي. منگلا چرط لفظ جي معنيٰ آهي ”ڇڱو ڪرم“.

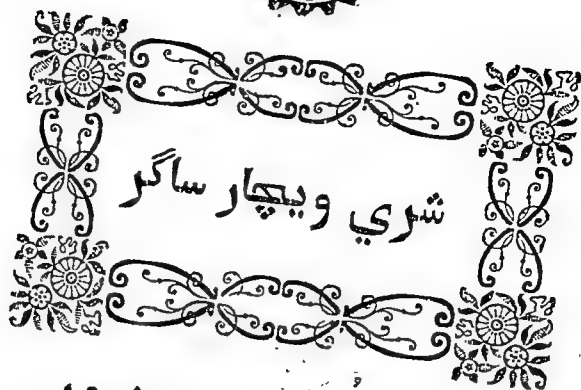
ايشور جو نام آچارڻ ۾ ڇڱو ڪرم آهي، تنهنڪري ڪرڻن

جي شروعات ۾ ايشور آسٽي وغيره واکين روپي

۱- سرور ڀاڪ. ۲- من يا ندي يا آلتھ ڪرڻ. ۳- ڄاڻي. ۴- سڙو.

۵- حل ڏيو ٿا. ۶- شڪتي ڏ-وي. ۷- ڪير. ۸- آلتريامي.

۹- مني، منن ڪرڻ ڌارا. ۱۰- آهاڙي. ۱۱- ڄاڻ.

श्री विष्णु सागर

त्रयं ब्रह्म

(१) आदिपर्वण जो सामान्य (रवाजी) ذکر

वस्तुनिर्देशरूप मंगल ॥ दोहा ॥

जो सुख नित्य प्रकाश विभु, नाम रूप आधार ।
मति न लखै जिहि मति लखै, सो मैं शुद्ध अपार ॥१॥
अविधि अपार स्वरूप मय, लहरी विष्णु महेश ।
विधि रवि चंदा वरुण यम, शक्ति धनेश गरेश ॥२॥
जा कृपालु सर्वज्ञको, हिय धारत मुनि ध्यान ।
ताको होत उपाधिते, मोमै मिथ्या भान ॥३॥
हैं जिहि जाने विन जगत, मनहु जेवरी सांप ।
नशै भुजग जग जिहि लहै, सोऽहं आपै आप ॥४॥
बोध चाहि जाको सुकृति, भजत राम निष्काम ।
सो मेरो है आत्मा, काकूं करूं प्रनाम ॥५॥

۴۳۳	مهاواکين ۾ لکيڻا	شپ سنت راجا جي
	جيو ايشو سروب ۾	شنڪاڻه آپاسنا ڪرڻ
	آپاس واد - پرڻيب واد	يوگيه ديوتا ڪهڙو آهي -
۴۳۹	۽ اوچيد واد	جدا جدا پڳتن جا بيان ۴۹۹
	مهاواکيه جي لکيڻا ۾	ٽرڪ درشتيءَ جو پيءُ
۴۴۵	شنڪا سماڏان	کي آهڊيش - ۵۰۹ - ۵۲۲
	اگرڌ ديوجي سڀني	ڪارڻ برهم آپاسنا يوگ -
۴۵۰	جي سماپتي	۽ ڪاريه برهم ٿياڳڻ
	ٽرننگم ستون	جوڳ - ۵۰۹
	(جيون مڪتي وديه مڪتي	مورڏيءَ پوڄا جو مطلب ۵۱۵
	لروپڻ)	الرميمالسا شاستر ڌارڻ
	گيان وان جي وهنواڙ ۾	ڪرڻ يوگ ۽ پيا شاستر
۴۵۴	خاص ليم ڪونه آهي	ٿياڳڻ يوگ ۵۱۸
۴۷۳ - ۴۵۵	واديءَ جو رڍ	راجا جو ديهالڪ - برهم
۴۵۹	سماڏيءَ جو ذڪر	لوڪ جي پراپتي ۵۲۳
	ستائنتيءَ جو جواب -	ٽرڪ درشتيءَ جو ديهه
	گيانوان جو جيون پرار	پات ۽ پرماتما ۾ ايڊ ۵۲۵
۴۷۴	بڌ آڏين	پاشا گرنت رچڻ جو
	تو درشتيءَ جو ديهه	پريوجن ۵۲۶
۴۷۹	پات	مڪنلا چرڻ پوروڪ گرنت
۴۸۱	ادرشت جو وديه پات	جي سماپتي
۴۸۲	ود يا جا ۱۸ پرستان	

۳۲۸	دوشئي سر شئي واد	آلم وويڪ الزا پنج	۲۶۰	ڪرش وويڪ
۳۳۹	پوشن - سرويڪ آڊ ڪانسٽل	ڪرپه لڪ ڇر آهڻيش	۲۷۲	لڪ ڇين
۳۳۰	اڻو - اڳوڻو ڇر سڀڻو	ڏيان ۽ ڪهان ڇر فرق	۲۷۷	پراڻ جي آهڻيا
	هٿيا ڳوڻت - مڱلا ڇر	لرڪڻ ۽ سرويڪ آهڻيا ڇر	۲۸۰	ڪن
۳۳۵	پرڪار	ڇر ڏيڻ آهڻيون	۲۸۱	لڪ ڇين ڇر ڏوڙ
۳۳۹	اڳوڻو ڇر جا پراڻ	لهر لوڪ ڇر مارڪ	۲۸۲	ساڳو مڪئي
	اڻو - آلم مڱهاڪ ڇر ساڪي	اهڱو ڏيان ڇر ڦل	۲۸۶	لرڪڻ آهڻيا ڇو ان اڌڪاري
۳۴۰	آهي	ڇا ڪري	۲۹۳	
	آلم ڏڪ سڪ رهڪ		۲۹۷	
۳۴۱	ويلاڪ ۽ ڪڪ آهي		۲۹۸	
۳۵۵	آلم سڪ آهي		۲۹۹	
۳۵۶	آلم ڇو آهي			
۳۶۰	آلم آلد روپ آهي			
	سڪ - ڇو ۽ آلد پائڻ			
۳۶۴	جداد آهڻ			
۳۶۵	لهر روپ آلم اجما آهي			
۳۷۰	سار ڇو ڪرڻا			
	هڪٿي ۽ ڇو هٿو			
	مڪئي ۽ ڇو هٿو ڪهان			
۳۷۵	آهي ڏ ڪرم آهڻيا			
	ڪهائي خواه ڇڪنا سو ڇو			
	ڪرم آهڻيا ڇو اڌڪار			
۳۹۵	ڏ آهي			
۴۰۷	لڪڻا جا پرڪار			
۴۱۰	شڪئي ۽ ڇو مڪي			
۴۲۹	لڪڻاڻ جي وصف			
		توڻڱ ڇهون		
		ڪنڪ اڌڪاري ۽ ڪي		
		آهڻيش		
		شش ڇو سهڻي جي		
		دوشن لڪ پر پراڻ		
		اڻو - سڀن ڇو ويچار		
		دوستاواڊ		
		الڪاڪاڻي ۽ ڇو الڪيڪار		
		ڇا ڪرڻ ۽ سهڻي جي هڪ		
		ڇهڙائي		

۲۱۷ پرچوء جي ڪٿا
وٽراڳ - پدارتن پر دوش
۲۱۸ درشتي
مٿيا دڪ لاء مٿيا آيا
۲۲۹ راجا ۽ گداڙيءَ جي ڳالهه
سم ستا پر ساڌ ڪٿا
۲۳۲ باڌ ڪٿا
۲۳۳ تين ستا
سنسار دڪ - جو پرهم
۲۳۷ گيان سان باڌ
جڳم بسپني سوان
۲۴۰ آڻيئي ۽ رهم
۲۴۲ مالا جو سرويپ
اڳيان جي آشراف سؤم ۽
۲۴۴ سو وشيتا
واچسپتيءَ جي اليڪ اڳيان
۲۴۴ واد
سڌانت پڪير - ايڪ
۲۴۷ اڳيان واد
۲۴۸ ايشور جو سرويپ
۲۵۰ جيو جو سرويپ
ايشور هرتا ڪرنا
۲۵۱ ايباڪاري
۲۵۳ سوگم سرشتي اروڻ
پنڊڪرڻ - شتول
۲۵۸ سرشتيءَ جي آڻيئي

۱۵۷ پرميه گت شنڪا
۱۵۸ پرمات گت شنڪا
سماڌان پهرين شنڪا جو
۱۵۹ چار آڪام
سماڌان پيءُ شنڪا جو
۱۷۳ گيان ڪنهن کي ٿوئي! آياس
چون سم اوستائون
۱۷۶ مڪير سمان اڌ ڪرڻ ۽ باڌ
۱۸۵ سمان اڌ ڪرڻ
۱۸۹ ورتي وياپتي ۽ ڦل وياپتي
۱۹۱ گت پرمات
چار چتئين - پرماتا، پرمات،
۲۰۰ پرمتي ۽ پرميه
ساڪي ۽ پرماتا - اوچيد واد
۲۰۱ ۽ آياس واد جي ريتي
۲۰۶ پرنڪش جو ويچار
وام ڪرشن آڌ ڪ اوٿارن
۲۰۷ جو ويچار

ٽرنگم پنڊجون

(مڌيم اڌ ڪاريءَ لاءِ اُپديش)
شنڪا - ويد گرو
۲۱۳ کان گيان لاهڪن
اڻ - ۲۱۴ کان ۲۳۶
شنڪرمهه جي پرماتتا
۲۱۴ پيد واد جو ترسڪار
۲۱۵

وشيه سوچي يعني مضمون جي فهرست

نوٽ۔ انگ ڏيکارين ٿا فٽر ۽ چر لهر

پرمانا آءِ ڪڍوش جو

ڪنڊن ۸۴-۸۳

ڪارڻ اڏياس ۸۶-۸۵

ٽرنگه ٽيون

(گروشن لڪش)

گروشن جو لڪش ۹۶-۹۴

گرو پگتي ۱۰۸-۹۷

ٽرنگه چوٿون

امر اڏ ڪاريءَ کي اڀڀڻ

واحاڻپ ستم جي ڪٿا ۱۰۹

پوشن۔ هوڪه اڇا ۱۴

اٿر۔ بقاوت اڀڀڻ ۱۵

وشيه سنگه آند ۱۶

حمر آءِ ڪڍ ۲۰

و جوءِ پر سرب جي پرتي

جو پرڪار اسف آءِ ڪ

چار ڪٻائيون ۳

اٿروچي ڪيالي ۱

جڪه جو اڏ ڏٺا آڏار ۷

حمر آءِ ڪ سنسار ڏک جي

لورلي جو آها ۰

ٽرنگه پهريون

(المنڌن جو رواجي ڏڪر)

وستو لڙ ڏيڻ ووب منڪل ۱

گرت مهما ۳-۲

اڏ ڪاريءَ ووبڪ آءِ ڪ

اوائلي چار ساڌن ۲۳-۵

گيان جا اٿر لڪ ۽ پٿر لڪ

ساڌن ۱۹-۱۵

گيان جو ساڪيام ساڌن ۳۰-۲۰

سند جو ڏڪر ۲۴

وشيه جو ڏڪر ۲۵

پريوچن جو ڏڪر ۳۲-۲۱

ٽرنگه ٻيو

(المنڌن جو وشيه لروپ)

پورو پڪش۔ اڏ ڪاري

ڪنڊن ۶۰-۴۳

وشيه ڪنڊن ۴۴-۴۹

پريوچن ڪنڊن۔ اڏياس

جي سامگري ۵۹-۴۵

سند ڪنڊن ۶۰

اٿر اڏ ڪاري منڌن ۷۱-۶۰

وشيه منڌن ۷۶-۷۲

پريوچن منڌن۔ ڪاري

اڏياس ۸۴-۷۷

۵-۱-۱

(راء بهادر چئنراء بولچند)

هيءُ شاستر سوامي نسلداس جو رچيل، هندي
پاشا ۾ لکيل آهي. مول ڀاو ڪوٽا ۾ لکيل آهي، جا دوهن،
چؤٻاين ۽ قدرتي چنڊن ۾ آهي. انهيءَ ڪوٽا تي سوامي
نسلداس جن وڏي ٽيڪا هنديءَ ۾ ڏني آهي جا چٽ نه
ڪل شاسترن جو سار ڪڍيل آهي.

مون انهيءَ سڄي جو ترجمو سنڌي پاشا ۾ ڪيو
آهي ته ڪوٽا جو ڪوٽا ۾ ۽ ٽيڪا جو رواجي (نثر وپ)
بوليءَ ۾. جيڪي ڏنگين ليڪن [ ] ۾ داخل آهي سو
مون ترجمي ڪندڙ ڪڇ وڌيڪ سمجهائيءَ ط-ور داخل
ڪيو آهي. گرنت جي وشير (مضمون) نه آهي تمام گوي
جنهن ۾ ”ڪيولي ادوٽ“ جو ذڪر آهي. سمجهڻ
سڀ ڪنهن جو ڪم نه آهي. مگر مون اڃا دريڊ آهي ته مٿو
هتي سمجهي وڃبو. هڪ ڀيري سان ته سمجهڻ جو هيءُ
گرنت نه آهي؛ اورچ ٿي پنج اند پيرا نه پڙهڻو ٿي ٻوندو.
محنت اڃائي نه ويندي، اها مان هڪ ڏيئي ٿو سگهان ته
منزل مقصود کي ويجهو ٿي وڃبو، ڇو ته پڙهڻ ۾ اڀياس ٿيندو
رهي ٿو، چٽ نه منزل ڏي پالڻ ٿو ٿيندو ٿو رهجي؛ اها اصل
جاڻ پڙهندي رهندي. هان انتهڪرڻ سو قدرتي شڏ هجي.

ترجمو شروع ڪيو ويو ۱۲ جون ۱۹۳۸ع
”پورو ڪيو ويو ۲۰ جولاءِ ۱۹۳۸ع“

* شڪر آڇاريه مڃيو آهي ڪيولي ادويت، رامانڇ آڇاريه
وششت ادويت، ولپ آڇاريه شڏ ادويت، لمبارڪ آڇاريه
دويتا ادويت ۽ ماڏو آڇاريه مڃيو آهي ادويت.

اسين به ديوان صاحب والگر پنهنجو لوڪ سڳي ۽ ڀرلوڪ
 سڃيڻو ڪري وڃون. اڃا ئي آهي منسا هن ننڍڙي ڇهون
 جرڙ لکڻ ڇي ۽ شال پرماما اڃا منشا پوري ڪري.

اوم شاتي

شيرا ۾

حيدرآباد سنڌ

واڌو مل ڊولچينڊ پيشنر

ٿردي رزمي تي ڪائس ڪجهه ڀڄندو هو نه گهٽي ۽ سرهائيءَ سان اُنکي الجھو آڻ سمجهائيندو هو. مطلب ته ديوان چٽنراءِ هڪ سچو مهاڻا ۽ اڪل لعل هو. تاريخ ۲۱ سيپٽمبر ۱۹۳۶ جي شام جو ۵۰-۷ بجي شاعريءَ سان پراڻن جو اهڙي پرڪار تيار ٿيا. ڪيائين جهڙي پرڪار ٺاڳ پراڻي ۽ ڪل جو بنا لڪيل تيار ڪري ڇڏيندو آهي.

ويدانت جي اڀياس سان جيترو چٽ شانت هوس اوترو چٽ پُٺ هو. هن ڪيترا ٿردي هٿڪ لکيا جن مان هيٺيان ڇپجي چڪا آهن: - جپ صاحب جي ٿيڪا، آسادي وار جي ٿيڪا، گيتا (ڪوٽا ۾)، گيتا جي ٿيڪا، نالڪه اُهديش، اڀروڪيه اڻيوئي، رام گيتا (ڪوٽا ۾)، گيانچند يا والدڪائيءَ جا ويچار، جڳياس مارگ، هدارت وديا جا ڇٽڪا، گيتا جو سار (ڪوٽا ۾)، ويچار ساگر جو سار، پورن چند (ڪوٽا ۾)، پيا هيٺيان ڪتاب سندس لکيل آهن جي اڃا ڇپيا نه آهن: - يوگ واسشت، اُپنشد، اُپنشدن جو ناسٽ، سرج، ڪرشن گاڻا (ڪوٽا ۾)، ڪرشن اوڏو جو سنواد، اڀروڪيه اڻيوئي (ڪوٽا ۾) ٿيڪا سميت رامايڻ يا رام گاڻا (ڪوٽا ۾) ۽ اڄوڪو پراڻ.

هيءَ ويچار ساگر جو ترجمو حياتيءَ جي پڇاڙيءَ جي عرصي ۾، جڏهين سندس تندرستي پوري ٿيڪ نه هئي تڏهين لکيائين. ۽ عجب آهي ته شرير جي اهڙي حالت هوندي به ههڙو گوڙ ۽ وڏو هٿڪ فقط ۴۰ ڏينهن ۾ لکي پورو ڪيائين. انهيءَ مان ئي سمجهي سگهجي ٿو ته هو ڪهڙو نه اورچ هو ۽ شاسترن سان سندس ڪيڏو نه پير هو.

پر ماڻها اسان سڀني ئي ڏيا ڪري نه اسين ديوان چٽنراءِ جي جيوت ۽ سندس هٿڪن مان سکيا پرائي اڻموجب هلي

ڪنهن ڪنهن جي عهدي تي نٿو. انهن کي ڪجهه وقت منهنجي
 ڪافي ۾ منهنجي صاحب جو عهدو مافي ۾ وٺيو ڪمشنر جي
 عهدي کي رسو حتان ۵ سيپٽمبر ۱۹۳۱ع ۾ پيشن ورائين.
 لوڪريءَ جو سمورو عرصو ايمالداري ۽ ديانتداري سان
 گذاريائين. جنهن مان خاص مثال سالڪيڙ جي مڪيءَ جو
 ڪيس جو عالم آشڪار آهي.
 وڏن عهدن ماڻهندي به ڪڏهن هٿ پا وڌائي ڪا
 ٽيڪاريائين. سندس ادبش هو ته ”لوڪري آهي عام جي
 شيوا لاءِ ۽ نه حڪمرانيءَ ڪرڻ لاءِ.“ پنهنجي زبردستن سان
 نه ذاتي پرير ۽ عزت سان حلف ڪندو هو. انهيءَ ڪري
 سندس زبردستن به ساڻس دلي قرب ۽ عزت هوندي
 هئي ۽ هو داوان صاحب کي پنهنجي وڏي ڀاءُ سمان ڪري
 سمجهندا هئا.

رسائيءَ کان وٺي ويندو هو. گشت ۾ سڌو ساڍان پنهنجو
 ڪنڊو هو. منزل تي به ڪير به ڪير جو ٿو ملي ته گشت ۾ ڪر
 پيا ٿي بند ڪري ڇڏيندو هو. جيتوڻيڪ انهيءَ ڪري
 ڪس قصي جي شڪايت رهندي هئي. ساڌن ۽ نئين
 تي صحبت جو گهڻو شوق هوندو هوس. رٽائر ڪرڻ کانپوءِ
 ٻارهن مهينن ڦليليءَ جي ڪپ تي پنهنجي باغ ۾ ايڪال
 اواس ڪيائين.

پڇاڙيءَ جي وقت شراب ۾ پيڙا رهندي هئس لڏهن
 به ڇت شال هوس. پنهنجي ڀرسان مالا کي پڏائيندو
 رهندو هو ته آتما جلم درڻ کان هڪٽ آهي باقي
 شراب جو سڀاءُ آهي ٺهڻ ۽ ڊهڻ. پنهنجي شراب جي
 سڀاءُ ٿيڻ تي ارمان جا جو ڪچي! بيماريءَ جي
 وقت به ڇڪڏهن ڪو چڱاسو ويدانت يا ڪهن تي

آتمرواسي راءِ بهادر چئنراءِ بولچند آڏواڻي

(گرنٽ جو سنڌي ترجمو تيار ڪندڙ)

اٽڪل ويهه يا پنڇويهه ورهيه ٿيا جڏهين سرگواسي ديوان چئنراءِ سان منهنجي واقفيت ٿي. انوقت ڌاري حيدرآباد ٿياسافيڪل لاج ۾ شاھ عبدالطيف جي رسالي جو هفتيوار ڪلاس ٿيندو هو. جتي ڪيترا ڀائر ايندا هئا ۽ ديوان چئنراءِ پڻ اتي اچي ان ڪلاس ۾ شامل ٿيندو هو ۽ پنهنجا رايو ٻڌائيندو هو. ديوان صاحب جهڙو سربر جو سندر هو تهڙوئي من جو پوئتر هو. هنجي منهن مان نماڻائي ۽ شائتي پيئي بڪندي هئي. سندس ڳالهائڻ اهڙو نماڻو ۽ ميناج وارو هوندو هو، جو ٻڌڻ سان دل آند ۾ پرجي ويندي هئي ۽ دل ائين چاهيندي هئي ته جيڪر سچو ڏينهن اچي رهائڻ جو رس ۽ وونجي. ديوان چئنراءِ وڏو ودوان هو. شاسترن جو گهڻو اڀياس ڪيل هوس ايتري هوندي به هن ۾ هٿ وڌائي اصل ڪانه هوندي هئي. ائين چوڻ ۾ وڌاءُ ڪونه ٿيندو ته هن پنهنجي خودي ۽ آبهو ماري ڇڏيو هو. ڪنول گل والگر ڪٽنب ۾ نرليپ رهندو هو. انشڪام، پراڻي ۽ شيواڌاري هو دنيا جي ناموس ۽ مشهوريءَ کان پري پڄندو هو. هيءُ پستڪ چپاڻڻ لاءِ پنهنجي مٿر مٽر ڀاڳيا کي ڏيڻ وقت چيائين ته ڪتاب تي منهنجو نالو نه لکجو مگر لکجو ”ويدانت جوڌڪ جڳاسو.“ انهيءَ مان ئي پتو پوي ٿو ته هو ڪهڙي نه نماڻي مورت هو. ديوان چئنراءِ جو جنم حيدرآباد ۾ تاريخ ۶ سيپٽمبر ۱۸۶۷ع تي ٿيو. سال ۱۸۹۷ع ۾ ايل- ايل- بي جو امتحان پاس ڪري وڪالت جو ڌنڌو اختيار ڪيائين. سنه ۱۹۰۴ع ۾ ريزيڊنٽ مئجسٽريٽ جي عهدي تي مقرر ٿيو جتان ڊپٽي

آلم واسي راء بهادر چمنراء بولچند آڻ واطي

گرلټ جو ترجمو ڪندڙ

نمبر ۶ سيپٽمبر ۱۸۶۷ [ذيهالت ۲۱ سيپٽمبر ۱۹۳۹ع]

هو اُدار چٽ هو. ڪو به ڪائڻس وٺي ٻڙهي سگهيو
 ٿي. وس مٿي مٿان هو پٺ ڪونه هو. خدا خدا سمجھي
 ها سڌو وٽس پڙندا هئا. غريب عوام شاهوڪار گهرستيءَ
 کي هڪ نظر سان ڏسندو هو. ٻاڻي، سالڪيه، ويدائس
 وغيره هر اهڙي عي دوشن شاستر جو ٻانڊ ڏيندو هو
 مگر پرڀات هي وقت ويدائس کان سواءِ ٻو ڪج نه
 پڙهندو هو.

چروچي ٿو ته مولچند ڳاڻي لالي هڪ سڌي ساڌو
 اُن وقت به هو. جن سان لسچنداس جو گهڻو سبب هو.
 لسچنداس ڏهين ويڙهي ساگر وڃي رهيو ٿو. هن مولچند
 ڳاڻيءَ کي ڏيکارايائين. مولچند ڳاڻي ويڙهي ساگر ڇڪي طرح
 ڏسي ڏاڍو ڏاڍو نه ڇڪياس. لاء هي ٿرڪ مٿان اُٻڪارڪ
 آهي. اُن کان پوءِ لسچنداس وڌي پراڳر ٿرڪ وڃيو.
 جنهن به ڪنن ويڙهي ڏٺو اٿس. ٿوڌي اسٽيٽ جي راجا
 رامنگ هو لسچنداس به ڇوڇو پوڙي ۽ شڙڏا هتي. اُن
 وڌي پراڳر چيائي پڙچار ڪيو.

چروچي ٿو ته لسچنداس ”ڪٽ“ ۽ ”ايشاواس“
 اُڻندڻ تي سنسڪرت به ٿيڪائون پڻ جوڙيون هيون.
 اهڙي پرڪار مٿان شري لسچنداس ڇڪياس ٿي مٿان اُٻڪار
 ڪري ستر ورهين جي عمر ۾ سنه ۱۹۰۱ جي ساوڻ وڌي
 بچي ٿي ڏهين پوڙي جو استول ڏيڻ جو ٿيڻ ڪيو.

گوکلداس ايسر داس ٻاڻي.

ڪراچي

۶ مارچ ۱۹۴۱

ٿيڻ وڌائڻ وڌيا مان واقف ڪيو.

نسچلداس جو سار گواشي سڀاءُ ايتري ٿورو هو جو داد و پنڻي ساڌن کيس ڪو گهڻو فائدو ڪونه پهچايو هو. پر وڌيا حاصل ڪري موٽي اچي گواسٿان ٿي رهيو. ۽ محنت ڪري اُهيون جي ساڌن کي ٿوڌيا پڙهائيندو رهيو. منجهس غصيلت ۽ ڊڙبائي به نه هجي هئي جو شينهن واقع مان ثابت آهي.

هڪ ڏاڪ و پنڻي ساڌو کي ڪنهن اچي سمجهائڻ جي ساڌو چيو ته ”توهان جو ڪرو داد و پنڻي نه ڪڍڻ جهڙو ٿي هو.“ اهو ٻڌي اُن داد و پنڻي ساڌو کي ڏک ٿيو ۽ اچي نسچلداس کي ٻڌايائين. اُن ئي نسچلداس منجهس چيو ته: ”بابا سچ ٿو چوي، “جيئن ڪڍڻ صبح جو ماڻهن کي نند مان ڇڏائيندو آهي تن داد و پنڻي به لوڪن کي مون روپي نندرا مان ڇڏايو آهي. اڪري هو ايسڪ ڪڍڻ جهڙو هو.“

ودوان هوندي به نسچلداس بلڪل نرمان هو. هڪ دفعي به ساڌو ساڻس وارا لاڀ ڪرڻ لاءِ سندس گواسٿان تي آيا. پاڻ اُن وقت ٻاهر بيٺو هو. ساڌن کيس اڳ ڪو ڏٺو هو. ساڌو گاڏي مان لٽا ته ساڻن ڪجهه سامان به هو جو نسچلداس پاڻ گاڏي مان لاهي اندر ڪٽيائين پر رکيو. پوءِ ساڌن کي جڏهين خبر پئي ته اهو نسچلداس آهي جنهن اسانجو سامان کنيو، تڏهين کيس نسچلداس جي لهنائي ۽ ٿي خبر پئي وئي. نسچلداس ڪنهن به قسم جو نات ڪو نه رکندو هو، منڊلي ٿيڻدو هو ۽ نه منهن ٿيڻ قبول ڪيائين. سندس پوري لٽ وڌي هئي.

پوريءَ طرح نه ٿي سگهندو جيئن سنسڪرت جو ٻورو
 اردو ايماس نه ٿيندو. الڪري اهو آشورم ڇڏي
 هندو شرومڻي ”شري ڪاڪارام“ جي شرڻ ورتائين. ان
 وقت ڪوش ويڪرڻ آڌڪ هو ايماس شروع ڪيائين.
 هن جي عجب ڌارڻا شڪتي ڏسي هندو ڪاڪارام
 مٿس گهڻو پوسن ٿو ۽ ڪم ڇڏي شاسترن مان واقف
 ڪيائين. ان کان پوءِ وڌيڪ لاپ شاستر جو وشيڪ اڏين
 دامودر شاستريءَ وقت ڪيائين. اهڙي پرڪار لڇلداس
 ٻڙڻ ريتيءَ سان وڌيا حاصل ڪئي.

چون ٿا ته ان وقت ٽاٽي ڪاشيءَ ۾ ودوانن جي
 وڏي سيا لڳي جتي شاسترن جي جدا جدا مسئلن تي وڙهڻ
 پئي هليو. اتي هڪ اهڙو پرسنگ ڪرو ٿيو جيئن جو لرسني
 لولو ڪوئي ودوان ڪري نه سگهيو. اتي لڇلداس اتي
 امر ٿا مان ٻڌائين ڪن ٻالهاڻن لاءِ موڪل گهري ۽ پوءِ ان وشي
 جو لولو ڪرڻ شروع ڪيو. پورو پڪش ۽ اتر پڪش جو
 ودان ڪندي ان پرسنگ جو اهڙو سندرو ڪيائين جو
 ودوان حيران ٿي ويا ۽ کيس گهڻو ڏنلواڻ ڏنائون. سندس وڌيا
 ڪرو هندو ڪاڪارام پڻ لڇلداس جي اهڙي سوبه ڏسي
 گد گد ٿيڻ لڳو.

پوءِ ڪجهه ڪال ڏيڻ ڪري لڇلداس ڪر استان ٿي
 ڪٽڙولي ۾ آيو ۽ اتي ان استان جي ساڌن کي وڌيا پڙهائڻ
 لڳو. مگر اهي ساڌو سنسڪرت وڌيا ڪنن جاڻي شاسترن
 کان پري ڀڄڻ لڳا. تنهنڪري لڇلداس اتي ئي ديا
 آڻي ويچار ساڳو هندي ڀاشا ۾ رچي اتي کي پڙهاريو ۽ انهن

لڇلداس هن لمبائي جو وڌيڪ آس ورقي پڙاڪر ڪر لک
 ڪيو ۽ پڙو آهي.

گزشت ڪرڻا

مهاتما شري نسلچلداس.

سادو نسلچلداس جو جنم پنجاب جي هڪ ”ڌڻانا“ لالي ڳوٺ ۾ سنبت ۱۸۴۹ جي سالوڻ ماهه جي وڏي اسٽميءَ تي ٿيو. سندس پتا هڪ غريب * برهمڻ هو جنهن جو نالو ”مکتو“ هو. هو سپاو ڪري سرل هو. نسلچلداس اڃا ٽن سالن جو هو ته سندس ماما گڏل ڪري ويٺي. ان کانپوءِ مکتو مهراج نسلچلداس کي ساڻ ڪري چئيه ڪوه پنڌ ڪري دهليءَ پهتو. دهليءَ جي اوڀر طرف ارڙهن ڪوهن جي مفاصلي تي ڪهڙولي ۾ دادو مهراج جو اسٽان آهي. جتي ان وقت سادو آمداس مهنت طريقي هو جنهن کان پٽ کي ديكشا ڏيارين. نسلچلداس ۱۴ ورهن جي ڄمار لائين اتي رهي سادن سنن جي شيوا ڪندو رهيو. ڪجهه ڪجهه وديا به پڙهندو رهيو. شروع کان ئي سندس ڌارڻا شڪتي عجيب هئي.

اٽي سندس ميلاب هڪ سروپالند لالي پرمهنس سان ٿيو. جنهن نسلچلداس جي عجيب ڌارڻا شڪتي ڏسي کيس صلاح ڏني، ته ڪاشيءَ ۾ زبردست ودوان رهن ٿا جن وٽ تون هلي وديا پڙهه. نسلچلداس ان جي صلاح وٺي ان سان گڏجي ڪاشيءَ ويو. اتي وشدانند جي آشرم ۾ رهي ان شاسترن جو شروڻ شروع ڪيو. اتي وديا ڏيئي جي سهچار مان کيس خبر پيئي ته شاستر جو اڌين تيسين

• ڪن جو چوڻ آهي نسلچلداس جو جنم ڄات قوم جو آهي مگر ڪوي دياشڪر ڪجراتي ويچار ساگر جي پومگا ۾ سڏ ڪيو آهي ته نسلچلداس جنم جو سارسوٽ برهمڻ هو.

شڪل (۵) ۽ لٽار پٺاڇي ۾ ۽ ڪ لڪن جي وچ ۾ جهڙن لي وٺي
 گهٽ آهي ۽ وچ تي وٺي وٺ ڪ آهي ۽ مڪر حتم ۾ راهي پئي ٿي ۽ وچ وٺ
 لڪون آهن يعني آهن جي وچ ۾ سڀ هنڌ مٿاڇر ساڳيو آهي .
 شڪل (۶) ۽ ”م ل“ ۽ ”د ل“ سڌيون لڪون آهن مڪر لٽار
 ۾ ٻيون اچن ٿا لڪ واکو وڌ وڌ .

شڪل (۷) ۽ ل ۽ م شڪل (۵) واکو پور وچ وٺ لڪو آهن .

شڪل (۸) ۽ د ۽ ج پٺاڇي وچ وٺ لڪون آهن .

جي چو طرف آرسين جا شيشا ڇٽائين. پوءِ ٻڌرائي ڪيائين
جنهن ماڻهوءَ جو ڪتو هن پيتي ۽ مان هڪ سیر گوشت جو
ٻاهر نڪرندو ان کي پنج ڳوٺ انعام ملندا. انعام جو ٻڌي
پيترا ماڻهو پنهنجا ڪتا وٺي آيا. راڻي ۽ پيتي ۽ هر گوشت رکي
ڪٽڙو ڪتو اندر موڪليو. ڪتو اندر ويو ته سامهون عڪس ۾
ڪتو ڏٺائين ۽ ان جي اڳيان گوشت ڏنائين سو اچي ان سان
ڇڪڻ لڳو. آري ۽ سان ٺڪري ٺڪري ساڻو ٿي ڪري پيو.
ره ڳيلي ٻاهر ڪڍيائونس. اهڙي طرح جيڪو اندر پئي ۽ ۾
پڙي تنهن جو احوال. گوشت نه اٿئي پيتي ۽ ۾ رڳو ڏجي
اچي گوشت جي عڪس پٺيان پنهنجو ٻرو حال ڪري ساڻو ٿي
ڪري پوي.

آخر هڪ ٻئراڻي ساڙو پنهنجو ڪتو وٺي آيو او ٻئراڻي
روڙ سان ٻاڻي ڪري آري ۽ ۾ نڀاري ٺڪ ڏيندو هو.
انکي ائين ڪندو ڏسي سندس ڪتو به ڏرسي ۽ ۾ نڀارندو
هو. اهڙي طرح جو اڀياس ان ڪتي کي اڳ جو پيل هو. سو
جڏهن ان ڪتي کي پيتي ۾ وڌائون تڏهن پيتي ۽ اندر
پنهنجو عڪس ڏسي ڪين پيو ۽ مڏوئي ڊڄي گوشت کي
کاڌو لڳو. جيئن پت گوشت جو سیر کائي ٻاهر نڪري آيو.
واه واه ٿي وڃي ۽ ٻئراڻي کي پنج ڳوٺ انعام مليا جن مان
سک سان گذر ڪرڻ لڳو.

ويچار ڪيو ته ان پيتي ۽ جي آري ۽ ۾ پيو ڪتو
خواه پير گوشت ڪونه هو. پر ساڳيو ڪتو ۽ گوشت ۽ پٺي
روپ ۾ ڏسجي رهيو هو. جيڪو ان پٺي جي

”پٺي“ يعني عڪس ۽ جنهن رستو جو عڪس
پاسي ان اصل رستو کي چڱي ”پٺي“.

عون لهرون آهن ۽ ايشور مون ۾ ڪلهڪ آهي ۽ رام منهنجي آتما آهي. ” ويچار ڪري ڏسبو ته هن لموني جي ٺيڪا ۾ غلط نظر ايندي. پهرين ويچار ڪرڻ گهرجي ته پنهنجي دوهرا منگلا ڇرڻ جي اندر آهن يا بهار. جيڪڏهن منگلا ڇرڻ کان بهار آهن ته ڇڏيو ته سٺ ٺاڙاڻ جي ڪٺا وانگر منگلا ڇرڻ پاڻ نه آهي ٿي ڪو نه فطرت شڪا سماڏان جوئي ڪٺن آهي. مگر جي اهي دوهرا منگلا ڇرڻ جي اندر آهن يعني منگلا ڇرڻ روپ آهن ته انهن کي شڪا سماڏان جا دوهرا ڪيئن ڇڏي سگهيا ڇر نه منگلا ڇرڻ جي ٻاري شڪا سماڏان منگلا ڇرڻ کان پڻ آهي، منگلا ڇرڻ جو روپ ٿي نٿو سگهي، تنهنڪري منهنجي ٻار ڪار جي ٺيڪا ۾ اسين ڪيئن آهي يعني لڪل آهي. وري هيءَ ته ويچار ڪجي ته جيڪڏهن ڪرڻڪار هفت ظاهر ڪونه ٿي ڏيکاريل سبب ڪري ديوڻ ڏيوتا جو منگلا ڇرڻ لڪل نه ڄاڻي پنهنجي سروب جو منگلا ڇرڻ ڪونه ٿي، ته پوءِ ڪرڻڪار جي اندر (۳۵) فتره ۾ ديوڻ ڏيوتا جو منگلا ڇرڻ وري ڇر ڪونه ڏار آهي. انڪري به انهن ٺيڪا ڪارڻ منگلا ڇرڻ جو پاڻ ڀورو نه ڏٺو آهي.

وشين آند.

ڇوٽين ٽرنگ جي ڇوٽائي ۳۱ ۾ ورتل ڪيل آهي ته ”وشين جو سڀ ٺيڪ آتما جوئي آند آهي. پنجن ٽرنگ ۾ ۽ وري ڇهين ٽرنگ جي فتره (۳۶) ۾ ٺيڪ ساڳيو ذڪر آهي. اهو ممڪن آهي ته ان جو ڀورو پاڻ نه سمجهي اهو اوت سمجهيو وڃي تنهنڪري هڪ هڪ ٺاهاس ڏجي ٿو جنهن مان ڀورو مطلب هٿ اچي سگهندو. هڪ راڻيءَ هڪ وڏي صندوق لهرائي، جنهن کي اندرئين

منگلا چرڻ جي نيڪا بابت

گرنٽ جي شروع ۾ ساڌو لسچلداس پنجن دوهرن ۾ منگلا چرڻ ڪيو آهي. پاڻ گرنٽ ڪار اُن جي نيڪا ڪانه لکي آهي. منگلا چرڻ جو پاڻ تمام اولهيو آهي تنهن ڪري منگلا چرڻ جي نيڪا سنڌي ۽ ۾ ڏني وئي آهي. ٻين ليکڪن پڻ هندي، گجراتي وغيره ڇاپن ۾ منگلا چرڻ ئي نيڪا ڏني آهي. مگر آسان واري نيڪا انهن کان ٻئي نموني آهي جو انهن نيڪائن ۾ هيٺيان دوش نظر اچن ٿا.

۱- انهن نيڪائن ۾ ڏيکاريل آهي تہ ”سڪ، نت“

غيره وشيشٽ آئي وياپتي دوش جي هٽائڻ لاءِ چيل آهن. پر ويچار ڪري ڏسو تہ اتي وياپتي دوش جي لورٽ ڪرڻ لاءِ ”سڪ، نت ۽ پرڪاش“ جو دٻائڻ پس هو، تنهنڪري ”ويو“ وغيره ٻڌن ۾ اٿلو ”اڌڪ اڪٽي“ جو دوش ايندو، تنهنڪري مڃڻو پوندو تہ ”سڪ، نت“ وغيره جو ارت انهن نيڪائن ۾ ڪٿن ڪيل ليڪ نه آهي.

۲- انهن نيڪائن ۾ ڏيکاريل آهي تہ ۳ خواه ۵ دوهري جي ۶ ٻه ۱۰-۱۱ لک ۾ شنڪا اُٿاريل آهي ۽ ۱۲ لک ۾ اُن جو اُتر ڏنل آهي. اُن جو پرڪار هن نموني ڏيکاريو اٿن: شنڪا آهي تہ ”عام طرح ديوي ديوتا جو منگلا چرڻ ڪيو ويندو آهي، پوءِ هن گرنٽ ۾ ڇو انهن جو منگلا چرڻ نه ڪري پنهنجي سروب جو منگلا چرڻ ڪيو ويو آهي؟“ اُنجو جواب ڏنو ويو آهي تہ ”وشنو، مهيش آڌڪ ديوتا آهن جنهن

* آئي وياپتي، اويپتي ۽ آسميو، اهي ٽن پرڪارن جا لکيل جا دوش آهن. انهن جي سمجهاڻي تنو گيان عرف پنچڪرڻ جي صفحہ (۱۴۸) ۾ ڏنل آهي. اُچايو زياده ڪٿن.

هن مان صاف ظاهر آهي ته علم ڀرولي (اڀرا وڌيا) جي لندا ڪيل آهي ۽ نه علم باطولي (اڀرا وڌيا) جي. وڌيڪ پڙهو هڪ -

پڙه وڃي پري مٿان وٺ، پر هه وارا تاب ميان،
ڪر مطالع ڪنن ٻڌا، قاضين وارا ڪتاب ميان.
(جمعو فقير)

الدر علم چن، ڪم نه ٿن قرآن سان،
آيت ۽ التامر جي، ٿالگه نه آهي ٿن،
سدا حق ٻڌن، اوڏو ٿي التامر کي. (سچل)
روميءَ جي مشوري، شاه جو رسالو، سچل جو رسالو
وغیره به نه اکر ٿي آهن. مگر قاضين جي ڪتابن کان به
طرح جا آهن. ويدانت پٽ ڪرم ڪالبد جي علم کان به
ڀرولي ڇو آهي. ٽين ڪري سچي جي طالب لاءِ ويدانت
جو آڌار وٺڻ اهڙو ئي ضروري آهي ڇڏي ان لاءِ عارفين
جي صحبت ضروري آهي.

گهڻو ڪري اڄ ڪلهه جا صوفي سمجهندا آهن ته
پنگت جي قانون ٽوڙڻ به روح جي آزاد ٿي آهي. عاشقن
جي مطلب کي نه سمجهي ڇو لدا آهن ته ”عاشق اهو جو
ٿڳا اُوڙي ۽ ملامت جا بار کڻي“ ”عاشقان دي اٿي
ڇال لوڪان ٽو ڪير نه ڪاٿي.“ ”حد ٿي سو اولياءِ،
بحد ٿي سو ٻين، حد بحد ٽو ٿي اڪا ٿان ٿي.“
ان ڪري گهڻا صوفي ٿي ۽ ڌرم کان ڪريو ٻون. مگر
ويدانت ٿي ۽ ڌرم جي رکبا ڪندي، ان سچ ڏي
وٺي ٿو وڃي جهڪو ٿي ۽ ڌرم کان گهڻو اوڃو آهي.
پاڻ ويدانت جو فرمان آهي ته جهڪو ٿي ۽ ڌرم کان
ڪريل آهي سو ان سچ جو اڌڪاري نه آهي.

شارڪ شڪر لي - اڏا انهي ڳالهه ۾. (شاه)
 مذهب دا ست ڪوڙا جهڳڙا، وحدت دي گهن راه،
 منصوري مشرب وچ ٿيون، ڪل قصي ڪوتاه. (بيدل)

معرفت

اُئي وڃي پيو خيال منجهان، جت دم قدم جي جاء نه آهي
 قطرو پاڻ نه پالنج عاشق، ساروئي تون بهر سڏاء،
 سڄل پاڻ سڄاڻي پنهنجو، مٿن تون دا سڀ پيد پلاء.

معني وجودي ڪر سهي، آهين سدا موجود تون،
 ڪنهن جي عبادت تو ڪرين، ساڳيو آهين معبود تون،
 ڪاڏي ڪرين تو تون قصد، دارين جو مقصود تون،
 غزليءَ جو پنڌ چو تو پڇين، مودتون ملڪ محمود تون،
 (بيدل)

ٻنهن هوندي به جڳياسوءَ لاءِ رستي جي چٽي جاڻ جهڙي
 ويدانت گرتن ۾ جاڻايل آهي تهڙي انهن ڪلامن مان صاف
 ٿي آهي. انگري وقتي منجهيل فقيرن جي ور چڙهي طالب
 وڃيو اُتي رستي ۾ پونءِ مگر ويدانت ۾ ائين نه آهي.
 ويدانت گرتن ۾ طالبن جون سڀ مشڪلاتون حل ٿيل آهن ۽
 مها پرشن جو فرمان آهي نه مرشد جا به آهي وچن ڪرهن ڪيو
 جيڪي ويدانت گرت موافق هجن. اهڙي پرڪار ويدانت
 جو طالب منجهڻ کان بچي پوي ٿو.

اُئي ڪي سائينءَ جا سنواريا چوندا آهن ته ”اُڪران
 دي وچ جوئي آڙيا عشق دي چاڙهي مود نه چڙهيا.“
 مگر افسوس سان ظاهر ڪرڻو ٿو پوي ته اهڙا ماڻهون آلس
 وهڻا ٿي سچ ڪي اڪائي ٺڳي ظاهر ڪن ٿا ڇو ته ان
 شعر جي ٻي ست لُسو چا ٿي چوي -
 ”البائي دا علم جو بهيا، مڙج آهين سر ساوڻ دي.“

ويدالتي مهاڻائڻ جي صحبت ڪري گهڻو ڪي حاصل
ڪيو هئائون:-

✓ ۱- تان ڪي وڻن ويهر، جان آهن اوطاقن ۾،
ساهي صٿر هليا، ڏور چٽائي ڏيه،
چڙهي سڪ ساليه، مٽي گنگا گجيا.

✓ ۲- اڄ له اوطاقن ۾، سنڌي جوڳن جوڙ،
ساري سمناسدن ڪي، ڪامي ٿڙس ڪوڙ،
من جني سان "موڙ"، سي لاهولي لڏي ويا،
(شاه لطيف)

✓ راڻي جي رهڻ مان، ڪو آديسي آيو،
چوڙ پهن ۽ ماه چند چيئن، ڪيو ساهي ۽ سهارو،
لنگو اولدا هو، جوڳي ۽ سنڌي خوف سان،
منهن جو سڪ سمناسن سان،
جهڙل جوڳوڙن سان ٿر جيءَ جون چڙون،
(دست)

هنن جي ڪلامن ۾ حقيقت ۽ معرقت جا بول بولل آهن،
پيد واد جو ڪنڊن ڪل آهي، وٿراڳ ۽ ووڳڪ جي ساراھ
ڪل آهي:-

وٿراڳ جي وڌائي.

✓ جن وٿراڳ وجود ۾ - روحل سي راڻا
وڃي در دوستن جي - صوفي ساماڻا،
اهي اگهاڻا - جني وات وٿراڳ

پڙهڻ
سٺو

ڏلي ڏڪويا - اڻ ڏلي راڻي رهيا،

✓ صوفي ٿي ٿيا - جڻ ڪن ڪنڀائون پاڻ سان، (شاه)

پيد واد جو ڪنڊن.

ڏسڻ ڏسڻ جي - له ڏهه ڪي حق چوڻ.

مهائمانن جي سهڃار ڪرڻ سان لاپ حاصل ڪيو آهي.*
 هو ويدانت وديا کي تصوف ڪري ٿا چون ۽ ان وديا جي
 جڳياسوءَ کي صوفي ڪري ٿا چون. صوفي ۽ سادو پدن جو
 ارت ساڳيو آهي يعني نردوش. سنڌ ۾ پڻ صوفي گهڻا
 ٿي گذريا آهن. اڄ تائين سنڌ ۾ صوفي موجود آهن مگر
 اڄ ڪالھ جي صوفين جي حالت اڳئين وقت جي صوفين
 کان بيء طرح جي آهي. اڄ ڪالھ صوفين جا به اڏا
 بطجي پيا آهن؛ فقير جا پٽ پوٽا به فقير. هنن جو چوڻ
 آهي ته فقير هڪڙا ٿوري نه پيا لاري. طالب جيڪي
 اپديش وٺي محنت ڪن ٿا سي ٿوري فقير ٿين ٿا. ۽
 فقير جو اولاد ناري فقير ٿين ٿا. حقيقت ۾ ڏسبو ته لاري
 فقيري پوپ ليلا کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه آهي. ڇو ته
 ”ويدين پيئون سڄا ۽ سڄن پيئون وديا ڏنا ويا آهن.“

شاه صاحب پڻ هيٺين ڪلام سان ٿاڻيد ڪري ٿو.

۱- ويا سي وينجهار - هيرو لعل وٺين جي
 تين سندا پوٽيان - شيهي لهن نه سار
 ڪئين ڪٽ لوهار - هائي انهيءَ پيٽين

۲- نه سي وٺڻ وطن ۾ - نه سي ڪاڌاريون
 ٻسي بازاريون - هيٺڙو مون لوڻ ٿئي.

پيو ته اڄ ڪلھ جي صوفين جو راڳ ۽ شراب تي جهجهو
 مازو آهي. ڇا شراب ۽ راڳ مان نٿو ڪي ڇاڻي سگهيو ڪين
 وٽڙڙ ۽ اُپياس جي ئي ضرورت آهي!
 شاه لطيف، سچل ۽ ٻين جي ڪلام مان ڏسجي ٿو ته

* هارورڊ يونيورسٽيءَ جي پروفيسر جيمس جي پڻ
 هيءَ راءِ آهي.

مگر جي ڪنهن عجب اسوءَ جو وهندڙ تمام وڌيڪ وارو آهي،
يا ويدانت جي اڀاس ۾ ڇٽ نه ٿو لڳس. ليڪڙا مٿا سان پر
ايڪڙ جا ڪر ڪري ۽ اڀاسا ڪري؛ اهو آهي مهاتمان؛
شاسترون جو رايو.

اها نه سڌڪا اٿاري ويندي آهي نه ”پراڻا پام وغيره
يوگ جي گرائڻ سان ئي من کي لرون ڪري سگهيو ان لاءِ
ويدانت جو اڀاس ڪارگر نه ٿيندو.“ ان جي جواب ۾ وشت
مهراج جا ڇهن روح ڪڇن ٿا. ”هي دامچي! پراڻن جي يوگ
سان من لرون ٿي تو ۽ گهڻا يوگ سان به من سالت ٿي وڃي
ٿو، مگر منهنجيءَ راءِ موجب گهڻا يوگ سريشت آهي ...
ادويت لاءِ جي گهري اڀاس سان من سولائي سان شالڪ
ٿي وڃي ٿو.“

يوگ سماڌي ۽ گهڻا سماڌي ۾ هي پيدا آهي.
پروگ جي سماڌي ۽ مان اٿس کان پوءِ
ورلي جيڪي گهرڻ ڪري ٿي بائي سماڌي جي سڪ جي
سور ٿي رهي ٿي. مگر گهڻا سماڌي جي حالت پئي لهولي
جي آهي.

यत्र यत्र मनो याति तत्र तत्र समाधिः ॥

ارت. ”وڌان جو هتي چئي من ورتي ٿو اتي
انجي سماڌي آهي.“

مطلب آ- گهڻا جي سماڌي سم سماڌي آهي؛
پوءِ سو ٿي چاچي ٿي!

ويدانت ۽ تصوف.

ويدانت وڌيا جو فائدو نه فقط پارم جي رهواسين ورتو
آهي مگر ايران وغيره پڻ ملڪن جي درويشن پڻ ويدانت

گيتا پڻ فرمايو آهي :-

۱- هي ارجن ، گيان روپي پيڙي سان ئي دڪه روپي سمند کي پار ڪيو وڃي ٿو.

۲- گيان روپي اگني [جنم مرڻ کي پراپت ڪرائيندڙ] سڀني ڪرمن جو لاس ڪري ٿي ڇڏي.

۳- هڪ ڄاڻ نه هن سنسار ۾ گيان برابر ٻيو ڪجهه نه پوئڻ نه آهي.

۴- گيان حاصل ڪرڻ سان هڪدم پرم شائي پراپت ٿئي ٿي. (اڌاء ۴؛ شلوڪ ۲۶- کان ۳۹).

تنهن ڪري مڇڙو ٻولندو ته گروجن جو مڻيون وڃن اڌڪاري پيد ڪري چيل آهي. جي رڻين نه هجي ها ته سڪمڻي صاحب ۾ ٻهر گيانيءَ جي ايڏي وڏائي نه ڪٿي وڃي ها. وري صاحبن جو ٻيو واکيه آهي. ”ڪه نانڪ هن آڀا چيني مٿي نه پرم ڪي ڪائي.“ گرو نانڪ صاحب راج ڳوٺ واکيلي پنٿتيس اڪريءَ ۾ فرمائين ٿا، ”ڦاس ڪٿي دويت ڳوٺ پوري.“

تنهنڪري شاستر سمجهائين ٿا ته گيان سان ئي موڪش حاصل ٿئي ٿو، باقي ڪرم ۽ آڀاسا سان انتهڪرڻ شد ٿئي ٿو يعني مل ۽ وڪيب لاس ٿئي ٿو. تنهنڪري جڳيا سوء کي بناسي ويدانت جي اڀياس ۾ لڳڻ گهرجي. روز مره ڪجهه وقت اڀياس کي ڏيڻ گهرجي. از آسواء مهيني ٻئي ۵-۷ ڏينهن وڃي ايڪانت ۾ لواس ڪري هڪ آتماڪار خيال ۾ ڪم رهڻ گهرجي. رڻين ڪرڻ سان نرم ٿي شائي حاصل ٿيندي.

سان روشن ڪرڻ پوکيه آهي.

هن ئي سڌڪا اٺاري ويندي آهي ته ”پهرين ڇپ
اپ وغيره ڪري من جو مل ۽ وڪيپ لاس ڪري پوءِ
ويدانت جي اڀياس ۾ لڳجي ته ته متعب وٽس ويندي
جيئن ڪڇي مهي ڪي پتي پال ۾ وجهڻ ڪري مورو
پورلنا ڪي لٿو پهچي ۽ وٽس ٿو وڃي. مگر ان لاءِ مهاتمان
ڪراه شاسترن جو فيصلو هن طرح ڏنل آهي ته ڏان ته
لرمل هردي ۾ ئي آجن گهندو. پر جيڪر پڇاما ويدانت
۾ پروڊس ٿو آهي سو ٻيا ساڌن ڇڏي ويدانت جو ئي
شروڻ. من ۽ لڌياسن روپ اڀياس ڪري. ان اڀياس
سان پهرئين ڪال ۾ ڪها سو ۽ مل ۽ وڪيپ لاس گهندو ۽
پوءِ اوڻ ٿوڻ ئي آما هو پرڪاش گهندو. هن ٿرڪ
جي جهن ٿرڪ ۾ پٿر ساڌو لسڀلداس ساڳي ڳالهه ورن
ڪئي آهي.

ڪن جو چوڻ آهي ته ڪلچڪر جي پهرين ۾
گمان جو اڌ ڪار ڪو نه آهي ۽ اڀياس ڪرڻ سان مڪتي حاصل
لهندي: ”ڪل ۾ هر ڪو ٿام آڌار.“
مگر ويچار ڪري ڏسو ته ائين نه آهي. ڇو ته پوک
ڪارڻ مان ئي پوک ٿل جي آئيني گهندو. وڌو ڪو ڪن
آهي.

व्रते ज्ञाना न मुक्तिः ॥

ارٿ. گمان کان سواءِ مڪتي ٿئي ملي.

ज्ञान देवहि कैवल्यम् ॥

ارٿ. گمان سان ئي سک پراپت ٿئي ٿو.

नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय ॥

ارٿ. مريوءَ کي ڪنهن ڪو گمان کانسواءِ ٻيو رستو ڪونه آهي.

ڪنهن مهاڀرڻ ڏيا ڪري اسان کي ويدانت جو اُپديش ڪيو آهي ته اهو ڪافي نه آهي جو فقط مک سان ”اهم برهر آسمي“ چئون مگر ٻورن وٽاڳ ۽ اُپاس ڏاران ان ۾ ٻورن رستي ايتري درجي ڪرڻ گهرجي جيئن استول ڏيه ۾ مان پٽو پڪو آهي.

سائين ليلا شاه جن کان هڪ دفعي ڪنهن پڇيو ته ”سائين آءُ اُپاس ڪندو رهان ٿو پر مولڪي آتما جو درشن ٿو ٿئي سو ڇو؟“ اُن تي سائين جن جواب ۾ هڪ درشتالت هن طرح ٻڌايو: ”سنجهوڙي تعلقي جي لارين جي ڳوٺ ۾ هڪ دفعي وڃڻ ٿيو. گهمندي گهمندي هڪ باغ ۾ وڃي نڪتس. اُتي ڇا ٿي سان ته هر هڪ اُٺ جي وٽ ڀرسان هڪ ڪيلي جو وٽ پٽ پوکيو پيو آهي. پڇا ڪرڻ تي جواب مليو ته هت اهڙا ڪپڙا پيدا ٿيا آهن جي اُٺ جي پاڙن کي کائي ٿا ڇڏين ۽ پوءِ وٽ سڙبو سڪيو وڃن. مگر جتي ڪيلي جو وٽ لڳل آهي اُتي اهي ڪپڙا اُٺ جي وٽ کي ڇڏي وڃي ڪيلي جي وٽ ۾ ٿا رهن جنهن ڪري اُٺ جي وٽ جو بچاءُ ٿو ٿئي. ساڳيءَ طرح هي سڄو! آتم رستي ۽ لاءِ هيٺين سادن جي اوتار يعني هر هميشه ضرورت آهي. ۱. ست سنگهه يعني مهاڀرڻ جي صحبت، ۲. ست شاستر جو چنڻ، ۳. وٽاڳ، ۴. اُپاس.

اُتي سوال اُٿندو ته اُپاس ڪهڙو؟ اُن جو جواب آهي ته آتما جي پائڻ لاءِ ويدانت جو شروٽ، من ۽ لڌياسن جو ئي اُپاس گهريل آهي. ان ۾ شرطي پٽ فرمائي ٿي:—

आत्मा वा . रे द्रष्टव्य श्रोतव्यो मन्तव्यो निदिध्यासितव्यः ॥

ادب. هي مٽري! هيءُ آتما ئي شروٽ من ۽ نڌياسن

2. نڌياسن (3) ڪري آئڻ پڌ ڪي ٻائي سگهو. جو خوب منن و نڌياسن ڪري آئڻ پڌ ڪي ٻائي سگهو. ان ۾ مٿي پڙهڻ مان آئيا جو روشن ٿي ڪن سگهندو. ان ۾ هڪ درشتايت آهي.

هڪ ديش ۾ ماري طوطن ڦاسائڻ لاءِ ڀات ۾ ٻائي وڃي پٽ ٿي رکندا هئا ۽ ڀات جي ڪن مٿان هڪ پتل جي ڊگهي لٽي رکي ڇڏيندا هئا. اڃا پل طوطن ٻائي پٽ لاءِ اچي ان لٽي تي ويهي چٽي پٽي ۽ م وڃندو هو ته لٽي ڦري ويندي هئي ۽ طوطن اولڏو ٿي پوندو هو. وري جو ٻائي ۽ ۾ آڪاس جو عٿس ڏسندو هو ته سمجهندو هو ته ٻائي تمام اولهو آهي ۽ لٽي ڪي ڇڏيندس ته ٻڌيندس ته ٻڌي پوندس تنهن ڪري لٽي ڪي چٽي اولڏو ٿو لنگه وڃندو هو. ڄمڻ ماري اچي ڪس جهلندو هو. طوطن جو اهو حال ڏسي هڪ مهاڻا ڪي ڏيا آئي تنهن هڪ طوطي جو ٻچو ٻاڻ وٺ رکي ان ڪي رام ڏينهن محنت ڪري باد ڪرايو. ”لٽي ۾ ٻيڻ بڻيا، جو بڻيا ته چوڙ ڪي ٻاڳ جانا حل ٿيڻا ٻيڻ هئا.“ طوطن هر هر اهو سلوڪ ٻيو اچاري. ساڏو ڪي خوشي ٿيڻ لڳي ته هيءُ طوطن وڃي ٻن طوطن ۾ پٺ ٻرڃار ڪندو ۽ آئينده طوطا ڦاسڻ کان اچي پوندا. مهاڻا طوطي ڪي پٽي کان ٻاهر ڪڍيو. طوطن اڏامي وڃي طوطن وٺ ويٺو ۽ آئي به ٻيو اچاري. لٽي ۾ ٻيڻ بڻيا، جو بڻيا ته چوڙ ڪي ٻاڳ جانا، حل ٿيڻا ٻيڻ هيءُ.“ طوطي ڪي ائين بولندو ٻڌي مهاڻا ڏاڍا خوش ٿي پيو ٿي. گهڙي ساعت گذري ته ان طوطي ڪي اڄ لڳي ۽ اڏامندي اڏامندي وڃي ان لٽي تي ويٺو، آئي اولڏو ٿي لنگه رهيو ڄمڻ ماري ۽ اچي ڪس جهلندو. آسان جو به ان طوطي جهڙو حال نه ٿيڻ گهرجي. جيڪڏهن

بلڪ ڪرو هڪ رڪاوٽ آهي.“ جيڪي رئين چون ٿا تن ڪرشنا مورتيءَ جي وچنن کي ٻڙو سمجهو نه آهي. گذريل دفعي جڏهين ڪرشنا مورتي هت ڪراچيءَ ۾ آيو هو تڏهين پرنسپال ڀٽائيءَ سندس (Tea) هت پراسادي مچائي هئي. جتي ڪاليج جي سڀني معلمن کي پڻ ڪوٺ ڏي ويئي هئي. اتي ڪرشنا مورتيءَ کان گهڻائي پيشن ڪيا ويا جن جي جواب ۾ سمجهايائين ته ”آءٌ مهاپيشن جي سنگهه جي برخلاف ڪونه آهيان؛ اهڙو سنگهه پرمارٽ لاءِ بيشڪ فائدي وارو آهي پر انڌو شواس سان ٻولين کي ڪرو مچڻ ۽ پنهنجي وويڪ کي آهن وٽ وڪڻي ڇڏڻ پرمارٽ ۾ وڏي رڪاوٽ آهي، اهو منهنجو يقينو آهي“

جڳياسوءَ لاءِ ڪروءَ جي رهبريءَ جي ضرورت لاءِ ويد فرمائي ٿو ته:-

आचार्य वान पुरुषो वेद ॥

ارٿ- آچاره يعني سرشت ڪرو جنهن جڳياسوءَ کي پرامت ٿيو آهي اهوئي پوٽ حاصل ڪري سگهي ٿو.

नेपा तर्केण मति रापनोया ॥

ارٿ- پوٽ ترڪ سان حاصل ٿي نٿو سگهي.

प्राप्य वरान निबोधत ॥

ارٿ- آچاره کي حاصل ڪري ڳيان هت ڪر.

आचार्यस्ते गति वक्ता ॥

ارٿ- آچاره ئي توکي [ڪلياڻ جو] راهه بتائيندو.

अनन्य प्रोक्ते गति रत्र नास्ति ॥

ارٿ- ٻئي جي سلط کان سواءِ ڪٿي نه آهي ① اهڙي پرڪار مهاپيشن دواران ڪرنت مطالع ڪري ان

آهن. ڏهن گرت جو ترجمو ٻين مرهڻي گجراتي آدڪ
 اليڪ بولن ۾ ئي ويو آهي. آلم وائي راء بهادر چنڊراء
 بولچند آڏواڻي هن آلم ۽ ڪارائتي گرت جو ترجمو ڪري
 سنڌ تي ڪهڙو اهڪار ڪيو آهي. سگين هي لشڪار
 پرشارت سان ئي هن گرت جي ڇههه جو ڪم داس ٿيو
 آهي. پوڄ ياد شري ليلاشاه جن لست جي سڌارڻ ۾ ڇهه
 مهينا دامت ڏينهن محنت ڪئي.

بالڪن جي هڪ ۾ هن وقت ويدانت جو هڪ آلم
 گرت مادري زبان ۾ پرايٽ آهي، پر پاڪ هڪ ويٽي
 ئي ڏيان ڏيندا. ويدانت آچارين جو فرمان آهي ته ويدانت
 جو شاستر برهم ليشني برهم شروٽري گرو وٽان پڙهڻ
 گهرجي، نه ته پنهنجي منهن پڙهڻ مان فائدي جي بدران
 نقصان ٿيندو. هن ڳالهه کي شوالي جو درشتانت ڏيئي
 هن کان اڳ ڇههه ”لتوگيان عرف پڇيڪرڻ“ ۾ سمجهايو ويو
 آهي. هن گرت جي نئين نرنگ ۾ پڻ ساڌو لسچل داس
 سمجهايو آهي ته ويد روپي ساگر مان بادل روپي گرو
 دواران اُڀرڻ روپي چل حاصل ڪيو ته جنم مرڻ روپي
 آج کي امرت سمان لاس ڪندو، پر هي سڌو گرهڻ ڪيو
 ته سس روپي ڪارڻ حاصل ٿيندي ۽ اٽلو دڪ وڌندو.
 تنهن ڪري بالڪن لاءِ اهو لازمي آهي ته هن گرت جو
 پات گرو دواران ئي ڪيو وڃي.

ان ئي ڪو حولدو ته جڳت گرو ڪرشنا مورتي وغيره
 فرمائين ٿا ته ”پرمارت لاءِ گرو جي ضرورت ڪانه آهي

۽ مانجهندن وارن ساڌن مول ڪوٽا جو هندي گهڪو
 ڌرماتو وراعت لاءِ چڀايو آهي.

”سدانت ٻڌو“ وغيره گرت جوڙيا. ادويت سڌيءَ
 راما چاريه جو ”گرتڪني“ نالي سان وويجن ۽ برهماند
 ۽ ”گور برهم آنديام“ ۽ ”گرو چندريڪا“ نالي
 ڪائون لکيل آهن. سورھين صديءَ ۾ اھڙي ديكشت
 پٽ ڪلپتروءَ تي ٿيڪا ”ڪلپترو پريميل“ نالي سان ۽
 ”سدانت ليش سنگره“ گرت لکيا آهن.
 ان کان پوءِ ڌرم راج ”ويدانت پري پاشا“ نالي گرت
 لکيو آهي جنهن تي رام ڪرشن ڌرم راج جي پٽ
 ”شڪامڻي“ نالي سان ٿيڪا لکي آهي ۽ امر داس ”مڻي پري“
 نالي سان ٿيڪا لکي آهي. سدانت ”ادويت برهم سڌي“
 ۽ لڪشمي ڌارا نالي ودوان ”ادويت امر گانڊ“ لکيو آهي.
 اهڙي پرڪار پيا به ويدانت فيلسوفيءَ تي اليڪ گرت
 موجود آهن پر اهي سڀ سنسڪرت ٻوليءَ ۾ آهن.*
 اڄ ڪلهه سنسڪرت ۾ مهاوري گهٽ هئڻ سبب
 ارڙھين صديءَ کان وٺي ويدانت تي هندي پاشا ۾ پڻ
 گرت لکڻ شروع ٿيا آهن. انهن سڀني گرتن ۾ ساد
 نسل داس جا ”ويچار ساگر“ ۽ ”ورني پرياکر“ چندر
 ۽ سورج وانگر سويائمان آهن. ورني پرياکر گرت ڪچ
 ڪنن آهي باقي ويچار ساگر جو سلسلو لائني آهي. الي
 جگياسن هن گرت جو آڌار وٺي پرم ٻڌ کي حاصل ڪ
 آهي. هن گرت جا هندي ڇاپا ڪيترن پريس ڪ
 * ڪاشيءَ ۾ ”اچيت گرت مالا“ وارا ويدانت
 سنسڪرت گرتن جو هنديءَ ۾ ترجمو اٺن سالن کان ڇپا
 رهيا آهن. هر مهيني مئجن جي صورت ۾ ۸-۴ رپئي
 ڇندي پير سان موڪلن ٿا ۽ ڪتابن جي صورت
 تمام وڃي اڳهه تي ڏين ٿا.

آچارين پڻ ڪرڻ ڇڏي ويدانت فيلسوفيءَ کي تيار رکيو آهي.

پدم پاد آچاره شڪر پاشه جي پهرين الڪه جي وياڪا ”پنج پادڪا“ نالي جوڙي. سر پدمور آچاره ”برهه دارڪه“ اهنند پاشه وارڪه، ”تيري اهنند پاشه وارڪه“ دڪشٽ مورائي سغور وارڪه، ”پنجڪرڻ وارڪه“ ۽ ”تفڪرم سڌي“ نالي ڪرڻ جوڙيا. انهن کان ترڪ پوءِ واهستيءَ مصر ”پامتي لبند“ شڪر آچاره جي برهم سوتر پاشه تي لکيو. آئند ڪري ”نياهه لوطه“ لکيو ۽ اهنند وغيره تي ٺڪائون لکيون.

هن کان پوءِ ٽئينءَ صديءَ ۾ سر دڪه آئر مٽيءَ ”سنگم سارپوڪه“ لکيو. يارهين صديءَ ۾ پرڪاش آئر نالي ودوان پنج پاد ڪائي ”پنج پادڪا وورڻ“ جي نالي سان ٺڪا لکي ۽ جيئن ڪري هن کي وورڻ آچاره پڻ ڪوٺيو ويندو آهي. سري هوش ”ڪندن ڪند ڪاديه“ لکيو، ان تي وري چٽ سڪه آچاره ”ٽنو ديڪا“ نالي سان ٺڪا لکي. مڌو آچاره وري ”نياهه امر“ نالي سان ٽنو ديڪا تي وياچن لکيو. ٽيرهينءَ صديءَ ۾ سوامي املاند پامتي تي ”ڪلپترو“ نالي ٺڪا جوڙي. پنج پادڪا وورڻ تي وديارڻ سواميءَ جوڌهن صديءَ ۾ ”وورڻ پرميهه سگرهه“ نالي ٺڪا لکي. ٽيهن کان سواءِ هن پنج دشي ۽ حنون مڪتي وياڪه وغيره نيا به اٽڪ ڪرڻ جوڙيا. پندرهينءَ صديءَ ۾ ادويتا لند ”برهم وديا پورڻ“، پرڪاشا لند ”ويدانت سڌانت مڪتاولي“، گولداوند ”رٽن پرميا“، سدانت ”روپانت سار“، ”سودني“ ۽ ”وديا مورلچني“ نالي ڪرڻ جوڙيا. سورهينءَ صديءَ ۾ مڌوسودن سوامي ”ادويت سڌي“

اُتان شڪر آچاري اتر طرف روانو ٿيو. ودوانن سان شاسترارت ڪندو، ويدن جو پرچار ڪندو ڪشمير پهتو. پوءِ سڄي اتر هندستان ۾ پرچار ڪندو آسام ۾ پهتو. جتي شاڪت مٽ جي ڪامي آچرڻ کي هن بند ڪرايو. اُتي جي شاڪت مٽ جي مهنٽ ”اڀنو گپت“ سان آچاريہ جو شاسترارت ٿيو. اڀنو گپت شڪر جي دليلن اڳيان بهي نه سگهيو، تڏهين هن منتر جي ٻل سان آچاريہ کسي ۽ ڀڳندر جو روڪ ڪري ڇڏيو جو پوءِ پدم پاد آچاريہ پوک ڪريا ڪري ڇڏيو.

شڪر آچاريہ آسام مان ٿي بدري لارائڻ روانو ٿيو جتي هن **جوتي مٽ** جي سڻاڻا ڪئي، بدري لارائڻ جو مندر ٺهرايو ۽ ٺوڻڪ آچاريہ کي اُتي مقرر ڪيو. بدري لارائڻ مان ٿي ”رڪھدار دام“ ويو جتي سندس شوار شانت ٿيو.

آد شڪر آچاريہ جالڪيل هيٺيان گرنت پڙسڻ آهن :-
 ۱- برهم سوتر پاشيه، ۲- يارهن آڀنشدن ٿي پاشيه،
 ۳- گيتا پاشيه، ۴- وشنو سھسرام پاشيه، ۵- سنڪ سڄاڻيه
 پاشيه، ۶- هستا ملڪ پاشيه، ۷- لڻا ٻوشتي پاشيه، ۸-
 برڪرڻ گرنت (وويڪ چوڙامڻي، اپروڪ-اپوڻي آدڪ
 ڪل ۳۴ گرنت آهن)، ۹- مٿوئر (۱- ڪڙپتي، ۲- سرهمڻ،
 ۳- ايشور، ۴- ديوي، ۵- وشنو، ۶- سنڪيرڻ)، ۱۰-
 پرنڇ سار لنتر.

شري شڪر آچاريہ جي ڪاريہ کي سندس شش جيترو رکندا آيا آهن. سندس استاڻن ڪيل مٽ اڄ تائين قائم آهن. جتان ويدانت جو پرچار ٿيندو رهي ٿو. ٻين

پوءِ ڪاليجي ۽ ۾ وڃي انهن جي ”لاشڪٽ“ سموردايه ۾ جي اليڪ درآچار ۽ ڪرسمون هيون لسن جو شون ڪيائين. اها هڪ * شڪر آچار ۾ جي خوابي هئي جو هن سڀني متن ۽ پڻن مان خرابين کي هٽائي پوار بڻائڻ جي از حد ڪوشش ڪئي مگر انهن جي ”اڀاسا“ جي طريشن کي ڪندن نه ڪيو. اٽلو هن جدا جدا اڀاسا پٽالدر شتوئر لاهي ان پاو جو پوچار ڪيو ته هر نمولي جي اڀاسا هڪ پرمالما جي آستيا آهي جو اڀاسا جوڳهه آهي. (وڌيڪ ڏسڻ هن ڪرلٽ الڊر سٽين ٽرنگ ۾ ڪارڻ برهم جي اڀاسا جو بيان.)

ڪاليجي ۽ مان ٽي شڪر آچار ۾ پوار ۾ ويو جتان اچڻ ويو. اتي ۽ پيرونڱڻ جي ڪني آچار کي هن بند ڪرايو، پوءِ ڪجرام روالو ٿيو جتي دوارڪا ۾ شاوڊا هٿ قائم ڪري هٽامڪ آچار ۾ کي اتي رکيو.

|| پڻجن مڪارن جو سون ڪندا هئا. ۱. مد، ۲. مالس، ۳. من (مڇي)، ۴. مڻن (ويچار)، ۵. مدر، هن جو وڌيڪ احوال ڪرلٽ جي سٽين ٽرنگ ۾ وار مارگه جي بيان ۾ ڏنل آهي.

* سوامي ديالند مٿي متاعرن جي خرابين سان گڏ انهن جي اڀاسا جي طريشن کي پڻ ڪندن ڪيو. جنهن ڪري هندو ڌرم کي ڇيٽرو فائڊو رسايائين اوڻرو نقصان پهتا پوڄيائين. هن هندو ڌرم لاءِ گهڻي ڪوشش ورتي، پر جي شڪر آچار ۾ جو رستو وٺي ها ته وڌيڪ جڳو ٿئي ها. ۽ هيءُ پوئن پوئن جي پوڄا ڪندا هئا ماڻهن جي بل چاڙهندا هئا.

شنڪر آچار به جي پاشيه تي هن وارنڪ پڻ لکيو.
 مندن مصر کي جهتي شنڪر آچار به دڪن ڏانهن روانو
 ٿيو. اتي ”شَو“ ۽ ”ڪپالڪ“ پئشن جي گاديرون
 سان شاسترا رک ڪري انهن کي چيٽيو، ۽ انهن جي پئشن
 ۾ جي خراب آچار وهنوار هوا ٿي ڪڍي صاف ڪيو.
 پر *پولڊ کي جئن وشتا ڇڏڻ دڪ روپ پاسي ٿو ٿي ڪپالڪ به
 شنڪر آچار به جي هن سوڌن کان ڏکي ٿيا. هڪ ”اگر پٿرو“
 نالي ڪپالڪ ڪپت سان شنڪر آچار به کي خون ڪرڻ جي
 ڪوشش ڪئي پر سندس شش ”پدم پاد آچار به“ کيس
 بچائي ورتو.

وٽڪ ڌرم کي پختو رکڻ لاءِ شنڪر آچار به مسور جي
 شموگا گام ۾ ننگ پدرا نالي لڏي ۽ تي شاردا ديويءَ
 جي استا پنا ڪري شرنديگهوي من فائز ڪيو ۽ سريشور
 آچار به کي اُن جو پرچار ڪ مقرر ڪيو. اُن سمي شنڪر آچار به
 جي مانا جو ديهانت ٿيو ۽ انجام موجب مانا جو ڪريا
 ڪرم پاڻ ڪيائين.

دڪن ۾ ڪم پورو ڪري اُهر لڏي طرف روانو ٿيو جتي
 وٽڪ ڌرم جو خوب پرچار ڪري گورڌن من فائز
 ڪيائين ۽ پدم پاد آچار به کي اُن جي سنڀال لاءِ مقرر ڪيائين.

اڪٽي کي ”ملهاري“ نالو ڏيئي شو جاڻي پوڄا ڪندا هئا.
 ۽ ڪوپرين جون مالهائون ڳچيءَ ۾ پهريندا هئا، منهن
 کي ديويءَ تي بل چاڙهي انهن جو رت پيئندا هئا ۽ انهن
 جو ماس کائيندا هئا. *چيٽي ۾ رهندڙ چنتو جنهن کي
 گهينگهو به چون.

گوڙ باد آچار به جي شش گووند داد آچار به جو لڙدا
 لديءَ جي ڪاري تي آسرم هو. شڪر ان وٽان سنڀاس
 اُڪتار ڪيو ۽ ان وٽان ويدانت روشن ڪيو اڏان ڪيو
 (مطالع ڪيو). وديا اڏين پوري ٿيڻ تي ٻارهن ورهين جي
 ڄمار ۾ ڪاشيءَ وڃڻ لاءِ ڪروءِ ڪيس آڳيا ڪئي. ڪاشيءَ
 اچي شڪر ڪرڻن جي رچنا شروع ڪئي ۽ جڳهاس کي
 وديا پڙهائڻ لڳو. سوڙهن ورهين جي ڄمار ۾ ڪل ڪرڻن
 جي رچنا پوري ڪري ويدانت جي پرچار لاءِ ستر تي لکتو.
 نواب سوڙهن سال ستر ڪري ڀارت جي ڪند ڪڙج ۾
 ويدانت جو پيغام پهچايو. وڏن وڏن ودياڻن سندس سدانت
 اُڪتار ڪيو. شڪر آچار به پنهنجي پاشه تي وارڻڪ (ٺڪا)
 لکائڻ لاءِ ڪمارل ڀٽ سان پريانه ۾ گڏيو. مگر ڪمارل
 ان سمي چڪا تي چڙهي پراشچت ڪوڻ وارو هو. ڪمارل،
 بوڌ آچار بهن وٽان نوڌس مطالع ڪري پوءِ بوڌس ۾ ڇوڪڻن
 ڪيو هو. اهو ڪروءِ سان ڏوهه آهي. جنهن لاءِ چڪا ۾
 چلڻ تي شاستر ۾ پراشچت چل آهي. شڪر آچار به، ڪمارل
 کي پنهنجي پاشه ڏيکاريو جو ڏسي ڪمارل ان جي گهڻي
 واکاڻ ڪئي. مگر وارڻڪ لکي نه سگهيو جو چڪا تي چڙهي
 پاڻ جلايائين.

سوامي شڪر آچار به مڪڙ ڏيڻ ۾ مهستي شهر جي
 زبردست ميمالڪ ودياڻ منڊن مصر سان شاستر ارت
 ڪيو جنهن ۾ مڌيس منڊن مصر جي استري ”پارلي ديوي“
 ٿي. شاستر ارت سڄو سارو مهينو ٿيندو رهيو. آخر منڊن
 مصر لاجواب ٿيو. پوءِ شڪر آچار به کان سنڀاس وٺي
 سندس شش ٿيو ۽ سندس ٺالو * سويشو آچار به پهرند ٿيو.

* ڪن جو رايو آهي ته سريغور آچار به ۽ منڊن مصر
 ساڳي ويڪتي نه هئا.

ٻڌڻ ڌرم ۾ پٽ مٿي پيدا ٿي هئا ۽ سڌاچار جي حاجي ٿي
 رهي هئي؛ اهڙي انڌا ڏنڌي وقت شري شڪر روپ
 سوڌج پرگهت ٿيو ۽ جيون کي شاني حاصل ٿي.
 دکن ۾ ڪيرل ڏيڻ جي ڪالڙي نالي گرام ۾ وڏي پٽ پراج
 نالي برهمڻ رهندو هو. اُن جي پٽ جو نالو شو گرو هو.
 شو گرو جي پٽيءَ جو نالو هو سڀدرا ديوي. انهن کي
 اولاد ڪونه ٿي ٿيو. پٽ جي پراپتيءَ جي اڃا سان شو گرو
 برهمڻ شو پڳوان جي آرادنا ڪرڻ لڳو. گهڻي وقت جي
 آرادنا ڪرڻ کانپوءِ شو پراج کيس پٽ پيدا ٿيڻ جو وڏو
 ۽ جلدئي اُنجي استريءَ کي تيجسوي ٻالڪ ڄائو. شو پڳوان
 جي ڪرپا سان کين ٻالڪ مليو جنهن ڪري ٻالڪ جو نالو
 شڪر رکيائون. هيءُ مهاپرش چمندي ٿي ڄام هو. اُن
 ورهين جي ڄمار ۾ ويدن جو اڀياس ڪري سنڀاس وٺڻ
 ارادو ڪيائين، پر سندس ماما کيس موڪل نه ڏني. ماما
 کي گيان جي ڳالهين سان سمجهائڻ لڳو، ويٽي ڪرڻ لڳو
 مگر ماما نه مڃيو. شڪر جو چٽ سنڀاس کان ڪٽو هو. هوڏانهن
 سندس ماما کيس سنڀاس ۾ ڦاسائڻ جي ڪوشش ڪري رهيو
 هئي. هڪ ڏينهن شڪر جڏهن گهرجي پُرسان ٺڌيءَ
 اسٽان پئي ڪيو ته هڪ گراه (واڳهو) اچي سندس
 پڪڙيو. سندس ماما شو پڳوان کي پڪاري وڌاڻي ڪري
 لڳي. اُن وقت شڪر ماءُ کي چيو ته ماما! جي تون مون
 سنڀاس وٺڻ جي آڱيا ڏيندين ته شايد گراه مون کي
 ڏئي. اُن ئي ماما لاچار ٿي آڱيا ڏني ته گراه به شڪر
 پير ڇڏي اچي ويو. پوءِ شڪر سنڀاس اختيار ڪيو
 کانئس انجام گهريو ته منهن جي مرڻ کان پوءِ منهن جو
 ڪرم تون ڪندين، جو شڪر هموار ڪيو.

آلھي ۽ زماني ۾ دشي والھيڪ ”يوڪ واسست“ اٿڻا مها رامانڻ
 ڊڄي ٻرهر وديا جي درشتالن ۽ الكارن سان ڪول
 ڪئي. اٽڪل ٻه هزار ورهه ٿيا ته شري شهڪر آچارڀ
 ٻرهر سولي مڪر اڀسڻ ۽ گيتا ٿي پاشي يعني ٺيڪانن
 ليڪون ۽ ٻيا الھيڪ گولت جوڙيا. شهڪر آچارڀ جي گرڻن
 جي ڪري اٽڪل آهي ڇو منجهن اليوز سان گڏ دليل
 بازي پڻ ڪيل آهي. اڄوڪي زماني ۾ دليل بازي ۽ ٻڌي
 مٿا لاءِ چاهه گهڻو آهي جنهن ڪري الن ڪڍي ڇڏي ته
 اڄوڪي زماني جي ويدانت شاستر جو بنيادي آچارڀ،
 شهڪر آچارڀ آهي.

شهڪر آچارڀ جو مختصر حيون.

شهڪر آچارڀ جي فيلسوفيءَ جو نه ڊگهو ڀارت مان ڪري
 رهيو آهي پر سڄيءَ دنيا جا ودوان ان جي ساراهه مان
 ڀاڄن ٿي ٿا. ٿبت صاحب لولڪي ته ”ڀارت ورش ۾
 شهڪر جو سڌانت اتر ۽ والاري ٿو. سدس سڌانت جي
 ٻيٽ ۾ ٻيا دوپٽ وادي يا ادوپٽ وادي ٻيٽي ٿا
 سگهن.“ سر چارلس ايلٽ لکي ٿو ته ”ڀارت جي
 فيلسوفن ۾ شهڪر جي فيلسوفي اول درجي جي آهي.“
 سر رادڪرشن لکي ٿو ته ”شهڪر آچارڀ جي گرڻن
 پڙهندڙ جي سڌ وسٽوءَ ۾ غرق ٿيو وڃي. شهڪر جي
 فيلسوفي پورو آهي، نه هن ڪجهه اڃا به لکيو آهي ۽ نه ڪا
 اوڻائي ڇڏي آهي. هن فيلسوفن وانگر هو مغز جي ويڙهه
 ڪانه ٿو ڪري پر اوج اليڙو جو اظهار ٿو ڪري.“

لاڻڪن جي زور ڪري ويدڪ ڌرم غائب ٿي ويو هو

ڪنڌ ادوپٽ، دشت ادوپٽ وغيره مڃندڙ رامانڻ آڌڪ.

پيوم-ڪا

سورठा- नाम रूप आधार, अस्ति भाति प्रिय रूप जो ।

सोऽहं शुद्ध अपार, सेवाराम लखाइयो ॥

سورٺا- نامَ روپَ آڌار، اُستي ٻاٽي پريءَ روپَ جو،
سوهنگ، شد آهار، سيوارام لڪائيو.

* ويدانت فيلسوفيءَ کي برهم وديا پڻ ڪوٺيو ويندو آهي. وياس، واسشت ۽ والميڪ آدڪ پراچين دشين جي هيءَ اليو وديا آهي. اچوڪي زماني ۾ پڻ سوامي وويڪانند ۽ سوامي رام ٿيرٽ آدڪ مهاپرسن ويدانت شاستر دواران ئي سڃي انيوءَ کي حاصل ڪري پنهن جو نالو امر ڪيو آهي. مڪسملر ۽ شوېن هر جهڙن ڪيترن يورپ جي ودوانن پڻ ويدانت شاستر مان شائتي ۽ آند حاصل ڪيو آهي.

ويدانت فيلسوفيءَ جو بنياد ويدن جو اُپنشد ياڳ آهي. آپتڪ لوڪ رائين مڃن ٿا ته ويد سرشئيءَ جي آد ۾ لوڪن جي گيان لاءِ سماڌيءَ ۾ وينل دشين دواران ايشور پرڪاش ڪيا. يورپ جي ودوانن جو رايو آهي ته ويدن جي اُپتي اُڪل ست هزار سال اڳ ٿي.

اُپنشد ويد جو گيان ڪانڊ آهن. مکيه اُپنشد هيءَ آهن: برهدارڻڪ، چانڊوگيه، مالندوڪيه، اُتري، تتري، ايشاواس، ڪين، ڪٽ، پرسن، مندڪ ۽ شويتاشتر. ٽي هزار ورهيه ٿيا ته ويدن وياس برهم سوتر رچي ويدانت فيلسوفيءَ جو سلسلو ويدن سان قائم ڪيو. ويد وياس کي ”ڪرشن دويپائن“ ۽ ”بادرائڻ“ پڻ چوندا آهن.

* وديڪ لتوگيان عرف پنجه ڪرڻ جي مهاڳ ۾ ڏسو.

ٻ- اڪ-ر

اسان مان گهڻن رڳو ويدانت جو نالو ٻڌو آهي، مگر ويدانت جي سڌانت جي غير مٿي ڪا آڻڻون. ويدانت جو آچار شري شنڪر آچاريه ڳڻيو وڃي ٿو. ان جي اڀديش پٿاندر هيل ٽائين سنڌي ۾ گرنت مٿي ڪو موجود آهي. ڪن سنگين تتوگيان جي نالي سان گرنت ڪڍڻ شروع ڪيا آهن جن ۾ نيت ويدانت جو بيان ڪيل آهي. انهن مان پهريون گرنت نالي ”تتوگيان عرف سنڌي“ ۾ پنڇيڪرڻ سنه ۱۹۳۸ع ۾ ٻڌرو ڪيو ويو. ٻيو گرنت هيءُ آهي. ٽيون گرنت نالي. ”تتوگيان عرف يوگه واسشت سڌانت سار“ ٻڌ جلد ٻڌرو ڪيو ويندو.

تتوگيان گرنتن جي مضمون جو نمونو پوڙين ^{۱۹۳۸} ۾ آهي. تتوگيان عرف پنڇيڪرڻ ۾ ويدانت جي سولي پرڪريا جو بيان آهي (Systemetic exposition). وري هن گرنت ۾ وڌيڪ اولهي پرڪريا جو بيان آهي. ٽئين گرنت ۾ ويدانت جي سڌانت جو کليل ذڪر آهي.

سنڌي ۾ گرنتن ۾ اها مراد نه آهي ته هندي يا سنسڪرت گرنتن جي بجاءِ هي گرنت پڙهيا وڃن، بلڪ اهائي خواهش آهي ته جڳياسن جو شوق وڌي ۽ ويدانت جي هندي ۽ سنسڪرت گرنتن ۾ پورو ٿين. ٻيو ته هندي ۾ ويچار ساگر ڌارڻ ڪرڻ سان گڏو گڏ هن گرنت جي مدد وٺي ته سمجهڻ ۾ سولائي ٿيندي. وري جيڪي جڳياسو لاچاري حالتن هيٺ هندي ٿا سگهي سگهن مگر ويدانت جي چاهنا اٿس تن لاءِ ٻڌ هيءُ گرنت ڪارگر ٿيندو.

ونڀي

من ڪرات کي ڪرمڪي اکرن ۾ ڀڙ ڇهائڻ
جي ضرورت آهي. ٻراڻڻا آهي ته ڪو ٻراڻڪاري
آدار آتما من ڪاري ڪي سمجھڻ ڪري ٻوڙ
وڌيا جي ڏان جو پاڳي ٿئي. جيڪي سون سورج
چندر آمن ٿين اڪه ٿل جي ٻراڻي ٻوڙ وڌيا
جي ڏان ڏواران ٻراڻت ٿئي ٿي.

جيڪڏهن ڪو ڏانسي ٻوڙ ٻوڙس جو
ٻوڙيو نه ڪري سگهي مگر ٻڌن سڃاڻڻ لاءِ
تيار ٿئي ته من ڪتاب جو ڇهائڻ ٻوڙن
ڇاڇڻ وغيره جو ٻوڙيو ڪندو.

سوامي سوارام ٻاڙو.

فهرست

- ۱- ونیه (سواعي سيوارام باپو.)
- ۲- به اکر (ساد و ليلا شاه)
- ۳- پومکا (گوکلداس ايسرداس پاچيا) صفح 5 کان 34 تائين
- ۴- آتم واسي راء بهادر چئنراء بولچند (ماستر واتومل بولچند) صفح 35 کان 58 تائين
- ۵- مهاڳ (آتم واسي راء بهادر چئنراء بولچند آڏواڻي صفح 39 کان 40 تائين
- ۶- فهرست گرنت جي.
- ۷- مول گرنت.
- ۸- انڙو ڪرمکا تڪرو.

صفح 2

صفح 4-3

